לחלוקה חופשית

שבוע פרשת שמיני לכל העולם (באה"ק - פרשת תזו"מ)

כ"ג – כ"ט ניסן ה'תשנ"ב (15 – 21 April 12)

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מענה הרבי
למתעסקים ב"דבר מלכות"

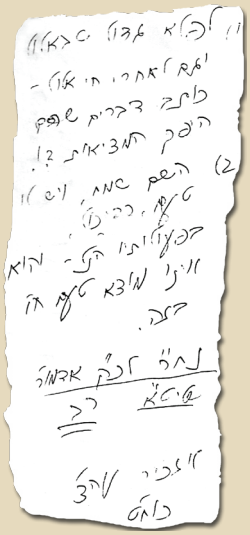

1) לפלא גדול יט באלול וגם לאחרי חי אלול - כותב דברים שהם היפך המציאות?!

2) השם שמח, ויש לו טעם, כביכול, בפעולותיו הנ"ל - והוא אינו מוצא טעם ח"ו בזה.

נח"ר [=נחת רוח] **לכ"ק אדמו"ר שליט"א רב**

אזכיר עה"צ [=אזכיר על הציון]

כוח"ט [=כתיבה וחתימה טובה].

כדי שה"דבר מלכות" כמו שהוא
יוכל להגיע לכל המבקשים אותו
ולכל מקום אפשרי
כפי שרצה הרבי

הננו מבקשים
שכל מי שיכול ורוצה להשתתף
בהדפסת ה"דבר מלכות"

ואשר על ידי זה יוכל גם לפרסם את עסקיו יפנה ל:

פאקס: 03.9606108
או מייל: Israel@DvarMalchus.Org
או USA@DvarMalchus.Org

מוכר כהוצאה עסקית

"דבר מלכות" מודפס ב: **דפוס ידיעות תקשורת** בכ - **51,000 עותקים**

מתוכם הודפסו

3,800 עותקים על ידי:

קול-שר
פתרונות אודיו-ויזואליים מתקדמים
כפר חב"ד 03-9606666

4,500 עותקים על ידי:

אי אס אן
אאוטסורסינג בע"מ
היסמין 1 רמת אפעל

7,700 עותקים על ידי:

נחשון פקטור - הנדסת בנין
ניהול פרוייקטים, תכנון, פיקוח וביצוע
ת.ד. 727 כפר חב"ד - 72915
טל: 03-9606103, 050-9606103
אימייל: nachshon12@012.net.il

2,000 עותקים על ידי:

דפוס ידיעות תקשורת

תהלים

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים
לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת
וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת
יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְּשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֻחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

האברך וו"ח אי"א רב פעלים כו' אהרן נחמן שי'

שלום וברכה!

לאחרי הפסק נתקבל מכתבו ממוצש"ק פ' אחרי עם המצורף אליו, ולפלא שמקצר במקום שאמרו להאריך, בהנוגע לפעולות מבצע מצה שמורה וכו', ואף שלימוד זכות יש בזה, שבודאי יראה שאחרים יכתבו בזה בפרטיות הדרושה.

ויהי רצון שיבשר טוב באותן הנקודות שכותב הוא, ובפרט שצדק בדבריו, שכמה מהם **עתה** שעת הכושר לעשות בהצלחה, ומבלי קישוים יתרים, ועל כגון דא נאמר, יפה שעה אחת קודם, אף שכמובן צ"ל בתכנית מוכנה ובדרכי נועם.

מה שניכר גם כן במכתבו הוא, שלדאבון כנראה, גם השנה לא ניצלו המפעל דמצה שמורה באופן מסודר, והרי זו מהפעולות המיוחדות לחב"ד, ונותנות דרך לחדור לכאו"א בדרך של נועם, וביחד עם זה נותנות אפשריות לאמר דבור של התעוררות, וק"ל.

ויהי רצון שכיון שבאים אנו מחדש ניסן, ונכנסים לחדש זיו, בו נולדו זיותני עולם, וידוע דברי האריז"ל, שכשהימים נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, הנה יתוסף בכל ענינים הפרטים והכללים, בתכ"י, חירות וגאולה להרבות זיו בעולם, זיו והארות מעשה אבותינו, וכמובא בתניא, שכל אבריהם ועשיותיהם רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם.

בברכה לבשו"ט בענינים הפרטים ובענינים הכללים ובקרוב.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קי״א קי״ב ..... ס

ג) מאמר ד״ה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות
שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה׳תשח״י ..... ו

ד) שיחת ש״פ שמיני, מבה״ח אייר ה׳תשח״י ..... כא

ה) לקוטי שיחות
(בלה״ק) כרך יז ..... כג

ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי
יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כח

ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה
ז״ל שניאורסאהן חוברת ז, תרגום מאידיש ..... כט

ח) ילקוט גאולה ומשיח ..... ל

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שמיני ..... לא

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני ..... נג

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תזריע מצורע ..... נד

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת שמיני ..... סו

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... סח

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת שמיני ..... עא

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמיני ..... קב

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמיני ..... קי

יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף ח עד דף יד ..... קיב

יח) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק כב, תהלים פרק מח ..... קמ

יט) משניות מועד קטן – חגיגה
ביאור קהתי ..... קמב

כ) עין יעקב מסכת יומא ..... קמט

כא) מסכת כריתות עם ביאורים
מדף כז עד דף כח ..... קנ

כב) מסכת מעילה עם ביאורים
מדף ב עד דף ו ..... קנח

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קפ

כד) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קפא

כה) תורה אור
אדמו״ר הזקן ..... קפא

כו) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קפג

כז) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קפד

כח) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קפד

כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קפה

ל) ספר המאמרים ה׳תרפ״ו
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפו

לא) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפז

לב) רשימת תרנ״ב
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפז

לג) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קפח

לד) ביאורים לפרקי אבות פרק א ..... קפט

לה) חומש לקריאה בציבור ..... קצ

לו) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני ..... קצו

לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... קצז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי.

בס"ד. שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשח"י

הנחה בלתי מוגה

כִּימֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת[1], וְאִיתָא בַּיַּלְקוּט[2], הֶרְאֵיתִי מַה שֶּׁלֹּא הֶרְאֵיתִי לָאָבוֹת, כְּתִיב[3] נוֹרָא תְּהִלּוֹת עוֹשֵׂה פֶלֶא, וְנִסִּים וּגְבוּרוֹת שֶׁאֲנִי עָתִיד לַעֲשׂוֹת עִם הַבָּנִים כְּתִיב אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת וְכֵן הוּא אוֹמֵר[4] לְעוֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. וְיוּבָן עַל־פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ[5] בְּעִנְיַן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין יְצִיאַת מִצְרַיִם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, שֶׁגְּאֻלַּת מִצְרַיִם נִמְשְׁלָה לְלַיְלָה וְלָכֵן הָיְתָה בְּחִפָּזוֹן, דְּחִפָּזוֹן הוּא עִנְיָן אֶחָד, וּגְאֻלָּה הָעֲתִידָה תִּהְיֶה בַּיּוֹם וְלָכֵן תִּהְיֶה בְּמְנוּחָה. וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּין יוֹם לְלַיְלָה הוּא, שֶׁיּוֹם עִנְיָנוֹ גִּלּוּי וְלַיְלָה עִנְיָנוֹ הֶעְלֵם. וְהַיְנוּ, דְּאַף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיוּ גִּלּוּיִים נַעֲלִים בְּיוֹתֵר, עַד שֶׁנִּגְּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ[6], מִכָּל־מָקוֹם נִקְרָא בְּשֵׁם לַיְלָה שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיַן הַהֶעְלֵם, לְפִי שֶׁגִּלּוּיִים אֵלּוּ הָיוּ רַק מִצַּד הַ'מַּעְלָה' וְלֹא מִצַּד הַ'מַּטָּה', וְאֵלּוּ הַ'מַּטָּה' מִצַּד עַצְמוֹ נִשְׁאַר כְּמִקֹּדֶם, כֵּיוָן שֶׁהַגִּלּוּיִים לֹא נִמְשְׁכוּ בּוֹ בִּקְלִיטָה בִּפְנִימִיּוּת, וְלָכֵן נִשְׁאַר בִּבְחִינַת חֹשֶׁךְ וְהֶעְלֵם, שֶׁהוּא עִנְיַן הַלַּיְלָה. אָמְנָם לֶעָתִיד לָבֹא יִהְיֶה זִכּוּךְ וַעֲלִיָּה בַּ'מַּטָּה' עַצְמוֹ, שֶׁהוּא עַצְמוֹ יִהְיֶה בִּבְחִינַת אוֹר וְגִלּוּי, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם יוֹם. וַהֲגַם שֶׁכָּל הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד הֵתְחַלּוּ מִיצִיאַת מִצְרַיִם, וּכְפִי שֶׁמְּבָאֵר כְּ"ק מוֹ"ח אַדְמוֹ"ר[7] בְּפֵרוּשׁ כִּימֵי צֵאתְךָ גוֹ', כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים[8], שֶׁמִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֵתְחַל הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד, וּבִכְפָרְט בִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁאָז הֵתְחַל הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד, הֲרֵי כָּל זֶה הָיָה רַק מִצַּד הַ'מַּעְלָה' הָעֲתִידָה שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיוּ גִּלּוּיִים נַעֲלִים בְּיוֹתֵר של אורות אלוקיים, עַד כדי כך שֶׁנִּגְּלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּבָּ"ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ[6] ואם כן איך ייתכן לומר שיציאת מצרים היא "לילה" ו"העלם"?, מִכָּל־מָקוֹם נִקְרָא בְּשֵׁם לַיְלָה שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיַן הַהֶעְלֵם, לְפִי שֶׁגִּלּוּיִים אֵלּוּ שהיו ביציאת מצרים הָיוּ רַק מִצַּד הַ'מַּעְלָה' וְלֹא מִצַּד הַ'מַּטָּה', מצידו של הקדוש־ברוך־הוא אכן הייתה התגלות גדולה ונפלאה ו"נגלה עליהם... בכבודו ובעצמו", אך מאחר שבני ישראל מצידם היו שקועים בטומאת מצרים, לא היו מסוגלים להכיל ולקלוט את ההתגלות האלוקית העליונה, וְאֵלּוּ הַ'מַּטָּה' מִצַּד עַצְמוֹ נִשְׁאַר כְּמִקֹּדֶם, והגילויים האלוקיים מלמעלה לא פעלו בו שינוי מהותי כֵּיוָן שֶׁהַגִּלּוּיִים לֹא נִמְשְׁכוּ בּוֹ בִּקְלִיטָה בִּפְנִימִיּוּת ורק האירו עליו בדרך 'מקיף' מבלי לחדור אל תוכו, וְלָכֵן נִשְׁאַר מצבו של ה'מטה' בִּבְחִינַת חֹשֶׁךְ וְהֶעְלֵם, שֶׁהוּא עִנְיַן הַלַּיְלָה. אָמְנָם לֶעָתִיד לָבֹא הגאולה העתידה לבוא תתרחש כך שבה יִהְיֶה זִכּוּךְ וַעֲלִיָּה בַּ'מַּטָּה' עַצְמוֹ, שֶׁהוּא עַצְמוֹ יִהְיֶה בִּבְחִינַת אוֹר וְגִלּוּי, וְלָכֵן נִקְרָא בְּשֵׁם יוֹם. וַהֲגַם שֶׁכָּל הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד הֵתְחַלּוּ בעצם מִיצִיאַת מִצְרַיִם, וּכְפִי שֶׁמְּבָאֵר כְּ"ק מוֹ"ח אַדְמוֹ"ר[7] בְּפֵרוּשׁ הכתוב כִּימֵי צֵאתְךָ גוֹ', כִּימֵי לְשׁוֹן רַבִּים[8], ולכאורה יש לתמוה: הרי יציאת מצרים התרחשה ביום אחד ולמה לא נאמר "כיום צאתך"? אלא הביאור שֶׁמִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֵתְחַל הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד ההולך ונמשך מאז ימים רבים עד שיגיע לשיאו בגאולה, וּבִכְפָרְט בִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁאָז הֵתְחַל הַגִּלּוּי דִּלְעָתִיד אם כי עדיין לא בגילוי ממש כפי שיהיה לעתיד לבוא, הֲרֵי כָּל זֶה כל הגילויים

---

1) מיכה ז, טו. 2) יל"ש עה"פ (רמז תקנט). 3) בשלח טו, יא. 4) תהלים קלו, ד. 5) ראה שמו"ר פי"ח, יא. פי"ט, ו. ד"ה כי בחפזון תש"ח פ"ב (סה"מ ה'תש"ח ע' 152 ואילך). 6) הגדה של פסח פיסקא "מצה זו". ושם לפנ"ז פיסקא "ויוציאנו". 7) רד"ה כימי צאתך תש"ח (שם ע' 159). 8) ראה זח"ג קעו, א.

ביאור בדרך אפשר

בלבד, ולא בא בפנימיות ובקליטה למטה. ולכן גם הענין דקריעת ים־סוף היה רק לפי שעה בלבד, לפי שהמ׳מטה׳ לא היה כלי לזה. ורק לעתיד לבא אראנו נפלאות, היינו, שהנפלאות שהיו ביציאת מצרים (שהוא ענין הגלוי שלמעלה מהעולמות והלמעלה מהשתלשלות) יהיו באופן דאראנו, בבחינת ראיה וגלוי למטה. וזהו מה שכתוב לעושה נפלאות גדולות לבדו, כי, ענין זה שהגלויים העליונים ימשכו למטה בפנימיות, הוא בבחינת נפלאות גדולות לבדו, שרק הוא לבדו יתברך ביכלתו לעשותם, לפי שלגביה יתברך מעלה ומטה שוים. ונמצא מכל הנ״ל שהגאלה העתידה תהיה בבחינה נעלית יותר מגאלת מצרים. ולכן יש דעה[9] שאין מזכירין יציאת מצרים לעתיד, לפי שיציאת מצרים אינה בערך כלל לגאלה העתידה. וגם לפי הדעה שמזכירין יציאת מצרים גם לעתיד, הרי זה רק בדרך טפל בלבד[9]. וצריך להבין, דכיון שתחלת הגאולה העתידה היתה ביציאת מצרים (כנ״ל), ודועע[10] שכל התחלות קשות, הרי בהכרח לומר שגאלת מצרים היא נעלית יותר, כיון שעל־ידה היתה פתיחת הצנור גם לגאלה העתידה.

ב) ולהבין זה צריך להקדים מה שנתבאר לעיל[11] בענין קריעת ים־סוף שהוא אחד הנפלאים היוצאים מדרכי הטבע[12], דאף־על־פי שכבר היה מעין זה בתחלת הבריאה, כמו שכתוב[13] יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, מכל־

ביאור בדרך אפשר

של יציאת ומצרים וקריעת ים סוף, כולל גם העובדה שלפחות בהעלם התגלו בהם גם הגילויים שיהיו לעתיד לבוא **הָיָה רַק מִצַּד הַ׳מַעְלָה׳ בִּלְבַד, וְלֹא בָּא בִּפְנִימִיּוּת וּבִקְלִיטָה לְמַטָּה** ולא חָדַר ב׳מטה׳ בצורה שתשפיע על מהותו. **וְלָכֵן גַּם הָעִנְיָן דִּקְרִיעַת יַם־סוּף** שאכן היה התגלות נעלית ונפלאה מאד **הָיָה רַק לְפִי שָׁעָה בִּלְבַד, לְפִי שֶׁהַ׳מַּטָּה׳ לֹא הָיָה כְּלִי לְזֶה** ולאחר שהגילוי והנס הסתיימו, לא היה לכך המשך. **וְרַק לֶעָתִיד לָבֹא** יקויים הייעוד **אַרְאֶנּוּ נִפְלָאוֹת, הַיְינוּ, שֶׁהַנִּפְלָאוֹת שֶׁהָיוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (שֶׁהוּא עִנְיַן הַגִּלּוּי שֶׁלְּמַעְלָה מֵעֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת** מעבר למה שהעולמות מסוגלים לקלוט בהתאם לרמה שלהם **וּלְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** כאשר העולם מתנהג לפי גדרי הטבע הוא פועל בכוחו של אור אלוקי שבא ויורד מלמעלה למטה ב׳סדר השתלשלות׳ של ירידה הדרגתית, אבל כאשר מתחולל נס הרי זו התגלות של אור אלוקי שלמעלה מ׳סדר השתלשלות׳) **יִהְיוּ בְּאֹפֶן דְּאַרְאֶנּוּ, בְּבְחִינַת רְאִיָּה וְגִלּוּי לְמַטָּה** בצורה כזו שיחדרו בתוך גדרי המציאות של ה׳מטה׳ וישפיעו עליו. **וְזֶהוּ מַה שֶׁכָּתוּב** בפסוק הנזכר שגם הוא נדרש על לעתיד לבוא **לְעוֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ, כִּי, עִנְיָן זֶה שֶׁהַגִּלּוּיִים הָעֶלְיוֹנִים יַמְשִׁכוּ לְמַטָּה** ויחדרו **בִּפְנִימִיּוּת, הוּא בְּבְחִינַת נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ, שֶׁרַק הוּא לְבַדּוֹ** הקדוש־ברוך־הוא **יִתְבָּרֵךְ בִּיכָלְתּוֹ לַעֲשׂוֹתָם** את הנפלאות הללו, וטעם הדבר שרק הוא ״לבדו״ ביכולתו לעשות נפלאות כך שיבואו מלמעלה ובכל זאת יפעלו למטה, הוא **לְפִי שֶׁלְּגַבֵּיהּ** לגביו **יִתְבָּרֵךְ מַעְלָה וּמַטָּה שָׁוִים** ולגביו ה׳מעלה׳ אינו יותר גבוה מה׳מטה׳ וה׳מטה׳ אינו יותר נמוך מה׳מעלה׳ אלא שניהם שווים וביכולתו להאיר בכל הדרגות בבת אחת. **וְנִמְצָא מִכָּל הַנַּ״ל שֶׁהַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה תִּהְיֶה בִּבְחִינָה נַעֲלִית יוֹתֵר מִגְּאֻלַּת מִצְרַיִם**

ותפעל שינוי וחידוש גם ב׳מטה׳ ותחדור בפנימיות בתוך גדרי המציאות התחתונה. **וְלָכֵן יֵשׁ דֵּעָה**[9] במשנה **שֶׁאֵין מַזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם לֶעָתִיד, לְפִי שֶׁיְּצִיאַת מִצְרַיִם אֵינָהּ בְּעֶרֶךְ כְּלָל** ואין לה כל יחס ודמיון **לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה** הנעלית ממנה לאין שיעור, וכיוון שלעומת הגאולה העתידה אין ליציאת מצרים חשיבות, אין טעם להזכיר אותה לעתיד לבוא. **וְגַם לְפִי הַדֵּעָה שֶׁמַּזְכִּירִין יְצִיאַת מִצְרַיִם גַּם לֶעָתִיד,** למרות העדר חשיבותה לגבי הגאולה העתידה, **הֲרֵי זֶה רַק בְּדֶרֶךְ טָפֵל בִּלְבַד**[9] כי היחס של יציאת מצרים לגאולה העתידה הוא כמו היחס של טפל לגבי העיקר. **וְצָרִיךְ לְהָבִין, דְּכֵיוָן שֶׁתְּחִלַּת הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה הָיְתָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (כַּנַּ״ל** שבתוך הגילויים שהיו ביציאת מצרים ובקריעת ים סוף היו, אם כי בהעלם, גם גילויים מהגאולה העתידה), **וְיָדוּעַ**[10] **שֶׁכָּל הַתְּחָלוֹת קָשׁוֹת, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁגְּאֻלַּת מִצְרַיִם הִיא נַעֲלִית יוֹתֵר** מאשר הגאולה העתידה, **כֵּיוָן שֶׁעַל־יָדָהּ הָיְתָה פְּתִיחַת הַצִּנּוֹר גַּם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה** ואם כן תמוה מדוע נקבע שהגאולה העתידה נעלית לאין שיעור מהיציאה ממצרים, והרי אדרבה ליציאת מצרים, בתור ההתחלה של הגאולות, יש יתרון מוכח?.

ב) וּלְהָבִין זה צריך להקדים מה שנתבאר לעיל[11] במאמר החסידות שנאמר באחרון־של־פסח תשח״י (ויצא לאור ב׳דבר מלכות׳ לשבוע פרשת שמיני שנה זו עם ״ביאור בדרך אפשר״) **בְּעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהוּא אַחַד הַנִּסִּים הַנִּפְלָאִים הַיּוֹצְאִים מִדַּרְכֵי הַטֶּבַע**[12], כאשר הים נקרע ועמד כחומה היפך טבעו ובני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה היפך הטבע **דְּאַף־עַל־פִּי שֶׁכְּבָר הָיָה מֵעֵין זֶה בִּתְחִלַּת הַבְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[13] **יִקָּווּ** ייאספו **הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה,** וכפי שנתבאר במאמר הנ״ל גם זה היה דבר שמעל

---

9) ברכות יב, סע״ב. 10) מכילתא ופרש״י יתרו יט, ה. 11) ד״ה והחרים גו׳ דאחרון של פסח פ״ב (לעיל ע׳ 237). 12) ראה תורת חיים בשלח ריד, א ואילך (בהוצאה החדשה — ח״א קנג, ב ואילך). 13) בראשית א, ט.

ביאור בדרך אפשר

לטבע, כי לפי הטבע המים הקלים היו צריכים להיות מעל העפר הכבד ואם כן נס קריעת ים סוף איננו חידוש גדול כל כך **מִכָּל־מָקוֹם, אֵין זֶה דּוֹמֶה כְּלָל לְעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף, כִּי, גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּקָּווּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד הִיא בִּכְדֵי שֶׁתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, הַיְינוּ, שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַעֲלַת יְסוֹד הָעָפָר,** בתור יסוד עיקרי ומרכזי מארבעת היסודות אש, רוח, מים, עפר **שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר**[14] וכל הנבראים לסוגיהם השונים נבראו מיסוד העפר, **וְנִמְצָא שֶׁבְּעִנְיַן יִקָּווּ הַמַּיִם הָיוּ ב' חֶסְרוֹנוֹת** לעומת נס קריעת ים סוף. **הָא', שֶׁלֹּא נִתְהַפְּכָה מַהוּת הַמַּיִם לְיַבָּשָׁה, אֶלָּא הַמַּיִם נִשְׁאֲרוּ בְּמַהוּת מַיִם,** כמו שהיו כאשר כיסו את היבשה **וְהָיָה רַק שִׁנּוּי מָקוֹם בִּלְבַד** שקודם לכן היו על פני כל היבשה ואחר כך נאספו אל מקום אחד. **וְהַב', שֶׁגַּם שִׁנּוּי הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְווּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד, לְהִיוֹתוֹ בִּכְדֵי שֶׁתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה,** כיוון שהמטרה של קיבוץ ואסיפת המים אל מקום אחד הייתה כדי שהיבשה תֵּרָאֶה ותתגלה ולא כדי להפוך את המים ליבשה **הֲרֵי גַּם בְּמָקוֹם הַיַּבָּשָׁה נִשְׁאַר לַחְלוּחִית הַמַּיִם** והיבשה לא התייבשה לחלוטין, **שֶׁהֲרֵי הָעִנְיַן שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר** וגם הצומח והחי נבראו מיסוד העפר **הוּא עַל־יְדֵי הַלַּחְלוּחִית** הלחות והרטיבות **שֶׁבָּעָפָר, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים** בפועל **בְּעִנְיַן הַצְּמִיחָה** של סוגי הצמחים השונים מהאדמה **שֶׁהִיא בְּכֹחַ הַלַּחְלוּחִית שֶׁבָּעָפָר** והאדמה מַצְמִיחָה כאשר משקים אותה במים ואילו במדבר צחיח אין צמיחה. וכיוון שגם לאחר שהמים נאספו למקום אחד והיבשה נראתה, עדיין היבשה נשארה לחה, מובן שלא חל במים או ביבשה שינוי מהותי לעומת מצבם הקודם. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיָה שִׁנּוּי הַמַּהוּת, שֶׁהַמַּיִם עַצְמָם נֶהֱפְכוּ לְיַבָּשָׁה, כנאמר שבני ישראל הלכו "בתוך הים ביבשה" וְעוֹד זֹאת, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר שׁוּם לַחְלוּחִית מֵהַמַּיִם כְּלָל** אלא האדמה שהייתה קרקעית הים התייבשה לחלוטין, **וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים**[15] ומשבחים את הקדוש־ברוך־הוא בהגדה של פסח על הטובות שעשה עם בני ישראל ביציאת מצרים **שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁקָּרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה** ביבשה, **הַיְינוּ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר** בקרקעית הים **שׁוּם לַחְלוּחִית כְּלָל.**

ביאור בדרך אפשר

מָקוֹם, אֵין זֶה דּוֹמֶה כְּלָל לְעִנְיַן קְרִיעַת יַם־סוּף, כִּי, גְּזֵרָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁיִּקָּווּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד הִיא בִּכְדֵי שֶׁתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, הַיְינוּ, שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַעֲלַת יְסוֹד הָעָפָר, שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר[14], וְנִמְצָא שֶׁבְּעִנְיַן יִקָּווּ הַמַּיִם הָיוּ ב' חֶסְרוֹנוֹת. הָא', שֶׁלֹּא נִתְהַפְּכָה מַהוּת הַמַּיִם לְיַבָּשָׁה, אֶלָּא הַמַּיִם נִשְׁאֲרוּ בְּמַהוּת מַיִם, וְהָיָה רַק שִׁנּוּי מָקוֹם בִּלְבַד. וְהַב', שֶׁגַּם שִׁנּוּי הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְווּ הַמַּיִם אֶל מָקוֹם אֶחָד, לְהִיוֹתוֹ בִּכְדֵי שֶׁתֵּרָאֶה הַיַּבָּשָׁה, הֲרֵי גַּם בְּמָקוֹם הַיַּבָּשָׁה נִשְׁאַר לַחְלוּחִית הַמַּיִם, שֶׁהֲרֵי הָעִנְיַן שֶׁהַכֹּל הָיָה מִן הָעָפָר הוּא עַל־יְדֵי הַלַּחְלוּחִית שֶׁבָּעָפָר, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים בְּעִנְיַן הַצְּמִיחָה שֶׁהִיא בְּכֹחַ הַלַּחְלוּחִית שֶׁבָּעָפָר. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף הָיָה שִׁנּוּי הַמַּהוּת, שֶׁהַמַּיִם עַצְמָם נֶהֱפְכוּ לְיַבָּשָׁה, וְעוֹד זֹאת, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר שׁוּם לַחְלוּחִית מֵהַמַּיִם כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים[15] שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁקָּרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, הַיְינוּ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר שׁוּם לַחְלוּחִית כְּלָל. וְהָעִנְיָן בְּרוּחָנִיּוּת הוּא, דְּהִנֵּה, יָם וְיַבָּשָׁה הֵם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּבְסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הִנֵּה בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַגִּלּוּי דְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה צִמְצוּם בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וּכְמוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר, שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם הַמַּחֲשָׁבָה, וְזֶהוּ עִנְיַן יִקָּווּ הַמַּיִם, וְהַיְינוּ שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי בְּחִינַת דִּבּוּר הָעֶלְיוֹן (יַבָּשָׁה) הֵצְרַךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בִּבְחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה (יָם). אָמְנָם בִּקְרִיעַת יַם־סוּף נִתְחַדֵּשׁ וְהָעִנְיָן בְּרוּחָנִיּוּת הוּא, דְּהִנֵּה, יָם וְיַבָּשָׁה הֵם עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וּבְסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת הִנֵּה בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַגִּלּוּי דְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה צִמְצוּם בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וּכְמוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר שהם עניין "עלמא דאתכסיא" ו"עלמא דאתגליא" כפי שהוא בנפש האדם שהרי המחשבה נעלמת ונסתרת והדיבור בא בגילוי, **שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם הַמַּחֲשָׁבָה** ואילו כאשר המחשבה מאירה בכל עוצמתה האדם לא מסוגל להתבטא בצורה ברורה ומסודרת כי עומק ועושר הרעיון מבלבל אותו, **וְזֶהוּ עִנְיַן יִקָּווּ הַמַּיִם, וְהַיְינוּ** המשמעות רוחנית הפנימית של אסיפת המים בששת ימי בראשית היא **שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי בְּחִינַת דִּבּוּר** האלוקי **הָעֶלְיוֹן (יַבָּשָׁה) הֵצְרַךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בִּבְחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה (יָם)** כמבואר בהרחבה בקבלה וחסידות שלצורך הבריאה של עולמות ונבראים מוגבלים, שנבראו על ידי בחינת הדיבור העליון, היה צורך לצמצם ולהעלים את האור האלוקי עד שתישאר ממנו רק הארה מועטת ומצומצמת. **אָמְנָם** דאתגליא לעלמא דאתכסיא. ומוסבר על כך בתורת החסידות כי כשם שבעולם הזה יש "ים" שהוא עולם שהנבראים שבו מכוסים ויש "יבשה" שהיא עולם שהנבראים שבו גלויים, על דרך זה למעלה, להבדיל, יש דרגות גבוהות שבגלל הרוממות שלהם הן נעלמות ומכוסות ונקראות "עלמא דאתכסיא" ואילו האור האלוקי המצומצם שיורד ומתגלה לנבראים נקרא "עלמא דאתגליא" **וּבְסֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** שבו האור האלוקי יורד מלמעלה למטה בצורה הדרגתית **הִנֵּה בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַגִּלּוּי דְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה צִמְצוּם בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא, וּכְמוֹ בְּמַחֲשָׁבָה וְדִבּוּר** שהם עניין "עלמא דאתכסיא" ו"עלמא דאתגליא" כפי שהוא בנפש האדם שהרי המחשבה נעלמת ונסתרת והדיבור בא בגילוי, **שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם הַמַּחֲשָׁבָה** ואילו כאשר המחשבה מאירה בכל עוצמתה האדם לא מסוגל להתבטא בצורה ברורה ומסודרת כי עומק ועושר הרעיון מבלבל אותו, **וְזֶהוּ עִנְיַן יִקָּווּ הַמַּיִם, וְהַיְינוּ** המשמעות רוחנית הפנימית של אסיפת המים בששת ימי בראשית היא **שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי בְּחִינַת דִּבּוּר** האלוקי **הָעֶלְיוֹן (יַבָּשָׁה) הֵצְרַךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בִּבְחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה (יָם)** כמבואר בהרחבה בקבלה וחסידות שלצורך הבריאה של עולמות ונבראים מוגבלים, שנבראו על ידי בחינת הדיבור העליון, היה צורך לצמצם ולהעלים את האור האלוקי עד שתישאר ממנו רק הארה מועטת ומצומצמת. **אָמְנָם**

14) קהלת ג, כ. 15) הגדה של פסח פיסקא "דיינו".

ביאור בדרך אפשר

בִּקְרִיעַת יַם־סוּף נִתְחַדֵּשׁ פלא וחידוש גדול **שֶׁעֶצֶם בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה** לא רק הארה מועטת שלה, אלא החלק הפנימי הנעלם של המחשבה **יִתְגַּלֶּה בְּדִבּוּר, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה**[16], **שֶׁהַיָּם** ההעלם **עַצְמוֹ** ולא 'צמצום' שלו **נֶהְפַּךְ לְיַבָּשָׁה** ובא בגילוי.

וְנִתְבָּאֵר גַּם כֵּן במאמר הנ"ל שנאמר באחרון־של־פסח **שֶׁעַל־פִּי־זֶה יוּבָן הַצֹּרֶךְ בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן לָמָּה** בכלל **הֻצְרַךְ לִהְיוֹת קְרִיעַת יַם־סוּף, וְהֲרֵי בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁיָּרְדוּ בְּאוֹתוֹ צַד עָלוּ**[17] כך שקריעת ים סוף לא הייתה רק לצורך אפשרות מילוט והצלה אלא הייתה בכך מטרה בפני עצמה ונשאלת השאלה מהי אותה מטרה?, **אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה לְצֹרֶךְ הַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, דִּבְמַתַּן־תּוֹרָה נִמְשַׁךְ** האור האלוקי הנעלה שהוא **בְּחִינַת הַהֶעְלֵם דְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא בְּגִלּוּי, וְהַהֲכָנָה לְזֶה הָיְתָה עַל־יְדֵי קְרִיעַת יַם־סוּף. וְלָכֵן הָיְתָה בִּקְרִיעַת יַם־סוּף בְּקִיעָה אַחַת** בלבד, בשונה מבקיעת הנהר לעתיד לבוא עליה נאמר שהנהר יבקע "לשבעה נחלים" **לְפִי שֶׁקֹּדֶם מַתַּן־תּוֹרָה** כאשר עדיין לא ניתנו כל ענייני התורה והמצוות **לֹא הָיוּ עֲדַיִן עִנְיָנִים פְּרָטִיִּים בָּעֲבוֹדָה, כִּי אִם הֲכָנָה כְּלָלִית בִּלְבַד, בְּקִיעָה אַחַת.**

ג) וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה הַגִּלּוּי דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּגִלּוּי בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, הוּא, לֹא רַק הַגִּלּוּי דְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת בָּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, כַּיָּדוּעַ שֶׁבְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה הֵם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַאֲצִילוּת הוּא עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא[18], אֶלָּא כְּפִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁגַּם אֲצִילוּת הוּא בְּכְלָל עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְאִלּוּ עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הוּא לְמַעְלָה מֵאֲצִילוּת, וּבְכְלָלוּת הוּא בְּחִינַת הַכֶּתֶר. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל כְּפִי שֶׁהָעִנְיָן הוּא בְּשֵׁם חֲוָיָ', שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ב' בְּחִינוֹת, חֲוָיָ' דִּלְתַתָּא וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא. חֲוָיָ' דִּלְתַתָּא הוּא עִנְיַן ד' אוֹתִיּוֹת חֲוָיָ', שֶׁעִנְיָנָם צִמְצוּם וְהִתְפַּשְּׁטוּת הַמְשָׁכָה וְהִתְפַּשְּׁטוּת, כְּפִי שֶׁשַּׁיָּכִים לְעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת. וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא הוּא חֲוָיָ' שֶׁבָּרָצוֹן, שֶׁבִּבְחִינָה

ביאור בדרך אפשר

בבי"ע **אֶלָּא כְּפִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁגַּם אֲצִילוּת הוּא** לגבי אותה דרגה **בְּכְלָל עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְאִלּוּ עָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הוּא לְמַעְלָה מֵאֲצִילוּת,** ביחס לדרגות נעלות מהאצילות, עולם האצילות נחשב "עלמא דאתגליא" וההתגלות של אור אלוקי מעולם האצילות היא לא התגלות של "עלמא דאתכסיא" אבל בקריעת ים סוף היה גילוי נעלה מאצילות **וּבִכְלָלוּת הוּא בְּחִינַת הַכֶּתֶר** כתר עליון שלמעלה מעשר הספירות שמתחילות להאיר בעיקר מעולם האצילות ומטה. **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** במאמר הנזכר מאחרון של פסח **כְּפִי שֶׁהָעִנְיָן** של התגלות האורות שלמעלה **הוּא בְּשֵׁם חֲוָיָ', שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ב' בְּחִינוֹת, חֲוָיָ' דִּלְתַתָּא** התחתון **וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא** העליון. **חֲוָיָ' דִּלְתַתָּא הוּא עִנְיַן ד' אוֹתִיּוֹת חֲוָיָ', שֶׁעִנְיָנָם צִמְצוּם וְהִתְפַּשְּׁטוּת הַמְשָׁכָה וְהִתְפַּשְּׁטוּת,** כמבואר באגרת התשובה שבתניא (פרק ד): "היו"ד שהיא בחינת נקודה לבד מרמזת לחכמתו ית' שהיא בבחינת העלם והסתר קודם שבאה לבחינת התפשטות... ואחר שבאה לבחינת התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה... נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחינת התפשטות לרוחב... וגם לאורך" (ומבואר בחסידות שאין הכוונה לצמצום שנובע ממידת הדין וכוונתו למנוע השפעה אלא לצמצום שהוא חלק בלתי נפרד מתהליך ההשפעה כשם שהרב מתמצת לתלמידו בקצרה רעיון עמוק. ועוד מבואר שהאותיות יו"ד וה"א רומזות לצמצום והתפשטות, והאותיות וא"ו וה"א רומזות להמשכת וירידת השפע מלמעלה למטה וגם האות וא"ו שראשה כמו יו"ד והמשכה בקו ארוך רומזת על כך שתחילה יש צמצום ואחר כך ישנה התפשטות והמשכה וגם הה"א האחרונה, כמו הראשונה, רומזת להתפשטות) **כְּפִי שֶׁשַּׁיָּכִים לְעִנְיַן הַהִתְהַוּוּת** בפועל והוא עניין "עלמא דאתגליא". **וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא** העליון **הוּא חֲוָיָ' שֶׁבָּרָצוֹן** בתחילת התעוררות הרצון להתהוות העולמות, **שֶׁבִּבְחִינָה זוֹ חֲוָיָ' ד' הָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּהֶעְלֵם,** מבלי שיהיה בהם צמצום לצורך

1 בִּקְרִיעַת יַם־סוּף נִתְחַדֵּשׁ שֶׁעֶצֶם בְּחִינַת
2 הַמַּחֲשָׁבָה יִתְגַּלֶּה בְּדִבּוּר, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הָפַךְ יָם לְיַבָּשָׁה[16], שֶׁהַיָּם
3 עַצְמוֹ נֶהְפַּךְ לְיַבָּשָׁה. וְנִתְבָּאֵר גַּם כֵּן
4 שֶׁעַל־פִּי־זֶה יוּבָן הַצֹּרֶךְ בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, דְּלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן לָמָּה
5 הֻצְרַךְ לִהְיוֹת קְרִיעַת יַם־סוּף, וַהֲרֵי בְּאוֹתוֹ צַד
6 שֶׁיָּרְדוּ בְּאוֹתוֹ צַד עָלוּ[17], אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁקְּרִיעַת
7 יַם־סוּף הָיְתָה לְצֹרֶךְ הַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, דִּבְמַתַּן־תּוֹרָה
8 נִמְשַׁךְ בְּחִינַת הַהֶעְלֵם דְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא בְּגִלּוּי, וְהַהֲכָנָה
9 לְזֶה הָיְתָה עַל־יְדֵי קְרִיעַת יַם־סוּף. וְלָכֵן הָיְתָה בִּקְרִיעַת
10 יַם־סוּף בְּקִיעָה אַחַת, לְפִי שֶׁקֹּדֶם מַתַּן־תּוֹרָה לֹא הָיוּ
11 עֲדַיִן עִנְיָנִים פְּרָטִיִּים בָּעֲבוֹדָה, כִּי אִם הֲכָנָה כְּלָלִית
בִּלְבַד, בְּקִיעָה אַחַת.
12 ג) וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה הַגִּלּוּי דִּקְרִיעַת יַם־סוּף
13 שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּגִלּוּי בְּעָלְמָא
14 דְּאִתְגַּלְיָא, הוּא, לֹא רַק הַגִּלּוּי דְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת
15 בָּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, כַּיָּדוּעַ שֶׁבְּרִיאָה־יְצִירָה־
16 עֲשִׂיָּה הֵם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַאֲצִילוּת הוּא עָלְמָא
17 דְּאִתְכַּסְיָא[18], אֶלָּא כְּפִי שֶׁהוּא בְּמַדְרֵגָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, שֶׁגַּם
18 אֲצִילוּת הוּא בְּכְלָל עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וְאִלּוּ עָלְמָא
19 דְּאִתְכַּסְיָא הוּא לְמַעְלָה מֵאֲצִילוּת, וּבִכְלָלוּת הוּא בְּחִינַת
20 הַכֶּתֶר. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל כְּפִי שֶׁהָעִנְיָן הוּא בְּשֵׁם חֲוָיָ',
21 שֶׁיֵּשׁ בּוֹ ב' בְּחִינוֹת, חֲוָיָ' דִּלְתַתָּא וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא. חֲוָיָ'
22 דִּלְתַתָּא הוּא עִנְיַן ד' אוֹתִיּוֹת חֲוָיָ', שֶׁעִנְיָנָם צִמְצוּם
23 וְהִתְפַּשְּׁטוּת הַמְשָׁכָה וְהִתְפַּשְּׁטוּת, כְּפִי שֶׁשַּׁיָּכִים לְעִנְיַן
24 הַהִתְהַוּוּת. וַחֲוָיָ' דִּלְעֵילָא הוּא חֲוָיָ' שֶׁבָּרָצוֹן, שֶׁבִּבְחִינָה
25 בָּעֲבוֹדָה, כִּי אִם הֲכָנָה כְּלָלִית בִּלְבַד, בְּקִיעָה אַחַת.
26 ג) וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, הִנֵּה הַגִּלּוּי דִּקְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁעָלְמָא
27 דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּגִלּוּי בְּעָלְמָא
28 דְּאִתְגַּלְיָא, הוּא, לֹא רַק הַגִּלּוּי דְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת
29 בָּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, כַּיָּדוּעַ שֶׁבְּרִיאָה־
30 יְצִירָה־עֲשִׂיָּה הֵם עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא, וַאֲצִילוּת הוּא עָלְמָא
31 דְּאִתְכַּסְיָא[18], שגם זו התגלות אלוקית נעלית מאד שהרי ביחס לעולמות
32 בריאה־יצירה־עשייה עולם האצילות נחשב "אלוקות ממש", אבל בקריעת ים
33 סוף הייתה התגלות של אור אלוקי עוד יותר נעלה שנחשב "מכוסה" אפילו
34 לגבי האור המאיר בעולם האצילות, ולכן הגילוי אינו רק התגלות אצילות

16) תהלים סו, ו. 17) ראה תוד"ה כשם – ערכין טו, א. 18) לקו"ת ויקרא ז, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ההתגלות וההתפשטות שנחוצה לצורך הבריאה בפועל, והוא עניין ״עלמא דאתכסיא״. וכפי שהוסבר במאמר הנ״ל, משמעות עניין ״שם הוי׳ שברצון״ היא אשר כשם שבאדם עשרה כוחות הנפש מ״חכמה״ עד ״מלכות״ המקבילים לעשר הספירות העליונות הם כוחות ׳פנימיים׳ המותאמים לאברי הגוף והיכולות של האדם, ואילו כוח הרצון הוא כוח ׳מקיף׳ כללי שלא מתלבש באברים אלא נמצא בכולם בשווה, כך גם למעלה, כביכול, הרצון העליון הוא למעלה מעשרת הספירות ונקרא ״כתר עליון״, בדומה לכך שהכתר הוא מעל הראש של האדם, ובחינה זו היא עניינו של ״שם הוי׳ דלעילא״ שלמעלה מהעולמות. ובעת קריעת ים סוף, כאשר ההסתרים ׳נקרעו׳, גם שם הוי׳ שברצון שבדרך כלל הוא מכוסה ונעלם התגלה. **וּלְמַעְלָה יוֹתֵר**, לאמיתו של דבר, התגלות האור האלוקי בקריעת ים סוף הייתה מדרגה עוד יותר גבוהה: לא רק האור שבעולם האצילות ולא רק האור שבכתר שלמעלה מאצילות התגלה אלא הייתה גם התגלות של בחינה עוד יותר נעלית ב״שם הוי׳ דלעילא״ שעניינו ״עלמא דאתכסיא״, כי **הִנֵּה עִנְיַן הֲוָיָ׳ דִּלְעֵילָא** בדרגה נעלית יותר **הוּא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הָרָצוֹן, אֶלָּא הוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳**, **שֶׁבִּבְחִינָה זוֹ** למרות שהיא בחינה בשם הוי׳ המורכב מארבע אותיות, בעצם זהו עניין כל כך נעלה עד אשר **אֵין בּוֹ אוֹתִיּוֹת כְּלָל. וְהַיְנוּ, שֶׁבְּחִינַת הֲוָיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן יֵשׁ בּוֹ אוֹתִיּוֹת** כי מדובר בדרגא שיש בה התעוררות של רצון העליון לברוא עולמות **אֶלָּא שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הֵם בְּהֶעְלֵם** ועדיין לא ירדו לידי גילוי, **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁכָּל פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים שֶׁיֶּשְׁנָם בְּפֹעַל יֶשְׁנָם גַּם בָּרָצוֹן** אפילו בתחילת התעוררות הרצון, **אֶלָּא שֶׁבָּרָצוֹן הֵם בְּהֶעְלֵם** ועדיין לא נתגלו, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּבְחִינַת הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ אֵין בְּחִינַת ד׳ אוֹתִיּוֹת כְּלָל** בתור אותיות מוגדרות, **שֶׁהֲרֵי ד׳ הָאוֹתִיּוֹת עִנְיָנָם הוּא** כאמור **צִמְצוּם וְהִתְפַּשְּׁטוּת כּוּ׳, וְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִגֶּדֶר הֶעְלֵם וְגִלּוּי** שהם מושגים שיש להם מקום רק בהארה והתפשטות של העצם אך לא בעצם עצמו, **לֹא שַׁיָּךְ בּוֹ עִנְיַן הַצִּמְצוּם וְהִתְפַּשְּׁטוּת כְּלָל.** וכמבואר במאמר הנזכר שההבדל בין שם הוי׳ שברצון לשם הוי׳ שבעצמותו יובן על פי משל מאדם המתעורר ברצון לבנות בית, והדבר נובע מכך שמטבעו יש לכל אדם רצון לבית שמושרש בעצם נפשו כ״רצון מוחלט״, וכתוצאה מכך האדם מתעורר בסופו של התהליך ברצון גלוי. וכך גם למעלה, כביכול. התעוררות הרצון העליון לבריאת העולמות נובעת מ״רצון המוחלט״ לעולמות שקיים בעצמותו. וגם בבחינה נעלמת זו של ״רצון המוחלט׳, יש בהעלם את שם הוי׳ שבהמשך הרצון מתגלה דרכו ויורד מדרגה לדרגה, אבל כפי ששם הוי׳ הוא ב׳רצון המוחלט׳, ההבדלים בין האותיות לא ניכרים ולא נרגשים ולא ניתן להגדיר אותן ולחלק ביניהם כי מציאותם היא בצורה מופשטת ולא מוגדרת.

וְהַחִדּוּשׁ דִּקְרִיעַת יַם־סוּף הוּא שֶׁבְּחִינַת הֶעְלֵם דְּהַוְיָ׳ דִּלְעֵילָא, שֶׁהוּא הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, הנה אפילו ההעלם הנעלה הזה **בָּא בְּגִלּוּי מִמָּשׁ בַּהֲוָיָ׳ דִּלְתַתָּא.** וטעם הדבר שבקריעת ים סוף הייתה גם התגלות של הבחינה הנעלית והנעלמת הזו היא **שֶׁהֲרֵי קְרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, וּבְמַתַּן־תּוֹרָה כְּתִיב[19] אָנֹכִי הֲוָיָ׳ אֱלֹקֶיךָ, וְהַיְנוּ, שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן־תּוֹרָה נִמְשַׁךְ גַּם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, שֶׁזֶּהוּ שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה לְמַטָּה תּוֹפְסִים בִּבְחִינַת עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן אָמְרוּ[20] אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּלְמוּד שֶׁלָּמַד לְמַטָּה בְּגַלְיָא דְּתוֹרָה, הֲרֵי הוּא זוֹכֶה לְכָל הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד, שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים נִתְּנוּ (הָאָבֵן זִיךְ אָפְּגֶעגֶעבֵען) בַּתּוֹרָה שֶׁלְּמַטָּה. וְכֵיוָן שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, הֵאִיר בִּקְרִיעַת יַם־סוּף גַּם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, שֶׁנִּמְשַׁךְ בְּגִלּוּי בִּבְחִינַת הֲוָיָ׳ שֶׁבִּבְחִינָה זוֹ** למרות שכאן בעולם הזה עוסקים בתורה כפי שנתלבשה בדברים גשמיים, כי בעצם יש בתורה את עצמותו של הקדוש־ברוך־הוא, **וְלָכֵן אָמְרוּ[20] אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן** לעולם הבא **וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁעַל־יְדֵי הַתַּלְמוּד שֶׁלָּמַד לְמַטָּה בְּגַלְיָא** חלק הנגלה **דְּתוֹרָה, הֲרֵי הוּא זוֹכֶה לְכָל הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד, שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים נִתְּנוּ (הָאָבֵן זִיךְ אָפְּגֶעגֶעבֵען) בַּתּוֹרָה שֶׁלְּמַטָּה. וְכֵיוָן שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה, הֵאִיר בִּקְרִיעַת יַם־סוּף** שהוא גילוי ה׳עצמות׳, **שֶׁנִּמְשַׁךְ בְּגִלּוּי בִּבְחִינַת הֲוָיָ׳ גַּם הֲוָיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳**

---

19) יתרו כ, ב. 20) פסחים נ, א. וש״נ. וראה לקו״ש חכ״ד ע׳ 570 הערה 19. וע׳ 580 הערה 8.

ביאור בדרך אפשר

דִּלְתַתָּא. וְעַל־יְדֵי־זֶה לאחר שהוי׳ דלעילא בדרגה הכי נעלית שבו שבדרך כלל היא למעלה מהתגלות, הוי׳ שבעצמות, התגלה בהוי׳ דלתתא **וְחָדַר** והאיר בו **נִמְשָׁךְ** הדבר **גַּם לְמַטָּה יוֹתֵר שֶׁעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא הֵאִיר בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא,** והתגלות הבחינות הנעלמות הלכה ונמשכה מדרגה לדרגה **וְעַד שֶׁגַּם לְמַטָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה נֶהְפַּךְ הַיָּם** שעניינו העלם **לְיַבָּשָׁה** שעניינה גילוי.

וְהִנֵּה הַכֹּחַ לְחַבֵּר עָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא וְעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא כך שהנסתר והנעלם ב״עלמא דאתכסיא״ יתגלה ויאיר ב״עלמא דאתגליא״ **וְעַד לְמַעְלָה יוֹתֵר שֶׁיִּהְיֶה חִבּוּר הַוָּיָ׳ דִּלְתַתָּא וַהַוָּיָ׳ דִּלְעֵילָא** כך שהדרגה הכי נעלית והכי נעלמת ב״הוי׳ דלעילא״ תתגלה ותאיר ב״הוי׳ דלתתא״, **הֲרֵי זֶה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ**[21], **וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22] בתורה בפסוקי י״ג מידות הרחמים **וַיִּקְרָא הַוָּיָ׳ הַוָּיָ׳, דְּוַיִּקְרָא קָאֵי** מדבר ומכוון **עַל מֹשֶׁה, דְּכֵיוָן שֶׁבְּחִינָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הִיא לְמַעְלָה מִבְּ׳ הַבְּחִינוֹת,** גם העליונה וגם התחתונה **לָכֵן בְּכֹחוֹ** של משה **לְחַבְּרָם, וְהַיְנוּ, שֶׁבְּחִינָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הַוָּיָ׳ דִּלְעֵילָא, הַיְינוּ לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳,** כפי שיבואר להלן.

דְּהִנֵּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל[23] במאמר דיבור־המתחיל ״והחרים״ הנ״ל (ונזכר גם בקצרה בביאור לעיל) **שֶׁהַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ הוּא בְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבָּרָצוֹן הַמֻּחְלָט בְּעַצְמוּתוֹ** כפי שהוא מושרש בעצמותו ועדיין לא היתה התעוררות הרצון לברוא ולהוות עולמות, **וְאִם כֵּן מוּבָן שֶׁגַּם בְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ אֵינוֹ עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, אֶלָּא הָאוֹר הַכָּלוּל בְּעַצְמוּתוֹ.** כמבואר בחסידות שלעומת העצם, כל התגלות והתפשטות היא דבר שמחוץ לעצם, ואף שלכל ״מאור״, מקור של אור, יש הארה והתפשטות של אור, הרי סוף סוף אין זה המאור עצמו אלא כפי שהאור כלול בעצמותו (כמשל אור וזיו השמש כפי שהוא עדיין בתוך השמש). **וְזֶהוּ שֶׁבְּחִינַת מֹשֶׁה הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳, כִּי מֹשֶׁה מַגִּיעַ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ** ולא רק באורו. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב**[24] בתורה לאחר תיאור נס קריעת ים סוף **וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַוָּיָ׳ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הַוָּיָ׳ וַיַּאֲמִינוּ בַּהַוָּיָ׳ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, דְּסֵדֶר הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבַּפָּסוּק הוּא מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** היינו שבתחילה **וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל גּוֹ׳ אֲשֶׁר עָשָׂה הַוָּיָ׳ הַיְינוּ** בשלב ראשון הייתה התגלות של **הַוָּיָ׳ דִּלְתַתָּא,** לאחר מכן **וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת הַוָּיָ׳ הַיְינוּ** התגלות של **הַוָּיָ׳ דִּלְעֵילָא,** ובשלב הבא, הנעלה יותר, הגיעו לדרגה של **וַיַּאֲמִינוּ בַּהַוָּיָ׳ הַיְינוּ** שהייתה התגלות של **הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל**[25] במאמר הנ״ל **בַּאֲרִיכוּת), וּלְאַחֲרֵי־זֶה** לאחר שהגיעו לאמונה בהוי׳ שבעצמותו, רק אז **נֶאֱמַר וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, שֶׁמִּזֶּה מוּבָן שֶׁבְּחִינַת מֹשֶׁה** שבה האמינו והיא באה לידי גילוי באחרונה, בשלב הנעלה ביותר, **הִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳** כי, כאמור, משה ״מגיע״ (דבוק ומחובר) בעצמותו של הקדוש־ברוך־הוא. **וְלָכֵן בְּכֹחוֹ** של משה **לְחַבֵּר וּלְהַמְשִׁיךְ גַּם בְּחִינַת הַוָּיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳ שֶׁיָּאִיר בְּגִלּוּי** בהוי׳ שברצון וימשיך וירד ויתגלה עד לפעולת קריעת ים סוף והפיכת הים ליבשה בפועל בעולם הזה.

ד) וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁקְּרִיעַת יַם־סוּף הָיְתָה הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דִּגְלָיָא דְּתוֹרָה, כָּךְ גַּם קֹדֶם שֶׁתִּתְגַּלֶּה פְּנִימִיּוּת

---

21) בהבא לקמן — ראה תו״ח בשלח ריז, ב ואילך (בהוצאה החדשה — ח״א קנה, ג ואילך). 22) תשא לד, ו. 23) ד״ה והחרים פ״ה (לעיל ע׳ 242 ואילך). 24) בשלח יד, לא. 25) ד״ה והחרים פ״ד ואילך (לעיל ע׳ 240 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

הַתּוֹרָה לֶעָתִיד בימות המשיח **תִּהְיֶה הַהֲכָנָה דִּבְקִיעַת הַנָּהָר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בַּעְיָם** בחוזק **רוּחוֹ**[26], **דָּא** זו **רוּחוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ.** ומכאן שבקיעת הנהר לעתיד לבוא היא הכנה להתגלות ענייני התורה שמשיח ילמד ויגלה. **וְהַהֶפְרֵשׁ** ההבדל **בֵּינֵיהֶם, שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה הִיא בְּקִיעַת הַיָּם** שהייתה בנס קריעת ים סוף, **וַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הִיא בְּקִיעַת הַנָּהָר** שתהיה לעתיד לבוא, כפי שיתבאר להלן.

וּבֵאוּר הָעִנְיָן[27], **דְּהִנֵּה, הַהֶפְרֵשׁ** ההבדל **בֵּין יָם לְנָהָר יוּבָן מִכְּמוֹ שֶׁהוּא בְּכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ בָּאָדָם לְמַטָּה, שֶׁיָּם הוּא בְּחִינַת דִּבּוּר, וְנָהָר הוּא בְּחִינַת מַחְשָׁבָה**[28], **כִּי, יָם מִקְוֵי וְקַיְּמָא**[29] מֵי הים אסופים ועומדים כל העת במקום אחד, **וּכְמוֹ כֵן בְּדִבּוּר - עֵת לַחֲשׁוֹת** כך שהדיבור יהיה ללא תנועה כמו מים שנקוו למקום אחד **וְעֵת לְדַבֵּר**[30], **וּמֵי הַנָּהָר** לעומת זאת **נַיְידִי וְאַזְלִי**[31] ניידים והולכים שהרי הנהר זורם ללא הרף, **וּכְמוֹ כֵן בְּמַחְשָׁבָה שֶׁמְּשׁוֹטֶטֶת תָּמִיד** ללא הפסק, בניגוד לדיבור שלעתים הוא נעצר ונפסק. **וּבִשְׁנֵיהֶם (הֵן בְּדִבּוּר** בחינת ים **וְהֵן בְּמַחְשָׁבָה** בחינת נהר) **יֵשׁ בְּחִינַת הֶעְלֵם** דרגה יותר נעלית שבדרך כלל נסתרת **וּבְחִינַת גִּלּוּי** דרגה יותר נמוכה שבדרך כלל מתגלית, **וְלָכֵן צָרִיךְ לְעִנְיַן הַבְּקִיעָה** הן של הים, בחינת הדיבור והן של הנהר, בחינת המחשבה, כדי **שֶׁהַהֶעְלֵם יִמְשַׁךְ בְּגִלּוּי.**

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[32] **לֹא קָאֵי אִינְשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבֵּיהּ כו'** אין אדם עומד על דעת רבו [עד ארבעים שנה], ולכאורה, הדבר דורש ביאור: כיוון שרבו לימד אותו וגילה לו את הרעיון

ביאור בדרך אפשר

1 פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד תִּהְיֶה הַהֲכָנָה דִּבְקִיעַת הַנָּהָר,
2 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְהֵנִיף יָדוֹ עַל הַנָּהָר בַּעְיָם רוּחוֹ[26], דָּא רוּחוֹ
3 שֶׁל מָשִׁיחַ. וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם, שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה
4 דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה הִיא בְּקִיעַת הַיָּם, וַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה
5 דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הִיא בְּקִיעַת הַנָּהָר.

6 **וּבֵאוּר** הָעִנְיָן[27], דְּהִנֵּה, הַהֶפְרֵשׁ בֵּין יָם לְנָהָר יוּבָן מִכְּמוֹ
7 שֶׁהוּא בְּכֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ בָּאָדָם לְמַטָּה, שֶׁיָּם הוּא
8 בְּחִינַת דִּבּוּר, וְנָהָר הוּא בְּחִינַת מַחְשָׁבָה[28], כִּי, יָם מִקְוֵי
9 וְקַיְּמָא[29], וּכְמוֹ כֵן בְּדִבּוּר - עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר[30],
10 וּמֵי הַנָּהָר נַיְידִי וְאַזְלִי[31], וּכְמוֹ כֵן בְּמַחְשָׁבָה שֶׁמְּשׁוֹטֶטֶת
11 תָּמִיד. וּבִשְׁנֵיהֶם (הֵן בְּדִבּוּר וְהֵן בְּמַחְשָׁבָה) יֵשׁ בְּחִינַת
12 הֶעְלֵם וּבְחִינַת גִּלּוּי, וְלָכֵן צָרִיךְ לְעִנְיַן הַבְּקִיעָה,
13 שֶׁהַהֶעְלֵם יִמְשַׁךְ בְּגִלּוּי. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה אָמְרוּ
14 רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[32] לֹא קָאֵי אִינְשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבֵּיהּ כו', וְהַיְנוּ,
15 שֶׁמִּלְּבַד זֹאת שֶׁאוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מִצַּד עַצְמָם אֵין בָּהֶם גִּלּוּי
16 הַשֵּׂכֶל, וְלָכֵן צָרִיךְ שֶׁהַתַּלְמִיד יִהְיֶה בַּר־שֵׂכֶל, וְאָז דַּוְקָא
17 יוּכַל לְגַלּוֹת אֶת הַשֵּׂכֶל עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁל הָרַב,
18 וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁבָּאוֹתִיּוֹת עַצְמָם הַשֵּׂכֶל הוּא בְּהֶעְלֵם, וְלָכֵן
19 מִי שֶׁאֵינוֹ בַּר־שֵׂכֶל לֹא יָבִין מְאוּמָה מֵהָאוֹתִיּוֹת, הִנֵּה
20 מִלְּבַד זֹאת, הֲרֵי גַּם כַּאֲשֶׁר הַתַּלְמִיד הוּא בַּר־שֵׂכֶל וּמְיַגֵּעַ
21 עַצְמוֹ לְגַלּוֹת אֶת הַשֵּׂכֶל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בָּאוֹתִיּוֹת, גַּם אָז לֹא קָאֵי
22 אַדַּעְתָּא דְּרַבֵּיהּ, וְהַיְנוּ, שֶׁבְּחִינַת עֶצֶם הַשֵּׂכֶל נִשְׁאָר
23 בְּהֶעְלֵם בָּאוֹתִיּוֹת וְאֵינוֹ בָּא בְּגִלּוּי. וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁבְּדִבּוּר
24 יֵשׁ הֶעְלֵם וְגִלּוּי, כָּךְ גַּם בְּמַחְשָׁבָה יֵשׁ הֶעְלֵם וְגִלּוּי, שֶׁהֲרֵי
25 הַהֶפְרֵשׁ בֵּין דִּבּוּר לְמַחְשָׁבָה הוּא שֶׁדִּבּוּר הוּא גִּלּוּי
26 לְזוּלָתוֹ, וּמַחְשָׁבָה הִיא גִּלּוּי לְעַצְמוֹ, וְלָכֵן, הִנֵּה כְּשֵׁם
27 שֶׁעֶצֶם וּפְנִימִיּוּת הַשֵּׂכֶל לֹא נִתְגַּלָּה לַזּוּלַת עַל־יְדֵי

ביאור בדרך אפשר

43 השכלי, מדוע התלמיד זקוק לשנים רבות עד שיעמוד על העומק של דברי
44 רבו? אלא הביאור הוא שגם כאשר יש גילוי של הרעיון השכלי, עדיין חלק
45 חשוב ממנו נעלם, כפי שהולך ומבאר **וְהַיְנוּ, שֶׁמִּלְּבַד זֹאת שֶׁאוֹתִיּוֹת**
46 **הַדִּבּוּר מִצַּד עַצְמָם אֵין בָּהֶם גִּלּוּי הַשֵּׂכֶל,** שהרי האותיות
47 כשלעצמן חסרות משמעות והן
48 בסך הכול אמצעי להעברת
49 הרעיון השכלי **וְלָכֵן צָרִיךְ**
50 **שֶׁהַתַּלְמִיד** עצמו **יִהְיֶה בַּר־**
51 **שֵׂכֶל, וְאָז דַּוְקָא יוּכַל**
52 **לְגַלּוֹת אֶת הַשֵּׂכֶל עַל־יְדֵי**
53 **אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר שֶׁל הָרַב**
54 אבל אם התלמיד חסר־שכל,
55 האותיות לא יועילו לו, **וְהַיְנוּ**
56 **לְפִי שֶׁבָּאוֹתִיּוֹת עַצְמָם**
57 **הַשֵּׂכֶל הוּא בְּהֶעְלֵם, וְלָכֵן**
58 **מִי שֶׁאֵינוֹ בַּר־שֵׂכֶל לֹא**
59 **יָבִין מְאוּמָה מֵהָאוֹתִיּוֹת**
60 כשלעצמן, **הִנֵּה מִלְּבַד זֹאת,**
61 **הֲרֵי גַּם כַּאֲשֶׁר הַתַּלְמִיד**
62 **הוּא בַּר־שֵׂכֶל וּמְיַגֵּעַ**
63 **עַצְמוֹ לְגַלּוֹת אֶת הַשֵּׂכֶל**
64 **שֶׁיֶּשְׁנוֹ בָּאוֹתִיּוֹת, גַּם אָז**
65 התלמיד **לֹא קָאֵי אַדַּעְתָּא**
66 **דְּרַבֵּיהּ** לא עומד על העומק
67 ועל הפנימיות של דעת רבו
68 (אלא לאחר זמן רב), **וְהַיְנוּ,**
69 **שֶׁבְּחִינַת עֶצֶם הַשֵּׂכֶל**
70 שהוא העומק והפנימיות שלו
71 **נִשְׁאָר בְּהֶעְלֵם בָּאוֹתִיּוֹת**
72 **וְאֵינוֹ בָּא בְּגִלּוּי** ורק הארה
73 מועטת מהעצם, היינו העומק
74 והעושר הפנימי של השכל, באה
75 לידי גילוי. ונמצא שהדיבור
76 (באמצעות האותיות) אכן מגלה
77 את שכלו של הרב אל התלמיד
78 אבל עדיין רבדים חשובים של
79 השכל נותרו נעלמים ונסתרים.

80 **וְהִנֵּה, כְּשֵׁם שֶׁבְּדִבּוּר יֵשׁ הֶעְלֵם וְגִלּוּי, כָּךְ גַּם בְּמַחְשָׁבָה יֵשׁ**
81 **הֶעְלֵם וְגִלּוּי, שֶׁהֲרֵי הַהֶפְרֵשׁ** ההבדל **בֵּין דִּבּוּר לְמַחְשָׁבָה הוּא**
82 **שֶׁדִּבּוּר הוּא גִּלּוּי** של השכל (או הרגש) **לְזוּלָתוֹ, וּמַחְשָׁבָה הִיא**
83 **גִּלּוּי** של השכל (או הרגש) **לְעַצְמוֹ, וְלָכֵן, הִנֵּה כְּשֵׁם שֶׁעֶצֶם**
84 **וּפְנִימִיּוּת הַשֵּׂכֶל לֹא נִתְגַּלָּה לַזּוּלַת עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר** אלא

---

26) ישעי' יא, טו. 27) ראה שער האמונה פנ"ג (פד, ב). 28) ראה סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסח ואילך. תרח"ץ ע' רא. וראה גם תו"א ט, ב. לקו"ת שה"ש יז, ג. 29) ראה פרה פ"ח מ"ח. מקוואות פ"ה מ"ד 30) קהלת ג, ז. 31) ראה עירובין מו, א. 32) ע"ז ה, רע"ב.

ביאור בדרך אפשר

נשאר נעלם, **כָּךְ גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁעֹמֶק וּפְנִימִיּוּת הַשֵּׂכֶל** הרעיונות השכליים **וְהַמִּדּוֹת** הרגש **אֵינָם מִתְגַּלִּים גַּם לְעַצְמוֹ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה** לא זו בלבד שהמחשבה, כמובן, לא מביאה דברים לידי גילוי אל הזולת אלא גם כאשר האדם חושב ומהרהר על הרעיונות ועל הרגשות שבמוחו ובליבו בינו לבין עצמו, זה עדיין לא מביא את העומק ואת הפנימיות של השכל והרגש לידי גילוי, **וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים** בפועל **שֶׁכַּאֲשֶׁר הַמִּדָּה הִיא בְּתָקְפָּהּ** והרגשות עזים **אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת** ורק כאשר חלק חשוב מהרגש מצומצם ונעלם אפשר לחשוב בצורה רגועה ומסודרת. **וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** במאמר דיבור המתחיל "והחרים" **שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר, צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בְּמַחֲשָׁבָה** וכל עוד הרעיון השכלי מאיר בתוקף גדול, האדם מבולבל ולא יכול להביע את הרעיון בדיבור בצורה מסודרת, **כֵּן הוּא גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבִּכְדֵי שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת, צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם** והעלם **בְּשֵׂכֶל וּבְמִדּוֹת, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעֶצֶם הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת אֵינָם מִתְגַּלִּים בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה** כי עצם השכל והרגש נעלים מכדי לבוא לגילוי אפילו באותיות המחשבה וההרהורים והמחשבות ברעיונות וברגשות הם רק בהארה מועטת ומצומצמת שלהם ולא בכל העומק והפנימיות, בדומה לאמור לעיל לגבי הדיבור (שאף הוא פועל ומתגלה באמצעות אותיות).

וּבָזֶה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּנִגְלֶה דְּתוֹרָה הָיְתָה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַיָּם, בְּחִינַת הַדִּבּוּר וְהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַנָּהָר, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, לְפִי שֶׁגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד הוּא עַל־דֶּרֶךְ דֵּגְמָא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם גִּלּוּי עֹמֶק פְּנִימִיּוּת הַכֹּחוֹת, שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה מַעֲלִימִים עַל זֶה וכדי שגם זה יתגלה צריכה להיות 'בקיעה', היינו הסרת ההעלם וההסתר, של המחשבה.

ביאור בדרך אפשר

אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, כָּךְ גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁעֹמֶק וּפְנִימִיּוּת הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת אֵינָם מִתְגַּלִּים גַּם לְעַצְמוֹ עַל־יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה, וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים שֶׁכַּאֲשֶׁר הַמִּדָּה הִיא בְּתָקְפָּהּ אִי־אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה דִּבּוּר מְסֻדָּר, צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בַּמַּחֲשָׁבָה, כֵּן הוּא גַּם בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁבִּכְדֵי שֶׁתִּהְיֶה מַחֲשָׁבָה מְסֻדֶּרֶת, צָרִיךְ לִהְיוֹת צִמְצוּם בְּשֵׂכֶל וּבְמִדּוֹת, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעֶצֶם הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת אֵינָם מִתְגַּלִּים בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה.

וּבָזֶה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּנִגְלֶה דְּתוֹרָה הָיְתָה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַיָּם, בְּחִינַת הַדִּבּוּר, וְהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַנָּהָר, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, לְפִי שֶׁגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד הוּא עַל־דֶּרֶךְ דֵּגְמָא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם גִּלּוּי עֹמֶק פְּנִימִיּוּת הַכֹּחוֹת, שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה מַעֲלִימִים עַל זֶה. וְזֶהוּ[33] מַה שֶּׁכָּתוּב גַּבֵּי מָשִׁיחַ[34] הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהָאָבוֹת, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ[35] וּמֵאָדָם הָרִאשׁוֹן גַּם כְּפִי שֶׁהָיָה קֹדֶם הַחֵטְא[36], וּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[37] שֶׁחָמֵשׁ הַמַּעֲלוֹת שֶׁנֶּאֱמְרוּ גַּבֵּי מָשִׁיחַ הֵם כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה הַשֵּׁמוֹת שֶׁנִּקְרֵאת בָּהֶם הַנְּשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה[38], וְהַיְנוּ, שֶׁאֵצֶל הָאָבוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְאָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה רַק גִּלּוּי בְּחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה, וּמָשִׁיחַ יְגַלֶּה גַּם בְּחִינַת יְחִידָה, שֶׁבְּחִינַת יְחִידָה הִיא לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְעִנְיָנָהּ לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק. וְאַף שֶׁגַּם מֹשֶׁה הוּא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא[39], וּפְנִימִיּוּת אַבָּא פְּנִימִיּוּת עַתִּיק[40], מִכָּל־פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד הוּא עַל־דֶּרֶךְ דֵּגְמָא בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם גִּלּוּי עֹמֶק פְּנִימִיּוּת הַכֹּחוֹת, שֶׁגַּם אוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה מַעֲלִימִים עַל זֶה** שהיא קרובה יותר לעצם הנפש (ולא רק אותיות הדיבור) **מַעֲלִימִים עַל זֶה** וכדי שגם זה יתגלה צריכה להיות 'בקיעה', היינו הסרת ההעלם וההסתר, של המחשבה.

וְזֶהוּ[33] **מַה שֶּׁכָּתוּב גַּבֵּי מָשִׁיחַ**[34] **הִנֵּה יַשְׂכִּיל עַבְדִּי יָרוּם וְנִשָּׂא וְגָבַהּ מְאֹד, שֶׁיִּהְיֶה לְמַעְלָה מֵהָאָבוֹת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ**[35] **וּמֵאָדָם הָרִאשׁוֹן גַּם כְּפִי שֶׁהָיָה קֹדֶם הַחֵטְא**[36]**, וּמְבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[37] **שֶׁחָמֵשׁ הַמַּעֲלוֹת שֶׁנֶּאֱמְרוּ גַּבֵּי מָשִׁיחַ הֵם כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה הַשֵּׁמוֹת שֶׁנִּקְרֵאת בָּהֶם הַנְּשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה יְחִידָה**[38]**, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵצֶל הָאָבוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְאָדָם הָרִאשׁוֹן הָיָה רַק גִּלּוּי בְּחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה, וּמָשִׁיחַ יְגַלֶּה גַּם בְּחִינַת יְחִידָה, שֶׁבְּחִינַת יְחִידָה הִיא לְמַעְלָה מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְעִנְיָנָהּ לְמַעְלָה הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק.** בחינת "כתר עליון" שלמעלה מעשר הספירות של סדר ההשתלשלות נחלקת לכמה עניינים והנעלה בהם הוא בחינת "עתיק יומין" [שנעתק ונבדל מ"יום" וגילוי] וב"עתיק" עצמו, היחידה היא מבחינת "פנימיות עתיק" וזו הדרגה של משיח שלמעלה מהאבות ומשה ואדם הראשון שעניינם הוא המוחין והמידות כפי שהם בעשר הספירות שלמטה מהכתר. **וְאַף שֶׁגַּם מֹשֶׁה הוּא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא**[39]**,** היינו הפנימיות של ספירת החכמה הנקרא "אבא" (כי חכמה ובינה ה'מולידות' את המידות נקראות 'אב' ו'אם') **וּפְנִימִיּוּת אַבָּא פְּנִימִיּוּת עַתִּיק**[40]**,** העומק

וּבָזֶה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּנִגְלֶה דְּתוֹרָה הָיְתָה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַיָּם, בְּחִינַת הַדִּבּוּר הדומה לים העומד במקומו, **וְהַהֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה תִּהְיֶה עַל־יְדֵי בְּקִיעַת הַנָּהָר, בְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה** הדומה לנהר שמימיו זורמים, **לְפִי שֶׁגִּלּוּי**

פרש"י תבוא כט, ו. 33) ראה שער האמונה פנ"ו (פט, א). 34) ישעי' נב, יג. 35) תנחומא תולדות יד. 36) ראה סה"מ שבהערה הבאה. 37) ראה רמ"ז לזח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה שם ע' רסו. תרח"ץ שם ע' ר. 38) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז. 39) ראה תו"א בשלח סו, ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 244 ואילך. וש"נ. 40) פע"ח שער הק"ש פט"ו. רמ"ז שם. וראה לקו"ת נצבים מט, ד. הערת

ביאור בדרך אפשר

והפנימיות של החכמה קשור בעומק ובפנימיות של בחינת עתיק (משום שחכמה, אותיות כח־מה, היא בביטול שכתוצאה ממנו היא קשורה במה שלמעלה ממנה) ואם כן גם משה רבנו קשור בפנימיות עתיק ומהי המעלה של משיח על משה שעל זה נאמר "ירום ונשא" וכו'? והמענה הוא כי **מִכָּל־מָקוֹם,** למרות שהחכמה, הבחינה של משה, אכן קשורה בכתר שלמעלה מהחכמה כי יש שייכות וקירבה מיוחדת בין "פנימיות אבא" ל"פנימיות עתיק", בכל זאת **חֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה פְּנִימִיּוּת עַתִּיק כְּפִי שֶׁהִיא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא,** הכתר כפי שהוא בחכמה **לִפְנִימִיּוּת עַתִּיק כְּפִי שֶׁהִיא בְּמְקוֹמָהּ** בכתר עצמו, **כַּמְּבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ תרס"ו בָּאֲרֻכָּה**[41].

וְלָכֵן, הִנֵּה בִּשְׁבִיל גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ שדרגתו כל כך גבוהה ונעלית, **לֹא מַסְפִּיק בְּקִיעַת הַיָּם** בחינת הדיבור העליון, **אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בְּקִיעַת הַנָּהָר** בחינת המחשבה העליונה, **שֶׁזּוֹהִי הַהֲכָנָה לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד.**

ה) וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב[16] על הגאולה העתידה לבוא **הָפַךְ יָם לְיַבֶּשָׁה, בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בְּרָגֶל, שָׁם נִשְׂמְחָה בּוֹ, דַּחֲשִׁיב** שמפרט ומונה **כָּאן ג' מַדְרֵגוֹת בְּסֵדֶר דִּמִּלְמַטָּה לְמַעְלָה.** האחת **- הָפַךְ יָם לְיַבֶּשָׁה, קָאֵי** מכוון **עַל קְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהָיְתָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם** כהכנה להתגלות חלק הנגלה שבתורה במתן תורה. השנייה - **בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בְּרָגֶל, קָאֵי** מכוון **עַל בְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד שֶׁהִיא הֲכָנָה לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד. וּמַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם נִשְׂמְחָה בּוֹ,** שהיא הדרגה השלישית והנעלית ביותר - **קָאֵי** מכוונת **עַל גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד** שתהיה אחרי ההכנה של בקיעת הנהר, **כַּמּוּבָן עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל**[42] **שֶׁכָּל מַה שֶּׁזָּכָה הָאֲרִיזַ"ל לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה כוּ' הָיָה זֶה עַל־יְדֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה** ואם כן עניין השמחה קשור במיוחד להתגלות פנימיות התורה.

ביאור בדרך אפשר

מָקוֹם, חֲרֵי אֵינוֹ דּוֹמֶה פְּנִימִיּוּת עַתִּיק כְּפִי שֶׁהִיא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא, לִפְנִימִיּוּת עַתִּיק כְּפִי שֶׁהִיא בִּמְקוֹמָהּ, כַּמְּבֹאָר בְּהֶמְשֵׁךְ תרס"ו בָּאֲרֻכָּה[41]. וְלָכֵן, הִנֵּה בִּשְׁבִיל גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁיִּהְיֶה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, לֹא מַסְפִּיק בְּקִיעַת הַיָּם, אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם בְּקִיעַת הַנָּהָר, שֶׁזּוֹהִי הַהֲכָנָה לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד.

ה) **וְזֶהוּ** מַה שֶּׁכָּתוּב[16] הָפַךְ יָם לְיַבֶּשָׁה, בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בְּרָגֶל, שָׁם נִשְׂמְחָה בּוֹ, דַּחֲשִׁיב כָּאן ג' מַדְרֵגוֹת בְּסֵדֶר דִּמִּלְמַטָּה לְמַעְלָה. הָפַךְ יָם לְיַבֶּשָׁה, קָאֵי עַל קְרִיעַת יַם־סוּף שֶׁהָיְתָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. בַּנָּהָר יַעַבְרוּ בְּרָגֶל, קָאֵי עַל בְּקִיעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד שֶׁהִיא הֲכָנָה לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד. וּמַה שֶּׁכָּתוּב שָׁם נִשְׂמְחָה בּוֹ, קָאֵי עַל גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד, כַּמּוּבָן עַל־פִּי הַמְּבֹאָר בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ"ל[42] שֶׁכָּל מַה שֶּׁזָּכָה הָאֲרִיזַ"ל לְגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה כוּ' הָיָה זֶה עַל־יְדֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה.

אָמְנָם עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, שֶׁחֲרֵי מִזֶּה שֶׁהָאֲרִיזַ"ל זָכָה לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, מוּכָח לִכְאוֹרָה, שֶׁגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא לְמַעְלָה מִשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁחֲרֵי גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הָיָה כְּעֵין תַּשְׁלוּם שָׂכָר עַל הַשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. וּלְאִידָךְ גִּיסָא, חֲרֵי יָדוּעַ[43] שֶׁכָּל הַגּוֹרֵם לְאֵיזֶה דָּבָר חֲרֵי הוּא לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְהַיְנוּ, שֶׁמִּזֶּה גּוּפָא שֶׁבִּכֹּחוֹ לִגְרֹם וּלְהַמְשִׁיךְ דָּבָר זֶה, מוּכָח, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ לְמַעְלָה מֵהַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ עַל־יָדוֹ, וְלָכֵן בִּכֹּחוֹ לִגְרֹם הַמְשָׁכַת הַדָּבָר. וְעַל־פִּי־זֶה נִמְצָא שֶׁשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא הַשִּׂמְחָה מֵעֶצֶם קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, הִיא לְמַעְלָה מִגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וְגַם אָמְנָם עֲדַיִן צָרִיךְ לְהָבִין, שֶׁחֲרֵי מִזֶּה שֶׁהָאֲרִיזַ"ל זָכָה לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה עַל־יְדֵי שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, מוּכָח לִכְאוֹרָה, שֶׁגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא לְמַעְלָה מִשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁחֲרֵי גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הָיָה כְּעֵין תַּשְׁלוּם שָׂכָר עַל הַשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. וּלְאִידָךְ גִּיסָא, חֲרֵי יָדוּעַ[43] שֶׁכָּל הַגּוֹרֵם לְאֵיזֶה דָּבָר חֲרֵי הוּא לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְהַיְנוּ, שֶׁמִּזֶּה גּוּפָא שֶׁבִּכֹּחוֹ לִגְרֹם וּלְהַמְשִׁיךְ דָּבָר זֶה, מוּכָח, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ לְמַעְלָה מֵהַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ עַל־יָדוֹ, וְלָכֵן בִּכֹּחוֹ לִגְרֹם הַמְשָׁכַת הַדָּבָר. וְעַל־פִּי־זֶה נִמְצָא שֶׁשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁהִיא הַשִּׂמְחָה מֵעֶצֶם קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה, הִיא לְמַעְלָה מִגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וְגַם

כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ ה'ש"ת ע' 49. וש"נ. 41) ע' צה ואילך. 42) ראה הקדמת ספר חרדים (תנאי המצוות — התנאי הרביעי. הובא בשל"ה רלט, סע"ב). וראה הקדמת שער המצוות להאריז"ל (ד"ה גם דע). וראה תו"א תולדות כ, ב. 43) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ו ופכ"א.

ביאור בדרך אפשר

שיהיו לעתיד לבוא עולה בקנה אחד עם **מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[44] **יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה** לפני ביאת המשיח **מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא** הכוללים גם את ביאת המשיח, **דְּפֵרוּשׁ כָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא הַיְינוּ כָּל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, מֵהַמַּדְרֵיגוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא עִנְיַן הַגַּן־עֵדֶן, גַּן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, וְגַם לְמַטָּה יוֹתֵר גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְעַד לַמַּדְרֵגוֹת הַיּוֹתֵר נַעֲלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, תְּחִיַּת הַמֵּתִים, צַדִּיקִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כו׳[45], יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה כו׳[46], וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהַיְינוּ, דְּאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל גֹּדֶל מַעֲלַת הַפְּלָאַת פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁתִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה יְתֵרָה בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד[47]. וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַשִּׂמְחָה מֵעֶצֶם קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה היא לפני כל הגילויים הנעלים הבאים כתוצאה מכך **הִיא נַעֲלֵית יוֹתֵר מִגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה.**

ו) **וְיוּבָן** זֶה בְּהַקְדִּים הַפְּלוּגְתָּא המחלוקת ההלכתית שמצינו **בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[48] **אִם מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה אוֹ אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה**[49], **וּפְלוּגְתָּתָם** והמחלוקת שלהם לפי פנימיות הדברים **הִיא בְּעִנְיַן עִלּוּי וּמַעֲלַת הַמִּצְוֹת, דֵּעָה אַחַת הִיא שֶׁהָעִלּוּי בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא כַּאֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם כַּוָּנָה, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּוָּנָה נַעֲשֶׂה קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר, לְפִי שֶׁאָז נַעֲשֶׂה קִיּוּם הַמִּצְוֹת** לא רק במעשה בפועל אלא גם **בְּחִיּוּת** שנובעת מהכוונה. **וְדֵעָה הַשְׁנִיָּה הִיא שֶׁמַּעֲלַת קִיּוּם הַמִּצְוֹת הִיא (לֹא מִצַּד הַכַּוָּנָה, כִּי אִם) בְּגוּף** בעצם **קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה. דְּהִנֵּה, לְדִבְרֵי הַכֹּל** גם לפי הדעה שמצוות צריכות כוונה **הָעִקָּר הוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה וְלֹא הַכַּוָּנָה,** והראייה **שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמְּכַוֵּן אֶת הַכַּוָּנָה** הפנימית שמאחורי המצווה **וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה בְּפֹעַל, לֹא קִיֵּם אֶת הַמִּצְוָה, וּכְשֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה בְּפֹעַל וְאֵינוֹ מְכַוֵּן, אֲזַי יָצָא יְדֵי־חוֹבַת קִיּוּם הַמִּצְוָה**[50]. **אֶלָּא הַפְּלוּגְתָּא** המחלוקת בין שתי הדעות **הִיא, שֶׁלַּדֵּעָה הָאַחַת הַמַּעֲלָה הִיא, כַּאֲשֶׁר נוֹסֵף לַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעַל יֵשׁ גַּם הַכַּוָּנָה** כך הקיום איננו בצורה ״יבשה״ אלא בחיות ובהתלהבות. **וְלַדֵּעָה הַשְׁנִיָּה הַמַּעֲלָה הִיא** בעיקר **בְּקִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה עַצְמָהּ.**

ביאור בדרך אפשר

צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[44] יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, דְּפֵרוּשׁ כָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא הַיְינוּ כָּל הַמַּדְרֵגוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, מֵהַמַּדְרֵיגוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא עִנְיַן הַגַּן־עֵדֶן, גַּן־עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, וְגַם לְמַטָּה יוֹתֵר גַּן־עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן, וְעַד לַמַּדְרֵגוֹת הַיּוֹתֵר נַעֲלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, תְּחִיַּת הַמֵּתִים, צַדִּיקִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כו׳[45], יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה כו׳[46], וּלְמַעְלָה יוֹתֵר, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהַיְינוּ, דְּאַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל גֹּדֶל מַעֲלַת הַפְּלָאַת פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁתִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה יְתֵרָה בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה דִּלְעָתִיד[47]. וְעַל־דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַשִּׂמְחָה מֵעֶצֶם קִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה היא נַעֲלֵית יוֹתֵר מִגִּלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה.

ו) **וְיוּבָן** זֶה בְּהַקְדִּים הַפְּלוּגְתָּא בְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[48] אִם מִצְוֹת צְרִיכוֹת כַּוָּנָה אוֹ אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה[49], וּפְלוּגְתָּתָם הִיא בְּעִנְיַן עִלּוּי וּמַעֲלַת הַמִּצְוֹת, דֵּעָה אַחַת הִיא שֶׁהָעִלּוּי בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת הוּא כַּאֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם כַּוָּנָה, כִּי עַל־יְדֵי הַכַּוָּנָה נַעֲשֶׂה קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר, לְפִי שֶׁאָז נַעֲשֶׂה קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּחִיּוּת. וְדֵעָה הַשְׁנִיָּה הִיא (לֹא מִצַּד הַכַּוָּנָה, כִּי אִם) בְּגוּף מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה. דְּהִנֵּה, לְדִבְרֵי הַכֹּל הָעִקָּר הוּא מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה וְלֹא הַכַּוָּנָה, שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁמְּכַוֵּן אֶת הַכַּוָּנָה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה בְּפֹעַל, לֹא קִיֵּם אֶת הַמִּצְוָה, וּכְשֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּצְוָה בְּפֹעַל וְאֵינוֹ מְכַוֵּן, אֲזַי יָצָא יְדֵי־חוֹבַת קִיּוּם הַמִּצְוָה[50]. אֶלָּא הַפְּלוּגְתָּא הִיא, שֶׁלַּדֵּעָה הָאַחַת הַמַּעֲלָה הִיא, כַּאֲשֶׁר נוֹסֵף לַמַּעֲשֶׂה בְּפֹעַל יֵשׁ גַּם הַכַּוָּנָה. וְלַדֵּעָה הַשְׁנִיָּה הַמַּעֲלָה הִיא בְּקִיּוּם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה עַצְמָהּ. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה מִצַּד כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת יֵשׁ

---

44) אבות פ״ד מי״ז. 45) ברכות בסופה. וש״נ. 46) תמיד בסופה. 47) ראה גם תו״ח שם רכג, ב ואילך (קנט, ד ואילך). 48) פסחים קיד, ריש ע״ב. וש״נ. 49) בהבא לקמן – ראה תו״ח שם ריח, ב ואילך (קנו, ב ואילך). 50) ראה תניא רפל״ח.

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה מִצַּד כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת יֵשׁ בָּהֶם במצוות **הִתְחַלְּקוּת** והבדלים בין אחת לשנייה, **שֶׁהֲרֵי כַּוָּנַת** קיום **הַמִּצְוֹת הִיא בִּשְׁבִיל עִנְיָן הַבֵּרוּרִים,** כמבואר בחסידות שכאשר עובדים את ה' תוך מגע עם עניינים גשמיים בעולם הזה מפרידים בין הטוב והרע המעורבים בהם ומבררים ומעלים את ניצוצות הקדושה שנמצאים בתוכם, היינו **שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוָה מְבָרְרִים אֶת הַדָּבָר הַגַּשְׁמִי שֶׁבּוֹ נַעֲשֵׂית הַמִּצְוָה, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה הוּא עִנְיָן מְיֻחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ** שונה מכל שאר המצוות, **כֵּיוָן שֶׁכָּל מִצְוָה פּוֹעֶלֶת בְּרוּר אַחֵר** שונה מהבירורים שנפעלים על ידי שאר המצוות כי בכל מצווה באים במגע עם דברים אחרים בעולם הזה המיוחדים לאותה מצווה בפרט. **וְגַם עִנְיָן הַמִּצְוֹת כְּפִי שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵעִנְיָן הַבֵּרוּרִים,** נושא הבירורים הוא רק עניין אחד שנפעל על ידי המצוות ויש בכל המצוות עניינים נוספים הנעלים מעניין הבירורים (כי הבירור הוא הפעולה של המצוות בדברים הגשמיים שהם הביטוי החיצוני הנמוך של המצוות) **כְּמוֹ הַמִּצְוֹת דִּלְעָתִיד,** בימות המשיח לאחר שיקויים היעוד "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ומציאות הרע תתבטל אין מקום לבירורים שעניינם הפרדת הרע מהטוב ולכן אז **לֹא יִהְיֶה עִנְיָן הַבֵּרוּרִים, וְעִנְיָן הַמִּצְוֹת יִהְיֶה לְיַחֵד יְחוּדִים עֶלְיוֹנִים**[51], ובלשון רבנו הזקן באגרת הקודש שבתניא: "אחר שיושלם בירור הניצוצות ויופרד הרע מהטוב... אזי לא יהיה עסק התורה והמצוות לברר בירורין כי אם ליחד יחודים עליונים יותר להמשיך אורות עליונים יותר", **הִנֵּה גַּם בְּעִנְיָן הַיִּחוּדִים חֲרֵי כָּל יִחוּד הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְנִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ הִתְחַלְּקוּת בַּמִּצְוֹת** כי אינו דומה הייחוד שנפעל על ידי מצווה אחת לייחוד הנפעל על ידי מצווה אחרת. **אֲבָל עֶצֶם** קיום **הַמִּצְוָה שֶׁאֵינָהּ מִצַּד הַכַּוָּנָה, וְהוּא עִנְיָן קִיּוּם הַמִּצְוָה מִצַּד קַבָּלַת עֹל** מלכות שמים, **אֵין בָּזֶה הִתְחַלְּקוּת כְּלָל,** ומבחינה זו אין שום הבדל בין מצווה אחת לשנייה **וְהַיְנוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁעַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה נַעֲשֵׂית פְּעֻלָּה אַחֶרֶת** ואינו דומה המעשה בפועל של קיום מצווה אחת למעשה של קיום מצווה אחרת ולכל מצווה, **מִכָּל־מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁהַיְּסוֹד** והבסיס **דְּכָל הַמִּצְוֹת הוּא אֶחָד, שֶׁהוּא עִנְיָן קַבָּלַת עֹל** מלכות שמים, **לָכֵן אֵין בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת** ובמובן זה כל המצוות שוות.

וְהִנֵּה כְּלָלוּת הַחִלּוּק ההבדל **בֵּין כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת** ולכל מצווה יש תוכן משלה וכוונה משלה **לְעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת** והוא שווה בכל המצוות דווקא בגלל מעלתו והיתרון של המעשה לעומת הכוונה, **הוּא עַל־דֶּרֶךְ הַחִלּוּק** ההבדל **שֶׁבֵּין הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד** שיהיו לעתיד לבוא, בימות המשיח, **שֶׁהֵם עַל־דֶּרֶךְ כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת** כי ב'גילויים' יש תוכן ועניין בדומה לכוונה ולמחשבה, **לַעֲבוֹדָה עַכְשָׁו,** בזמן הגלות, **שֶׁעִקָּרָהּ הוּא (לֹא בְּעִנְיָן הַגִּלּוּיִים** שהרי זמן הגלות הוא תקופה של העלם והסתר ללא התגלות האורות הפנימיים והתכנים העמוקים, **כִּי אִם) בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת** בפועל **בְּדֶרֶךְ קַבָּלַת עֹל** קיום שנובע מקבלת עול מלכות שמים (ולמרות שלכאורה הקיום כעת הוא בדרגה יותר נמוכה כי אין בו את העומק והתוכן הפנימי שיתגלו לעתיד לבוא, לאמתו של דבר יש בו מעלה ויתרון לגבי קיום המצוות לעתיד לבוא ולכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כפי שיבואר להלן).

וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם לכך **שֶׁבִּקְיַעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד תִּהְיֶה לְז' נְחָלִים** שונים, **לְפִי שֶׁלָּעָתִיד יִהְיֶה עִנְיָן הַגִּלּוּיִים** של אורות אלוקיים עליונים, **וּבְעִנְיָן הַגִּלּוּיִים יֵשׁ כַּמָּה הִתְחַלְּקוּת מַדְרֵגוֹת** התחלקות שבאופן כללי היא לשבעה סוגים של 'גילויים'. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, כֵּיוָן שֶׁעִנְיָנָהּ** של הבקיעה והסרת ההעלמות וההסתרים באותה שעה **הוּא הַכָּנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא** של החלק הנגלה **דְּתוֹרָה, שֶׁעִקַּר עִנְיָנוֹ הוּא בִּשְׁבִיל**

ביאור בדרך אפשר

בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת, שֶׁהֲרֵי כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת הִיא בִּשְׁבִיל עִנְיָן הַבֵּרוּרִים, שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוָה מְבָרְרִים אֶת הַדָּבָר הַגַּשְׁמִי שֶׁבּוֹ נַעֲשֵׂית הַמִּצְוָה, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה הוּא עִנְיָן מְיֻחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁכָּל מִצְוָה פּוֹעֶלֶת בְּרוּר אַחֵר. וְגַם עִנְיָן הַמִּצְוֹת כְּפִי שֶׁהֵם לְמַעְלָה מֵעִנְיָן הַבֵּרוּרִים, כְּמוֹ הַמִּצְוֹת דִּלְעָתִיד, שֶׁאָז לֹא יִהְיֶה עִנְיָן הַבֵּרוּרִים, וְעִנְיָן הַמִּצְוֹת יִהְיֶה לְיַחֵד יְחוּדִים עֶלְיוֹנִים[51], הִנֵּה גַּם בְּעִנְיָן הַיִּחוּדִים חֲרֵי כָּל יִחוּד הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְנִמְצָא, שֶׁיֵּשׁ הִתְחַלְּקוּת בַּמִּצְוֹת. אֲבָל עֶצֶם הַמִּצְוָה שֶׁאֵינָהּ מִצַּד הַכַּוָּנָה, וְהוּא עִנְיָן קִיּוּם הַמִּצְוָה מִצַּד קַבָּלַת עֹל, אֵין בָּזֶה הִתְחַלְּקוּת כְּלָל, וְהַיְנוּ, שֶׁעִם הֱיוֹת שֶׁעַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה נַעֲשֵׂית פְּעֻלָּה אַחֶרֶת, מִכָּל־מָקוֹם, מֵאַחַר שֶׁהַיְּסוֹד דְּכָל הַמִּצְוֹת הוּא אֶחָד, שֶׁהוּא עִנְיָן קַבָּלַת עֹל, לָכֵן אֵין בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת.

וְהִנֵּה כְּלָלוּת הַחִלּוּק בֵּין כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם הִתְחַלְּקוּת לְעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת, הוּא עַל־דֶּרֶךְ הַחִלּוּק שֶׁבֵּין הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד, שֶׁהֵם עַל־דֶּרֶךְ כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת, לַעֲבוֹדָה עַכְשָׁו, שֶׁעִקָּרָהּ הוּא (לֹא בְּעִנְיָן הַגִּלּוּיִים, כִּי אִם) בְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת בְּדֶרֶךְ קַבָּלַת עֹל. וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁבִּקְיַעַת הַנָּהָר דִּלְעָתִיד תִּהְיֶה לְז' נְחָלִים, לְפִי שֶׁלָּעָתִיד יִהְיֶה עִנְיָן הַגִּלּוּיִים, וּבְעִנְיָן הַגִּלּוּיִים יֵשׁ כַּמָּה הִתְחַלְּקוּת מַדְרֵגוֹת. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, כֵּיוָן שֶׁעִנְיָנָהּ הוּא הַכָּנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה, שֶׁעִקַּר עִנְיָנוֹ הוּא בִּשְׁבִיל

---

51) ראה תניא אגה"ק סוסכ"ו.

ביאור בדרך אפשר

הוא בִּשְׁבִיל הָעֲבוֹדָה דְּעַכְשָׁו בזמן הגלות **בְּעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת,** והעצם לא מתחלק לחלקים שונים (כי כל הארה והתפשטות ממנו כבר אינה העצם ממש) **לָכֵן הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת בִּלְבַד** ללא חלוקה לסוגים שונים כפי שיהיה בבקיעת הנהר לעתיד לבוא לשבעה נחלים נפרדים.

וְהִנֵּה אַף שֶׁבְּעִנְיַן הַגִּלּוּיִים גְּדֻלָּה הַמַּעֲלָה דִּלְעָתִיד בְּאֵין־עֲרוֹךְ לאין שיעור יותר, **מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה** בזמן הגלות **דַּוְקָא, וְטַעַם הַדָּבָר, לְפִי שֶׁבְּעִנְיַן כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת (עַל־דֶּרֶךְ** בדומה לעניין **הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד), חֲרֵי כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה הִתְחַלְּקוּת** ולכל מצוה יש כוונה מיוחדת לה, **לָכֵן מַגִּיעִים עַל־יְדֵי־זֶה רַק לִבְחִינַת תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב בִּלְבַד** נקודת ההבדל בין ״תענוג עצמי״ ל״תענוג מורכב״ כפי שהוא בכוחות הנפש היא שתענוג עצמי הוא ענין העונג בלי ש״יתלבש״ בתענוג שמכוון כלפי מטרה מסויימת והוא תענוג ״פשוט״ ללא ״ציור״ והגדרה ואילו ״תענוג המורכב״ הוא תענוג מגורם מסוים, כמו העונג שבשכל או העונג שבמידות (וראה בלקוטי תורה סוף ספר ויקרא: ״התענוג מאכילה ושתיה כו׳ הם תענוג מדבר שחוץ ממנו... ואין זה כמו מקור התענוגים שאין התענוג מדבר שחוץ ממנו״ ומבאר שלכן בשבת מצווה להתענג במאכל ומשתה, כי ״שבת היא המשכת מוחין... והתענוג המתלבש בחכמה הרי הוא על דרך משל התלבשות והרכבת התענוג״ אבל ביום הכיפורים צמים ״כי הוא גלוי ממקור התענוגים שלמעלה מהחכמה״). ולענייננו – קיום המצוות גורם תענוג למעלה, כביכול, ועל ידי הכוונה שבמצוות מתחבר האדם עם בחינת ״תענוג המורכב״ שלמעלה ועל ידי המעשה עם בחינת ״תענוג הפשוט״ **[וַהֲגַם שֶׁעַל־יְדֵי תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב מַגִּיעִים לְתַעֲנוּג הַפָּשׁוּט** הנעלה יותר, **מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי זֶה בָּא עַל־יְדֵי תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב דַּוְקָא], וְאֵין זֶה ״פְּשִׁיטוּת הָעַצְמוּת״ מַמָּשׁ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּקַבָּלַת עֹל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, וּכְמַאֲמָר[52] נַחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי, דְּפֵרוּשׁ נַעֲשָׂה רְצוֹנִי הוּא שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה (עֶס וֶוערְט אוֹיפְגֶעטָאן** נפעל ומתעורר) **עִנְיַן הָרָצוֹן לְמַעְלָה, גַּם רָצוֹן הַמֻּחְלָט** שהוא עצמו למעלה מהתגלות, **וְהֵינוּ לְפִי שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹת מַגִּיעַ לְמַעְלָה מֵרָצוֹן הַמֻּחְלָט, אֶלָּא** ״נוגע״ **בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ.**

וְזֶהוּ גַּם מַעֲלַת גַּלְיָא חלק הנגלה **דְּתוֹרָה עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁבִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא עִנְיַן הַגִּלּוּיִים** שהרי בחלק זה של התורה עוסקים בענייני אלוקות בצורה ישירה, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּגַלְיָא דְּתוֹרָה הוּא עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** כי אמנם בצורה גלויה עוסקים בדברים גשמיים כמו ״שנים אוחזין בטלית״ ו״המחליף פרה בחמור״ אבל בעצם מתעסקים בחכמתו ורצונו של הקב״ה בעצמו שנתלבשו בהלכות אלו. **וְלָכֵן אָמְרוּ אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לָכָאן** לעולם הבא **וְתַלְמוּדוֹ** שלמד בעולם הזה **בְּיָדוֹ, הַיְינוּ, שֶׁהָעֲלוּי דִּלְעָתִיד** בימות המשיח **בְּגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה** על ידי המשיח **יִהְיֶה עַל־יְדֵי לִמּוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה** בזמן הזה, **וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַדָּבָר הַגּוֹרֵם הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁנִּמְשָׁךְ** ומתגלה **עַל־יָדוֹ, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּלְיָא דְּתוֹרָה הִיא לְמַעְלָה מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה** הגורמת את התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא **הִיא לְמַעְלָה מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה** שהיא התוצאה של העיסוק בפנימיות התורה בזמן הזה.

וְזֶהוּ גַּם הָעֲלוּי דְּמִשָּׁה היתרון במובן מסויים **לְגַבֵּי מָשִׁיחַ. דְּהִנֵּה אַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁמָּשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק,** שהיא כאמור הבחינה

ביאור בדרך אפשר

הָעֲבוֹדָה דְּעַכְשָׁו בְּעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת, לָכֵן הָיְתָה בְּקִיעָה אַחַת בִּלְבַד.

וְהִנֵּה אַף שֶׁבְּעִנְיַן הַגִּלּוּיִים גְּדֻלָּה הַמַּעֲלָה דִּלְעָתִיד בְּאֵין־עֲרוֹךְ, מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ מַעֲלָה בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה דַּוְקָא, וְטַעַם הַדָּבָר, לְפִי שֶׁבְּעִנְיַן כַּוָּנַת הַמִּצְוֹת (עַל־דֶּרֶךְ הַגִּלּוּיִים דִּלְעָתִיד), חֲרֵי כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה הִתְחַלְּקוּת, לָכֵן מַגִּיעִים עַל־יְדֵי־זֶה רַק לִבְחִינַת תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב בִּלְבַד [וַהֲגַם שֶׁעַל־יְדֵי תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב מַגִּיעִים גַּם לְתַעֲנוּג הַפָּשׁוּט, מִכָּל־מָקוֹם חֲרֵי זֶה בָּא עַל־יְדֵי תַּעֲנוּג הַמֶּרְכָּב דַּוְקָא], וְאֵין זֶה ״פְּשִׁיטוּת הָעַצְמוּת״ מַמָּשׁ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּקַבָּלַת עֹל, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, וּכְמַאֲמָר[52] נַחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי, דְּפֵרוּשׁ נַעֲשָׂה רְצוֹנִי הוּא שֶׁעַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת נַעֲשָׂה (עֶס וֶוערְט אוֹיפְגֶעטָאן) עִנְיַן הָרָצוֹן לְמַעְלָה, גַּם רָצוֹן הַמֻּחְלָט, וְהֵינוּ לְפִי שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹת מַגִּיעַ לְמַעְלָה מֵרָצוֹן הַמֻּחְלָט, אֶלָּא בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ. וְזֶהוּ גַּם מַעֲלַת גַּלְיָא דְּתוֹרָה עַל פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁבִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא עִנְיַן הַגִּלּוּיִים, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּגַלְיָא דְּתוֹרָה הוּא עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְלָכֵן אָמְרוּ אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לָכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, הַיְינוּ, שֶׁהָעֲלוּי דִּלְעָתִיד בְּגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה יִהְיֶה עַל־יְדֵי לִמּוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה, וְנִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁהַדָּבָר הַגּוֹרֵם הוּא לְמַעְלָה יוֹתֵר מֵהַדָּבָר שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יָדוֹ, וּמִזֶּה מוּבָן שֶׁגַּלְיָא דְּתוֹרָה הִיא לְמַעְלָה מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה.

וְזֶהוּ גַּם הָעֲלוּי דְּמִשָּׁה לְגַבֵּי מָשִׁיחַ. דְּהִנֵּה אַף שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁמָּשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק, וַהֲרֵי

52) תו״כ ופרש״י ויקרא א, ט. ספרי ופרש״י פינחס כח, ח.

ביאור בדרך אפשר

הפנימית והנעלית של הכתר **וַהֲרֵי עַתִּיק הוּא לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת, בעוד שמדריגת משה היא מדריגת החכמה שהיא מעשר הספירות השייכות לעולמות **מִכָּל־מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁעַתִּיק פֵּרוּשׁוֹ שֶׁנֶּעְתַּק וְנִבְדַּל** מלהיות גלוי בעולמות אלא נותר נעלם ונעלה מהם, **הֲרֵי מִזֶּה גּוּפָא מוּכָח שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזוֹ שַׁיָּכוּת לָעוֹלָמוֹת, אֶלָּא שֶׁהוּא נֶעְתַּק וְנִבְדַּל מֵהֶם** ואילו היה ללא כל שייכות לעולמות לא ייתכן לומר שנבדל מהם כי כאשר אין כל קשר בין שני דברים אין משמעות לאמירה שהאחד רחוק מהשני. **וְהַיְנוּ** הסיבה לכך שלמרות היתרון והעילוי הגדול של ׳עתיק׳ יש למשה מעלה ביחס למשיח היא **לְפִי שֶׁהַמַּעֲלָה דִּלְעָתִיד (עִנְיָנוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ) הוּא בְּעִנְיַן הַגִּלּוּיִים, וְכָל אוֹר וְגִלּוּי** גם אם הוא מאד נעלה בצורה כזו או אחרת כי מאחר שמדובר באור וגילוי אזי ההבדל בינו לאור ששייך לעולמות הוא במידת ובעוצמת האור אבל מבחינת המהות יש לשניהם שייכות מסוימת לעולמות (כל אחד לפי עניינו) והדברים נכונים אפילו ביחס לבחינת ״פנימיות עתיק״, **אֶלָּא שֶׁהוּא בְּהַעְתָּקָה וְהַבְדָּלָה** מהעולמות, והשייכות היא לא בצורה ישירה וללא ׳התלבשות׳ אלא בריחוק ובהבדלה. **אָמְנָם בְּעִנְיַן בְּחִינַת מֹשֶׁה נִתְבָּאֵר לְעֵיל (בְּפֵרוּשׁ מַה שֶׁכָּתוּב וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ** לאחר שהייתה התגלות של שתי דרגות נעלות בשם הוי׳, הוי׳ שברצון והוי׳ שבעצמות – ״וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה הוי׳... ויאמינו בהוי׳״ - כמבואר לעיל) **שֶׁהוּא** משה רבנו **מַגִּיעַ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת הֶוְיָ׳ שֶׁבְּ׳עַצְמוּת׳. וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁמֹּשֶׁה קִבֵּל גַּלְיָא דְּתוֹרָה וּמְסָרָהּ לְכָל יִשְׂרָאֵל[53], וְעַל־יְדֵי לְמוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ. וְאֵין זֶה סוֹתֵר לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁמֹּשִׁיחַ הוּא בְּפְנִימִיּוּת עַתִּיק, וּמֹשֶׁה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא** שלמעלה מכל הגילוים הכי נעלים, **וְלָכֵן עַל־זֶה נֶאֱמַר שָׁם נִשְׁמְחָה בּוֹ, בּוֹ בְּעַצְמוּתוֹ.**

ביאור בדרך אפשר

הוּא בְּפְנִימִיּוּת עַתִּיק, וּמֹשֶׁה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא פְּנִימִיּוּת עַתִּיק שֶׁלְּמַטָּה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק עַצְמוֹ, ואם כן דרגתו של משיח נעלית מדרגתו של משה, היפך המבואר כאן שיש יתרון במשה שלא קיים במשיח **לְפִי שֶׁיֵּשׁ הֶפְרֵשׁ בֵּין מַדְרֵגַת מֹשֶׁה מִצַּד עַצְמוֹ לְמַדְרֵגַת מֹשֶׁה מִצַּד מַתַּן־תּוֹרָה, שֶׁמַּדְרֵגַת מֹשֶׁה עַצְמוֹ הִיא בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת אַבָּא כו׳** ובעניין זה אכן משיח נעלה ממשה, **אֲבָל מִצַּד מַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה שֶׁנִּתָּן עַל־יְדֵי מֹשֶׁה הֲרֵי הוּא מַגִּיעַ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ** שלמעלה מהגילוים של פנימיות התורה שיתגלו על ידי משיח צדקנו. **וְזֶהוּ גַּם כֵּן עִנְיַן מַעֲלַת שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה, דְּהַיְנוּ הַשִּׂמְחָה בְּעֶצֶם מַעֲשֵׂה הַמִּצְוָה,** ואין הכוונה לשמחה הנובעת מ׳גילויים׳ או מהשכר שזוכים להם בזכות קיום המצווה **לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי** קיום **הַמִּצְוֹת** במעשה בפועל **תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ** שלמעלה מכל הגילוים הכי נעלים, **וְלָכֵן עַל־זֶה** דווקא **נֶאֱמַר שָׁם נִשְׁמְחָה בּוֹ, בּוֹ בְּעַצְמוּתוֹ.**

ז) אָמְנָם אַף שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דִּלְמוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, מִכָּל־מָקוֹם, עַכְשָׁו הֲרֵי זֶה בְּהֶעְלֵם, וְכָל הַגִּלּוּיִים שֶׁיֵּשְׁנָם עַכְשָׁו הֵם בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי הָאוֹפַנִּים, אוֹ שֶׁאֵין זֶה גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת אֶלָּא רַק גִּלּוּי שֶׁבְּעֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת, אוֹ שֶׁהַגִּלּוּי הוּא לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת אֲבָל אֵין זֶה נִמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת בָּעוֹלָמוֹת. וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אמנם ממקור נעלה של אור אלוקי שהוא **לְמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת אֲבָל אֵין זֶה נִמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת בָּעוֹלָמוֹת** ולא חודר בהם בתוך גדרי המציאות שלהם. שלמעלה מהשמות. **וְאֵין זֶה סוֹתֵר לְמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁמֹּשִׁיחַ**

53) אבות רפ״א.

ביאור בדרך אפשר

וּכְמוֹ שֶׁהָיָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁאַף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיוּ גְּלוּיִים הַיּוֹתֵר נַעֲלִים מאורות עליונים שלמעלה מהעולמות **עַד שֶׁנִּגְלָה הַקָּבָּ״ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ,** היינו שהיו גילויים מעצמותו של הקב״ה **וּבִכְּרָט בִּקְרִיעַת יַם־סוּף** שבאותה שעה הייתה הסרה של כל ההעלמות וההסתרים, והגילויים היו נעלים עוד יותר מאשר בעת יציאת מצרים, **מִכָּל־מָקוֹם, גְּלוּיִים אֵלּוּ הָיוּ רַק מִצַּד לְמַעְלָה, וְלֹא מִצַּד הַ״מַּטָּה״ כַּנַּ״ל** ולא חל שינוי מהותי בגדרי המציאות של ה״מטה״, **וּמַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ** וחדר **בִּפְנִימִיּוּת** בתוך ה״מטה״ **הֲרֵי זֶה רַק עִנְיָנִים** של אורות אלוקיים מצומצמים **שֶׁבְּעֶרְךְ הָעוֹלָמוֹת** ויש להם יחס ושייכות לעולמות, **וְלֹא גְּלוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְגִלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** למטה באופן כזה שיחדור בתוך גדרי המציאות הגשמית **יִהְיֶה לֶעָתִיד דַּוְקָא. וּכְמוֹ בְּגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁהַגִּלּוּי הוּא מִבְּחִינַת יְחִידָה וּמִבְּחִינַת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי. וְעוֹד זֹאת,** יש יתרון נוסף ב״גילויים״ שיהיו לעתיד לבוא ובהתגלות פנימיות התורה על ידי משיח **כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[54] **בְּעִנְיַן אֹפֶן לִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁמָּשִׁיחַ יִלְמַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל (וַהֲרֵי אָז יָקוּמוּ הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּמָשִׁיחַ יִלְמַד גַּם עִמָּהֶם), לְפִי שֶׁאֹפֶן לִמּוּדוֹ יִהְיֶה בִּבְחִינַת רְאִיָּה וְגִלּוּי הַמַּהוּת, וְלָכֵן יוּכַל לִלְמֹד אִישׁ אֶחָד עִם אֲלָפִים כּוּ׳. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל**[55] **שֶׁרָאָה פַּעַם בְּשֵׁינַת צָהֳרַיִם דְּשַׁבָּת מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בְּזֶה פ׳ שָׁנָה, וּמִכָּל־שֶׁכֵּן בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּהְיֶה עִנְיַן הָרְאִיָּה בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר. וִיתֵירָה מִזֶּה, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[56] **שֶׁלִּמּוּד הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה לְמַעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת הָרְאִיָּה, שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁל רֵיחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57] **וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת הַוָיָ׳ וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[58] **דְּמוֹרַח וְדָאִין. אָמְנָם, לְאַחֲרֵי כָּל זֶה, הֲרֵי גַּם עִנְיַן** בתוך העולם.

וְעוֹד זֹאת, יש יתרון נוסף ב״גילויים״ שיהיו לעתיד לבוא ובהתגלות פנימיות התורה על ידי משיח **כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[54] **בְּעִנְיַן אֹפֶן לִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁמָּשִׁיחַ יִלְמַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל (וַהֲרֵי אָז יָקוּמוּ הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּמָשִׁיחַ יִלְמַד גַּם עִמָּהֶם**) כלומר ילמד גם אותם ויחדש גם להם**), לְפִי שֶׁאֹפֶן לִמּוּדוֹ יִהְיֶה בִּבְחִינַת רְאִיָּה וְגִלּוּי הַמַּהוּת,** בעוד שבזמן הזה ניתן לקלוט את לימוד התורה באמצעות השכל, ורמת התפיסה וההבנה תלוייה ביכולת הקליטה של השכל, וכשמדובר אודות פנימיות התורה הרי כיוון שהנושאים הנלמדים הם רוחניים ומופשטים האדם יכול רק לדעת על מציאותם אבל אין לו השגה במהותם הפנימית, משיח יגלה וילמד את פנימיות התורה כך שלא רק יסביר את הדברים כדי שיהיה אפשר לקלוט אותם באמצעות השכל אלא יאפשר לראות זאת, והקליטה באמצעות

ביאור בדרך אפשר

בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּקְרִיעַת יַם־סוּף, שֶׁאַף שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הָיוּ גְּלוּיִים הַיּוֹתֵר נַעֲלִים עַד שֶׁנִּגְלָה הַקָּבָּ״ה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, וּבִכְּרָט בִּקְרִיעַת יַם־סוּף, מִכָּל־מָקוֹם, גְּלוּיִים אֵלּוּ הָיוּ רַק מִצַּד לְמַעְלָה, וְלֹא מִצַּד הַ״מַּטָּה״ כַּנַּ״ל, וּמַה שֶּׁנִּמְשָׁךְ בִּפְנִימִיּוּת הֲרֵי זֶה רַק עִנְיָנִים שֶׁבְּעֶרְךְ הָעוֹלָמוֹת, וְלֹא גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְגִלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ יִהְיֶה לֶעָתִיד דַּוְקָא. וּכְמוֹ בְּגִלּוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה שֶׁיִּתְגַּלֶּה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ, שֶׁהַגִּלּוּי הוּא מִבְּחִינַת יְחִידָה וּמִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת עַתִּיק שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָמוֹת לְגַמְרֵי. וְעוֹד זֹאת, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[54] **בְּעִנְיַן אֹפֶן לִמּוּד הַתּוֹרָה שֶׁמָּשִׁיחַ יִלְמַד עִם כָּל יִשְׂרָאֵל (וַהֲרֵי אָז יָקוּמוּ הָאָבוֹת וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ, וּמָשִׁיחַ יִלְמַד גַּם עִמָּהֶם), לְפִי שֶׁאֹפֶן לִמּוּדוֹ יִהְיֶה בִּבְחִינַת רְאִיָּה וְגִלּוּי הַמַּהוּת, וְלָכֵן יוּכַל לִלְמֹד אִישׁ אֶחָד עִם אֲלָפִים כּוּ׳. וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל**[55] **שֶׁרָאָה פַּעַם בְּשֵׁינַת צָהֳרַיִם דְּשַׁבָּת מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בְּזֶה פ׳ שָׁנָה, וּמִכָּל־שֶׁכֵּן בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּהְיֶה עִנְיַן הָרְאִיָּה בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר. וִיתֵירָה מִזֶּה, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[56] **שֶׁלִּמּוּד הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה לְמַעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת הָרְאִיָּה, שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁל רֵיחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57] **וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת הַוָיָ׳ וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[58] **דְּמוֹרַח וְדָאִין.**

ראיה היא הרבה יותר קרובה ומוחשית מאשר באמצעות שמיעה ולכן לא תהיה רק ידיעת המציאות אלא גם השגת המהות **וְלָכֵן יוּכַל לִלְמֹד אִישׁ אֶחָד עִם אֲלָפִים כּוּ׳** לפי זה מובן גם איך משיח ילמד תורה בבת אחת להמוני אנשים, כי אמנם בהעברת הדברים באמצעות דיבור אל השכל הדבר בלתי אפשרי אבל כיון שמשיח יגלה את פנימיות התורה על ידי שכולם יראו את הדברים, הרי מובן שאלפים יכולים לקלוט את ההתגלות בבת אחת. **וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּכִתְבֵי הָאֲרִיזַ״ל**[55] **שֶׁרָאָה פַּעַם בְּשֵׁינַת צָהֳרַיִם דְּשַׁבָּת** סודות התורה **מַה שֶּׁהָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר בְּזֶה פ׳ שָׁנָה,** ולמרות שהייתה זו שינה קצרה, הדברים היו כאלה שאילו היו באים בדיבור האמירה הייתה נמשכת לא פחות משמונים שנה! וזאת משום שההבדל בין קליטה בשכל באמצעות שמיעה וקליטה באמצעות ראיה בעניים הוא עצום, ללא כל יחס ודמיון **וּמִכָּל־שֶׁכֵּן בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ שֶׁיִּהְיֶה עִנְיַן הָרְאִיָּה בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר** מכפי שהיה באותה שינת צהרים של האריז״ל וההתגלות תהיה עוד יותר עוצמתית.

וִיתֵירָה מִזֶּה, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[56] **שֶׁלִּמּוּד הַמָּשִׁיחַ** שיגלה וילמד את העומק של פנימיות התורה, כאמור **יִהְיֶה לְמַעְלָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת הָרְאִיָּה, שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁל רֵיחַ, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57] על המשיח **וַהֲרִיחוֹ בְּיִרְאַת הַוָיָ׳ וְלֹא לְמַרְאֵה עֵינָיו יִשְׁפֹּט, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל**[58] **דְּמוֹרַח וְדָאִין** למשיח יהיה כוח מיוחד במינו שבזכות יראת ה׳ המיוחדת והנעלית שלו יהיה לו חוש ריח רוחני מופלא שכאשר יבואו לפניו שני בעלי דין ויהיה צורך להכריע מי מהשניים צודק הוא יוכל לעשות זאת באמצעות חוש הריח בלבד והפסוק מוסיף ומדגיש שמשיח ישפוט בכוח הריח ולא לפי מראה עיניו ומכאן שכוח הריח המיוחד שעליו מדובר נעלה יותר מכוח הראיה וכך גם לגבי הצורה שבה משיח ילמד תורה – תהיה זו לא רק ראיה אלא יתירה מזו, הרחה בצורה מופלאה ביותר.

---

54) לקו״ת צו יז, א־ב. שער האמונה פ״ס. סה״מ תרל״ה שם (ע׳ רסט). תרח״ץ שם (ע׳ רא). וש״נ. 55) פע״ח שער ק״ש שעל המטה פ״א. 56) ראה המשך תער״ב ח״א ע׳ תנ. ד״ה והניף ידו וד״ה ויאמר לו יהונתן תשי״א. 57) ישעי׳ יא, ג. 58) סנהדרין צג, ב.

ביאור בדרך אפשר

אָמְנָם, לְאַחֲרֵי כָּל זֶה, ולמרות המעלה המופלאה של כוח הריח הייחודי הזה **חֲרֵי גַּם עִנְיַן הָרֵיחַ אֵינוֹ הָעֶצֶם מַמָּשׁ,** כפי שבדברים גשמיים הריח של דבר איננו הדבר עצמו **וְהַיְנוּ, שֶׁבְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה גִּלּוּי הָ׳עֶצֶם׳** ההתגלות וההתפשטות של העצם, **אֲבָל** עם זאת **לֹא** תהיה התגלות מלאה והתחברות עם **הָ׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת** במעשה בפועל **בְּקַבָּלַת עֹל** מלכות שמים **בָּעוֹלָם הַזֶּה תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ** ומתחברים עם עצמיותו של הקדוש־ברוך־הוא. **אֶלָּא שֶׁעַכְשָׁו** בזמן הגלות **חֲרֵי זֶה בְּהֶעְלֵם, וְהַמְשָׁכַת הָעֲצְמוּת שֶׁמַּמְשִׁיכִים בַּעֲבוֹדָתֵנוּ עַכְשָׁו, תִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד,** בימות המשיח **אֲבָל אָז יִהְיֶה רַק הִתְגַּלּוּת הַדָּבָר** שנפעל כעת, **וְאִלּוּ הַמְשָׁכַת הָעֲצְמוּת מַמָּשׁ הִיא עַכְשָׁו דַּוְקָא** בעוד שכל המעלות הנפלאות שיהיו לעתיד לבוא מוגדרות כ׳גילויים׳ ביחס לעצמותו ית׳.

וְעַל־פִּי־זֶה מובן **שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְיֵשׁ מַעֲלָה בָּעוֹלָם הַבָּא.** מצד אחד, **וְיֵשׁ מַעֲלָה בָּעוֹלָם הַבָּא** מצד שני. **וּכְלָלוּת הָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁהַ׳נַּחַת רוּחַ׳** והעונג הגלוי והמורגש **שֶׁל הָאָדָם הוּא לֶעָתִיד כְּשֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ** שכעת הוא אמנם נמשך אבל הוא בהעלם, **וְנַחַת רוּחַ** והעונג **שֶׁל הַקָּבָ״ה** ממעשי האדם, כביכול, **הוּא עַכְשָׁו עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת** (שהרי מובן שמבחינת הקדוש־ברוך־הוא גם עכשיו אין שום העלם והסתר ולא יתכן לומר חלילה שהפעולה נפעלת עכשיו ותתגלה רק לעתיד).

וּבָזֶה יוּבָן התוכן הפנימי של הפסוק בו פתח המאמר, ״כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות״ שמצד אחד מדגיש את המעלה של יציאת מצרים ומצד שני מדגיש את מעלת הגאולה העתידה - **הַמַּעֲלָה דִּיצִיאַת מִצְרַיִם עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה,** היא **לְפִי שֶׁיְּצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, וְלָכֵן הָיְתָה קְרִיעַת יַם־סוּף בְּאֹפֶן שֶׁל בְּקִיעָה אַחַת, לְפִי שֶׁעִנְיָנָהּ הוּא בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁלְּמַעְלָה מֵהִתְחַלְּקוּת** כי בעצם אין דרגות שונות שהרי כל נקודה שאינה העצמיות עצמה כבר לא יכולה להיות מוגדרת כ׳עצם׳. **אָמְנָם** מצד שני **יְצִיאַת מִצְרַיִם נִמְשְׁלָה לְלַיְלָה,** כמבואר לעיל בתחילת המאמר **לְפִי שֶׁעַכְשָׁו** בזמן הגלות **הוּא זְמַן שֶׁל הֶעְלֵם, וְגַם הַגִּלּוּיִים** של יציאת מצרים וקריעת ים סוף **הָיוּ רַק מִצַּד הַ׳מַעֲלָה׳ כוּ׳ כַּנַּ״ל. וּבָזֶה הוּא הַיִּתְרוֹן בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, שֶׁאָז יִהְיֶה זִכּוּךְ גַּם בַּ׳מַטָּה׳ עַצְמוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁעִנְיָנֵי הַ׳מַטָּה׳ יִהְיוּ כֵּלִים לְגִלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בַּ׳יַלְקוּט׳ שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיוּ נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר. אָמְנָם עִנְיָן זֶה גּוּפָא הוּא עַל־יְדֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם דַּוְקָא, שֶׁאָז הָיְתָה פְּתִיחַת הַצִּנּוֹר גַּם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה. וְכַנַּ״ל שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי תַּלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, לְמוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּדֶרֶךְ קַבָּלַת עֹל, יִזְכּוּ לַגִּלּוּיִים דִּגְאוּלָה הָעֲתִידָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.**

ביאור בדרך אפשר

הָרֵיחַ אֵינוֹ הָעֶצֶם מַמָּשׁ, וְהַיְנוּ, שֶׁבְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה גִּלּוּי הָ׳עֶצֶם׳, אֲבָל לֹא הָ׳עֶצֶם׳ מַמָּשׁ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּקַבָּלַת עֹל בָּעוֹלָם הַזֶּה תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ. אֶלָּא שֶׁעַכְשָׁו חֲרֵי זֶה בְּהֶעְלֵם, וְהַמְשָׁכַת הָעֲצְמוּת שֶׁמַּמְשִׁיכִים בַּעֲבוֹדָתֵנוּ עַכְשָׁו, תִּתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, אֲבָל אָז יִהְיֶה רַק הִתְגַּלּוּת הַדָּבָר, וְאִלּוּ הַמְשָׁכַת הָעֲצְמוּת מַמָּשׁ הִיא עַכְשָׁו דַּוְקָא.

וְעַל־פִּי־זֶה מוּבָן שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְיֵשׁ מַעֲלָה בָּעוֹלָם הַבָּא. וּכְלָלוּת הָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁהַ׳נַּחַת רוּחַ׳ שֶׁל הָאָדָם הוּא לֶעָתִיד כְּשֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְנַחַת רוּחַ שֶׁל הַקָּבָ״ה הוּא עַכְשָׁו עַל־יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת. וּבָזֶה יוּבָן הַמַּעֲלָה דִּיצִיאַת מִצְרַיִם עַל הַגְּאוּלָה הָעֲתִידָה, לְפִי שֶׁיְּצִיאַת מִצְרַיִם הִיא הֲכָנָה לְמַתַּן־תּוֹרָה דְּגַלְיָא דְּתוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תּוֹפְסִים בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, וְלָכֵן הָיְתָה קְרִיעַת יַם־סוּף בְּאֹפֶן שֶׁל בְּקִיעָה אַחַת, לְפִי שֶׁעִנְיָנָהּ הוּא בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מֵהִתְחַלְּקוּת. אָמְנָם יְצִיאַת מִצְרַיִם נִמְשְׁלָה לְלַיְלָה, לְפִי שֶׁעַכְשָׁו הוּא זְמַן שֶׁל הֶעְלֵם, וְגַם הַגִּלּוּיִים הָיוּ רַק מִצַּד הַ׳מַעֲלָה׳ כוּ׳ כַּנַּ״ל. וּבָזֶה הוּא הַיִּתְרוֹן בַּגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה, שֶׁאָז יִהְיֶה זִכּוּךְ גַּם בַּ׳מַטָּה׳ עַצְמוֹ, בְּאֹפֶן שֶׁעִנְיָנֵי הַ׳מַטָּה׳ יִהְיוּ כֵּלִים לְגִלּוּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בַּ׳יַלְקוּט׳ שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיוּ נִפְלָאוֹת גְּדוֹלוֹת יוֹתֵר. אָמְנָם עִנְיָן זֶה גּוּפָא הוּא עַל־יְדֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם דַּוְקָא, שֶׁאָז הָיְתָה פְּתִיחַת הַצִּנּוֹר גַּם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה. וְכַנַּ״ל שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי תַּלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, לְמוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּדֶרֶךְ קַבָּלַת עֹל, יִזְכּוּ לַגִּלּוּיִים דִּגְאוּלָה הָעֲתִידָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.

ההתחלה ופריצת הדרך **גַּם לַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה. וְכַנַּ״ל שֶׁדַּוְקָא עַל־יְדֵי תַּלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ, לְמוּד גַּלְיָא דְּתוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּדֶרֶךְ קַבָּלַת עֹל** בזמן הגלות, **יִזְכּוּ לַגִּלּוּיִים דִּגְאוּלָה הָעֲתִידָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ.**

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר ה'תשח"י.

בלתי מוגה

יב. ...בביאת המשיח ייגאלו כל בני ישראל, גם "האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"[67]. וכיון שביאת המשיח תלויה בהפצת המעיינות[68] – לכן שולחים שלוחים בכל המקומות, עד ל"אשור" ו"מצרים", כדי שיפיצו שם את המעיינות, ויכינו גם את היהודים הנמצאים שם לגאולה.

אמנם, מתי אפשר לשלוח את השליח? – דוקא כאשר הוא מקושר באמת, אבל כשמתחיל להתיישב בדעתו כו', הנה גם כאשר מסכים לנסוע, הרי, "ישוב הדעת" כשלעצמו מוכיח שחסר אצלו בענין ההתקשרות, ולכן אי־אפשר לשלוח אותו, כי, כאשר חסר בהתקשרות "במשה עבדו", ועל־ידי־זה – גם "בה"[69], אזי אי־אפשר לדעת אם הוא ישפיע על הסביבה, או שמא חס־ושלום להיפך – שלא זו בלבד שלא יהיה משפיע, אלא אף יהיה מושפע.

כאשר הוא מקושר כדבעי – אזי אין חשש, שהרי הוא קשור למעלה, וכפתגם הידוע[70] "בשעת מען איז צוגעבונדן אויבן פאַלט מען ניט אַראָפּ אונטן" (כאשר קשורים למעלה אין נופלים למטה).

והיינו, שאפילו אם מצד עניני עבודתו עלול הוא ליפול למטה, מכל־מקום, אין חשש שיפול למטה או ימעד ("אויסגליטשן זיך"), כיון שהוא קשור למעלה. – לא הוא ההולך, אלא המשלח הוא ההולך ("ניט ער גייט, נאָר דער משלח גייט"), וכעין ענין "נשתרבבה אמתה"[71] להביא את "מושיען של ישראל"[72].

אבל כאשר חסר בענין ההתקשרות – אזי יש לחשוש, כנ"ל.

יג. ועל־פי־זה יובן הטעם שהאריז"ל נשאר לקבל את השבת בצפת – דלכאורה, כיון שבהליכה לירושלים היתה תלויה הגאולה, מדוע נשאר בצפת, הרי היה יכול להוליך את תלמידיו לירושלים ב"עינים סגורות"?

אך הביאור בזה – שכאשר האריז"ל ראה שיש תלמידים שמתיישבים בדעתם, והיינו, שישנו חסרון בהתקשרותם – הרי מעתה גם ההליכה לירושלים לא תוכל לפעול מה שהיה עליה לפעול.

כדי להיות מ"חיילי בית דוד" – צריכים להיות שלמים בענין ההתקשרות. ולא די בהתקשרות בדיבור בלבד – בבחינת "ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו"[73] ("ברית" מלשון התקשרות) – אלא צריכה להיות התקשרות בפועל. לכל לראש צריך להיות הפועל, ולאחרי־זה יכול להיות גם הדיבור, אבל בדיבור בלבד – לא יוצאים ידי חובה.

וכאשר חסר אצלו בענין ההתקשרות – הרי מלבד זאת שהוא מפסיד את הטוב האמיתי שהיה ביכולתו להגיע אליו, אלא עוד זאת, שהדבר נוגע גם לכלל ישראל – כהוראת הסיפור הנ"ל, שהרי מזמן האריז"ל ועד עתה עברו כארבע־מאות שנה, וכל עניני הגזירות וכו' שעברו על ישראל במשך זמן זה, הם מצד העדר ההתקשרות להאריז"ל, שהרי אילו היתה ההתקשרות – היתה באה הגאולה כבר לפני זמן רב!

יד. איתא בגמרא[74]: "הנהו בריוני דהוו בשיבבותיה דרבי זירא דהוה מקרב להו כי היכי דניהדרו להו בתיובתא . . כי נח נפשיה דרבי זירא, אמרי, עד האידנא הוה . . בעי עלן רחמי, השתא מאן בעי עלן רחמי, הרהרו בלבייהו ועבדו תשובה".

כלומר: כאשר ישנו מי שהנהגתו אינה כדבעי – צריכים אמנם ללמד עליו זכות. והעיקר הוא – שכאשר "רבי זירא" מלמד זכות עליו, אזי גם הוא מלמד זכות על עצמו... וזה כבר דבר בלתי רצוי ("דאָס טויג שוין ניט"), שהרי "על כל פשעים תכסה אהבה"[75].

אבל, לשם מה צריכים "סדר" כזה, שתמיד יהיה צורך ללמד זכות?! – מוטב היה אילו היו מתחילים לציית, ואזי היו חוסכים ל"רבי זירא" עבודה... ומזמן היו מביאים את הגאולה על־ידי משיח צדקנו, שיבוא לגאלנו במהרה בימינו.

---

67) ישעי' כז, יג.
68) ראה אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.
69) בשלח יד, לא. וראה מכילתא עה"פ.
70) ספר השיחות תרצ"ו ע' 95 ואילך. "רשימות" חוברת יד ע' 7. ועוד.
71) פרש"י שמות ב, ה (מסוטה יב, ב).
72) סוטה שם. ועוד.
73) תהלים עח, לו.
74) סנהדרין לז, א.
75) משלי יו"ד, יב.

* * *

טו. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות – המשך למאמר 'דיבור המתחיל' והחרים, דאחרון של פסח[76].

* * *

טז. חודש ניסן וחודש תשרי הם חדשים כלליים, שלכן נקראים שניהם בשם "ראש", היינו, שבכל אחד מהם נמשכת המשכה כללית על כל השנה, אלא שהם ב' אופני המשכה: תשרי – ענינו עבודה מלמטה למעלה, עבודת 'בעלי תשובה'; וניסן – ענינו המשכה מלמעלה למטה, עבודת הצדיקים[77].

וענין זה מובן גם על־פי נגלה – שהרי יציאת־מצרים הוא ענין הגירות[78], ו"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"[79], ובמילא לא שייך עדיין שיהיה על מה לעשות תשובה.

ואף־על־פי־כן, מצד ההתכללות דתשרי בניסן וניסן בתשרי, יש גם בניסן ענין עבודת התשובה. וענין זה יתגלה על־ידי משיח, ש"אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"[80].

ולאחרי כן, הנה מחודש ניסן באים לחודש אייר, ראשי־תיבות אברהם יצחק יעקב רחל[81], שהם ד' רגלי המרכבה[82], והיינו, שצריכה להיות העבודה בבחינת "מרכבתא עילאה"[83].

* * *

יז. בתפילת מנחה קורין פרשת "אשה כי תזריע וילדה זכר", שעל־זה אמרו רבותינו ז"ל[84] "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר". וכמבואר ב'לקוטי תורה'[85] באריכות, שכאשר ההתחלה היא באתערותא דלתתא, המעלה גדולה יותר.

אמנם, על־ידי העבודה, נבוא לגילויים דגאולה העתידה, שאז הנה גם כאשר "איש מזריע תחילה" יהיה "יולדת זכר", כמו שכתוב[86] "ולציון יאמר איש ואיש יולד בה", דהיינו שהמוליד הוא איש, ואף־על־פי־כן גם הוולד הוא איש (זכר)[87].

יח. בתפילת מנחה של שבת אומרים את הפסוק[88] "ואני תפילתי גו' עת רצון".

ואיתא במדרש[89]: "אמר דוד לפני הקב"ה . . אומות העולם כשהם שותים ומשתכרין הולכין ופוחזין, ואנו לא כן, אלא אף־על־פי ששתינו, ואני תפילתי וגו'".

ועל־ידי־זה פועלים שיהיה "עת רצון" – שיתבטלו כל הכ"ד בתי דינים[90], ואדרבה, שגם בשם אלקים, שהוא מדת הדין – פועלים שיהיה "ברב חסדך"[91].

---

76) במהלך ההתוועדות צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לכמה מאנ"ש – שלא היו בהתוועדות דאחש"פ – לשתות ד' כוסות (ראה לעיל ע' 260. וש"נ). וראה גם שיחת ש"פ קדושים מבה"ח אייר דאשתקד ס"ה (תו"מ חי"ט ע' 354).

77) ראה גם תו"מ חי"ח ע' 209. וש"נ.

78) ראה יבמות מו, א־ב.

79) שם כב, א. וש"נ.

80) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.

81) מאו"א א, פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו סק"כ.

82) ראה מאו"א שם.

83) ראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשט"ו סט"ז (תו"מ חי"ד ס"ע 64 ואילך). וש"נ.

84) ברכות ס, א. וש"נ.

85) תזריע יט, ג ואילך.

86) תהלים פז, ה.

87) ראה תו"א מקץ לז, ג ואילך. ובכ"מ.

88) שם סט, יד.

89) הובא בטואו"ח סרצ"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ג. וראה פתיחתא דאיכ"ר יז. שבלי הלקט סי' קכו בשם רש"י (בס' הפרדס ע' שיג).

90) ראה זח"ג קכט, א. קלו, ב.

91) ראה גם תו"מ חכ"א ע' 276. וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת תזריע כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

א.
ההסבר לדברי המשנה על היטמאות הכלים בבית שנכנס אליו המצורע

מן הפסוק[1] "כל ימי אשר הנגע בו יטמא... בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", מסיקים[2], שגם ה"מושב" שבו נמצא המצורע, הוא טמא.

במשנה[3] נאמר, שכאשר נכנס המצורע לבית חבירו "כלים – מיד טמאין, רבי יהודה אומר אם שהה כדי הדלקת הנר". המפרשים[4] מסבירים, שדעת רבי יהודה נאמרה על מקרה שבו נכנס המצורע לבית חבירו ללא רשות[5],

כי גם לדעת רבי יהודה, כאשר נכנס המצורע לבית ברשות בעל־הבית, נעשה בית זה ל"מושבו" ו"מיד טמאים",

לפיכך נקבעה שהיית זמן – "כדי הדלקת הנר" – שבו יוכל הבעל־הבית לשלח את המצורע מביתו. אך אם הוא שהה שם תקופה כזאת "ולא אפקי" (=ולא הוציאו), נעשה הבית ל"מושב" של המצורע, כי זהו כאילו קבל רשות מבעל הבית, והכלים שבבית נטמאים.

הזמן שנקבע לכך הוא דוקא "כדי הדלקת הנר", כי ייתכן שבעל־הבית טרוד בהדלקת הנר, ומשום כך אינו מגרש מן הבית את המצורע, אשר נמצא שם ללא רשות, ולכן ממתינים זמן שהוא "כדי הדלקת הנר".

ב.
הסבר אבי־מורי

כל דבר בתורה הוא מדוייק ביותר. מכך שמכל הפעולות שבהן עשוי בעל־הבית להיות טרוד, בוחרת המשנה ב"הדלקת הנר", מובן, שיש קשר בין פעולה זאת לבין דברי המשנה לגבי שיעור־הזמן שבו נטמאים הכלים שבבית.

במיוחד, כאשר כאן אין הכוונה להדלקת הנר במעשה, כפירוש הרא"ש "ופעמים שאדם טרוד בהדלקת הנר או בתשמיש אחר". יתר־על־כן: פעולת הדלקת הנר שכיחה רק כאשר חשוך, ואילו שיעור־הזמן "כדי הדלקת הנר" אמור גם לגבי המקרה שבו נכנס המצורע לבית חבירו ביום, כפי שאומרים המפרשים[6] מפני הסיבה של "לא פלוג" (=לא מבדילים).

אבי מורי מסביר על כך בהערותיו[7] למשנה דלעיל: "בית" היא ספירת המלכות (ה"ספירה" התחתונה ביותר בין עשר ה"ספירות" שבהשתלשלות האלקות בעולם), והסיבה לטומאת המצורע היא "מצד הסתלקות אור החכמה", אשר לכן המצורע חשוב כמת[8], מפני ש"החכמה[9] תחיה"[10].

לפיכך, כל עוד טרוד בעל־הבית בהדלקת הנר, ש"הדלקת הנר היא המשכת אור החכמה", אין מתאפשרת התפשטות טומאת המצורע בבית[11], כשם שטהרת המצורע היא דוקא באמצעות כהן – "והובא אל הכהן ויצא הכהן..."[12] – מפני שהכהן הוא המביא להורדת אור החכמה למטה, כמוסבר בלקוטי־תורה[13].

ג.
"כדי הדלקת הנר" - בעיקר לגבי נרות שבת

על כך שהמצורע מטמא דוקא לאחר זמן שיש בו "כדי הדלקת הנר" מתעוררת השאלה: אף אם בעל־הבית עסוק בהדלקת הנר, הרי אין זו טרדה גדולה כל־כך, עד כדי כך שהוא לא יוכל לצוות, תוך כדי פעולתו, על המצורע לצאת מן הבית?

עונים על כך[14], ששיעור־הזמן "כדי הדלקת הנר" מוסב על "הדלקת הנר דבי שמשי"[15] – הדלקת נרות שבת קודש – ומשום כך אי־אפשר להפסיק כדי לצוות על המצורע

---

1) פרשתנו יג, מו.
2) תו"כ עה"פ. רמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"י.
3) נגעים פי"ג מי"א. – ברע"ב מפרש דהמשנה איירי "כשנכנס עמהן לבית המנוגע". וראה תוי"ט ומלאכת שלמה.
4) ר"ש, פי' הרא"ש ורע"ב.
5) כמ"ש בתוספתא נגעים פ"ז, יא – הובא בר"ש ורא"ש שם.
6) תוי"ט.
7) תורת לוי"צ ע' שנח ואילך.
8) נדרים סד, ב. וש"נ.
9) קהלת ז, יב.

10) ע"ח של"ח פ"ז. הובא בלקו"ת פרשתנו כג, ב. ר"פ מצורע*.
11) אף שאין הלכה כר"י – הרי אלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב. וש"נ). וראה לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' שה.
12) ר"פ מצורע.
13) דלעיל הערה 10. הובא בתולוי"צ שם.
14) הובא בתפא"י.
15) לשון הר"ש (ועד"ז ברע"ב) – אלא שמוסיף (ועד"ז ברע"ב) "או דשאר ימות החול". ובהון עשיר: הדלקת הנר בה"א הידיעה נראה דאנר של שבת קאי כו'.

*) בלקו"ת שם: של"ז (ע"פ דפוס שקלאב, תק"ס).

לצאת מן הבית. וכיוון ש"בי שמשי" נדרש שיעור כזה של זמן, נקבע גם בשאר ימות השבוע השיעור של "כדי הדלקת הנר", מפני "לא פלוג".

לפי הסברו של אבי מורי, שהטעם לשיעור "כדי הדלקת הנר" הוא מפני ש"הדלקת הנר" מונעת את טומאת המצורע, יוצא, שהכח שאינו מאפשר את טומאת המצורע, נובע בעיקר מ"הדלקת הנר" "דבי שמשי", מפני שעיקר־השיעור נקבע לפי הדלקה זו.

ההסבר לכך הוא: המשנה אינה דנה בטומאת המצורע לעצמו, אלא בהתפשטותה בבית, ולכן קשור הענין בעיקר להדלקת נרות "דבי שמשי", כיוון שנרות שבת קודש נבדלים מנרות אחרים בכך, שענינם הוא שלום בית[16]. הם מאירים את הבית כדי "שלא ייכשל בעץ או באבן"[17], שלא ייתרחשו בבית מאורעות בלתי רצויים. לפיכך גורמים נרות אלו לכך שהטומאה לא תתפשט בבית.

ד.
דוקא "נר מצוה" מביא לשלום בית

אך על כך ניתן לשאול: שלום הבית נגרם על ידי האור הגשמי של נר השבת. ולכאורה, כל נר דלוק, גם אם אינו נר מצוה, מאיר את הבית כדי "שלא ייכשל בעץ או באבן" ומביא לשלום בית, ומהו איפוא המעלה שב"הדלקת הנר דבי שמשי", שדוקא היא מונעת את היפך השלום ואת התפשטות הטומאה בבית?

אלא שהאמת איננה כך: אור כל שהוא, שאינו קשור ל"נר מצוה"[18], אינו מביא תמיד שלום. לפעמים עלול להיות ההיפך: על־ידי אור זה רואים לפעמים אדם, או תנועה שלו, שאינה אהודה, וזה יכול לגרום להיפך מן השלום.

דוקא האור האמיתי של "נר מצוה ותורה אור"[18], ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[19], הוא גורם להבאת אחדות ושלום, שלום בית.

ה.
"נר מצוה" - בולט יותר במצוות הקשורות לנר הגשמי

כל זה הוא הסבר לקשר שבין נרות שבת קודש לבין מניעת התפשטות של כל טומאה בבית. אך מכך ששיעור הזמן "כדי הדלקת הנר" מובא בענין טומאת מצורע מובן, שלזהירות מפני טומאה חמורה זו יש קשר מיוחד עם נרות שבת קודש.

בפשטות ניתן לומר: אחד הגורמים לצרעת הוא לשון הרע[20], פירוד לבבות, ולפיכך נעשה תיקונו דוקא על ידי נרות שבת קודש שענינם הוא שלום בית, כנ"ל.

לפי פנימיות הענינים יובן ההסבר לכך על־ידי הקדמת דברי חז"ל[21]: "הרגיל בנר הווין לי' בנים תלמידי חכמים". רש"י מפרש על כך: "דכתיב[18] כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור דתורה". מכך מובן, שלמרות שב"נר מצוה" הכוונה היא לכל מצוה, כי באמצעות כל מצוה שמקיים יהודי מתהווה אור בו ובסביבתו, בכל זאת, קיים יתרון בפרט זה במצוות הכרוכות גם בביצוען הגשמי עם נר, כי בהן מתבטא יותר הענין של "נר מצוה", כדלהלן:

במצוות אחרות הענין של "נר מצוה" הוא אור רוחני בלבד ולכן אין לכך השפעה גלויה על העולם הגשמי, אך במצוות אלו כרוך הענין של "נר מצוה" באור גשמי, ולפיכך ניכרת השפעת האור הרוחני ("נר מצוה") גם בגלוי בעולם הגשמי.

ו.
השאלות על דברי הגמרא לגבי נר מערבי בבית המקדש

בכך יובנו דברי הגמרא[22] על הנר המערבי בבית־המקדש – "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (על־ידי הנס שאירע בנר המערבי ש"ממנה היה מדליק ובה היה מסיים").

לכאורה, לא מובן: בבית המקדש אירעו ניסים רבים, כפי שנאמר במשנה[23] "עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש". במה, איפוא, מיוחד הנס של הנר המערבי מכל הניסים, שדוקא הוא היה עדות לכך "שהשכינה שורה בישראל"?.

יתר־על־כן: המנורה נמצאת בהיכל, ובו עצמו – לא באולם, אלא במקום המכונה "קודש"[24], שאליו לא כל אחד יכול להכנס. לעומת זאת חלק מבין "עשרה הניסים" היו "בעזרה", ואף היו שארעו בירושלים מחוץ לעזרה, וכך

16) שבת כג, ב. רמב"ם סוף הל' חנוכה. טושו"ע או"ח סרס"ג ס"ג. שו"ע אדה"ז שם בריש הסימן.
17) מג"א שם סקי"ג־יד (ממרדכי שבת פ"ב סרצ"ד). שו"ע אדה"ז שם.
18) משלי ו, כג.
19) רמב"ם שם. וראה לקו"ש ח"ח ס"ע 349 ואילך.
20) ערכין טז, א. רש"י כאן. מצורע יד, ד.
21) שבת שם.
22) שבת כב, ב. ובמנחות פו, ב: לכל באי עולם.
23) אבות פ"ה מ"ה.
24) רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ו.

הם היו יותר "ידועים לכל"[25]. כיצד אומרים, איפוא, שדוקא הנס של הנר המערבי, שהתרחש "בתוך הקודש" היווה עדות "לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל"?.

ההסבר לכך הוא כאמור לעיל: האור האלוקי של הנר המערבי התבטא גם באור גשמי, ולפיכך היתה לו השפעה גדולה יותר על הארת העולם הגשמי מאשר ההשפעה שהיתה לענינים וניסים אחרים בבית המקדש. ולכן דוקא נס זה השפיע והיווה "עדות" ל"באי עולם" להכרה בכך שהשכינה שורה בישראל.

לפי זה מובן גם כן, שיש מעלה מיוחדת בנרות שבת קודש:

על התורה כולה נאמר[19] "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", אך זהו בעיקר שלום ברוחניות. ואילו השלום הנגרם על־ידי נרות שבת קודש ניכר גם בשלום בית כפשוטו, וזוהי ההוכחה לכך שבמצוה זו נעשה "שלום בעולם" בעוצמה רבה יותר. [יש להעיר, שהמאמר "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" מובא על־ידי הרמב"ם[26] בהמשך לענין שלום בית הנגרם באמצעות נרות שבת].

ז.
"התורה ניתנה לעשות שלום" בין העולם לבין אלוקות

ההסבר לכך הוא:

אחד הפירושים למאמר "כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" הוא: המציאות האמיתית של העולם היא – אלוקות. כפי שמסביר אדמו"ר הזקן בהרחבה בתניא[27], שקיומו של העולם הוא על־ידי בריאתו מחדש על־ידי הקב"ה בכל רגע ורגע מאין ליש.

אך הכח האלוקי מתבטא בעולם באופן נסתר ולפיכך נראה העולם כמציאות עצמית, עד שניתן לחשוב ח"ו ש"בירה זו בלא מנהיג"[28].

וזוהי התכלית של "נר מצוה ותורה אור", שבאמצעות לימוד תורה וקיום מצוות מוארת מציאות העולם, כבמשל של "הציץ עליו בעל הבירה"[28], ומכירים באמת, שיש מנהיגות לבירה זו, עד שנגלה ש"אין עוד מלבדו".

זהו ההסבר המדוייק ל"התורה ניתנה לעשות שלום בעולם": תכליתה של התורה ש"ניתנה"[29] בעולם הזה למטה הוא כדי "לעשות שלום בעולם" – עשיית שלום בין העולם לבין הקדוש־ברוך־הוא, שיהיה ניכר שהעולם אינו מנוגד לאלוקות, ויותר מכך, שכל תכליתו היא להיות דירה לה' יתברך באמצעות התורה והעבודה הרוחנית של ישראל.

ח.
נרות ש"ק מונעים את "יכשל בעץ או באבן"

בכך מובן, שזוהי המעלה המיוחדת של נרות שבת קודש, שבהם הענין של "שלום בעולם" הוא ביתר תוקף, שהראייה שהמציאות האמיתית של העולם היא אלוקות, נגרמת באמצעות נרות שבת קודש יותר מאשר באמצעות מצוות אחרות, כפי שכתוב בזוהר[30]: "כי נר מצוה, מאי נר מצוה? דא.. נר דשבת" (=מהו נר מצוה, זהו.. נר של שבת). הענין של "נר מצוה" – הארת העולם – בולט יותר בנרות שבת קודש מאשר במצוות אחרות, אפילו אלה הקשורות בנר גשמי.

ויש לומר, שזהו הטעם העמוק והפנימי לכך שבענין "שלום בית" הנגרם על־ידי נר שבת נאמר[17] הביטוי "שלא יכשל בעץ או באבן". מהו הדיוק ב"עץ" או "אבן"? אלא שבכך נרמז הפסוק[31] "אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתני", שהופכים את העץ או האבן לעבודה־זרה רח"ל. פעולת נרות שבת קודש היא "שלא יכשל בעץ או באבן": לפני הארת העץ או האבן על־ידי נרות שבת, יכולה מציאותם להכשיל לפעמים ח"ו ולגרום למחשבה שיש להם מציאות עצמאית, כח עצמי, עד לכדי כינוי העץ – "אבי", והאבן "את ילדתני".

על־ידי האור של נרות שבת קודש, שענין ה"נר מצוה" והשפעה של "שלום בעולם" ניכרים באופן גלוי בגשמיות העולם, מובטח "שלא יכשל בעץ או באבן", כי באמצעותם רואים שהעץ או האבן, ככל מציאות בעולם, מונהגים על־ידי בעל הבירה, ויש להשתמש בהם לענינים שבקדושה.

ט.
הקשר בין מצורע לבין נרות ש"ק

לפי כל האמור לעיל מובן גם הקשר המיוחד שבין טהרת המצורע וטומאתו לבין נרות שבת קודש:

טומאת המצורע היא מהטומאות החמורות ביותר, ולכן קיימת לגביו ההלכה "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו":

---

25) יומא כא, סע"א. רש"י שם.

26) בסיום וחותם הל' (נר) חנוכה ברמב"ם שם. נת' בלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 404 ואילך.

27) שער היחוד והאמונה פ"א ואילך. אגה"ק סכ"ה.

28) לשון המדרש – ב"ר רפל"ט.

29) ראה לקו"ש שם ע' 409.

30) ח"ב קסו, א.

31) ירמי' ב, כז.

הוא נשלח אל מחוץ לשלושת המחנות[32], וגם שם – "בדד ישב", שלא יהו טמאין אחרין יושבין עמו[33] – מקומו של המצורע הוא אפילו מחוץ למחנה של טמאים אחרים, כלומר, הוא יצא לגמרי ממחנה של קדושה.

הסיבה לכך היא, שגם החטא הגורם לצרעת – לשון הרע – הוא חמור ביותר בכך שהוא גורם (כלשון הרמב"ם[34]) "לדבר באלקים וכופרין בעיקר", שעל־ידי כך מתנתקים רח"ל לגמרי מהקדוש־ברוך־הוא[35].

לפיכך, מניעת התפשטות של טומאה כזו יכולה להיעשות דוקא באמצעות נרות שבת קודש, כיוון שלהם יש השפעה חזקה יותר על העולם הגשמי, עד להבטחה "שלא יכשל בעץ או באבן" – מניעת עבודה זרה – ולפיכך הם מונעים את טומאת המצורע הגורמת ל"לדבר באלקים וכופרין בעיקר".

י.

נרות שבת קודש - הפיכת חושך לאור

לפי הסברו של אבי מורי בהערותיו, שהדלקת הנר דומה לטהרת המצורע על־ידי הכהן (כדלעיל סעי' ב) מובן גם ענינו: כוחם של נרות שבת קודש אינו רק בכך שהם מעכבים את התפשטות טומאת המצורע, אלא בכוחם לאפשר את הישארות הכלים טהורים מטומאת המצורע.

ובדומה להם, טהרה על־ידי הכהן, נעשית בדרך של אתהפכא חשוכא לנהורא[36] (=הפיכת חושך לאור), "זדונות נעשות לו כזכיות"[37], שממצב של "בדד ישב..." המצביע על שיא של הדרדרות נעשה "בדד ישב" לטובה[38] – "הן עם לבדד ישכון..."[39], "בטח בדד עין יעקב..."[40] – שיא הברכה.

וכך גם לגבי חושך הגלות[41], ובמיוחד החושך הכפול והמכופל של דור עקבתא דמשיחא, שעל־ידי ה"אור" של נרות שבת קודש, מאירים את חושך הגלות ומבטלים אותו, ואף יותר מכך, מביאים לגאולה ולבנין בית המקדש ו"מראה לכם נרות של ציון"[42], ונעשה "והיה לך ה' לאור עולם"[43], עד שחושך הגלות עצמו הופך לאור – "ולילה כיום יאיר"[44].

יא.

החשיבות שבהדלקת נרות על־ידי כל בת יהודיה בתקופתנו

מכל האמור לעיל מובן, שבתקופתנו, כאשר החושך בעולם הוא עצום ו"סמיך", חשוב במיוחד שכל בת יהודיה, (גם מחוגים שבהם לא נהגו עד עתה שבנות תדלקנה נרות ותברכנה עליהם לפני החתונה, ונהגו לצאת ידי־חובה בהדלקת האם), תדליק בעצמה נרות[45] מיד עם הגיעה לגיל חינוך, כאשר אפשר להסביר לה את המשמעות של נרות שבת ויום־טוב[46].

ואורו של נר השבת, עם הברכה שהיא מברכת עליו, יאיר את חייה, שהיא תדע ותזכור, כפי שהיא אומרת בברכה, שהקדוש־ברוך־הוא הוא "מלך העולם", וכך מובטח יותר, שכאשר תינשא, יהא ברור אצלה ש"הוי' לך לאור עולם", היא, כעקרת הבית, תבנה את ביתה בהתאם לרצון ה', על יסודי התורה והמצוה.

יב.

בזכות הדלקת נרות ש"ק על־ידי הבת תזכה להינשא לתלמיד חכם

טעם נוסף להכרחיות שבהדלקת נרות על־ידי כל בנות ישראל:

כמוזכר לעיל (סעיף ה') זוכים על־ידי נר שבת לבנים וחתנים[47] תלמידי־חכמים. ובכן: בדורות שעברו, כאשר נהוג היה שההורים הם המחליטים לגבי שידוך לבת, העיקר הוא[48] זכותה של האם על־ידי נר שבת, שביתה תינשא לתלמיד חכם.

---

32) רש"י עה"פ (מתו"כ שם). וראה פסחים סז, א.

33) רש"י עה"פ (מפסחים שם. ועד"ז בתו"כ שם). וראה לקו"ש חכ"ב ע' 74 ובהערה 49.

34) סוף הל' טומאת צרעת.

35) ראה גם לקו"ש ח"ז [המתורגם] ע' 107.

36) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 108 ואילך.

37) יומא פו, ב.

38) ראה רשימות הצ"צ לאיכה (אוה"ת כרך ב' ע' א'לד. א'מב ואילך (ושם לענין "בדד" דמצורע)). ד"ה איכה תשל"א (בתחילתו. פ"ד ואילך) – ספר המאמרים – מלוקט ח"א ע' קיט ואילך.

39) בלק כג, ט.

40) ברכה לג, כח.

41) ראה ויק"ר ספי"ז: "בבית ארץ אחוזתכם (מצורע יד, לד) זה בהמ"ק שנאמר (יחזקאל כד, כא) הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם". ובפתיחתא דאכ"ר (כא): "והצרוע אשר בו הנגע וגו' (פרשתנו יג, מה). והצרוע זה בית המקדש.. וטמא טמא יקרא חורבן ראשון וחורבן שני".

42) יל"ש ר"פ בהעלותך.

43) ישעי' ס, יט.

44) תהלים קלט, יב. וראה ס' הערכים־חב"ד ח"ב ע' אור־ביחס לחושך (ע' תקצז) ושנ"נ. המשך תער"ב חלק ג' ע' א'שמה.

45) ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח סשמ"ג ס"ג.

46) להעיר – וג"ז עיקר: בבית שמאיזה סיבה שתהי' אין האם מדליקה נרות – לד"ה צריכה הבת להדליק (עכ"פ משנעשית בת מצוה), ובמילא צ"ל השתדלות בזה ככל האפשרי. באם הבנות בבתי שומרי תומ"צ שבסביבתה לא תדליקנה נרות – מובן שהצלחת השתדלות זו תהי' קשה ביותר, כנראה במוחש. וד"ל.

47) רש"י שבת כג, ב.

48) אף שגם אז צ"ל זכות הבת שהרי אינה מתקדשת אלא לדעתה (קדושין ב, ב).

בזמננו, כאשר מפאת סיבות שונות, הרי למעשה, בין אם רוצים בין אם לא, ההחלטה לגבי השידוך היא בעיקר בידי הבת, ולכן דרוש שהיא בעצמה תדליק נרות, ש״נר מצוה״ שהיא תדליק יזכה אותה בנישואין לתלמיד חכם[49].

בזמננו, כאשר אפילו בבתים של שומרי תורה ומצוות אין תמיד בטחון שדעת ההורים תשפיע באופן מוחלט על הבת כאשר תתבגר, יש להשתדל ביותר שהבת תתחיל להדליק נרות בכל ערב שבת וערב יום־טוב מוקדם ככל האפשר, כלומר, מיד עם הגיעה לגיל החינוך בהדלקת נר שבת קודש.

ודבר זה מחזק גם את הבטחת התורה, שיגדלוה ״לתורה[50] ולחופה ולמעשים טובים״[51], והיא תינשא לתלמיד חכם.

(משיחות ש״פ מצורע תשל״ו, ש״פ האזינו תשל״ה)

---

49) אף שבגמרא שם מדבר רק בהשכר דהוי בנים (וחתנים) ת״ח – מפורש בזהר* (דלעיל הערה 30) ד״נר מצוה״ של האשה מביא ״ותורה אור״ אצל בעלה (אלא שבאם מאיזו סיבה אינו פועל על בעלה אזי פועל אצל הבנים).

ועוד: אפילו באם נאמר (אבל ראה שוה״ג הא׳) שלפי הש״ס השכר הוא רק בנים (וחתנים) – מכיון שהדלקת הנר של הבת (לפני בת מצוה**) היא מצד מצות החינוך שהיא מוטלת על האב, הרי השכר שייך בעיקר להאב – היינו חתנים ת״ח.

50) כן הוא הנוסח גם בהולדת בת ע״פ מכתב כ״ק אדמו״ר מהורש״ב נ״ע (ע״פ ברכות יז, א).

51) נוסח ״מי שברך״ להולדת בן ובת.

*) וראה ב״ח או״ח סתרע״א (ד״ה והזהיר) דכן הוא הפירוש בגמרא, דמ״ש בגמרא דזוכה לבנים ת״ח היינו אי הבעל לאו בר הכי. ובלבוש שם (ס״א) דבאיש השלם ידבר.

**) ולהעיר מהשקו״ט (ראה בארוכה ציונים לתורה – להר״י ענגל – כלל יב) האם נפקע חיוב חינוך לאחר בר מצוה – אלא שכאן המדובר בחיוב שעל (והשכר המסובב מזה של) האב. שאין זה שייך לאחר בת מצוה.

המשך מעמוד כט

זכרונות מרשימת הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה ז״ל שניאורסאהן

רוב הרהיטים שלנו היו עשויים מקופסאות החבילות שהצטברו בחדרנו במשך הזמן. מקופסאות אלה הרכבתי ארוניות, ובאותו חלק מהחדר שכונה ״מטבח״, וכן על השולחן, יצרתי מעין מזנון קטן ועוד חפצי בית מאולתרים דומים. לצורך בדיקת חמץ הוצאו כל אלו אל ״החצר״, כלומר - אל צידו השני של החדר...

בליל ערב פסח, בעוד אני טרודה בהכנת כל צרכי החג, עברה על בעלי מין חווייה רוחנית יוצאת דופן בשעת התהליך הממושך של בדיקת החמץ. לאחר מכן, למחרת בבוקר, בשעת שריפת החמץ, בכה בעלי כל העת בכיות כה רבות, עד שהיה קשה לי לראות ולשמוע זאת. מעולם לא התבוננתי בדקדקנות בפרטי הנהגתו של בעלי; הפעם רק שמעתי את המלים הספורות: ״כשם שאני מבער חמץ מביתי ומרשותי, כן תבער את כל״... מעבר לכך כבר לא יכולתי לשמוע ולו מלה אחת. כך הוא בכה בדמעות, והמלים נבלעו בפיו.

כך עבר לו ערב החג, והחל החג עצמו - החל מליל הסדר הראשון, שאותו כבר תיארתי לעיל. האורח היה אצלנו גם למחרת בבוקר ולסדר השני, ואכל אצלנו במשך כל שמונת ימי החג.

מטבע הדברים עשינו כל שהיה ביכולתנו כדי להכניס רוח של יום טוב ולגרש את אווירת ימות החול. בסביבה זו ובנסיבות אלו לא היתה זו משימה קלה כלל, אך אט אט עלה הדבר בידינו. האווירה החגיגית התבססה, כמובן, על זכרונות העבר, שכן מההווה לא שבענו הרבה נחת; אך רצינו לקוות שהעתיד יהיה טוב יותר.

אדמו"ר הזקן

חג הגאולה י"ט כסלו

כתיב[1] טוב לחסות בהוי' מבטוח באדם.

הוי' — היינו אור מקיף, שבו יכול להיות רק חסיון, בחינת מקיף, שאי אפשר להשיגה, וכמו החסיון והצל שהם מרחוק. אדם — אדם העליון, היינו אור פנימי, שבו יכול להיות בטחון, דביקות וקירוב[2] . ויש מעלה בכל אחת מהן, ולכן צריכים שתיהן[3].

והנה, בחסיון אמר הוי', כי בשם הוי' עצמו יכול להיות רק חסיון. ובבטחון אמר באד"ם, שמספרו מ"ה, היינו שנתוסף המילוי דשם הוי' דמ"ה, שהפשוט הוא כ"ו והמילוי הוא עוד י"ט, ובמילוי, שהוא המשכה מהעלם אל הגילוי, יכול להיות בטחון ודביקות. זהו שבט"ח עולה י"ט, להורות שבטחון יכול להיות רק במילוי.

והנה, כסלו פירושו בטחון וחסיון, מלשון אשר יקוט כסלו ובית עכביש מבטחו[4]. ומפסוק זה מוכח, שאינו כמו בטחון ממש, שהרי חלקם לשנים, כסלו ומבטחו. אלא כסלו הוא כמו חסיון, ומבטחו הוא כמו בטחון. זהו כסלו - כס לו, היינו שהוא רק כיסוי לו, בחינת מקיף.

אם כן, י"ט כסלו הוא התחברות בטחון וחסיון, פנימי ומקיף. ואז היתה הגאולה לאיש המאיר באור מקיף ובאור פנימי, שזהו שניאור. והשני אור הוא לזמ"ן ממש, היינו בהזמן די"ט כסלו, שאז הוא התחברות שתי הבחינות.

שתי בחינות אלו בתורה - הן קבלה ונגלה, והתחברותם יחד הוא ענין גילוי אור החסידות, שהוא גבוה משתיהן, ולכן בכוחה לחבר את שתיהן. והיינו, שהסודות העמוקים ביותר יושגו בשכל אנושי, כמו ההשגה דנגלה דתורה (מה שאין כן קבלה אינה מושגת לשכל אנושי, כי היא רק בדרך קבלה ואמונה בלבד).

(ליקוטים ואגרות עמ' רכב)

1 שם קיח, ט.
2 לקוטי תורה דרושים לשמיני עצרת צ, ב
3 לקוטי תורה שם.
4 איוב ח, יד.

חג הגאולה י"ט כסלו

כל זמן שמתגלה אור חדש בתורה, צריך להיות מקודם העלם והסתר, וככל שהבחינה היא יותר גבוה, ההעלם הוא יותר דק ועמוק.

לפני מתן תורה, שנתגלה הנגלה דתורה, היה די ההעלם דגלות מצרים, שהם מבני חם[5], ואינם מזרע אברהם יצחק ויעקב.

לפני גילוי פנימיות התורה, שיתגלה על ידי משיח צדקנו, צריך להיות גלות אדום, שהוא מבני שם, מזרע אברהם ויצחק, ועשו היה בבטן אחת עם יעקב.

ולפני גילוי אור החסידות, שהוא הבחינה היותר גבוה, התחברות שתי הבחינות יחד, היה צריך להיות העלם עוד יותר דק ועמוק, מאותם שהם מסטרא דקדושה גופא, מישראל.

ולפני גילוי הנגלה דתורה היתה קריעת ים סוף לי"ב גזרים[6], ולפני גילוי הנסתר דתורה תהיה קריעת נהר פרת לז' נחלים[7] . זהו י"ט כסלו, הכולל שתי הבחינות יחד: י"ב של ים סוף וז' של נהר פרת.

(ליקוטים ואגרות עמ' רכד)

הסתלקותו ביום כ"ד טבת

הסתלקות הצדיקים הגדולים ביותר, וביחוד מי שעל ידם נתגלו סודות ורזין עליונים, נקרא בשם הילולא, מפני שבהסתלקותם נעשה יחוד למעלה.

והוא על דרך היחוד דאסתר, מלכות, עם המלך, ז"א, בחודש טבת[8]. וכן רבנו שמו זלמ"ן, מספר קכ"ז, כמו שאסתר מלכה על קכ"ז מדינות, שנמשך מקכ"ז שני חיי שרה[9]. הרי שהשם זלמן רומז על בחינת מלכות, שלכן הוא שם הכנוי, שהוא במלכות, כנו"י גימטריא אלקי"ם.

והיתה הסתלקותו בחודש טבת, כמו שלקיחת אסתר היתה בחודש זה.

ובכ"ד דוקא, היינו המתקת הגבורות דאותיות לה"י דשם אלקים באותיות כד"ט הקודמין להן[10] - כד"ט ראשי תיבות כ"ד טבת.

(ליקוטים ואגרות עמ' רנד)

5 נח י, ו.
6 רש"י על הפסוק (תהילים קלו, יג) לגוזר ים סוף לגזרים.
7 ישעיה יא, טו.
8 אסתר ב, טז.
9 אסתר רבה פ"א, ח.
10 פרי עץ חיים שער יג המצות פ"א.

חוברת ו

זמן חרותנו בגלות ציאילי

בדרכי לציאילי הובלתי עמי שני סירים חדשים, אותם השגתי סוף סוף לאחר יום שלם של עמידה בתור, אך הם, כצפוי, אבדו בדרך. שלחתי מברקים מציאילי למוסקבה וליקטרינוסלב במטרה למצוא את הסירים, אולם מאום לא עזר, והסירים לא נמצאו, אם כי הובטחו לי כפיצוי שבעה רובלים - שכדי לקבלם היה עלי לנסוע לטשקנט, שם נמצא משרד הרכבת הראשי. מובן מאליו שהדבר לא פתר את הבעיה - הסירים, מכל מקום, לא נמצאו.

מאחר שבעלי הצהיר נחרצות שלא ייגע בשום מאכל במשך כל החג בשל העובדה שאין ברשותנו כלים כשרים לפסח - החלטתי לעשות משהו בנידון.

במרחק כארבע שעות נסיעה מכפרנו היתה קבוצה של גולים מקייב שהתגוררו כולם יחד. היה שם רב[1], שוחט[2], גביר מקייב ועסקן ציבורי בשם קוליקוב[3], במלים אחרות - קבוצה מאורגנת למדי. לשם נסעתי כדי לעשות דבר מה לפתרון הבעיה הגדולה שעמדה בפני. בסופו של דבר שהיתי שם יומיים, שבמהלכם הוכן עבורי סיר מפח חדש. כמו כן הזמנתי אצלם בשר ודגים לפסח, והוריתי להביאם אלי בערב החג.

נוסף לכל אלו - בדרכי חזרה, בהיותי כבר בבית הנתיבות, העניקו לי גולים אלו למעלה מקילוגרם לחם שחור, שכיום איני מבינה כיצד יכולנו לאוכלו (כדאי לציין שאכילת לחם קלוקל זה לא הזיקה לנו מעולם; אדרבה - כשחליתי מאוחר יותר, בקיץ, בדיזנטריה, החלמתי בעזרת לחם שכזה...).

אין לשער את גודל השמחה ששררה בחדרנו כשנחשפנו לתוצאתו המוצלחת של המסע ולסיר הפח החדש והנוצץ.

מעתה התנהלו החיים כסדרם. לחג הפסח אף הזמנתי אורח.

הדברים שהבאתי מביתי היו נקיים עדיין. מקרשי עץ בנינו כעין שולחן, ופרשנו עליו מפה לבנה. פיו של הקאזאח שהביא את העוף והדגים בערב החג לא פסק מלהלל את ה"עושר" שראה בחדרנו (העוף והדגים שהביא הקאזאח, אגב, התקלקלו מרוב חום במהלך ארבע שעות הנסיעה, עד כדי כך שהיתה זו סכנה לאכול מהם...).

כך ישבנו לסדר בשלושה. תחת החלון עמדו להם "שקצים", שלגלגו עלינו וחיקו את "יללותינו" (כדבריהם); אולם בבית פנימה - אמרנו ברגש ובקול רם "זמן חרותנו", "ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו"... ואכן היתה זו האמת, שכן בהשוואה לפסח הקודם, בבית הכלא - נחשב מצבנו עתה טוב יותר.

כך בילינו יחדיו עד השעה שתיים בלילה. אז פנה האורח לביתו כדי לישון, כשלפניו דרך ארוכה ללכת בין השדות.

ראוי לציין שלפני פסח עוד ערכנו בדיקת חמץ וביעור חמץ. ציאילי לא חלמה על כך מעולם, וגם אני לא ראיתי מעולם בדיקת חמץ וביעור חמץ שכאלו...

המשך בעמוד כז

1) הר"ר ארי' לייב קפלן (קוסוביצקי) הי"ד (תרמ"ז–יוהכ"פ תש"ד) - ראה אודותו "תולדות לוי יצחק" ח"ב ע' 606 ואילך. "כפר חב"ד" גליון 345 ע' 70 ואילך.

2) הר"ר בנציון איתן (גייסינסקי) שו"ב (נפטר בסמרקנד כה ניסן תש"ט) - ראה במקומות שצויינו בהערה הקודמת.

3) ר' משה קוליקוב. ראה במקומות שצויינו בהערה 62. וראה לקמן ע' 000.

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא

א. הדילוג והקפיצה מהגלות אל הגאולה מרומז בפרשת השבוע – תזריע-מצורע:

ובהקדמה – שחיבור ב' הפרשיות תזריע-מצורע[1] הוא חיבור ענינים הפכיים[2]:

מצד פשטות הענינים – המציאות ד"אשה כי תזריע וילדה זכר"[3] אינה שייכת במעמד ומצב של "מצורע" שנאמר בו[4] "וישב מחוץ לאהלו", "מלמד שאסור בתשמיש המטה".

ומצד הרמז שבדבר – ש"אשה כי תזריע וילדה זכר" רומז על הלידה דהגאולה (כידוע[5] שהגלות נמשל לעיבור והגאולה ללידה), ובזה גופא "וילדה זכר", ע"ד מ"ש[6] "ונודה לך שיר חדש", לשון זכר, גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[7]; ואילו "מצורע" – שנאמר בו[8] "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו" – רומז על מעמד ומצב הגלות[9], "בנים שגלו מעל שולחן אביהם"[10].

ויש לומר, שבחיבור ב' הפרשיות תזריע-מצורע נרמז הענין ד"לכתחילה אַריבער" בנוגע להגאולה – שגם בזמן הגלות, במעמד ומצב ד"מצורע", נעשה תיכף ומיד הדילוג וקפיצה ("אַריבער") ל"אשה כי תזריע וילדה זכר", ענין הגאולה, ולא עוד, אלא, שההתחלה היא "אשה כי תזריע וילדה זכר", "לכתחילה אַריבער", ורק אח"כ מוסיפים שהגאולה באה לאחרי הדילוג וקפיצה ממעמד ומצב ד"מצורע", "זאת תהי' תורת המצורע[11] ביום טהרתו"[12], שבזה נרמזת גם הטהרה דכאו"א מישראל ע"י הקב"ה, "לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר[13] וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם"[14], ועד ש"לפני הוי' תטהרו"[15].

ומזה באים להמשך הקריאה בפ' אחרי (שמתחילין לקרוא במנחת שבת זה) – "בקרבתם לפני ה'"[16], שנעשה שלימות הקירוב וההתאחדות עם הקב"ה, אבל נשמות בגופים דוקא[17], באופן כזה "יבוא אהרן[18] אל הקודש גו'". וממשיכים תיכף בפ' קדושים (אחרי-קדושים מחוברין) – "קדושים תהיו כי קדוש אני"[19], וכדרשת חז"ל[20] "יכול כמוני" (בניחותא), שכאו"א מישראל "יכול" להגיע להדרגא ד"כי קדוש אני" ("כמוני")[21], וכיון ש"יכול" – ה"ז נעשה חפצו וגם רצונו שמקיים בפועל הציווי ד"קדושים תהיו כי קדוש אני ("כמוני"), ועד שרואים בגלוי בעיני בשר שישראל וקוב"ה כולא חד ממש.

ספר השיחות ה'תש"נ עמוד 426

טו, יט – ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זבה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב

ב. (איכה א, ח) חטאה חטאה ירושלים על כן לנדה היתה... ידוע אם ישראל הוצרכו לעשות תשובה במשקל כימים שנהגו איסור, ודאי יכלה הזמן טרם שיתקנו הקלקול הגדול אשר התעיבו ותשובה גדולה כזאת ודאי צריך זמן רב למאוד, ולזה איך חרפה היא לנו על אריכות הגלות עלינו.

אמנם באמת אילו ישובו ישראל רק יום אחד בשנה בתשובה שלימה כראוי וכנכון יקרב הקב"ה קץ הגאולה ויגאלנו מגלות המר הזה כמ"ש היום אם בקולו תשמעו, ובזאת חרפה היא לנו שלא נוכל לשוב שעה אחת במשך זמן רב כזה, וגם זה פי' הפסוק לך ה' הצדקה שהטיב עמנו לקבל תשובתנו אפילו שעה אחת, ולא כן אנחנו עושים פה היום לכך ולנו בושת הפנים כי חרפה היא לנו.

וידוע דנדה דאורייתא ביום שפוסקת מלראות טובלת לערב וטהורה, אבל זבה צריכה לספור ז' נקיים וצריכה משך זמן מה.

ויובן כוונת המקונן חטא חטאה ירושלים ר"ל דהקב"ה חשבה לטובה וזדונות נעשות לה כשגגות משום שיצה"ר צפון בלבותם ובוער בהם להפילם במכמרותיו, על כן לנדה היתה שתוכל לטהר בימי סאובתה ואיננה צריכה זמן רב.

אכן אנחנו לא עשינו כן ואין עושים תשובה אפי' יום אחד לכך כל מכבדי' הזילוה כי ראו ערותה כי באמת חרפה היא לנו שלא נשוב בתשובה נכונה אף יום או יומים ולכך גם היא נאנחה ותשב אחור וק"ל.

אהבת יהונתן – אלון בכות

---

1) ובהדגשה יתירה כשקורין לפרשה השני' בשמה המפורש בתורה ("מצורע"), ולא בשם "טהרה", כמנהג כמה גדולי ישראל – אף שלא מצינו כן בהנהגת רבותינו נשיאינו, ונהרא נהרא ופשטי'. וראה לקו"ש ח"א ע' 239. ח"ז ע' 100 ואילך.

2) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 70 ואילך. ועוד.

3) פרשתנו יב, ב.

4) פרשתנו יד, ח ובפרש"י.

5) ראה תו"א ותו"ח ר"פ וארא. ובכ"מ.

6) ברכת "אשר גאלנו" בהגש"פ, מפסחים קטז, ב.

7) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוס' פסחים שם.

8) פרשתנו יג, מו.

9) ראה ויק"ר פרשתנו ספט"ו שפרטי הנגעים רומזים על פרטי הגלויות ("שאת זו בבל כו' צרעת זו אדום"), ומסיים, "לעוה"ב אמר הקב"ה אני מטהר אתכם, הה"ד וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם". וראה גם שם ספי"ז שהפרשה דנגעי בתים קשורה עם חורבן ביהמ"ק (והגלות), ומסיים, "יכול לעולם ת"ל ולקחו אבנים אחרות, שנאמר לכן כה אמר ה' אלקים הנני יסד בציון אבן אבן בחן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש".

10) ברכות ג, סע"א.

11) להעיר מסנהדרין צח, א: "מאי סימני' (דמשיח) יתיב ביני עניי סובלי חלאים כו'", "מנוגעים, והוא נמי מנוגע כו'" (פרש"י שם).

12) פרשתנו יד, ב.

13) יחזקאל לו, כה.

14) משנה סוף יומא.

15) אחרי טז, ל. וראה לקו"ת אחרי כו, סע"ג ואילך.

16) ר"פ אחרי.

17) דלא כבנדב ואביהוא שכלתה נפשם כו' (ראה בארוכה אוה"ח ר"פ אחרי) – כיון שישנו הציווי והנתינת-כח שצ"ל באופן דנשמות בגופים דוקא.

18) ודוגמתו בכאו"א מישראל, עליהם נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", "כהנים גדולים" (יתרו יט, ו ובפי' בעה"ט), וכפס"ד הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מישראל כו' אשר נדבה רוחו אותו כו' ה"ז נתקדש **קדש קדשים**" – שכאו"א מישראל יכול להגיע לדרגת הקדושה דכהן גדול, שנאמר בו (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים".

19) יט, ב.

20) ויק"ר פכ"ד, ט. וראה לקו"ש חי"ב ע' 91. וש"נ.

21) ובנוסח התפלה שלאחרי ספירת העומר – "ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה" (כנ"ל ס"ג).

◆ יום ראשון כ"ג ניסן ◆

ט (א) **וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

א וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה קְרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◀ **וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי•** שְׁמִינִי לַמִּלּוּאִים, הוּא רֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּ"סֵדֶר עוֹלָם". **וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל•** לְהַשְׁמִיעָם שֶׁעַל־פִּי הַדִּבּוּר אַהֲרֹן נִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה, וְלֹא יֹאמְרוּ מֵאֵלָיו נִכְנָס.

(ב) **וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה:**

ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ עֵגֶל בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא שַׁלְמִין וְקָרֵב קֳדָם יְיָ:

רש"י◀ **קַח־לְךָ עֵגֶל•** לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה. רמב"ן

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 19)

קַח לְךָ עֵגֶל (ט, ב) **לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּבָּ"ה . . עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל** (רש"י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הִקְרִיב אַהֲרֹן פַּר כְּדֵי לְכַפֵּר עַל הָעֵגֶל (תצוה כט, א), וּלְשֵׁם מַה הִקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁנֵי שְׁלַבִּים בַּכַּפָּרָה. (**א**) "שֶׁנִּמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל מִצְוַת הַמֶּלֶךְ.. וְנִפְטַר לְגַמְרֵי מִן הַדִּין". (**ב**) "שֶׁיִּהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה', וּמְרֻצֶּה וְחָבִיב . . כְּקֹדֶם הַחֵטְא . . לִהְיוֹת נַחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ".

(ג) **וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:** רמב"ן

ג וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּל לְמֵימַר סִיבוּ צְפִיר בַּר עִזִּין לְחַטָּאתָא וְעֵגֶל וְאִמַּר בְּנֵי שְׁנָא שַׁלְמִין לַעֲלָתָא:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר. נִצְטַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בַּקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בַּסּוֹף (בְּפָסוּק ו): זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, וְאִם לֹא נִזְכַּר זֶה. וְכֵן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מִלֹּא הֶעֱמֹר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת (שְׁמוֹת טז לב). וְכֵן: אָנֹכִי הָאֵל בֵּית אֵל (בְּרֵאשִׁית לא יג), סִפֵּר יַעֲקֹב זֶה וְאִם לֹא נִזְכְּרָה הָאֲמִירָה לוֹ. וּכְבָר הֶרְאִיתִיךָ בַּפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל מִצְוֹת הַפֶּסַח (שְׁמוֹת יא א) כָּאֵלֶּה רַבּוֹת.

(ג) וְטַעַם וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר. שֶׁיֹּאמַר לָהֶם אַהֲרֹן כֵּן, כִּי רָצָה שֶׁיִּהְיֶה אַהֲרֹן הַמְצַוֶּה בְּשֵׁם ה' וְהוּא הַמַּקְרִיב הַקָּרְבָּנוֹת, לְגַדְּלוֹ בְּעֵינֵי הָעָם. וְהַנָּכוֹן, שֶׁטַּעֲמוֹ: וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר אַתָּה וְהַזְּקֵנִים הַנִּזְכָּרִים, כִּי לְכָךְ קָרָאם שֶׁיְּדַבְּרוּ לְיִשְׂרָאֵל, כְּדֶרֶךְ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ (שְׁמוֹת יב כא).

אוֹ אָמַר לְכָל אֶחָד מִן הַזְּקֵנִים: וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר, וְשִׁעוּר הַפָּרָשָׁה: וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ, וְאֶל הַזְּקֵנִים אָמַר וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר, כִּי הַמְדַבֵּר לְרַבִּים יֹאמַר סְתָם לְכָל אֶחָד מִצְוָתוֹ, כְּדֶרֶךְ: וָאֲצַוֶּה אֶתְכֶם בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר וְגוֹ' חֲלוּצִים תַּעַבְרוּ (דְּבָרִים ג יח), וְכֵן רַבִּים בְּמִשְׁנָה תּוֹרָה.

וְרַבִּי אַבְרָהָם אָמַר (בְּפָסוּק ו) כִּי טַעַם: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ (שָׁם), שֶׁכְּבָר אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר. וְאִם כֵּן, יִתְכַּן שֶׁיִּהְיֶה שִׁעוּר הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה כָּךְ: קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתִי תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה', וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל וְגוֹ', וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ לָכֶם שְׂעִיר עִזִּים. וְהִנֵּה קִצֵּר בִּתְחִלָּה וּפֵרַשׁ בַּסּוֹף.

וְאֵינֶנּוּ נָכוֹן, אֲבָל אַחַר שֶׁהִזְכִּיר לָהֶם הַקָּרְבָּנוֹת, וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה, חָזַר וְאָמַר לָהֶם: זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, שֶׁיַּקְרִיבוּ הַקָּרְבָּנוֹת עַל הַסֵּדֶר שֶׁיְּצַוּם, וְאַחַר כָּךְ יֵרָאֶה לָהֶם הַכָּבוֹד. וּבַעֲבוּר שֶׁאָמַר: כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם, חָזַר וְאָמַר שֶׁיֵּרָאֶה לָהֶם בִּכְבוֹדוֹ.

וְהִנֵּה הַקָּרְבָּנוֹת הָאֵלּוּ לֹא הֻזְכְּרוּ בְּפָרָשַׁת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי (שְׁמוֹת כט א), כִּי שָׁם לֹא צִוָּה רַק עַל הַמִּלּוּאִים, וּבִשְׁבְעַת הַיָּמִים וְקָרְבְּנוֹתֵיהֶם מָלְאוּ יְמֵי מִלּוּאֵיהֶם, כִּי עַתָּה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי הֵם עַצְמָם יַקְרִיבוּ הַקָּרְבָּנוֹת. וְהִנֵּה הַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ כַּחֲנֻכָּה לָהֶם, כְּעִנְיַן מִנְחַת חֲבִתִּים לְדוֹרוֹת בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ (לְעֵיל ו יג־יד).

וְיִתָּכֵן כִּי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל הוֹסִיף לָהֶם עַתָּה הַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ, כִּי כַּאֲשֶׁר צִוָּה: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם, עַדַיִן לֹא נַעֲשָׂה הָעֵגֶל, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי (רֵישׁ פ' וַיַּקְהֵל וּלְעֵיל ח ב), לְכָךְ לֹא הִזְכִּירָם שָׁם. וְלֹא כִּדְבְרֵי רַשִׁ"י שֶׁאָמַר שָׁם (שְׁמוֹת כט א) כִּי הַפָּר לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, אֲבָל הָיוּ הַפָּרִים הֵהֵם לְחַטֵּא עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעַל אַהֲרֹן וְעַל בָּנָיו וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָם, וְהָעֵגֶל הַזֶּה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל.

וְהִנֵּה קָרַבּוּ אַהֲרֹן כְּקָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשָׁוֶה, וְחַטַּאת הָעָם כְּחַטָּאתָם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת. וְכָךְ אָמַר בַּתּוֹסֶפְתָּא שֶׁל פָּרָשַׁת מִלּוּאִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) שֶׁהָעֵגֶל הַזֶּה לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, וְדָרְשׁוּ: וְכִי מָה רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְהָבִיא יוֹתֵר מֵאַהֲרֹן, אֶלָּא אָמַר לָהֶם יֵשׁ בְּיָדְכֶם בִּתְחִלָּה וְיֵשׁ בְּיָדְכֶם בַּסּוֹף, יֵשׁ בְּיָדְכֶם בִּתְחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לז לא) וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים, וְיֵשׁ בְּיָדְכֶם בַּסּוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב ח): עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מַסֵּכָה, יָבֹא שָׂעִיר וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה שָׂעִיר, יָבֹא עֵגֶל וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה עֵגֶל.

וְנִרְאֶה כִּי בַּעֲבוּר הֱיוֹת טַעַם הַחַטָּאת שֶׁל אַהֲרֹן כְּטַעְמוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, שָׁרַף אוֹתוֹ כַּאֲשֶׁר יִשְׂרַף שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה זֶה חַטָּאת חִיצוֹנָה, כִּי לֹא פֵּרַשׁ מֹשֶׁה שֶׁיֵּעָשֶׂה כֵּן. וְאוּלַי נִצְטַוָּה בְּכָךְ וְהַכָּתוּב לֹא חָשַׁשׁ לְהַאֲרִיךְ, כִּי לֹא יַעֲשֶׂה רַק מַה שֶּׁיֹּאמַר מֹשֶׁה, וְלֹא יֹאמַר מֹשֶׁה רַק מַה שֶּׁצִּוָּה ה'.

(ד) וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

ד וְתוֹר וּדְכַר לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ וּמִנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁחָא אֲרֵי יוֹמָא דֵּין יְקָרָא דַיְיָ מִתְגְּלֵי לְכוֹן:

רש״י ◄ כִּי הַיּוֹם ה׳ נִרְאָה אֲלֵיכֶם • לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם; לְכָךְ קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ בָּאִין חוֹבָה לְיוֹם זֶה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל־הָעֵדָה וַיַּעַמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ה וּנְסִיבוּ יָת דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה לָקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ תַּעְבְּדוּן וְיִתְגְּלֵי לְכוֹן יְקָרָא דַיְיָ:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

ז וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קְרַב לְמַדְבְּחָא וְעֲבֵד יָת חַטָּאתָךְ וְיָת עֲלָתָךְ וְכַפַּר עֲלָךְ וְעַל עַמָּא וְעֲבֵד יָת קָרְבַּן עַמָּא וְכַפַּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ:

רש״י ◄ קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • (ת״כ) שֶׁהָיָה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וְיָרֵא לָגֶשֶׁת. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: ׳לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לְכָךְ נִבְחַרְתָּ׳!. אֶת חַטָּאתְךָ • עֵגֶל בֶּן בָּקָר. וְאֶת־עֹלָתֶךָ • אַיִל. קָרְבַּן הָעָם • שְׂעִיר עִזִּים וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר ״עֵגֶל״, בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לָמֵד. רמב״ן

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ח וּקְרֵב אַהֲרֹן לְמַדְבְּחָא וּנְכֵס יָת עֶגְלָא דְּחַטָּאתָא דִי לֵהּ:

(ט) וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:

ט וְקָרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵהּ בִּדְמָא וִיהַב עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא:

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

י וְיָת תַּרְבָּא וְיָת כָּלְיָתָא וְיָת חִצְרָא מִן כַּבְדָּא מִן חַטָּאתָא אַסֵּק לְמַדְבְּחָא כְּמָא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

(יא) וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

יא וְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מַשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא:

רש״י ◄ וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגוֹ׳ • לֹא מָצִינוּ חַטָּאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת אֶלָּא זוֹ וְשֵׁל מִלּוּאִים; וְכֻלָּן עַל־פִּי הַדִּבּוּר.

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ז־ח) וְטַעַם קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחָט. עַל דַּעְתִּי בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט יֹאמַר קְרַב אֶל צִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה שָׁם הַחַטָּאת וְהָעוֹלָה, כִּי הֵם שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן, וְאָמַר מֹשֶׁה כֵּן בְּדֶרֶךְ קְצָרָה שֶׁכְּבָר יָדַע אַהֲרֹן זֶה.

אֲבָל בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) נִתְעוֹרְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בָּזֶה, וּמָשְׁלוּ מָשָׁל לְמַה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה וְהָיְתָה מִתְבַּיֶּשֶׁת מִלְּפָנָיו, נִכְנְסָה אֶצְלָהּ אֲחוֹתָהּ, אָמְרָה לָהּ, אֲחוֹתִי לָמָּה נִכְנַסְתְּ לְדָבָר זֶה לֹא שֶׁתְּשַׁמְּשִׁי אֶת הַמֶּלֶךְ, הָגִּיסִי דַּעְתֵּךְ וּבֹאִי שַׁמְּשִׁי אֶת הַמֶּלֶךְ. כָּךְ אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, אַהֲרֹן אָחִי לָמָּה נִבְחַרְתָּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא שֶׁתְּשָׁרֵת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, הָגֵס דַּעְתְּךָ וּבֹא וַעֲבֹד עֲבוֹדָתְךָ. **וְיֵשׁ** אוֹמְרִים, הָיָה אַהֲרֹן רוֹאֶה אֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּתַבְנִית שׁוֹר וְהָיָה מִתְיָרֵא מִמֶּנּוּ, נִכְנַס מֹשֶׁה אֶצְלוֹ אָמַר לוֹ אַהֲרֹן אָחִי לֹא תִירָא מִמָּה שֶׁאַתָּה מִתְיָרֵא, הָגֵס דַּעְתְּךָ וּבֹא קְרַב אֵלָיו, לְכָךְ אָמַר קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. וַיִּקְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, בִּזְרִיזוּת.

וְטַעַם דָּבָר זֶה, כִּי בַּעֲבוּר שֶׁהָיָה אַהֲרֹן קָדוֹשׁ ה׳ וְאֵין בְּנַפְשׁוֹ חֵטְא זוּלָתִי מַעֲשֶׂה הָעֵגֶל, הָיָה הַחֵטְא הַהוּא קָבוּעַ לוֹ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, כְּעִנְיַן שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים נא ה): וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד, וְהָיָה נִדְמֶה לוֹ כְּאִלּוּ צוּרַת הָעֵגֶל שָׁם מְעֻגָּב בְּכַפָּרוֹתָיו, וּלְכָךְ אָמַר לוֹ הָגֵס דַּעְתְּךָ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁפַל רוּחַ כָּל כָּךְ שֶׁכְּבָר רָצָה אֱלֹהִים אֶת מַעֲשָׂיו.

וַאֲחֵרִים מְפָרְשִׁים שֶׁהָיָה הַשָּׂטָן מַרְאֶה לוֹ כֵּן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם: אַהֲרֹן אָחִי אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַצָּה הַמָּקוֹם לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֶיךָ צָרִיךְ אַתָּה לִתֵּן לְתוֹךְ פִּיו שֶׁל שָׂטָן שֶׁמָּא יַשְׂטִינְךָ בְּבִיאָתְךָ לַמִּקְדָּשׁ וְכוּ׳ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן).

וְטַעַם וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד הָעָם, יֹאמַר קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ לַעֲשׂוֹת כָּל הַקָּרְבָּנוֹת, וַעֲשֵׂה תְּחִלָּה אֵת חַטָּאתְךָ וְאֵת עוֹלָתְךָ, וְכַפֵּר בַּעַדְךָ תְּחִלָּה בְּקָרְבְּנוֹתֶיךָ, וּבְעַד הָעָם אַחֲרֵי כֵּן, שֶׁתַּעֲשֶׂה קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם בְּקָרְבָּנָם, לְמַד אוֹתוֹ שֶׁיָּבֹא זַכַּאי וִיכַפֵּר עַל הַחַיָּב (יוֹמָא מג:).

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יב וּנְכֵס יָת עַלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לֵהּ יָת דְּמָא וּזְרָקֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רס"י ◄ וַיַּמְצִאוּ • לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיַּמְצִיאוּ", וְאִלּוּ בְּחַטָּאת נֶאֱמַר "וַיַּקְרִיבוּ". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זְרִיקַת דַּם הַחַטָּאת הָיְתָה בְּאֶמְצָעוּת טְבִילַת הָאֶצְבַּע בַּדָּם, וְאִלּוּ זְרִיקַת דַּם הָעוֹלָה הָיְתָה בְּאֶמְצָעוּת כְּלִי שֶׁבּוֹ נָתוּן הַדָּם. לָכֵן נֶאֱמַר "וַיַּמְצִיאוּ" ("הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שֶׁכֵּן עִם הוֹשָׁטַת הַדָּם לְאַהֲרֹן הָיָה הַדָּם מוּכָן וּמְזֻמָּן לִזְרִיקָה; וְאִלּוּ בְּחַטָּאת הָיָה צָרִךְ בִּפְעֻלָּה נוֹסֶפֶת לְאַחַר מְסִירַת הַדָּם - טְבִילַת אֶצְבַּע.

(יג) וְאֶת־הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

יג וְיָת עַלָתָא אַמְטִיאוּ לֵהּ לְאֵבְרָהָא וְיָת רֵישָׁא וְאַסֵּק עַל מַדְבְּחָא:

(יד) וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה:

יד וְחַלִּיל יָת גַּוָּא וְיָת כְּרָעַיָּא וְאַסֵּק עַל עַלָתָא לְמַדְבְּחָא:

(טו) וַיַּקְרֵב אֵת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן:

רס"י ◄ וַיְחַטְּאֵהוּ • עֲשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חַטָּאת. כָּרִאשׁוֹן • כְּעֵגֶל שֶׁלּוֹ.

טו וְקָרֵב יָת קָרְבַּן עַמָּא וּנְסִיב יָת צְפִירָא דְּחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְנָכְסֵהּ וְכַפַּר בִּדְמֵהּ כְּקַדְמָאָה:

(טז) וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט:

רס"י ◄ וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט • הַמְפֹרָשׁ בְּעוֹלַת נְדָבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

טז וְקָרֵב יָת עַלָתָא וְעָבְדַהּ כִּדְחָזֵי:

◆ יום שני כ"ד ניסן ◆

(יז) וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר:

יז וְקָרֵב יָת מִנְחָתָא וּמְלָא יְדֵהּ מִנַּהּ וְאַסֵּק עַל מַדְבְּחָא בַּר מֵעֲלַת צַפְרָא:

רס"י ◄ וַיְמַלֵּא כַפּוֹ • הִיא קְמִיצָה. מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחַר עוֹלַת הַתָּמִיד. רמב"ן

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יח וּנְכֵס יָת תּוֹרָא וְיָת דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָא לֵהּ וּזְרָקֵהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יז) מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר. הֵצָרֵךְ הַכָּתוּב לְהַזְכִּיר זֶה בְּכָאן, לְלַמֵּד שֶׁאֵין עוֹלַת הָעָם פּוֹטֶרֶת עוֹלַת הַתָּמִיד וְלֹא קוֹדֶמֶת לָהּ. וְלֹא הֵצָרֵךְ לְהַזְכִּיר כֵּן בִּימֵי הַמִּלּוּאִים, לְפִי שֶׁהֵם קָרְבְּנוֹת יָחִיד לְמַלֵּא יַד הַכֹּהֲנִים, וּבַיָּדוּעַ שֶׁלֹּא פָּטְרוּ אֶת הַתָּמִיד וְלֹא קָדְמוּ אֵלָיו.

וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) שָׁנוּ: וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר, מַה בָּא זֶה לְלַמְּדֵנוּ, אִם לְלַמֵּד שֶׁאִם לֹא מָצָא מִנְחָה יָבִיא בְּהֵמָה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (בַּפָּסוּק הַקֹּדֶם) וַיַּקְרֵב אֶת הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר, מִלַּמֵּד שֶׁשְּׁתֵּי מְנָחוֹת הָיוּ שָׁם אַחַת עַל הָעוֹלָה וְאַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

וּפֵרוּשׁוֹ שֶׁאִלּוּ אָמַר וַיַּקְרֵב אֶת הָעוֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר, הָיָה לְלַמֵּד שֶׁהַתָּמִיד קוֹדֵם, כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר בְּפָרָשַׁת הַמּוּסָפִין: עַל עֹלַת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ (בְּמִדְבַּר כח טו), מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד (שָׁם פָּסוּק לא), אֲבָל כְּשֶׁהִזְכִּיר הַמִּנְחָה: וַיַּקְרֵב אֵת הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר, נִרְאֶה שֶׁעַל הַמִּנְחָה הוּא אוֹמֵר.

וּלְפִיכָךְ דִּקְדְּקוּ, שֶׁאִם בָּא לוֹמַר שֶׁהִקְרִיב זוֹ הַמִּנְחָה לְבַדָּהּ וְלֹא הִקְרִיב מִנְחַת נְסָכִים לְתָמִיד וְלֹא לְעוֹלַת הָעָם, שֶׁלֹּא מָצָא אֶלָּא לִנְדָבָה זוֹ, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: וַיַּקְרֵב אֶת הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט, שֶׁקָּרְבָה כְּמִשְׁפָּטָהּ בְּמִנְחַת נְסָכִים, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: וַיַּקְרֵב וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר, לוֹמַר שֶׁהִקְרִיב הַמִּנְחָה הַזּוֹ מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר וּמִנְחָתָהּ, שֶׁאֵין הַמִּנְחָה הַזּוֹ מִנְחַת נְסָכִים אֶלָּא מִנְחַת נְדָבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וִיתֶרֶת הַכָּבֵד׃

יט וְיָת תַּרְבַּיָּא מִן תּוֹרָא וּמִן דִּכְרָא אַלְיָתָא וְחָפֵי גַּוָּא וְכָלְיָתָא וַחֲצַר כַּבְדָּא׃

רש"י ◄ **וְהַמְכַסֶּה** • חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב. רמב"ן

(כ) וַיָּשִׂימוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃

כ וְשַׁוִּיאוּ יָת תַּרְבַּיָּא עַל חֶדְוָתָא וְאַסֵּק תַּרְבַּיָּא לְמַדְבְּחָא׃

רש"י ◄ **וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת** • לְאַחַר הַתְּנוּפָה נִתָּנָן כֹּהֵן הַמֵּנִיף לְכֹהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם, נִמְצְאוּ הָעֶלְיוֹנִים לְמַטָּה. רמב"ן

(כא) וְאֵת הֶחָזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה׃

כא וְיָת חֶדְוָתָא וְיָת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא אֲרֵם אַהֲרֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ כְּמָא די פַּקִּיד מֹשֶׁה׃

(כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃

כב וַאֲרֵם אַהֲרֹן יָת יְדוֹהִי עַל עַמָּא וּבָרְכִנּוּן וּנְחַת מִלְּמֶעְבַּד חַטָּאתָא וַעֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃

רש"י ◄ **וַיְבָרְכֵם** • בִּרְכַּת כֹּהֲנִים: יְבָרֶכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. **וַיֵּרֶד** • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 41)

מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ (רש"י ט, כב) יֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב שֶׁיָּרַד מֵעֲשִׂיַּת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁנִּקְרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ. אֶלָּא לְרַשִּׁ"י הֶקְשָׁה: מַדּוּעַ נֶאֱמַר שֶׁאַהֲרֹן יָרַד לְאַחַר עֲשִׂיַּת הַקָּרְבָּנוֹת, וַהֲרֵי בִּפְעַל יָרַד לְאַחַר בִּרְכַּת הָעָם. לָכֵן מְפָרֵשׁ, שֶׁ"וַיֵּרֶד" הִיא אֲמִירָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּאִלּוּ נֶאֱמַר "וַיֵּרֶד מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ"; אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן מְסַיֵּם הַכָּתוּב שֶׁעָלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ (וְלָכֵן הָיָה עָלָיו לָרֶדֶת מִמֶּנּוּ) כְּדֵי לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת אֵלּוּ. **רמב"ן**

(כג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם׃

כג וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָקוּ וּבָרִיכוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃

רש"י ◄ **וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וגו'** • לָמָּה נִכְנְסוּ? מָצָאתִי בְּפָרָשַׁת מִלּוּאִים בַּבָּרַיְתָא הַנּוֹסֶפֶת עַל תּוֹרַת כֹּהֲנִים שֶׁלָּנוּ: לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. אוֹ, לֹא נִכְנַס אֶלָּא לְדָבָר אַחֵר? הֲרֵינִי דָן יְרִידָה וּבִיאָה טְעוּנוֹת בְּרָכָה: מַה יְרִידָה מֵעֵין עֲבוֹדָה, אַף בִּיאָה מֵעֵין עֲבוֹדָה. הָא לְמַדְתָּ, לָמָּה נִכְנַס מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן? לְלַמְּדוֹ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(יט) וְהַמְכַסֶּה. חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֵת הַקֶּרֶב. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְאֵינֶנּוּ נָכוֹן בְּעֵינַי, כִּי לָמָּה יַזְכִּיר הַחֵלֶב הַזֶּה וְלֹא יַזְכִּיר הַחֲלָבִים הָאֲחֵרִים. אֲבָל עַל דַּעְתִּי "הַמְכַסֶּה" שֵׁם לְכֻלָּם, כִּי כָּל חֵלֶב שֶׁיִּקָּרֵב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ הוּא מְכַסֶּה, כִּי הָאֶחָד חֵלֶב הַמְכַסֶּה אֵת הַקֶּרֶב, וְהַשֵּׁנִי כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב, וְגַם הוּא מְכַסֶּה, וְהַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַכְּלָיוֹת יְכַסֶּה עֲלֵיהֶן, וְכֵן אֲשֶׁר עַל הַפְּסָלִים, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (חֻלִּין צג.): חֵלֶב שֶׁהַבָּשָׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ מֵתָּר, שֶׁעַל הַכְּסָלִים אָמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּסָלִים.

וְהִנֵּה הַכָּתוּב הַזֶּה נִמְשָׁךְ לְמַעְלָה, וַיַּמְצִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֵת הַדָּם שֶׁל שׁוֹר וְאַיִל הַנִּזְכָּרִים, וְאֵת הַחֲלָבִים מִן הַשּׁוֹר, אֲבָל מִן הָאַיִל הִמְצִיאוּ אֵלָיו הָאַלְיָה וְהַחֵלֶב, וּמִשְּׁנֵיהֶם הַכְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד.

(כ) וְאָמַר וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזוֹת, כִּי הָאַלְיָה וְהַכְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד יִתְּנוּ לְמַטָּה וְהַחֲלָבִים עֲלֵיהֶן וְהַכֹּל עַל הֶחָזוֹת, וְהִנֵּה הַחֲלָבִים לְבַדָּם יֵרָאוּ לְמַעְלָה, וְהוּא דֶּרֶךְ כָּבוֹד בַּהַקְטָרָה.

וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה, עִם שְׁאָר הַנִּזְכָּרִים, אֲבָל בַּעֲבוּר הֱיוֹת הַהַקְטָרָה גְּדוֹלָה בַּחֲלָבִים יַזְכִּירֵם, וְכֵן: וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים (פָּסוּק כד).

(כב) וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם. בִּרְכַּת כֹּהֲנִים, יְבָרֶכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְאִם כֵּן תִּהְיֶה פָּרָשַׁת: דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים (בַּמִּדְבָּר ו כג) מֻקְדֶּמֶת לָזֶה. וְאוּלַי כֵּן הוּא, כִּי סְמוּכָה לְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר שָׁם (ז א) וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. **וְיִתָּכֵן** לוֹמַר, כִּי אַהֲרֹן פָּרַשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם וּבֵרַךְ אֶת הָעָם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים־א ח כב): וַיַּעֲמֹד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבַּח ה' וַיִּפְרֹשׂ כַּפָּיו הַשָּׁמָיִם, וְשָׁם (פָּסוּק נה) נֶאֱמַר: וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֵךְ אֶת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר, וּלְפִיכָךְ לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב שֶׁצִּוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת כֵּן.

וּבַבָּרַיְתָא שֶׁל פָּרָשַׁת מִלּוּאִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) רָאִיתִי: וַיְבָרְכֵם, זוֹ בְּרָכָה סְתוּמָה שֶׁאִי אַתָּה יוֹדְעָהּ, חָזַר הַכָּתוּב וּפֵרַשׁ לְהַלָּן, יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמְרֶךָ, יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וגו'.

וַעֲדַיִן יֵשׁ לִי לוֹמַר שֶׁכָּךְ אָמְרוּ, בְּרָכָה זוֹ שֶׁבֵּרַךְ אַהֲרֹן אֵת הָעָם מֵעַצְמוֹ סְתוּמָה הִיא וְלֹא פֵּרַשׁ לָנוּ הַכָּתוּב מַה הִיא, אֲבָל בְּרָכָה שֶׁנִּצְטַוּוּ הַכֹּהֲנִים לְדוֹרוֹת נִתְפָּרְשָׁה, וְהִיא שָׁוָה בְּכֹל הַכֹּהֲנִים לְעוֹלָם. אוֹ שֶׁהֵם סְבוּרִים, שֶׁכָּאן צִוָּה אוֹתוֹ בִּנְשִׂיאוּת כַּפַּיִם לְיוֹם זֶה, וּלְהַלָּן נִתְּנָה בְּרָכָה זוֹ לוֹ וּלְבָנָיו לְדוֹרוֹת.

עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. דָּבָר אַחֵר: כֵּיוָן שֶׁרָאָה אַהֲרֹן שֶׁקָּרְבוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת וְנַעֲשׂוּ כָּל הַמַּעֲשִׂים וְלֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל, הָיָה מִצְטַעֵר וְאוֹמֵר: 'יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁכָּעַס הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עָלַי, וּבִשְׁבִילִי לֹא יָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל'! אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה אָחִי, כָּךְ עָשִׂיתָ לִי, שֶׁנִּכְנַסְתִּי וְנִתְבַּיַּשְׁתִּי? מִיָּד נִכְנַס מֹשֶׁה עִמּוֹ וּבִקְּשׁוּ רַחֲמִים וְיָרְדָה שְׁכִינָה לְיִשְׂרָאֵל. **וַיֵּצְאוּ וַיְבָרֲכוּ אֶת־הָעָם** • אָמְרוּ: "וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ" (תהלים צ), "יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם'. לְפִי שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֶעֱמִידוֹ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן וְשִׁמֵּשׁ בּוֹ וּפֵרְקוֹ בְּכָל יוֹם, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְלָמִים וְאוֹמְרִים לְמֹשֶׁה: 'מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, כָּל הַטֹּרַח שֶׁטָּרַחְנוּ, שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בֵּינֵינוּ וְנֵדַע שֶׁנִּתְכַּפֵּר לָנוּ עֵגֶל הָעֵגֶל'! לְכָךְ אָמַר לָהֶם: "זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה'", אַהֲרֹן אָחִי כְּדַאי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שֶׁעַל־יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּכֶם וְתֵדְעוּ שֶׁהַמָּקוֹם בָּחַר בּוֹ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 237)

וַיֵּרָא כְּבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם (ט, כג) 'עַם', מִלְּשׁוֹן גֶּחָלִים עוֹמְמוֹת, מוֹרֶה עַל בְּחִינָה נְמוּכָה. בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיְתָה הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת **יִשְׂרָאֵל** (הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת), וַעֲבוֹדַת הַ'מַּטָּה' מַמְשִׁיכָה אוֹר מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת. אַךְ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי הָיְתָה הַשְׁרָאָה זוֹ מִצַּד **הַקָּבָּ"ה**, וְלָכֵן נִמְשְׁכָה בְּחִינָה שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וּבְהֶתְאֵם לַכְּלָל שֶׁכָּל הַגָּבוֹהַּ יוֹתֵר, יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר - הִגִּיעַ הַגִּלּוּי גַּם לְ'עַם'.

◆ יום שלישי כ"ה ניסן ◆

(כד) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

רש"י◄ **וַיָּרֹנּוּ** • כְּתַרְגּוּמוֹ.

כד **וּנְפַקַת אֶשְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת עַל מַדְבְּחָא יָת עֲלָתָא וְיָת תַּרְבַּיָּא וַחֲזָא כָּל עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּנְפָלוּ עַל אַפֵּיהוֹן:**

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם:

א **וּנְסִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא גְּבַר מַחְתִּיתֵהּ וְיַהֲבוּ בְּהֵן אֶשְׁתָּא וְשַׁוִּיאוּ עֲלַהּ קְטֹרֶת וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֶשְׁתָּא נוּכְרֵיתָא דִּי לָא פַּקִּיד יָתְהוֹן:**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 99)

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם (י, א) כָּתַב בְּ'אוֹר הַחַיִּים', שֶׁבְּנֵי אַהֲרֹן מֵתוּ מִ'כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ', תִּשׁוּקָה עַזָּה לַהַקָּבָּ"ה. וְיֵשׁ לִשְׁאֹל, הֲרֵי כְּתִיב "אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם", וּמַשְׁמָע שֶׁעָבְרוּ עַל רְצוֹן ה'. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהָיוּ בְּדַרְגָּה כָּזוֹ שֶׁל הִתְקַשְּׁרוּת וְהִתְחַבְּרוּת לַה' (קְטֹרֶת מִלְּשׁוֹן הִתְקַשְּׁרוּת) עַד **שֶׁלֹּא נִזְקְקוּ לְצִוּוּי**; כָּל מַעֲשֵׂיהֶם הָיוּ **בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא** בְּהַתְאָמָה מְלֵאָה לִרְצוֹן ה', כִּי רְצוֹנוֹ הָפַךְ לִרְצוֹנָם שֶׁלָּהֶם.

(ב) וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ב **וּנְפַקַת אֶשְׁתָּא מִן קֳדָם יְיָ וַאֲכָלַת יָתְהוֹן וּמִיתוּ קֳדָם יְיָ:**

רש"י◄ **וַתֵּצֵא אֵשׁ** • רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. תֵּדַע, שֶׁאַחַר מִיתָתָן הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לַמִּקְדָּשׁ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת וְכוּ', כִּדְאִיתָא בְּ"יַיִקְרָא רַבָּה".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 51)

שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה . . שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ (רש"י י, ב) יֵשׁ לִתְמֹהַּ, הֲרֵי הַחֵטְא מְפֹרָשׁ בַּכָּתוּב – הֵם הִקְטִירוּ קְטֹרֶת בְּנִגּוּד לְצִוּוּי ה'. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לְעִיל בְּסָמוּךְ נֶאֱמַר לְגַבֵּי הַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה "וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' "; וּמִזֶּה שֶׁלָּשׁוֹן **זֶה עַצְמוֹ** מוֹפִיעַ גַּם בִּבְנֵי אַהֲרֹן, מוּכָח שֶׁאַף עֲבוֹדָתָם גְּרְמָה גִּלּוּי הַשְּׁכִינָה. לָכֵן מְפֹרָשׁ שֶׁהָעֲבוֹדָה כְּשֶׁלְּעַצְמָהּ הָיְתָה כִּדְבָעֵי, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה חִסָּרוֹן בְּאֹפֶן הַנְהָגָתָם בָּעֲבוֹדָה זוֹ. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב) **וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה'.** טַעַם מִלִּפְנֵי ה' כְּמוֹ מֵאֵת פְּנֵי ה'. וְהַמַּשְׂכִּיל יִתְבּוֹנָן, שֶׁכְּבָר פֵּרַשְׁתִּי זֶה (שְׁמוֹת ל א) זֶה. הַחֵטְא בְּנָדָב וַאֲבִיהוּא תֵּדָעֶנּוּ מִמָּה שֶׁאָמַר: וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה, וְלֹא אָמַר וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' קְטֹרֶת אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם, וְהִנֵּה הֵם שָׂמוּ קְטֹרֶת עַל הָאֵשׁ, כְּעִנְיָן שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (דְּבָרִים לג י): יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ, וְלֹא שָׂמוּ לִבָּם רַק לְזֹאת, וְהִנֵּה לֹא הָיָה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ.

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה ׀ לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן׃

ג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא דִּי מַלִּיל יְיָ לְמֵימַר בְּקָרִיבַי אִתְקַדַּשׁ וְעַל אַפֵּי כָל עַמָּא אִתְיַקָּר וּשְׁתִיק אַהֲרֹן׃

רש"י◄ **הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר וְגוֹ'** • (זבחים קטו) הֵיכָן דִּבֵּר? "וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי" (שמות כט). אַל תִּקְרֵי "בִּכְבֹדִי", אֶלָּא 'בִּמְכֻבָּדַי'. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן: אַהֲרֹן אָחִי! יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בְּמְיֻדָּעָיו שֶׁל מָקוֹם, וְהָיִיתִי סָבוּר: אוֹ בִּי אוֹ בְךָ. עַכְשָׁיו, רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ! (ת"כ. ויקרא רבה). **וַיִּדֹּם אַהֲרֹן** • (שם ושם) קִבֵּל שָׂכָר עַל שְׁתִיקָתוֹ, וּמַה שָׂכָר קִבֵּל? שֶׁנִּתְיַחֵד עִמּוֹ הַדִּבּוּר, שֶׁנֶּאֱמְרָה לוֹ לְבַדּוֹ פָּרָשַׁת שְׁתוּיֵי יַיִן. **בִּקְרֹבַי** • בִּבְחִירַי. **וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד** • כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה דִּין בַּצַּדִּיקִים מִתְיָרֵא וּמִתְעַלֶּה וּמִתְקַלֵּס; אִם־כֵּן בְּאֵלּוּ, כָּל־שֶׁכֵּן בִּרְשָׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סח) "נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ" — אַל תִּקְרֵי "מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", אֶלָּא 'מִמִּקְדָּשֶׁיךָ'. רמב"ן

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרֹבוּ שְׂאוּ אֶת־אַחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃

ד וּקְרָא מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וּלְאֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל אַח אֲבוּהִי דְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן קְרִיבוּ טוּלוּ יָת אַחוּכוֹן מִן קֳדָם אַפֵּי קוּדְשָׁא לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃

רש"י◄ **דֹּד אַהֲרֹן** • עֻזִּיאֵל אָחִי עַמְרָם הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ו) "וּבְנֵי קְהָת וְגוֹ'". **שְׂאוּ אֶת־אַחֵיכֶם וְגוֹ'** • כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ הַעֲבֵר אֶת הַמֵּת מִלִּפְנֵי הַכַּלָּה, שֶׁלֹּא לְעָרְבֵב אֶת הַשִּׂמְחָה. רמב"ן

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכָתְּנֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה׃

ה וּקְרִיבוּ וּנְטָלֵנוּן בְּכִתֹּנֵיהוֹן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי מַלִּיל מֹשֶׁה׃

רש"י◄ **בְּכָתְּנֹתָם** • שֶׁל מֵתִים, מְלַמֵּד שֶׁלֹּא נִשְׂרְפוּ בִּגְדֵיהֶם, אֶלָּא נִשְׁמָתָם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנְסוּ לְתוֹךְ חוֹטְמֵיהֶם (סנהדרין נב. ת"כ).

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְזֶה טַעַם וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת, שֶׁלֹּא אָמַר "וַיָּשִׂימוּ עֲלֵיהֶן" כַּאֲשֶׁר נֶאֱמַר בַּעֲדַת קֹרַח (בַּמִּדְבָּר טז ז): וּתְנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת, וְשָׁם עוֹד: וּנְתַתֶּם עֲלֵיהֶם קְטֹרֶת (שָׁם פָּסוּק יז). אֲבָל אָמַר בְּכָאן עָלֶיהָ לִרְמֹז כִּי עַל הָאֵשׁ בִּלְבַד שְׁמוּ קְטֹרֶת, וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם. וְיִתָּכֵן שֶׁיִּרְמֹז לָזֶה מַה שֶּׁאָמַר (שְׁמוֹת ל ט): לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה, שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּהָ זָרָה, וְהוּא מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (לְהַלָּן טז א): בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמֻתוּ, כִּי בְּהַקְרִיבָם לְפָנָיו מֵתוּ.

(ג) הוּא אֲשֶׁר דִּבֵּר ה' לֵאמֹר. הֵיכָן דִּבֵּר, וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי (שְׁמוֹת כט מג), אַל תִּקְרֵי בִּכְבֹדִי אֶלָּא בִּמְכֻבָּדַי, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, אַהֲרֹן אָחִי יוֹדֵעַ הָיִיתִי שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ הַבַּיִת בְּמְיֻדָּעָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְהָיִיתִי סָבוּר אוֹ בִּי אוֹ בְּךָ, עַכְשָׁו אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהֵם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּי וּמִמְּךָ. לְשׁוֹן רַשִׁ"י מִמִּדְרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ (ויק"ר יב ב). וְאִם כֵּן יִהְיֶה טַעַם וְנִקְדַּשׁ בִּכְבוֹדִי, שֶׁיִּהְיֶה קָדוֹשׁ בְּעֵינֵי כָל הָעָם וּבִמְכֻבָּדַי, וְיֵדְעוּ כִּי אֲנִי שׁוֹכֵן בּוֹ.

וְרַבִּי אַבְרָהָם גַּם כֵּן אָמַר: הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר, כְּבָר אָמַר לִי הַשֵּׁם שֶׁיַּרְאֶה קְדֻשָּׁתוֹ בַּקְּרוֹבִים אֵלָיו, כְּטַעַם: רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי מִכֹּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה (עָמוֹס ג ב). וְכַאֲשֶׁר אֶרְאֶה בָּם קְדֻשָּׁתִי זוֹ אָז אֶהְיֶה נִכְבָּד עַל פְּנֵי כָל הָעָם וְיִירְאוּ מִמֶּנִּי. וְאִם כֵּן, הוּא דִּבּוּר לֹא נִכְתַּב, כִּי הַשֵּׁם הוֹדִיעוֹ דְּרָכָיו שֶׁכָּךְ הַמִּדָּה הַזֹּאת לְפָנָיו.

וּלְדַעְתִּי בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין צֹרֶךְ לְכָל זֶה, כִּי דִּבַּר הַשֵּׁם, גְּזֵרוֹתָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו וְעִנְיָנָן דְּרָכָיו, וְהַדִּבּוּר יֹאמַר בְּכָל אֵלֶּה, דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם לִבִּי (קֹהֶלֶת א טז), חָשַׁבְתִּי מַחְשָׁבָה זוֹ. וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר מָל יְהוֹשֻׁעַ (יְהוֹשֻׁעַ ה ד), זֶה הָעִנְיָן. עַל דְּבַר הַכֶּסֶף (בְּרֵאשִׁית מג יח). וְכֵן וּתְהִי אִשָּׁה לְבֶן אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' (שָׁם כד נא), גָּזַר, וְכָמֹהוּ: בַּאֲבִירָם בְּכֹרוֹ יִסְדָּהּ וּבִשְׁגוּב צְעִירוֹ הִצִּיב דְּלָתֶיהָ כִּדְבַר ה' אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן (מְלָכִים-א טז לד).

וְהִנֵּה אָמַר מֹשֶׁה, הַמִּקְרֶה הַזֶּה הוּא אֲשֶׁר גָּזַר הַשֵּׁם לֵאמֹר אֶל לִבּוֹ, בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ, שֶׁלֹּא יַהַרְסוּ אֶל קָדֶשְׁתִּי, וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד, שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִים כָּבוֹד בְּמִשְׁכָּנִי. וְטַעַם וַיִּדֹּם אַהֲרֹן, שֶׁהָיָה בּוֹכֶה בְּקוֹל, וְאָז שָׁתַק. אוֹ כְּטַעַם: וְאַל תִּדֹּם בַּת עֵינֶךָ (אֵיכָה ב יח).

(ד) קְרֹבוּ שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם. מָצָאתִי בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים בְּפָרָשַׁת מִלּוּאִים (כָּאן) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לֹא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶלָּא בַּחוּץ, מָקוֹם שֶׁהַלְּוִיִּם מֵתְּרִין שָׁם לִכְנֹס, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכָתְּנֹתָם, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה', נִגְּפָם הַמַּלְאָךְ וְהוֹצִיאָם לַחוּץ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לֹא מֵתוּ אֶלָּא בִּפְנִים, שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה' אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכָתְּנֹתָם, שֶׁהֵטִילוּ בָהֶם חַכּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וּגְרָרוּם וְהוֹצִיאוּם לַחוּץ, עַד כָּאן בַּבָּרַיְתָא.

וְהַטַּעַם שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁגַּם הַכֹּהֲנִים אֲסוּרִין לָבוֹא בְּהֵיכָל אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, אֵינוֹ אֶלָּא בְּבִיאָה רִיקָנִית, אֲבָל לְהוֹצִיא מִשָּׁם טֻמְאָה אוֹ לְבֶדֶק הַבַּיִת יִכָּנֵס. שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (לְהַלָּן כא כג) יָכוֹל לֹא יִכָּנֵס לַעֲשׂוֹת רְקוּעוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר אַךְ (שָׁם), כָּךְ הִיא מִצְוָתָן, הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין שָׁם, אִם אֵין שָׁם כֹּהֲנִים נִכְנָסִין שָׁם לְוִיִּם, אִם אֵין טְהוֹרִים נִכְנָסִים שָׁם טְמֵאִים, אִם אֵין תְּמִימִים נִכְנָסִין שָׁם בַּעֲלֵי מוּמִין.

וְעַכְשָׁיו הַיּוֹם הַזֶּה אֵין שָׁם כֹּהֲנִים, שֶׁהֲרֵי נִצְטַוּוּ שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ לָהֶם, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר בְּחַכּוֹת וּבְגְרִירָה לֹא הָיוּ רַשָּׁאִין לִכָּנֵס שָׁם. וְעַל דַּעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מִפְּנֵי שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וַיִּקְרְבוּ סָבַר שֶׁהָיוּ בַּחוּץ, וְלָכֵן לֹא אָמַר וַיִּגְרְרוּם בְּכָתְּנֹתָם.

וְטַעַם בְּכָתְּנֹתָם. הָיוּ לוֹבְשִׁים בִּגְדֵי כְהֻנָּה, וְהִנֵּה צִוָּה מֹשֶׁה לְהוֹצִיא אוֹתָם אֶל מִחוּץ לַמַّחֲנֶה, וְשָׁם יַפְשִׁיטוּם בִּגְדֵי הַכְּהֻנָּה וְיַלְבִּישׁוּם תַּכְרִיכֵי הַמֵּתִים, וְיִקְבְּרוּ אוֹתָם כְּמִנְהָגָם כִּשְׁאָר הַמֵּתִים בַּמִּדְבָּר. וְהִנֵּה אַחַר כֵּן טִהֲרוּ הַבְּגָדִים הַקְּדוֹשִׁים וְהָיוּ לִשְׁאָר הַכֹּהֲנִים.

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה:

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן לָא תְרַבּוּן פֵּרוּעַ וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן וְלָא תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵי רוּגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּן יָת יָקִדְתָּא דִּי אוֹקִיד יְיָ:

רש"י ◄ **אַל־תִּפְרָעוּ•** אַל תְּגַדְּלוּ שֵׂעָר. מִכָּאן, שֶׁאֲבֵל אָסוּר בְּתִסְפֹּרֶת. (מו"ק יד ב) אֲבָל אַתֶּם אַל תְּעַרְבְּבוּ שִׂמְחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. **וְלֹא תָמֻתוּ•** הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵּן, תָּמוּתוּ. **וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל•** מִכָּאן, שֶׁצָּרָתָן שֶׁל תַּלְמִידֵי־חֲכָמִים מֻטֶּלֶת עַל הַכֹּל לְהִתְאַבֵּל בָּהּ. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ו) אַל תִּפְרָעוּ. אַל תְּגַדְּלוּ שֵׂעָר, מִכָּאן שֶׁאָבֵל אָסוּר בְּתִסְפֹּרֶת (מו"ק יד.), אֲבָל אַתֶּם אַל תְּעַרְבְּבוּ שִׂמְחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תָמֻתוּ, הָא אִם תַּעֲשׂוּ תָּמוּתוּ. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְזֶה שֶׁאָמַר "מִכָּאן שֶׁאָבֵל אָסוּר בְּתִסְפֹּרֶת" אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא. וְעוֹד, כִּי לְפִי זֶה לֹא יִדְרֹשׁ הָא אִם תַּעֲשׂוּ תָּמוּתוּ. אֲבָל יִהְיֶה רְשׁוּת בִּבְנֵי אַהֲרֹן, שֶׁיֹּאמַר, אֵינְכֶם חַיָּבִין לִפְרֹעַ רָאשֵׁיכֶם וְלִקְרֹעַ בִּגְדֵיכֶם כִּשְׁאָר הָאֲבֵלִים, וְלֹא תָמֻתוּ, שֶׁלֹּא תִהְיוּ חַיָּבִין מִיתָה בְּכָךְ, כִּי שְׁאָר הָאֲבֵלִים חַיָּבִים אִם לֹא עָשׂוּ כֵּן.

וְכָךְ אָמְרוּ בַּגְּמָרָא בְּמַשְׁקִין (מו"ק כד.): אֲבָל שֶׁלֹּא פָּרַע וְשֶׁלֹּא פָּרַם חַיָּב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: רָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ, הָא אַחַר שֶׁלֹּא פָּרַע וְשֶׁלֹּא פָּרַם חַיָּב מִיתָה. וְכָל זֶה כְּדֶרֶךְ הָאַסְמַכְתּוֹת בַּתַּלְמוּד. וְאֵין פְּרִיעָה וּפְרִימָה בַּאֲבֵלוּת אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה יוֹם רִאשׁוֹן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי נִלְמַד מִן הָאֲנִינוּת כְּפִי דַּעַת הַגְּאוֹנִים. **אֲבָל** עִקַּר הַכָּתוּב הַזֶּה אַזְהָרָה בִּבְנֵי אַהֲרֹן, וּשְׁמַע פֵּרוּשׁוֹ. כְּבָר אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (הוֹרָיוֹת ג ה) שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן וְאֵינוֹ אוֹכֵל, וְאִם מֵת לוֹ מֵת אָסוּר לִפְרֹעַ וְלִפְרֹם עָלָיו וּלְהִטָּמֵא לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (וְהִלָּן כא י־יא): אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא. וּבַעֲבוּר שֶׁהוּא רַשַּׁאי לִהְיוֹת מַקְרִיב כְּשֶׁהוּא אוֹנֵן, אָמַר בּוֹ הַכָּתוּב: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֵת מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו (שָׁם יב), וְהַטַּעַם שֶׁיַּזְהִיר אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמִّקְדָּשׁ וְיַנִּיחַ הָעֲבוֹדָה, כִּי זֶה חִלּוּל הַמִּקְדָּשׁ הוּא.

וְהִנֵּה זוֹ הָאַזְהָרָה שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה נוֹהֶגֶת בְּכָל הַכֹּהֲנִים, אֲבָל לְמִד בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמַּקְרִיב אוֹנֵן, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן הוּא, אִם הִנִּיחַ הָעֲבוֹדָה וְיָצָא בַּאֲנִינוּת יִתְחַיֵּב בְּכָל כֹּהֵן שֶׁמַּנִּיחַ עֲבוֹדָה וְיוֹצֵא לִרְצוֹנוֹ.

וְהִנֵּה מֹשֶׁה הִזְהִיר כָּאן לְאַהֲרֹן שֶׁלֹּא יִפְרַע וְשֶׁלֹּא יִפְרֹם, כִּי הִיא מִצְוָה נוֹהֶגֶת בּוֹ לְדוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. אֲבָל בָּנָיו שֶׁהָיוּ מִשְּׁאָר הַכֹּהֲנִים, לֹא הָיוּ רַשָּׁאִין לְהַקְרִיב בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הָיוּ אוֹנְנִין, וְאוֹנֵן שֶׁעָבַד חִלֵּל, וְהָיוּ חַיָּבִים לְהִטָּמֵא לַאֲחֵיהֶם, וְכֵן הָיוּ רַשָּׁאִין אוֹ חַיָּבִין לִפְרֹעַ וְלִפְרֹם, וּמֹשֶׁה הִזְהִירָם מִכָּל זֶה הוֹרָאַת שָׁעָה, וְלֶכֶן צִוָּה אֶל מִישָׁאֵל וְאֶלְצָפָן שֶׁיִּטָּמְאוּ לַמֵּתִים, הֵם וְלֹא כֹּהֲנִים, וְצִוָּה לָהֶם שֶׁלֹּא יִפְרְעוּ וְשֶׁלֹּא יִפְרְמוּ כַּאֲבִיהֶם וְלֹא יִבְכּוּ כְּלָל. וְזֶה טַעַם: וַאֲחֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה, וְלֹא אַתֶּם, וְהִנֵּה הַכֹּל שֶׁלֹּא לְעָרְבֵב שִׂמְחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְהֶחְמִיר בָּזֶה לִהְיוֹת לָהֶם חִיּוּב מִיתָה אִם יְעָרְבְּבוּ הַשִּׂמְחָה כְּלָל.

וְיִתָּכֵן שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה בְּכָךְ מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְתַּב. אוֹ שֶׁלָּמַד זֶה מִמַּה שֶׁנִּצְטַוָּה (לְעֵיל ח לה): וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' וְלֹא תָמוּתוּ, כִּי "מִשְׁמֶרֶת ה'" יוֹסִיף גַּם הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, וְהִנֵּה גָּלוּי וְיָדוּעַ הָיָה לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם כִּי עֲתִידִין בְּנֵי אַהֲרֹן לִהְיוֹת אוֹנְנִין, וְעָף עַל פִּי כֵן צִוָּה שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ הַמִּקְדָּשׁ, אִם כֵּן לֹא יִטָּמְאוּ וְלֹא יִתְאַבְּלוּ כְּלָל. **וְהִנֵּה** בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשׁוּחִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם כֹּהֲנִים הֲדִיוֹטִים עָשָׂה דִּינָם בִּימֵי הַמְּלוּאִים כְּדִין מְשׁוּחַ מִלְחָמָה לְדוֹרוֹת שֶׁהוּא אֵינוֹ פּוֹרֵעַ וְאֵינוֹ פּוֹרֵם וְלֹא מִטַּמֵּא לַקֵּרוֹבִים כְּכֹהֵן גָּדוֹל (הוֹרָיוֹת ג ד), אֲבָל אֵינוֹ מַקְרִיב אוֹנֵן, וְגַם הֵם לֹא הִקְרִיבוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ (זְבָחִים קא.): הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חַטָּאתָם (לְהִלָּן פָּסוּק יט), וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ שֶׁהֵם הֲדִיוֹטוֹת, אֲנִי הִקְרַבְתִּי שֶׁאֲנִי כֹּהֵן גָּדוֹל. וְהִנֵּה בְּכָל הַמִּקְרֶה הַזֶּה לֹא נִתְבַּטֵּל דָּבָר בַּמְּלוּאִים, שֶׁכְּבָר קָרְבוּ הַקָּרְבָּנוֹת, וְלֶעֱרֶב אֲכָלוּם כֻּלָּם הָרָאוּי לַאֲכִילָה. וְאָפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה זֶה כָּל יְמֵיהֶם בְּאֶלְעָזָר וְאִיתָמָר שֶׁיִּהְיֶה דִּינָם כְּמִשּׁוּחַ מִלְחָמָה, בַּעֲבוּר שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְיִהְיֶה זֶה טַעַם: כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם.

וּכְבָר הִזְכַּרְתִּי (לְעֵיל ח לה) הַבָּרַיְתָא שֶׁל תּוֹרַת כֹּהֲנִים (רֵישׁ שְׁמִינִי) שֶׁאָמְרָה: וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ, יָכוֹל בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, תַּלְמוּד לוֹמַר וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל (לְהִלָּן כא יב), אֵימָתַי לֹא יֵצֵא וְאֵינוֹ מְחַלֵּל הֲוֵי אוֹמֵר בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה. פֶּן תָּמוּתוּ, מִמַּשְׁמַע לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן. כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, שֶׁיָּכוֹל אֵין לִי אֶלָּא אַהֲרֹן וּבָנָיו שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה שֶׁאִם יָצְאוּ בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה חַיָּבִין מִיתָה, מִנַּיִן לְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת, תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם. וְכֵן רָאִיתִי עוֹד בַּתּוֹסֶפְתָּא שֶׁל סַנְהֶדְרִין (פ"ד ה"א): אָמְרוּ לוֹ לְר' יְהוּדָה אֵין מִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בִּלְבַד. **וְהִנֵּה** לְפִי זֶה, הָאַזְהָרָה הַזּוֹ וְהָעֹנֶשׁ הָיוּ בְּאַהֲרֹן וּבָנָיו, שֶׁאִם יֵצְאוּ מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה יְהוּ חַיָּבִין, וְאַהֲרֹן הָיָה מַקְרִיב בַּיּוֹם הַזֶּה, וְהִזְהִירוּ שֶׁלֹּא יַנִּיחַ הָעֲבוֹדָה וְיֵצֵא, אֲבָל בָּנָיו בַּיּוֹם הַזֶּה אוֹנְנִין הָיוּ וְאֵינָם עוֹבְדִין, וְאֵיךְ יִהְיוּ בִּכְלָל זֶה.

וְאוּלַי נֹאמַר שֶׁמֹּשֶׁה אָמַר לְכֻלָּם וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה פֶּן תָּמֻתוּ, וְהֵם הַיּוֹדְעִים כִּי אַהֲרֹן מַקְרִיב אוֹנֵן, וְהוּא בְּאַזְהָרָתוֹ מֵעַתָּה, וּבָנָיו בִּכְלָל הָאַזְהָרָה וְהָעֹנֶשׁ כְּשֶׁיִּהְיוּ רְאוּיִים לַעֲבוֹדָה מִיּוֹם זֶה וָאֵילָךְ. וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר בְּכָאן סְתָם וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ, וְלֹא פֵּרֵשׁ עַד מָתַי, אִם עַד הָעֶרֶב אוֹ לְמָחֳרָתוֹ, כִּי הַכַּוָּנָה שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ הָעֲבוֹדָה, וְהִיא מִצְוָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת.

וְיִתָּכֵן שֶׁהָיָה לַבָּנִים הוֹרָאַת שָׁעָה שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִשָּׁם בַּיּוֹם הַזֶּה כַּאֲבִיהֶם לִכְבוֹד הַשִּׂמְחָה, אֲבָל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת מָזְהָרִים שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ עֲבוֹדָה מִן הַכָּתוּב שֶׁאָמַר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל, כִּי כָּל כֹּהֵן שֶׁיֵּצֵא וְיַנִּיחַ עֲבוֹדָתוֹ מְחַלֵּל. וְלֹא הֵצְרְכוּ לִלְמֹד מִכָּאן אֶלָּא הָעֹנֶשׁ, שֶׁנִּתְרַבָּה כָּל מַנִּיחַ עֲבוֹדָה וְיוֹצֵא לְמִיתָה מִכִּי שֶׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם, שֶׁהַמִּשִּׁיחָה לְדוֹרוֹת הִיא עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת מ טו): וְהָיְתָה לִהְיֹת לָהֶם מָשְׁחָתָם לִכְהֻנַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם.

וְכָךְ שָׁנוּ שָׁם בַּבָּרַיְתָא שֶׁל תּוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): מִכָּאן אָמְרוּ הֲרוּגֵי בֵּית דִּין אֵין מִתְעַסְּקִין עִמָּהֶן לְכָל דָּבָר, שֶׁמָּא תֹּאמְרוּ חֲרֵי אָנוּ הוֹלְכִים לְבָתֵּינוּ וּמִתְאַבְּלִין אוֹנְנִין וּבוֹכִין, וַהֲלֹא כְּבָר פִּקְּדָנוּ הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא תֵצְאוּ מִן הַמִּקְדָּשׁ. נִרְאֶה מִכָּאן שֶׁהָיְתָה הוֹרָאַת שָׁעָה שֶׁיִּהְיוּ הַמֵּתִים בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה כַּנְּהֲרָגִין בְּבֵית דִּין עַל הָעֲבֵרוֹת, שֶׁבָּאִין וְשׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם הַדַּיָּנִין וּבִשְׁלוֹם הָעֵדִים (סַנְהֶדְרִין מו.), אַף כָּאן יַעַמְדוּ לִפְנֵי הַשֵּׁם בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ, בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ זֶה סִינַי, וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ זֶה שִׂמְחַת אֹהֶל מוֹעֵד (בַּמִּדְבָּר רַבָּה יב ח.).

(ז) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ פ

ז וּמִתְּרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִּפְקוּן דִּילְמָא תְּמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָּמָא דְּמֹשֶׁה׃

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃

ח וּמַלִּיל יְיָ לְאַהֲרֹן לְמֵימָר׃

(ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ׀ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם׃

ט חֲמַר וּמְרַוֵי לָא תִּשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָיְךָ עִמָּךְ בְּמֵעֲלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְלָא תְּמוּתוּן קְיָם עָלָם לְדָרֵיכוֹן׃

רש"י◄ **יַיִן וְשֵׁכָר** • יַיִן כְּדֶרֶךְ שִׁכְרוּתוֹ. **בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • (ת"כ) אֵין לִי אֶלָּא בְּבוֹאָם לַהֵיכָל, בְּגִשְׁתָּם לַמִּזְבֵּחַ מִנַּיִן? נֶאֱמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד', וְנֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מַה לְּהַלָּן עָשָׂה גִּישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד, אַף כָּאן עָשָׂה גִּישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד. רמב"ן

(י) וְלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר׃

י וּלְאַפְרָשָׁא בֵּין קוּדְשָׁא וּבֵין חֻלָּא וּבֵין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא׃

רש"י◄ **וּלְהַבְדִּיל** • כְּדֵי שֶׁתַּבְדִּילוּ בֵּין עֲבוֹדָה קְדוֹשָׁה לִמְחֻלֶּלֶת. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאִם עָבַד — עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה (זבחים יז. ת"כ).◆

(יא) וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה׃ פ

יא וּלְאַלָּפָא יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת כָּל קְיָמַיָּא דִּי מַלִּיל יְיָ לְהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה׃

רש"י◄ **וּלְהוֹרֹת** • לְמֵד שֶׁאָסוּר שִׁכּוֹר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יָכוֹל יְהֵא חַיָּב מִיתָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ... וְלֹא תָמֻתוּ" (במדבר יח). כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם בְּמִיתָה וְאֵין חֲכָמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.◆

◆ יום רביעי כ"ו ניסן ◆

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר ׀ בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאֹכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃

יב וּמַלִּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֶלְעָזָר וְעִם אִיתָמָר בְּנוֹהִי דְּאִשְׁתְּאָרוּ סִיבוּ יָת מִנְחָתָא דְּאִשְׁתְּאָרַת מִקֳּרְבָּנַיָּא דַיְיָ וְאִכְלוּהָ פַּטִּיר בִּסְטַר מַדְבְּחָא אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא׃

רש"י◄ **הַנּוֹתָרִים** • מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שֶׁאַף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עָוֹן הָעֵגֶל. הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ט) "וּבְאַהֲרֹן הִתְאַנַּף ה' מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאֵין 'הַשְׁמָדָה' אֶלָּא כִּלּוּי בָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ב) "וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל"; וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ט) יַיִן וְשֵׁכָר אַל תִּשְׁתְּ. יַיִן דֶּרֶךְ שִׁכְרוּתוֹ.

לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וּפֵרוּשׁוֹ, שֶׁאִם הִפְסִיק בּוֹ אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ מְעַט מַיִם פָּטוּר. וְדַעְתּוֹ שֶׁל הָרַב שֶׁלֹּא הֵזְהִרוּ אֶלָּא עַל הַיַּיִן, לֹא עַל שְׁאָר הַמְשַׁכְּרִים, וְנִלְמַד שֵׁכָר מִן הַנָּזִיר (נָזִיר ד.). וְכֵן הַדָּבָר לְפִי דַּעְתִּי. אֲבָל עַל דַּעַת הָרַב ר' מֹשֶׁה (בְּסֵ' הַמִּצְוֹת ל"ת ע"ג וּבְהִלְ' בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פ"א ה"ב) עַל שְׁאָר הַמְשַׁכְּרִים בְּאַזְהָרָה, וְשֵׁכָר כִּפְשׁוּטוֹ.

וְהַטַּעַם בַּצַּוָּאָה הַזֹּאת עַתָּה, שֶׁלֹּא יִתְעֶה הַכֹּהֵן בְּשִׁכְרוּת הַיַּיִן וְיָבֹא לִידֵי מַחְשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ כַּהֹגֶן וְיָמוּת בָּהּ, כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ בָּנָיו. וְיִתָּכֵן כִּי מַה שֶּׁדָּרְשׁוּ. (ויק"ר יב א) שֶׁהָיוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא שְׁתוּיֵי יַיִן, לוֹמַר כִּי מִפְּנֵי יֵינָם טָעוּ בְּאֵשׁ זָרָה, לֹא שֶׁיִּהְיֶה הָעֹנֶשׁ מִפְּנֵי הַיַּיִן, כִּי עֲדַיִן לֹא הֵזְהַרוּ מִמֶּנּוּ, אֲבָל עֹנְשָׁם שֶׁטָּעוּ בְּאֵשׁ ה', כַּאֲשֶׁר רָמַזְתִּי (לְעֵיל פָּסוּק ב).

בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אֵין לִי אֶלָּא בְּבֹאָם לַהֵיכָל, בְּגִשְׁתָּם לַמִּזְבֵּחַ מִנַּיִן, נֶאֱמַר כָּאן בִּיאַת אֹהֶל, וְנֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַיִם וְרַגְלַיִם בִּיאַת אֹהֶל (שְׁמוֹת ל כ), מַה לְּהַלָּן עָשָׂה גִּישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל. לְשׁוֹן רַשִׁ"י וְתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן).

וְהַנִּרְאֶה לְפִי הַהֶקֵּשׁ הַזֶּה, שֶׁאֵין הַכֹּהֵן חַיָּב מִיתָה בְּגִישַׁת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא בְּבִיאַת הָאֹהֶל אֶלָּא אִם כֵּן עָבַד שָׁם עֲבוֹדָה, כְּדֶרֶךְ קִדּוּשׁ יָדַיִם, שֶׁאֵין הָאַזְהָרָה שָׁם אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲבֹד, כְּדֶרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל כ): אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַה'.

וּבַלָּשׁוֹן הַזֶּה שָׁנוּי שָׁם בְּסִפְרָא, רַבִּי אוֹמֵר נֶאֱמַר כָּאן בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (שָׁם): בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, מַה לְּהַלָּן עָשָׂה אֶת הַיְצִיאָה כְּבִיאָה, וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, אַף כָּאן עָשָׂה אֶת הַיְצִיאָה כְּבִיאָה, וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, כְּלוֹמַר שֶׁאֵין הַחִיּוּב אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲבֹד בֵּין שֶׁנִּכְנַס שָׁכוּר אוֹ שֶׁשָּׁתָה שָׁם וְעָבַד. וְשָׁם (א ח) אָמְרוּ: חֻקַּת עוֹלָם, לְרִבּוֹת הַיְצִיקוֹת וְהַבְּלִילוֹת וְהַתְּנוּפוֹת וְהַהַגָּשׁוֹת הַקְּמִיצוֹת וְהַהַקְטָרוֹת הַמְּלִיקוֹת וְהַהַזָּיוֹת, כִּי מִפְּנֵי שֶׁאָמַר הַכָּתוּב: לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַה' (שְׁמוֹת ל כ), הֶצְרִכוּ אֵלּוּ לְרַבּוֹתָם.

וְנִרְאֶה עוֹד, שֶׁאֵין הַחִיּוּב הַזֶּה בְּמַקְרִיב בַּבָּמָה, וּלְכָךְ אָמְרוּ שָׁם: אֵין לִי אֶלָּא אֹהֶל מוֹעֵד, מִנַּיִן לְרַבּוֹת שִׁילֹה וּבֵית עוֹלָמִים, תַּלְמוּד לוֹמַר (כָּאן) חֻקַּת עוֹלָם, כִּי הָאַזְהָרָה לַכֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם, וְאֵין כֹּהֵן בַּבָּמָה. וְהִנֵּה פֵּרוּשׁ בְּבֹאֲכֶם, כַּאֲשֶׁר תַּעֲבֹדוּ עֲבוֹדָה. וְאָמַר בַּלָּשׁוֹן הַזֶּה, כִּי כָּל הָעֲבוֹדוֹת שָׁם הָיוּ, אוֹ בְּתוֹךְ

בִּטְלָה מֶחֱצָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ט): "וָאֶתְפַּלֵּל גַּם־בַּעַד אַהֲרֹן בָּעֵת הַהִוא". **קְחוּ אֶת הַמִּנְחָה** • אַף־עַל־פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִין, וְקָדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן. **אֶת־הַמִּנְחָה** • זוֹ מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחְשׁוֹן. **וְאֹכְלוּהָ מַצּוֹת** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁהִיא מִנְחַת צִבּוּר וּמִנְחַת שָׁעָה וְאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהּ לְדוֹרוֹת, הֵצְרַךְ לְפָרֵשׁ בָּהּ דִּין שְׁאָר מְנָחוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 275)

וּתְפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בִּטְלָה מֶחֱצָה (רש"י י, יב) סִפֵּר כ"ק מו"ח אַדְמוֹ"ר, שֶׁמהר"י סלנטר שָׁאַל אֶת הָרַבִּי מַהֲרַ"ש, מַדּוּעַ מַאֲרִיכִים חֲסִידִים כָּל כָּךְ בִּתְפִלָּה, וְעָנָהוּ, שֶׁיִּדּוּעָה הַפְּלוּגְתָּא אִם תְּפִלָּה עוֹשָׂה מֶחֱצָה אוֹ כֻּלָּהּ, וְלָכֵן מַאֲרִיכִים בִּתְפִלָּה, כְּדֵי שֶׁגַּם מֶחֱצָה תִּסְפִּיק. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: עַל יְדֵי אֲרִיכוּת הַתְּפִלָּה מַגִּיעִים בְּדַרְגָּה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, וְ'רַגְלֵי' הַדַּרְגָּה הָעֶלְיוֹנָה הֵם כְּנֶגֶד **כָּל** הַדַּרְגּוֹת שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנָּה.

(יג) וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי:

יג וְתֵיכְלוּן יָתַהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי חֻלָּקָךְ וְחֻלַּק בְּנָיךְ הִיא מִקֻּרְבָּנַיָּא דַיְיָ אֲרֵי כֵּן אִתְפַּקֶּדֵת:

רש"י ◄ **וְחָק־בָּנֶיךָ** • אֵין לְבָנוֹת חֹק בְּקָדָשִׁים. **כִּי־כֵן צִוִּיתִי** • בַּאֲנִינוּת יֹאכְלוּהָ (ת"כ. זבחים קא)•.

(יד) וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יד וְיָת חֲזֵה דַאֲרַמּוּתָא וְיָת שׁוֹקָא דַאֲפְרָשׁוּתָא תֵּיכְלוּן בַּאֲתַר דְּכֵי אַתְּ וּבְנָיךְ וּבְנָתָיךְ עִמָּךְ אֲרֵי חֻלָּקָךְ וְחֻלַּק בְּנָיךְ אִתְיְהִיבוּ מִנִּכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י ◄ **וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה** • שֶׁל שַׁלְמֵי צִבּוּר. **תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר** • וְכִי אֶת הָרִאשׁוֹנִים אָכְלוּ בְּמָקוֹם טָמֵא? אֶלָּא, הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הֵזִקְקָה אֲכִילָתָם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. אֲבָל אֵלּוּ אֵין צְרִיכִים תּוֹךְ הַקְּלָעִים, אֲבָל צְרִיכִים הֵם לְהֵאָכֵל תּוֹךְ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא טָהוֹר מִלְּהִכָּנֵס שָׁם מְצֹרָעִים (שם נח). מִכָּאן, שֶׁקָּדָשִׁים קַלִּים נֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר. **אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ** • (ת"כ) אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּחֵלֶק, אֲבָל בְּנוֹתֶיךָ לֹא בְּחֵלֶק, אֶלָּא אִם תִּתְּנוּ לָהֶן מַתָּנוֹת, רַשָּׁאוֹת הֵן לֶאֱכֹל בְּחָזֶה וָשׁוֹק. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אַף הַבָּנוֹת בְּחֵלֶק? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ" — חֹק לַבָּנִים וְאֵין חֹק לַבָּנוֹת•.

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

טו שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא וְחֶזְיָא דַאֲרַמּוּתָא עַל קֻרְבָּנֵי תַרְבֵּיָא יַיְתּוּן לַאֲרַמָּא אֲרַמָּא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ וּלְבָנָיךְ עִמָּךְ לִקְיַם עָלַם כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ:

רש"י ◄ **שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה** • לְשׁוֹן "אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרָם". תְּנוּפָה — מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, תְּרוּמָה — מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חִלְּקָן הַכָּתוּב תְּרוּמָה בְּשׁוֹק, וּתְנוּפָה בְּחָזֶה? לֹא יָדַעְנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בַּהֲרָמָה וַהֲנָפָה. **עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים** • מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמַטָּה בִּשְׁעַת תְּנוּפָה. וְיִשּׁוּב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁלֹּא יַכְחִישׁוּ זֶה אֶת זֶה, כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי שְׁלָשְׁתָּן בְּ"צַו אֶת אַהֲרֹן". **רמב"ן**

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הָאֹהֶל אוֹ בְּמִזְבַּח הָעוֹלָה אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד.

וְהַכְּלָל, כִּי הָאַזְהָרָה וְהָעֹנֶשׁ בְּאֵלּוּ אֵינָם אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲבֹד שְׁתוּי יַיִן אוֹ שֶׁאֵינוֹ רְחוּץ יָדַיִם וְרַגְלַיִם, וְכֵן מְחֻסַּר בְּגָדִים, אֲבָל עַל הַכְּנִיסָה אֵין בָּהּ בַּתּוֹרָה שׁוּם מְנִיעָה מֵאֵלּוּ. וּמַה שֶּׁשָּׁנִינוּ (כֵּלִים פ"א מ"ט): רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ שָׁוֶה לָהֵיכָל, שֶׁאֵין בַּעֲלֵי מוּמִין וּפְרוּעֵי רֹאשׁ וְשֶׁלֹּא רְחוּץ יָדַיִם נִכְנָסִין לְשָׁם, וְכֻלָּהּ מַתְנִיתִין, מַעֲלוֹת דְּרַבָּנָן הֵם. וְעַל דַּעַת הָרַב ר' מֹשֶׁה (הֶל' בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ פ"א הט"ו־ז־טז) יֵשׁ בִּכְנִיסָה בְּלֹא עֲבוֹדָה לַאו שֶׁאֵין בּוֹ מִיתָה.

(טו) שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה. לְשׁוֹן אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרָם (שְׁמוֹת כט פז). תְּנוּפָה מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, תְּרוּמָה מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. וְלָמָּה חִלְּקָן הַכָּתוּב, תְּרוּמָה בְּשׁוֹק וּתְנוּפָה בֶּחָזֶה, לֹא יָדַעְנוּ, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בַּהֲרָמָה וַהֲנָפָה. לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְהַגְּרָאָה אֵלַי בְּטַעַם זֶה, כִּי בַּמְּלוּאִים הָיָה הַשּׁוֹק תְּרוּמָה לַה' וְהַקָּטֹר עִם הַלֶּחֶם וְעִם הַחֲלָבִים, וְהַמּוּרָם מִן הַשְּׁלָמִים יִקָּרֵא תְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לְעֵיל ז יד): וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קָרְבַּן תְּרוּמָה לַה', וְכָל שֶׁכֵּן אֵלּוּ שֶׁהֶעֱלוּ אוֹתָם לְגָבוֹהַּ שֶׁהֵם כֻּלָּם תְּרוּמָה לַה'.

וְלֹא יִקָּרֵא בְּשֵׁם תְּנוּפָה, כִּי תְּנוּפָתוֹ הָיְתָה עִם הַחֲלָבִים וְהַלֶּחֶם כְּדֵי לְהַקְטִירָם לַה', אֲבָל הֶחָזֶה הוּנַף בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְלֹא הָיָה חָלוּק מִשְּׁאָר הַבָּשָׂר אֶלָּא בִּתְנוּפָה, וּבִתְנוּפָה זוֹ בִּלְבַד נִתְקַדֵּשׁ וְזָכָה בּוֹ מֹשֶׁה לִהְיוֹת לוֹ לְמָנָה. וּמִפְּנֵי שֶׁזְּכוּת אַהֲרֹן וּבָנָיו בֶּחָזֶה וְשׁוֹק לְדוֹרוֹת הָיָה מִיּוֹם הַמִּלּוּאִים, וְזָכוּ בְּשׁוֹק בִּתְרוּמָתוֹ לַה' וּבֶחָזֶה בִּתְנוּפָתוֹ, וּשְׁאָר הַבָּשָׂר לַבְּעָלִים, יִקָּרֵא לְעוֹלָם הַשּׁוֹק תְּרוּמָה וְהֶחָזֶה תְּנוּפָה כַּאֲשֶׁר הָיָה בָּהֶם בְּיוֹם הַזְּכוּת.

עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים כְּמוֹ עַל חֶלְבֵי הָאִשִּׁים, מִכָּאן שֶׁהַחֲלָבִים לְמַטָּה בִּשְׁעַת תְּנוּפָה. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְאֵין צֹרֶךְ, כִּי אִשֵּׁי תֹּאַר לַחֲלָבִים,

◆ יום חמישי כ"ז ניסן ◆

(טז) וְאֵת׀ שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שֹׂרָף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר׃

טז וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא מִתְבַּע תָּבְעֵי מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגֵז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתְּאָרוּ לְמֵימַר׃

רס"י ◄ **שְׂעִיר הַחַטָּאת** • שְׂעִיר מוּסְפֵי רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּשְׁלֹשָׁה שְׂעִירֵי חַטָּאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שְׂעִיר עִזִּים וּשְׂעִיר נַחְשׁוֹן וּשְׂעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ. וּמִכֻּלָּן לֹא נִשְׂרַף אֶלָּא זֶה. וְנֶחְלְקוּ בַּדָּבָר חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל (בת"כ), יֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוּמְאָה שֶׁנִּגְּעָה בּוֹ נִשְׂרַף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרַף, לְפִי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי שָׁעָה סָמְכוּ עַל מֹשֶׁה, שֶׁאָמַר לָהֶם בַּמִּנְחָה: "וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת". **דָּרֹשׁ דָּרַשׁ** • שְׁתֵּי דְּרִישׁוֹת הַלָּלוּ: מִפְּנֵי־מָה נִשְׂרַף זֶה, וּמִפְּנֵי־מָה נֶאֱכְלוּ אֵלּוּ? כָּךְ הוּא בְּ'תּוֹרַת כֹּהֲנִים' (ועיין זבחים קי"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו). **עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר** • בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הָפַךְ פָּנָיו כְּנֶגֶד הַבָּנִים וְכָעַס. **לֵאמֹר** • אָמַר לָהֶם: הֲשִׁיבוּנִי עַל דְּבָרַי!.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 182)

וַיִּקְצֹף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר (י, טז) בְּפָרָשַׁת מַטּוֹת (לא, כא) פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "וַיִּקְצֹף . . בָּא לִכְלַל כַּעַס בָּא לִכְלַל טָעוּת". וּמַה שֶּׁלֹּא כָּתַב כֵּן כָּאן – יֵשׁ לוֹמַר: הַחִלּוּק בֵּין קָדְשֵׁי שָׁעָה לְקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת הוּא דָּבָר הַתָּלוּי בִּסְבָרָא, וּבְזֶה אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מַחְלֹקֶת מִפְּנֵי שֶׁאֵין דֵּעוֹת בְּנֵי אָדָם שָׁווֹת, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֶחָד מֵהֶם טוֹעֶה. אֲבָל לְאַחֲרֵי שֶׁלָּמַדְנוּ **שָׁם** שֶׁטָּעָה מִפְּנֵי הַכַּעַס, יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם כָּאן. **רמב"ן**

(יז) מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ׀ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה׃

יז מָדִין לָא אֲכַלְתּוּן יָת חַטָּאתָא בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא וְיָתַהּ יְהַב לְכוֹן לְסַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן קֳדָם יְיָ׃

רס"י ◄ **מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ** • וְכִי חוּץ לַקֹּדֶשׁ אֲכָלוּהָ, וַהֲלֹא שְׂרָפוּהָ?! וּמַהוּ אוֹמֵר "בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֶלָּא אָמַר לָהֶם: שֶׁמָּא חוּץ לַקְּלָעִים יָצְאָה וְנִפְסְלָה?. **כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא** • וְנִפְסֶלֶת בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לָאו. אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבִמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ הָיְתָה, מַדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ?. **וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת וְגוֹ'** • שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבְעָלִים מִתְכַּפְּרִים. **לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה** • מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁשְּׂעִיר רֹאשׁ־חֹדֶשׁ הָיָה, שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹן טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, שֶׁחַטַּאת שְׁמִינִי וְחַטַּאת נַחְשׁוֹן לֹא לְכַפָּרָה בָּאוּ.

(יח) הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי׃

יח הָא לָא אִתְּעַל יָת דְּמַהּ לְגֵית קוּדְשָׁא גַּוָּאָה מֵיכַל תֵּיכְלוּן יָתַהּ בְּקוּדְשָׁא כְּמָא דִי פַקֵּדִית׃

רס"י ◄ **הֵן לֹא־הוּבָא וְגוֹ'** • שֶׁאִלּוּ הוּבָא הָיָה לָכֶם לִשְׂרְפָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ו) "וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגוֹ'". **אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ** • הָיָה לָכֶם לְאָכְלָהּ אַף־עַל־פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִים. **כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי** • לָכֶם בַּמִּנְחָה.

(יט) וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּטַב בְּעֵינֵי יְהוָה׃

יט וּמַלִּיל אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא יוֹמָא דֵּין קָרִיבוּ יָת חַטָּאתְהוֹן וְיָת עֲלָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וַעֲרָעָא יָתִי עָקָן כְּאִלֵּין אִלּוּ פוּן אֲכָלִית חַטָּאתָא יוֹמָא דֵּין הֲתַקֵּן קֳדָם יְיָ׃

רס"י ◄ **וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן** • אֵין לְשׁוֹן "דִּבּוּר" אֶלָּא לְשׁוֹן עֵז, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כא) "וַיְדַבֵּר הָעָם וְגוֹ'". אֶפְשָׁר, מֹשֶׁה קָצַף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר, וְאַהֲרֹן מְדַבֵּר? הָא יָדַעְתָּ, שֶׁלֹּא הָיְתָה אֶלָּא מִדֶּרֶךְ כָּבוֹד. אָמְרוּ: אֵינוֹ בַּדִּין שֶׁיְּהֵא אָבִינוּ יוֹשֵׁב

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כְּמוֹ שֶׁאָמַר (דְּבָרִים יח א): אִשֵּׁי ה' וְנַחֲלָתוֹ יֹאכֵלוּן.

וּפֵרוּשׁ הַכָּתוּב הַזֶּה, שֶׁהוּא טַעַם לְמַה שֶׁאָמַר (פָּסוּק יד): כִּי חָקֵךְ וְחָק בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ אוֹתָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַנִּזְכָּרִים, לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי ה', שֶׁיִּהְיוּ קְדוֹשִׁים לְפָנָיו, וְיִהְיוּ לְךָ וּלְבָנֶיךָ לְחָק עוֹלָם, כִּי הַצָּוָאָה בַּתְּנוּפָה אֵין זֶה מְקוֹמָהּ, אֲבָל לְפִי דַּרְכֵּנוּ לָמַדְנוּ בָּהּ שֶׁהַחֲלָבִים לְמַטָּה בִּשְׁעַת תְּנוּפָה.

(טז) שְׂעִיר הַחַטָּאת. שְׂעִיר מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּשְׁלֹשָׁה שְׂעִירִים קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם, קָחוּ שְׂעִיר עִזִּים לְחַטָּאת (לְעֵיל ט ג), וּשְׂעִיר נַחְשׁוֹן (בַּמִּדְבָּר ז טז), וּשְׂעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ (שָׁם כח טו), וּמִכֻּלָּם לֹא נִשְׂרַף אֶלָּא זֶה. וְנֶחְלְקוּ בַּדָּבָר חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל (ת"כ כָּאן וּזְבָחִים קא.), יֵשׁ אוֹמְרִים מִפְּנֵי טֻמְאָה שֶׁנִּגְּעָה בּוֹ נִשְׂרַף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים מִפְּנֵי אֲנִינוּת נִשְׂרַף. לְשׁוֹן רַשִׁ"י.

וְאָנוּ מְדַבְּרִים לְפָנָיו, וְאֵינוֹ בַּדִּין שֶׁיְּהֵא תַּלְמִיד מֵשִׁיב אֶת רַבּוֹ. יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בְּאֶלְעָזָר לְהָשִׁיב? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם לא) "וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶל־אַנְשֵׁי הַצָּבָא וְגוֹ'". הֲרֵי כְּשֶׁרָצָה, דִּבֵּר לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים! זוֹ מָצָאתִי בְּסִפְרֵי שֶׁל פָּנִים שֵׁנִי. **הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ•** מַהוּ אוֹמֵר? (זבחים קא) אֶלָּא, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שֶׁמָּא זְרַקְתֶּם דָּמָהּ אוֹנְנִים, שֶׁהָאוֹנֵן שֶׁעָבַד חִלֵּל. אָמַר לוֹ אַהֲרֹן: וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ, שֶׁהֵם הֶדְיוֹטוֹת? אֲנִי הִקְרַבְתִּי, שֶׁאֲנִי כֹּהֵן גָּדוֹל וּמַקְרִיב אוֹנֵן. **וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה•** אֲפִלּוּ לֹא הָיוּ הַמֵּתִים בָּנַי, אֶלָּא שֶׁאָר קְרוֹבִים, שֶׁאֲנִי חַיָּב לִהְיוֹת אוֹנֵן עֲלֵיהֶם כָּאֵלּוּ, כְּגוֹן כָּל הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת כֹּהֲנִים, שֶׁהַכֹּהֵן מִטַּמֵּא לָהֶם. **וְאָכַלְתִּי חַטָּאת•** וְאִם אָכַלְתִּי, הַיֵּיטַב וְגוֹ'?. **הַיּוֹם•** (שם) אֲבָל אֲנִינוּת לַיְלָה מֵתָּר, שֶׁאֵין אוֹנֵן אֶלָּא בְּיוֹם קְבוּרָה. **הַיֵּיטַב בְּעֵינֵי ה'•** אִם שָׁמַעְתָּ בְּקָדְשֵׁי שָׁעָה, אֵין לְךָ לְהָקֵל בְּקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 106)

אִם שָׁמַעְתָּ בְּקָדְשֵׁי שָׁעָה, אֵין לְךָ לְהָקֵל בְּקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת (רש"י י, יט) מֹשֶׁה סָבַר שֶׁהַהֵתֵּר לֶאֱכֹל קֳדָשִׁים בַּאֲנִינוּת הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לִכְּגֹעַ בְּשִׂמְחָה עַל יְדֵי מִנְהַגֵּי אֲבֵלוּת (בְּדוֹמֶה לַצִּוּוּי "רָאשֵׁיכֶם אַל תִּפְרָעוּ"), וְאִם כֵּן אֵין הֶבְדֵּל בֵּין קָדְשֵׁי שָׁעָה לְקָדְשֵׁי דּוֹרוֹת. עַל כָּךְ הֵשִׁיב לוֹ אַהֲרֹן, שֶׁהַהוֹרָאָה לְהִמָּנַע מֵאֲבֵלוּת אֵינָהּ אֶלָּא **לִפְנֵי ה'**, בִּמְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ, אַךְ אֲכִילַת הַקָּרְבָּנוֹת אֵינָהּ **לִפְנֵי ה'** וְלָכֵן אֵין לְאוֹכְלָם (מִלְּבַד קָדְשֵׁי שָׁעָה, שֶׁלְּגַבֵּיהֶם הָיְתָה הוֹרָאָה מְיֻחֶדֶת). **רמב"ן**

(כ) **וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ**

כ **וּשְׁמַע מֹשֶׁה וּשְׁפַר בְּעֵינוֹהִי:**

רש"י◄ **וַיִּיטַב בְּעֵינָיו•** (ת"כ) הוֹדָה וְלֹא בּוֹשׁ לוֹמַר: 'לֹא שָׁמַעְתִּי'.

◆ יום שישי כ"ח ניסן ◆

יא (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:**

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְמֵימַר לְהוֹן:**

רש"י◄ **אֶל מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן•** לְמֹשֶׁה אָמַר שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן. **לֵאמֹר אֲלֵהֶם•** אָמַר שֶׁיֹּאמַר לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵאמֹר לְיִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "דַּבֵּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", הֲרֵי דִּבּוּר אָמוּר לְיִשְׂרָאֵל. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "לֵאמֹר אֲלֵהֶם"? לְבָנָיו, לְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר.

(ב) **דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:**

ב **מַלִּילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא חַיְתָא דִּי תֵּיכְלוּן מִכָּל בְּעִירָא דִּי עַל אַרְעָא:**

רש"י◄ **דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל•** אֶת כֻּלָּם הִשְׁוָה לִהְיוֹת שְׁלוּחִים בְּדִבּוּר זֶה, לְפִי שֶׁהֵשִׁוּו בְּדִמִּימָה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה. **זֹאת הַחַיָּה•** לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל דְּבוּקִים בַּמָּקוֹם וּרְאוּיִין לִהְיוֹת חַיִּים, לְפִיכָךְ, הִבְדִּילָם מִן הַטֻּמְאָה וְגָזַר עֲלֵיהֶם מִצְוֹת, וּלְאֻמּוֹת הָעוֹלָם לֹא אָסַר כְּלוּם. מָשָׁל לְרוֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה וְכוּ' כִּדְאִיתָא

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְעַל דַּעַת הָאוֹמֵר מִפְּנֵי טֻמְאָה נִשְׂרַף כָּתַב הָרַב בַּפָּסוּק וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם (לְהַלָּן פָּסוּק יט): הַיּוֹם אָסוּר אֲבָל אֲנִינוּת לַיְלָה מֻתָּר, שֶׁאֵין אוֹנֵן אֶלָּא יוֹם קְבוּרָה, כִּי לְפִי זֶה אִם מִפְּנֵי אֲנִינוּת, הָיָה לָהֶם לֶאֱכֹלוּ בְּעֶרֶב, אֶלָּא קָסָבַר אֲנִינוּת לַיְלָה דְּאוֹרַיְתָא.

(יט) הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ. מַהוּ אוֹמֵר, אֶלָּא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה שֶׁמָּא זְרַקְתֶּם דָּמָהּ אוֹנְנִין, שֶׁהָאוֹנֵן שֶׁעָבַד חִלֵּל, אָמַר לוֹ אַהֲרֹן, וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ שֶׁהֵם הֶדְיוֹטוֹת, אֲנִי הִקְרַבְתִּי שֶׁאֲנִי כֹּהֵן גָּדוֹל וּמַקְרִיב אוֹנֵן. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וְכָךְ הוּא בַּגְּמָרָא בְּפֶרֶק טְבוּל יוֹם (זְבָחִים קא.): וְדִלְמָא אַקְרִיבְתּוּהָ וּפְסַלְתּוּהָ.

וַאֲנִי תָּמֵהַּ, שֶׁהֲרֵי קֹדֶם הָאֲנִינוּת נַעֲשׂוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת, דִּכְתִיב: וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים (לְעֵיל ט כב), וְאַחַר כֵּן נִכְנְסוּ לְאֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְפַּלְּלוּ, וְאַחַר כָּךְ יָרְדָה הָאֵשׁ לַקָּרְבָּנוֹת, וְאָז הִקְטִירוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא קְטֹרֶת זוֹ.

וְשָׁמָא לֹא הָיָה מֹשֶׁה רוֹאֶה אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וְחָשַׁשׁ שֶׁמָּא מָצְאוּ דַּם הַשָּׂעִיר הַזֶּה שֶׁלֹּא נִזְרַק עַדַיִן וּזְרָקוּהוּ. וְאַהֲרֹן אָמַר לוֹ, הֲלֹא הַזְּרִיקָה שֶׁלִּי הִיא וּכְשֶׁנִּזְרְקָה מִיָּדִי נִזְרְקָה וְלֹא נִפְסְלָה בַּאֲנִינוּת. וּמֹשֶׁה וּמַתָּן שֶׁל הֲלָכָה הָיָה, אֲבָל לֹא נַעֲשָׂה בָּהֶן דָּבָר בַּאֲנִינוּת כְּלָל.

(א) אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וְגוֹ' דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הַמִּצְוֹת בַּפָּרָשִׁיוֹת הָאֵלֶּה (יא א־מז) נוֹהֲגוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וּבַכֹּהֲנִים, אֲבָל עִנְיָנָם מְרֻבֶּה בַּכֹּהֲנִים, כִּי הֵם צְרִיכִים לְהִשְׁתַּמֵּר תָּמִיד מִנְּגִיעַת הַטֻּמְאָה, בַּעֲבוּר שֶׁיִּצְטָרְכוּ לָבֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְלֶאֱכֹל הַקָּדָשִׁים. וְעוֹד, כִּי אִם שָׁגְגוּ יִשְׂרָאֵל בָּהֶם חַיָּבִין לְהָבִיא עֲלֵיהֶם קָרְבָּן שֶׁיַּקְרִיבוּהוּ הַכֹּהֲנִים. וְעוֹד, שֶׁצִּוָּה אוֹתָם: וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר (לְעֵיל י י). וְהִנֵּה הֵם צְרִיכִים לְהוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר שֶׁיִּזָּהֲרוּ בָּהֶם, עַל כֵּן הָיָה הַדִּבּוּר הַזֶּה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן שְׁנֵיהֶם, אוֹ לְמֹשֶׁה שֶׁיֹּאמַר לְאַהֲרֹן, וְצִוָּה לִשְׁנֵיהֶם דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּלְכָךְ נֶאֱמְרוּ

בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא. **זֹאת הַחַיָּה** • מְלַמֵּד, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה אוֹחֵז בַּחַיָּה וּמַרְאֶה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹּאכְלוּ. "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ וְגוֹ'", אַף בְּשַׂרְצֵי הַמַּיִם אָחַז מִכָּל מִין וָמִין וְהֶרְאָה לָהֶם, וְכֵן בָּעוֹף: "וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף", וְכֵן בַּשְּׂרָצִים: "וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא". **זֹאת הַחַיָּה. מִכָּל הַבְּהֵמָה** • (מנחות כ) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בִּכְלַל חַיָּה. **רמב"ן**

(ג) כֹּל ׀ מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרֻסֹּת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ:

ג כָּל דִּי סְדִיקָן פַּרְסָתָא וּמַטְלְפָן טְלִפִּין פַּרְסָתָא מַסְקָא פִּשְׁרָא בִּבְעִירָא יָתַהּ תֵּיכְלוּן:

רש"י ◄ **מַפְרֶסֶת** • כְּתַרְגּוּמוֹ: 'סְדִיקָא'. **פַּרְסָה** • פלאנט"ה בְּלַעַ"ז. **וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע** • שֶׁמֵּבְדֶּלֶת מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה בִּשְׁתֵּי צִפָּרְנִין, כְּתַרְגּוּמוֹ: "וּמְטַלְפָא טְלִפִין", שֶׁיֵּשׁ שֶׁפַּרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת מִלְּמַעְלָה וְאֵינָן שְׁסוּעוֹת וּמֻבְדָּלוֹת לְגַמְרֵי, שֶׁמִּלְּמַטָּה מְחֻבָּרוֹת (חולין עא). **מַעֲלַת גֵּרָה** • מַעֲלָה וּמְקִיאָה הָאֹכֶל מִמֵּעֶיהָ וּמַחֲזֶרֶת אוֹתוֹ לְתוֹךְ פִּיהָ לְכָתְשׁוֹ וּלְטָחֲנוֹ הֵדֵק. **גֵּרָה** • כָּךְ שְׁמוֹ; וְיִתָּכֵן מִגִּזְרַת: (שמואל ב יד) "וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים", שֶׁהוּא נִגְרָר אַחַר הַפֶּה; וְתַרְגּוּמוֹ: 'פִּשְׁרָא', שֶׁעַל־יְדֵי הַגֵּרָה, הָאֹכֶל נִפְשָׁר וְנִמּוֹחַ. **בַּבְּהֵמָה** • תִּבָּה זוֹ יְתֵרָה הִיא לִדְרָשָׁה, לְהַתִּיר אֶת הַשְּׁלִיל הַנִּמְצָא בִּמְעֵי אִמּוֹ. **אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ** • וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה. וַהֲלֹא בְּאַזְהָרָה הִיא? אֶלָּא לַעֲבֹר עָלֶיהָ בַּ'עֲשֵׂה', וְ'לֹא תַעֲשֶׂה' (זבחים לד).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות א עמ' 222)

מַפְרֶסֶת פַּרְסָה . . מַעֲלַת גֵּרָה (יא, ג). **מַפְרֶסֶת פַּרְסָה** – רֶמֶז לְאָדָם שֶׁעוֹבֵד אֶת ה' בִּשְׁנֵי הַקְּוִים שֶׁל חֶסֶד (יָמִין מְקָרֶבֶת) וּגְבוּרָה (שְׂמֹאל דּוֹחָה), שֶׁאָז מוּכָח שֶׁעוֹשֶׂה זֹאת לְשֵׁם שָׁמַיִם, לֹא מִצַּד טִבְעוֹ. **מַעֲלַת גֵּרָה** – רֶמֶז לְאָדָם שֶׁבּוֹחֵן שׁוּב וְשׁוּב הַאִם הַמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּא עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת, הוּא אָכֵן, טוֹב וְנָחוּץ. מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי 'סִמָּנִים' הַלָּלוּ – נַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית הִיא 'בְּהֵמָה טְהוֹרָה'. **רמב"ן**

(ד) אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם:

ד בְּרַם יָת דֵּין לָא תֵּיכְלוּן מִמַּסְקֵי פִּשְׁרָא וּמִמַּסְדִּיקֵי פַּרְסָתָא יָת גַּמְלָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֵב הוּא לְכוֹן:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

בַּסֵּפֶר תּוֹרַת כֹּהֲנִים, וְיַזְהִיר בַּפָּרָשָׁה בַּאֲכִילָה וּבְטֻמְאָה שֶׁלֹּא יִטַּמְאוּ הַמִּשְׁכָּן וְקָדְשָׁיו.

(ב) מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ. פְּשׁוּטוֹ: מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, כְּטַעַם מִכָּל אֲשֶׁר בָּעוֹלָם. וּמִדְּרָשׁוֹ (ת"כ כָּאן): מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ חַיּוֹת בַּיָּם וְאֵין תּוֹרָתָן בַּסִּימָנִין הַלָּלוּ אֶלָּא כְּדָגִים, לְפִיכָךְ אָמַר אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ, לְהוֹצִיא מַה שֶּׁבַּיָּם.

(ג) כָּל מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרֻסֹת מַעֲלַת גֵּרָה. טַעַם הַכָּתוּב הַזֶּה שֶׁכָּל בְּהֵמָה שֶׁיִּהְיוּ בָהּ שְׁנֵי הַסִּימָנִין הַלָּלוּ תֹּאכֵלוּ, אֲבָל לֹא תֹּאכְלוּ בְּאֶחָד מֵהֶם. וְהָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר כֵּן בְּדֶרֶךְ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁפֵּרֵט הַגָּמָל וְהַשָּׁפָן וְהָאַרְנֶבֶת בְּגֵרָה וְהַחֲזִיר בְּפַרְסָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֲחֵרִים בָּעוֹלָם בַּסִּימָן הָאֶחָד לְבַדּוֹ. וְחָזַר וְאָמַר (פָּסוּק ח): מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ, לְלָאו.

וְכָתַב רַשִּׁ"י (בְּפָסוּק ח): אֵין לִי אֶלָּא אֵלּוּ, שֶׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם סִימָן טָהֳרָה מַנַּיִן, אָמַרְתָּ קַל וָחֹמֶר, מָה אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם קְצָת סִימָנֵי טָהֳרָה אֲסוּרוֹת וְכוּ'. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (כָּאן): מָה אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם סִימָנֵי טָהֳרָה הֲרֵי הֵם בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָם, שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן טָהֳרָה אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָהּ, נִמְצְאוּ גָּמָל וְהַשָּׁפָן וְהָאַרְנֶבֶת וְהַחֲזִיר מִן הַכָּתוּב, וּשְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה מִקַּל וָחֹמֶר, נִמְצֵאת מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלָּהֶן מִן הַכָּתוּב, מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מִקַּל וָחֹמֶר. עַד כָּאן הַבְּרִיתָא.

אֲבָל לְפִי דַּעְתִּי אֵינָהּ עוֹלָה כַּהֹגֶן לְפִי סֵגְיוֹת הַתַּלְמוּד, שֶׁאִם כֵּן לֹא יְהֵא לוֹקֶה עַל שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה, שֶׁאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא מִדִּין קַל וָחֹמֶר, שֶׁאֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין. וְכָךְ אָמְרוּ בַּאֲחוֹתוֹ שֶׁאָסַר הַכָּתוּב אֲחוֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַּת אִמּוֹ (לְהַלָּן כ יז), וְהֵצְרִךְ לְרַבּוֹת בַּכָּתוּב אֲחוֹתוֹ שֶׁהִיא בַּת אָבִיו וּבַת אִמּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה בְּקַל וָחֹמֶר וְיֵשׁ בָּהּ שֵׁם שְׁתֵּיהֶן, לוֹמַר שֶׁאֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין, כִּדְאִיתָא בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק כֵּיצַד (כב:). אֲבָל הַבְּרִיתָא הַזּוֹ, אוֹ שֶׁהִיא שְׁנוּיָה כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר עוֹנְשִׁין מִן הַדִּין בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (נד.), אוֹ שֶׁאֵינָהּ מְתֻרְצְתָא. **וְהַטַּעַם** בְּמִלְּקוֹת שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁאָמַר הַכָּתוּב בְּאִסּוּר הַשָּׁפָן מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַפְרִיס פַּרְסָה, וּבַחֲזִיר מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה גֵּרָה, אִם כֵּן כָּל שֶׁאֵינוֹ מַעֲלֶה גֵּרָה וּמַפְרִיס פַּרְסָה הוּא בְּשֵׁם הָאִסּוּר הַזֶּה, אֵין צֹרֶךְ לְקַל וָחֹמֶר כְּלָל.

אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ וְלֹא בְּהֵמָה טְמֵאָה, וַהֲלֹא בְּאַזְהָרָה הִיא, אֶלָּא לַעֲבֹר עָלֶיהָ בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה. לְשׁוֹן רַשִּׁ"י. וְכָךְ הִיא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן). וְהָרַב רַבִּי מֹשֶׁה אָמַר (הִלְ' מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת פ"ב ה"ג) שֶׁהוּא לְמַעֵט בְּשַׂר הָאָדָם, אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ וְלֹא אָדָם, וּבְשָׂרוֹ וְחֶלְבּוֹ בַּעֲשֵׂה.

וְלֹא מָצִינוּ שֶׁיִּדְרֹשׁ כֵּן לְרַבּוֹתֵינוּ. וְשָׁמָּא חָשַׁב זֶה מִמַּה שֶׁשָּׁנִינוּ שָׁם בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (פֶּרֶק ד ד): יָכוֹל אַף בְּשַׂר מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם וְחֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם יִהְיוּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן, תַּלְמוּד לוֹמַר זֶה לֹא תֹאכֵלוּ, זֶה בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ, וְאֵין בְּשַׂר מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם וְחֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן. וְיָדוּן הָרֵב מִזֶּה שֶׁאֵינוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֲבָל הוּא בַּעֲשֵׂה, וְדָרְשׁוּ מִן הַכָּתוּב אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ.

וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, שֶׁבְּפֵרוּשׁ אָמְרוּ חֲכָמִים (כְּרִיתוֹת כא:) בְּדָם מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם וְחֵלֶב מְהַלְּכֵי שְׁתַּיִם שֶׁאֲפִלּוּ מִצְוַת פְּרֹשׁ מִדִּבְרֵיהֶם אֵין בּוֹ, וְאִם הָיָה בִּשְׂרוֹ אָסוּר, כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא טָמֵא (בְּכוֹרוֹת ה:), וְדַם הַשֶּׁרֶץ וְדַם הָאָדָם מְעַטּוּ אוֹתָן חֲכָמִים מֵאִסּוּר דָּם, וְאָמְרוּ (שָׁם): דַּם הַשֶּׁרֶץ כִּבְשָׂרוֹ, וְלוֹקֶה עָלָיו מִשּׁוּם שֶׁרֶץ שֶׁאֵין בּוֹ מִשּׁוּם דָּם, וַעֲשָׂאוּהוּ כְּבָשָׂר. אֲבָל מַה שֶׁאָמְרוּ שֶׁאֵינָן בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן, לוֹמַר שֶׁלֹּא נִטְּנוּ מִמֶּנּוּ וְהֵן מֻתָּרִין. אֲבָל לְפִי דַּעְתִּי יִהְיֶה זֶה בְּבָשָׂר מִן הַחַי, אֲבָל הַמֵּת לָמְדוּ בּוֹ (ע"ז כט:) מִגְּזֵרָה שָׁוָה מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה.

(ה) וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הֽוּא וּפַרְסָה לֹא יַפְרִיס טָמֵא הֽוּא לָכֶם׃

ה וְיָת טַפְזָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֲב הוּא לְכוֹן׃

(ו) וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הֽוּא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הֽוּא לָכֶם׃ רמב"ן

ו וְיָת אַרְנְבָא אֲרֵי מַסְקָא פִּשְׁרָא הִיא וּפַרְסָתָא לָא סְדִיקָא מְסָאֲבָא הִיא לְכוֹן׃

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הֽוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהֽוּא גֵרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הֽוּא לָכֶם׃

ז וְיָת חֲזִירָא אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא הוּא וּמַטִּילְפָן טִלְפִּין פַּרְסָתֵהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לָא פָּשֵׁר מְסָאֲב הוּא לְכוֹן׃

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם׃

ח מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וּבִנְבֵלְתְּהוֹן לָא תִקְרְבוּן מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃

רש"י◄ **מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ•** אֵין לִי אֶלָּא אֵלּוּ, שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם סִימַן טָהֳרָה, מִנַּיִן? אָמַרְתָּ קַל וָחֹמֶר: וּמָה אֵלּוּ, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן קְצָת סִימָנֵי טָהֳרָה אֲסוּרוֹת וְכוּ' (כל הענין בתורת כהנים)**. מִבְּשָׂרָם•** עַל בְּשָׂרָם בְּאַזְהָרָה, וְלֹא עַל עֲצָמוֹת וּגִידִין וְקַרְנַיִם וּטְלָפַיִם**. וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ•** יָכוֹל יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל מֻזְהָרִים עַל מַגַּע נְבֵלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (לקמן כא) "אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים וְגוֹ'" — כֹּהֲנִים מֻזְהָרִין וְאֵין יִשְׂרָאֵל מֻזְהָרִין, קַל וָחֹמֶר מֵעַתָּה: וּמַה טֻמְאַת הַמֵּת חֲמוּרָה, לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֶלָּא כֹּהֲנִים, טֻמְאַת נְבֵלָה, קַלָּה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן? ! וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תִגָּעוּ"? בָּרֶגֶל, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל (ר"ה יז)**.** רמב"ן

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 58)

חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל (רש"י יא, ח) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מִנַּיִן לוֹ שֶׁחוֹבַת הַטָּהֳרָה מִתְּיַחֶסֶת לָרֶגֶל דַּוְקָא. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה רַשִּׁ"י פֵּרֵשׁ לְעֵיל בְּפָרָשַׁת בֹּא עַל הַפָּסוּק "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - "קָרָא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לַאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה וּכְסוּת". וּמֵאַחַר שֶׁמְּטָל עַל הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם בַּאֲכִילָתוֹ וּבִשְׁתִיָּתוֹ, מוּבָן שֶׁעָלָיו לְהִטָּהֵר, שֶׁהֲרֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בְּטֻמְאָה אֵין בְּכֹחָם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם.

(ט) אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ׃

ט יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא כֹּל דִּי לֵהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן׃

רש"י◄ **סְנַפִּיר•** אֵלּוּ שֶׁשָּׁט בָּהֶם**. קַשְׂקֶשֶׂת•** אֵלּוּ קְלִפִּין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יז) "וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ"**.** רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ו) וְאֶת הָאַרְנֶבֶת. מִין הוּא שֶׁיִּקְרְאוּ כֵּן בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן הַיַּעֲנָה, וּבְעוֹפוֹת הַיּוֹנָה, אֵין שֵׁם הַזָּכָר חָלוּק מִן הַנְּקֵבָה. וְיֵשׁ רַבִּים שֶׁשְּׁמוֹתָם בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאֵין לִנְקֵבוֹתֵיהֶם שֵׁם אַחֵר, גָּמָל, דָּפָן, חֲזִיר, דֹּב אֹרֵב (אֵיכָה ג י), פָּרָה וָדֹב תִּרְעֶינָהּ (יְשַׁעְיָה יא ז), וְכֵן תּוֹר בְּעוֹפוֹת. וּלְכָךְ אָמַר הַכָּתוּב (לְעֵיל ה ז): שְׁתֵּי תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, יַזְכִּיר בַּתּוֹרִים שֶׁהֵן בִּלְשׁוֹן זָכָר שְׁתֵּי, וּבְיוֹנָה שְׁנֵי, לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵין קְפִידָא בָּהֶם. וְאַל תָּשִׁיב עָלַי מִלְּשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ שֶׁיֹּאמְרוּ (בְּכוֹרוֹת כח:): פָּרָה וַחֲזִירָה, וְיֹאמְרוּ (שָׁם ו:): גָּמָל הַבָּא מִן הַגְּמָלָה, כִּי יַשְׁאִילוּ בָּהֶם לְשׁוֹן לְבָאֵר כַּוָּנָתָם. וְטַעַם הָאִסּוּר בְּאֵלּוּ, שֶׁאֵינָן בַּעֲלֵי שְׁנֵי הַסִּימָנִים.

(ח) וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ. אֵינָהּ אַזְהָרָה לָאֱסֹר לָנוּ הַנְּגִיעָה, אֲבָל יֹאמַר וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ כִּי טְמֵאִים הֵם לָכֶם, כְּלוֹמַר לֹא תִגָּעוּ בָּהֶם בִּלְתִּי אִם תִּטְמְאוּ. וְהָעִנְיָן לוֹמַר שֶׁיַּחְשֹׁב כָּל נוֹגֵעַ בָּהֶם שֶׁהוּא טָמֵא, וְיִזָּהֵר מִן הַמִּקְדָּשׁ וּמִן הַקֳּדָשִׁים.

וְשֶׁמָּא הַמִּדְרָשׁ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (ת"כ כָּאן וְר"ה טז:): וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ, בָּרֶגֶל, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תִּגְעוּ בּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאַתֶּם חֲפֵצִים לִהְיוֹת טְהוֹרִים, כִּי טְמֵאִים הֵם וְלֹא תַּעֲלוּ בָּהֶם לָרֶגֶל, אֲבָל אֵין הַנְּגִיעָה נִמְנַעַת בְּלָאו, שֶׁאֵין הַנּוֹגֵעַ בִּנְבֵלָה בָּרֶגֶל מִן הַלּוֹקִין אֶת הָאַרְבָּעִים. וּמַה שֶׁאָמְרוּ (ר"ה טז:): חַיָּב אָדָם לְטַהֵר עַצְמוֹ בָּרֶגֶל, מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵין בָּזֶה מִן הַתּוֹרָה עֲשֵׂה אוֹ לֹא תַּעֲשֶׂה, זוּלָתִי מִצְוַת הֶעָלִיָּה.

אוֹ שֶׁיֵּהָא וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ בָּרֶגֶל אַסְמַכְתָּא, כִּשְׁאָר אַסְמַכְתּוֹת הַרְבֵּה שֶׁשָּׁנִיּוֹת שָׁם בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וְעוֹד שָׁנוּ שָׁם: (פֶּרֶק ד י): אֲחֵרִים אוֹמְרִים יָכוֹל אִם נָגַע אָדָם בִּנְבֵלָה יִלְקֶה אַרְבָּעִים, תַּלְמוּד לוֹמַר וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ (פָּסוּק כד), יָכוֹל אִם רָאָה אָדָם אֶת הַנְּבֵלָה יֵלֵךְ וְיִטְמָא, תַּלְמוּד לוֹמַר וּבִנְבֵלָתָם לֹא תִגָּעוּ, הָא כֵּיצַד, הֲרֵי אוֹמֵר רְשׁוּת. וְזֶה עִקַּר הַדִּין מִן הַתּוֹרָה.

(ט) סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת. סְנַפִּירִים אֵלּוּ הַשָּׁט בָּהֶם. קַשְׂקֶשֶׂת, אֵלּוּ הַקְּבוּעִים בּוֹ. לְשׁוֹן רַשִּׁ"י. וְכֵן הוּא בַּגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת חֻלִּין (נט.).

אֲבָל לֹא תָּבִין מִלְּשׁוֹנָם שֶׁהֵן קְבוּעִים בְּגוּפָן מַמָּשׁ וּדְבוּקִים בְּעוֹר הַדָּג, אֲבָל קְרָאוּם "קְבוּעִים" שֶׁאֵינָן נָדִין מִמֶּנּוּ וְלֹא מִזְּדַעְזְעִין בּוֹ כְּסַנְפִּיר. וְהֵם הַקְּלִפִּין הָעֲגֻלִּים שֶׁגִּלְדָן דּוֹמֶה לְצִפֹּרֶן, שֶׁהֵם נִפְשָׁטִים מֵעוֹר הַדָּג בַּיָּד אוֹ בַּסַּכִּין, אֲבָל כָּל שֶׁהוּא קָבוּעַ וְדָבוּק בְּעוֹר הַדָּג וְאֵינוֹ נִפְרָד מִן הָעוֹר כְּלָל אֵינוֹ קַשְׂקֶשֶׂת, וּבְעָלָיו אָסוּר הוּא. וּלְכָךְ אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (שָׁם סו:): קַשְׂקֶשֶׂת לְבוּשָׁא הוּא, וּלְשׁוֹן תּוֹסְפְתָּא (חֻלִּין פ"ג ה"ט): אֵלּוּ הֵן הַקַּשְׂקַשִּׂים שֶׁמְּלַבֵּשׁ בָּהֶן, וּסְנַפִּירִים שֶׁשָּׁט בָּהֶן.

וְזֶהוּ תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל אֻנְקְלוּס שֶׁאָמַר קַלְפִּין, שֶׁהֵן קְלִפִּין שֶׁעַל הָעוֹר, נִפְשָׁטִין וְנִקְלָפִין מִמֶּנּוּ כִּקְלִפֵּי הָאִילָנוֹת וְהַפֵּרוֹת, מִן עִנְיַן הַכָּתוּב שֶׁאָמַר (שְׁמוּאֵל־א יז ה): וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא לָבוּשׁ, שֶׁהַשִּׁרְיוֹנוֹת כֻּלָּן עֲשׂוּיִים מִן הַטַּבָּעוֹת, וְיֵשׁ שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם קְלִפּוֹת לִסְתֹּם פִּיּוֹת הַטַּבָּעוֹת שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן חֵץ דַּק, וְהַקְּלִפִּין

(י) וְכֹ֣ל אֲשֶׁר־אֵין־לוֹ֩ סְנַפִּ֨יר וְקַשְׂקֶ֜שֶׁת בַּיַּמִּ֗ים וּבַנְּחָלִ֤ים מִכֹּל֙ שֶׁ֣רֶץ הַמַּ֔יִם וּמִכֹּ֖ל נֶ֣פֶשׁ הַחַיָּ֑ה אֲשֶׁ֥ר בַּמָּ֖יִם שֶׁ֣קֶץ הֵ֥ם לָכֶֽם׃

יְכֹל דִּי לֵית לַהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא מִכֹּל רְחָשָׁא דְּמַיָּא וּמִכֹּל נַפְשָׁא חַיְתָא דִּי בְמַיָּא שִׁקְצָא אִנּוּן לְכוֹן׃

רס"י ◄ שֶׁרֶץ • בְּכָל מָקוֹם מַשְׁמָעוֹ: דָּבָר נָמוּךְ שֶׁרוֹחֵשׁ וְנָד עַל הָאָרֶץ. רמב"ן

(יא) וְשֶׁ֥קֶץ יִהְי֖וּ לָכֶ֑ם מִבְּשָׂרָ֥ם לֹ֖א תֹאכֵ֑לוּ וְאֶת־נִבְלָתָ֥ם תְּשַׁקֵּֽצוּ׃

יא וְשִׁקְצָא יְהוֹן לְכוֹן מִבִּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וְיָת נְבִלְתְּהוֹן תְּשַׁקְּצוּן׃

רס"י ◄ וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ • לֶאֱסֹר אֶת עֵרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם (חולין צט). מִבְּשָׂרָם • אֵינוֹ מֵזְהָר עַל הַסְּנַפִּירִים וְעַל הָעַצָּמוֹת. וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ • (שם סז) לְרַבּוֹת יַבְחוּשִׁין שֶׁסְּנָנָן. יַבְחוּשִׁין מוּשִׁיירוֹנ"ש בְּלַעַ"ז. רמב"ן

(יב) כֹּ֣ל אֲשֶׁר־אֵין־לוֹ֩ סְנַפִּ֨יר וְקַשְׂקֶ֜שֶׁת בַּמָּ֗יִם שֶׁ֣קֶץ הוּא֮ לָכֶֽם׃

יב כֹּל דִּי לֵית לַהּ צִיצִין וְקַלְפִּין בְּמַיָּא שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃

רס"י ◄ כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגוֹ' • (ת"כ) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? שֶׁיָּכוֹל, אֵין לִי שֶׁיְּהֵא מֵתֶר אֶלָּא הַמַּעֲלֶה סִימָנִין שֶׁלּוֹ לַיַּבֶּשָׁה; הִשִּׁירָן בַּמַּיִם מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר "כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׁת בַּמָּיִם", הָא אִם הָיוּ לוֹ בַּמַּיִם, אַף־עַל־פִּי שֶׁהִשִּׁירָן בַּעֲלִיָּתוֹ, מֻתָּר.

(יג) וְאֶת־אֵ֣לֶּה תְשַׁקְּצוּ֗ מִן־הָע֤וֹף לֹֽא־יֵאָכְלוּ֙ שֶׁ֣קֶץ הֵ֔ם אֶת־הַנֶּ֥שֶׁר וְאֶת־הַפֶּ֖רֶס וְאֶת־הָעָזְנִיָּֽה׃

יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְּצוּן מִן עוֹפָא לָא יִתְאַכְלוּן שִׁקְצָא אִנּוּן נִשְׁרָא וְעָר וְעַזְנְיָא׃

רס"י ◄ לֹא יֵאָכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילָן לִקְטַנִּים, שֶׁכָּךְ מַשְׁמָעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֶאֱכָלִים עַל יָדְךָ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְאָסְרָן בַּהֲנָאָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בַּאֲכִילָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה מֻתָּרִין. כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ", "לְמִינוֹ", "לְמִינֵהוּ", יֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמַרְאֵיהֶם וְלֹא בִּשְׁמוֹתָם, וְכֻלָּן מִין אֶחָד. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הָהֵם נִקְרְאוּ קַשְׂקַשִּׂים. וּלְכָךְ הִזְכִּירוּ חֲכָמִים בַּגְּמָרָא בְּפֶרֶק חֵלֶק (סַנְהֶדְרִין צה:): לְבוּשֵׁי שִׁרְיוֹן קְלִפָּה.

וְיוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל תִּרְגֵּם: וְשִׁרְיוֹן גַּלְבִּין, מִלְּשׁוֹן: תֹּעַר הַגַּלְבִּים (יְחֶזְקֵאל ה א), הֵם הָרְצָעָנִין, יִתְכַּוֵּן לוֹמַר כִּי הָיָה כִּסּוּי פִּי הַטַּבַּעַת הַשִּׁרְיוֹן הַהוּא כְּקֶלְפֵּי עוֹר הַדָּג שֶׁמְּבַשְּׁלִין הָעוֹר הֶחָזָק וּמְכַסִּים הַשִּׁרְיוֹנוֹת בָּהֶן, כִּי כֵּן עוֹשִׂים גַּם הַיּוֹם, וְהָבֵן זֶה.

וְטַעַם הַסְּנַפִּיר וְהַקַּשְׂקֶשֶׁת, כִּי בַּעֲלֵיהֶן שׁוֹכְנִים לְעוֹלָם בְּעֶלְיוֹן הַמַּיִם וּבְצִלּוּלֵיהֶן, וִיקַבְּלוּ גִּדּוּל בַּאֲוִיר הַנִּכְנָס שָׁם, וְלָכֵן יֵשׁ בָּהֶם קְצָת חֹם דּוֹחֶה מֵהֶם שִׁפְעַת הַלַּחוּת, כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַצֶּמֶר וְהַשֵּׂעָר וְגַם הַצִּפָּרְנַיִם בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה, וְשֶׁאֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׁת יִשְׁכֹּן לְעוֹלָם בְּתַחְתִּיּוֹת הַמַּיִם וּבַעֲכוּרֵיהֶם, וְלָרֹב הַלַּחוּת וַאֲפִיסַת הַחֹם לֹא יִדָּחֶה מֵהֶם דָּבָר, וְעַל כֵּן הֵם בַּעֲלֵי לַחָה קָרָה דְּבֵקָה לְהָמִית, וְהִיא מְמִיתָה בְּקִצַּת הַמִּימוֹת כַּאֲגַמִּים הַמְעֻפָּשִׁים.

(י) מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם. אָמַר רַבִּי אַבְרָהָם כִּי שֶׁרֶץ הַקְּטַנִּים שֶׁיִּבָּרְאוּ מִן הַמַּיִם, וְנֶפֶשׁ הַחַיָּה מִזְּכָר וּנְקֵבָה. וּלְפִי דַּעְתִּי, כִּי שֶׁרֶץ הַמַּיִם כְּלָל לַדָּגִים הַשָּׁטִים בַּמַּיִם, כִּי כָּל לְשׁוֹן שְׁרִיצָה תְּנוּעָה, וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הֵם חַיּוֹת שֶׁבַּיָּם, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רַגְלַיִם וְהוֹלְכוֹת עֲלֵיהֶם כְּחַיּוֹת הַשָּׂדֶה. וְהִנֵּה לְכָלָם דִּין אֶחָד. וּמִדְּרַשׁ תּוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): חַיָּה, זוֹ חַיַּת הַיָּם, נֶפֶשׁ, לְהָבִיא בֶּן הַסִּירְנִי, יָכוֹל יְהֵא מְטַמֵּא בְּאֹהֶל כְּדִבְרֵי בֶּן חֲכִינַאי, תַּלְמוּד לוֹמַר שֶׁקֶץ.

(יא) וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ. לְרַבּוֹת יַבְחוּשִׁין שֶׁסְּנָנָן (ת"כ). יַבְחוּשִׁין, שֶׁקּוֹרִין מוּשְׁלוּנְ"ש בְּלַעַ"ז. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וַאֲנִי תָּמֵהַּ בּוֹ, שֶׁהַמִּין הַהוּא פּוֹרֵשׁ מִן הַיַּיִן תָּמִיד וּפוֹרֵחַ בַּאֲוִיר וְנָח עַל הָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ מִשְּׁעַת פְּרִיחָתוֹ נֶאֱסַר, כִּדְאַמְרִינָן בְּפֶרֶק אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין סז:): בָּעֵי רַב יוֹסֵף פָּרְשָׁה לַאֲוִיר הָעוֹלָם מַהוּ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהוּא נָח עַל הַכֵּלִים וְעַל הָאָרֶץ לְמַרְחוֹק בְּכָל בֵּית הָאוֹצָר כָּל הַיּוֹם תָּדִיר, וּקְרִינָא בֵּיהּ שֶׁרֶץ הַשָּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ (לְהַלָּן פָּסוּק מב).

אֲבָל הַמִּין הַהוּא יִתּוּשׁ שְׁמוֹ, וְנַעֲשֶׂה בְּיַיִן, כִּדְאַמְרִינָן בְּאַגָּדָה שֶׁל טִיטוּס הָרָשָׁע (ויק"ר כב ג). וְהַיַּבְחוּשִׁים שֶׁהֻזְכְּרוּ כָּאן, מִן שֶׁטָּמוּן בַּמַּיִם וּבוֹחֲשִׁין אוֹתוֹ בְּכַף וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ, מִלְּשׁוֹן: אֵין בּוֹחֲשִׁין אֶת הַשֵּׁתִית בְּשַׁבָּת (שַׁבָּת קנו.). וּבַגְּמָרָא דִּזְבָחִים פֶּרֶק שֵׁנִי (כב.) אָמַר, כָּל הַמַּשְׁלִים לְמֵי מִקְוֶה מַשְׁלִים לְמֵי כִּיּוֹר, לְרִבִּיעִית אֵין מַשְׁלִים. וְשָׁאֲלוּ, אִי לְמֻעוּטֵי יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים, אֲפִלּוּ בְּעֵינֵיהוּ נָמִי, דְּתַנְיָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר כָּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ מִן הַמַּיִם מַטְבִּילִים בּוֹ, שֶׁהוּא מִין שֶׁתְּחִלָּתוֹ מִן הַמַּיִם, וְכֵן נָמֵי נִמְצָאִים בִּשְׁמָרֵי יַיִן תָּדִיר תּוֹלָעִים לְבָנִים קְטַנִּים שֶׁהֵם נִבְרָאִים מִגַּסּוּת הַיַּיִן וּמְסַנְּנִין אוֹתָן.

וְרָאִיתִי בְּפֵרוּשָׁיו שָׁם שֶׁכָּתַב: יַבְחוּשִׁים אֲדֻמִּים כְּמִין יַתּוּשִׁים בְּלֹא כְּנָפַיִם, כְּדֶרֶךְ שֶׁגְּדֵלִים בְּשׁוּלֵי חֲבִיּוֹת יַיִן שֶׁלָּנוּ מִבַּחוּץ יַבְחוּשִׁים דַּקִּים, אַף כֵּן נִבְרָאוּ מִן הַמַּיִם. וְאוּלַי בְּכָךְ נִתְכַּוֵּן בְּכָאן, לְמִין שֶׁאֵין לוֹ כְּנָפַיִם וְאֵינוֹ נִפְרָשׂ מִן הַמַּיִם אֶלָּא עַל יְדֵי סִנּוּן, וְגַם הֵם שֵׁם הַלַּעַ"ז הֵם נִקְרָאִים אֵצֶל הָרַב.

אֲבָל בְּפֵרוּשׁ מַסֶּכֶת חֻלִּין (סז.) כָּתַב: יַבְחוּשִׁים, כְּמוֹ יַתּוּשִׁים דַּקִּים הַנִּמְצָאִים בְּמַרְתְּפוֹת שֶׁל יַיִן. וְהַכְּלָל, שֶׁהוּא מִין שֶׁאֵינוֹ שׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ כְּלָל.

(יג) וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף. לֹא נֶאֱסְרוּ מִכָּל הָעוֹפוֹת אֶלָּא אֵלּוּ הַנִּזְכָּרִים בְּפָרָשָׁה זוֹ בִּלְבַד עִם מִינֵיהֶם כְּאוֹתָן שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן לְמִינוֹ וּלְמִינָהּ, כִּי הַכָּתוּב לֹא הִזְכִּיר סִימָן בְּעוֹף טָמֵא לְאִסּוּר אוֹ בְּטָהוֹר לְהֶתֵּר, אֲבָל אָמַר: וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף, לֹא

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ׃

יד וְדַיְתָא וְטָרָפִיתָא לְזִנָּהּ׃

(טו) אֵת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ׃

טו יָת כָּל עוּרְבָּא לְזִנָּהּ׃

(טז) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃

טז וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא וְצִיצָא וְצִפַּר שַׁחְפָּא וְנָצָא לְזִנוֹהִי׃

רס"י ◄ **הַנֵּץ** • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַינְשׁוּף׃

יז וְקַרְיָא וְשָׁלֵי נוּנָא וְקִפּוֹפָא׃

רס"י ◄ **הַשָּׁלָךְ** • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: (חולין סח) זֶה הַשּׁוֹלֶה (פי' מַגְבִּיהַּ) דָּגִים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: וְשָׁלֵינוּנָא. **כּוֹס וְיַנְשׁוּף** • הֵם צואיטי"ש הַצּוֹעֲקִים בַּלַּיְלָה וְיֵשׁ לָהֶם לְסָתוֹת כְּאָדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמֶה לוֹ שֶׁקּוֹרִין ייב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחָם׃

יח וּבַוְתָא וְקָאתָא וּיַרְקְרֵקָא׃

רס"י ◄ **תִּנְשֶׁמֶת** • הִיא קלב"א שורי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפוֹרַחַת בַּלַּיְלָה; וְתִנְשֶׁמֶת הָאֲמוּרָה בַּשְּׁרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוֹרִין לָהּ טלפ"א.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־הָעֲטַלֵּף׃

יט וְחַוָּרִיתָא וְאִבּוּ לְזִנָּהּ וְנַגַּר טוּרָא וַעֲטַלֵּפָא׃

רס"י ◄ **הַחֲסִידָה** • זוֹ דַּיָּה לְבָנָה ציגוני"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה? שֶׁעוֹשָׂה חֲסִידוּת עִם חַבְרוֹתֶיהָ בַּמְּזוֹנוֹת. **הָאֲנָפָה** • הִיא דַּיָּה רַגְזָנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא שֶׁקּוֹרִין לָהּ היירו"ן. **הַדּוּכִיפַת** • תַּרְנְגוֹל הַבָּר וְכַרְבָּלְתּוֹ כְּפוּלָה, וּבְלַעַ"ז הרופ"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוּכִיפַת? שֶׁהוֹדוֹ כָּפוּת, וְזוֹ הִיא כַּרְבָּלְתּוֹ. "וְנַגַּר טוּרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחָזוֹ" (דף ס"ג).

(כ) כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃

כ כֹּל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן׃

רס"י ◄ **שֶׁרֶץ הָעוֹף** • הֵם הַדַּקִּים הַנִּמּוּכִים הָרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וּצְרָעִין וְיַתּוּשִׁים וַחֲגָבִים. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אֲחֵרִים מִלְּבַד אֵלֶּה. וְכֵן בַּשְּׁרָצִים הַמְּטַמְּאִים שֶׁהִזְכִּירָם בִּפְרָט (לְהַלָּן פְּסוּקִים כט־ל) אֵינָן בַּדִּין הַזֶּה בִּלְתִּי אֵלֶּה הַנְּקוּבִים בַּפָּרָשָׁה בְּשֵׁמוֹת.

וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ סִימָנִים בְּעוֹפוֹת (חֻלִּין נט.), וְהֵן לְהַכִּיר בָּהֶן שֶׁאֵין בַּעַל אוֹתָן הַסִּימָנִין מִן הַמִּינִין הָאֵלֶּה הָאֲסוּרִים. וְהַסִּימָן הַגָּדוֹל בְּעוֹפוֹת הִיא הַדְּרִיסָה, שֶׁכָּל עוֹף הַדּוֹרֵס לְעוֹלָם טָמֵא, כִּי הַתּוֹרָה הִרְחִיקָתְהוּ מִפְּנֵי שֶׁדָּמוֹ מְחֻמָּם לְאַכְזָרִיּוּתוֹ וְשָׁחוֹר וְגַס, וּמוֹלִיד הַמְּרִירָה הַשְּׁרוּפָה הַשַּׁרְחֶרֶת, וְנוֹתֵן אַכְזָרִיּוּת בַּלֵּב. וְאֵין בְּכָל הָעוֹלָם עוֹף שֶׁיִּדְרֹס מִלְּבַד הַנִּזְקָרִים בַּפָּרָשָׁה.

וְהִנֵּה כָּל עוֹף שֶׁיִּדְרֹס נֵדַע שֶׁהוּא מֵאֵלּוּ הַנִּזְקָרִים. וְאִם בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס וַדַּאי מֻתָּר, שֶׁאֵין בְּכָל הָאֲסוּרִים עוֹף שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס זוּלָתִי אֶחָד וְהוּא פֶּרֶס אוֹ עָזְנִיָּה, וְלֹא חָשׁוּ לוֹ חֲכָמִים מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מָצוּי בְּיִשּׂוּב (חֻלִּין סב.) אֶלָּא בְּמִדְבָּרוֹת הוּא שׁוֹכֵן תָּמִיד. וְאוּלַי מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹכֵן בָּחֳרָבוֹת דָּמוֹ נִשְׁרָף וְרַע כְּדוֹרְסִין וְאַסְרָתוּ תּוֹרָה עִמָּהֶם.

וְעוֹד מָנוּ חֲכָמִים בַּסִּימָנִין, שֶׁאִם נִמְצָא עוֹף שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה וְזֶפֶק וְקַרְקָבָן נִקְלָף בַּיָּדוּעַ שֶׁטָּהוֹר הוּא, כִּי יָדוּעַ לָהֶם שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס. אֲבָל כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנִין מִן הַשְּׁלִשָּׁה הַנִּזְקָרִים נֶאֱסַר אוֹתוֹ, כִּי הָעוֹרֵב יֵשׁ בּוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה וְקַרְקָבָן נִקְלָף וְאָנוּ חוֹשְׁשִׁין לוֹ וּלְמִינָיו שֶׁהֵם כֻּלָּם בַּעֲלֵי שְׁנֵי סִימָנִין. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאִם לֹא הָיָה לוֹ אֶלָּא סִימָן אֶחָד מִן הַשְּׁלִשָּׁה הָאֵלּוּ הַנִּזְקָרִים שֶׁנֶּאֱסַר אוֹתוֹ, כִּי שְׁאָר הָעוֹפוֹת הָאֲסוּרִים כֻּלָּן כָּךְ הֵם בְּסִימָן אֶחָד, בִּלְתִּי הַנֶּשֶׁר שֶׁאֵין בּוֹ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ הַשְּׁלִשָּׁה.

וְעִנְיָן הַדְּרִיסָה הוּא הַצָּד צַיִד, שֶׁיִּרְדֹּף הָעוֹפוֹת וְיִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְיִדְרְסֵם בְּיָדָיו וְיֹאכַל אוֹתָם כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הַנֵּץ הַנֵּפֶשׁ הַנִּקְרָא אַסְטוּ"ר, וְהַנֵּץ הַדֹּרֵס הַנִּקְרָא אַשְׁפְּרוּי"ר בְּלַעַ"ז, וּבְעַרְבִּי בֹּ"ז. וְזֶה מִשְׁפַּט הָעוֹפוֹת בְּאִסּוּרָם וְהֶתֵּרָם עַל הַדֶּרֶךְ הַנָּכוֹן וְהַמִּתְחַוֵּר בַּגְּמָרָא, וַאֲשֶׁר חִקְרָנוּהוּ וּמְצָאנוּהוּ כֵּן בִּבְדִיקַת הָעוֹפוֹת.

וְהִנֵּה טַעַם הָאִסּוּר בָּעוֹפוֹת, מִפְּנֵי אַכְזָרִיּוּת תּוֹלְדוֹתָם, וְהַבְּהֵמוֹת יִתְּכֵן שֶׁיִּהְיוּ כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּבַעֲלֵי הַגֵּרָה וְהַפַּרְסָה הַשְּׁסוּעָה דּוֹרֵס, וְהַשְּׁאָר כֻּלָּם יִטְרְפוּ. וְהִנֵּה נִמְצָא בְּתוֹלַדְתָּם שִׁנּוּי, מַה שֶּׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים (ע"ז לה:) שֶׁכָּל חֵלֶב הַטְּהוֹרִים עוֹמֵד, וְחֵלֶב הַטְּמֵאִים כֻּלָּם אֵינֶנּוּ נִקְפָּא וְלֹא יִתְגַּבֵּן לְעוֹלָם. וְהִנֵּה הֵם מְשֻׁנִּים. **וַיִּתָּכֵן** מִזֶּה שֶׁזִּיזִיקוּ בְּאֵיבְרֵי הַזֶּרַע, וְיִהְיֶה הַזֶּרַע הַמִּתְאַסֵּף מִן הַלֵּחָה שֶׁבָּהֶם קָרֶה וְלֵחָה וְלֹא תּוֹלִיד כְּלָל, אוֹ לֹא תּוֹלִיד בְּטוֹב וְנָכוֹן, מִלְּבַד שֶׁיֵּשׁ בַּמֻּתָּרִים טוֹבָה יְדוּעָה בְּדֶרֶךְ הָרְפוּאוֹת. וְרָאִיתִי בִּקְצָת סִפְרֵי הַנִּסְיוֹנוֹת, שֶׁחֵלֶב הַחֲזִיר אִם יָצַק הַיּוֹנֵק מִמֶּנּוּ יִהְיֶה אוֹתוֹ הַנַּעַר מְצֹרָע, וְזֶה לְאוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּכֻלָּם סְגֻלּוֹת רָעוֹת מְאֹד.

(כ) שֶׁרֶץ הָעוֹף. הֵן הַדַּקִּין הַנִּמּוּכִין וְרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן זְבוּבִין וּצְרָעִין וְיַתּוּשִׁין וַחֲגָבִים. לְשׁוֹן רַשִּׁ"י. וְאֵינֶנּוּ נָכוֹן אֶצְלִי, כִּי

(כא) אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ:

כא בְּרַם יָת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלַּךְ עַל אַרְבַּע דִּי לֵהּ קַרְצוּלִין מֵעִלָּוֵי רַגְלוֹהִי לְקַפָּצָא בְּהוֹן עַל אַרְעָא:

רש״י ◄ **עַל אַרְבַּע** • עַל אַרְבַּע רַגְלַיִם. **מִמַּעַל לְרַגְלָיו** • סָמוּךְ לְצַוָּארוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רַגְלַיִם לְבַד אַרְבַּע רַגְלָיו, וּכְשֶׁרוֹצֶה לָעוּף וְלִקְפֹּץ מִן הָאָרֶץ, מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כְּרָעַיִם וּפוֹרֵחַ. וְיֵשׁ מֵהֶן הַרְבֵּה, כְּאוֹתָן שֶׁקּוֹרִין לנגושט״א, אֲבָל אֵין אָנוּ בְּקִיאִין בָּהֶן, שֶׁאַרְבָּעָה סִימָנֵי טָהֳרָה נֶאֱמְרוּ בָּהֶם: אַרְבַּע רַגְלַיִם וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם וְקַרְסֻלַּיִן, אֵלּוּ כְּרָעַיִם הַכְּתוּבִים כָּאן, וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. וְכָל סִימָנִים הַלָּלוּ מְצוּיִין בְּאוֹתָן שֶׁבֵּינוֹתֵינוּ, אֲבָל יֵשׁ שֶׁרֹאשָׁן אָרֹךְ, וְיֵשׁ שֶׁאֵין לָהֶם זָנָב, וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא שְׁמוֹ ״חָגָב״; וּבְזֶה אֵין אָנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

(כב) אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת־הַסָּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ:

כב יָת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן יָת גּוֹבָא לִזְנֵהּ וְיָת רְשׁוּנָא לִזְנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא לִזְנוֹהִי וְיָת חֲגָבָא לִזְנוֹהִי:

(כג) וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם:

כג וְכֹל רִחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּי לֵהּ אַרְבַּע רַגְלִין שִׁקְצָא הוּא לְכוֹן:

רש״י ◄ **וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף וְגוֹ׳** • (ת״כ) בָּא לְלַמֵּד שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ — טָהוֹר.

(כד) וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

כד וּלְאִלֵּין תִּסְתָּאֲבוּן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רש״י ◄ **וּלְאֵלֶּה** • (ת״כ) הָעֲתִידִין לְהֵאָמֵר לְמַטָּה בָּעִנְיָן. **תִּטַּמְּאוּ** • כְּלוֹמַר, בִּנְגִיעָתָם יֵשׁ טֻמְאָה. רמב״ן

רמב״ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לא יִקָּרֵא הָעוֹף שֶׁרֶץ בַּעֲבוּר קָטְנוֹ, וְלֹא יִהְיֶה שְׁמוֹ עוֹף סְתָם בַּעֲבוּר גֹּדֶל גּוּפוֹ. וְהָעֲטַלֵּף קָטָן הֶרְגְּלַיִם, וְרַבִּים מִמִּינֵי הָאַרְבֶּה אֲשֶׁר רַגְלָיו גְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ, וְלָמָּה לֹא יִקָּרֵא שֶׁרֶץ הָעוֹף כָּהֶם.

אֲבָל שֶׁרֶץ הָעוֹף פֵּרוּשׁוֹ בְּצִדּוֹ: הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע, כִּי כָּל עוֹף שֶׁיֵּלֵךְ עַל שְׁנֵי רַגְלַיִם צַוָּארוֹ זָקוּף וְרֹאשׁוֹ לְמַעְלָה וְסוֹמֵךְ עַל כְּנָפָיו וּמְעוֹפֵף תָּמִיד, וְלָכֵן יִקָּרֵא עוֹף כָּנָף וְעוֹף סְתָם. אֲבָל בַּעֲלֵי אַרְבָּעָה רַגְלַיִם הוֹלְכִים נְמוּכִים, וְצַוָּארָם וְרֹאשָׁם לְמַטָּה כִּשְׁרָצִים, וּלְכָךְ יִקָּרְאוּ שֶׁרֶץ הָעוֹף, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי בְּסֵדֶר בְּרֵאשִׁית (א כ).

וְכֵן חָזַר כָּאן וּפֵרַשׁ: וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם (פָּסוּק כג), וּפֵרוּשׁוֹ, כְּאוֹמֵר: כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם בִּלְבַד, וְאֵין לוֹ כְּרָעַיִם הַנִּזְכָּרִים, שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): רַבִּי אוֹמֵר וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם, הָא אִם יֵשׁ לוֹ חָמֵשׁ טָהוֹר.

וְהִנֵּה אֵין בַּפָּרָשָׁה הַזֹּאת בְּשֶׁרֶץ הָעוֹף אֶלָּא מִצְוַת עֲשֵׂה. אֲבָל בְּמִשְׁנַה הַתּוֹרָה (דְּבָרִים יד יט) נֶאֱמְרָה בוֹ אַזְהָרָה: וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ, מִשָּׁם לוֹקִים עָלָיו.

(כד) וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ. לְאֵלֶּה הָעֲתִידִין לְהֵאָמֵר לְמַטָּה בָּעִנְיָן תִּטַּמְּאוּ (רַשִּׁ״י כָּאן) (ת״כ), כָּאן לִמְּדָךְ שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מְטַמְּאָה, וּבָעִנְיָן שֶׁבְּסוֹף הַפָּרָשָׁה (פָּסוּק לט) פֵּרַשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה. לְשׁוֹן רַשִּׁ״י (בְּפָסוּק כ״ו). וְאִם כֵּן לָמָּה חִלְּקָן הַכָּתוּב וְלָמָּה פֵּרֵט בָּהֶם, הָיָה רָאוּי שֶׁיֹּאמַר, כָּל הַנּוֹגֵעַ בִּנְבֵלַת בְּהֵמָה יִטְמָא עַד הָעָרֶב, וְכָל הַנּוֹשֵׂא מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד הָעָרֶב.

וְהַנָּכוֹן כִּי כָּאן הִזְכִּיר בִּנְבֵלָתָם סְתָם וְלֹא הִזְכִּיר בָּהֶם מִיתָה, לְלַמֵּד שֶׁאֵין בָּהֶם שְׁחִיטָה, וְכָל הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן בִּזְמַן שֶׁאֵינָם חַיִּים יִטְמָא, אֲבָל שָׁם אָמַר: וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה, לוֹמַר שֶׁאִם נִשְׁחַט אֵינָהּ מְטַמְּאָה.

וְעִנְיָן הַפָּרָשָׁה, הִזְכִּיר: וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ, לוֹמַר שֶׁאֵין בַּנִּזְכָּרִים בְּדָגִים וּבְעוֹפוֹת וּבַחֲגָבִים הַטֻּמְאָה הַזּוֹ, רַק לְאֵלֶּה אֲשֶׁר יַזְכִּיר, וְהֵם הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָּה שׁוֹסַעַת שֶׁסַע וּמַעֲלַת גֵּרָה. וְאָמַר (בְּפָסוּק כו) טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא, בַּטֻּמְאָה הַנִּזְכֶּרֶת, וְחָזַר וְאָמַר (בִּפְסוּקִים כז־כח) שֶׁכָּל הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו בְּחַיָּה גַּם כֵּן יִטְמָא הַנּוֹגֵעַ עַד הָעָרֶב, וְהַנּוֹשֵׂא יוֹסִיף לְכַבֵּס בְּגָדָיו. וְכֵן: וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ (פָּסוּק כט), עַל הֶעָתִיד לְהַזְכִּיר. וְנִשְׁתַּבֵּשׁ רַבִּי אַבְרָהָם בְּכָאן.

וְהִנֵּה לְמַעְלָה בְּעִנְיַן אִסּוּר הַמַּאֲכָל (פְּסוּקִים ד־ז) הִזְכִּיר הַבְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ שׁוֹסַעַת שֶׁסַע וּמַעֲלַת גֵּרָה וְלֹא הִזְכִּיר הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו בְּחַיָּה, אוּלַי בַּעֲבוּר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְאָכְלָם לֹא פֵּרֵט בָּהֶם, וְהִנִּיחָם בְּתוֹךְ הַכְּלָל שֶׁאָמַר (בְּפָסוּק ג). שֶׁנֹּאכַל הַבְּהֵמָה הַמַּפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשׁוֹסַעַת שֶׁסַע וּמַעֲלַת גֵּרָה וְלֹא אַחֶרֶת, וְחַיָּה בְּכָלַל בְּהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר (דְּבָרִים יד ד־ה).

וּלְרַבּוֹתֵינוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים בַּפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ מִדְּרָשִׁים, לְכָל הַבְּהֵמָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם (פָּסוּק כו), בְּאֵבֶר מִן הַחַי, (פָּרָשָׁה ד ב), וְכָל הוֹלֵךְ עַל כַּפָּיו, בְּאֵבֶר מִן הַמֵּת, (פֶּרֶק ו ו). כִּי יַאֲרִיךְ הַכָּתוּב וְיַזְכִּיר בָּהֶם טְמֵאוֹת רַבּוֹת לְרֻמּוֹ שֶׁיִּטְמְאוּ כֻּלָּם וּמִקְצָתָם, בְּמִיתַת כָּל הַגּוּף וּבְמִיתַת הָאֵבֶר מִמֶּנּוּ כְּשֶׁיִּתְלַשׁ מִן הַגּוּף הַחַי.

וְטַעַם יִטְמָא עַד הָעָרֶב, בְּכָל הַפָּרָשָׁה, כִּי בָּעֶרֶב יִטָּהֵר אִם רָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם. אֲבָל קִצֵּר בְּרִחִיצָה, בַּעֲבוּר שֶׁהִזְכִּיר (בַּפָּסוּק הַבָּא) כִּבּוּס בִּגְדֵי הַנּוֹשֵׂא שֶׁהוּא הַטְבִּילָה, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיִּרְחַץ גּוּפוֹ. וּכְשֶׁהִשְׁלִים לְהַזְכִּיר כָּל הַטֻּמְאוֹת בִּנְבֵלוֹת וּבִשְׁרָצִים הִזְכִּיר הַטְבִּילָה בְּכֵלִים: בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר (פָּסוּק לב), וְהוּא הַדִּין לְאָדָם כִּי מִמֶּנּוּ נִלְמַד.

וּבְפָרָשָׁה אַחֶרֶת (לְהַלָּן יז טו) פֵּרַשׁ: וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב. וְהִזְכִּיר גַּם הָעִנְּשׁ: וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ (שָׁם פָּסוּק טז), וְהוּא כְּלָל לְכָל טֻמְאַת הַנְּבֵלוֹת, וּמִמֶּנּוּ נִלְמַד לַשְּׁרָצִים, וּכְבָר הִזְכִּירָה כָּאן הָרְחִיצָה בִּשְׂרָצִים כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי.

וְהֶחְמִיר הַכָּתוּב בְּמַשָּׂא יוֹתֵר מִן הַמַּגָּע בְּכִבּוּס

(כה) וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃

כה וְכָל דְּיִטּוֹל מִנְּבִלְתְּהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא׃

רש"י◄ **וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם** • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמְרָה טֻמְאַת מַשָּׂא, חֲמוּרָה מִטֻּמְאַת מַגָּע, שֶׁהִיא טְעוּנָה כִּבּוּס בְּגָדִים.

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׂסַע אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃

כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פַּרְסָתָא וְטַלְפִּין לֵיתָהָא מַטְלְפָא וּפְשִׁרָא לֵיתָהָא מַפְסְקָא מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב׃

רש"י◄ **מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֶׂסַע אֵינֶנָּה שֹׁסַעַת** • כְּגוֹן גָּמָל שֶׁפַּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעְלָה, אֲבָל לְמַטָּה הִיא מְחֻבֶּרֶת. כָּאן לְמֶדְךָ, שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה מְטַמְּאָה: וּבָעִנְיָן שֶׁבְּסוֹף הַפָּרָשָׁה פֵּרֵשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

(כז) וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃

כז וְכֹל דִּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי בְּכָל חַיְתָא דִּמְהַלְּכָא עַל אַרְבַּע מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא׃

רש"י◄ **עַל־כַּפָּיו** • כְּגוֹן: כֶּלֶב וְדֹב וְחָתוּל. **טְמֵאִים הֵם לָכֶם** • לְמַגָּע.

(כח) וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם׃ ס

כח וּדְיִטּוֹל יָת נְבִלְתְּהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא מְסַאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן׃

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ׃

כט וְדֵין לְכוֹן מְסָאֲבָא בְּרִחְשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא חֵלְדָא וְעַכְבְּרָא וְצָבָא לִזְנוֹהִי׃

רש"י◄ **וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא** • כָּל טֻמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֶלָּא לְטֻמְאָה מַמָּשׁ; לִהְיוֹת טָמֵא בְּמַגָּעָן וְנֶאֱסָר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים וְלִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ. **הַחֹלֶד** • מושטיל"ה. **וְהַצָּב** • פויי"ט, שֶׁדּוֹמֶה לִצְפַרְדֵּעַ.

(ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשָׁמֶת׃

ל וְיָלָא וְכוֹחָא וְחַלְטִיתָא וְחֵמְטָא וְאָשׁוּתָא׃

רש"י◄ **וְהָאֲנָקָה** • הריצו"ן. **וְהַלְּטָאָה** • לישרד"ה. **וְהַחֹמֶט** • לימצ"א. **וְהַתִּנְשָׁמֶת** • טלפ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃

לא אִלֵּין דִּמְסַאֲבִין לְכוֹן בְּכָל רִחְשָׁא כָּל דְּיִקְרַב בְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא׃

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל עֲלֵיהֶם מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר׃

לב וְכֹל דִּי יִפֵּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי מְסָאֵב מִכָּל מַאן דְּאָע אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מְשַׁךְ אוֹ שָׂק כָּל מָאן דִּי תִתְעֲבַד עִבִידָא בְּהוֹן בְּמַיָּא יִתְּעַל וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי׃

רש"י◄ **בַּמַּיִם יוּבָא** • (יבמות עה) וְאַף לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טָמֵא הוּא לִתְרוּמָה. **עַד הָעָרֶב** • וְאַחַר־כָּךְ – **וְטָהֵר** • בְּהֶעֱרֵב הַשֶּׁמֶשׁ. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַבְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הַנּוֹגְעִים לִגַּע בְּיָדוֹ בְּנַחַת, אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אוֹתָם, דֶּרֶךְ מַשָּׂא שֶׁיִּכְבַּד עָלָיו וּבְגָדָיו יִסְיְעוּ אוֹתוֹ בְּרֹב פְּעָמִים.

(לב) וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ. הַקָּרוֹב אֵלַי בָּזֶה, כִּי מֵהֶם בְּמֹתָם יִרְמֹז לְכָל הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה בִּבְהֵמָה טְמֵאָה וְשֶׁרֶץ וְחַיָּה, כִּי לָמָּה יַזְכִּיר טֻמְאַת הַכֵּלִים וְהַבְּגָדִים בִּשְׁרָצִים בִּיחוּד, וְהִיא נוֹהֶגֶת גַּם בִּנְבֵלוֹת, וְכֵן כָּל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר יַזְכִּיר בְּהֶכְשֵׁר הָאוֹכְלִין (בְּפָסוּק לד): כֻּלָּן שָׁוִין בְּכָל הַטֻּמְאוֹת, וּבִכְלָלָן דִּבֵּר הַכָּתוּב. וְאַל יִקְשֶׁה עָלֶיךָ הֱיוֹת בָּהֶם בְּמֹתָם שֶׁבַּכָּתוּב הָרִאשׁוֹן בִּשְׁרָצִים, וּמֵהֶם בְּמֹתָם בַּכָּתוּב הַשֵּׁנִי בְּכֻלָּן, כִּי כֵן בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים.

וְיִתָּכֵן לוֹמַר, שֶׁהִמְתִּין הַכָּתוּב עַד שֶׁהִזְכִּיר כָּל הַטְּמֵאִים בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבַשְּׁרָצִים, וְאַחַר כָּךְ בְּסוֹף הִזְכִּיר הַטֻּמְאָה בְּכֵלִים בְּאֶחָד אֲשֶׁר יַשְׁלִים בּוֹ לִלְמֹד מִמֶּנּוּ לְכָל הָאֲחֵרִים,

◆ שבת קודש כ"ט ניסן ◆

(לג) וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ:

לג וְכָל מַאן דַּחֲסַף דִּי יִפֵּל מִנְּהוֹן לְגַוֵּהּ כֹּל דִּי בְגַוֵּהּ יִסְתָּאַב וְיָתֵהּ תְּתַבְּרוּן:

רש"י◀ **אֶל־תּוֹכוֹ** • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטַּמֵּא אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ (חולין כד). **כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא** • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמְטַמֵּא מַה שֶּׁבַּאֲוִירוֹ (סִפְרֵי אַחֲרִים: צָרִיךְ לוֹמַר: 'בְּתוֹכוֹ') • **וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ** • (ת"כ) לְמִד שֶׁאֵין לוֹ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה.

(לד) מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

לד מִכָּל מֵיכְלָא דְּמִתְאֲכֵל דִּי יַעֲלוּן עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵי מְסָאֵב וְכָל מַשְׁקֶה דִּי יִשְׁתֵּה בְּכָל מָאן יְהֵי מְסָאֵב:

רש"י◀ **מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל** • מוּסָב עַל מִקְרָא הָעֶלְיוֹן: כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטְמָא; וְכֵן כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי וְהוּא בְּתוֹךְ כְּלִי חֶרֶס הַטָּמֵא – יִטְמָא. לָמַדְנוּ מִכָּאן דְּבָרִים הַרְבֵּה: לָמַדְנוּ שֶׁאֵין אֹכֶל מֻכְשָׁר וּמִתְקַבֵּל לְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת, וּמִשֶּׁבָּאוּ עָלָיו מַיִם פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל טֻמְאָה לְעוֹלָם וַאֲפִלּוּ נָגוּב; וְהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְכָל הַנִּקְרָא מַשְׁקֶה, מַכְשִׁיר זְרָעִים לְטֻמְאָה כַּמַּיִם, שֶׁכָּךְ יֵשׁ לִדְרֹשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם, אוֹ כָּל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי – יִטְמָא הָאֹכֶל'. וְעוֹד לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שֶׁאֵין וְלַד הַטֻּמְאָה מְטַמֵּא כֵּלִים, שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ: יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַכֵּלִים מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס? תַּלְמוּד לוֹמַר: "כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא... מִכָּל־הָאֹכֶל", אֹכֶל וּמַשְׁקֶה מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכֵּלִים מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהַשֶּׁרֶץ אֲבִי הַטֻּמְאָה וְהַכְּלֵי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלַד הַטֻּמְאָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְטַמֵּא כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְלָמַדְנוּ עוֹד שֶׁהַשֶּׁרֶץ שֶׁנָּפַל לַאֲוִיר תַּנּוּר וְהַפַּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נָגַע הַשֶּׁרֶץ בַּפַּת: הַתַּנּוּר – רֹאשׁוֹן, וְהַפַּת – שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רוֹאִין אֶת הַתַּנּוּר כְּאִלּוּ מָלֵא טֻמְאָה וּתְהֵא הַפַּת תְּחִלָּה, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, לֹא נִתְמַעֲטוּ כָּל הַכֵּלִים מִלִּטָּמֵא מֵאֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס, שֶׁהֲרֵי טֻמְאָה עַצְמָהּ נִגְעָה בָּהֶן מִגַּבָּן; וְלָמַדְנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מַיִם שֶׁאֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת זְרָעִים, אֶלָּא אִם־כֵּן נָפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשֶּׁנִּתְּלְשׁוּ; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר מִקַּבְּלִין הֶכְשֵׁר בִּמְחֻבָּר, אֵין לְךָ שֶׁלֹּא בָּאוּ עָלָיו מַיִם. וּמַהוּ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם"? וְלָמַדְנוּ עוֹד, שֶׁאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֲחֵרִים, אֶלָּא אִם־כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבֵיצָה (ת"כ. יומא פ), שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אֹכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים: 'אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מַחֲזִיק יוֹתֵר מִבֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת'. **רמב"ן**

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כִּי דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ (חֲגִיגָה יא.) שֶׁיִּהְיֶה מֵהֶם בְּמוֹתָם בִּשְׂרָצִים וּמִמֶּנּוּ יִלְמְדוּ עַל הַשֶּׁרֶץ שֶׁהוּא מְטַמֵּא בְּכַעֲדָשָׁה. וְכֵן נָהַג הַכָּתוּב בִּטְבִילָה, שֶׁהִזְכִּיר (בְּפָסוּק זֶה) בְּסוֹף כָּל הַטֻּמְאוֹת טֻמְאַת הַכֵּלִים וּטְבִילָתָן, וּמִמֶּנּוּ נִלְמַד לְאָדָם וְכֵלִים בְּכָל שֶׁאָר הַטֻּמְאוֹת הַנִּזְכָּרוֹת.

בַּמַּיִם יוּבָא. וְאַף לְאַחַר טְבִילָתוֹ טָמֵא הוּא לְתְרוּמָה עַד הָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ, וְאַחַר כָּךְ הוּא נִטְהָר בְּהֶעֶרֶב שִׁמְשׁוֹ. לְשׁוֹן רַשִׁ"י. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, יָכוֹל לַכֹּל, תַּלְמוּד לוֹמַר וְטָהֵר, אִי וְטָהֵר יָכוֹל לְכָל דָּבָר, תַּלְמוּד לוֹמַר וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב, הָא כֵּיצַד טָהוֹר לְחֵלִין מִבְּעוֹד יוֹם, וְלִתְרוּמָה מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. וְשִׁעוּר הַכָּתוּב לְפִי הַמִּדְרָשׁ: בַּמַּיִם יוּבָא וְטָהֵר וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט: בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר בָּעֶרֶב. וְהִנֵּה הִזְכִּיר הַכָּתוּב בְּכָל הַפָּרָשִׁיוֹת "עַד הָעֶרֶב", כִּי יִתְפֹּס הַטָּהֳרָה לִתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (לְהַלָּן כב ו־ז): וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם, וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא. אֲבָל הַטָּהֳרָה לְחֵלִין אוֹ לְמַעֲשַׂר הִיא בִּטְבִילָה בִּלְבַד, וְלֹא יַזְכִּירֶנָּהּ בְּכָאן, כִּי אֵינֶנּוּ מִצְוָה לִטָּהֵר לְחֵלִין, וְאִם רָצָה אוֹכְלָן בְּטֻמְאָה.

(לד) מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: הַכָּתוּב הַזֶּה כְּפִי מִדְרָשׁוֹ יִלְמַד בּוֹ דְּבָרִים הַרְבֵּה, לָמַדְנוּ שֶׁאֵין אֹכֶל מֻכְשָׁר וּמִתְקַבֵּל וְכוּ', וְעוֹד לָמְדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן שֶׁאֵין וְלַד הַטֻּמְאָה מְטַמֵּא כֵּלִים, שֶׁכָּךְ שָׁנִינוּ וְכוּ', וְלָמַדְנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מַיִם שֶׁאֵינָהּ מַכְשֶׁרֶת וְכוּ', וּבִכְלָלָם אָמַר: וְלָמַדְנוּ עוֹד שֶׁאֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אֲחֵרִים אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כַּבֵּיצָה, שֶׁנֶּאֱמַר: יֵאָכֵל, אֹכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מַחֲזִיק יוֹתֵר מִבֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת. זֶה לְשׁוֹן הָרַב.

וְיֵשׁ בּוֹ קִצּוּר, כִּי הַכָּתוּב הַזֶּה בְּטֻמְאַת הָאוֹכְלִין עַצְמָהּ הוּא, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּטֻמְאָתָן לַאֲחֵרִים. אֲבָל הוֹצִיא הָרַב זֶה מִמַּה שֶׁאָמְרוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): אֹכֶל יִטְמָא, מְלַמֵּד שֶׁמְּטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא, יָכוֹל יִטַּמֵּא לַאֲחֵרִים בְּכָל שֶׁהוּא, תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר יֵאָכֵל, הָא אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא בְּכַבֵּיצָה.

וּכְבָר חָלְקוּ עַל הָרַב, וְהֵבִיאוּ רְאָיוֹת שֶׁאֵין הָאוֹכְלִין מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִן הַתּוֹרָה כְּלָל אֶלָּא בְּכַבֵּיצָה, וְהַמִּדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים אַסְמַכְתָּא מִדִּבְרֵיהֶם, שֶׁהֵם הוֹסִיפוּ שֶׁיְּקַבְּלוּ טֻמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא. וְעִקַּר הַכָּתוּב יִדְרֹשׁ בְּמַה שֶׁאָמַר שָׁם: הָאֹכֶל, לְהוֹצִיא אוֹכְלֵי בְּהֵמָה. מִכָּל הָאֹכֶל, לְהָבִיא אוֹכְלֵי בְּהֵמָה שֶׁחָשַׁב עֲלֵיהֶם לְמַאֲכָל אָדָם. אֲשֶׁר יֵאָכֵל, פְּרָט לְאֹכֶל סָרוּחַ.

(לה) וְכֹ֣ל אֲשֶׁר־יִפֹּ֣ל מִנִּבְלָתָ֗ם עָלָ֤יו יִטְמָא֙ תַּנּ֣וּר וְכִירַ֔יִם יֻתָּ֖ץ טְמֵאִ֣ים הֵ֑ם וּטְמֵאִ֥ים יִהְי֖וּ לָכֶֽם׃

לה וְכֹל דִּי יִפֵּל מִנִּבְלָתְהוֹן עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאָב תַּנּוּר וְכִירַיִם אִנּוּן וּמְסַאֲבִין יְהוֹן לְכוֹן׃

רש"י ◄ **תַּנּוּר וְכִירַיִם** • (כלים יא) כֵּלִים הַמִּטַּלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹךְ, וְשׂוֹפֶת אֶת הַקְּדֵרָה עַל גֶּקֶב הֶחָלָל, וּשְׁנֵיהֶם פִּיהֶם לְמַעְלָה. **יֻתָּץ** • שֶׁאֵין לִכְלִי חֶרֶס טָהֳרָה בִּטְבִילָה. **וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם** • שֶׁלֹּא תֹּאמַר: 'מְצֻוֶּה אֲנִי לְנָתְצָם', תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם"; אִם רָצָה לְקַיְּמָן בְּטֻמְאָתָן – רַשַּׁאי. רמב"ן

(לו) אַ֚ךְ מַעְיָ֣ן וּבּ֔וֹר מִקְוֵה־מָ֖יִם יִהְיֶ֣ה טָה֑וֹר וְנֹגֵ֥עַ בְּנִבְלָתָ֖ם יִטְמָֽא׃

לו בְּרַם מַעְיָן וְגוֹב בֵּית כְּנִישׁוּת מַיָּא יְהֵי דְכֵי וּדְיִקְרַב בִּנְבִלְתְּהוֹן יְהֵי מְסָאֵב׃

רש"י ◄ **אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מַיִם** • הַמְחֻבָּרִים לַקַּרְקַע, אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לְךָ לִלְמֹד. **יִהְיֶה טָהוֹר** • הַטּוֹבֵל בָּהֶם – מִטֻּמְאָתוֹ. **וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא** • (ת"כ) אֲפִלּוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעְיָן וּבוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם, יִטְמָא. שֶׁלֹּא תֹּאמַר קַל וָחֹמֶר: אִם מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים מִטֻּמְאָתָם, קַל וָחֹמֶר שֶׁיַּצִּיל אֶת הַטָּהוֹר מִלִּטָּמֵא, לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא". רמב"ן

(לז) וְכִ֣י יִפֹּ֗ל מִנִּבְלָתָם֙ עַל־כָּל־זֶ֣רַע זָרוּ֔עַ אֲשֶׁ֥ר יִזָּרֵ֖עַ טָה֑וֹר הֽוּא׃

לז וַאֲרֵי יִפֵּל מִנִּבְלָתְהוֹן עַל כָּל בַּר זְרַע זְרוּעַ דִּי יִזְדְּרַע דְּכֵי הוּא׃

רש"י ◄ **זֶרַע זָרוּעַ** • זְרִיעָה שֶׁל מִינֵי זֶרְעוֹנִין. "זָרוּעַ" שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וְיִתְּנוּ־לָנוּ מִן־הַזֵּרְעוֹנִים". **טָהוֹר הוּא** • לִמֻּדְךָ הַכָּתוּב, שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר וְנִתְקַן לְקָרוֹת אֹכֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם. רמב"ן

(לח) וְכִ֣י יֻתַּ֣ן־מַ֗יִם עַל־זֶ֤רַע וְנָפַל֙ מִנִּבְלָתָ֔ם עָלָ֖יו טָמֵ֣א הֽוּא׃ לָכֶֽם׃ ס

לח וַאֲרֵי יִתְיַהֲבוּן מַיָּא עַל (בַּר) זַרְעָא וְיִפֵּל מִנִּבְלָתְהוֹן עֲלוֹהִי מְסָאֵב הוּא לְכוֹן׃

רש"י ◄ **וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע** • לְאַחַר שֶׁנִּתְלַשׁ. שֶׁאִם תֹּאמַר: "יֵשׁ הֶכְשֵׁר בִּמְחֻבָּר", אֵין לְךָ זֶרַע שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר!. **מַיִם עַל זֶרַע** • בֵּין מַיִם בֵּין שְׂאָר מַשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נָפַל לְתוֹכָן; הַכֹּל נִדְרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. **וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו** • אַף מִשֶּׁנֶּגַב מִן הַמַּיִם, שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא לִהְיוֹת עָלָיו שֵׁם אֹכֶל, וּמִשֶּׁיָּרַד עָלָיו הֶכְשֵׁר קַבָּלַת טֻמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוּב אֵינוֹ נֶעֱקָר הֵימֶנּוּ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(לה) תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ. בָּא הַכָּתוּב לְלַמֵּד, שֶׁיִּהְיֶה דִּין הַתַּנּוּר וְהַכִּירַיִם, שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין מִן הַטִּיט, וּמַסִּיקִין הָאוֹר בְּתוֹכָן וְאוֹפִין הַפַּת בָּהֶן, בְּחִבּוּרָן לַקַּרְקַע, כְּדִין כְּלֵי חֶרֶשׂ, שֶׁהֵן הַקְּדֵרוֹת וְהַקִּיתוֹנִיּוֹת הָאֲפוּיִין בַּכִּבְשָׁן וְהֵן מִטַּלְטְלִין, שֶׁאַף הֵם יְקַבְּלוּ טֻמְאָה, וְאֵין לָהֶם טָהֳרָה בְּמִקְוֶה.

וְאָמַר יֻתָּץ וְלֹא אָמַר יִשָּׁבֵר, לְלַמֵּד שֶׁאֵין צָרִיךְ לְשַׁבְּרָן עַד שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִּמְכִתָּתוֹ חֶרֶס לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד, אֶלָּא יַהֲרֹסֶם וְלֹא יִבְנֵם לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתָּם. וּלְלַמֵּד עוֹד שֶׁהֵם מְקַבְּלִין טֻמְאָה אַף עַל פִּי שֶׁמְּחֻבָּרִין בָּאָרֶץ, וְיִתֹּץ אֲשֶׁר בָּנָה, כִּי עִנְיַן נְתִיצָה הֲרִיסַת בִּנְיָן, כְּמוֹ: וַתִּתְצוּ הַבָּתִּים (יְשַׁעְיָה כב י), וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת (לְהַלָּן יד מה).

(לו) אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר. יֹאמַר שֶׁאֵין הַמַּיִם בְּמִקְוֶה מְקַבְּלִין טֻמְאָה בְּחִבּוּרָם לַקַּרְקַע אִם יִפֹּל בָּהֶן הַטֻּמְאָה. וְאָמַר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא, שֶׁעוּרוֹ: וּמַיִם אֲשֶׁר נוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא, כִּי הַמַּיִם הַתְּלוּשִׁים אֲשֶׁר יִגְּעוּ בָּהֶם בְּנִבְלָתָם יִטְמְאוּ, כִּי בַּמִּקְוֶה לֹא יִגְּעוּ הַמַּיִם בְּנִבְלָתָם אֲבָל נִבְלָתָם יִפֹּל אֶל תּוֹכוֹ.

וְהִזְכִּיר הַמַּיִם בִּלְשׁוֹן יָחִיד, כְּדֶרֶךְ: מִי נָדָה לֹא זֹרַק עָלָיו (בַּמִּדְבָּר יט יג). אוֹ שֶׁיֹּאמַר הַכָּתוּב: וְכָל נוֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא, וְהַכַּוָּנָה לְרַבּוֹת הַמַּיִם וְהַמַּשְׁקִים הַנִּזְכָּרִים (בְּפָסוּק לד). וְעַל הַכְּלָל, כִּי בָּא זֶה לְלַמֵּד עַל הַמַּיִם שֶׁהֵם מְקַבְּלִין טֻמְאָה בְּתָלוּשׁ וְלֹא בִּמְחֻבָּר, שֶׁלֹּא הֻזְכַּר זֶה עַד עַתָּה.

וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן): רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא, בְּמַגָּע הֵן מְטַמְּאִין וְלֹא בְּמַשָּׂא. וְגַם זֶה יִתְּכֵן, שֶׁיִּחְזֹר אֶל כָּל הָעִנְיָנִים הַנִּזְכָּרִים וְיֹאמַר שֶׁאֵין לַשְּׂרָצִים רַק טֻמְאַת מַגָּע. וְעוֹד לְרַבּוֹתֵינוּ בַּכָּתוּב הַזֶּה מִדְרָשִׁים בְּיִתּוּר הַלָּשׁוֹן, וְכֻלָּם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

וְהִזְכִּיר טָהֳרַת הַמִּקְוֶה וְהַמַּיִם הַמְחֻבָּרִים בַּשְּׂרָצִים, וְהוּא הַדִּין לְנְבֵלוֹת, אַךְ הִמְתִּין עַד שֶׁהִשְׁלִים לְהַזְכִּיר כָּל מִינֵי הַמְטַמְּאִין, אוֹ בַּעֲבוּר שֶׁדֶּרֶךְ הַשְּׂרָצִים לָמוּת בְּמַעְיָן וּבוֹר.

וּכְבָר הִזְכַּרְתִּי דַּעְתִּי (לְעֵיל פָּסוּק לב).

(לז) זֶרַע זָרוּעַ. זֶרַע שֶׁל מִינֵי זֶרְעוֹנִים. זָרוּעַ שֵׁם דָּבָר, וְיִתְּנוּ לָנוּ מִן הַזֵּרֹעִים (דָּנִיאֵל א יב). טָהוֹר הוּא, לְלַמֵּדְךָ שֶׁלֹּא הֻכְשַׁר וְנִתְקַן לִהְיוֹת אֹכֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבֹא עָלָיו מַיִם. לְשׁוֹן רַשִּׁ"י.

וְהִנֵּה לְמַעְלָה (בְּפָסוּק לד) הִזְכִּיר הַכָּתוּב: מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם לְלַמֵּד עַל הַהֶכְשֵׁר, אֲבָל שָׁם אָמְרוּ שֶׁאֵין הָאֹכֶל מִטַּמָּא מְאַוִּיר כְּלִי חֶרֶס אֶלָּא בְּהֶכְשֵׁר מַיִם, וְכָאן הוֹסִיף שֶׁאַף מִן הַשְּׂרָצִים עַצְמָם אֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא בְּהֶכְשֵׁר, כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן).

וְיִתָּכֵן עוֹד לוֹמַר, כִּי מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה הַבָּשָׂר וְהַמַּאֲכָלִים הַנִּזְכָּרִים, וְכָאן אָמַר שֶׁאַף הַזֶּרָעִים כַּאֲשֶׁר יוֹצִיאוּ אוֹתָם לִזְרִיעָה יִטַּמְּאוּ בְּהֶכְשֵׁר מַיִם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ' 74)

וְכִי יִתַּן מַיִם עַל זָרַע . . טָמֵא הוּא לָכֶם (יא, לח) **מַאֲכָל יָבֵשׁ** – רוֹמֵז לַעֲבוֹדַת ה' 'יְבֵשָׁה'. **מַאֲכָל רָטֹב** – רוֹמֵז לַעֲבוֹדָה מִתּוֹךְ חַיּוּת וְ'לַחְלוּחִית'. וּמַאֲכָל אֵינוֹ מִקַּבֵּל טֻמְאָה עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו מַיִם, שֶׁכֵּן הַטֻּמְאָה נִמְשֶׁכֶת דַּוְקָא לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְדֻשָּׁה יְתֵרָה, כְּדֵי לְקַבֵּל מִשָּׁם תּוֹסֶפֶת חַיּוּת. וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ לְגַבֵּי נְגִיעָה בְּמַאֲכָל לִפְנֵי נְטִילַת יָדַיִם: "לְנְגִיעַת הַנָּכְרִים אֵין לָחוּשׁ, כִּי רוּחַ טֻמְאָה זוֹ אֵינָהּ מִתְאַוָּה לִשְׁרוֹת אֶלָּא . . בִּמְקוֹם קְדֻשָּׁה שֶׁנִּסְתַּלֵּק".

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:

לט וַאֲרֵי יְמוּת מִן בְּעִירָא דִּי הִיא לְכוֹן לְמֵיכָל דִּיקְרַב בִּנְבִלְתַּהּ יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רס"י ◄ **בְּנִבְלָתָהּ** • (חולין קיח. ת"כ) וְלֹא בַּעֲצָמוֹת וְגִידִים, וְלֹא בְּקַרְנַיִם וּטְלָפַיִם, וְלֹא בְּעוֹר.

(מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:

מ וּדְיֵכוּל מִנִּבְלַתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת נְבִלְתַּהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא:

רס"י ◄ **וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ** • חֲמוּרָה טֻמְאַת מַשָּׂא מִטֻּמְאַת מַגָּע, שֶׁהַנּוֹשֵׂא מְטַמֵּא בְּגָדִים, וְהַנּוֹגֵעַ אֵין בְּגָדָיו טְמֵאִין, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ: "יְכַבֵּס בְּגָדָיו". **וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ** • יָכוֹל תְּטַמְּאֶנּוּ אֲכִילָתוֹ? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בִּנְבֵלַת עוֹף טָהוֹר: (לקמן כב) "נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ", אוֹתָהּ מְטַמְּאָה בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ וְאֵין נְבֵלַת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה בְּגָדִים בַּאֲכִילָתָהּ בְּלֹא מַשָּׂא, כְּגוֹן: אִם תְּחָבָהּ לוֹ חֲבֵרוֹ בְּבֵית הַבְּלִיעָה; אִם־כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "הָאֹכֵל"? לִתֵּן שִׁעוּר לַנּוֹשֵׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדֵי אֲכִילָה, וְהוּא כְּזַיִת (נדה מב). **וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב** • אַף־עַל־פִּי שֶׁטָּבַל, צָרִיךְ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ. **רמב"ן**

(מא) וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:

מא וְכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא שִׁקְצָא הוּא לָא יִתְאֲכַל:

רס"י ◄ **הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ** • (חולין סז) לְהוֹצִיא אֶת הַיַּתּוּשִׁין שֶׁבַּכְּלִיסִין וְשֶׁבַּפּוֹלִין וְאֶת הַזִּיזִים שֶׁבַּעֲדָשִׁים, שֶׁהֲרֵי לֹא שָׁרְצוּ עַל הָאָרֶץ אֶלָּא בְּתוֹךְ הָאֹכֶל, אֲבָל מִשֶּׁיָּצְאוּ לָאֲוִיר וְשָׁרְצוּ, הֲרֵי נֶאֱסְרוּ. **לֹא יֵאָכֵל** • לְחַיֵּב עַל הַמַּאֲכִיל כָּאוֹכֵל. וְאֵין קָרוּי "שֶׁרֶץ" אֶלָּא דָּבָר נָמוּךְ קְצַר רַגְלַיִם שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה אֶלָּא כְּרוֹחֵשׁ וָנָד. **רמב"ן**

(מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם:

מב כֹּל דִּמְהַלַּךְ עַל מְעוֹהִי וְכֹל דִּמְהַלַּךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל סְגִיאוּת רַגְלָאִין לְכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא לָא תֵּיכְלֻנּוּן אֲרֵי שִׁקְצָא אִנּוּן:

רס"י ◄ **הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן** • זֶה נָחָשׁ. וּלְשׁוֹן "גָּחוֹן", שְׁחִיָּה, שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מֵעָיו. **כֹּל הוֹלֵךְ** • לְהָבִיא הַשַּׁלְשׁוּלִין וְאֶת הַדּוּמָה לַדּוּמָה. **הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע** • זֶה עַקְרָב. **כֹּל** • לְהָבִיא אֶת הַחִפּוּשִׁית אשקרבו"ט בְּלַעַ"ז וְאֶת הַדּוּמָה לַדּוּמָה. **מַרְבֵּה רַגְלַיִם** • זֶה נָדָל, שֶׁרֶץ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רַגְלַיִם מֵרֹאשׁוֹ וְעַד זְנָבוֹ לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹרִין צינטפיד"ש.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 122)

שֶׁהוֹלֵךְ שָׁח וְנוֹפֵל עַל מֵעָיו (רש"י יא, מב) **נָחָשׁ** – סֵמֶל לַיֵּצֶר הָרַע. **הוֹלֵךְ שָׁח** – בִּתְחִלָּה הוּא אוֹמֵר לָאָדָם לָלֶכֶת כְּשֶׁרֹאשׁוֹ כָּפוּף

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְטַעַם הַהֶכְשֵׁר, בַּעֲבוּר כִּי לִכְלוּךְ הַשֶּׁרֶץ וְהַמְטַמְּאִים יִדְבַּק בַּמַּאֲכָלִים בְּלַחוּת, וְלֹא כֵּן בַּיְּבֵשִׁים, וְעָשְׂתָה הַתּוֹרָה הַרְחָקָה יְתֵרָה לְטַמֵּא הַמַּכְשָׁרִים בְּמַיִם וְנִגְּבוּ, שֶׁלֹּא נִתַּן דְּבָרֵינוּ לְשַׁעוּרִין. וְהִנֵּה גַּם דִּין הַהֶכְשֵׁר נוֹהֵג בְּטֻמְאַת הַנְּבֵלוֹת, וְהִזְכִּירוֹ הַכָּתוּב כָּאן לְעִנְיָן שֶׁאָמַרְנוּ.

(מ) וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ. עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט יְדַבֵּר בְּאֹכֶל כְּדֶרֶךְ הָאוֹכְלִים, שֶׁנּוֹגֵעַ וְנוֹשֵׂא מַה שֶּׁהוּא אוֹכֵל וְנִטְמָא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא. וְהֵצְרַךְ לְהַזְכִּיר זֶה, שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעַת שֶׁתְּהֶיֶה טֻמְאָתוֹ יוֹתֵר גְּדוֹלָה בַּעֲבוּר הָאֲכִילָה. וְהִזְכִּיר זֶה בִּבְהֵמָה טְהוֹרָה, בַּעֲבוּר שֶׁיִּטְעֶה אָדָם בָּהּ וְיֹאכְלֶנָּה שֶׁיַּחְשֹׁב שֶׁהִיא שְׁחוּטָה, וְאֵין דֶּרֶךְ לִטְעוֹת כָּךְ בַּמִּינִים הָאֲסוּרִים, וְדֶרֶךְ הַתּוֹרָה לְדַבֵּר בַּהֹוֶה.

וּכְפִי מִדְרָשׁוֹ (נִדָּה מב:) שֶׁבָּא לִתֵּן שִׁעוּר לַנּוֹשֵׂא וְלַנּוֹגֵעַ כְּדֵי אֲכִילָה, וְהִיא כַּזַּיִת, גַּם כֵּן הִזְכִּיר זֶה בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְהוּא הַדִּין לַטֻּמְאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְמַעְלָה (בִּפְסוּקִים כד־כה), כִּי הַשְּׁלִים כָּאן דִּין הַטֻּמְאוֹת. וְעַל דַּעַת מִדְרַשׁ תּוֹרַת כֹּהֲנִים (בִּפְסוּק כו) כָּל טֻמְאוֹת נְבֵלוֹת נִתְרַבּוּ מִכָּאן, וּפָרָשָׁה שֶׁל מַעְלָה (פְּסוּקִים כד־כה) בַּאֲבָרִים הִיא, וּכְבָר הִזְכַּרְתִּי מִזֶּה (לְעֵיל פָּסוּק כד).

(מא) וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ. טַעַם הַכָּתוּב הַזֶּה, כִּי הִזְכִּיר לְמַעְלָה (בִּפְסוּקִים כט־ל) הַשָּׁרָצִים לְעִנְיַן הַטֻּמְאָה, וּפֵרַשׁ הַטְּמֵאִים, וְלֹא דִּבֵּר שָׁם בְּעִנְיַן אִסּוּר אֲכִילָה כְּלָל, וּלְכָךְ אָמַר עַתָּה: וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל, לוֹמַר כִּי בְּעִנְיַן הָאֲכִילָה אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶן שֶׁכֻּלָּן אֲסוּרִין, וְחָזַר וּפֵרַשׁ בָּהֶן וְהִרְבָּה בָּהֶן לְאִוּין לְמַלְקִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּיר רַשִּׁ"י (בִּפְסוּק מד).

לְמַטָּה, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יִשָּׂא עֵינָיו לַשָּׁמַיִם אֶלָּא יַפְנֶה מְעַט אֶת רֹאשׁוֹ כְּלַפֵּי הָאָרֶץ. **נוֹפֵל עַל מֵעָיו** – הִתְכּוֹפְפוּת קַלָּה זוֹ מְבִיאָה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר לִידֵי נְפִילָה גְּמוּרָה, הָאָדָם נִהְיֶה שָׁקוּעַ כָּל כְּלוֹ בָּאָרֶץ וּבְחָמְרִיּוּתָהּ.

(מג) אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם׃

מג לָא תְּשַׁקְּצוּ יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן וְתִסְתַּאֲבוּן פּוּן בְּהוֹן׃

רש"י◄ **אַל־תְּשַׁקְּצוּ** • בַּאֲכִילָתָן, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב: "נַפְשֹׁתֵיכֶם". וְאֵין שִׁקּוּץ נֶפֶשׁ בְּמַגָּע. וְכֵן וְלֹא תִטַּמְּאוּ, בַּאֲכִילָתָם. **וְנִטְמֵתֶם בָּם** • אִם אַתֶּם מִטַּמְּאִין בָּהֶם בָּאָרֶץ, אַף אֲנִי מְטַמֵּא אֶתְכֶם בָּעוֹלָם הַבָּא וּבִישִׁיבַת מַעְלָה.

(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃

מד אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא תְסַאֲבוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בְּכָל רִחֲשָׁא דְּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא׃

רש"י◄ **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** • כְּשֵׁם שֶׁאֲנִי קָדוֹשׁ, שֶׁאֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כָּךְ: "וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם", קַדְּשׁוּ אֶת עַצְמְכֶם לְמַטָּה. **וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים** • לְפִי שֶׁאֲנִי אֲקַדֵּשׁ אֶתְכֶם לְמַעְלָה וּבָעוֹלָם הַבָּא. **וְלֹא תְטַמְּאוּ וְגוֹ'** • לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם בְּלָאוִין הַרְבֵּה; וְכָל לָאו – מַלְקוּת. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: אָכַל פּוּטִיתָא – לוֹקֶה אַרְבַּע, נְמָלָה – לוֹקֶה חָמֵשׁ, צִרְעָה – לוֹקֶה שֵׁשׁ.

(מה) כִּי ׀ אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃

מה אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהּ וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא׃

רש"י◄ **כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם** • עַל מְנָת שֶׁתִּקְבְּלוּ מִצְוֹתַי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם. [דָּבָר אַחֵר: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם", בְּכֻלָּן כְּתִיב: "הוֹצֵאתִי", וְכָאן כְּתִיב: "הַמַּעֲלֶה". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אִלְמָלֵא לֹא הֶעֱלִיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁאֵין מִטַּמְּאִין בִּשְׂרָצִים כִּשְׁאָר אֻמּוֹת – דַּיָּם, וּמַעֲלִיּוּתָא הִיא גַּבֵּיהוּ, וְהוּא לְשׁוֹן "מַעֲלֶה"].

(מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ׃

מו דָּא אוֹרַיְתָא דִּבְעִירָא וּדְעוֹפָא וּדְכֹל נַפְשָׁתָא חַיְתָא דִּרְחֵשָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל נַפְשָׁא דִּרְחֵשָׁא עַל אַרְעָא׃

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל׃ פפפ

מז לְאַפְרָשָׁא בֵּין מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאַכְלָא וּבֵין חַיְתָא דִּי לָא מִתְאַכְלָא׃ פ פ פ

רש"י◄ **לְהַבְדִּיל** • לֹא בִּלְבַד הַשּׁוֹנָה, אֶלָּא שֶׁתְּהֵא יוֹדֵעַ וּמַכִּיר וּבָקִי בָּהֶן. **בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר** • צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין חֲמוֹר לְפָרָה? וַהֲלֹא כְּבָר מְפֹרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לְךָ לִטְהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט חֶצְיוֹ שֶׁל קָנֶה לְנִשְׁחַט רֻבּוֹ. **וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת** • צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין צְבִי לְעָרוֹד? וַהֲלֹא כְּבָר מְפֹרָשִׁים הֵם?! אֶלָּא בֵּין שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי טְרֵפָה כְּשֵׁרָה, לְנוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי טְרֵפָה פְּסוּלָה: **רמב"ן**

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר. שֶׁנַּבְדִּיל בְּכָל הַנִּזְכָּרִים בֵּין הַטְּמֵאִים לַטְּהוֹרִים לְעִנְיַן הַטֻּמְאָה. וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת נִמְשָׁךְ לַנֶּפֶשׁ הַנִּזְכָּרֶת, וּבֵין נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת. וְיֹאמַר, שֶׁנַּבְדִּיל לְעִנְיַן אֲכִילָה בֵּין נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת עַל פִּי הַתּוֹרָה בַּמַּיִם וְעַל הָאָרֶץ, וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל בָּהֶם. וּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים (כָּאן) אָמְרוּ: חֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל, לִתֵּן אַזְהָרָה לַחַיָּה. וְאִם כֵּן הוּא לָאו. **וּלְשׁוֹן** רַשִּׁ"י: בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר, צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין פָּרָה לַחֲמוֹר, וַהֲלֹא כְּבָר מְפֹרָשִׁין הֵן, אֶלָּא בֵּין טְמֵאָה לְךָ לִטְהוֹרָה לְךָ, בֵּין נִשְׁחַט חֶצְיוֹ שֶׁל קָנֶה לְנִשְׁחַט רֻבּוֹ (ת"כ). וְקָתָנֵי הָתָם (פֶּרֶק יב ז): וְכַמָּה הוּא בֵּין רֻבּוֹ לְחֶצְיוֹ. כִּמְלֹא שַׂעֲרָה. **וְלֹא** תְּחוּשׁ בְּזֶה מִמַּה שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (חֻלִּין כט.): רֹב הַנִּרְאֶה לָעֵינַיִם בְּעֵינָן, שֶׁאֵין פֵּרוּשׁוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא מִדִּבְרֵי הָאוֹמֵר (שָׁם) מֻחֱצָה עַל מֻחֱצָה כָּרֹב, וּלְכָךְ אָמְרוּ דְּבָעֵי שֶׁיְּהֵא הַשָּׁחוּט רֹב מִמָּשׁ כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה לָעֵינַיִם, לֹא הַמֻּחֱצָה שֶׁנְּחְשַׁב אוֹתוֹ בְּלִבֵּנוּ וְנֹאמַר רֹב הוּא הַשָּׁחוּט מֵאַחַר שֶׁאֵין בְּמַה שֶׁלֹּא נִשְׁחַט יוֹתֵר מִמֶּנּוּ. אֲבָל כָּל שֶׁיִּשְׁחַטוּ מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִן הַחֵצִי כָּשֵׁר הוּא, וַאֲפִלּוּ כִּמְלֹא חוּט הַשַּׂעֲרָה, כִּדְמְפֹרָשׁ בְּזוֹ הַבָּרַיְתָא, וְאַף בַּגְּמָרָא כָּךְ הוּא עוֹלֶה.

הפטרה לפרשת שמיני לשמו"ת בשמואל ב פרק ו

ו א וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ב וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי
יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו: ג וַיַּרְכִּבוּ
אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים
אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן:
ה וְדָוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים וּבְכִנֹּרוֹת וּבִנְבָלִים וּבְתֻפִּים וּבִמְנַעֲנְעִים
וּבְצֶלְצְלִים: ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר: ז וַיִּחַר־אַף
יְהוָה בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַّל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ח וַיֵּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ
יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיִּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר
אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית
עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי: יא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אֱדֹם
וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד בְּשִׂמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי
אֲרוֹן יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד:
טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שוֹפָר: טז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד
וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקְפָה | בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ:
יז וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה
וּשְׁלָמִים: יח וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיְחַלֵּק
לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם אַחַת וְאֲשִׁפַּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת
וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

הפטרה לפרשת שמיני לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קצד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ג ניסן פרק כ מפרק קח עד סוף פרק קיב	**יום רביעי - כ"ו ניסן** פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
יום שני - כ"ד ניסן פרק כ מפרק קיג עד סוף פרק קיח	**יום חמישי - כ"ז ניסן** פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שלישי - כ"ה ניסן פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	**יום שישי - כ"ח ניסן** פרק כ מפרק קלה עד סוף פרק קלט
שבת קודש - כ"ט ניסן פרק כ מפרק קמ עד סוף פרק קמד	

יום ראשון כ"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' נט, כנ"ל:

וְהִנֵּה, בַּהֲכָנָה זוֹ שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה', - שהוא מוכן, שתורתו ותפילתו תהיינה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו בשעה שיהודי נפרד מגופו, **יַתְחִיל** - לומר, **בִּרְכוֹת הַשַּׁחַר, "בָּרוּךְ אַתָּה כּוֹ"**. - ברכות השחר הן ראשיתה של עבודת התפילה, **וְכֵן בַּהֲכָנָה זוֹ יַתְחִיל לִלְמֹד שִׁעוּר קָבוּעַ מִיָּד אַחַר הַתְּפִלָּה**. - שכן, הרי צריך להיות "מבית הכנסת לבית המדרש", שמיד אחרי התפילה, עליו ללמוד שיעור בתורה – יתחיל ללמוד גם שיעור זה מתוך ההכנה והכוונה למסור את נפשו בכך להקב"ה, **וְכֵן בְּאֶמְצַע הַיּוֹם, קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לִלְמֹד, צְרִיכָה** - נדרשת, **הֲכָנָה זוֹ לְפָחוֹת, כַּנּוֹדָע שֶׁעִקַּר הַהֲכָנָה** - והכוונה, **לִשְׁמָהּ לְעַכֵּב** - באופן הכרחי, ואי אפשר בלעדי זאת, **הוּא בִּתְחִלַּת הַלִּמּוּד בַּבֵּינוֹנִים**, - שבתחילת הלימוד יכוון שלימודו יהיה "לשמה", **וּכְמוֹ בְּגֵט וְסֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁצְּרִיכִים** - לכתוב אותם, **לִשְׁמָהּ** - הרי זה, **לְעַכֵּב**, - שבאם לא נכתבו בכוונה "לשמה" – הם לא כשרים, אך יחד עם זה – **וְדִיוֹ שֶׁיֹּאמַר** - הכותב, **בִּתְחִלַּת הַכְּתִיבָה "הֲרֵינִי כּוֹתֵב לְשֵׁם קְדֻשַּׁת סֵפֶר תּוֹרָה"**, - בתחילת כתיבת ספר תורה, **אוֹ** - לומר בתחילת כתיבת גט, **"לִשְׁמוֹ"** - של איש **זה, וְ"לִשְׁמָהּ"** - של אשה **זו כּוֹ'**. - כך גם די ל"בינוני" לכוון, בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה ונתינה האמורות לעיל. **וּכְשֶׁלּוֹמֵד שָׁעוֹת הַרְבֵּה רְצוּפוֹת** - **יֵשׁ לוֹ לְהִתְבּוֹנֵן בַּהֲכָנָה זוֹ הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה עַל כָּל פָּנִים**, - כלומר, מדי שעה עליו להתבונן שוב באמור, **כִּי בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה הִיא הַמְשָׁכָה אַחֶרֶת מֵעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים לְהַחַיּוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַמְשָׁכַת הַחַיּוּת** - שנמשכה מהעולמות העליונים, **שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁלְּפָנֶיהָ חוֹזֶרֶת לִמְקוֹרָהּ [בְּסוֹד "רָצוֹא וָשׁוֹב" שֶׁבְּסֵפֶר יְצִירָה]**, - שהחיות האלקית המחיה את העולם, היא באופן של "רצוא ושוב", היא נמשכת בעולם וחוזרת למקורה בעולמות העליונים, ומדי שעה בשעה שבה למקורה החיות של השעה הקודמת, והיא שבה, **עִם כָּל הַתּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁל** - הנבראים **הַתַּחְתּוֹנִים**, - שלמדו וקיימו באותה שעה; **כִּי בְּכָל שָׁעָה שׁוֹלֵט צִרּוּף אֶחָד מִי"ב צִרּוּפֵי שֵׁם הַוְיָ"ה בְּרוּךְ־הוּא בְּי"ב שְׁעוֹת הַיּוֹם, וְצִרּוּפֵי שֵׁם אֲדֹנָ"י בַּלַּיְלָה, כַּנּוֹדָע**. - שבשעות היום שולטים בעולם צירופי שם הוי'[3], ובלילה – צירופי שם אדנ"י. ומכיוון שבכל שעה מאירה חיות אחרת – יש גם לחדש בכל שעה לפחות, את ההכנה והכוונה של "לשמה". להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף שלימוד התורה, קיום המצוות ועבודת התפילה נעשים אצלו מתוך מסירות נפש, בהשתחררו מכל עניני הגוף והיותו מסור ונתון כל כולו בעבודה זו – תהיה כוונתו במסירות נפש זו (לא לשם החזרת הנפש למקורה, אלא) לגרום נחת רוח להקב"ה. **וְהִנֵּה, כָּל כַּוָּנָתוֹ בִּמְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה' עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, לְהַעֲלוֹת נִיצוּץ אֱלֹהוּת שֶׁבְּתוֹכָהּ** - שבתוך הנפש, **לִמְקוֹרוֹ** - **תְּהֵא רַק כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ**, - והנחת־רוח היא: **כְּמְשַׁל שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ בְּבוֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצֵאתוֹ מִן הַשִּׁבְיָה וּבֵית הָאֲסוּרִים, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**. - בפרק ל"א, שהשבת הנפש למקורה, על ידי לימוד תורה ועבודת התפילה, היא כמשל בן מלך המשתחרר מבית הכלא ושב אל אביו המלך – דבר המביא לשמחה גדולה ביותר. שכן, מבחינת הנפש האלקית, יהודי הוא בן מלך – "בנים אתם לה' אלקיכם" – ובהיותה בגוף ובנפש הבהמית, שבויה הנפש האלקית בכלא; וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות כוונתו בשעת לימודו ותפילתו – לגרום בכך שמחה ונחת רוח להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון אמיתי להביא נחת רוח

ליקוטי אמרים

והנה בהכנה זו של מסירת נפשו לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה כו' וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו לפחות כנודע שעיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחל' הלימוד בבינונים וכמו בגט וס"ת שצריכים לשמה לעכב ודיו שיאמר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשם קדושת ס"ת או לשמו ולשמה כו' וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ כי בכל שעה ושעה היא המשכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים והמשכת החיות שבשעה שלפניה חוזרת למקורה [בסוד רצוא ושוב שבס' יצירה] עם כל התורה ומעשים טובים של התחתונים כי בכל שעה שולט צירוף אחד מי"ב צירופי שם הוי"ה ב"ה בי"ב שעות היום וצירופי שם אדנ"י בלילה כנודע. והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה' ע"י התורה והתפלה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה למקורו תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כמשל שמחת המלך בבוא אליו בנו יחידו בצאתו מן השביה ובית האסורים כנ"ל. והנה כוונה זו היא אמיתית באמת

---

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדנ' יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי' אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמי"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לי"ב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' די"ב צירופים ראשונים דאד' הם בז"א וי"ב צירופים אחרונים במל'".

להקב"ה בלבד – כמו לרצות את היחוד של קודשא בריך הוא ושכינתיה – על האדם להיות במדריגה גבוהה מאד של אהבת ה', מדריגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד, איפוא, שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם כשאינו בדרגה של צדיקים? – מסביר רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת על שובה של הנפש **שלו** למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא לייחד את המקור של נפשות **כל** ישראל) לא נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, כי אם די באהבה מסותרת שבכל אחד מישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, כַּוָּנָה זוֹ** - לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי השבת הנפש **שלו** למקורה, **הִיא אֲמִתִּית בֶּאֱמֶת לֵאֲמִתּוֹ לְגַמְרֵי, בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה,** - והיא באה **מֵאַהֲבָה הַטִּבְעִית שֶׁהִיא יְרֻשָּׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ.** - שלא כמו שהדבר הוא כשרוצים לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי יחוד מקור **כל** נפשות ישראל להקב"ה, שרצון זה, כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמיתו, כי אם ב"קצת" אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת הנפש **שלו** למקורה – הוא אכן באמת לאמיתו. **רַק** - אין להסתפק באהבה הטבעית, אלא **שֶׁצָּרִיךְ לִקְבֹּעַ עִתִּים לְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלַּת ה', לְהַשִּׂיג דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׂכְלִיִּים,** - יראה ואהבה שכליות בגדלות ה', **וְכוּלֵּי הַאי וְאוּלַי וְכוּ',** - ועל ידי כל זאת אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל:** - שלמרות ששוררת בקרבו אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש – בכל זאת, עליו להשתדל להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.

ליקוטי אמרים

לאמיתו לגמרי בכל נפש מישראל בכל עת ובכל שעה מאהבה הטבעית שהיא ירושה לנו מאבותינו. רק שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדולת ה' להשיג דחילו ורחימו שכליים וכולי האי ואולי וכו' כנ"ל:

יום שני כ"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נט, פרק מב והנה... עד עמ' 118, ידע וגו'.

פֶּרֶק מב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות העשה ומצוות הלא־תעשה, וזאת, על ידי התבוננותו שהקב"ה "עומד" עליו ובוחן כליות ולב, אם עובדו כראוי. על ידי התבוננות זו, ימשיך, את ענין היראה לכל הפחות, במוחו ובמחשבתו, וביראה זו יתאפשר לו ללמוד תורה ולקיים מצוות; יראה זו – אומר רבנו הזקן – נקראת בכלל "יראה תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" – נחוצה יראה זו. **וְהִנֵּה, בְּמַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן יִרְאָה תַּתָּאָה,** - שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי יכול להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו וכו' – **יוֹבָן הֵיטֵב מַה שֶּׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא[1] עַל פָּסוּק[2]: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ"** – שואלת הגמרא: **"אַטּוּ יִרְאָה מִלְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא?** – וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת **בלבד** ("כי אם") דורש הקב"ה מכל אחד מישראל, כאילו הוא דבר קטן וקל. והגמרא עונה: **אִין, לְגַבֵּי מֹשֶׁה מִלְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא וְכוּ'.** – הן! – לגבי משה (רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן. משמעות הדברים בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי משה – יראה היא דבר קטן. **דְּלְכָאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן הַתֵּרוּץ,** - של הגמרא, שלגבי משה מהווה יראה דבר קטן, **דְּהָא "שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ" כְּתִיב.** – שהרי כתוב "שואל **מעמך** – **מכל אחד** מישראל, ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר קטן וקל כזה. במה, איפוא, מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה שלגבי **משה** זה דבר קל? – בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן, שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה בלבד יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד מישראל – מה שמשה רבנו נותן כוח ודעת לכל אחד מישראל, שיוכל לקשר את דעתו באלקות – ולגבי **בחינת "משה"** זו, שבכל **אחד** מישראל, יראה היא אכן דבר קטן; שכן, כשיהודי משתמש בכוח זה של משה הנמצא בקרבו, כלומר, כשהוא מקשר את ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן, ועל ידי כך קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי **משה**", למרות שהפסוק אומר "שואל **מעמך**" – ממך, כי כאן מדובר אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל. ובלשון התניא; **אֶלָּא הָעִנְיָן הוּא, כִּי כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, כִּי הוּא** – משה רבנו, **מִשִּׁבְעָה רוֹעִים[3]** – שכל אחד מהם מפרנס את בני ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם – מבחינת חסד ואהבה שלו, וכך הלאה, **הַמַּמְשִׁיכִים חַיּוּת וֵאלֹהוּת לְכָלְלוּת**

ליקוטי אמרים

פרק מב והנה במ"ש לעיל בענין יראה תתאה יובן היטב מ"ש בגמ' על פסוק ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך אטו יראה מילתא זוטרתי היא אין לגבי משה מילתא זוטרתי היא וכו' דלכאורה אינו מובן התירוץ דהא שואל מעמך כתיב. אלא הענין הוא כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלהות לכללו'

---

1. ברכות לג, ב. 2. דברים י, יב. 3. אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף, דוד.

נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלָּכֵן - הם, **נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוֹעִים"**, - כמו רועה המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים שבעת הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים מספרים, שרבנו הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם לכתוב "חיות אלקות" (בלי ו' החיבור) – שהרועים ממשיכים חיות של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים ממשיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" – היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה והמצוות, ו"אלקות" – ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. ו"שבעת הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות ישראל.

ליקוטי אמרים

נשמות ישראל שלכן נקראים בשם רועים ומשרע"ה הוא כללו' כולם ונקרא רעיא מהימנא דהיינו שממשיך בחי' הדעת לכללות ישראל לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה ויניקתה משרש נשמת משרע"ה המושרשת בדעת העליון שבי"ס דאצילות המיוחדות במאצילן ב"ה שהוא ודעתו אחד והוא המדע כו'. ועוד זאת יתר על כן בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרע"ה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה ללמד דעת את העם ולידע גדולת ה' ולעבדו בלב ונפש כי העבודה שבלב היא לפי הדעת כמ"ש דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ונפש חפיצה ולעתיד הוא אומר ולא ילמדו איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' אך עיקר

וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הוּא כְּלָלוּת כֻּלָּם, - משה רבנו כולל את כל הרועים, **וְנִקְרָא 'רַעְיָא מְהֵימְנָא'**, הרועה הנאמן, **דְּהַיְנוּ שֶׁמַּמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל לֵידַע** – שתהיה להם ידיעה והכרה, **אֶת ה'**, - כלומר שהאלקות "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, **כָּל אֶחָד כְּפִי הַשָּׂגַת נִשְׁמָתוֹ**, - עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות – "ייקבעו" הדברים בקרבו וירגיש אותם, **וְשָׁרְשָׁהּ לְמַעְלָה**, - ולפי רום שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משורש עליון יותר – "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו באה משורש נמוך יותר – ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, **וְיִנִיקָתָהּ** – ולפי יניקת נשמתו, **מִשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם**, - אם יניקתו משורש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר, **הַמְשֹׁרֶשֶׁת** – נשמת משה רבנו, **בְּדַעַת הָעֶלְיוֹן שֶׁבִּי' סְפִירוֹת דַּאֲצִילוּת, הַמְיֻחָדוֹת בְּמַאֲצִילָן בָּרוּךְ־הוּא**, - כמו שאומרים ביחס ל"נברא", שהקב"ה הוא ה"בורא" שברא את ה"נברא", כך אומרים ביחס ל"נאצל" (על ענין שמ"עולם האצילות") שהקב"ה האציל אותו, כלומר, גילה והפריש אותו, שכן, "אצילות" פירושה: האצלה והפרשה מאור אין סוף ברוך הוא, **שֶׁהוּא** – הקב"ה המאציל, **וְדַעְתּוֹ אֶחָד וְהוּא** – הקב"ה, **הַמֻּדָּע כו'**. – היודע והידוע – כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" בבן אדם, הם שלשה דברים נפרדים – "מדע" – כוח־ההבנה המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" – **נפש** האדם המבין ויודע על ידי כוח־ההבנה; "ידוע" – **הדבר** שהוא מבין ויודע; ואילו, הקב"ה **"הוא** המדע, **הוא** היודע **והוא** הידוע" הוא עצמו, הוא החכמה או הדעת, הוא עצמו, הוא **מי** שיודע, והוא עצמו, הוא **מה** שהוא יודע. כך – ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל ידי שיהודי מקבל את ענין הדעת מנשמת משה רבנו – "מונח" אצלו אלקות, שיהיה באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות – איך הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' – קל לו לעורר בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה **שכל** אחד מישראל מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל. להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה שמקבלים ממשה רבנו, והוא – בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם "ניצוצין" – ניצוצות – מנשמת משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי **חלק** מהשלהבת, לא הארה בלבד שאיננה חלק מהמאור. כך – שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור – הם **חלק** מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו תביא אותם לעבוד את הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": **וְעוֹד זֹאת יָתֵר עַל כֵּן**, - יותר מאשר למדנו – ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו: **בְּכָל דּוֹר וָדוֹר יוֹרְדִין נִיצוֹצִין מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם וּמִתְלַבְּשִׁין בְּגוּף וְנֶפֶשׁ שֶׁל חַכְמֵי הַדּוֹר "עֵינֵי הָעֵדָה"**, - מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה: "משה שפיר קאמרת"[4], מפני שבחכם ובגדול הדור, מלובש ניצוץ מנשמתו של משה רבנו – ולא רק בנפש החכמים מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, כי אם גם בגופם[5]. ולכן אומרים חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על רבי, כי גם בגופו של רבי, מלובש ניצוץ ממשה רבנו. התלבשות זו של הניצוצות – מביאה את "חכמי הדור" ו"עיני העדה": **לְלַמֵּד דַּעַת אֶת הָעָם, וְלֵידַע גְּדֻלַּת ה', וּלְעָבְדוֹ בְּלֵב וָנֶפֶשׁ**, - "דעת" זו וידיעת גדלות ה', מביאים את האדם, לעבוד את הקב"ה במלוא הלב והנשמה - **כִּי הָעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב** – אהבת ה' ויראת ה' שביהודי, **הִיא לְפִי הַדַּעַת**, - בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[6]: **"דַּע אֶת אֱלֹהֵי אָבִיךָ** – ועל ידי כך, **וְעָבְדֵהוּ בְּלֵב שָׁלֵם וְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה"**, - כלומר: ה"עבדהו בלב שלם ונפש חפיצה" תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממשה רבנו. **וְלֶעָתִיד** – ורק לעתיד לבוא, **הוּא אוֹמֵר**[7]: **"וְלֹא יְלַמְּדוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ לֵאמֹר דְּעוּ אֶת ה' כִּי כוּלָּם יֵדְעוּ אוֹתִי**

---

4. שבת קא, ב ועוד. **5.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שההתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלובש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי לי' משה – גם מצד הגוף]". **6.** דברי הימים־א כח, ט. **7.** ירמי' לא, לג.

וְגוֹ'". – אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדולת ה', כדי להגיע על ידי כך לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשה רבנו על ידי חכמי הדור (הניצוצות ממשה רבנו) – הוא ענין פנימי, השפעה פנימית בעבודת ה'.

אַךְ עִקַּר הַדַּעַת – המביאה לעבוד את ה' "בלב שלם ונפש חפיצה", **אֵינָהּ הַיְדִיעָה לְבַדָּהּ, שֶׁיֵּדְעוּ גְּדֻלַּת ה' מִפִּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סְפָרִים,** - ממה שלומדים את עניני גדלות ה' מפי החכמים והמנהיגים, הנקראים "סופרים", וממה שלומדים בספרים, **אֶלָּא הָעִקָּר הוּא לְהַעֲמִיק דַּעְתּוֹ** – את ה"דעת" העצמית שלו, **בְּענינים** של **גְּדֻלַּת ה', וְלִתְקֹעַ מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּענינים** של גדלות **ה' בְּחֹזֶק וְאֹמֶץ הַלֵּב וְהַמֹּחַ, עַד שֶׁתְּהֵא מַחֲשַׁבְתּוֹ מְקֻשֶּׁרֶת בַּה' בְּקֶשֶׁר אַמִּיץ וְחָזָק, כְּמוֹ שֶׁהִיא** - המחשבה, **מְקֻשֶּׁרֶת בְּדָבָר גַּשְׁמִי שֶׁרוֹאֶה בְּעֵינֵי בָּשָׂר וּמַעֲמִיק בּוֹ מַחֲשַׁבְתּוֹ,** - כלומר מחשבתו תהיה קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה בחפץ גשמי אותו הוא רואה בעיניו, שאז הוא קשור חזק באותו דבר ואינו יכול להינתק ממנו – כך צריכה מחשבתו להיות קשורה באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדולת ה'. **כַּנּוֹדָע שֶׁדַּעַת הוּא לְשׁוֹן "הִתְקַשְּׁרוּת", כְּמוֹ** – שכתוב[8]: **"וְהָאָדָם יָדַע וְגוֹ'"**. – "ידע" (דעת), במובן של "התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות בלבד – אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא – אלא נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

ליקוטי אמרים

הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחוזק ואומץ הלב והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'

יום שלישי כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

וְכֹחַ זֶה וּמִדָּה זוֹ לְקַשֵּׁר דַּעְתּוֹ בַּה', - שיהיה באפשרותו של יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות – הרי כוח זה ומדריגה זו, **יֵשׁ בְּכָל נֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, בִּיניקָתָהּ** – על ידי שהיא מקבלת באופן של יניקה, **מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם.** – שעל ידי כך מקבלת הנפש כוח זה ומדה זו, שתוכל להרגיש אלקות ולהיות קשורה באלקות, **רַק מֵאַחַר שֶׁנִּתְלַבְּשָׁה הַנֶּפֶשׁ בַּגּוּף, צְרִיכָה לִיגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת.** – כדי ש"תונח" בה אלקות ושתהיה קשורה באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך מקבלת הנפש על ידי יניקתה מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי כוח זה, לא היתה תועלת בשום יגיעה, אף הגדולה ביותר, שהרי כיצד יכול נברא להבין ולהרגיש "בורא"? כיצד יכולה נפש המלובשת בגוף, להרגיש אלקות ולהיות קשורה באלקות?!) אך, גם כשישנם כוח זה ומדה זו, נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: **הָאַחַת** - **הִיא יְגִיעַת בָּשָׂר,** - יגיעה המסירה את ההפרעות שמצד הגוף, **לְבַטֵּשׁ אֶת** – לשבור את גסות וחומריות **הַגּוּף וּלְהַכְנִיעוֹ שֶׁלֹּא יַחְשִׁיךְ עַל אוֹר הַנֶּפֶשׁ,** - שאור הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל להאיר, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[9] בְּשֵׁם הַזֹּהַר דְּ"נוּפָא דְּלָא סָלִיק בֵּיהּ נְהוֹרָא דְּנִשְׁמָתָא מְבַטְּשִׁין לֵיהּ"**, - גוף שלא חודר בו אור הנשמה – מבטשין אותו, **וְהַיְנוּ עַל יְדֵי הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה מֵעֹמֶק הַלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם** – שעל ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" – אור ואש הנשמה. זהו סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת הפרעות שמצד הגוף. **וְהַשֵּׁנִית - הִיא יְגִיעַת הַנֶּפֶשׁ,** - כדי לגלות כוחות הנפש, **שֶׁלֹּא תִּכְבַּד עָלֶיהָ הָעֲבוֹדָה לְיַגֵּעַ מַחֲשַׁבְתָּהּ, לְהַעֲמִיק וּלְהִתְבּוֹנֵן בִּגְדֻלַּת ה' שָׁעָה גְּדוֹלָה רְצוּפָה.** – שבדרך כלל קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה בענין של אלקות; **כִּי שִׁעוּר שָׁעָה זוֹ** – הנדרשת להתעמק בענין אלקי, כדי לעורר על ידי כך בקרבו אהבת ה' או יראת ה', **אֵינוֹ שָׁוֶה בְּכָל נֶפֶשׁ,** - ישנם כאלה שנדרש מהם זמן רב יותר, וישנם כאלה שנדרש מהם זמן פחות יותר; **יֵשׁ**

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת. האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הזהר דגופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה והיינו על ידי הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם. והשנית היא יגיעת הנפש שלא תכבד עליה העבודה ליגע מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה רצופה כי שיעור שעה זו אינו שוה בכל נפש יש נפש

---

8. ראה לעיל בפרק ג. 9. פרק כ"ט בהתחלה.

נֶפֶשׁ זַכָּה בְּטִבְעָהּ, שֶׁמִּיָּד שֶׁמִּתְבּוֹנֶנֶת בִּגְדֻלַּת ה' - יַגִּיעַ אֵלֶיהָ - מִיד, הַיִּרְאָה וּפַחַד ה', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ אֹרַח חַיִּים סִימָן א': "כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם שֶׁהַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ", עוֹמֵד עָלָיו וְרוֹאֶה בְּמַעֲשָׂיו - מִיָּד יַגִּיעַ אֵלָיו הַיִּרְאָה כו'". - וכפי שמסיים שם, שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה. דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא אומר: "מיד** יגיע אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא **מיד** יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן להתבוננות; **וְיֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁפָלָה בְּטִבְעָהּ וְתוֹלְדָתָהּ, מִמָּקוֹר חֻצְבָּהּ מִמַּדְרֵגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת דְּי' סְפִירוֹת דַּעֲשִׂיָּה,** - שהוא העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה נפשו, מהמדריגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה, **וְלֹא תּוּכַל לִמְצֹא בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ** - את **הָאֱלֹהוּת, כִּי אִם בְּקֹשִׁי וּבְחֻזְקָה**[10], - לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות של הארה אלקית, ש"תונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. **וּבְפֶרֶט אִם** - בנוסף לנחיתותה של נפש זו בטבעה, **הֻטְמְאָה בְּחַטֹּאת נְעוּרִים,** - שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני **שֶׁהָעֲוֹנוֹת מַבְדִּילִים כו'** [**כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסֵפֶר חֲסִידִים סִימָן לה**]. - שהעוונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו להגיע בקלות ליראת ה'. **וּמִכָּל מָקוֹם, בְּקֹשִׁי וּבְחֻזְקָה, שֶׁתִּתְחַזֵּק מְאֹד מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאֹמֶץ וְיִגִּיעָה רַבָּה וְעֹמֶק גָּדוֹל, לְהַעֲמִיק בְּגֹדֶל ת' שָׁעָה גְּדוֹלָה** - שעה ארוכה, - כפי שאמר הרבי מוהריי"צ נ"ע באחת משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם: שעה היום ושעה מחר וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק באותו ענין יום יום, הרי אז - **בְּוַדַּאי תַּגִּיעַ אֵלָיו עַל כָּל פָּנִים הַיִּרְאָה תַּתָּאָה הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל,** - מורא מהקב"ה, שימנע אותו מלעשות דבר נגד רצונו של הקב"ה. [על דבריו אלה של רבנו הזקן, שגם נפש שפלה כזו, וגם אם בנוסף לכך עוונותיה מבדילים בינה לבין הקב"ה - בכל זאת, בהתאמצות יתירה והתעמקות גדולה בגדלות ה' - תגיע בודאי גם "נפש שפלה" זו ל"יראה תתאה" על כל פנים - **מעיר כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שמכך גם מובן, **שבודאי** תגיע גם - ועוד **לפני** זה - להסרת ההבדלה מהעוונות המבדילים - כלומר: לחזור בתשובה עליהם"[11]. **וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל**[12]**: "יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי - תַּאֲמִין".** - יגיעה - עוזרת. וכהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין שלפי ערך היגיעה - כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך העבודה שעשה - כי אם, יגיעה עוזרת, ש"**מצאתי**": הוא מוצא **מציאה**, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. **וּכְדִכְתִיב**[13]**:** - וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה - מן ההכרח שיעזרו: "**אִם תְּבַקְּשֶׁנָּה** - את היראה, **כַּכֶּסֶף וְכַמְּטֻמּוֹנִים תְּחַפְּשֶׁנָּה - אָז תָּבִין יִרְאַת ה'", פְּרוּשׁ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַפֵּשׂ אָדָם מַטְמוֹן וְאוֹצָר הַטָּמוּן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ, שֶׁחוֹפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה** - בהיותו בטוח, שהאוצר טמון באותו מקום - לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת המטמון, **כָּךְ צָרִיךְ לַחְפֹּר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגַלּוֹת אוֹצָר שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, הַצָּפוּן וּמֻסְתָּר בְּבִינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל,** - ומכיוון שהאוצר של יראת שמים, נמצא בודאי בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" - אין לו לאדם מישראל, לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר של יראת שמים, **שֶׁהִיא** - "בינת הלב" של אדם מישראל, **בְּחִינָה וּמַדְרֵגָה שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן,** - הרי שלא שייך כלל לומר שבשעה מסויימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה מסויימת האוצר לא נמצא - שכן, היא הרי בחינה ומדריגה שלמעלה מן הזמן, **וְהִיא הַיִּרְאָה הַטִּבְעִית הַמְסֻתֶּרֶת הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל.** אלא, אם היראה היא טבעית ונמצאת תמיד בקרבו של כל אדם מישראל, לשם מה, איפוא, עליו להזדקק לפעולות שונות של התעמקות ה"דעת" בגדולת ה', כדי להגיע ל"יראה"? - אומר על כך רבנו הזקן להלן, כי מכיוון שיראה זו מוסתרת בלב, ולכן אין בכוחה להשפיע במה שנוגע למעשה בפועל, שימנע מעשיית עבירה - לפיכך זקוק האדם לפעולות שונות, כדי לגלות יראה זו, ושיהיה בכוחה להשפיע

ליקוטי אמרים

זכה בטבעה שמיד שמתבוננת בגדולת ה' יגיע אליה היראה ופחד ה' כמ"ש בש"ע א"ח סימן א' כשיתבונן האדם שהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה וכו' ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה ממקור חוצבה ממדרגות תחתונות די"ם דעשיה ולא תוכל למצוא במחשבתה האלהות כ"א בקושי ובחזקה ובפרט אם הוטמאה בחטאת נעורי' שהעוונות מבדילים כו' [כמ"ש בס"ח סי' ל"ה] ומ"מ בקושי ובחזק' שתתחזק מאד מחשבתו באומץ ויגיעה רבה ועומק גדול להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה בודאי תגיע אליו עכ"פ היראה תתאה הנ"ל וכמשארז"ל יגעתי ומצאתי תאמין וכדכתי' אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' פי' כדרך שמחפש אדם מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ שחופר אחריו ביגיעה עצומה כך צריך לחפור ביגיעה עצומה לגלות אוצר של יראת שמים הצפון ומוסתר בבינת הלב של כל אדם מישראל שהיא בחי' ומדרגה שלמעלה מהזמן והיא היראה הטבעית המסותרת הנ"ל רק שכדי שתבא לידי מעשה בבחי'

---

10. "לשון הספר חסידים, וכן לקמן" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.** **11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – בפרטיות ובפני' יותר – מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". **12.** מגילה י, ב. **13.** משלי ב, ד־ה.

בדברים הנוגעים למעשה. ובלשון ה"תניא": **רַק שֶׁבְּדֵי שֶׁתָּבֹא** – היראה האמורה, **לִידֵי מַעֲשֶׂה בִּבְחִינַת יִרְאַת חֵטְא**, - שירא לעשות חטא, **לִהְיוֹת "סוּר מֵרָע" בְּמַעֲשֶׂה דִּבּוּר וּמַחֲשָׁבָה** – שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, **צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ** את היראה, **מִמְּצִפּוּנֵי בִּינַת הַלֵּב שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַזְּמַן, לְהָבִיא לִבְחִינַת מַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ שֶׁבְּמֹחַ, לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מֶשֶׁךְ זְמַן מָה מַמָּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְּעֻלָּתָהּ מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל מַמָּשׁ**, - שכוח־הפועל שבאותה יראה, שהיתה מקודם רק "בכוח", מוסתרת בנפש – תבוא עתה לידי ביטוי ול"פועל", ולפעול בנפשו ובגופו של האדם; **דְּהַיְנוּ לִהְיוֹת "סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי ה' הַצּוֹפֶה וּמַבִּיט וּמַאֲזִין וּמַקְשִׁיב וּמֵבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂהוּ, וּבוֹחֵן כִּלְיוֹתָיו וְלִבּוֹ**, - כלומר: רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך, ימנע את עצמו מלעשות עבירה איזו שהיא וישתדל בעשיית טוב. **וּכְמַאֲמַר רַז"ל**[14]: **"הִסְתַּכֵּל** – בעיני השכל, **בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים כּוּ'** – ואין אתה בא לידי עבירה: **עַיִן** – של הקב"ה כביכול, **רוֹאֶה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת כּוּ'"**. – ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל מעשיו – תימנע אותו מלעבור עבירה;

ליקוטי אמרים

יראת חטא להיות סור מרע במעשה דבור ומחשבה צריך לגלותה ממצפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן להביאה לבחי' מחשבה ממש שבמוח להעמיק בה מחשבתו משך זמן מה ממש עד שתצא פעולתה מהכח אל הפועל ממש דהיינו להיות סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה מפני ה' הצופה ומביט ומאזין ומקשיב ומבין אל כל מעשהו ובוחן כליותיו ולבו וכמאמר רז"ל הסתכל בשלשה דברים כו' עין רואה ואוזן שומעת כו'

יום רביעי כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

וְגַם כִּי אֵין לוֹ – להקב"ה כביכול, **דְּמוּת הַגּוּף** – כיצד, איפוא, שייך הענין של "עין" ו"אוזן" למעלה, אברים השייכים לחושי וציורי הגוף? – אלא, **חֲרֵי אַדְרַבָּה** – אכן, משום כך **הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו, בְּיֶתֶר שְׂאֵת לְאֵין קֵץ מֵרְאִית הָעַיִן וּשְׁמִיעַת הָאֹזֶן עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל**, - כלומר: בשעה שאומרים שלמעלה לא קיים כלל דמות וציור של "גוף" – הכוונה היא, שלמעלה לא קיימים ההגבלות והחסרונות הנובעים מן הגוף; ולמשל: העין הגשמית מוגבלת לראות דברים גשמיים בלבד, ולא עצמים רוחניים; כוח הראיה של העין, מוגבל בשטח וזקוק לאור וכדומה. באותה מדה ישנם הגבלות וחסרונות גם בחוש השמיעה של האוזן הגשמית. ואילו ב"ראיה" וב"שמיעה" למעלה – לא קיימים כלל כל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה הגשמיות – למעלה קיימת רק **המעלה** ו**השלימות** שבראיה ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא – ישנו בודאי בבורא, **רַק הוּא**, – ה"ראיה" וה"שמיעה" למעלה, ומה שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא **עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ אָדָם הַיּוֹדֵעַ וּמַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כָּל מַה שֶׁנַּעֲשָׂה וְנִפְעָל בְּאַחַד מִכָּל רְמ"ח אֵבָרָיו, כְּמוֹ קֹר אוֹ חֹם**, - כהשפעתם של קור וחום על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש בהם, **וַאֲפִלּוּ חֹם שֶׁבְּצִפְרְנֵי רַגְלָיו, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, אִם נִכְוָה בָּאוּר**, - כשאדם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל, ואילו כשנכוות הצפרניים באש – מרגיש האדם בכאב; **וְכֵן מָהוּתָם וְעַצְמוּתָם** – של האברים עצמם – חש האדם בהם. לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו, ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, **וְכָל מַה שֶׁמִּתְפָּעֵל** – ומשתנה, **בָּהֶם**[15] **יוֹדֵעַ** – האדם, **וּמַרְגִּישׁ בְּמֹחוֹ**, - הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו, אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. **וּכְעֵין יְדִיעָה זוֹ, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל**, - בדומה לידיעה זו למשל, **יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** – את **כָּל הַנִּפְעָל בְּכָל הַנִּבְרָאִים**, - שבעולמות, **עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לִהְיוֹת** – מפני שהם **כֻּלָּם מֻשְׁפָּעִים** – מקבלים השפעתם וחיותם, **מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[16]: **"כִּי מִמְּךָ** – מהקב"ה, **הַכֹּל"**, - הרי, כשם שהמוח – המקור שממנו נמשכת חיות לכל האברים – יודע ומרגיש בכל המתרחש באברים, כך, כביכול, יודע הקב"ה – בהיותו מקור חיותם וקיומם של כל הנבראים – בכל המתרחש בכל הנבראים; **וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר**: [17]: **"וְגַם כָּל הַיָּצוּר לֹא נִכְחַד מִמֶּךָּ"**, - מפני שכל

ליקוטי אמרים

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביתר שאת לאין קץ מראית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום שבצפרני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי' ממנו ית' כמ"ש כי ממך הכל וז"ש וגם כל היצור לא נכחד

---

14. אבות ג, א. **15.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "1) זה כבר נאמר לפני זה. 2) בזה צ"ל הל' **נפעל**. פי' **מתפעל** – ראה ע"ב **כמה פעמים**. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: **מהם** (וקאי על האדם בכללותו). **ואז יתאים** למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה **כלל**". **16.** דברי הימים־א כט, יד. **17.** במוסף ראש השנה.

היצור הרי נוצר ממך, **וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם** – על פי חקירה, [**וְהִסְכִּימוּ לָזֶה חַכְמֵי הַקַּבָּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמַ"ק** – רבי משה קורדוברו, **בְּפַרְדֵּ"ס**] **שֶׁבִּידִיעַת עַצְמוֹ כְּבִכְיוֹל - יוֹדֵעַ** – הקב"ה, **כָּל הַנִּבְרָאִים הַנִּמְצָאִים מֵאֲמִתַּת הִמְצָאוֹ וְכוּ'.** – מכיוון שהימצאותם של כל הנבראים באה מאמיתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה, כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך, כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה, באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים המקבלים חיותם ממנה – יכול להיות מקום לטעות ח"ו, לחשוב שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלובש מתפעל ממי שהוא מלובש בו), – אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות האלקית שבנבראים – יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל דומה לנמשל, שכן, החיות האלקית המחיה את העולם – אינה מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום שינוי. ובלשון ה"תניא": **רַק שֶׁמָּשָׁל זֶה** – של הנפש והגוף, **אֵינוֹ אֶלָּא לְשַׁכֵּךְ אֶת הָאֹזֶן,** - להקל על האוזן ועל הרעיון של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו בעינים ולשמעו באזנים, **אֲבָל בֶּאֱמֶת אֵין הַמָּשָׁל** – של הנפש והגוף, **דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל,** – של אלקות ועולם, **כְּלָל, כִּי נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֲפִלּוּ הַשִּׂכְלִית וְהָאֱלֹהִית, הִיא מִתְפָּעֶלֶת מִמְּאוֹרְעֵי הַגּוּף וְצַעֲרוֹ, מֵחֲמַת הִתְלַבְּשׁוּתָהּ** – של הנפש השכלית והאלקית, **מַמָּשׁ בַּנֶּפֶשׁ הַחִיּוֹנִית הַמְלֻבֶּשֶׁת בַּגּוּף מַמָּשׁ,** - הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלובשת ממש ומאוחדת עם הגוף, ובה מלובשת הנפש השכלית והאלקית. **אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא** – כביכול, **אֵינוֹ מִתְפָּעֵל חַס וְשָׁלוֹם מִמְּאוֹרְעֵי הָעוֹלָם וְשִׁנּוּיָיו, וְלֹא מֵהָעוֹלָם עַצְמוֹ,** - הקב"ה אינו מתפעל ממציאות (מהות ועצמות[18]) העולם, ואין מציאות זו פועלת שינוי ח"ו בהקב"ה, **שֶׁכֻּלָּם** – כל העולמות והאירועים שבהם, **אֵינָן פּוֹעֲלִים בּוֹ** – בהקב"ה, **שׁוּם שִׁנּוּי חַס וְשָׁלוֹם.** – לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד גם אחרי שבראם. **וְהִנֵּה, כְּדֵי לְהַשְׂכִּיל זֶה הֵיטֵב בְּשִׂכְלֵנוּ,** - כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, **כְּבָר הֶאֱרִיכוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת** – בעלי תורת הקבלה, **בְּסִפְרֵיהֶם, אַךְ כָּל יִשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים** – הם מאמינים בהיותם בנים לאבות שהאמינו בקב"ה, **בְּלִי שׁוּם חֲקִירַת שֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְאוֹמְרִים[19]: "אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'"**, - "ואתה הוא משנברא העולם", בלי שום שינוי כלל, כלומר, יהודים מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי בבורא, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל פֶּרֶק כ:**

ליקוטי אמרים

ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה כמ"ש הרמ"ק בפרד"ס] שבידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים הנמצאים מאמיתת המצאו וכו' רק שמשל זה אינו אלא לשכך את האזן אבל באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערו מחמת התלבשותה ממש בנפש החיונית המלובשת בגוף ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם ושינוייו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

יום חמישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, לי"ח].

וְהִנֵּה, כָּל אָדָם מִישְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, - באיזה מצב ומדריגה שיהיה, **כְּשֶׁיִּתְבּוֹנֵן בָּזֶה שָׁעָה גְּדוֹלָה בְּכָל יוֹם, אֵיךְ שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מָלֵא מַמָּשׁ אֶת** – העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת** העולמות **הַתַּחְתּוֹנִים, וְאֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ מַמָּשׁ,** - לא רק את השמים והארץ הרוחניים, שהם הספירות שלמעלה, כי אם שמים וארץ גשמיים, **"מָלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ" מַמָּשׁ, וְצוֹפֶה וּמַבִּיט וּבוֹחֵן כְּלִיוֹתָיו וְלִבּוֹ** – רעיונותיו ורגשותיו הפנימיים, **וְכָל מַעֲשָׂיו וְדִבּוּרָיו, וְכָל צְעָדָיו יִסְפֹּר** – הקב"ה משגיח בפרטיות על כל אחד ממעשיו ודיבוריו של האדם, וסופר ומונה את צעדיו – הרי כשיתעמק האדם בכל האמור - **אַזַּי תִּקְבַּע בְּלִבּוֹ הַיִּרְאָה לְכָל הַיּוֹם כֻּלּוֹ,** - גם בשעות שהוא עסוק בהן בענינים אחרים ואין אז באפשרותו להתעמק בהאמור - **כְּשֶׁיַּחֲזוֹר** – מאוחר יותר במשך היום, **וְיִתְבּוֹנֵן בָּזֶה, אֲפִלּוּ בְּהִתְבּוֹנְנוּת קַלָּה,** - ולא בהתבוננות עמוקה

ליקוטי אמרים

והנה כל אדם מישראל יהיה מי שיהיה כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום איך שהקב"ה מלא ממש את העליונים ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש מלא כל הארץ כבודו ממש וצופה ומביט ובוחן כליותיו ולבו וכל מעשיו ודבוריו וכל צעדיו יספור אזי תקבע בלבו היראה לכל היום כולו כשיחזור ויתבונן בזה אפילו

---

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). ['ההתהוות' אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללו]". **19.** בתפילת שחרית.

שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, **בְּכָל עֵת**[20] **וּבְכָל שָׁעָה, יִהְיֶה "סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב" בְּמַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה,** - הוא ימנע מלעבור על לא־תעשה ויקיים כל מצות־עשה, במחשבה, דיבור ומעשה, **שֶׁלֹּא לַמְרוֹת חַס וְשָׁלוֹם עֵינֵי כְּבוֹדוֹ** – של הקב"ה, **אֲשֶׁר "מְלֹא כָל הָאָרֶץ"**, - הוא יפחד להמרות את הקב"ה הרואה הכל, ולכן יהיה "סור מרע ועשה טוב" במחשבה, דיבור ומעשה. **וּכְמַאֲמַר**[21] **רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְתַלְמִידָיו כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק מא; "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם" – להימנע מעשיית רע. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[22]**:** - "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך - **כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו",** – שעל כך שואלת הגמרא: וכי יראה היא דבר קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש מבני ישראל **רק** ליראה אותו? והגמרא עונה: אכן, לגבי משה – זה דבר קטן וקל. וכזכור נשאלת בתחילת פרק זה השאלה: הרי נאמר בפסוק "שואל **מעמך" מכל אחד** מישראל, ולא רק ממשה רבנו, ולגבי כל אחד מישראל, האם "יראה" היא אכן דבר קטן וקל?! אלא, היראה המוזכרת בפסוק זה, אליה קל לכל יהודי להגיע, היא היראה המביאה (כסיומו של הפסוק) ל"ללכת בכל דרכיו", **שֶׁהִיא יִרְאָה הַמְּבִיאָה לְקִיּוּם מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ בְּ"סוּר מֵרַע וַעֲשֵׂה טוֹב", וְהִיא יִרְאָה תַּתָּאָה** – יראה תחתונה, **הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל,** – ובכך מובן התירוץ בגמרא: "לגבי משה מילתא זוטרתי היא" – לגבי משה זה דבר קטן –, כלומר: **וּלְגַבֵּי מֹשֶׁה, דְּהַיְנוּ לְגַבֵּי בְּחִינַת הַדַּעַת שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִית,** – שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל אחד מישראל, **מִלְּתָא זוּטַרְתִּי הִיא,** - מהווה יראה זו, דבר קטן וקל, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל** – שכשיעמיק את דעתו בענינים המעוררים את היראה – יגיע בודאי ליראה זו - [**שֶׁהַדַּעַת הוּא הַמְקַשֵּׁר מַצְפּוּנֵי בִּינַת הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גִּלּוּי בְּמַחֲשָׁבָה מַמָּשׁ,** – שיראת ה' שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל – כפי שלמדנו, שבכל אחד מישראל ישנו אוצר חתום ומוסתר של יראת ה' – תתגלה במחשבה ממש, שירגיש את היראה במחשבה, שאז היא פועלת בדיבור ובמעשה, **כַּיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי חֵן**] – חכמה נסתרה, תורת הקבלה). בדברו על היראה שצריכה להיות ליהודי מהקב"ה, אמר רבנו הזקן, שהיא צריכה להיות "כעומד לפני המלך", שכן, הקב"ה הרי נמצא בכל מקום ומביט ומסתכל במעשיו וכו'. אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו, אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה?! – יוסברו הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוחו לעורר בו את היראה, שכן, קיים גם כאן הענין של ראיית המלך כביכול, והוא: ראיית השמים והארץ וכל הברואים שהקב"ה מחיה אותם – יש בה משום ראיית החיות האלקית המחיה אותם, ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

בהתבוננות קלה בכל עת ובכל שעה יהיה סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה שלא למרות ח"ו עיני כבודו אשר מלא כל הארץ וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו כנ"ל וז"ש הכתוב כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו שהיא יראה המביאה לקיום מצותיו ית' בסור מרע ועשה טוב. והיא יראה תתאה הנ"ל ולגבי משה דהיינו לגבי בחי' הדעת שבכל נפש מישראל האלהית מילתא זוטרתי היא כנ"ל [שהדעת הוא המקשר מצפוני בינת הלב אל בחי' גילוי במחשבה ממש כידוע לי"ח]

יום שישי כ"ח ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א:

וְעוֹד זֹאת – דבר נוסף, **יִזְכֹּר, כִּי כְּמוֹ שֶׁבְּמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם עִקַּר הַיִּרְאָה** – מפני המלך, **הִיא** – באה **מִפְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ** – של המלך, **וְלֹא מִגּוּפוֹ, שֶׁהֲרֵי בְּשֶׁיֵּשׁ** – המלך, **אֵין שׁוּם יִרְאָה מִמֶּנּוּ,** - למרות שגופו הוא אותו גוף שיש למלך בשעה שהוא ער, אלא, מפני שהיראה היא מפנימיותו וחיותו של המלך, ובשעה שהוא ישן, פנימיותו וחיותו הן בהעלם – לכן, לא קיימת אז היראה מפניו. מכך מובן – שעיקר היראה מהמלך – כשהוא ער – בא מפנימיותו וחיותו. **וְהִנֵּה פְּנִימִיּוּתוֹ וְחִיּוּתוֹ** – של המלך, **אֵין נִרְאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר, רַק בְּעֵינֵי הַשֵּׂכֶל** – השכל יודע ומבין שבגוף זה ישנן פנימיותו וחיותו של המלך, **עַל יְדֵי רְאִיַּת עֵינֵי בָּשָׂר בְּגוּפוֹ וּלְבוּשָׁיו,** - של המלך, **שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחִיּוּתוֹ מְלֻבָּשׁ בְּתוֹכָם,** - בראותו בעיניו הגשמיות את גופו ולבושיו של המלך, רואות עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך – וזה מעורר את היראה מראיית המלך. **וְאִם כֵּן** – הרי שגם בנמשל, לא רק שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה, אלא גם, **כָּכָה מַמָּשׁ יֵשׁ לוֹ לִירָא אֶת ה', עַל**

ליקוטי אמרים

ועוד זאת יזכור כי כמו שבמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו. והנה פנימיותו וחיותו אין נראה לעיני בשר רק בעיני השכל על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיודע שחיותו מלובש בתוכם וא"כ ככה ממש יש לו ליראה

---

20. לכאו' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן כו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאו' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. **21.** ברכות כח, ב. **22.** דברים י, יב.

יְדֵי רְאִיַּת עֵינֵי בָשָׂר בַּשָּׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, אֲשֶׁר אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מְלֻבָּשׁ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם. – ועל ידי ראיית העולם וברואיו בעינים גשמיות, יש בידי עיני־השכל של יהודי לראות את החיות האלקית המחיה אותם – ודבר זה יעורר בו את רגש היראה, באותה מדה שפועלת עליו ראיית המלך.

הגהה*: בהגהה הבאה, מסביר רבנו הזקן, שעל ידי ראיית השמים והארץ וכו', רואים לא רק שישנה בהם חיות אלקית המחיה אותם, אלא אפשר גם לראות איך שהעולם ונבראיו בטלים לחיות האלקית, שבמהלך "צבא השמים" ממזרח למערב, מתבטאת השתחוואתם וביטולם להקב"ה, כי השכינה היא במערב. (**וְגַם נִרְאֶה בִּרְאִיַּת הָעַיִן, שֶׁהֵם בְּטֵלִים לְאוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ** – כיצד ובמה זה נראה? **בְּהִשְׁתַּחֲוָאָתָם כָּל יוֹם כְּלַפֵּי מַעֲרָב בְּשִׁקִּיעָתָם,** - שהם שוקעים בצד מערב, **כְּמַאֲמַר** רַז"ל[23] **עַל פָּסוּק: "וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים"** - **שֶׁהַשְּׁכִינָה בַּמַּעֲרָב, וְנִמְצָא** – יוצא הרי, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא, **הִלּוּכָם כָּל הַיּוֹם כְּלַפֵּי מַעֲרָב הוּא דֶּרֶךְ הִשְׁתַּחֲוָאָה וּבִטּוּל.** – שכן, כפי שהדבר מובא הרי כפי קביעותם של השמש, הירח והכוכבים, כל אחד באופנו, היה צריך להיות הילוכם ממערב למזרח, והילוכם כל היום ממזרח למערב, ושקיעתם בערב במערב – הרי זה להיפך מטבעם, אלא – דבר זה נובע ממה שהשכינה במערב. – שכן, בקביעותן של ארבע הרוחות, בשורשן בספירות העליונות, – מערב הוא ב"מלכות", שהיא "שכינה" – מקור חיותם של הנבראים – ומכיון שנפשו של כל אחד מהנבראים האמורים, בטלה למקורה – הרי זה מתבטא בגופו, בהילוכו לצד מערב, בו נמצאת השכינה. הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה את ביטולם של הנבראים לחיות האלקית. **וְהִנֵּה, גַּם מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת הַמֶּלֶךְ מֵעוֹלָם, וְאֵינוֹ מַכִּירוֹ כְּלָל, אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁנִּכְנַס לַחֲצַר הַמֶּלֶךְ** – [״ששם אינו המקום בו עומד המלך בגילוי לגמרי, שם לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל – עולם הזה שצ"ל ראיות שיכריחו השתחואה וביטול למלך) – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א**], **וְרוֹאֶה שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מִשְׁתַּחֲוִים לְאִישׁ אֶחָד** – "בחיצוניותו – הנכנס אין רואה חילוק" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, תִּפֹּל עָלָיו אֵימָה וָפַחַד** - כך גם ראיית הנבראים הגדולים – צבא השמים – בעמדם בביטול לפני הקב"ה – יש בכוח ראיה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק זה, שכשם שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם בנמשל, שעל ידי הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים שנמצאת בהם החיות האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא ליראה מהקב"ה. ברם, לכאורה אפשר לשאול: כשמסתכלים על גופו של מלך בשר ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך, ועל ידי כך רואה עין־השכל את החיות של המלך, ואילו בנבראים שבעולם, מכוסה החיות האלקית בכל כך הרבה לבושים, שיתכן הדבר שמסתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא יודעים שהם הם הלבושים לחיות האלקית המלובשת בהם? ממשיך רבנו הזקן להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה שהוא מסתכל על הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים לבושים חיצוניים בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועל ידי כך – **לראות** את החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא": **וְאַף שֶׁהוּא עַל יְדֵי הִתְלַבְּשׁוּת בִּלְבוּשִׁים רַבִּים** – החיות האלקית המחיה את הנבראים, מלובשת בלבושים רבים המכסים עליה, וכשמסתכלים על הנבראים, לא רואים שאלה הם לבושים של החיות האלקית - **חֲרֵי אֵין הֶכְרֵל וְהֶפְרֵשׁ כְּלָל בְּיִרְאַת מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם, בֵּין שֶׁהוּא עֵרֹם[24], וּבֵין שֶׁהוּא לָבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד, וּבֵין שֶׁהוּא לָבוּשׁ בִּלְבוּשִׁים רַבִּים.** אין זה משנה במדת היראה שמפניו, שכן, העיקר הוא הידיעה שהמלך נמצא כאן, ידיעה זו מעוררת את היראה. כך גם בענייננו, כשיתרגל האדם בכך, שבהסתכלותו על נבראי העולם, יזכור שהם מהווים הלבושים לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. **אֶלָּא הָעִקָּר הוּא הַהֶרְגֵּל, לְהַרְגִּיל דַּעְתּוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ תָּמִיד, לִהְיוֹת קָבוּעַ בְּלִבּוֹ וּמֹחוֹ תָּמִיד, אֲשֶׁר כָּל מַה שֶּׁרוֹאֶה בְּעֵינָיו, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וּמְלֹאָה, הַכֹּל הֵם לְבוּשִׁים הַחִיצוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, וְעַל יְדֵי זֶה יִזְכֹּר תָּמִיד עַל פְּנִימִיּוּתָם וְחַיּוּתָם.** – של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה יעורר בו יראה מהקב"ה. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ולכאורה קשה שבפרק ל"ג נתבאר שהתבוננות זו היא ענין האמונה וכן בפרק זה עצמו (ס, ב.): ישראל מאמינים כו' – ואיזה קישור להבנה ואמונה, וה"ה אדרבה שוללים זה את זה (כשמבין אין צורך באמונה כו') – ומתרץ: 'וזה נכלל'..." **וְזֶה נִכְלָל גַּם כֵּן בִּלְשׁוֹן "אֱמוּנָה", שֶׁהוּא** – המלה אמונה, **לְשׁוֹן "רְגִילוּת", שֶׁמַּרְגִּיל הָאָדָם אֶת עַצְמוֹ, כְּמוֹ אוֹמָן הַמַּאֲמִין יָדָיו וְכוּ'.** – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיודע אותה בנפשו, יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו, שיבוא בפועל

ליקוטי אמרים

את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל צבאם אשר אור א"ס ב"ה מלובש בהם להחיותם* ואף שהוא ע"י התלבשות בלבושים רבים הרי אין הבדל והפרש כלל ביראת מלך בשר ודם בין שהוא ערום ובין שהוא לבוש לבוש אחד ובין שהוא לבוש בלבושים רבים אלא העיקר הוא ההרגל להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד להיות קבוע בלבו ומוחו תמיד אשר כל מה שרואה בעיניו השמים והארץ ומלואה הכל הם לבושים החיצונים של המלך הקב"ה וע"י זה יזכור תמיד על פנימיותם וחיותם וזה נכלל ג"כ בלשון אמונה שהוא לשון רגילות שמרגיל האדם את עצמו כמו אומן המאמן ידיו וכו'. וגם להיות לזכרון תמיד לשון חז"ל

הגה"ה

(וגם נראה בראיית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחוואתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמארז"ל ע"פ וצבא השמים לך משתחוים שהשכינה במערב ונמצא הילוכם כל היום כלפי מערב הוא דרך השתחוואה וביטול והנה גם מי שלא ראה את המלך מעולם ואינו מכירו כלל אעפ"כ כשנכנס לחצר המלך ורואה שרים רבים ונכבדים משתחוים לאיש א' תפול עליו אימה ופחד):

---

23. בבא בתרא כה, א. **24.** "להעיר ממשנה ספ"ב דסנהדרין" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.**

במעשה (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם בנמשל ישנם שני הענינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא רואה את המלך כביכול, שעל ידי הסתכלותו בנבראים, הוא רואה ויודע את החיות האלקית המחיה אותם. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת ההתבוננות שלו וכמדה שהשכל שלו "מושל" בו ומנהיגו. ועוד: ענין ההתבוננות **בשכל** – הרי **לא תמיד** יכול **כל אחד** להיות בדרגה של **התבוננות שכלית** וכו' (ראה נז, א: שגם במוחו ומח' אינו מרגיש **שום** יראה ובושה) – ואילו יראת ה' צריכה הרי להיות תמיד, ולכן ממשיך רבנו הזקן ומסביר 'וגם להיות'..." **וְגַם לִהְיוֹת לְזִכָּרוֹן תָּמִיד** – גם בלי התבוננות בתחילה, אלא מצד האמונה הטהורה, יש לזכור את לְשׁוֹן חֲז"ל "**קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם", שֶׁהוּא כְּעִנְיַן "שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ"**[25], - כך צריך כל אדם מישראל לשים על עצמו את הקב"ה למלך, לקבל על עצמו עול מלכותו של הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר וְכוּ'**, - וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א, ש"אף שלא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לבו", כפי שאכן באה יראה זו בהתגלות מצד השכל והתבוננות – **"ישים"** את הקב"ה למלך על עצמו, **ויקבל** על עצמו עול מלכות שמים; ובהתאם לנאמר שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, מצד טבע הנשמה שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, ומשום כך זה יכול להיות **תמיד. כִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מַנִּיחַ אֶת** – הנבראים של העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים** – כלומר: אין הם תכלית הכוונה של הבריאה, **וּמְיַחֵד מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ** – בני ישראל, **וְכוּ', וַאֲנַחְנוּ מְקַבְּלִים וְכוּ'**, - על עצמנו עול מלכות שמים. **וְזֶהוּ עִנְיַן הַהִשְׁתַּחֲוָאוֹת שֶׁבִּתְפִלַּת י"ח** – "שמונה עשרה", **אַחַר קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּדִבּוּר בִּקְרִיאַת שְׁמַע,** - כשאומרים "ה' אלקינו ה' אחד" וכו', **לַחֲזֹר וּלְקַבֵּל** – על עצמו שוב, **בְּפֹעַל מַמָּשׁ** – עול מלכות שמים, על ידי **בְּמַעֲשֶׂה וְכוּ'**, - זוהי המשמעות של ההשתחוואות – הביטול להקב"ה, המתבטא בתנועה מעשית של השתחוואה, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:**

ליקוטי אמרים

קבלת עול מלכות שמים שהוא כענין שום תשים עליך מלך כמ"ש במ"א וכו' כי הקב"ה מניח את העליונים והתחתונים ומייחד מלכותו עלינו וכו' ואנחנו מקבלים וכו' וזהו ענין ההשתחוואות שבתפלת י"ח אחר קבלת עול מלכות שמים בדבור בק"ש לחזור ולקבל בפועל ממש במעשה וכו' כמ"ש במ"א:

יום שבת קודש כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

פֶּרֶק מג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אומרים שכל אחד מישראל יכול להגיע אליה – הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות, ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדריגה התחתונה שביראה. בפרק מ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן את שתי המדריגות שביראה: "יראה תתאה" – יראה תחתונה – ו"יראה עילאה" – יראה עליונה שבכך תוסבר גם הסתירה שבמשנה, שהנה אומרים רבותינו ז"ל "אם אין חכמה אין יראה" – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה", ואילו מיד לאחרי זה אומרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין יראה אין חכמה" – שבתחילה באה ה"יראה" ורק לאחריה באה ה"חכמה"? אלא – מסביר רבנו הזקן – חכמינו ז"ל מדברים על שתי מדריגות של יראה: "אם אין יראה – אין חכמה" – הכוונה למדריגה התחתונה של יראה, "יראה תתאה", שבהעדר יראה זו, אי אפשר שתהיה "חכמה" – קיומן של תורה ומצוות, המתואר במלה "חכמה" (כי, הרי "תכלית חכמה – תשובה ומעשים טובים"), "אם אין חכמה – אין יראה" – הכוונה למדריגה העליונה של יראה, "יראה עילאה", וביחס לדרגה **זו** של יראה, מן ההכרח שיהיה לפניה, קיומן של תורה ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר להגיע למדריגה העליונה יותר של יראה – "יראה עילאה". בהמשך הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן שתי מדריגות כלליות. **וְהִנֵּה עַל יִרְאָה תַּתָּאָה זוֹ,** - שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד מישראל יכול להגיע אליה, **שֶׁהִיא** – נדרשת, **לְקִיּוּם מִצְוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ בִּבְחִינַת "סוּר מֵרַע** – להימנע מלעבור על לא־תעשה, **וַעֲשֵׂה טוֹב",** - ולקיים כל מצוות־העשה, הרי על יראה זו **אָמְרוּ:** - חכמינו ז"ל[1]: **"אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה"** – אין קיומן של תורה ומצוות, (המתואר במלה "חכמה"); שכן, כדי לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שתהיה יראה זו, **וְיֵשׁ בָּהּ** – במדריגה זו של ה"יראה", **בְּחִינַת קַטְנוּת וּבְחִינַת גְּדֻלּוּת.** – גם ב"יראה תתאה" – יש שתי בחינות: יראה שהיא בבחינת "קטנות", כי, אין היא נוצרת על ידי הבנה והתבוננות בגדלות ה', כי אם רק על ידי שהוא מעורר בקרבו את היראה שבטבע כל אחד מישראל על ידי התעמקותו בענינים המעוררים את היראה; ויראה שהיא בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה מההתבוננות בגדלות ה', שיכולים להבין מהעולמות. **דְּהַיְנוּ,** – מתי מתוארת היראה בתור בחינת "גדלות"? – **כְּשֶׁנִּמְשֶׁכֶת בְּחִינַת יִרְאָה זוֹ** – כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם, **מֵהַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדֻלַּת ה',** – הנראית מהחיותו את העולמות והנבראים, **דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** – הקב"ה ממלא את כל

ליקוטי אמרים

פרק מג והנה על יראה תתאה זו שהיא לקיום מצותיו ית' בבחי' סור מרע ועשה טוב אמרו אם אין יראה אין חכמה ויש בה בחי' קטנות ובחי' גדלות דהיינו כשנמשכת בחי' יראה זו מההתבוננות בגדולת ה' דאיהו ממלא כל עלמין

---

25. דברים יז, טו. 1. אבות ג, יז.

העולמות, הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת בהם, וחיות זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה, כך שבמדריגה עליונה יותר של עולם או נברא, מלובשת מדריגה עליונה יותר של חיות, **וְ"מֵהָאָרֶץ לָרָקִיעַ מַהֲלַךְ ת"ק** – חמש מאות, **שָׁנָה וְכוּ', וּבֵין רָקִיעַ לְרָקִיעַ כוּ'**, – שוב מהלך של חמש מאות שנה, **רַגְלֵי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד כֻּלָּן וְכוּ'"**[2], – הרגלים, המדריגה התחתונה ביותר ב"חיות הקודש", הן למעלה מכל המדריגות שלמטה מהן, **וְכֵן הִשְׁתַּלְשְׁלוּת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה מַעְלָה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת** – בכל האמור, מתבונן האדם, ויש לו השגה והבנה בחיות האלקית המחיה את כל העולמות והמדריגות האמורות, ומהבנתו זו בגדלות ה' באה היראה שלו, הנקראת בחינת "גדלות". ברם, אם כך, מדוע, איפוא, נקראת יראה זו בשם "יראה **תתאה**", הרי היא באה מתוך השגתו בגדלות ה'? – אלא, מסביר רבנו הזקן, היא נקראת "יראה תתאה" מחמת שהיא באה מהבנת החיות האלקית **המלובשת** בעולמות, בחינת "ממלא כל עלמין". חיות אלקית זו מוסתרת בעולמות, באופן כזה, שהעולמות יוכלו להרגיש את עצמם כ"יש", כדבר ממשי, אלא שהוא בטל לחיות האלקית המחיה אותו. ולכן מעוררת התבוננות זו באדם רק בחינת יראה וביטול **היש** – ולא ביטול במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם "יראה **תתאה**". ובלשון ה"תניא": **אַף עַל פִּי כֵן נִקְרֵאת יִרְאָה זוֹ יִרְאָה חִיצוֹנִית וְתַתָּאָה,** – יראה תחתונה, **מֵאַחַר שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵהָעוֹלָמוֹת,** – מההשגה וההבנה בגדלות ה' שמצד העולמות, שהחיות האלקית מחיה אותם, **שֶׁהֵם** – העולמות הם, **לְבוּשִׁים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר מִסְתַּתֵּר וּמִתְעַלֵּם וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם לְהַחֲיוֹתָם וּלְקַיְּמָם לִהְיוֹת יֵשׁ מֵאַיִן וְכוּ'.** – לפני שהם נוצרו, הם היו **"אין"**, הם לא היו בנמצא, ואחרי שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאותו – ובאופן כזה מחיה חיות אלקית **זו** את הנבראים שהיא מתלבשת בהם, שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו ביראה עילאה, **רַק שֶׁהִיא** – "יראה תתאה" זו, היא **הַשַּׁעַר וְהַפֶּתַח לְקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.** – שכן, כאמור, מביאה היראה תתאה (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה – אין חכמה", שראשית דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות "חכמה" – קיום תורה ומצוות. **אַךְ הַיִּרְאָה עֶלְיָאָה** – היראה העליונה, הנקראת **יֶרֶא בֹּשֶׁת,** – יראה הבאה מהבושה שמתביישים מגדלות ה', כמי שמתבייש ובטל לגמרי מפני אדם גדול וצדיק[3] בדורו, שאין זה בא מחיצוניותו והתפשטותו של האדם הגדול בדורו והצדיק – כפי שהיראה היא מפני מלך, למשל, שהפחד מהמלך בא מחיצוניותו והתפשטותו של המלך המתבטאות בשלטונו על אזרחיו (וככל שגדולה יותר התפשטות מלכותו, בהיותו מלך על מדינה גדולה יותר או על כמה מדינות – כך גדולה יותר היראה מפניו); על דרך זה היא גם היראה האמורה, הבאה מהתבוננות ב"לבושים" ובהתפשטות אלקות בעולמות, שלכן היא נקראת "יראה תתאה", מפני שאין היא מעוררת בושה והתבטלות מלאה, כפי שמעוררת ההכרה במעלתו של אדם גדול בדורו וצדיק, שאין זה מצד חיצוניותו והתפשטותו, כי אם מה"עצם" שלו, וההתבטלות כלפיו היא כזו שהוא חש את עצמו כאפס לעומתו, ומתבייש מגדלותו. כך גם נקראת יראה עילאה בשם, "ירא בשת" – יראה הבאה מבושה בפני גדולתו של הקב"ה, לא כפי שהיא מופיעה בגלוי בעולמות. **וְיִרְאָה** – זו היא **פְּנִימִית, שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת מִפְּנִימִית הָאֱלֹהוּת שֶׁבְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת** – כשיש לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות, שלמעלה מהתפשטות בעולמות, שלגבי החיות האלקית שלמעלה מהעולמות – בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול המציאות" (ולא רק "ביטול היש") – מעוררת בו הכרה זו – ביטול במציאות, שהוא "יראה עילאה", **עֲלֵיהָ** – על מדריגה זו של יראה, **אָמְרוּ:** – חכמינו ז"ל: **"אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה",** – בתחילה מן ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה". **דְּחָכְמָה הִיא כ"ח מָ"ה**[4] – ענינו של **ביטול** המתבטא במלה "**מה**", כמו שכתוב[5]: "ונחנו מה", שזהו "ביטול במציאות", **"וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"**[6], – ולכן חכמה היא **אין** וביטול, **וְ"אֵיזֶהוּ חָכָם הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד"**[7], **פֵּרוּשׁ שֶׁרוֹאֶה כָּל דָּבָר אֵיךְ נוֹלָד וְנִתְהַוֶּה מֵאַיִן לְיֵשׁ, כִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8]**: "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם". וְאִי לָאוֹת,** – שרק ב"דבר ה'" נבראו כל הנבראים מ"אין", **הֲרֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם** – כלומר, כל הנבראים, **בְּטֵלִים בַּמְּצִיאוּת מַמָּשׁ** – לא ביטול היש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כי אם ביטול במציאות ממש, **כִּדְבַר ה' וְרוּחַ פִּיו, וּכְלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבֵי** – ונחשבים הם ככלום ממש, **וְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּבִטּוּל אוֹר וְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ** – כשהם

ליקוטי אמרים

ומהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה וכו' ובין רקיע לרקיע כו' רגלי החיות כנגד כולן וכו' וכן השתלשלות כל העולמות למעלה מעלה עד רום המעלות אעפ"כ נקרא יראה זו יראה חיצונית ותתאה מאחר שנמשכת מהעולמות שהם לבושים של המלך הקב"ה אשר מסתתר ומתעלם ומתלבש בהם להחיותם ולקיימם להיות יש מאין וכו' רק שהיא השער והפתח לקיום התורה והמצות. אך היראה עילאה ירא בשת ויראה פנימית שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות עליה אמרו אם אין חכמה אין יראה דחכמה היא כ"ח מ"ה והחכמה מאין תמצא ואיזהו חכם הרואה את הנולד פי' שרואה כל דבר איך נולד ונתהוה מאין ליש בדבר ה' ורוח פיו ית' כמ"ש וברוח פיו כל צבאם ואי לזאת הרי השמים והארץ וכל צבאם בטלים במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש

---

2. חגיגה יג, א. **3.** כפי שרבנו הזקן מסביר זאת בתוספת ביאור בסידורו בהערה לתיקון חצות. **4.** ראה לעיל פרק יט. **5.** שמות טז, ז. **6.** איוב כח, יב. **7.** תמיד לב, א. **8.** תהלים לג, ו.

נמצאים **בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמָהּ,** – בשעה שאור השמש נמצא מחוץ לגוף השמש, הוא בגדר מציאות של אור וזיו; ואילו כשאור השמש נמצא בגוף השמש, הוא בטל לגמרי במקורו (גוף השמש) וחדל לגמרי מלהתקיים כמציאות ממשית של אור – שכן קיים ונראה אז רק המקור, השמש עצמה – כך גם בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוי'" המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". **וְאַל יוֹצִיא אָדָם עַצְמוֹ מֵהַכְּלָל,** – של כל הנבראים, שהוא מבין שהם בטלים במציאות להקב"ה, כלומר – **שֶׁגַּם גּוּפוֹ וְנַפְשׁוֹ וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּטֵלִים בַּמְּצִיאוּת בִּדְבַר ה',** – המהווה את הגוף והנפש, והרוח והנשמה שלו, **וְדִבּוּרוֹ יִתְבָּרֵךְ מְיֻחָד בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ כוּ',** – ומחשבתו היא הרי דבר אחד אתו יתברך, הרי שהביטול הוא לא רק כלפי דבר ה', אלא הביטול הוא ביטול במציאות להקב"ה עצמו. **וְכַנִּזְכָּר לְעֵיל [פֶּרֶק כ וְכא] בַּאֲרִיכוּת בְּדֶרֶךְ מָשָׁל מִנֶּפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁדִּבּוּר אֶחָד מִדִּבּוּרוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ כְּלָא מַמָּשׁ כוּ'.** – לעומת כוח הדיבור שבאדם, שמכוחו מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס דיבור אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום כלל לגבי כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר מה שהוא מהרהר קודם במחשבה); ועל אחת כמה וכמה שאין הדיבור תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה שהשכל מבין); וודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום כלל לגבי עצם הנפש (שכוח השכל או המדות הוא רק כוח שלה). ההבדל מתבטא בכך, שהדיבור שהוציא אדם מפיו, הרי הבל הדיבור, נבדל ממקורו, ונראה כדבר בפני עצמו, ואילו למעלה, הרי דיבורו של הקב"ה, הבורא את הנבראים, **אינו** נבדל חס ושלום מהקב"ה עצמו, שנמצא בכל מקום, ובאותו דיבור נמצא גם מקורו של הדיבור, כך מובן עוד יותר, שהדיבור, שהוא מקור הבריאה, הוא בתכלית הביטול והיחוד להקב"ה, וממילא – הבריאה כולה בטלה במציאות ממש להקב"ה. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב[9]: "הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה".** – שכן כאמור, יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו ענין של "חכמה", שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. **אַךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג לְיִרְאָה וְחָכְמָה זוֹ, אֶלָּא בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל־יְדֵי יִרְאָה תַּתָּאָה הַחִיצוֹנִית, וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב[7]: "אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה".** – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "יראה תתאה", וקיום תורה ומצוות שהיא מביאה לו, ורק לאחר מכן אפשר לו לאדם להגיע ל"חכמה" – ל"יראה עילאה" וביטול במציאות. להלן, ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי מדריגות כלליות: המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה אליו כמתנה מלמעלה – בשעה שאדם הוא בשלימות במדת היראה, ניתנת לו מלמעלה המדריגה העליונה של אהבה בדרך מתנה. ואילו האדם עצמו, על ידי השגתו והתבוננותו, לא היה מגיע אף פעם למדריגה **זו** שבאהבה; המדריגה השניה באהבה היא, זו שאדם מגיע אליה על ידי התבוננותו בגדלות ה'. המדריגה הראשונה נקראת "אהבה רבה", והמדריגה השניה – "אהבת עולם", כי היא באה על ידי התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם, מהחיות האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו ורוחו ונשמתו בטלים במציאות בדבר ה' ודבורו ית' מיוחד במחשבתו כו' וכנ"ל [פ' כ' וכ"א] באריכות בד"מ מנפש האדם שדבור אחד מדבורו ומחשבתו כלא ממש כו' וזש"ה הן יראת ה' היא חכמה. אך אי אפשר להשיג ליראה וחכמה זו אלא בקיום התורה והמצות ע"י יראה תתאה החיצונית וז"ש אם אין יראה אין חכמה.

---

9. איוב כח, כח.

אגרות קודש

[ניסן תשי"ט?]

... במש"כ בפי' אתם נצבים היום גו' - אין בזה סתירה כי היו נצבים גו' לעברך בברית גו' בשעת כניסתן לארץ, ויש בחי' זו בכל שנה ושנה והוא ביום ר"ה. וראה לקו"ת ר"פ תבוא.

ובמש"כ מהו חיוב מתנות לאביונים נוסף על מצות הצדקה - פשוט כי מצוה מד"ס הוא לחפש באביונים, ואפילו על העני וכו' ולא רק מנהג טוב דצדקה לפני התפלה וכו'.

יום ראשון

יום רביעי **כג ניסן, אסרו חג [בחו"ל], שמונה לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: והנה כל . . . סא לי"ח.

עס איז פאראן דער ענין וואָס אחש"פ איז דער גילוי פון משיח, וואָס איז שייך לכל ישראל. פסח איז דאָך דער מדלג און ליל שמורים, און בכלל הערט זיך חרות'דיק, און נאָכדעם פאלט מען אריין אין וועלט, איז דאָס איז דער גילוי פון משיח, דער תוקף וואָס עס גיט אז מ'זאָל קענען געהן אין וועלט.

יֶשְׁנוֹ הָעִנְיָן שֶׁאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הוּא גִּלּוּי שֶׁל מָשִׁיחַ, שֶׁשַּׁיָּךְ לְכָל יִשְׂרָאֵל. פֶּסַח הוּא חֲרֵי הַ'מְדַלֵּג' וְ'לֵיל שִׁמּוּרִים'. וּבְכְלָל, הַהַנְהָגָה הִיא שֶׁל בֶּן חוֹרִין, וְאַחַר מִכֵּן נוֹפְלִים לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם – חֲרֵי זֶה הוּא הַגִּלּוּי שֶׁל מָשִׁיחַ, הַתֹּקֶף הַנִּתָּן כְּדֵי לְאַפְשֵׁר הַהֲלִיכָה בָּעוֹלָם.

יום שני

יום חמישי **כד ניסן, תשעה לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קיג־קיח.
תניא: ועוד זאת . . . סא ידיו וכו'.

נוֹהֲגִים שֶׁאֵין מְבָרְכִים שֶׁהֶחֱיָנוּ בִּימֵי סְפִירַת הָעֹמֶר.

לא טוב האָבען מיר אלע. שעיר לעזאזל איז געווען אן עבודה אין בית המקדש. ווי באַלד א נברא איז דאָ לא טוב, דארף מען עס אוועקשיקען אין ארץ גזרה.

'לֹא טוֹב' יֵשׁ לְכֻלָּנוּ. שָׂעִיר לַעֲזָאזֵל הָיָה עֲבוֹדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. מִכֵּיוָן שֶׁ[בַּ]נִּבְרָא יֶשְׁנוֹ 'לֹא טוֹב', יֵשׁ לְשָׁלְחוֹ לְאֶרֶץ גְּזֵרָה.

יום שלישי

יום ששי **כה ניסן, עשרה לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

הָעֲבוֹדָה הִיא בְּכָל אָדָם לְפִי מַהוּתוֹ וּמַעֲלָתוֹ. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִנְקֹב מַרְגָּלִיּוֹת אוֹ לִלְטֹשׁ אֲבָנִים טוֹבוֹת וְעוֹסֵק בַּעֲבוֹדַת מְלֶאכֶת אֲפִיַּת לֶחֶם – וּמוּבָן דַּגְמַת כָּל זֶה בַּעֲבוֹדָה – הֲגַם שֶׁהִיא עֲבוֹדָה וּמְלָאכָה הַנִּצְרֶכֶת בְּמְאֹד, בְּכָל זֶה לְחֵטְא יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא.

יום רביעי

שבת **כו ניסן, יא לעומר** ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ אִיָּר. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה.
יוֹם הִתְוַעֲדוּת. הַפְּטוֹרָה: הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאָנט אז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואַשען דעם בשר, און אראָפּשווייגקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות'ן, וועלכע בשר מאַכט, און דאן קען מען ערשט אָנטאָן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאָס

איז בגדים וועלכע מען האָט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאָס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאָס גיט מען מלמעלה, אָבער אָפּוואַשען דעם טפל וואָס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאַכען פאר א בשר קדש, דאָס איז נאָר בכח עצמו. און דאָס מאנט חסידות, און אויף דעם האָט רבינו הגדול געהאַט מסירות נפש. ער האָט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

מִשִּׁיחַת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ]: חֲסִידוּת תּוֹבַעַת שֶׁ"וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וּלְבֵשָׁם". זֹאת אוֹמֶרֶת: הַשְׂכָּלַת הַחֲסִידוּת בְּהֶכְרֵחַ שֶׁתִּרְחַץ הַבָּשָׂר, וְתִשְׁטֹף אֶת הָ"אֶת בְּשָׂרוֹ", אֶת הַטָּפֵל לִבְשָׂרוֹ, כָּל הַהֶרְגֵּלִים שֶׁהַבָּשָׂר מַרְגִּיל, וְרַק אָז אֶפְשָׁר כְּבָר לִלְבֹּשׁ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ. מַחְשֶׁבֶת וְדִבּוּר חֲסִידוּת, וְהַנְהָגָתָם שֶׁל חֲסִידִים בְּהִתְבּוֹנְנוּת קֹדֶם הַתְּפִלָּה, "בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם"; אֵלּוּ בְּגָדִים שֶׁנִּתְּנוּ מִן הַקֹּדֶשׁ. אַךְ אֶת הַ"וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת בְּשָׂרוֹ", יֵשׁ לַעֲשׂוֹת לְבַד. לְבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ נִתָּנִים מִלְּמַעְלָה, אַךְ רְחִיצַת הַטָּפֵל שֶׁנּוֹצָר מֵהַבְּשָׂרִיּוּת, וְלַהֲפֹךְ אֶת הַבָּשָׂר לִבְשַׂר קֹדֶשׁ – זֶהוּ רַק בְּכֹחַ עַצְמוֹ. וְזֹאת תּוֹבַעַת הַחֲסִידוּת, וְעַל כָּךְ הָיְתָה לְרַבֵּנוּ הַגָּדוֹל מְסִירוּת נֶפֶשׁ. הוּא פָּתַח אֶת צִנּוֹר מְסִירוּת הַנֶּפֶשׁ עֲבוּר עֲבוֹדַת ה' בִּתְפִלָּה, כְּדֵי לִהְיוֹת קְשׁוּרִים לְעַצְמוּת אֵין סוֹף. חֲסִידוּת מַצִּיבָה חָסִיד פָּנִים אֶל פָּנִים מוּל עַצְמוּת אֵין סוֹף.

יום חמישי

יום ראשון — **כז ניסן, יב לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ־קלד.
תניא: והנה בחי' . . . לי"ח.

דְּבָרִים הַמַּתְּרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לַהֲנָאָתוֹ – הֵם רַע גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ [הַזָּקֵן] נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן (תַּנְיָא פֶּרֶק ז) . לְפִי דְּקַדֵּשׁ עַצְמְךָ בַּמֻּתָּר לְךָ. צָרִיךְ לְהַכְנִיס קְדֻשָּׁה בַּדְּבָרִים הַמֻּתָּרִים שֶׁיִּהְיֶה בָּהֶם תַּכְלִית שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאַת שָׁמַיִם וּמִדּוֹת טוֹבוֹת.

יום שישי

יום שני — **כח ניסן, יג לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

הַחֲסִידִים שָׁאֲלוּ אֶת אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן: אֵיזֶה עֲבוֹדָה נַעֲלֵית יוֹתֵר, אַהֲבַת ה' אוֹ אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אַהֲבַת ה' וְאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת חֲקוּקוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ רוּחוֹ וְנַפְשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב: "אָהַבְתִּי אֶתְכֶם, אָמַר ה'", הֲרֵי דִּגְדוֹלָה אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מַה שֶׁהָאָהוּב אוֹהֵב.

שבת קודש

יום שלישי — **כט ניסן, יד לעומר** — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ־קמד.
תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הַקְדָּמַת הַ"לִּקּוּטֵי תּוֹרָה" עַל ג' פָּרָשִׁיּוֹת [=סֵפֶר דְּרוּשֵׁי חֲסִידוּת עַל שָׁלֹשׁ הַפָּרָשִׁיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה], "לְהָבִין עִנְיַן נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה כְּתִיב לֹא תֹאכְלוּ", הוּא מַאֲמָר שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ הַזָּקֵן לִפְנֵי הַ"צֶּמַח צֶדֶק", וְחָזְרוּ הַ"צֶּמַח צֶדֶק" לְפָנָיו, וַיֹּאמֶר רַבֵּנוּ הַזָּקֵן: נוּ, הַטְעָמָה? וַיִּכְתֹּב הַ"צֶּמַח צֶדֶק" הֲנָחָה עִם הַגָּהוֹת בַּמֶּקֶף. רַבֵּנוּ הִגִּיהַּ הַהֲנָחָה, וְיָצוּ לְהַכְנִיס הַהַגָּהוֹת בִּפְנִים הַמַּאֲמָר. עַל פִּי הַצָּעַת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"בּ] בָּחֲרוּ בְּמַאֲמָר זֶה בְּתוֹר הַקְדָּמָה לְהַ"לִּקּוּטֵי תּוֹרָה".

ניפוח בלון בשבת

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק כג, הלכה ד: כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה, חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ.

וכן כתב רש"י (שבת עג, א): "מכה בפטיש - הוא גמר כל מלאכה, שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה...".

והנה, כתב ה'שולחן ערוך' (או"ח סי' ש"מ ס"ח) שנוצות שיצאו מהכרית מותר להחזירם אליה בשבת, אבל אסור להכניס בכרית זו נוצות שלא היו בה לפני כן. וכתב ה'מנחת יצחק' (שו"ת ח"ו סי' ל) כי מכאן יש לאסור ניפוח בלון בשבת כי הדבר דומה לכאורה להכנסת הנוצות לתוך הכרית כי נחשבים תיקון כלי. ואולם יש לחלק בין מכניס את האויר באופן קבוע שאסור, כי בכך משלים את הכלי, ובין אם דעתו להוציאו משם בזמן קרוב שמותר כי עדיין הכלי לא נשלם (שמירת ש"כ ח"ג ס"ז).

ונחלקו הפוסקים לענין הניפוח בפעם השניה. לדעת ה'מנחת יצחק' (שם) אף שהאיסור להכניס נוצות לכרית הוא רק בפעם הראשונה, אבל אם יצאו הנוצות מותר להכניסם לכרית – בניפוח הבלון אין מקום לחלק בין פעם ראשונה לשניה, כי הוא הרי מכניס אויר אחר בניפוח השני ולא את האויר שהיה בבלון ויצא, ולכן אסור לנפח אף בפעם שניה.

אבל לדעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ שם הע' כד) דוקא בנוצות חילקו בין הנוצות שהיו בכרית קודם לנוצות אחרות, כי יש הבדל בין נוצות אלו לאחרות, אבל באויר – כל האויר בעולם נחשב כדבר אחד, ולכן מותר לנפח בלון בפעם השניה.

חינוך לקדושה

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק כד, הלכה יא: קָטָן שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מַעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, אוֹ טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ. וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו, אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

מדברי הרמב"ם משמע שאם הקטן היה עושה מלאכה האסורה מן התורה היו בית דין מצווים להפרישו.

והקשה ה'מגיד משנה': מדוע? והרי פסק רבינו (הל' מאכ"א פי"ז הכ"ז) "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות או שעשה מלאכה בשבת אין בית הדין מצווין עליו להפרישו, לפי שאינו בן דעת"!

ובספר 'קובץ' על ה'יד החזקה' תירץ:

איסור שבת חמור משאר איסורי התורה שאף שאין בית דין מצווים להפריש את העובר על איסורי תורה – באיסור שבת שעונשו סקילה, מצווים להפרישו, כשם שהחמירו חז"ל ואסרו ליהנות מתבשיל שמתבשל בשבת, משום ש"איסורא דשבת שאני" (ביצה יז, ב).

והדברים אמורים רק במלאכה האסורה לכל הדעות ואין בה מחלוקת, כגון התולש מעציץ נקוב או המטלטל ארבע אמות ברשות הרבים, שבזה מצווים ב"ד להפרישו, אבל כאשר האיסור הוא מדרבנן כגון התולש מעציץ שאינו נקוב או מטלטל בכרמלית, אין בית דין מצווין להפרישו, ובנידון זה מדבר רבינו בהלכות שבת כאן.

ובהלכות מאכלות אסורות, שכתב הרמב"ם שאין מצווין להפריש את הקטן מעשיית מלאכה בשבת – הכוונה למלאכה שאיסורה אינה לכל הדעות, וכגון מלאכת כיבוי (בפי"ב ה"ז) שלא הצריך להפרישו ממלאכה זו, כי יש לצרף את דעת המתיר.

וה'כסף משנה' (וביתר הרחבה ב'בית יוסף' או"ח רס"י שמ"ג) מבאר:

דברי הרמב"ם "דבר שהוא משום שבות" לא נאמרו לענין בית דין (שבתחילת ההלכה) כי אכן בית דין אין מצווים להפרישו אף מאיסור תורה, וכמשמעות דבריו בהלכות מאכלות אסורות (שם), אלא הם מתייחסים לענין המובא בהמשך ההלכה ("אם הניחו אביו אין מוחין בידו"), שחובת האב מדין 'חינוך' למנוע מבנו להתרגל לדבר איסור וצריך "לגעור בו ולהפרישו כדי לחנכו לקדושה" (רמב"ם הל' מאכ"א שם הכ"ח).

ולענין זה ציין הרמב"ם שהמדובר באיסור מדרבנן. כי באיסור תורה, אם אין האב מפריש את בנו צריכים בית דין למחות בידו, ורק ב"דבר שהוא משום שבות... אין בית דין מצווין להפרישו".

מלאכה לפני הבדלה

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק כט, הלכה ה: וְכֵן מִשֶּׁיָּצָא הַיּוֹם, אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לִטְעֹם כְּלוּם - עַד שֶׁיַּבְדִּיל.

יש אומרים, שאיסור עשיית מלאכה קודם הבדלה כולל את כל המלאכות האסורות בשבת, ויש סוברים שרק מלאכה גמורה, כגון כתיבה ואריגה, אסורה אך הדלקת הנר והוצאה מותרת (ראה שו"ע סי' רצט ס"י וברמ"א שם).

וביאור המחלוקת: לדעה הראשונה קדושת השבת נמשכת עד שיבדיל ולכן כל המלאכות אסורות, אך לדעה השניה איסור זה אינו שייך לדיני שבת, אלא חובת ההבדלה היא האוסרת בעשיית מלאכה, בדוגמת איסור מלאכה לפני התפילה. ולפי זה אין דיני האיסור תלויים בשם מלאכה האסורה בשבת, כמו באיסור מלאכה קודם התפילה שבוודאי אינו תלוי בכך.

וכן יש לדייק מלשון הרמב"ם, שכלל איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה עם איסור הטעימה שבודאי אינו שייך לדיני השבת (שהרי אין איסור לאכול בשבת, ואדרבה מצוה היא) אלא מצד חיוב ההבדלה, ואם כן זה גם גדרו של איסור עשיית מלאכה.

ועוד נחלקו הפוסקים: יש אומרים שרק הבדלה ב"שם ומלכות' ועל הכוס מתירה לעשות מלאכה, ויש אומרים שדי

באמירת 'המבדיל בין קודש לחול' (בית יוסף סי' רצט ד"ה אסור לעשות).

וגם מחלוקת זו תלויה באותה שאלה: אם האיסור נובע מחיוב ההבדלה, אי אפשר להתירו בהבדלה שאינו יוצא בה ידי חובה ולא די באמירת 'ברוך המבדיל', כי עדיין מוטלת עליו חובת הבדלה. אך אם האיסור נובע מאיסור עשיית מלאכה בשבת וההבדלה מתירה אותו, נמצא שיש בהבדלה דין אחד להיתר עשיית מלאכה ודין שני לקיום עיקר מצות הבדלה, וגם הבדלה שאינו יוצא בה ידי חובת המצוה מועילה להתיר מלאכה (חדושי הגרי"ז כאן. וראה דברי הלבוש המובאים בט"ז סו"ס רס"ג) אך ביאור זה קשה, כי לא מצאנו איסור עשיית מלאכה אלא קודם תפילת שחרית ולא במצוה אחרת.

והנה, אדה"ז כתב (סי' רצט סט"ו): "אע"פ שיצא השבת... אסור לאדם שיעשה חפציו קודם שילוה את המלך, דהיינו שיבדיל על הכוס או בתפילה". ומדבריו נראה שהאיסור נובע מצד כבוד השבת והוא דין מיוחד בשבת. וגם לפי זה די באמירת ברכת 'המבדיל', כי הבדלה זו היא 'להיכר בעלמא ללוות המלך' (שם סט"ז).

'עונג שבת' מדאורייתא או מדרבנן?

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ב

הלכות שבת פרק ל, הלכה א: אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּשַׁבָּת - שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה, וּשְׁנַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן מְפֹרָשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. שֶׁבַּתּוֹרָה - "זָכוֹר", וְ"שָׁמוֹר"; וְשֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים - כָּבוֹד וָעֹנֶג, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד".

כתב ה'חתם סופר' (שו"ת או"ח סי' קסח) שאין כוונת הרמב"ם לומר שמצוות כיבוד ועונג הן רק מדרבנן או מדברי קבלה, אלא זוהי מצווה דאורייתא שנאמרה למשה רבינו עליו־השלום בעל־פה - הלכה למשה מסיני "ורמב"ם קרי ליה דברי סופרים כדרכו".

ובספר 'דברי יציב' (סי' קפט) הביא את דברי הרמב"ן (ויקרא כג, ב), שבשבת נאמר 'מקרא קודש', כלומר שיש לעשות אותו יום משתה ושמחה, והרי זה חיוב מן התורה. וכן כתב בשו"ע אדמו"ר הזקן (או"ח סי' רמ"ב): "ועיקרן מן התורה שהשבת בכלל מקראי קודש...". והוסיף, שכן יש לומר גם בדעת הרמב"ם, ומה שכתב שכבוד ועונג הם מדברי סופרים, הכוונה, "שנתפרשו מדברי סופרים אבל דין תורה יש להם". והביא גם מה'צמח צדק' (שו"ת או"ח סי' כח) שכתב מצוות עונג מן התורה היא.

וב'אגרות משה' (או"ח סי' ס) הוסיף: חיובי הכבוד והעונג הם מן התורה ורק נתפרשו על ידי הנביאים ולכן לא כתב הרמב"ם תיקנו הנביאים אלא נקט בלשון 'מדברי סופרים', כדרכו לגבי כל דבר שלא מפורש בתורה, אף שתוקף חיובו הוא מדאורייתא.

לעומת זאת, כתב ב'יביע אומר' (ח"א סי' טו): "למדנו מדבריו [של הרמב"ם] שמצות עונג אינה אלא מדברי סופרים ואינה מן התורה. וכן כתב הגאון מהר"י טאייב ב'ערך השלחן' (ס"ס רמב). אולם דעת הרשב"א (בתשובותיו סי' קכז, ובחידושיו ליבמות דף צג) דעונג שבת הוי מן התורה, וילפינן לה מדכתיב 'למען תלמד ליראה את ה' א־לקיך כל הימים'. וכפי שהגמרא (יבמות שם) דורשת ש"כל הימים" — "אלו שבתות וימים טובים", שיש לענג אותם.

בין שיתוף להפרדה

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ב

הלכות עירובין פרק ה, הלכה ה: אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעֹרֶבֶת לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ... אִם אוֹסֵר - אֵינָהּ מְעֹרֶבֶת עָלָיו... כֵּיצַד אוֹסֵר? כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'אֵינִי מְעָרֵב עִמָּכֶם', אוֹ 'אֵינִי מִשְׁתַּתֵּף עִמָּכֶם'.

לדעת הרא"ש (עירובין פ"ז ס"ט) אשה יכולה לערב עבור בעלה, ויכולה לתת ממזונו לצורך 'עירוב חצרות' כדי לערבו עם דיירי החצר אפילו אם הוא מתנגד ומוחה בה. זאת, בתנאים מסוימים (ראה ש"ע אדה"ז או"ח שס"ז, א).

אך לדעת הרמב"ם בהלכה שלפנינו, אשה יכולה לערב לבעלה ללא ידיעתו בתנאי שאין זה נגד רצונו, אבל אם אומר בפירוש שאינו רוצה אינה יכולה לערב.

והראב"ד מקשה על זה מהמסופר בגמרא (עירובין פ, א):

דיירי החצר בשכנותו של רבי זירא רצו לעשות 'עירוב חצירות'. בחצר היה גר שומר נכרי ומכיון שנכרי הגר בחצר המשותפת אוסר הוא את הטלטול על היהודים שבחצר, גם אם עירבו ביניהם, עד שישכרו את זכותו בחצר (לעיל פ"ב ה"י) — ביקשו הדיירים לשכור מהשומר את זכותו, אך הוא סירב לבקשתם. אומרת על כך הגמרא: "אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו" ומכאן שהיא יכולה גם להשכיר את רשותו שלא מדעתו. ולפי הרמב"ם יש להקשות: מה מועילים מעשי האשה והרי בעלה השומר גילה דעתו במפורש שאינו רוצה להשכיר את רשותו ליהודים?

והביאור:

בהלכה זו מדובר בעירוב ושיתוף הדייר עם שכניו בחצר או במבוי, ובזה האשה מערבת לבעלה רק בהנחה שהוא מסכים, ולא אם גילה התנגדות מפורשת. ואילו בגמרא מדובר בפעולה הפוכה, היינו שדיירי החצר רצו לשכור מהנכרי את רשותו בחצר ולהפקיע את זכותו בחצר המשותפת, ופעולה שנועדה להפריד את הנכרי משכנותם של ישראל יכולה להיעשות גם בעל כורחו (מעשה רוקח, וראה מגיד משנה לעיל פ"ב הי"ב).

לאיזה צורך ניתן לערב?

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ב

הלכות עירובין פרק ו, הלכה ו: אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְחוּמִין, אֶלָּא לְדָבָר מִצְוָה.

כתב הטור (או"ח סי' תטו) שהאיסור הוא לערב מלכתחילה לדבר רשות, אך אם עירב לדבר מצוה יכול לצאת מחוץ לתחום גם לדבר הרשות.

אך ה'בית יוסף' (שם) מדייק מדברי רש"י (עירובין פב, א) שכתב

"לא התירו חכמים לצאת חוץ לתחום ע"י עירוב אלא לדבר מצוה" שלדעתו אין האיסור רק בעצם הנחת העירוב לדבר רשות אלא יש איסור יציאה שלא לדבר מצוה. ולכן גם אם הניחו את העירוב לצורך מצוה אינו מתיר לצאת לצורך הרשות.

וכתב הרשב"א (ב"י שם) שהאיסור הוא דוקא כשמערב בפת, אך אם מערב ברגליו, היינו שהולך למקום שרוצה לקנות בו שביתה ונמצא שם בין השמשות, מותר לערב אפילו לדבר הרשות.

ואת טעמו מבאר ה'בית יוסף'(שם): עיקר מצוות עירוב הוא כשהולך למקום השביתה והאפשרות לערב על ידי הנחת מאכל היא קולא מיוחדת שהקילו חכמים, ולא הקילו אלא לצורך מצוה, אך כשמערב באופן המועיל מעיקר הדין, היינו ברגליו, הרי זה מותר לכל צורך, אף לדברי הרשות.

ויש מבארים באופן אחר: יסוד ההיתר של עירוב הוא שקונה שביתה במקום זה למשך השבת, וקנין זה נעשה בבין השמשות. והנה, המערב בפת צריך לומר בפיו שקונה שביתה, ואף שהדבר כרוך באיסור דרבנן לעשות קנין בשבת, הרי זה מותר כי איסורים דרבנן הותרו בבין השמשות לצורך מצוה ולכן ההיתר הוא רק לצורך מצוה ולא לדבר הרשות, אך המערב ברגליו קונה שביתה גם ללא האמירה ולכן אין זה נראה כקנין בשבת ומותר אף שלא לצורך מצוה.

ולפי ביאור זה האיסור לערב שלא לדבר מצוה אינו ביציאה מחוץ לתחום אלא בעצם הנחת העירוב, משום איסור קניית שביתה בשבת, ואם כן כאשר הותר לו להניח עירוב לצורך מצוה רשאי לצאת גם לדבר הרשות (שואל ומשיב תניינא ח"ב סי' כו).

האם מותר להקל את הצום ביום הכפורים?

שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשע"ב

הלכות שביתת עשור פרק א, הלכה ד: מִצְוַת עֲשֵׂה אַחֶרֶת יֵשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהִיא לִשְׁבֹּת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם".

יש הנוקטים בערב יום הכפורים באמצעים הגורמים להקלת הצום. וכתב על כך ה'שדי חמד' (מע' יוה"כ סי' א, יח) שהדבר נוגד את פשטות הכתוב "ועיניתם את נפשותיכם", כי כוונת התורה שהאדם יתענה ואין לנקוט באמצעים המפחיתים את העינוי.

אך הרמב"ם מגדיר את המצוה "לשבות בו מאכילה ושתיה", הרי שלדעתו צום יום הכיפורים אינו 'סיגוף' אלא 'שביתה', כדוגמת השביתה ממלאכה שאינה לשם סיגוף אלא עניינה הוא איסור מלאכה, וכן של הצום הוא שביתה מאכילה ושתיה כדי שהאדם יתרכז בתכלית העיקרית של היום, בקשת המחילה. ומה שנקטה התורה בביטוי "ועיניתם" הוא להורות את שיעור האכילה שחייבים עליה כרת, שהיא 'ככותבת הגסה', כי שיעור זה מבטל את העינוי. ועוד שבלשון 'ועיניתם' נכללים גם שאר העינויים הנוהגים ביום הכפורים.

ויש ראיה להגדרתו של הרמב"ם מדברי הברייתא (יומא עד, ב): "'תענו את נפשותיכם', יכול ישב בחמה או בצינה כדי שיצטער? תלמוד לומר 'וכל מלאכה לא תעשו', מה מלאכה שב ואל תעשה, אף עינוי נפש שב ואל תעשה". כלומר: התורה קושרת את איסור המלאכה לחיוב העינוי בוא"ו החיבור ללמדנו שהצום הוא השביתה מאכילה כמו השביתה ממלאכה. ולפי זה מותר לנקוט בערב יום הכפורים אמצעים להפחתת העינוי, כי אין המצוה בעצם העינוי אלא בשביתה מאכילה.

'נפקא מינה' נוספת בהגדרה זו היא בחולה שיש בו סכנה החייב לאכול ביום הכפורים משום פקוח נפש, שלאור האמור אינו חייב למעט בהנאת האכילה ולאכול מאכלים חסרי טעם כדי לקיים את גופו בלבד, כי אין כוונת התורה לסיגוף אלא לשביתה מאכילה, ומאחר ועליו לאכול רשאי לאכול גם דבר שיש בו הנאה.

(שבת שבתון סע' קב)

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השני, עם המצורף אליו.

ובמ"ש אודות בנותיו תחיינה והסיבה שלא היו נוכחות בהתועדות דאחרון של פסח, שלכאורה הסיבה נכונה במאד, וה"ה מעשרת הדברות כבוד אם, אבל בהביא בחשבון שהמדובר להתועדות דאחרון של פסח סעודתא דמלכא משיחא והתחלה לקיץ בריא ושמח, צריך הי' לסדר הענינים שיקוימו ציווי האמור בעשרת הדברות ויהיו גם נוכחות בההתועדות, והדרך לזה פשוטה ביותר, עי"ז שגם אמם תחי' היתה ג"כ נוכחת בההתועדות, ובפרט שטעם האמור שתהיינה הבנות נוכחות, בתקפו הוא גם לגבי האם תחי' ואולי עוד יותר, וק"ל. ואף שאמרו חז"ל אין צועקין על העבר, נכתבו שורות האמורות כיון שבטח תהי' שאלה בכגון זו גם בעתיד, וק"ל...

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכל האמור.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – כ"ג-כ"ט ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת שַׁבָּת

פֶּרֶק כא

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תִּשְׁבֹּת" - אֲפִלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְלָאכָה, חַיָּב לִשְׁבֹּת מֵהֶן. וּדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן, שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם שְׁבוּת [להרבות השביתה] - מֵהֶן דְּבָרִים, אֲסָרוּם מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוֹמִים לִמְלָאכוֹת, וּמֵהֶן דְּבָרִים, אֲסָרוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא מֵהֶן אִסּוּר סְקִילָה; וְאֵלּוּ הֵן:

ב. כָּל הַמַּשְׂוֶה גֻּמּוֹת, הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהִפָּנוֹת בִּשְׂדֵה הַנִּירָה [חרושה] בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יַשְׂוֶה גֻּמּוֹת. הַמְפַנֶּה אֶת הָאוֹצָר [מחסן תבואה] בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְדָבָר מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁיַּכְנִיס בּוֹ אוֹרְחִים, אוֹ קוֹבֵעַ בּוֹ מִדְרָשׁ - לֹא יִגְמֹר אֶת כָּל הָאוֹצָר, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׂוּוֹת הַגֻּמּוֹת. טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלוֹ, מְקַנְּחוֹ בְּכֹתֶל אוֹ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׂוּוֹת הַגֻּמּוֹת. לֹא יָרַק בַּקַּרְקַע וְיָשׁוּף בְּרַגְלוֹ, שֶׁמָּא יַשְׂוֶה גֻּמּוֹת; וּמֻתָּר לִדְרֹס הָרֹק שֶׁעַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע, וְהוֹלֵךְ לְפִי תֻּמּוֹ.

ג. נָשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת בֶּאֱגוֹזִים וּשְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - אֲסוּרוֹת לְשַׂחֵק בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׂוּוֹת הַגֻּמּוֹת. וְאָסוּר לְכַבֵּד [לנקות] אֶת הַקַּרְקַע, שֶׁמָּא יַשְׂוֶה גֻּמּוֹת, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה רָצוּף בַּאֲבָנִים. וּמֻתָּר לְזַלֵּף [להזות] מַיִם עַל גַּבֵּי הַקַּרְקַע, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשְׂוֶה גֻּמּוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ. אֵין סָכִין [מריחת חומר מיפה] אֶת הַקַּרְקַע, וַאֲפִלּוּ הָיָה רָצוּף בַּאֲבָנִים; וְאֵין נוֹפְחִין אוֹתוֹ [במפוח, כדי להרחיק את האבק], וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ, אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב, קַל וָחֹמֶר בְּשַׁבָּת - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׂוּוֹת הַגֻּמּוֹת בִּזְמַן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָצוּף.

ד. חָצֵר שֶׁנִּתְקַלְקְלָה בִּימֵי גְשָׁמִים, מֵבִיא תֶּבֶן וּמְרַדֶּה [שוטח] בָהּ; וּכְשֶׁהוּא מְרַדֶּה, לֹא יְרַדֶּה לֹא בְּסַל, וְלֹא בְּקֻפָּה, אֶלָּא בְּשׁוּלֵי הַקֻּפָּה [תחתית קופה שנשברה] - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׂוּוֹת גֻּמּוֹת.

ה. הַמַּשְׁקֶה אֶת הַזְּרָעִים, חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ; לְפִיכָךְ אָסוּר לִשְׁאֹב מִן הַבּוֹר בְּגַלְגַּל [אופן] - גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יְמַלֵּא לְגִנָּתוֹ וּלְחֻרְבָּתוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבּוֹר שֶׁל גַּלְגַּל בֶּחָצֵר, מֻתָּר לְמַלֹּאת מִמֶּנּוּ בְּגַלְגַּל.

ו. הַתּוֹלֵשׁ, חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִרְדּוֹת [להוציא] דְּבַשׁ מִכַּוַּרְתּוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוֹלֵשׁ. אֵין עוֹלִין בְּאִילָן, בֵּין לַח בֵּין יָבֵשׁ; וְאֵין נִתְלִין בְּאִילָן, וְאֵין נִסְמָכִין בְּאִילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישַׁב שָׁם כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּמִחֲבָּר לַקַּרְקַע כְּלָל - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ.

ז. פֵּרוֹת שֶׁנָּשְׁרוּ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְאָכְלָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ. הֲדַס הַמְחֻבָּר, מֵתֶר לְהָרִיחַ בּוֹ, שֶׁאֵין הֲנָיָתוֹ אֶלָּא לְהָרִיחַ בּוֹ, וַהֲרֵי רֵיחוֹ מָצוּי [- קיים ללא תלישה]; אֲבָל אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל הָרָאוּי לַאֲכִילָה, אָסוּר לְהָרִיחַ בּוֹ בִּמְחֻבָּר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָקֹץ אוֹתוֹ לְאָכְלוֹ.

ח. אִילָן שֶׁהָיוּ שָׁרָשָׁיו גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, אָסוּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן; וְאִם אֵינָן גְּבוֹהִין שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי הֵן כָּאָרֶץ. הָיוּ בָּאִין מִלְּמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה לְתוֹךְ שְׁלֹשָׁה, מֵתֶר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; הָיוּ גְּבוֹהִין שְׁלֹשָׁה, אַף עַל פִּי שֶׁצִּדָּן אֶחָד שָׁוֶה לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אָסוּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶם.

ט. אֵין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְהֵמָה בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַחְתֹּךְ זְמוֹרָה [ענף גפן] לְהַנְהִיגָהּ. וְאֵין נִתְלִין בִּבְהֵמָה, וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישַׁב עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת. וְאֵין נִסְמָכִין לְצִדֵּי בְהֵמָה; וְצִדֵּי צְדָדִין - מֻתָּרִין. עָלָה בְּאִילָן בְּשַׁבָּת - בְּשׁוֹגֵג, מֻתָּר לֵירֵד; בְּמֵזִיד, אָסוּר לֵירֵד. וּבִבְהֵמָה - אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד - יֵרֵד, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים. וְכֵן פּוֹרְקִין הַמַּשֹּׂאוֹי מֵעַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

י. כֵּיצַד? הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה שָׁלִיף [- משא] שֶׁל תְּבוּאָה - מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתָּיו, וּמְסַלְּקוֹ לְצַד אַחֵר, וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו. הָיָה בָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וּבְהֶמְתּוֹ טְעוּנָה - כְּשֶׁיַּגִּיעַ לֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה, נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת; וְשֶׁאֵינָן נִטָּלִין - מַתִּיר הַחֲבָלִים וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין. הָיוּ בַּשַּׂקִּין דְּבָרִים הַמִּשְׁתַּבְּרִין - אִם הָיוּ שַׂקִּין קְטַנִּים, מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן, וְהַשַּׂקִּין נוֹפְלִין עַל הַכָּרִים; שֶׁהֲרֵי אִם יִרְצֶה לִשְׁלֹף הַכַּר, שׁוֹלֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַשַּׂקִּים קְטַנִּים וְקַלִּים, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא בִטֵּל כְּלִי [מיעודו]. הָיְתָה טְעוּנָה עֲשָׂתוֹת שֶׁל זְכוּכִית - מַתִּיר הַשַּׂקִּים וְהֵן נוֹפְלִין; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיִּשָּׁבְרוּ, אֵין בְּכָךְ הֶפְסֵד גָּדוֹל, שֶׁהֲרֵי הַכֹּל לְהַתָּכָה עוֹמֵד, וּלְהֶפְסֵד מוּעָט לֹא חָשְׁשׁוּ. הָיוּ הַשַּׂקִּים גְּדוֹלִים וּמְלֵאִים כְּלֵי זְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, פּוֹרֵק בְּנַחַת. וּמִכָּל מָקוֹם, לֹא יַנִּיחֵם שָׁם עַל גַּבֵּי בְהֵמָה - מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים.

יא. הַמְדַבֵּק פֵּרוֹת עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ גּוּף אֶחָד, חַיָּב מִשּׁוּם מְעַמֵּר. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ לוֹ פֵּרוֹת בַּחֲצֵרוֹ - מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד [מעט מעט] וְאוֹכֵל; אֲבָל לֹא יִתֵּן לֹא לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֻּפָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל; שֶׁאִם עָשָׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל - שֶׁמָּא יִכְבְּשֵׁם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ הַקֻּפָּה, וְיָבוֹא לִידֵי עִמּוּר. וְכֵן אֵין מְקַבְּצִין אֶת הַמֶּלַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמְעַמֵּר.

יב. מְפָרֵק - חַיָּב מִשּׁוּם דָּשׁ; וְהַסּוֹחֵט זֵיתִים וַעֲנָבִים - חַיָּב מִשּׁוּם מְפָרֵק; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִסְחֹט תּוּתִים וְרִמּוֹנִים, הוֹאִיל וּמִקְצָת בְּנֵי אָדָם סוֹחֲטִים אוֹתָם כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים - שֶׁמָּא יָבוֹא לִסְחֹט זֵיתִים וַעֲנָבִים. אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת, כְּגוֹן פְּרִישִׁין [חבושים] וְתַפּוּחִים וְעַזְרוּרִים [פרי הדומה לתפוח] - מֻתָּר לְסָחֲטָן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי סְחִיטָה.

יג. כְּבָשִׁין [פירות שנכבשו בחומץ] וּשְׁלָקוֹת [פירות

מתוך מהדורת חזק

שנתבשלו] שֶׁסְּתָמָן - אִם לְרַכֵּךְ גּוּפָן, מֻתָּר; וְאִם לְהוֹצִיא מִימֵיהֶן, אָסוּר. וְאֵין מְרַסְּקִין אֶת הַשֶּׁלֶג שֶׁיָּזוּבוּ מֵימָיו, אֲבָל מְרַסֵּק הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה. הַשּׁוּם וְהַבֹּצֶר [ענבים שלא בשלו] וְהַמְּלִילוֹת [שיבלים שלא בשלו] שֶׁרְסָקָן מִבְּעוֹד יוֹם - אִם מְחֻסָּרִין דִּיכָה [כתישה], אָסוּר לוֹ לִגְמֹר דִּיכָתָן בְּשַׁבָּת; וְאִם מְחֻסָּרִין שְׁחִיקָה בַּיָּד, מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁחִיקָתָן בְּשַׁבָּת. לְפִיכָךְ, מֻתָּר לוֹ לִגְמֹר שְׁחִיקַת הָרִיפוֹת [גרעיני שעורים] בְּעֵץ הַפָּרוּר [כף גדולה] בְּתוֹךְ הַקְּדֵרָה בְּשַׁבָּת, אַחַר שֶׁמּוֹרִידִין אוֹתָהּ מֵעַל הָאֵשׁ.

יד. הַמּוֹלֵל מְלִילוֹת [מפורר באצבעותיו דבר מאכל] - מוֹלֵל בְּשִׁנּוּי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּדָשׁ. הַיּוֹנֵק בְּפִיו, פָּטוּר; וְאִם הָיָה גוֹנֵחַ [מכאבי גרון] - מֻתָּר לוֹ לִינֹק בְּפִיו [מדדי הבהמה], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד, וּמִשּׁוּם צַעֲרוֹ לֹא גָּזְרוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה.

טו. פֵּרוֹת שֶׁזָּבוּ מֵהֶן מַשְׁקִין בְּשַׁבָּת - אִם זֵיתִים וַעֲנָבִים הֵם - אָסוּר לִשְׁתּוֹת אוֹתָן הַמַּשְׁקִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן וְיִסְחֹט אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְאִם תּוּתִים וְרִמּוֹנִים הֵן - אִם הִכְנִיסָן לַאֲכִילָה, מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן מֻתָּרִין; וְאִם הִכְנִיסָן לְדָרְכָן, מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מֵהֶן אֲסוּרִין עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

טז. זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁרְסָקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵהֶן מַשְׁקִין מֵעַצְמָן - מֻתָּרִין; וְכֵן חַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁרְסָקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן בְּשַׁבָּת, מֻתָּרִין; שֶׁאֵין כָּאן מָקוֹם לִגְזֵרָה, שֶׁכְּבָר רִסְקָן מִבָּעֶרֶב.

יז. זוֹרֶה וּבוֹרֵר, מֵאֲכוֹת מְלָאכוֹת הֵן. לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לִמְלֹל מְלִילוֹת בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, - כְּשֶׁהוּא מְנַפֵּחַ [מוציא אויר מפיו להפריח הקליפה], מְנַפֵּחַ בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כֹּחוֹ - אֲבָל לֹא בְּקָנוֹן [מין נפה] וְלֹא בְּתַמְחוּי [קערה גדולה], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְנַפֶּה בְּנָפָה וּבִכְבָרָה, שֶׁהוּא חַיָּב. וְהַמְשַׁמֵּר [מנפה] שְׁמָרִים, תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד הוּא; לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְסַנֵּן יַיִן צָלוּל אוֹ מַיִם צְלוּלִין בְּסוּדָרִין אוֹ בִּקְפִיפָה [סל] מִצְּרִית - לֹא יַעֲשֶׂה גֻּמָּה בַּסּוּדָר [ע"י דחיסתו לפי הכלי]; שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְשַׁמֵּר בִּמְשַׁמֶּרֶת. וְכֵן אָסוּר לִתְלוֹת אֶת הַמְשַׁמֶּרֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל - שֶׁמָּא יָבוֹא לְשַׁמֵּר. וְכֵן הַמְחַבֵּץ [מייצר חמאה], תּוֹלֶדֶת בּוֹרֵר הוּא; לְפִיכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹתְנִין שֶׁמְּשָׁמִין וְאֲגוֹזִים לִדְבַשׁ, לֹא יְחַבֵּץ [יפריד מן הדבש] בְּיָדוֹ.

יח. הַמְחַתֵּךְ אֶת הַיָּרָק דַּק דַּק כְּדֵי לְבַשְּׁלוֹ - הֲרֵי זֶה תּוֹלֶדֶת טוֹחֵן, וְחַיָּב; לְפִיכָךְ, אֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשַּׁחַת [תבואה מאכל בהמה] וְלֹא אֶת הֶחָרוּבִין לִפְנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּטוֹחֵן. אֲבָל מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין לִפְנֵי בְּהֵמָה, וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים - שֶׁאֵין טְחִינָה בְּפֵרוֹת. וּמַתִּירִין אֲלֻמּוֹת שֶׁל עָמִיר [חציר] לִפְנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסְּפֵס [מרסק] בְּיָדוֹ אֲלֻמּוֹת קְטַנּוֹת; אֲבָל לֹא אֲלֻמּוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַטֹּרַח שֶׁבָּהֶן.

יט. חֲבִילֵי סִיאָה וְאֵזוֹב וְקוֹרָנִית [מיני צמחים] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁהִכְנִיסָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה - מִסְתַּפֵּק מֵהֶן, וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו; אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ הַרְבֵּה - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לָדֹק [לכתוש].

כ. הַצָּרִיךְ לָדֹק פִּלְפְּלִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, לִתֵּן לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל בְּשַׁבָּת - הֲרֵי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיָד [קת] הַסַּכִּין, וּבְקָעָרָה. אֲבָל בְּמַכְתֶּשֶׁת - חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טוֹחֵן; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְבָרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁחַק סַמָּנִין.

כא. כֵּיצַד? לֹא יֹאכַל דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מַאֲכַל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֲזוֹבִין וּפִיאָה [מיני צמחים]; וְלֹא דְּבָרִים הַמְשַׁלְשְׁלִין, כְּגוֹן לַעֲנָה וְכַיּוֹצֵא בָהּ. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן מַיִם שֶׁבִּשְּׁלוּ בּוֹ סַמָּנִין [תרופה] וַעֲשָׂבִים.

כב. אוֹכֵל אָדָם אֲכָלִין וּמַשְׁקִין שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לְאָכְלָן וְלִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן הַכַּסְבָּר וְהַכִּשּׁוּת וְהָאֵזוֹב [מיני צמחים]; אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מְרַפְּאִין, וְאוֹכְלָן כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶן - מֻתָּר, הוֹאִיל וְהֵן מַאֲכַל בְּרִיאִים. שָׁתָה חִלְתִּית [מין צמח] מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הוּא שׁוֹתֶה וְהוֹלֵךְ - מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, בִּמְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ הַבְּרִיאִים לִשְׁתּוֹת הַחִלְתִּית; וְשׁוֹתִין זֵיתוֹס הַמְּצָרִי [ערבוב של כמה מיני אוכלין] בְּכָל מָקוֹם.

כג. וְכֵן שְׁמָנִים שֶׁדֶּרֶךְ הַבְּרִיאִים לָסוּךְ בָּהֶן - מֻתָּר לָסוּךְ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה; וְשֶׁאֵין הַבְּרִיאִים סָכִין בָּהֶן, אֲסוּרִין. הַחוֹשֵׁשׁ [כואב] בְּמָתְנָיו - לֹא יָסוּךְ יַיִן וָחֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן; וְלֹא שֶׁמֶן וֶרֶד, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמֻתָּר לָסוּךְ שֶׁמֶן וּמֶלַח בְּכָל מָקוֹם. נִגְּפָה [לקתה] יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוֹמְתָהּ [מכווצה] בְּיַיִן, וְאֵינוֹ צוֹמְתָהּ בְּחֹמֶץ; וְאִם הָיָה עָנֹג [איסטניס], אַף בְּיַיִן אָסוּר.

כד. הַחוֹשֵׁשׁ בִּשְׁנָיו - לֹא יְגַמֵּע בָּהֶן אֶת הַחֹמֶץ, וְיִפְלֹט; אֲבָל מְגַמֵּעַ הוּא, וּבוֹלֵעַ. הַחוֹשֵׁשׁ בִּגְרוֹנוֹ, לֹא יַעֲרַעֲרֶנּוּ [יגרגרנו] בְּשֶׁמֶן; אֲבָל בּוֹלֵעַ הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה - וְאִם נִתְרַפֵּא, נִתְרַפֵּא. אֵין לוֹעֲסִין אֶת הַמַּצְטֵי [שרף הנוטף מעצים], וְאֵין שָׁפִין אֶת הַשִּׁנַּיִם בְּסַם בְּשַׁבָּת, בִּזְמַן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לִרְפוּאָה; וְאִם נִתְכַּוֵּן לְרֵיחַ הַפֶּה, מֻתָּר.

כה. אֵין נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹךְ הָעַיִן, אֲבָל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הָעַיִן. וְרֹק תָּפֵל [רוק האדם לפני שטעם משהו], אֲפִלּוּ עַל גַּב הָעַיִן אָסוּר. קִילּוֹר [משחה לעין] שֶׁשָּׁרָה אוֹתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מַעֲבִירוֹ עַל גַּב עֵינָיו בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. מִי שֶׁלָּקָה בְּאֶצְבָּעוֹ, לֹא יִכְרֹךְ עָלָיו גֶּמִי כְּדֵי לְרַפֹּאתוֹ; וְלֹא יִדְחָקֶנּוּ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָּם.

כו. אֵין נוֹתְנִין חַמִּין וָשֶׁמֶן עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ [בד] שֶׁעַל הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹךְ לִתְּנוֹ עַל הַמַּכָּה בְּשַׁבָּת; אֲבָל נוֹתֵן הוּא חוּץ לַמַּכָּה, וְשׁוֹתֵת וְיוֹרֵד לַמַּכָּה. וְנוֹתְנִין מוֹךְ יָבֵשׁ עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה; וְאִם הָיָה עַתִּיק [ישן] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּרְטִיָּה.

כז. רִטְיָה [תחבושת] שֶׁפָּרְשָׁה [נפלה] עַל גַּבֵּי כְּלִי, מַחֲזִירִין אוֹתָהּ; וְאִם פָּרְשָׁה עַל גַּבֵּי קַרְקַע, אָסוּר לְהַחְזִירָהּ. וּמַנִּיחִין רִטְיָה עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה לְכַתְּחִלָּה בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁאֵין אִסּוּר שְׁבוּת [איסור דרבנן להרבות השביתה -] בַּמִּקְדָּשׁ. וּבְכָל מָקוֹם, מְקַנְּחִין פִּי הַמַּכָּה; וְאֵין מְקַנְּחִין אֶת הָרִטְיָה, שֶׁמָּא יִמְרַח.

כח. סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין בִּבְגֵי מֵעַיִם בְּשַׁבָּת - וְהוּא שֶׁיָּסוּךְ וִימַשְׁמֵשׁ בְּבַת אַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וְאֵין מִתְעַמְּלִין בְּשַׁבָּת. אֵי זֶה הוּא מִתְעַמֵּל? זֶה שֶׁדּוֹרְסִים עַל גּוּפוֹ בְּכֹחַ עַד שֶׁיְּיַגֵּעַ וְיַזִּיעַ, אוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ עַד שֶׁיְּיַגֵּעַ וְיַזִּיעַ - שֶׁאָסוּר לְיַגֵּעַ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי שֶׁיַּזִּיעַ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּאָה. וְכֵן אָסוּר לַעֲמֹד בְּקַרְקַע דִּימוֹסוֹת [קרקע מלוחה] שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁמְּעַמֶּלֶת וּמְרַפְּאָה.

כט. אֵין רוֹחֲצִין בְּמַיִם שֶׁמְּשַׁלְשְׁלִין, וְלֹא בְּטִיט שֶׁטּוֹבְעִין בּוֹ, וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה הַבְּאוּשִׁים [מלוכלכים], וְלֹא בְּיָם סְדוֹם [המלח], וְלֹא בַּמַּיִם הָרָעִים שֶׁבַּיָּם הַגָּדוֹל - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֵלּוּ צַעַר הֵן, וְכָתוּב: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג"; לְפִיכָךְ, אִם לֹא נִשְׁתַּהָה בָּהֶם, אֶלָּא עָלָה מִיָּד - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין [שחין] בְּרֹאשׁוֹ, מֻתָּר.

ל. אֵין מִתְגָּרְדִין בְּמַגֶּרֶדֶת; וְאִם הָיוּ יָדָיו מְלֻכְלָכוֹת בְּצוֹאָה אוֹ בְּטִיט, גּוֹרֵד כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. סָכִין וּמְפָרְכִין [משפשפים גלדי המכה] לְאָדָם לְעַנְּגוֹ, אֲבָל לֹא לִבְהֵמָה; וְאִם הָיָה לָהּ צַעַר, מֻתָּר לְהָסִיר צַעֲרָהּ בְּסִיכָה וּפְרוּף. בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה כַּרְשִׁינִין [מאכל בהמה] הַרְבֵּה, מְרִיצִין אוֹתָהּ בֶּחָצֵר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְרַפֵּא; וְאִם אֲחָזָהּ [שטף] דָּם, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בַּמַּיִם בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְצַטַּנֵּן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִשְׁחֹק לָהּ סַמָּנִין.

לא. אֵין מְקִיאִין אֶת הָאֹכֶל בְּשַׁבָּת [להקלה]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסַם [באמצעות חומר בליעה] - שֶׁמָּא יִשְׁחֹק סַמָּנִין; אֲבָל לְהַכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְהָקִיא, מֻתָּר. וְאָסוּר לִדְחֹק כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרְאִי [צרכים] שֶׁלּוֹ - שֶׁמָּא יָבוֹא לְהַשְׁקוֹתוֹ סַמָּנִין הַמְשַׁלְשְׁלִין. וּמֻתָּר לִכְפּוֹת כּוֹס עַל הַטַּבּוּר בְּשַׁבָּת [כעין כוסות רוח] כְּדֵי לְהַעֲלוֹתוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְחַנֵּק [ליישר מפרקתו] וּלְלַפֵּף [בבגדים] אֶת הַקָּטָן, וּלְהַעֲלוֹת אָזְנַיִם [רפואה לגידי האוזניים] בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי, וּלְהַעֲלוֹת אַנְקְלִי [תנוך שכנגד הלב להקלת הנשימה]; שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן בְּסַמָּנִין כְּדֵי לָחֹשׁ [לחשוש] לִשְׁחִיקָה, וְיֵשׁ לוֹ צַעַר מֵהֶן.

לב. הַמְרַגֵּד, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת. לְפִיכָךְ אֵין כּוֹבְרִין [מנפים] אֶת הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה [בנפה]; וְלֹא יַנִּיחַ הַכְּבָרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תֶּבֶן בְּמָקוֹם גָּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ [הקליפה] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִרְגֵּד. אֲבָל נוֹטֵל הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה וּמוֹלִיךְ לָאֲבוּס [סל האכלה לבהמה], אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ בִּשְׁעַת הוֹלָכָה - שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

לג. מְגַבֵּל [מערבב מים וקמח], חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ; לְפִיכָךְ אֵין מְגַבְּלִין קֶמַח קָלִי [שנעשה מחטה קלוייה] הַרְבֵּה, שֶׁמָּא יָבוֹא לָגַבֵּל לָלוּשׁ קֶמַח שֶׁאֵינוֹ קָלִי. וּמֻתָּר לָגַבֵּל אֶת הַקָּלִי מְעַט מְעַט. אֲבָל תְּבוּאָה שֶׁלֹּא הֵבִיאָה שְׁלִישׁ שֶׁקָּלוּ אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ טָחֲנוּ אוֹתָהּ טְחִינָה גַּסָּה, שֶׁהֲרֵי הִיא כְּחֹל, וְהִיא הַנִּקְרֶאת 'שְׁתִית' - מֻתָּר לְגַבֵּל מִמֶּנָּה בְּחֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ הַרְבֵּה בְּבַת אַחַת; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רַךְ; אֲבָל קָשֶׁה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּלָשׁ. וְצָרִיךְ לְשַׁנּוֹת; כֵּיצַד? נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִית, וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחֹמֶץ.

לד. הַמַּרְסָן [סובין של תבואה] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְגַבֵּל, אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ; שֶׁמָּא יָבוֹא לִגְבֹּל הֶעָפָר וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְנוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי הַמַּרְסָן, וּמוֹלִיךְ בּוֹ הַתַּרְוָד [- כף] שְׁתֵּי וָעֶרֶב; אֲבָל אֵינוֹ מְמָרֵס בְּיָדוֹ, שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּלָשׁ. אִם לֹא נִתְעָרֵב, מְנַעֲרוֹ מִכְּלִי לִכְלִי עַד שֶׁיִּתְעָרֵב; וְנוֹתֵן לִפְנֵי הַתַּרְנְגוֹלִין אוֹ לִפְנֵי הַשְּׁוָרִים. וּמֻתָּר לְעָרֵב הַמַּרְסָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בִּכְלִי אֶחָד, וּמְחַלֵּק אוֹתוֹ בְּכֵלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לִפְנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה; וּמְעָרֵב בִּכְלִי אֶחָד אֲפִלּוּ כּוֹר, אֲפִלּוּ כּוֹרַיִם.

לה. אֵין מַאֲכִילִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא מַאֲכִיל בְּחֹל - שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי כְּתִישַׁת קְטָנִיּוֹת, אוֹ לִידֵי לִישַׁת קֶמַח וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. כֵּיצַד? לֹא יַאֲכִיל הַגָּמָל בְּשַׁבָּת מַאֲכַל שְׁלִשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים, וְלֹא יַרְבִּיץ [יושיב] עֵגֶל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ וְיִפְתַּח פִּיו וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ כַּרְשִׁינִין וּמַיִם בְּבַת אַחַת. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי יוֹנִים וְתַרְנְגוֹלִים, לְמָקוֹם [בגרון] שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַחְזִיר [להוציא]; אֲבָל מַאֲכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מְעֻמָּד, וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ מְעֻמָּד, אוֹ נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ מַיִם בִּפְנֵי עַצְמָן וְכַרְשִׁינִין בִּפְנֵי עַצְמָן, בְּמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לְהַחְזִיר. וְכֵן מַאֲכִיל לָעוֹף בְּיָדוֹ, בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לְהַחְזִיר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁיִּתֵּן לִפְנֵיהֶן וְהֵם אוֹכְלִין.

לו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן בְּהֶמְתּוֹ וַחֲיָתוֹ וְיוֹנֵי הַבַּיִת וְאַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין; אֲבָל מִי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו, כְּגוֹן חֲזִיר וְיוֹנֵי שׁוֹבָךְ וּדְבוֹרִים - לֹא יִתֵּן לִפְנֵיהֶן לֹא מָזוֹן לֹא מַיִם. וּמֻתָּר לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים וְהִיא אוֹכֶלֶת, אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁהֵקֶצָּה [מוקצה]. וְעוֹמֵד בְּפָנֶיהָ כְּדֵי שֶׁתַּחְזִיר פָּנֶיהָ לַדָّבָר הַמֻּקְצֶה וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב.

פֶּרֶק כב

א. רְדִיַּת הַפַּת [הוצאתו מהתנור] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְלָאכָה - אָסְרוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לֶאֱפוֹת. הַמַּדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר מִבְּעוֹד יוֹם, וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם - מַצִּיל מִמֶּנּוּ מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם'. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרְדָיָה אֵינָהּ מְלָאכָה, כְּשֶׁהוּא מַצִּיל, לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה [כלי המיוחד לכך] אֶלָּא בְּסַכִּין, כְּדֵי לְשַׁנּוֹת.

ב. מִפְּנֵי מָה אָסְרוּ חֲכָמִים לְהַכְנִיס לַמֶּרְחָץ בְּשַׁבָּת? מִפְּנֵי הַבַּלָּנִין שֶׁהָיוּ מְחַמִּין חַמִּין בְּשַׁבָּת, וְאוֹמְרִין: 'מֵעֶרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ'; לְפִיכָךְ גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ בְּשַׁבָּת, אֲפִלּוּ לְהַזִּיעַ. וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין, וַאֲפִלּוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת; אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַמֵּי הָאוּר [האש] - גְּזֵרָה מִשּׁוּם מֶרְחָץ; אֲבָל בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מֻתָּר לְהִשְׁתַּטֵּף בָּהֶם כָּל גּוּפוֹ. וְאָסוּר לִרְחֹץ בְּמַיִם חַמִּין שֶׁבַּמְּעָרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַמְּעָרָה יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל, וְיָבוֹא לִידֵי זֵעָה, וְנִמְצֵאת כְּמֶרְחָץ.

ג. מִתְחַמֵּם אָדָם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן; אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף כָּל גּוּפוֹ בְּצוֹנֵן, וּבָא וּמִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר מַיִם שֶׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ

כָּל גּוּפוֹ בְּחַמִּין. הַמֵּבִיא סִילוֹן [צינור] שֶׁל צוֹנֵן בְּתוֹךְ מַיִם חַמִּין [לחמם המים שבצינור], אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ חַמֵּי טְבֶרְיָה - הֲרֵי אֵלּוּ כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת, וַאֲסוּרִין בְּרִחִיצָה וּבִשְׁתִיָּה.

ד. מֵבִיא אָדָם קִיתּוֹן שֶׁל מַיִם, וּמַנִּיחוֹ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁתְּפוּג צִנָּתָן. וְכֵן מַנִּיחַ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - כְּדֵי שֶׁיִּפְשַׁר, לֹא שֶׁיֵּחַם. וְסָךְ אָדָם יָדוֹ בְּמַיִם אוֹ בְּשֶׁמֶן, וּמְחַמֵּם כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה - וְהוּא שֶׁלֹּא יֵחַמּוּ הַמַּיִם שֶׁעַל יָדוֹ עַד שֶׁתְּהֵא כְּרֵסוֹ שֶׁל תִּינוֹק נִכְוֶית בָּהֶם. וּמְחַמֵּם בֶּגֶד, וּמַנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי מֵעָיו בְּשַׁבָּת.

ה. אַמְבָּטֵי שֶׁל מֶרְחָץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מַיִם חַמִּים - אֵין נוֹתְנִין לָהּ מַיִם צוֹנֵן, שֶׁהֲרֵי מְחַמְּמָן הַרְבֵּה; וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פַּךְ שֶׁל שֶׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְבַשְּׁלוֹ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ אַמְבָּטֵי שֶׁל צוֹנֵן.

ו. מֵחַם [דוד] שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם - מֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם צוֹנֵן, כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן; וּמֻתָּר לִצֹּק מַיִם חַמִּין לְתוֹךְ מַיִם צוֹנֵן, אוֹ צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין - וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחַמְּמָן הַרְבֵּה. וְכֵן קְדֵרָה רוֹתַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁהוֹרִידָהּ מֵעַל הָאֵשׁ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תַּבְלִין; אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מֶלַח, שֶׁהַמֶּלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֶלָּא עַל גַּבֵּי אֵשׁ גְּדוֹלָה. וְאִם צָק הַתַּבְשִׁיל מִקְּדֵרָה לִקְעָרָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹתֵחַ בַּקְּעָרָה, מֻתָּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה תַּבְלִין; שֶׁכְּלֵי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.

ז. אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית [צמח חריף], בֵּין בְּפוֹשְׁרִין בֵּין בְּצוֹנֵן; אֲבָל שׁוֹרֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחֹמֶץ. וְאִם שָׁתָה יוֹם חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי [לרפואה], הֲרֵי זֶה שׁוֹרֶה בְּשַׁבָּת בְּצוֹנֵן, וּמַנִּיחוֹ בַּחַמָּה עַד שֶׁיֵּחַם, וְשׁוֹתֶה - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה אִם פָּסַק מִלִּשְׁתּוֹת.

ח. דָּבָר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל קֹדֶם הַשַּׁבָּת, אוֹ נִשְׁרָה בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עַכְשָׁו צוֹנֵן, מֻתָּר לִשְׁרוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת. וְדָבָר שֶׁהוּא צוֹנֵן מֵעִקָּרוֹ, וְלֹא בָּא בְּחַמִּין מֵעוֹלָם - מְרִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת, אִם לֹא הָיְתָה הֲדָחָתוֹ גְּמַר מְלַאכְתּוֹ [בישולו]; אֲבָל אֵין שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין.

ט. מֻתָּר לְהָחֵם בַּחַמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהָחֵם בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה - שֶׁאֵינוֹ בָּא לִטְעוֹת מֵחַמָּה לְאֵשׁ; לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִתֵּן מַיִם צוֹנֵן בַּשֶּׁמֶשׁ כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מַיִם יָפִים לְתוֹךְ מַיִם רָעִים בִּשְׁבִיל שֶׁיִּצּוֹנוּ. וְנוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר.

י. מְעָרֵב אָדָם מַיִם וּמֶלַח וְשֶׁמֶן, וְטוֹבֵל בָּהֶן פִּתּוֹ, אוֹ נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל - וְהוּא, שֶׁיַּעֲשֶׂה מְעַט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה מִמְּלֶאכֶת הַתַּבְשִׁיל. וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה מֵי מֶלַח עַזִּין [מלוחים מאוד], וְהֵם שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מֶלַח וּשְׁלִישׁ מַיִם, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעוֹשֶׂה מוּרְיָס [דג כבוש במלח]. וּמֻתָּר לִמְלֹחַ בֵּיצָה; אֲבָל צָנוּן וְכַיּוֹצֵא בוֹ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּכוֹבֵשׁ כְּבָשִׁין בְּשַׁבָּת, וְהַכּוֹבֵשׁ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְבַשֵּׁל. וּמֻתָּר לִטְבֹּל צָנוּן וְכַיּוֹצֵא בוֹ בְּמֶלַח, וְאוֹכֵל.

יא. מֻתָּר לְעָרֵב יַיִן וּדְבַשׁ וּפִלְפְּלִין בְּשַׁבָּת לְאָכְלָן; אֲבָל יַיִן וּמַיִם וְשֶׁמֶן אֲפַרְסְמוֹן - אָסוּר, שֶׁאֵין זֶה רָאוּי לַאֲכִילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. חַרְדָּל [גרעיני צמח] שֶׁלְּשׁוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - לְמָחָר מְמַחוֹ בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ; וְלֹא יִטְרֹף [יערבב בכח], אֶלָּא מְעָרֵב. שַׁחֲלַיִם [מין ירק] שֶׁטְּרָפָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן וְחֹמֶץ וְתַבְלִין; וְלֹא יִטְרֹף, אֶלָּא מְעָרֵב. שׁוּם שֶׁרִסְּקוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתְנוֹ לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין; וְלֹא יִשְׁחַק, אֶלָּא מְעָרֵב.

יג. הַנּוֹטֵל שֵׂעָר מִגּוּף הָאָדָם, חַיָּב מִשּׁוּם גּוֹזֵז; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִרְחֹץ אֶת הַיָּדַיִם בְּדָבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי, כְּגוֹן אַהֲלָה [מין צמח] וְכַיּוֹצֵא בוֹ. וּמֻתָּר לָחוֹץ אֶת הַיָּדַיִם בַּעֲפַר לְבוֹנָה, וַעֲפַר פִּלְפְּלִין, וַעֲפַר יַסְמִין, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יַשִּׁיר שֵׂעָר שֶׁעַל יָדוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן. עֵרֶב דָּבָר שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר וַדַּאי עִם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיר וַדַּאי - אִם הָיָה הָרֹב מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ מַשִּׁיר, מֻתָּר לָחוֹץ בּוֹ; וְאִם לָאו, אָסוּר.

יד. אָסוּר לִרְאוֹת בְּמַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשִּׁיר בָּהּ [באמצעות שפתה] נִימִין הַמְּדֻלְדָּלִין [שערות בולטות] מִן הַשֵּׂעָר, וַאֲפִלּוּ קְבוּעָה בַּכֹּתֶל; אֲבָל מַרְאָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לִרְאוֹת בָּהּ, אֲפִלּוּ אֵינָהּ קְבוּעָה.

טו. הַמְכַבֵּס, חַיָּב מִשּׁוּם מְלַבֵּן; וְהַסּוֹחֵט כְּסוּת, חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִדְחֹק מַטְלִית אוֹ מוֹךְ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בִּפְנֵי הָאֲשִׁישָׁה [פך] וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, כְּדֵי לְסָתְמָהּ - שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְאֵין מְקַנְּחִין בִּסְפוֹג, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אֲחִיזָה - שֶׁלֹּא יִסְחֹט. וְאֵין מְכַסִּין חָבִית שֶׁל מַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, בְּבֶגֶד שֶׁאֵינוֹ מוּכָן [מיועד] לָהּ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחֹט.

טז. נִשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית בְּשַׁבָּת, מַצִּיל מִמֶּנָּה מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת לוֹ וּלְאוֹרְחָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפֹּג בַּיַּיִן [ישרה הספוג ביין ויסחוט לכלי], אוֹ יִטְפַּח בְּשֶׁמֶן [יטבול ידו בשמן ויקנח לכלי]; שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וְכֵיצַד מַצִּיל מִמֶּנָּה? מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְלֹא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקְלֹט [היין מהאויר], כְּלִי אַחֵר וְיִצְרֹף [סמוך לגג ויקבל הנוזל מן הגג] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִים - מֵבִיא מִבֵּיתוֹ כְּלִי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרְפוֹ לְרִאשׁוֹן. וְלֹא יִקְלֹט וְאַחַר כָּךְ יַזְמִין, אֶלָּא יַזְמִין וְאַחַר כָּךְ יִקְלֹט; וְאִם הֶעֱרִים [התחכם] בְּדָבָר זֶה, מֻתָּר.

יז. טִיט שֶׁעַל בִּגְדוֹ, מְכַסְכְּסוֹ [משפשפו] מִבִּפְנִים; וְאֵינוֹ מְכַסְכְּסוֹ מִבַּחוּץ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְכַבֵּס. וּמֻתָּר לְגָרְדוֹ בְּצִפֹּרֶן, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יְלַבְּנוּ. הַמְכַסְכֵּס אֶת הַסּוּדָר [לאחר הכביסה] - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנוֹ; אֲבָל הֶחָלוּק - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְרַכְּכוֹ.

יח. מִנְעָל אוֹ סַנְדָּל [מעור] שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה, מֻתָּר לְשַׁכְשְׁכוֹ [לנענוע] בְּמַיִם; אֲבָל לְכַבְּסוֹ, אָסוּר. וְאֵין מְגָרְדִין לֹא מִנְעָלִים וְלֹא סַנְדָּלִים, אֲבָל סָכִין וּמְקַנְּחִין אֶת הַיְּשָׁנִים. כַּר אוֹ כֶּסֶת שֶׁהָיָה עֲלֵיהֶן צוֹאָה אוֹ טִנּוּף, מְקַנְּחוֹ בְּסִמַרְטוּט; וְאִם הָיְתָה עַל שֶׁל עוֹר, נוֹתְנִין עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה.

יט. מִי שֶׁנִּתְלַכְלְכָה יָדוֹ בְּטִיט - מְקַנְּחָהּ בִּזְנַב הַסּוּס, וּבִזְנַב הַפָּרָה, וּבַמַּפָּה הַקָּשָׁה הָעֲשׂוּיָה לֶאֱחֹז בָּהּ הַקּוֹצִין; אֲבָל לֹא

בְּמַפָּה שֶׁמְּקַנְּחִין בָּהּ אֶת הַיָּדַיִם - שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמַּפָּה.

כ. מִי שֶׁרָחַץ בַּמַּיִם - מִסְתַּפֵּג בְּלוּנְטִיתוֹ [מתנגב במגבת] וּמְכִיאָהּ בְּיָדוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁרוּ כֵּלָיו בַּדֶּרֶךְ [נפלו בגדיו לתוך המים] - מְהַלֵּךְ בָּהֶן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִסְחֹט. וְאָסוּר לוֹ לְשָׁטְחָן, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֹאמַר הָרוֹאֶה, 'הֲרֵי זֶה כִּבֵּס כְּסוּתוֹ בְּשַׁבָּת, וּשְׁטָחָהּ לְיִבְשָׁהּ'; וְכָל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן, אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר.

כא. שְׁתֵּי מְטַהֲרוֹת [מקוואות] זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ - נוֹטֵל אֶת הַפְּקָק [העשוי מבד] מִבֵּינְתַּיִם [מביניהם] וּמַשִּׁיקָן [מחבר המקוואות], וּמַחְזִיר אֶת הַפְּקָק לִמְקוֹמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, שֶׁהֲרֵי דַּעְתּוֹ שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם [שלא יהיה הפקק מהודק]. וּפוֹקְקִים אֶת הַבִּיב בְּסוּדָרִין וּבְכָל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָצוּפוּ הַמַּיִם עַל הָאֲכָלִים וְעַל הַכֵּלִים; אֲבָל אֵין פּוֹקְקִין אֶת הַבִּיב כְּדֵי שֶׁיֵּרְדוּ הַמַּיִם לַבּוֹר - שֶׁמָּא יִסְחֹט בְּעֵת שֶׁדּוֹחֵק, שֶׁהֲרֵי הַפְּקָק שָׁרוּי בַּמַּיִם.

כב. אָסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד [שרוולים] שֶׁל בְּגָדִים, וּלְשַׁבְּרָם שְׁבָרִים [לקמטם קמטים קמטים], כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּתַקְּנִין בְּחֹל הַבְּגָדִים כְּשֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן; וְכֵן אֵין מְקַפְּלִין הַכֵּלִים [בגדים] בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּחֹל בַּבְּגָדִים כְּשֶׁיְּכַבְּסוּ אוֹתָן [לגהצם]. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלִי אַחֵר לְהַחְלִיפוֹ, מֻתָּר לְקַפְּלוֹ וּלְפַשְּׁטוֹ וּלְהִתְכַּסּוֹת בּוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְנָאֶה בּוֹ בְּשַׁבָּת - וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֶּגֶד חָדָשׁ לָבָן, שֶׁהֲרֵי הוּא מִתְמַעֵּךְ וּמִתְלַכְלֵךְ מִיָּד. וּכְשֶׁיְּקַפֵּל, לֹא יְקַפֵּל אֶלָּא אִישׁ אֶחָד; אֲבָל לְקַפֵּל בִּשְׁנַיִם, אָסוּר.

כג. הַצּוֹבֵעַ, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְאִשָּׁה לְהַעֲבִיר סָרָק [אודם] עַל פָּנֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּצוֹבַעַת. וְהַתּוֹפֵר, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְמַלֹּאת הַכַּר וְהַכֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין [אגודות בדים] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפֹּר; אֲבָל מוֹכִין שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הַכַּר אוֹ מִן הַכֶּסֶת, מַחֲזִירִין אוֹתָם בְּשַׁבָּת.

כד. הַקּוֹרֵעַ, מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁנִּסְתַּבְּכוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים - מַפְרִישָׁם בְּצִנְעָה [שלא יראוהו], וּמִתְמַהְמֵהַּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרֵעַ; וְאִם נִקְרְעוּ - אֵינוֹ חַיָּב כְּלוּם, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְכַּוֵּן. וּמֻתָּר לִלְבֹּשׁ כֵּלִים חֲדָשִׁים [בגדים], וְאִם נִקְרְעוּ - נִקְרָעוּ. פּוֹצְעִין [שוברים] אֶת הָאֱגוֹז בְּמַטְּלִית, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא תִּקָּרֵעַ.

כה. הַתּוֹקֵעַ, חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה; לְפִיכָךְ, כָּל הַדְּלָתוֹת הַמְחֻבָּרוֹת לַקַּרְקַע, לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן וְלֹא מַחֲזִירִין - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע. אֲבָל דֶּלֶת שֹׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל [סוגי ארונות], וּשְׁאָר דַּלְתוֹת הַכֵּלִים - נוֹטְלִין, וְלֹא מַחֲזִירִין. וְאִם נִשְׁמַט צִיר הַתַּחְתּוֹן שֶׁלָּהֶן - דּוֹחֲקִין אוֹתוֹ לִמְקוֹמוֹ, וּבַמִּקְדָּשׁ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ; אֲבָל צִיר הָעֶלְיוֹן שֶׁנִּשְׁמַט, אָסוּר לְהַחְזִירוֹ בְּכָל מָקוֹם - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַע.

כו. אֵין גּוֹדְלִין [קולעים] אֶת שְׂעַר הָרֹאשׁ, וְאֵין פּוֹקְסִין [מסרקים לצדדים] אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה. וְאֵין מַחֲזִירִין מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִילוֹת [חלקים], וְלֹא כִּסֵּא הַמְּפֻצָּל [מורכב מכמה חלקים], וְלֹא שֻׁלְחָן הַמְּפֻצָּל, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה; וְאִם הֶחְזִיר - פָּטוּר, שֶׁאֵין [דין] בִּנְיָן בְּכֵלִים, וְאֵין סְתִירָה בְּכֵלִים; וְאִם הָיָה רָפוּי, מֻתָּר לְהַחְזִירוֹ. וְאֵין מְתַקְּנִין חֲלִילוֹת שֶׁל שִׁדְרָה [שבגבו] שֶׁל קָטָן זוֹ בְּצַד זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּבוֹנֶה.

כז. הָעוֹשֶׂה אֹהֶל קָבוּעַ, חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה. לְפִיכָךְ, אֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא סוֹתְרִין אֹהֶל עֲרַאי - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה אוֹ יִסְתֹּר אֹהֶל קָבוּעַ; וְאִם עָשָׂה אוֹ סָתַר אֹהֶל עֲרַאי, פָּטוּר. וּמֻתָּר לְהוֹסִיף אֹהֶל עֲרַאי בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? טַלִּית שֶׁהָיְתָה פְּרוּסָה עַל הָעַמּוּדִים אוֹ עַל הַכְּתָלִים, וְהָיְתָה כְּרוּכָה קֹדֶם הַשַּׁבָּת - אִם נִשְׁאַר מִמֶּנָּה גַּג טֶפַח מָתוּחַ - הֲרֵי זֶה מוֹתֵחַ אֶת כֻּלָּהּ בְּשַׁבָּת, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֹהֶל גָּדוֹל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כח. אֵין תּוֹלִין אֶת הַכִּלָּה [וילון המכסה מיטה], שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂית תַּחְתֶּיהָ אֹהֶל עֲרַאי; וּמֻתָּר לְהַנִּיחַ מִטָּה וְכִסֵּא וּטְרִיסְקָל [כסא בעל שלש רגלים], וְאַף עַל פִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה תַּחְתֶּיהָן אֹהֶל - שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ עֲשִׂיַּת אֹהֶל, לֹא קֶבַע וְלֹא עֲרַאי.

כט. כָּל אֹהֶל מְשֻׁפָּע שֶׁאֵין בְּגַגּוֹ טֶפַח, וְלֹא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגַגּוֹ רֹחַב טֶפַח - הֲרֵי זֶה אֹהֶל עֲרַאי; וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, פָּטוּר. טַלִּית כְּפוּלָה [מקופלת לשנים] שֶׁהָיוּ עָלֶיהָ חוּטִין שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת [על מנת למשכה בהם], מֻתָּר לִנְטוֹתָהּ [לפורסה]. וְכֵן הַפָּרֹכֶת, מֻתָּר לִנְטוֹתָהּ וּמֻתָּר לְפָרְקָהּ.

ל. כִּלַּת חֲתָנִים [אוהל שעל גבי מיטת חתנים] שֶׁאֵין בְּגַגָּהּ טֶפַח, וְאֵין בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגַגָּהּ רֹחַב טֶפַח - הוֹאִיל וְהִיא מְתֻקֶּנֶת לְכָךְ [מוכנה מערב שבת לפריסה], מֻתָּר לִנְטוֹתָהּ וּמֻתָּר לְפָרְקָהּ: וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה מְשֻׁלְשֶׁלֶת [פרוסה] מֵעַל הַמִּטָּה טֶפַח. פְּקַק [כעין וילון] הַחַלּוֹן - בִּזְמַן שֶׁהוּא מְתֻקָּן לְכָךְ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאֵינוֹ תָּלוּי [בחלון], מֻתָּר לִפְקֹק בּוֹ הַחַלּוֹן.

לא. כּוֹבַע שֶׁעוֹשִׂין עַל הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ לוֹ שָׂפָה מַקֶּפֶת שֶׁהִיא עוֹשָׂה צֵל כְּמוֹ אֹהֶל עַל לוֹבְשׁוֹ - מֻתָּר לְלָבְשׁוֹ; וְאִם הוֹצִיא מִן הַבְּגָדִים סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ [רק] כְּנֶגֶד פָּנָיו כְּמוֹ אֹהֶל, וְהָיָה מְהֻדָּק עַל הָרֹאשׁ, וְהָיְתָה הַשָּׂפָה שֶׁהוֹצִיאָהּ קָשָׁה בְּיוֹתֵר כְּמוֹ גַּג - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

לב. הַנּוֹטֶה [תולה] פָּרֹכֶת וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹטֶה; לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה פָּרֹכֶת גְּדוֹלָה - תּוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם, אֲבָל אֶחָד אָסוּר. וְאִם הָיְתָה כֻּלָּהּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג, אֵין מוֹתְחִין אוֹתָהּ וַאֲפִלּוּ עֲשָׂרָה; שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּגְּבַהּ מְעַט מֵעַל הָאָרֶץ, וְתַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

לג. בֶּגֶד שֶׁמְּכַסֶּה בּוֹ פִּי הֶחָבִית - לֹא יְכַסֶּה בּוֹ אֶת כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה אֹהֶל; אֲבָל מְכַסֶּה הוּא מִקְצָת פִּיהָ. הַמְסַנֵּן בִּכְפִיפָה מִצְרִית [סל מחורר] - לֹא יַגְבִּיהַּ קַרְקַעִית הַכְּפִיפָה מִן הַכְּלִי טֶפַח, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרַאי.

פֶּרֶק כג

א. הָעוֹשֶׂה נֶקֶב שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא, כְּגוֹן נֶקֶב שֶׁל לוּל הַתַּרְנְגוֹלִין, שֶׁהוּא עָשׂוּי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל

מתוך מהדורת חזק

- הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם מַכָּה בְּפַטִּישׁ [גמר מלאכה]; לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ עַל כָּל נֶקֶב, אֲפִלּוּ הָיָה עָשׂוּי לְהוֹצִיא בִּלְבַד, אוֹ לְהַכְנִיס בִּלְבַד - שֶׁמָּא יָבוֹא לַעֲשׂוֹת נֶקֶב שֶׁחַיָּבִין עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין נוֹקְבִין בְּחָבִית נֶקֶב חָדָשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין בּוֹ [נקב נוסף]. אֲבָל פּוֹתְחִין נֶקֶב יָשָׁן [שנסתם] - וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַנֶּקֶב לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים; שֶׁאִם הָיָה לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים [בתחתית החבית] - הֲרֵי זֶה עָשׂוּי לְחַזֵּק, וְאָסוּר לְפָתְחוֹ.

ב. נוֹקְבִין מְגוּפָה [סתימת הטיט] שֶׁל חָבִית לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן, וּבִלְבַד שֶׁיִּקָּבֶנָּה לְמַעְלָה; אֲבָל מִצִּדָּהּ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי. שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגְרוֹת [תאנים], וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי; וּמְבִיא אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן, וּמַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ בְּסַיִף לִפְנֵי הָאוֹרְחִין, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, שֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לְהַרְאוֹת נְדִיבוּת לִבּוֹ.

ג. וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִפְתּוֹחַ כָּל נֶקֶב, כָּךְ אָסוּר לִסְתּוֹם כָּל נֶקֶב; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִסְתּוֹם נֶקֶב הֶחָבִית - וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְמָרֵחַ, וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי סְחִיטָה, כְּגוֹן שֶׁיִּסְתּוֹם בְּקֵיסָם אוֹ בְּצְרוֹר [רגב אדמה] קָטָן. אֲבָל אִם הִנִּיחַ שָׁם אֹכֶל כְּדֵי לְהַצְנִיעוֹ, וְנִמְצָא הַנֶּקֶב נִסְתָּם - מֻתָּר; וּמֻתָּר לְהַעֲרִים [להתחכם] בְּדָבָר זֶה.

ד. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא גְּמַר מְלָאכָה, חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם מַכָּה בְּפַטִּישׁ. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵד כָּל שֶׁהוּא, אוֹ הַמְתַקֵּן כְּלִי בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁיִּתַּקֵּן - חַיָּב; לְפִיכָךְ, אָסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת, בֵּין בִּכְלֵי שִׁיר, כְּגוֹן כִּנּוֹרוֹת וּנְבָלִים, בֵּין בִּשְׂאָר דְּבָרִים. אֲפִלּוּ לְהַכּוֹת בְּאֶצְבַּע עַל הַקַּרְקַע, אוֹ עַל הַלּוּחַ, אַחַת כְּנֶגֶד אַחַת כְּדֶרֶךְ הַמְשׁוֹרְרִים, אוֹ לְקַרְקֵשׁ אֶת הָאֲגוֹז לַתִּינוֹק, אוֹ לְשַׂחֵק בּוֹ בְּזוּג כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתֹּק - כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר.

ה. אֵין מְסַפְּקִין [יד על ירך], וְלֹא מְרַקְּדִין, וְלֹא מְטַפְּחִין בְּשַׁבָּת [כף אל כף] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר; וּלְסַפֵּק לְאַחַר יָדוֹ, מֻתָּר. אֵין שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין. בְּרֵכָה שֶׁבְּחָצֵר - מֻתָּר לָשׁוּט בָּהּ, שֶׁאֵינוֹ בָּא לַעֲשׂוֹת בָּהּ חָבִית שֶׁל שַׁיָּטִין; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לָהּ שָׂפָה מֻקֶּפֶת, שֶׁלֹּא יֵעָקֵר מִמֶּנָּה הַמַּיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הֶכֵּר וְהֶפְרֵשׁ בֵּינָהּ וּבֵין הַיָּם.

ו. אֵין חוֹתְכִין שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל קָנֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי; הָיְתָה חֲתוּכָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְתֻקֶּנֶת - מֻתָּר לְהַכְנִיסָהּ בְּנֶקֶב הֶחָבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יַיִן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְתַקֵּן. וְאָסוּר לְהַנִּיחַ עָלֶה שֶׁל הֲדַס וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל חָבִית, כְּדֵי שֶׁיְּקַלַּח אֶת הַיַּיִן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּעוֹשֶׂה מַרְזֵב בְּשַׁבָּת. וְאֵין שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶשׂ, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת הַנְּיָר [להניחם תחת הדג בעת צלייתו], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי.

ז. זְמוֹרָה [ענף גפן] שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטָפִיחַ [פך קטן לשאיבת מים], מְמַלְּאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת; וְאִם אֵינָהּ קְשׁוּרָה, אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְטֹם [יקצוץ] אוֹתָהּ וִיתַקְּנֶהָ. אָסוּר לָחוּף [לשפשף] כְּלִי כֶּסֶף בִּגְרִתִּיקוֹן [מין טיט], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנָן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֻמָּנִין עוֹשִׂין, וְנִמְצָא כִּמְתַקֵּן כְּלִי, וְגוֹמֵר מְלַאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת; אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בְּחוֹל וּבְנֶתֶר [מין עפר]. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים, חוֹפְפִין אוֹתָם בְּכָל דָּבָר. וְאָסוּר לְהָדִיחַ קְעָרוֹת וְאִלְּפָסִין [מחבתות גדולות] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן, אֶלָּא אִם כֵּן הֵדִיחָן לֶאֱכֹל בָּהֶן סְעוּדָה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת; אֲבָל כְּלֵי שְׁתִיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת [קנקנים] - מֻתָּר לַהֲדִיחָן בְּכָל עֵת, שֶׁאֵין קֶבַע לִשְׁתִיָּה. וְאֵין מַצִּיעִין אֶת הַמִּטּוֹת בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לִישֵׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת; אֲבָל מַצִּיעִין מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.

ח. אָסוּר לְהַטְבִּיל כֵּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן כְּלִי. אֲבָל אָדָם טָמֵא - מֻתָּר לִטְבֹּל, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמֵקֵר [טובל לקרר גופו]; וְאֵין מַזִּין עָלָיו בְּשַׁבָּת [הזאת שלישי ושביעי לטהרו מטומאת מת]. הַמַּטְבִּיל כֵּלִים בְּשַׁבָּת - בְּשׁוֹגֵג, יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; בְּמֵזִיד, לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּמֻתָּר לְהַטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת; כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? נוֹתְנָן בִּכְלֵי שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, כְּגוֹן כְּלֵי אֲבָנִים, וּמַטְבִּיל הַכְּלֵי בְּמִקְוֶה עַד שֶׁיַּעֲלֶה מֵי הַמִּקְוֶה עֲלֵיהֶן, וְיִטְהָרוּ.

ט. וְאֵין מַגְבִּיהִין [מפרישים] תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כִּמְתַקֵּן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה מְתֻקָּן.

י. מְעַבֵּד, מֵאֲכוֹת מְלָאכוֹת הוּא; וְהַמְרַכֵּךְ עוֹר בְּשֶׁמֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעַבְדָנִין עוֹשִׂין - הֲרֵי זֶה מְעַבֵּד, וְחַיָּב. לְפִיכָךְ, לֹא יָסוּךְ אָדָם אֶת רַגְלוֹ בְּשֶׁמֶן, וְהִיא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל הַחֲדָשִׁים; אֲבָל סָךְ הוּא אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן, וְלוֹבֵשׁ [אח"כ] מִנְעָלוֹ אוֹ סַנְדָּלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְסָךְ כָּל גּוּפוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל [מתגלגל] עַל גַּבֵּי קַטְבּוּלְיָא [משטח עור] חֲדָשָׁה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶן מוּעָט, כְּדֵי שֶׁיְּצַחְצַח [יבריק] הָעוֹר בִּלְבַד; אֲבָל אִם הָיָה בִּבְשָׂרוֹ שֶׁמֶן הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁיַּרְכִּךְ הָעוֹר - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְעַבֵּד. וְהַכֹּל בַּחֲדָשִׁים; אֲבָל בִּישָׁנִים, מֻתָּר.

יא. הַמְמָרֵחַ רְטִיָּה [תחבושת], חַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק אֶת הָעוֹר; לְפִיכָךְ, אֵין סוֹתְמִין נֶקֶב בְּשַׁעֲוָה וְכַיּוֹצֵא בָּהּ, שֶׁמָּא יְמָרַח. וַאֲפִלּוּ בְּשֶׁמֶן אֵין סוֹתְמִין אֶת הַנֶּקֶב - גְּזֵרָה מִשּׁוּם שַׁעֲוָה.

יב. כּוֹתֵב, מְאֲבוֹת מְלָאכוֹת; לְפִיכָךְ, אָסוּר לִכְחֹל בְּפוּךְ [לצבוע במין אפר סביב העיניים] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכוֹתֵב. וְאָסוּר לִלְוּוֹת וּלְהַלְווֹת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. וְכֵן אָסוּר לִקְנוֹת וְלִמְכֹּר וּלְהַשְׂכִּיר - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. לֹא יִשְׂכֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת, וְלֹא יֹאמַר לְחֲבֵרוֹ לִשְׂכֹּר לוֹ פּוֹעֲלִין. אֲבָל לִשְׁאֹל וּלְהַשְׁאִיל, מֻתָּר; שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ 'הַלְוֵנִי'.

יג. אֶחָד הַמּוֹכֵר בַּפֶּה [רק החליטו על המכירה] אוֹ בִּמְסִירָה - אָסוּר, בֵּין בְּמֹאזְנַיִם בֵּין שֶׁלֹּא בְּמֹאזְנַיִם; וּכְשֵׁם שֶׁאָסוּר לִשְׁקֹל - כָּךְ אָסוּר לִמְנוֹת וְלִמְדֹּד, בֵּין בִּכְלֵי מִדָּה בֵּין בַּיָּד בֵּין בַּחֶבֶל.

יד. אֵין דָּנִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מְיַבְּמִין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין [אשה] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב. וְאֵין מַקְדִּישִׁין [קודש לה'], וְלֹא מַעֲרִיכִין [ערך פלוני עלי], וְלֹא מַחֲרִימִין [נכסיו לבדק הבית] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקֶּח וּמִמְכָּר; וְאֵין מַגְבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת, שֶׁזֶּה דּוֹמֶה לְמַקְדִּישׁ אוֹתָן פֵּרוֹת שֶׁהִפְרִישׁ, וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְתַקֵּן אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְאֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַבְּהֵמָה

מתוך מהדורת חזק

[מעשר בהמה] - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִרְשֹׁם בְּסִקְרָה [צבע אדום שמסמנים בו העשירי]. וּמַקְדִּישׁ אָדָם פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת, וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב - שֶׁזּוֹ מִצְוַת הַיּוֹם. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַקְדִּישִׁין, כָּךְ אֵין מְקַדְּשִׁין [- מטילין אפר הפרה ל-] מֵי חַטָּאת.

טו. הַמַּגְבִּיהַּ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - בְּשׁוֹגֵג, יֹאכַל מִמַּה שֶׁתִּקֵּן; בְּמֵזִיד, לֹא יֹאכַל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, תִּקֵּן אֶת הַפֵּרוֹת [ומותרים באכילה]. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ אוֹ הַמַּעֲרִיךְ אוֹ הַמַּחֲרִים בְּשַׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמַּקְנֶה לַחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת, קָנָה. מְעַשְּׂרִין אֶת הַדְּמַאי [פירות עם הארץ שספק מופרשים הם] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֲבָל לֹא אֶת הַוַּדַּאי.

טז. מִי שֶׁקָּרָא שֵׁם [הפריש בדיבור] לִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי אוֹ לְמַעֲשַׂר עָנִי שֶׁל וַדַּאי, לֹא יִטְּלֵם בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁיִּחֵד מְקוֹמָן מִקֹּדֶם הַשַּׁבָּת, וַהֲרֵי הֵם יְדוּעִין וּמֻנָּחִין בְּצַד הַפֵּרוֹת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עָנִי לְמוּדִים [רגילים] לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ, יָבוֹאוּ וְיֹאכְלוּ, וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדִיעַ לַכֹּהֵן 'שֶׁזּוּ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר', וְיוֹדִיעַ לָעָנִי 'שֶׁזּוּ שֶׁאֲנִי מַאֲכִילְךָ מַעֲשַׂר עָנִי'.

יז. אָסוּר לְהָפִיס [להגריל] וּלְשַׁחֵק בְּקֻבְּיָא בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקֶּח וּמִמְכָּר; וּמֵפִיס אָדָם עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ [דרך משחק] עַל מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַקְפִּידִין.

יח. אָסוּר לְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶן, בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁעָבַר, בֵּין שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִכְתֹּב; לְפִיכָךְ, חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן צֹרֶךְ, מֻתָּר לְחַשְּׁבָן. כֵּיצַד? 'כַּמָּה סְאִין הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה פְּלוֹנִית', 'כַּמָּה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחַתְנוּת בְּנוֹ', וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּכְלַל שִׂיחָה בְּטֵלָה שֶׁאֵין בָּהּ צֹרֶךְ כְּלָל - הַמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת, [מותר] כִּמְחַשֵּׁב בְּחֹל.

יט. אָסוּר לִקְרוֹת בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת [חובות וחשבונות] בְּשַׁבָּת - שֶׁלֹּא יְהֵא כְּחֹל, וְיָבוֹא לִמְחֹק. מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פַּרְפְּרוֹתָיו [מיני מעדנים] מִפִּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַשֵּׁמוֹת חֲקוּקִין עַל הַשַּׁבְלָא אוֹ עַל הַכֹּתֶל - מֻתָּר לִקְרוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתְחַלֵּף בִּשְׁטָר. וְאָסוּר לִקְרוֹת בִּכְתָב הַמְהַלֵּךְ תַּחַת הַצּוּרָה [ציור] וְתַחַת הַדְּיוֹקְנֵי [ציור אדם] בְּשַׁבָּת. אַף לִקְרוֹת בַּכְּתוּבִים [תהלים משלי איוב וכו'] בְּשַׁבָּת בִּשְׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אָסוּר - גְּזֵרָה מִשּׁוּם בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ; שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרֵא, וְיִמָּנַע מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ.

כ. נָפְלָה דְּלֵקָה בְּחָצֵר בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ מַצִּיל כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּחָצֵר לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁעֵרְבוּ [ערוב חצרות]; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְכַבֶּה הַדְּלֵקָה כְּדֵי שֶׁיַּצִּיל, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ. לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יַצִּיל אֶלָּא מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתָהּ שַׁבָּת, וְכֵלִים שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וּבְגָדִים שֶׁיָּכוֹל לִלְבֹּשׁ; שֶׁנִּמְצָא מִתְיָאֵשׁ מִן הַכֹּל, וְאֵינוֹ בָּא לִידֵי כִּבּוּי. וְאִם לֹא עֵרְבוּ, אַף מְזוֹנוֹ וְכֵלָיו אֵינוֹ מַצִּיל.

כא. וּמַה הוּא מַצִּיל לְמְזוֹנוֹ? אִם נָפְלָה דְּלֵקָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת, מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת - הָרָאוּי לְאָדָם לְאָדָם, וְהָרָאוּי לִבְהֵמָה לִבְהֵמָה; נָפְלָה בְּשַׁחֲרִית, מַצִּילִין מִמֶּנָּה מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; בְּמִנְחָה, מַצִּילִין מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת.

כב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמַצִּיל בְּכֵלִים הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁהָיָה מְמַלֵּא כְּלִי וּמוֹצִיאוֹ וּמַעֲרֶה וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא אוֹתוֹ שְׁנִיָּה - הוּא שֶׁאֵין מַצִּיל אֶלָּא מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיא כְּלִי אֶחָד הוֹצָאָה אַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְעוּדוֹת, מֻתָּר.

כג. כֵּיצַד? מַצִּיל סַל מָלֵא כִּכָּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה סְעוּדוֹת; וְעִגּוּל שֶׁל דְּבֵלָה [גוש תאנים יבישות], וְחָבִית שֶׁל יַיִן. וְכֵן אִם פָּרַשׂ טַלִּיתוֹ, וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיא, וְהוֹצִיאָהּ מְלֵאָה בְּבַת אַחַת - מֻתָּר.

כד. אָמַר לַאֲחֵרִים: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם' - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מַצִּיל מָזוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, אוֹ כְּלִי אֶחָד שֶׁמַּחְזִיק אֲפִלּוּ דָּבָר גָּדוֹל; וַהֲרֵי הוּא שֶׁל מַצִּיל. אִם לֹא רָצָה הַמַּצִּיל לְקַחְתּוֹ, וּנְתָנוֹ לִבְעָלָיו - מֻתָּר לוֹ לִטֹּל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשַּׁבָּת שְׂכַר עֲמָלוֹ; וְאֵין זֶה שְׂכַר שַׁבָּת - שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מְלָאכָה וְלֹא אִסּוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעֹרָב.

כה. הִצִּיל פַּת נְקִיָּה, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה; אֲבָל אִם הִצִּיל פַּת שֶׁאֵינָהּ נְקִיָּה, חוֹזֵר וּמַצִּיל פַּת נְקִיָּה. וּמַצִּיל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַה שֶּׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת, אִם הָיָה יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת. אֲבָל אֵינוֹ מַצִּיל בְּשַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְיוֹם טוֹב; וְלֹא מִשַّבָּת זוֹ לְשַׁבָּת הַבָּאָה. וּמַה הוּא מַצִּיל לִלְבוּשׁוֹ? לוֹבֵשׁ כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לִלְבֹּשׁ, וְעוֹטֵף כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לַעֲטֹף, וּמוֹצִיא. וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: 'בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם', וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לוֹבֵשׁ וּמִתְעַטֵּף בְּכֵלָיו, וּמוֹצִיא; וַהֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ כְּמוֹ הַמַּאֲכָל, שֶׁהֲרֵי מִן הַהֶפְקֵר זוֹכִין.

כו. מֻתָּר לְהַצִּיל כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בֶּחָצֵר, לְחָצֵר אַחֶרֶת שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּבוֹי, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ - וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיֶה לַמָּבוֹי שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וּלְחִי אֶחָד [קרש בפינה של רוח רביעית]; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ כְּתוּבִין אַשּׁוּרִי, וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל אִם הָיוּ כְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן, אוֹ בִּכְתָב אַחֵר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן, אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם עֵרוּב; וּבְחֹל, אָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶן, אֶלָּא מַנִּיחָן בִּמְקוֹם הַתֹּרֶף [קילקול], וְהֵן מִתְאַבְּדִין מֵאֲלֵיהֶן.

כז. הָיוּ כְּתוּבִין בְּסַם וּבְסִקְרָא [מיני צבעים הפסולין לס"ת] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כְּתָב שֶׁל קַיָּמָה, הוֹאִיל וְהֵם כְּתוּבִין אַשּׁוּרִי וּבִלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מַצִּילִין אוֹתָן. [שולי] הַגִּלָּיוֹן שֶׁל סְפָרִים שֶׁלְּמַעְלָה וְשֶׁלְּמַטָּה, וְשֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, וְשֶׁבֵּין דַּף לְדַף, וְשֶׁבִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, וְשֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן. הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמִיעִין - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם, וּמֵעִנְיָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה.

כח. סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תֵּבוֹת שְׁלֵמוֹת, וַאֲפִלּוּ בִּכְלָלָן "יְגַר שָׂהֲדוּתָא", וְכֵן אִם הָיְתָה בּוֹ פָּרָשָׁה שֶׁאֵין בָּהּ שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, וְיֵשׁ בָּהּ הַזְכָּרוֹת, כְּגוֹן "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן" - מַצִּילִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה. וּמַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת.

מתוך מהדורת חזק

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק כד

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵם אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לִמְלָאכָה, וְאֵינָם מְבִיאִין לִידֵי מְלָאכָה; וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱסְרוּ? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ, עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי", וְנֶאֱמַר: "וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ, מִמְּצֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר". לְפִיכָךְ, אָסוּר לְאָדָם לְהַלֵּךְ בַּחֲפָצָיו בְּשַׁבָּת, וַאֲפִלּוּ לְדַבֵּר בָּהֶן, כְּגוֹן שֶׁיְּדַבֵּר עִם שֵׁתָּפוֹ מַה יִּמְכֹּר לְמָחָר אוֹ מַה יִּקְנֶה, אוֹ הֵיאַךְ יִבְנֶה בַּיִת זֶה, וּבְאֵיזוֹ סְחוֹרָה יֵלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, אָסוּר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַבֵּר דָּבָר", דִּבּוּר אָסוּר; וְהִרְהוּר מֻתָּר.

ב. אָסוּר לְאָדָם לִפְקֹד גִּנּוֹתָיו וּשְׂדוֹתָיו בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לִרְאוֹת מַה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאַךְ הֵן פֵּרוֹתֵיהֶן - שֶׁהֲרֵי זֶה מְהַלֵּךְ לַעֲשׂוֹת חֶפְצוֹ. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיֵּצֵא בְּשַׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם [אלפיים אמה] וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַעֲשׂוֹת חֶפְצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שֶׁהֲרֵי נִמְצָא הִלּוּכוֹ בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֶפְצָיו.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֶחְשִׁיךְ עַל הַתְּחוּם לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם הֶחְשִׁיךְ לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. כֵּיצַד? אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין, אוֹ לִשְׁכֹּר פּוֹעֲלִין; אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמֹר פֵּרוֹת, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לִשְׁמֹר בְּשַׁבָּת. וּמַחְשִׁיךְ לְהָבִיא בְּהֵמָה אוֹ פֵּרוֹת תְּלוּשִׁין; שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם; וּפֵרוֹת תְּלוּשִׁין - אִלּוּ הָיוּ שָׁם מְחִיצוֹת, הָיָה מֻתָּר לַהֲבִיאָן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: 'לְכָרְךָ פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר', שֶׁאִם הָיוּ שָׁם בֵּרְגָנִין [סוכות סוכות במרחק של פחות מע' אמה וד' טפחים], הָיָה הוֹלֵךְ לְשָׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. מֻתָּר לְאָדָם לוֹמַר לְפוֹעֵל: 'הַנְרָאֶה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב'?; אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'הֱיֵה נָכוֹן לִי לָעֶרֶב'! - שֶׁנִּמְצָא עוֹשֶׂה חֶפְצוֹ בְּשַׁבָּת. וְאָסוּר לָרוּץ וּלְדַלֵּג בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ" - שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל. וְיוֹרֵד אָדָם בּוֹר וְשִׁיחַ וּמְעָרָה, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה אַמָּה; וּמְטַפֵּס וְיוֹרֵד וְשׁוֹתֶה, וּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה. וְאָסוּר לְהַרְבּוֹת בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַבֵּר דָּבָר" - שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חֹל.

ה. מֻתָּר לָרוּץ בְּשַׁבָּת לִדְבַר מִצְוָה - כְּגוֹן שֶׁיָּרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ; וּמְחַשְּׁבִין חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה, וּמוֹדְדִין מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה - כְּגוֹן מִקְוֶה לֵידַע אִם יֵשׁ כַּשִּׁעוּר, אוֹ בֶּגֶד לֵידַע אִם מְקַבֵּל טֻמְאָה, וּפוֹסְקִין צְדָקָה לַעֲנִיִּים. וְהוֹלְכִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וַאֲפִלּוּ לְטַרְטְיָאוֹת וּטְרַקְלִין שֶׁל גּוֹיִם, לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינֹקֶת לְאֲרַס [מתחילים תהליך דיבור אודות אירוסין שיסוכמו בצאת השבת], וְעַל הַתִּינוֹק [להתחיל בדיבורי סיכום עם המלמד כדי] לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת. וּמְבַקְּרִין חוֹלִים, וּמְנַחֲמִים אֲבֵלִים; וְהַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה, אוֹמֵר: 'שַׁבָּת הִיא מִלִּזְעֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא'. וּמַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת, לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמֵר לוֹ: 'לֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, לֹא מְצָאתָ שָׁם - הָבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי, לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה - הָבֵא בְּמָאתַיִם' - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִזְכֹּר לוֹ סְכוּם מִקָּח [סכום מסויים שלא יוסיף עליו]. שֶׁכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מִצְוָה הֵן, וְנֶאֱמַר: "עֲשׂוֹת חֶפְצֶיךָ" וְכוּ'; חֶפְצֶיךָ אֲסוּרִין, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִין.

ו. מַפְלִיגִין בַּיָּם הַגָּדוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִדְבַר מִצְוָה; וּפוֹסֵק עִמּוֹ [עם הנכרי] לִשְׁבֹּת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת [אם אינו שובת אין בכך כלום]. וּמְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת, בֵּין לִצֹּרֶךְ שַׁבָּת בֵּין שֶׁלֹּא לִצֹּרֶךְ שַׁבָּת; וְנִשְׁאָלִין לְחָכָם עַל נְדָרִים שֶׁהֵן לִצֹּרֶךְ הַשַּׁבָּת וּמַתִּירִין, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנַאי לְהַתִּירָן קֹדֶם הַשַּׁבָּת: שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ, דִּבְרֵי מִצְוָה הֵן.

ז. אֵין עוֹנְשִׁין בְּשַׁבָּת; אַף עַל פִּי שֶׁהָעֹנֶשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה, אֵינָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּבֵית דִּין מַלְקוּת אוֹ מִיתָה, אֵין מַלְקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַׁّבָּת" - זוֹ אַזְהָרָה לְבֵית דִּין, שֶׁלֹּא יִשְׂרְפוּ בְּשַׁבָּת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרֵפָה; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר עֲנָשִׁין.

ח. מֻתָּר לְאָדָם לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו בְּשַׁבָּת, בֵּין תְּלוּשִׁים בֵּין מְחֻבָּרִין; וְאִם בָּא אָדָם לִטֹּל מֵהֶן, אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה לֶאֱכֹל מֵהֶן - גּוֹעֵר בָּהֶן וּמַכֶּה בָּהֶן, וּמַרְחִיק. וַהֲלֹא דָּבָר זֶה מְחַפְּצָיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מֻתָּר? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֶלָּא לְהַקְנוֹת לְעַצְמוֹ חֲפָצִים שֶׁאֵינָן עַתָּה מְצוּיִין, אוֹ לְהִשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהִטַּפֵּל [להתעסק] בַּהֲנָאָה שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ; אֲבָל לִשְׁמֹר מָמוֹנוֹ שֶׁכְּבָר בָּא לְיָדוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמֹד כְּמוֹת שֶׁהוּא - מֻתָּר; הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ מִפְּנֵי הַגַּנָּבִים.

ט. הַמְשַׁמֵּר זְרָעָיו מִפְּנֵי הָעוֹפוֹת, וּמִקְשָׁאָיו וּמִדְלָעָיו מִפְּנֵי הַחַיָּה - לֹא יְסַפֵּק [כף אל אף] וְלֹא יְרַקֵּד [ברגליו] כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחֹל; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטֹּל צְרוֹר [רגב אדמה] וְיִזְרֹק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

י. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת [חומרה של חכמים להרבות השביתה], לֹא גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין; אֲבָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מֻתָּרִין - וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה שָׁם דְּבַר מִצְוָה אוֹ דֹּחַק. כֵּיצַד? מֻתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לַעֲלוֹת בְּאִילָן אוֹ לָשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם, לְהָבִיא לוּלָב אוֹ שׁוֹפָר; וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאִילָן אוֹ מוֹצִיא מִן הַכַּרְמְלִית, עֵרוּב שֶׁעָשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טָרוּד וְנָחְפַּז, וְנִצְרַךְ לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שָׁם דֹּחַק, וְלֹא דְּבַר מִצְוָה - אָסוּר. לְפִיכָךְ, אֵין מְעַשְּׁרִין אֶת הַוַּדַּאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר הַפְרָשַׁת הַמַּעֲשֵׂר בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁבוּת; אֲבָל מְעַשְּׁרִים אֶת הַדְּמַאי [פירות עם הארץ שספק אם הופרשו].

יא. קָטָן שֶׁעָשָׂה בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, כְּגוֹן שֶׁתָּלַשׁ מַעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב, אוֹ טִלְטֵל בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית דִּין מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ. וְכֵן אִם הִנִּיחוֹ אָבִיו, אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

מתוך מהדורת חזק

יב. אָסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצָת דְּבָרִים בְּשַׁבָּת, כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. וּמִפְּנֵי מָה נָגְעוּ בְּאִסּוּר זֶה? אָמְרוּ: וּמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הִלּוּכְךָ בְּשַׁבָּת כְּהִלּוּכְךָ בְּחֹל, וְלֹא שִׂיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׂיחַת הַחֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְדַבֵּר דָּבָר" - קַל וָחֹמֶר שֶׁלֹּא יִהְיֶה טִלְטוּל בְּשַׁבָּת כְּטִלְטוּל בְּחֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּיוֹם חֹל בְּעֵינָיו, וְיָבוֹא לְהַגְבִּיהַּ וּלְתַקֵּן כֵּלִים מִפִּנָּה לְפִנָּה, אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁהֲרֵי הוּא בָּטֵל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וִיבַקֵּשׁ [ויחפש] דָּבָר שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ; וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת, וּבָטַל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "לְמַעַן יָנוּחַ".

יג. וְעוֹד, כְּשֶׁיְּבַקֵּר [יבדוק] וִיטַלְטֵל כֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּם לְאִסּוּר, אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְעַסֵּק בָּהֶן מְעַט, וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁמִּקְצָת הָעָם אֵינָם בַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת, אֶלָּא בְּטֵלִין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטַּיָּלִין וְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵם שׁוֹבְתִין מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מֻתָּר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כִּשְׁאָר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּכֶּרֶת; לְפִיכָךְ, שְׁבִיתָה מִדְּבָרִים אֵלּוּ, הִיא שְׁבִיתָה הַשָּׁוָה בְּכָל אָדָם. וּמִפְּנֵי דְּבָרִים אֵלּוּ, נָגְעוּ בְּאִסּוּר הַטִּלְטוּל, וְאָסְרוּ שֶׁלֹּא יְטַלְטֵל אֶלָּא כֵּלִים הַצָּרִיךְ לָהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

פֶּרֶק כה

א. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ - כְּגוֹן כּוֹס לִשְׁתּוֹת בּוֹ, וּקְעָרָה לֶאֱכֹל בָּהּ, וְסַכִּין לַחְתּוֹךְ בּוֹ בָּשָׂר וּפַת, וְקוּרְנָס [פטיש המיועד] לִפְצֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

ב. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ - כְּגוֹן מַכְתֶּשֶׁת וְרֵחַיִם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאָסוּר לִכְתֹּשׁ וְלִטְחֹן בְּשַׁבָּת.

ג. כָּל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׂ, אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ. וְכָל כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר - בֵּין הָיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׂ, אוֹ שֶׁל אֲבָנִים, אוֹ שֶׁל מַתֶּכֶת - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, בֵּין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ, בֵּין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ; אֲבָל בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ שֶׁל כְּלִי, אָסוּר.

ד. כֵּיצַד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לֶאֱכֹל בָּהּ, אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמָהּ; אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב, וְזֶה הוּא בִּשְׁבִיל עַצְמוֹ. וְכֵן אִם טִלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחַמָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּיבַשׁ וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְפַּח וְתִפָּסֵד - הֲרֵי זֶה טִלְטוּל בִּשְׁבִיל עַצְמָהּ; וּמֵתָּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּלַאכְתָּהּ לְהֶתֵּר.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרַחַיִם אוֹ הַמַּכְתֶּשֶׁת לְשַׁבֵּר עָלֶיהָ אֱגוֹזִים, אוֹ לַעֲלוֹת עָלֶיהָ לַמִּטָּה - וְזֶה הוּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ - אוֹ לֵישֵׁב בִּמְקוֹמָהּ. אֲבָל אֵינוֹ מְטַלְטְלָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּנֵב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ו. וְכָל שֶׁאֵינוֹ כְּלִי - כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמְעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. אֶבֶן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִטֶּלֶת בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ, מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. דַּלְתוֹת הַבַּיִת - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן כֵּלִים, לֹא הוּכְנוּ לְטִלְטוּל; לְפִיכָךְ, אִם נִתְפָּרְקוּ, אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְכֵן הָעָפָר וְהַחוֹל וְהַמֵּת, אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וּבֶן שְׁמוֹנָה [ירחי לידה] חַי - הֲרֵי הוּא כְּאֶבֶן, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

ז. מֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ, אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְשַׁמְּשָׁהּ. כֵּיצַד? נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס [פטיש של מקצועניים] לִפְצֹעַ בּוֹ אֱגוֹזִים, קֶרְדֹּם [גרזן] לַחְתּוֹךְ בּוֹ דְּבֵלָה [גוש תאנים], מְגֵרָה [משור] לָגוּר [לחתוך] בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה, מַגְרֵפָה לִגְרֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת, אֶת הָרַחַת [בה זורים התבואה להפריד הקליפה] וְאֶת הַמַּזְלֵג לָתֵת עָלָיו אֹכֶל לְקָטָן, אֶת הַכּוּשׁ [שיפוד קטן] וְאֶת הַכַּדְכֹּד [כלי מכלי האריגה] לִדְחֹף בּוֹ, מַחַט שֶׁל סַקָּאִין [יוצרי שקים] לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת, אֶת הַמַּכְתֶּשֶׁת לֵישֵׁב עָלֶיהָ, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. וּמְטַלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה [העשויה לחפירה], לִטֹּל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ; אֲבָל אִם נִטַּל הַקָּצֶה הַנָּקוּב שֶׁלָּהּ, אוֹ הַקָּצֶה הַחַד - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. וְאִם הָיְתָה גֹּלֶם וַעֲדַיִן לֹא נִקְּבָה, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ.

ט. כָּל כְּלִי שֶׁמַּקְפִּיד עָלָיו שֶׁמָּא יִפָּחֵתוּ דָּמָיו - כְּגוֹן כֵּלִים הַמֻּקְצִין [מיועדים] לִסְחוֹרָה, וְכֵלִים הַיְּקָרִים בְּיוֹתֵר שֶׁמַּקְפִּיד עֲלֵיהֶם שֶׁמָּא יִפָּסְדוּ - אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'מֻקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס'; כְּגוֹן הַמַּסָּר הַגָּדוֹל, וְיָתֵד שֶׁל מַחֲרֵשָׁה, וְסַכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְסַכִּין שֶׁל טַבָּחִים, וְחֶרֶב שֶׁל אֶשְׁכָּפִים [רצענים], וַחֲצִין [גרזן] הֶחָרָשִׁים [נגרים], וְקוּרְנָס [פטיש] הַבַּשָּׂמִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

י. כָּל כְּלִי שֶׁהֻקְצָה מֵחֲמַת הָאִסּוּר - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ; כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בוֹ בְּשַׁבָּת, וְהַמְּנוֹרָה שֶׁהָיָה הַנֵּר עָלֶיהָ, וְשֻׁלְחָן שֶׁהָיוּ עָלָיו מְעוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁכָּבָה הַנֵּר אוֹ שֶׁנָּפְלוּ הַמְּעוֹת - אָסוּר לְטַלְטְלָן; שֶׁכָּל כְּלִי שֶׁהָיָה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - נֶאֱסַר לְטַלְטְלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהֻתַּר הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאִסּוּר.

יא. אֲבָל כְּלִי הַמֻּקְצֶה מֵחֲמַת מְאוּס - כְּגוֹן נֵר יָשָׁן שֶׁל נֵפְט, וּכְלִי הַצּוֹאָה, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אִם הֵצְרַךְ לָהֶן.

יב. כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דַּלְתוֹתֵיהֶן, כְּגוֹן דַּלְתוֹת תֵּבָה וּמִגְדָּל [סוגי ארונות] - בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בְּשַׁבָּת, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת - מֻתָּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלָתוֹת. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - בֵּין קֹדֶם שַׁבָּת, בֵּין בְּשַׁבָּת - שִׁבְרֵיהֶן נִטָּלִין; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה; כֵּיצַד? שִׁבְרֵי עֲרֵבָה [קערה] לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית, שִׁבְרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפַּךְ, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. אֲבָל אִם אֵין הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין לִמְלָאכָה כְּלָל, אָסוּר לְטַלְטְלָן.

יג. כָּל כִּסּוּיֵי הַכֵּלִים - נִטָּלִין בְּשַׁבָּת; וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן. הָיָה כְּלִי מְחֻבָּר בַּקַּרְקַע, כְּגוֹן חָבִית הַטְּמוּנָה בָּאָרֶץ - אִם יֵשׁ לַכִּסּוּי שֶׁלָּהּ בֵּית אֲחִיזָה, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ; וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. וְכֵן כִּסּוּיֵי הַקַּרְקָעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת

מתוך מהדורת חזק

וַחֲרִיצִין [חפירות ארוכות וצרות שבקרקע] - אֵין מְטַלְטְלִין כִּסּוּי שֶׁלָּהֶן, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה. כִּסּוּי הַתַּנּוּר - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ בֵּית אַחִיזָה, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ.

יד. שְׁנֵי דְבָרִים, אֶחָד אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְאֶחָד מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ, וְהֵם סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ זֶה בָּזֶה, וּבִזְמַן שֶׁמְּטַלְטֵל אֶחָד מֵהֶם יִטַּלְטֵל הַשֵּׁנִי - אִם הָיָה צָרִיךְ לַדָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ, מְטַלְטְלוֹ וְאַף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הָאָסוּר מִטַּלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְטַלְטֵל דָּבָר הָאָסוּר, לֹא יְטַלְטְלוֹ בְּאוֹתוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר.

טו. כֵּיצַד? פַּגָּה [תאנה לא מבושלת] שֶׁהָיְתָה טְמוּנָה בְּתֶבֶן, וַהֲרָרָה [עוגה] שֶׁהָיְתָה עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים - תּוֹחֲבָן בְּכוּשׁ אוֹ בְּכַדְּכֹד וְנוֹטְלָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַתֶּבֶן וְהַגֶּחָלִים נִנְעָרִים בִּשְׁעַת נְטִילָה; וְכֵן לֶפֶת אוֹ צְנוֹנוֹת שֶׁהָיוּ טְמוּנִים בֶּעָפָר, וּמִקְצָת הֶעָלִין מְגַלִּין - שׁוֹמְטָן [שולפם] בְּשַׁבָּת בֶּעָלֶה שֶׁלָּהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶעָפָר נִנְעָר. אֲבָל אִם הָיָה כְּכָר אוֹ תִּינוֹק עַל גַּבֵּי הָאֶבֶן, אוֹ עַל גַּבֵּי הַקּוֹרָה - לֹא יְטַלְטֵל הָאֶבֶן אוֹ הַקּוֹרָה בַּכְּכָר אוֹ בַּתִּינוֹק שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טז. נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין עָלָיו [משתוקק שירימו], וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ; אֲבָל לֹא דִּינָר - שֶׁאִם יִפֹּל הַדִּינָר, יִטְּלֶנּוּ הָאָב בְּיָדוֹ. כַּלְכָּלָה [סלסלה] שֶׁהָיְתָה נְקוּבָה, וְסָתַם נֶקֶב שֶׁלָּהּ בְּאֶבֶן - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁהֲרֵי הָאֶבֶן נַעֲשֵׂת כְּדֹפֶן. הָיְתָה הַכַּלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת, וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפֵּרוֹת - אִם הָיוּ הַפֵּרוֹת רְטֵבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוּתִים, נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא; שֶׁאִם יְנַעֵר [ישפוך] הַפֵּרוֹת, יִטָּנְפוּ בֶּעָפָר; וּבִמְקוֹם הֶפְסֵד לֹא גָּזְרוּ.

יז. חָבִית שֶׁשָּׁכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ - מַטָּהּ עַל צִדָּהּ, וְהִיא נוֹפֶלֶת; הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת, מַגְבִּיהָהּ לְמָקוֹם אַחֵר וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ, וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ שָׁם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מָעוֹת עַל הַכַּר, וְצָרַךְ לַכַּר - נוֹעֵר אֶת הַכַּר, וְהֵן נוֹפְלוֹת; וְאִם צָרַךְ לִמְקוֹם הַכַּר, נוֹטֵל אֶת הַכַּר וְהַמָּעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הִנִּיחַ הַמָּעוֹת מֵעֵרֶב שַׁבָּת עַל הַכַּר, אוֹ הִנִּיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הֶחָבִית - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְטַלְטְלָן, וַאֲפִלּוּ נָפְלוּ הַמָּעוֹת וְהָאֶבֶן; שֶׁהֲרֵי נַעֲשׂוּ בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר.

יח. הָאֶבֶן [שמונחת לצורך הכבדה] שֶׁבַּקְּרוּיָה [-דלעת שבאמצעותה שואבים מים] - אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת [האבן מחוברת היטב], הֲרֵי הִיא כְּמִקְצַת הַקְּרוּיָה [וחלק ממנה], וּמֻתָּר לְמַלֵּאת בָּהּ; וְאִם לָאו [-שהיא רפויה ופרודה], אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ. בֶּגֶד שֶׁעַל הַקָּנֶה, שׁוֹמְטוֹ מֵעַל הַקָּנֶה.

יט. פֵּרוֹת שֶׁאָסוּר לְאָכְלָן - כְּגוֹן פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְעֻשָּׂרִין - אֲפִלּוּ הֵן חַיָּבִין בְּמַעֲשֵׂר מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן], אוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ תְּרוּמָה טְמֵאָה, אוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן - אָסוּר לְטַלְטְלָן; אֲבָל הַדְּמַאי [פירות ע"ה שספק אם הופרשו], הוֹאִיל וְרָאוּי לַעֲנִיִּים [הדמאי מותר להם], וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁפָּדְיָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן הַחֹמֶשׁ - מֻתָּר לְטַלְטְלָן.

כ. מְטַלְטֵל יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ [לאוכלה]; וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה אוֹ עִם הַחֵלִּין, אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם בִּכְלִי אֶחָד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה הַטְּהוֹרָה לְמַטָּה, וְהָיוּ פֵּרוֹת הַמִּטַּנְּפִין בַּקַּרְקַע - שֶׁאִם יְנַעֵר [ישפוך] אוֹתָן, יִפָּסְדוּ. אֲבָל אִם הָיוּ אֲגוּזִים וּשְׁקֵדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - נוֹעֵר הַכְּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוֹרָה אוֹ הַחֵלִּין, וּמַנִּיחַ הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכְּלִי - בֵּין שֶׁהַטְּהוֹרָה לְמַעְלָה בֵּין שֶׁהָיְתָה לְמַטָּה, מְטַלְטֵל הַכֹּל כְּאֶחָד.

כא. מִדְּבָךְ [שורה] שֶׁל אֲבָנִים שֶׁחִשֵּׁב [לישיבה] עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם - אִם לִמְּדוּם [סידרום לישיבה], מֻתָּר לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר; וְאִם לָאו, אָסוּר. חֲרִיּוֹת [ענפים] שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגִּדְּרָן לְעֵצִים [להסיקן באש], וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת לִישִׁיבָה - מֻתָּר לְטַלְטְלָן; וְכֵן אִם יָשַׁב עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם, מֻתָּר לְטַלְטְלָן.

כב. הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה - לֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ, אֲבָל מְנַעֲנְעוֹ בִּגּוּפוֹ; וְאִם הָיָה מַאֲכַל בְּהֵמָה, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו [על הקש] כַּר אוֹ סָדִין וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְנַעֲנְעוֹ בְּיָדוֹ, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁיָּשַׁב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם. הַמַּכְנִיס קֵפָּה שֶׁל עָפָר לְבֵיתוֹ - אִם יִחֵד לָהּ קֶרֶן זָוִית מֵעֶרֶב שַׁבָּת - מְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, וְעוֹשֶׂה בּוֹ כָּל צָרְכָּיו.

כג. אָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכֵנוּ [ממה שהיה מוכן להיעשות בו מבעוד יום], מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסוֹתֵר. כֵּיצַד? לֹא יִתֵּן כְּלִי תַּחַת הַגֵּר בְּשַׁבָּת לְקַבֵּל אֶת הַשֶּׁמֶן הַנּוֹטֵף - שֶׁהַשֶּׁמֶן שֶׁבַּגֵּר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, וּכְשֶׁיִּפֹּל לַכְּלִי, יֵאָסֵר טִלְטוּל הַכְּלִי שֶׁהָיָה מֻתָּר; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. לְפִיכָךְ, אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַתַּרְנְגֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ, אֲבָל כּוֹפֶה הוּא הַכְּלִי עָלֶיהָ. וְכֵן כּוֹפֶה הַכְּלִי עַל כָּל דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא בִּטְּלוֹ; שֶׁאִם יַחְפֹּץ, יִטְּלֶנּוּ.

כד. נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף [נזילת מים], וְאִם נִתְמַלֵּא הַכְּלִי - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה, וְאֵינוֹ נִמְנָע; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה הַדֶּלֶף רָאוּי לְרִחִיצָה. אֲבָל אִם אֵינוֹ רָאוּי, אֵין נוֹתְנִין; וְאִם נָתַן, מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִין שֶׁבּוֹ; שֶׁאֵין עוֹשִׂין גְּרָף [כלי] שֶׁל רְעִי [צואה] לְכַתְּחִלָּה [במכוון - אך בדיעבד מותר].

כה. חָבִית שֶׁל טֶבֶל [יין שלא הופרש תרומות ומעשרות] שֶׁנִּשְׁבְּרָה, מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; הוֹאִיל וְאִם עָבַר [על האיסור] וְתִקְּנוֹ [תרם והפריש], מְתֻקָּן [מותר באכילה] - הֲרֵי הוּא כִּמְתֻקָּן. וְנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַגֵּר לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת [של השמן, שלא תגרם שריפה], מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ, וּמֻתָּר לְטַלְטֵל הַכְּלִי. קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה - אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסַּפְסָל אוֹ בַּאֲרֻכּוֹת [קרשי] הַמִּטָּה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ רְווּחִים [רפויים]; וְכָל זְמַן שֶׁיַּחְפֹּץ יִטְּלֵם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטֵּל כְּלִי מֵהֶכֵנוּ. וּפוֹרְשִׁין מַחְצֶלֶת עַל גַּבֵּי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת, אוֹ עַל גַּבֵּי כַּוֶּרֶת דְּבוֹרִים, בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לָצוּד; שֶׁהֲרֵי נוֹטְלָהּ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְכוֹפִין אֶת הַסַּל בְּשַׁבָּת לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִין, בִּשְׁבִיל שֶׁיַּעֲלוּ עָלָיו וְיֵרְדוּ - שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ כְּשֶׁיֵּרְדוּ מֵעָלָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כו. בְּהֵמָה שֶׁנָּפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת [תעלת] הַמַּיִם - אִם יָכוֹל לִתֵּן לָהּ פַּרְנָסָה [מזונה] בִּמְקוֹמָהּ, מְפַרְנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם לָאו, מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם

מתוך מהדורת חזק

עָלְתָה, עָלְתָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּטֵּל כְּלִי מֵהֲכִנוֹ, שֶׁהֲרֵי מַשְׁלִיכוֹ לַבּוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, לֹא גָּזְרוּ. וְאָסוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בְּיָדוֹ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין [מגביהים] בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף בֶּחָצֵר, אֲבָל דּוֹחִין [דוחפים] אוֹתָן עַד שֶׁיִּכָּנְסוּ; וּמְדַדִּין עֲגָלִים וּסְיָחִים [אוחזם בצווארם ומוליכם]. תַּרְנְגֹלֶת שֶׁבָּרְחָה, אֵין מְדַדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִשְׁמֶטֶת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפֶּיהָ [גפיים שלה] נִתְלָשִׁין; אֲבָל דּוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס.

פֶּרֶק כו

א. כָּל כְּלֵי הָאוֹרֵג, וַחֲבָלִים וְקָנִים שֶׁלּוֹ - מֻתָּר לְטַלְטְלָן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר; חוּץ מִכֹּבֶד הָעֶלְיוֹן וְכֹבֶד הַתַּחְתּוֹן [אבזרי מכונת האריגה] - לְפִי שֶׁאֵינָן נִטָּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תִּקּוּעִין. וְכֵן הָעַמּוּדִים שֶׁל אוֹרֵג - אָסוּר לְטַלְטְלָן, שֶׁמָּא יִתְקַן הַגֻּמּוֹת שֶׁלָּהֶן. וּשְׁאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג, מֻתָּרִין.

ב. מַכְבְּדוֹת [מטאטא] שֶׁל תְּמָרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁמְּכַבְּדִין בָּהֶן הַקַּרְקַע - הֲרֵי הֵן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, שֶׁהֲרֵי מֻתָּר לְכַבֵּד בְּשַׁבָּת. לְבֵנִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ מִן הַבִּנְיָן - הֲרֵי הֵן כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְהָסֵב עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי שָׁפִין [משייפים] אוֹתָן וּמְתַקְּנִין אוֹתָן; וְאִם צָבַר אוֹתָן [סדרן זה על זה] - הֲרֵי הִקְצָן, וְאָסוּר לְטַלְטְלָם.

ג. חֶרֶשׂ קְטַנָּה - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הוֹאִיל וּרְאוּיָה הִיא בֶּחָצֵר לְכַסּוֹת בָּהּ פִּי כְּלִי קָטָן. מְגוּפַת חָבִית שֶׁנִּתְכַּתְּתָה [שנשברה החבית] - הִיא וּשְׁבָרֶיהָ, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ; וְאִם זְרָקָהּ לָאַשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. כְּלִי שֶׁנִּתְרַעֵעַ [נשבר] - לֹא יִתְלֹשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶשׂ לְכַסּוֹת בּוֹ אוֹ לִסְמֹךְ בּוֹ.

ד. מֻתָּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא שָׁלֹשׁ אֲבָנִים מְקֻרְזָלוֹת [חדות הראויות לקינוח] לְקַנֵּחַ בָּהֶן; וְכַמָּה שֶׁעוּרָן? כִּמְלֹא הַיָּד. אֲבָל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוֹבָה לְהִתְפָּרֵךְ, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְקַנֵּחַ בָּהּ. וּמֻתָּר לְהַעֲלוֹת הָאֲבָנִים לַגַּג לְקַנֵּחַ בָּהֶן. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט [שבגג] - אִם רִשּׁוּמָן נָכָר, מֻתָּר לְטַלְטְלָן. אֶבֶן שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ טִנּוּף, שֶׁוַּדַּאי לְקִנּוּחַ הִיא - מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ, וַאֲפִלּוּ הִיא גְּדוֹלָה.

ה. הָיָה לְפָנָיו צְרוֹר [אבן קטנה] וָחֶרֶשׂ, מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר; וְאִם הָיָה הַחֶרֶשׂ מֵאָגְנִי [אוזני] כֵּלִים, מְקַנֵּחַ בַּחֶרֶשׂ. הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וַעֲשָׂבִים - אִם הָיוּ עֲשָׂבִים רַכִּים, מְקַנֵּחַ בָּהֶן; וְאִם לָאו, מְקַנֵּחַ בַּצְּרוֹר.

ו. שְׁיָרֵי מַחְצֶלֶת שֶׁבָּלוּ [נרקבו] - הֲרֵי הֵם כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְכַסּוֹת בָּהֶן הַטִּנּוּף; אֲבָל שְׁיָרֵי בְּגָדִים שֶׁאֵין בָּהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - אָסוּר לְטַלְטְלָן, שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לַעֲנָיִים וְלֹא לַעֲשִׂירִים. שִׁבְרֵי תַנּוּר - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, וַהֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְהֶתֵּר. כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מִיַּרְכוֹתֶיהָ [רגליה] - אָסוּר לְטַלְטְלָהּ, שֶׁמָּא יִתְקַע [בחוזק את אותה רגל].

ז. סֻלָּם שֶׁל עֲלִיָּה - אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי. וְשֶׁל שׁוֹבָךְ - מֻתָּר לְהַטּוֹתוֹ, אֲבָל לֹא יוֹלִיכוֹ מִשּׁוֹבָךְ לְשׁוֹבָךְ, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לָצוּד. קָנֶה שֶׁמּוֹסְקִין בּוֹ הַזֵּיתִים [מהפכין בו הזיתים בבית הבד] - אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר; קָנֶה שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, הֲרֵי הוּא כִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר.

ח. דֶּלֶת שֶׁהָיָה לָהּ צִיר [יתד שהדלת סובבת עליה], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַתָּה צִיר, שֶׁהֲכִינָהּ לִסְתֹּם בָּהּ מְקוֹם מֵקֶצֶה, וְהִיא נִגְרֶרֶת [על הארץ] שֶׁנּוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ, וְכֵן חֲדָקִים [קוצים] שֶׁסּוֹתְמִין בָּהֶן הַפִּרְצָה, וְכֵן מַחְצֶלֶת הַנִּגְרֶרֶת - בִּזְמַן שֶׁקְּשׁוּרִין וּתְלוּיִין בַּכֹּתֶל, סוֹתְמִין בָּהֶן; וְאִם לָאו, אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ גְּבוֹהִין מֵעַל הָאָרֶץ, נוֹעֲלִין בָּהֶן.

ט. דֶּלֶת שֶׁהִיא לוּחַ אֶחָד, שֶׁשּׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ - אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כַּן [יסוד] כְּמוֹ אַסְקֻפָּה [מפתן], שֶׁמּוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה - אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ; וְכֵן נֶגֶר [יתד נעילה] שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא [כמין רימון], שֶׁמּוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כְּלִי מוּכָן לִנְעִילָה, וְאֵינוֹ קוֹרָה כִּשְׁאָר הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשַׁבָּת.

י. נֶגֶר שֶׁאֵין בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא - אִם הָיָה קָשׁוּר וְתָלוּי בַּדֶּלֶת, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן אִם הָיָה נִטָּל, וְאָגְדוֹ עִמּוֹ [היה קשור לדלת בחבל]. אֲבָל אִם הָיָה אֶגְדוֹ קָבוּעַ בַּדֶּלֶת, וְהָיָה הַנֶּגֶר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרָה, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזָוִיּוֹת [במקום אחר], וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שֶׁרוֹצִין - הֲרֵי זֶה אָסוּר לִנְעֹל בּוֹ; שֶׁאֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי, וְאֵינוֹ אָגוּד, וְאֵין בּוֹ אֶגֶד לְהוֹכִיחַ עָלָיו.

יא. מְנוֹרָה שֶׁל חֵלְיוֹת [המורכבת מכמה חלקים], בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ, שֶׁמָּא יַחְזִירָהּ [ירכיבה] בְּשַׁבָּת. הָיוּ בָהּ חֲדָקִים [חריצים הדומים לפרקים], וְהִיא נִרְאֵית כְּבַעֲלַת חֵלְיוֹת - אִם הָיְתָה גְּדוֹלָה הַנִּטֶּלֶת בִּשְׁתֵּי יָדַיִם, אָסוּר לְטַלְטְלָהּ; הָיְתָה קְטַנָּה מִזּוּ, מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ.

יב. מִנְעָל שֶׁעַל גַּבֵּי הָאִמּוּם [דפוס עץ], שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים [שתי לוחות עץ שביניהם מיישרים את הבגדים] - מַתִּירִין [ליטול בגד מביניהם], אֲבָל לֹא כוֹבְשִׁין [לא מכניסין ביניהם בגד לגהצו]; וְשֶׁל כּוֹבְסִין - לֹא יִגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵקֶצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס [- נמנע מלגעת בו שמא יתקלקל]. וְכֵן גִּזֵּי צֶמֶר - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן [לשמרם]; לְפִיכָךְ אִם יְחֻדָּן לְתַשְׁמִישׁ, מֻתָּרִין. וְהַשְּׁלָחִין [עורות שאינן מעובדים] - מֻתָּר לְטַלְטְלָן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֻמָּן; מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן.

יג. כָּל דָּבָר מְטֻנָּף, כְּגוֹן רְאִי וְקִיא וְצוֹאָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם הָיוּ בֶּחָצֵר שֶׁיּוֹשְׁבִין [דרים] בָּהּ, מֻתָּר לְהוֹצִיאָן לָאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'גְּרָף שֶׁל רְעִי'. וְאִם הָיוּ בְּחָצֵר אַחֶרֶת - כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקָּטָן וְיִתְלַכְלֵךְ בָּהֶן. רֹק שֶׁעַל הַקַּרְקַע - דּוֹרְסוֹ לְפִי תֻּמּוֹ, וְהוֹלֵךְ. וּמְטַלְטְלִין כָּנוֹנָא [כלי לגחלים מנחושת] מִפְּנֵי אֶפְרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁבְרֵי עֵצִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל רְעִי. וְאֵין עוֹשִׂין [יוצרים] גְּרָף שֶׁל רְעִי לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת; אֲבָל אִם נַעֲשָׂה מֵאֵלָיו, אוֹ שֶׁעָבַר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ.

יד. שֶׁמֶן שֶׁיּוֹצֵא מִתַּחַת הַקּוֹרָה שֶׁל בֵּית הַבַּד בְּשַׁבָּת, וְכֵן

תְּמָרִים וּשְׁקֵדִים הַמּוּכָנִין לִסְחוֹרָה - מֵתֵּר לְאָכְלָן בְּשַׁבָּת; וַאֲפִלּוּ אוֹצָר [מחסן] שֶׁל תְּבוּאָה, אוֹ תְּבוּאָה צְבוּרָה - מַתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת; שֶׁאֵין שָׁם אֹכֶל שֶׁהוּא מֻכָּן בְּשַׁבָּת כְּלָל, אֶלָּא הַכֹּל מוּכָן הוּא. חוּץ מִגְּרוֹגָרוֹת [תאנים] וְצִמּוּקִין שֶׁבַּמֻּקָּצָה [חצר שמאחורי הבית], בִּזְמַן שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָן; הוֹאִיל וּמַסְרִיחוֹת בֵּינְתַּיִם, וְאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה - הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מֻקְצֶה. חָבִית שֶׁנִּתְגַּלְּתָה [הוסר כיסויה], וַאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּשְׁבְּרָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה [שמא נחש שם בהם ארס], נוֹטְלָן וּמַנִּיחָן בְּמָקוֹם הַמֻּצְנָע. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, קָמִיעַ [קלף עם שמות הקודש לסגולה] שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה [שכתבו מי שאינו מומחה] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יוֹצְאִין בּוֹ, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ. מוֹתָר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהֶן בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר.

טו. אוֹצָר [מחסן] שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל כַּדֵּי יַיִן - אַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, אָסוּר לְהַתְחִיל בּוֹ לְפַנּוֹתוֹ אֶלָּא לְדָבָר מְצֻוֶּה, כְּגוֹן שֶׁפִּנָּהוּ לְהַכְנָסַת אוֹרְחִין, אוֹ לִקְבּוֹעַ בּוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ. וְכֵיצַד מְפַנִּין אוֹתוֹ? כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְמַלֵּא אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ קֻפּוֹת, עַד שֶׁגּוֹמְרִים; וְלֹא יְכַבְּדוּ [ינקו] קַרְקָעִיתוֹ שֶׁל אוֹצָר, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, אֶלָּא נִכְנָס וְיוֹצֵא בּוֹ, וְעוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.

טז. כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף הַמְּצוּיִין, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? מְטַלְטְלִין אֶת הַתּוּרְמוּס [מין קטנית] הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לָעִזִּים - אֲבָל לֹא אֶת הַלַּח; אֶת הֶחָצָב [מין ירק], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לַצְּבָאִים; אֶת [גרעיני צמח-] הַחַרְדָּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לַיּוֹנִים; אֶת הָעֲצָמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַאֲכָל לַכְּלָבִים. וְכֵן כָּל הַקְּלִפִּין וְהַגַּרְעִינִין הָרְאוּיִין לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְשֶׁאֵינָן רְאוּיִין - אוֹכֵל אֶת הָאֹכֶל, וְזוֹרְקָן לַאֲחוֹרָיו; וְאָסוּר לְטַלְטְלָן. וּמְטַלְטְלִין בָּשָׂר תָּפוּחַ [סרוח], מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לַחַיָּה. וּמְטַלְטְלִין בָּשָׂר חַי [שאינו מבושל], בֵּין תָּפֵל [לא מלוח] בֵּין מָלוּחַ, מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי לְאָדָם. וְכֵן דָּג מָלִיחַ; אֲבָל הַתָּפֵל, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ.

יז. אֵין מְטַלְטְלִין שִׁבְרֵי זְכוּכִית, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַאֲכָל לְנַעֲמִיּוֹת [בת יענה], וְלֹא חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת [ענפי הגפן], אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מַאֲכָל לְפִילִים, וְלֹא אֶת הַלּוּף [מין עשב], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַאֲכָל לְעוֹרְבִים - מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מְצוּיִין אֵצֶל רֹב בְּנֵי אָדָם.

יח. חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִין - אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן; וְאִם לָאו, אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. חֲבִילֵי סִיאָה וְאֵזוֹב וְקוֹרָנִית [מיני צמחים הראוים להסקה ולבהמה] - הִכְנִיסָן לְעֵצִים, אֵין מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּשַׁבָּת; לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, מִסְתַּפֵּק מֵהֶן. וְכֵן בְּאַמִּיתָא, וְכֵן בְּפִיגָם [מיני צמחים], וְכֵן בִּשְׁאָר מִינֵי תְבָלִין.

יט. אֵין גּוֹרְפִין מַאֲכָל מִלִּפְנֵי הַפָּטָם [שור שמפטמים אותו], בֵּין בְּאֲבוּס [כלי האכלה לבהמה] שֶׁל כְּלִי בֵּין בְּאֲבוּס שֶׁל קַרְקַע [שבנוי על הקרקע]; וְאֵין מְסַלְּקִין [המאכל] לִצְדָדִין מִפְּנֵי הָרְאִי [שלא יתלכלך], גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁוֶה גֻּמּוֹת. וְנוֹטְלִין מִלִּפְנֵי הַחֲמוֹר, וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הַשּׁוֹר; אֲבָל אֵין נוֹטְלִין מִלִּפְנֵי הַשּׁוֹר, וְנוֹתְנִין לִפְנֵי הַחֲמוֹר - מִפְּנֵי שֶׁהַמַּאֲכָל שֶׁלִּפְנֵי הַשּׁוֹר מְטֻנָּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה אַחֶרֶת. וְכֵן עָלִין שֶׁרֵיחָם רַע וּמְאוּס, וְאֵין הַבְּהֵמָה אוֹכַלְתָּן - אָסוּר לְטַלְטְלָן. לְפִיכָךְ, תְּלֵי שֶׁל דָּגִים [עץ שתולים בו דגים], אָסוּר לְטַלְטְלוֹ; וְשֶׁל בָּשָׂר, מֵתֵּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כ. אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֵּת בְּשַׁבָּת, סָכִין אוֹתוֹ וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזוּ בּוֹ אֵבֶר. וְשׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻטָּל עַל הַחוֹל, בִּשְׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין [ולא יסריח]. וּמְכִיאִין כְּלֵי מֵקַר [הגורם קרירות] וּכְלֵי מַתָּכוֹת, וּמַנִּיחִין לוֹ עַל כְּרֵסוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּפוּחַ; וּפוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו, שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בָּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׁרִין אֶת הַלְּחִי - לֹא שֶׁיַּעֲלֶה [לסגור מה שנפתח], אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף; וְאֵין מְאַמְּצִין [עוצמים] אֶת עֵינָיו בְּשַׁבָּת.

כא. מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה - מַנִּיחַ עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ. וְכֵן אִם נָפְלָה דְּלֵקָה בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מֵת, מַנִּיחַ עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלוֹ; וְאִם אֵין שָׁם כִּכָּר וְלֹא תִּינוֹק, מַצִּילִין אוֹתוֹ מִן הַדְּלֵקָה מִכָּל מָקוֹם - שֶׁמָּא יָבוֹא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּהוּל עַל מֵתוֹ שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף. וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּכִכָּר אוֹ בְּתִינוֹק, אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מֵתוֹ.

כב. הָיָה מֻטָּל בַּחַמָּה, וְאֵין לָהֶם מָקוֹם לְטַלְטְלוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לַהֲזִיזוֹ מִמְּקוֹמוֹ - בָּאִין שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְיוֹשְׁבִין מִשְּׁנֵי צְדָדָיו; חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה [מחום הקרקע] - זֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מֵבִיא מִטָּתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ; חַם לָהֶם מִלְּמַעְלָה - זֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו, וְזֶה מֵבִיא מַחְצֶלֶת וּפוֹרֵשׂ עַל גַּבָּיו; זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ [כדי לעגן עליה המחצלת] וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצֵאת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶּיהָ - שֶׁהֲרֵי מַחְצֶלֶת זֶה וּמַחְצֶלֶת זֶה, גַּגֵּיהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ; וּשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶן עַל הַקַּרְקַע מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַמֵּת.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בַּבַּיִת, וְנִמְצָא מִתְבַּזֶּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מִתְבַּזִּים מִמֶּנּוּ - מֵתֵּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמְלִית; גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ". וְאִם הָיָה לָהֶן מָקוֹם אַחֵר לָצֵאת לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ - אֶלָּא מַנִּיחִין אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְיוֹצְאִין הֵן.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק כז

א. הַיּוֹצֵא חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בְּשַׁבָּת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"; מָקוֹם זֶה, הוּא תְּחוּם הָעִיר. וְלֹא נָתְנָה תּוֹרָה שִׁעוּר לִתְחוּם זֶה; אֲבָל חֲכָמִים הֶעְתִּיקוּ [קיבלו במסורת], שֶׁתְּחוּם זֶה הוּא חוּץ לִשְׁנַיִם עָשָׂר מִיל כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וְכָךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: 'לֹא

מתוך מהדורת חזק

תֵּצְאוּ חוּץ לַמַּחֲנֶה׳. וּמִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוּץ לָעִיר, אֶלָּא עַד אַלְפַּיִם אַמָּה; אֲבָל חוּץ לְאַלְפַּיִם - אָסוּר; שֶׁאַלְפַּיִם, הוּא מִגְרַשׁ [מתחם] הָעִיר.

ב. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁמֻּתָּר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הָעִיר כֻּלָּהּ, אֲפִלּוּ הָיְתָה [גדולה] כְּנִינְוֵה, בֵּין שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה, בֵּין שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה. וְכֵן מֻתָּר לוֹ לְהַלֵּךְ חוּץ לָעִיר אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מְרֻבָּעוֹת כְּטַבְלָה מְרֻבַּעַת, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִשְׁכָּר [מרויח] אֶת הַזָּוִיּוֹת. וְאִם יָצָא חוּץ לְאַלְפַּיִם - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן], עַד שְׁנֵים עָשָׂר מִיל; אֲבָל אִם יָצָא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה.

ג. הַמְהַלֵּךְ חוּץ לַתְּחוּם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, כְּגוֹן שֶׁקָּפַץ עַל גַּבֵּי עַמּוּדִים שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה וְאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה [בגמרא] אִם יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה; אֲבָל אִם הָלַךְ עַל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה כִּמְהַלֵּךְ עַל הָאָרֶץ, וְיֵשׁ אִסּוּר תְּחוּמִין שָׁם.

ד. מִי שֶׁשָּׁבַת בְּדִיר [שטח מגודר לצאן] שֶׁבַּמִּדְבָּר, אוֹ בְּסַהַר [מגרש מגודר], אוֹ בִּמְעָרָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ. וְכֵן הַשּׁוֹבֶת בְּבִקְעָה, אֲפִלּוּ הָיָה יָשֵׁן בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא קָנָה [לא התכוון לקנות -] שְׁבִיתָה - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ בְּרִבּוּעַ. הָיָה מְהַלֵּךְ בְּבִקְעָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ [היכן] תְּחוּם שַׁבָּת - מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת, וְזֶה הוּא תְּחוּם שַׁבָּת.

ה. הַמְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ, וְשָׁלְמָה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ דִּיר אוֹ סַהַר אוֹ מְעָרָה אוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מִדָּתוֹ; וְאֵין אוֹמְרִין: ׳הוֹאִיל וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ׳. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁכָּלְתָה מִדָּתוֹ בִּמְקָצַת הָעִיר, אוֹ בִּמְקָצַת הַמַּעֲרָה; אֲבָל אִם הָיְתָה אוֹתָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד מֻבְלַעַת בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה שֶׁלּוֹ - תֵּחָשֵׁב לוֹ כָּל אוֹתָהּ הָרְשׁוּת כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וּמַשְׁלִימִין לוֹ אֶת הַשְּׁאָר.

ו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה אֶלֶף אַמָּה מִמְּקוֹם שְׁבִיתָתוֹ, אוֹ מִחוּץ לָעִיר, עַד מְדִינָה אוֹ מְעָרָה שֶׁיֵּשׁ בְּאָרְכָּהּ אֶלֶף אַמָּה, אוֹ פָּחוֹת מֵאֶלֶף - מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּדִינָה אוֹ הַמְּעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ, וּמְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ אֶלֶף אַמָּה פָּחוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת.

ז. אֲבָל אִם הָיָה בַּמְּדִינָה אוֹ בַּמְּעָרָה שֶׁפָּגַע בָּהּ בְּתוֹךְ מִדָּתוֹ, אֶלֶף אַמָּה וְאַמָּה - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה בִּלְבַד, שֶׁהוּא תַּשְׁלוּם אַלְפַּיִם שֶׁיֵּשׁ לוֹ.

ח. מִי שֶׁכָּלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְהַלֵּךְ אֶלָּא עַד סוֹף מִדָּתוֹ, מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר עַל יְדֵי זְרִיקָה. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה, וְהִקִּיפוּהוּ גוֹיִם מְחִיצָה בְּשַׁבָּת - אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בָּהּ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה; וּמֻתָּר לוֹ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחִיצָה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אִם הִקִּיפוּהָ לְשֵׁם דִּירָה.

ט. מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ לִכְנֹס לִמְדִינָה, בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בַּיָּם, בֵּין שֶׁהָיָה בָּא בֶּחָרָבָה [ביבשה] - אִם נִכְנַס בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם אַמָּה קָרוֹב לָעִיר, קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַמְּדִינָה [לעיר] אֶלָּא בְּשַׁבָּת, הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס וִיהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.

י. הָיָה בָּא לִמְדִינָה וְיָשֵׁן בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא נֵעוֹר אֶלָּא בְּשַׁבָּת, וּכְשֶׁנֵּעוֹר, מָצָא עַצְמוֹ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם - הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס לָהּ, וִיהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ הָיְתָה לְהַלֵּךְ לִמְדִינָה זוֹ, וּלְפִיכָךְ קָנָה שְׁבִיתָה עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה כְּמוֹתָן - שֶׁהֲרֵי נִכְנַס עִמָּהֶן בַּתְּחוּם.

יא. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לֹא יִכָּנֵס; שֶׁהָאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם, תְּחִלָּתָן מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ; לְפִיכָךְ, כֵּיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ מִתְּחוּמוֹ אַמָּה אוֹ יָתֵר, יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְאֵין לוֹ לְהַלֵּךְ אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעֲמִידַת רַגְלָיו וְלַחוּץ. וְכֵן מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - הֲרֵי זֶה לֹא יִכָּנֵס לָהּ, אֶלָּא יְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם שֶׁנִּכְנַס עָלָיו הַשַּׁבָּת וְהוּא עוֹמֵד בּוֹ, אַלְפַּיִם אַמָּה בִּלְבַד. וְאִם כָּלְתָה מִדָּתוֹ בְּמִקְצָת הָעִיר, מְהַלֵּךְ עַד סוֹף מִדָּתוֹ [בלבד], כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. הָיְתָה רַגְלוֹ אַחַת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וְרַגְלוֹ אַחַת חוּץ לַתְּחוּם - הֲרֵי זֶה יִכָּנֵס.

יב. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה, אוֹ שֶׁשָּׁגַג וְיָצָא - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. חָזַר לְדַעַת [בכוונה], אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת; הֶחְזִירוּהוּ, כְּאִלּוּ לֹא יָצָא. וְאִם נְתָנוּהוּ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד - כְּגוֹן שֶׁנְּתָנוּהוּ גוֹיִם בְּדִיר וְסַהַר וּמְעָרָה, אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ; וְכֵן אִם יָצָא לְאֶחָד מֵאֵלּוּ בִּשְׁגָגָה, וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹכָן - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ.

יג. יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר שֶׁלֹּא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהֶחְזִירוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת; וְכֵן אִם יָצָא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רְשׁוּת הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסַהַר - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַמְפָרֵשׁ [בספינה] בַּיָּם הַגָּדוֹל - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת בּוֹ, מְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כֻּלָּהּ, וּמְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.

יד. מִי שֶׁיָּצָא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת, וְהֵקַף בִּמְחִיצָה בְּשַׁבָּת - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחִיצָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא תִּהְיֶה יָתֵר עַל אַלְפַּיִם אַמָּה. וְאִם הָיָה תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ מֻבְלָע מִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה שֶׁנַּעֲשָׂת שֶׁלֹּא לְדַעְתּוֹ - הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ אֶת כָּל הַמְּחִיצָה, הֲרֵי זֶה נִכְנָס לִתְחוּמוֹ; וְכֵיוָן שֶׁיִּכָּנֵס, הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ לֹא יָצָא.

טו. כָּל מִי שֶׁאֵין [שאסור] לוֹ לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נִצְרַךְ לִנְקָבָיו, הֲרֵי זֶה יוֹצֵא וּמַרְחִיק וְנִפְנֶה וְחוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ. וְאִם נִכְנַס לִמְקָצַת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ, בְּעֵת שֶׁיַּרְחִיק לְהִפָּנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנַס יִכָּנֵס, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא; וְהוּא, שֶׁלֹּא יָצָא בַּתְּחִלָּה לְדַעַת [בכוונה]; אֲבָל אִם יָצָא לְדַעַת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנַס, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.

טז. כָּל מִי שֶׁיָּצָא בִּרְשׁוּת בֵּית דִּין - כְּגוֹן הָעֵדִים שֶׁבָּאוּ

לְהָעִיד עַל רְאִיַּת הַלְּבָנָה, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִמִּי שֶׁמֻּתָּר לוֹ לָצֵאת לִדְבַר מִצְוָה - יֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ; וְאִם הִגִּיעַ לִמְדִינָה - חֲרֵי הוּא כְּאַנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לַמְּדִינָה.

יז. הָיָה יוֹצֵא בִּרְשׁוּת, וְאָמְרוּ לוֹ וְהוּא הוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ: 'כְּבָר נַעֲשָׂת הַמִּצְוָה שֶׁיָּצָאתָ לַעֲשׂוֹתָהּ' - יֵשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; וְאִם הָיָה מִקְצָת תְּחוּם שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ בִּרְשׁוּת, מֻבְלָע בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִמְּקוֹמוֹ - חֲרֵי זֶה חוֹזֵר לִמְקוֹמוֹ, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא. וְכָל הַיּוֹצְאִין לְהַצִּיל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִיַּד גּוֹיִם, אוֹ מִן הַנָּהָר, אוֹ מִן הַמַּפֹּלֶת - יֵשׁ לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ בוֹ; וְאִם הָיְתָה יַד הַגּוֹיִם תַּקִּיפָה, וְהָיוּ מְפַחֲדִין לִשְׁבּוֹת בַּמָּקוֹם שֶׁהִצִּילוּ - חֲרֵי אֵלּוּ חוֹזְרִין בְּשַׁבָּת לִמְקוֹמָן, וּבִכְלֵי זֵינָן.

פֶּרֶק כח

א. כָּל בֵּית דִּירָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַמְּדִינָה [העיר] - אִם הָיָה בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישֵׁי אַמָּה, שֶׁהוּא צֶלַע [צד אחד מהמרובע של] בֵּית סָאתַיִם הַמְרֻבָּעַת, אוֹ פָּחוֹת מִזֶּה - חֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף לַמְּדִינָה, וְנֶחְשָׁב מִמֶּנָּה; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, מוֹדְדִין חוּץ מִבֵּית דִּירָה זֶה.

ב. הָיָה בַּיִת זֶה קָרוֹב לַמְּדִינָה בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וּבַיִת שֵׁנִי קָרוֹב לְבַיִת רִאשׁוֹן בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וּבַיִת שְׁלִישִׁי קָרוֹב לַשֵּׁנִי בְּשִׁבְעִים אַמָּה, וְכֵן עַד מַהֲלַךְ כַּמָּה יָמִים - חֲרֵי הַכֹּל כְּמִדִּינָה אַחַת; וּכְשֶׁמּוֹדְדִין, מוֹדְדִין מִחוּץ לַבַּיִת הָאַחֲרוֹן; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בֵּית דִּירָה זֶה, אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר.

ג. וְכֵן בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לַחַזָּנִין [שמשים], וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ דִּירָה לְכֹמְרִין, וְהָאוֹצָרוֹת [מחסני תבואה] שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בֵּית דִּירָה, וְשָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה וְיֵשׁ בָּהֶן אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְהַבַּרְגָּנִין [סוכות שומרים], וְהַבַּיִת הַבָּנוּי בַּיָּם, וּשְׁתֵּי מְחִיצוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, וְהַמְּעָרָה שֶׁיֵּשׁ בְּנָיָן עַל פִּיהָ וְיֵשׁ בָּהּ בֵּית דִּירָה - כָּל אֵלּוּ מִצְטָרְפִין עִמָּהּ, אִם הָיוּ בְּתוֹךְ שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁיָרִים [שני שלישי אמה]; וּמֵאוֹתוֹ הַבַּיִת הַיּוֹצֵא, רוֹאִין כְּאִלּוּ חוּט מָתוּחַ עַל פְּנֵי כָּל הַמְּדִינָה [שבצד בית הדירה], וּמוֹדְדִין חוּץ לְאוֹתוֹ הַחוּט אַלְפַּיִם אַמָּה.

ד. וְאֵלּוּ שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ: שְׁתֵּי מְחִיצוֹת שֶׁאֵין עֲלֵיהֶן תִּקְרָה, אַף עַל פִּי שֶׁדָּרִין בֵּינֵיהֶן; וְהַגֶּשֶׁר וְהַקֶּבֶר וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה וְהָאוֹצָרוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן בֵּית דִּירָה; וְהַבּוֹר [עמוק] וְהַשִּׁיחַ [ארוך וצר] וְהַמְּעָרָה [חצובה בסלע] וְהַשּׁוֹבָךְ, וּבַיִת שֶׁבַּסְּפִינָה - כָּל אֵלּוּ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, אֵין מִצְטָרְפִין עִמָּהּ.

ה. הָיוּ שְׁתֵּי עֲיָרוֹת זוֹ סְמוּכָה לָזוֹ - אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת וּשְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁיָרִים לָזוֹ וְשִׁבְעִים אַמָּה וּשְׁיָרִים לָזוֹ - חוֹשְׁבִין שְׁתֵּיהֶן כְּעִיר אַחַת; וְנִמְצֵאת כָּל עִיר מֵהֶן, מְהַלֶּכֶת אֶת כָּל הָעִיר הַשְּׁנִיָּה וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה. הָיוּ שְׁלֹשָׁה כְּפָרִים מְשֻׁלָּשִׁין - אִם יֵשׁ בֵּין הָאֶמְצָעִי וּבֵין כָּל אֶחָד מִן הַחִיצוֹנִים אַלְפַּיִם אַמָּה אוֹ פָּחוֹת מִכָּאן, וּבֵין הַשְּׁנַיִם הַחִיצוֹנִים מָאתַיִם שָׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים פָּחוֹת שְׁלִישׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֶמְצָעִי כְּשֶׁתִּרְאֶה אוֹתוֹ כְּאִלּוּ הוּא בֵּינֵיהֶן, מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אַמָּה וּשְׁלִישׁ - חֲרֵי שְׁלָשְׁתָּן כְּמְדִינָה אַחַת, וּמוֹדְדִין לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לִשְׁלָשְׁתָּן. עִיר שֶׁהֲקֵפָה [חומה] וּלְבַסּוֹף [באוכלוסין], מוֹדְדִין לָהּ מִישִׁיבָתָהּ; יָשְׁבָה וּלְבַסּוֹף הֵקִפָּה, מוֹדְדִין לָהּ מֵחוֹמוֹתֶיהָ.

ו. עִיר שֶׁהָיְתָה אֲרֻכָּה אוֹ מְרֻבַּעַת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע זָוִיּוֹת שָׁווֹת, מַנִּיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שֶׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ; הָיְתָה עֲגֻלָּה, עוֹשִׂין לָהּ זָוִיּוֹת [מחשיבים אותה כמרובעת], וְרוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא בְּתוֹךְ מְרֻבָּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצַּלְעוֹת אוֹתוֹ מְרֻבָּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ - שֶׁנִּמְצָא מִשְׁתַּכֵּר [מרויח] הַזָּוִיּוֹת.

ז. וְכֵן אִם הָיְתָה מְשֻׁלֶּשֶׁת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ צְלָעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כָּךְ מוֹדְדִין חוּץ לַמְרֻבַּע אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; וּכְשֶׁהוּא מְרַבְּעָהּ, מְרַבְּעָהּ כְּרִבּוּעַ הָעוֹלָם [צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומו וכו'], כְּדֵי שֶׁתְּהֵא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מֵרוּחוֹת הָעוֹלָם, וּמְכֻוֶּנֶת כְּנֶגְדָּהּ.

ח. הָיְתָה רְחָבָה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אֶחָד - רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא כֻּלָּהּ רְחָבָה. הָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּם [ג' יוונית כעין כ"ף סופית שלנו], אוֹ שֶׁהָיְתָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת - אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים אַמָּה - מוֹדְדִין לָהּ מִן הַיֶּתֶר [״יתר״ – בחבל הנמתח בשני קצות הקשת], וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרֹחַב שֶׁבֵּין הַיֶּתֶר וְהַקֶּשֶׁת כְּאִלּוּ הוּא מָלֵא בָּתִּים; וְאִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ אַרְבַּעַת אֲלָפִים - אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֶלָּא מִן הַקֶּשֶׁת [מהישוב עצמו].

ט. עִיר שֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל שְׂפַת הַנַּחַל - אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ רַקָּה [יציקת קרקע גבוהה בשפת הנחל] רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׂפַת הַנַּחַל, כְּדֵי שֶׁיַּעַמְדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּנַּחַל - נִמְצָא הַנַּחַל בִּכְלַל הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה מִשְּׂפַת הַנַּחַל הַשְּׁנִיָּה, וְיַעֲשֶׂה הַנַּחַל כֻּלּוֹ בִּכְלַל הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי הָרַקָּה הַבְּנוּיָה מִצִּדּוֹ. וְאִם אֵין שָׁם רַקָּה, אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתֵּיהֶן; וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאַלְפַּיִם שֶׁלָּהֶם.

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין [רועי צאן הדרים בבתי קנים], אֵין מוֹדְדִין לָהֶן אֶלָּא מִפֶּתַח בָּתֵּיהֶן; וְאִם יֵשׁ שָׁם שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי בָּתִּים [בתי עץ או אבן], הֵקִּבְּעוּ כֻּלָּם [גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], וּמְרַבְּעִין אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהֶם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ, כִּשְׁאָר הָעֲיָרוֹת.

יא. אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יֶתֶר; וּבְחֶבֶל שֶׁל פִּשְׁתָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ יוֹתֵר. הִגִּיעַ לְגַיָּא [עמק] - אִם הָיָה רָחְבּוֹ חֲמִשִּׁים אַמָּה, שֶׁיָּכוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֶבֶל הַמִּדָּה - מַבְלִיעוֹ; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּעָמְקוֹ פָּחוֹת מֵאַרְבַּעַת אֲלָפִים.

יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת [חוט שבראשו אבן לצורך מדידה] יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ [כשמניח החוט בשפת העמק נופלת האבן ללא עיכוב], שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ;

מתוך מהדורת חזק

אֲבָל אִם אֵין חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, אֵינוֹ מַכְלִיעוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה עָמֹק אַלְפַּיִם, אוֹ פָּחוֹת מִכֵּן.

יג. הָיָה גַּיְא מְעֻקָּם [מדרונו משופע] - מְקֻדָּד וְעוֹלֶה, מְקֻדָּד וְיוֹרֵד [שיטת מדידה בדילוגים לשיפוע המפורטת להלן]; הָיָה גַּיְא רָחָב מֵחֲמִשִּׁים, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ [כיון שהחבל נ' אמה] - הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ [מקום בגיא שיכול למדוד], וּמַכְלִיעוֹ, וְצוֹפֶה כְּנֶגֶד מִדָּתוֹ [מעריך את התחום לפי עיונו], וְחוֹזֵר.

יד. הִגִּיעַ לְכֹתֶל, אֵין אוֹמְרִין 'יִקַּב אֶת הַכֹּתֶל'; אֶלָּא אוֹמֵד [מעריך] רָחְבּוֹ, וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם אֶפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, מוֹדְדוֹ מְדִידָה יָפָה; וְאִם הָיָה חוּט הַמִּשְׁקֹלֶת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, מוֹדֵד רָחְבּוֹ מְדִידָה יָפָה.

טו. הִגִּיעַ לְהַר - אִם הָיָה הַר מִתְלַקֵּט [מיתמר] מִמְּנוּ גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּאֹרֶךְ חָמֵשׁ אַמּוֹת, מַכְלִיעוֹ [לא מחשיב השיפוע] וְחוֹזֵר לְמִידָתוֹ; וְאִם הָיָה גָּבוֹהַּ הַרְבֵּה, עַד שֶׁיִּתְלַקֵּט מִמְּנוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים מִתּוֹךְ מֶשֶׁךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹמְדוֹ, וְהוֹלֵךְ לוֹ. אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְלִיעוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה רָחְבּוֹ יָתֵר מֵחֲמִשִּׁים - מְקַדְּדוֹ מְעַט מְעַט [שיטת מדידה מיוחדת לשיפועים]; וְזֶה הוּא שֶׁאָמְרוּ: 'מְקַדְּדִין בֶּהָרִים' [ומפורט בסמוך].

טז. כֵּיצַד מְקַדְּדִין בֶּהָרִים אוֹ בַּגֵּיאִיּוֹת שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְלִיעָן? [כי השטח אינו ישר] אוֹחֲזִין שְׁנַיִם חֶבֶל שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת, הָעֶלְיוֹן אוֹחֵז קְצָתוֹ כְּנֶגֶד מְרַגְּלוֹתָיו [רגליו], וְהַתַּחְתּוֹן אוֹחֵז בַּקָּצֶה הַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד לִבּוֹ, וְחוֹזֵר הָעֶלְיוֹן לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַתַּחְתּוֹן, וְהַתַּחְתּוֹן יוֹרֵד וּמַרְחִיק מִמְּנוּ מִדַּת הַחֶבֶל; וְכֵן מִתְגַּלְגְּלִים וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁמּוֹדְדִין אֶת כֻּלּוֹ. וּכְשֶׁיֵּלֵךְ הַמּוֹדֵד לְהַכְלִיעַ אֶת הָהָר אוֹ הַגַּיְא [שמול העיר], לֹא יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם - שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתוֹ הָעוֹבְרִים, וְיֹאמְרוּ: 'מִדַּת תְּחוּמִין בָּאָה לְכָאן' [ועלולים להיכשל].

יז. אֵין סוֹמְכִין אֶלָּא עַל מְדִידַת אָדָם מֻמְחֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ מִדַּת הַקַּרְקַע. הָיוּ לָנוּ תְּחוּמֵי שַׁבָּת מֻחְזָקִין, וּבָא מֻמְחֶה וּמָדַד, רִבָּה בַּתְּחוּם מֵהֶן, וּמֵעֵט בַּתְּחוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ [רק] בַּתְּחוּם שֶׁרִבָּה; וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם מֻמְחִין וּמָדְדוּ הַתְּחוּם, אֶחָד רִבָּה וְאֶחָד מֵעֵט - שׁוֹמְעִין לַמְרַבֶּה; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַרְבֶּה יָתֵר מִמִּדַּת אֲלַכְסוֹנָהּ שֶׁל עִיר [כמבואר מיד].

יח. כֵּיצַד [מהי צורת חישוב מידת הסטיה המקובלת]? בְּעֵת שֶׁיַּרְבֶּה זֶה - נֹאמַר: 'שֶׁמָּא הָרִאשׁוֹן [הממעט] מִקֶּרֶן אֲלַכְסוֹן שֶׁל עִיר מָדַד הָאַלְפַּיִם, וּלְפִיכָךְ מֵעֵט מִדָּתוֹ, וְנִמְצָא צֶלַע הַתְּחוּם בֵּינוֹ וּבֵין הַמְּדִינָה פָּחוֹת מֵאַלְפַּיִם; וְזֶה הָאַחֲרוֹן, מָדַד אַלְפַּיִם מִצֶּלַע הַמְּדִינָה' [מאמצע העיר בקו ישר]; וְאֵין מַחְזִיקִין עַל הָרִאשׁוֹן שֶׁטָּעָה בְּיָתֵר עַל זֶה. לְפִיכָךְ, אִם רִבָּה זֶה הָאַחֲרוֹן יָתֵר עַל הָרִאשׁוֹן, אֲפִלּוּ בַּחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים בְּקֵרוּב - שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיָתֵר עַל זֶה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יט. אֲפִלּוּ עֶבֶד, אֲפִלּוּ שִׁפְחָה - נֶאֱמָנִין לוֹמַר: 'עַד כָּאן תְּחוּם הַשַּׁבָּת'; וְנֶאֱמָן הַגָּדוֹל לוֹמַר: 'זָכוּר אֲנִי שֶׁעַד כָּאן הָיֵינוּ בָּאִים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן', וְסוֹמְכִין עַל עֵדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה; שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהָקֵל, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁעוּר אַלְפַּיִם מִדִּבְרֵיהֶם.

פֶּרֶק כט

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת בִּדְבָרִים - שֶׁנֶּאֱמַר: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוֹמַר זָכְרֵהוּ זְכִירַת שֶׁבַח וְקִדּוּשׁ; וְצָרִיךְ לְזָכְרֵהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - בִּכְנִיסָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ בְּהַבְדָּלָה.

ב. וְזֶה הוּא נוּסַח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשַׁבַּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ - זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרַיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבַּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַّבָּת'.

ג. וְזֶה הוּא נוּסַח הַהַבְדָּלָה: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לַגּוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל'.

ד. עִקַּר הַקִּדּוּשׁ, בַּלַּיְלָה; אִם לֹא קִדֵּשׁ בַּלַּיְלָה, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - מְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְאִם לֹא הִבְדִּיל בַּלַּיְלָה - מַבְדִּיל לְמָחָר, וּמַבְדִּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם רְבִיעִי; אֲבָל אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל הָאוֹר, אֶלָּא בְּלֵיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בִּלְבַד.

ה. אָסוּר לְאָדָם לֶאֱכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן, מִשֶּׁיִּקְדַּשׁ הַיּוֹם - עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ. וְכֵן מִשֶּׁיָּצָא הַיּוֹם, אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לִטְעֹם כְּלוּם - עַד שֶׁיַּבְדִּיל; וְלִשְׁתּוֹת הַמַּיִם, מֵתֶר. שָׁכַח אוֹ עָבַר, וְאָכַל וְשָׁתָה קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ אוֹ קֹדֶם שֶׁיַּבְדִּיל - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ וּמַבְדִּיל אַחַר שֶׁאָכַל.

ו. מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וּלְהַבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִבְדִּיל בַּתְּפִלָּה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס; וּמֵאַחַר שֶׁיַּבְדִּיל וְיֹאמַר 'בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל', מֵתֶר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ; וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ.

ז. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? לוֹקֵחַ כּוֹס שֶׁהוּא מַחְזִיק רְבִיעִית אוֹ יָתֵר, וּמְדִיחוֹ מִבִּפְנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבַּחוּץ, וּמְמַלְּאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ, וּמַגְבִּיהוֹ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח אוֹ יָתֵר, וְלֹא יְסַיֵּעַ בִּשְׂמֹאל. וּמְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ; וּמִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, לִקְרוֹת בַּתְּחִלָּה פָּרָשַׁת "וַיְכֻלּוּ", וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתֶה מְלֹא לֶגְמָיו, וּמַשְׁקֶה לְכָל בְּנֵי חֲבוּרָה; וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא' וְאוֹכֵל.

ח. אֵין [נחשב] קִדּוּשׁ, אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה. כֵּיצַד? לֹא יְקַדֵּשׁ בְּבַיִת זֶה וְיֹאכַל בְּבַיִת אַחֵר; אֲבָל אִם קִדֵּשׁ בְּזָוִית [פינה] זוֹ, אוֹכֵל בְּזָוִית שְׁנִיָּה. וְלָמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם.

ט. הָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן - הֲרֵי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבָרֵךְ 'הַמּוֹצִיא', וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחַר כָּךְ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאֵין מַבְדִּילִין עַל הַפַּת, אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

י. מִי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְנָטַל יָדָיו

קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת, וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו לִסְעוּדָה. וּמִצְוָה לְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, קֹדֶם שֶׁיִּסְעֹד סְעוּדָה שְׁנִיָּה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשָׁא רַבָּא'. מְבָרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' בִּלְבַד, וְשׁוֹתֶה, וְאַחַר כָּךְ יִטֹּל יָדָיו, וְיִסְעֹד; וְאָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּטְעַם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיְּקַדֵּשׁ.

וְגַם קִדּוּשׁ זֶה, לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בִּמְקוֹם סְעוּדָה.

יא. יֵשׁ לוֹ לָאָדָם לְקַדֵּשׁ עַל הַכּוֹס עֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסָה הַשַּׁבָּת; וְכֵן מַבְדִּיל עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן הִיא שַׁבָּת; שֶׁמִּצְוַת זְכִירָה לְאָמְרָהּ בֵּין בִּשְׁעַת כְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ, בֵּין קֹדֶם לְשָׁעָה זוֹ בִּמְעַט.

יב. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה - פּוֹרֵס מַפָּה עַל הַשֻּׁלְחָן [לכסות הפת עד אחר הקידוש], וּמְקַדֵּשׁ; וְגוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. הָיָה אוֹכֵל בְּשַׁבָּת, וְיָצָא הַשַּׁבָּת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעוּדָתוֹ - גּוֹמֵר סְעוּדָתוֹ, וְנוֹטֵל יָדָיו [מים אחרונים], וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל עָלָיו; וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ הַשְּׁתִיָּה [יין] - פּוֹסֵק וּמַבְדִּיל, וְאַחַר כָּךְ חוֹזֵר לִשְׁתִיָּתוֹ.

יג. הָיָה אוֹכֵל וְגָמַר אֲכִילָתוֹ עִם הַכְנָסַת שַׁבָּת, מְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ עַל כּוֹס שֵׁנִי, וְלֹא יְבָרֵךְ וִיקַדֵּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד - שֶׁאֵין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹות בְּכוֹס אֶחָד; שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשׁ הַיּוֹם וּמִצְוַת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן, שְׁתֵּי מִצְוֹות שֶׁל תּוֹרָה הֵן.

יד. אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרֵב בּוֹ דְּבַשׁ אוֹ שְׂאוֹר, אֲפִלּוּ כְּטִפַּת חַרְדָּל בְּחָבִית גְּדוֹלָה - אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו; כָּךְ אָנוּ מוֹרִים בְּכָל הַמַּעֲרָב. וְיֵשׁ מִי שֶׁמַּתִּיר לְקַדֵּשׁ עָלָיו, וְאוֹמֵר: לֹא נֶאֱמַר הַיַּיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא לְהוֹצִיא יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רַע, אוֹ מְגֻלֶּה [פתוח ללא מכסה], אוֹ מְבֻשָּׁל - שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין עַל אֶחָד מֵהֶן.

טו. יַיִן שֶׁטַּעֲמוֹ טַעַם חֹמֶץ - אַף עַל פִּי שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ יַיִן, אֵין מְקַדְּשִׁין עָלָיו. וְכֵן שְׁמָרִים שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מַיִם - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם יַיִן, אֵין מְקַדְּשִׁין עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּתַן עַל הַשְּׁמָרִים שְׁלִשָּׁה [מידות מסויימות] מַיִם, וְהוֹצִיא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה; אֲבָל אִם הוֹצִיא אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה יַיִן מָזוּג [מעורב במים], וּמְקַדְּשִׁין עָלָיו.

טז. כְּלִי שֶׁהָיָה מָלֵא יַיִן, אֲפִלּוּ מַחְזִיק כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת - אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ מְעַט, הֲרֵי זֶה פְּגָמוֹ, וְנִפְסַל, וְאֵין מְקַדְּשִׁין עַל הַשְּׁאָר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּשְׁיָרֵי כּוֹסוֹת.

יז. יַיִן שֶׁרֵיחוֹ רֵיחַ חֹמֶץ וְטַעֲמוֹ טַעַם יַיִן - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְכֵן יַיִן מָזוּג. וְיַיִן צְמוּקִים - מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ צְמוּקִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם לַחְלוּחִית, שֶׁאִם יִדְרוֹךְ אוֹתָן יֵצֵא מֵהֶן דְּבַשׁ [מיץ]. וְכֵן יַיִן חָדָשׁ מִגִּתּוֹ, מְקַדְּשִׁין עָלָיו; וְסוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים, וּמְקַדֵּשׁ עָלָיו בִּשְׁעָתוֹ. מְדִינָה שֶׁרֹּב יֵינָהּ שֵׁכָר - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּסוּל לְקִדּוּשׁ - מֻתָּר לְהַבְדִּיל עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא חֲמַר הַמְּדִינָה.

יח. כְּשֵׁם שֶׁמְּקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי שַׁבָּת, וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - כָּךְ מְקַדְּשִׁין בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵיהֶן וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים - שֶׁכֻּלָּם שַׁבָּתוֹת ה' הֵן. וּמַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים לְחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב; אֲבָל אֵין מַבְדִּילִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבָּת.

יט. נוֹסַח קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ מִכָּל עָם, וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל לָשׁוֹן, בָּחַר בָּנוּ וְיִגְדַּלְנוּ, רָצָה בָּנוּ וַיְפָאֲרֵנוּ; וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה, מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה - אוֹ חַג הַשָּׁבוּעוֹת הַזֶּה, אוֹ חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה - זְמַן חֵרוּתֵנוּ - אוֹ זְמַן מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ, אוֹ זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ - בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים'. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - מַזְכִּיר הַשַּׁבָּת וְחוֹתֵם כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה, 'מְקַדֵּשׁ הַשַׁّבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים'.

כ. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: 'וַתִּתֶּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה, זִכְרוֹן תְּרוּעָה בְּאַהֲבָה, זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם; כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וּדְבָרְךָ אֱמֶת וְקַיָּם לָעַד. בָּרוּךְ אַתָּה ה', מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן'. וְאִם חָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - חוֹתֵם 'מְקַדֵּשׁ הַשַׁّבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזִּכָּרוֹן', כְּדֶרֶךְ שֶׁחוֹתֵם בַּתְּפִלָּה.

כא. בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב, מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן כִּבְשַׁבָּת; וְאִם אֵין לוֹ יַיִן, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְאַוֶּה לְפַת - מְקַדֵּשׁ עַל הַפַּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מְקַדֵּשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּקַדֵּשׁ בְּשַׁבָּת.

כב. כֵּיצַד מְבָרְכִין בְּלֵילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת [ולילו הוא מוצאי שבת]? בַּתְּחִלָּה מְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר, וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל - וְחוֹתֵם בַּהַבְדָּלָה 'הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ', וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ 'שֶׁהֶחֱיָנוּ'.

כג. כָּל לֵילֵי יוֹם טוֹב וּבְלֵיל יוֹם הַכִּפּוּרִים - אוֹמְרִים 'שֶׁהֶחֱיָנוּ'; וּבִשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין 'שֶׁהֶחֱיָנוּ', מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וּכְבָר בֵּרַךְ עַל הַזְּמַן בִּתְחִלַּת הַפֶּסַח.

כד. סֵדֶר הַבְדָּלָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ עַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כָּךְ עַל הַנֵּר. וְכֵיצַד מְבָרֵךְ עַל הַנֵּר? 'בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ'. וְאַחַר כָּךְ מַבְדִּיל.

כה. אֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר, עַד שֶׁיֵּאוֹתוּ [יהנו] לְאוֹרוֹ, כְּדֵי שֶׁיַּכִּיר בֵּין מַטְבֵּעַ מְדִינָה זוֹ לְמַטְבֵּעַ מְדִינָה אַחֶרֶת; וְאֵין מְבָרְכִין עַל הַנֵּר שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁסְּתָם מְסִבָּתָם לַעֲבוֹדָה זָרָה; וְאֵין מְבָרְכִין לֹא עַל הַנֵּר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא עַל הַנֵּר שֶׁל מֵתִים.

כו. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִדְלִיק מִגּוֹי, אוֹ גּוֹי מִיִּשְׂרָאֵל - מְבָרְכִין עָלָיו; גּוֹי מִגּוֹי, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. הָיָה מְהַלֵּךְ חוּץ לַכְּרַךְ, וְרָאָה אוֹר - אִם רֹב אַנְשֵׁי הַכְּרַךְ גּוֹיִם, אֵינוֹ מְבָרֵךְ; וְאִם רֹב יִשְׂרָאֵל, מְבָרֵךְ. אוֹר שֶׁל כִּבְשָׁן, שֶׁל תַּנּוּר, וְשֶׁל כִּירַיִם - לְכַתְּחִלָּה לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו; הַגָּחָלִים - אִם כְּשֶׁיַּכְנִיס קִיסָם

בֵּינֵיהֶן דּוֹלֵק מֵאֵלָיו, מְבָרְכִין עֲלֵיהֶן. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ - אִם יֵשׁ שָׁם אָדָם חָשׁוּב שֶׁמַּדְלִיקִים בִּשְׁבִילוֹ, מְבָרְכִין עָלָיו; שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת - אִם יֵשׁ שָׁם חַזָּן [שמש] שֶׁהוּא דָּר שָׁם, מְבָרְכִין עָלָיו. וַאֲבוּקָה לְהַבְדָּלָה, מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר. וְאֵין מְחַזְּרִין עַל הָאוֹר כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּחַזְּרִין עַל כָּל הַמִּצְוֹות; אֶלָּא אִם בָּא, מְבָרְכִין עָלָיו.

כז. אוֹר שֶׁהֻדְלַק בְּשַׁבָּת לְחוֹלֶה וּלְחַיָּה [יולדת], מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. אוֹר שֶׁהֻקְדַּח [שהוצא] מִן הָעֵצִים וּמִן הָאֲבָנִים, מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שֶׁהִיא הָיְתָה תְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ בִּידֵי אָדָם. אֲבָל אֵין מְבָרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאֵין מְבָרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֶלָּא עַל אוֹר שֶׁשָּׁבַת [שהיה דלוק מערב יום הכפורים ושבת]; אַף עַל פִּי שֶׁהֻדְלַק לְחוֹלֶה אוֹ לְחַיָּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מְבָרְכִין עָלָיו - שֶׁהֲרֵי שָׁבַת מֵעֵבֶרָה.

כח. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶמְצַע שַׁבָּת [- שבוע], אוֹמֵר בַּהַבְדָּלָה: 'הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לַגּוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁשֶּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה', כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת - שֶׁסֵּדֶר הַהַבְדָּלוֹת הוּא מוֹנֶה. וְאֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לֹא עַל הַבְּשָׂמִים, וְלֹא עַל הַנֵּר; וְכֵן אֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים.

כט. וְלָמָּה מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לִיצִיאַת הַשַּׁבָּת, מְשַׁמְּחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְּׁבִין אוֹתָהּ בְּרֵיחַ טוֹב.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ל

א. אַרְבָּעָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בְּשַׁבָּת - שְׁנַיִם בַּתּוֹרָה, וּשְׁנַיִם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן מְפֹרָשִׁין עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. שֶׁבַּתּוֹרָה - "זָכוֹר", וְ"שָׁמוֹר"; וְשֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים - כָּבוֹד וְעֹנֶג, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג, לִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד".

ב. אֵיזֶה הוּא כָּבוֹד? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁמִּצְוָה עַל אָדָם לִרְחֹץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַטֵּף בְּציצִית, וְיוֹשֵׁב בְּכֹבֶד רֹאשׁ, מְיַחֵל לְהַקְבָּלַת פְּנֵי הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ. וַחֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ מְקַבְּצִין תַּלְמִידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמִתְעַטְּפִין וְאוֹמְרִין: 'בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ'.

ג. וּמִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּלְבַּשׁ כְּסוּת נְקִיָּה. וְלֹא יִהְיֶה מַלְבּוּשׁ הַשַּׁבָּת כְּמַלְבּוּשׁ הַחֹל; וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְלִיף, מְשַׁלְשֵׁל [מפשיל קפלי] טַלִּיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא מַלְבּוּשׁוֹ כְּמַלְבּוּשׁ הַחֹל. וְעֶזְרָא תִּקֵּן, שֶׁיְּהוּ הָעָם מְכַבְּסִין בַּחֲמִישִׁי, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

ד. אָסוּר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה וּמִשְׁתֶּה [כגון לאירוסין] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמֻתָּר לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ; וְאַף עַל פִּי כֵן, מִכְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁיִּמָּנַע אָדָם מִן הַמִּנְחָה וָמַעְלָה מִלִּקְבֹּעַ סְעוּדָה, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל.

ה. מְסַדֵּר אָדָם שֶׁלְּחָנוֹ בְּעֶרֶב הַשַּׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַדַּיִת; וְכֵן מְסַדֵּר שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְכַבְּדוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וְצָרִיךְ לְתַקֵּן בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת; וְיִהְיֶה נֵר דָּלוּק, וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִטָּה מֻצַּעַת - שֶׁכָּל אֵלּוּ לִכְבוֹד שַׁבָּת הֵן.

ו. אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאֵין דַּרְכּוֹ לִקַּח דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק בְּמַלְאכוֹת שֶׁבַּבַּיִת - חַיָּב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת בְּגוּפוֹ, שֶׁזֶּה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים - מֵהֶם מִי שֶׁהָיָה מְפַצֵּל הָעֵצִים לְבַשֵּׁל בָּהֶן, וּמֵהֶם מִי שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל, אוֹ מוֹלֵחַ בָּשָׂר, אוֹ גּוֹדֵל [שוזר] פְּתִילוֹת, אוֹ מַדְלִיק נֵרוֹת, וּמֵהֶם מִי שֶׁהָיָה יוֹצֵא וְקוֹנֶה דְּבָרִים שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשַׁבָּת מִמַּאֲכָל וּמַשְׁקֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ. וְכָל הַמַּרְבֶּה בְּדָבָר זֶה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

ז. אֵיזֶה הוּא עִנּוּג? זֶה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן תַּבְשִׁיל שָׁמֵן בְּיוֹתֵר, וּמַשְׁקֶה מְבֻשָּׂם, הַכֹּל לְשַׁבָּת - הַכֹּל לְפִי מָמוֹנוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמַּרְבֶּה בְּהוֹצָאַת שַׁבָּת וּבְתִקּוּן מַאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְאִם אֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת, אֲפִלּוּ עָשָׂה שֶׁלֶּק [תבשיל כל שהוא] וְכִיּוֹצֵא בוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַשַּׁבָּת - הֲרֵי זֶה עֹנֶג שַׁבָּת; וְאֵינוֹ חַיָּב לְהָצֵר לְעַצְמוֹ וְלִשְׁאֹל מֵאֲחֵרִים כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּמַאֲכַל שַׁבָּת; אָמְרוּ חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים: 'עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ כְּחֹל, וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת'.

ח. מִי שֶׁהָיָה עָנֹג וְעָשִׁיר, וַהֲרֵי כָּל יָמָיו כְּשַׁבָּת - צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת מַאֲכַל שַׁבָּת מִמַּאֲכַל הַחֹל. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לְשַׁנּוֹת, מְשַׁנֶּה זְמַן הָאֲכִילָה: אִם הָיָה רָגִיל לְהַקְדִּים, מְאַחֵר; וְאִם הָיָה רָגִיל לְאַחֵר, מַקְדִּים.

ט. חַיָּב אָדָם לֶאֱכֹל שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת - אַחַת עַרְבִית, וְאַחַת שַׁחֲרִית, וְאַחַת בְּמִנְחָה. וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת אֵלּוּ, שֶׁלֹּא יִפְחֹתוּ מֵהֶן כְּלָל; וַאֲפִלּוּ עָנִי הַמִּתְפַּרְנֵס מִן הַצְּדָקָה, סוֹעֵד שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְאִם הָיָה חוֹלֶה מֵרֹב הָאֲכִילָה, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְעַנֶּה [כגון תענית חלום] - פָּטוּר מִשָּׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. וְצָרִיךְ לִקְבֹּעַ כָּל סְעוּדָה מִשֶּׁלְּשָׁתָן עַל הַיַּיִן, וְלִבְצֹעַ עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת. וְכֵן בְּיָמִים טוֹבִים.

י. אֲכִילַת בָּשָׂר וּשְׁתִיַּת יַיִן בְּשַׁבָּת, עִנּוּג הוּא לָהּ - וְהוּא, שֶׁתְּהֶיה יָדוֹ מַשֶּׂגֶת. וְאָסוּר לִקְבֹּעַ סְעוּדָה עַל הַיַּיִן בְּשַׁבָּת וּבְיָמִים טוֹבִים בִּשְׁעַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ; אֶלָּא כָּךְ הוּא מִנְהַג הַצַּדִּיקִים: יִתְפַּלֵּל אָדָם בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית וּמוּסָף בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְיָבוֹא לְבֵיתוֹ וְיִסְעֹד סְעוּדָה שְׁנִיָּה, וְיֵלֵךְ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, יִקְרָא וְיִשְׁמַע עַד הַמִּנְחָה, וְיִתְפַּלֵּל מִנְחָה; וְאַחַר כָּךְ יִקְבַּע סְעוּדָה שְׁלִישִׁית עַל הַיַּיִן, וְיֹאכַל וְיִשְׁתֶּה עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת.

יא. אָסוּר לוֹ לָאָדָם שֶׁיְּהַלֵּךְ בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת מִתְּחִלַּת הַיּוֹם, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְעוֹד הַיּוֹם רַב, וְיָכִין סְעוּדָה לְשַׁבָּת - שֶׁהֲרֵי אֵין אַנְשֵׁי בֵיתוֹ יוֹדְעִין שֶׁהַיּוֹם יָבוֹא, כְּדֵי לְהָכִין לוֹ. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיָה מִתְאָרֵחַ אֵצֶל אֲחֵרִים - שֶׁהוּא מְבַיְּשָׁן, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֵכִינוּ לָהֶם דָּבָר הָרָאוּי לְאוֹרְחִים.

יב. אָסוּר לְהִתְעַנּוֹת וְלִזְעֹק וּלְהִתְחַנֵּן וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּשַׁבָּת; וַאֲפִלּוּ בְּצָרָה מִן הַצָּרוֹת שֶׁהַצִּבּוּר מִתְעַנִּין וּמַתְרִיעִין עֲלֵיהֶן

- אֵין מִתְעַנִּין וְלֹא מַתְרִיעִין בְּשַׁבָּת, וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים; חוּץ מֵעִיר שֶׁהִקִּיפוּהָ גוֹיִם אוֹ נָהָר, אוֹ סְפִינָה הַמִּטַּרֶפֶת [מיטלטלת] בַּיָּם - שֶׁמַּתְרִיעִין [תוקעים] עֲלֵיהֶן בְּשַׁבָּת לַעֲזוֹר אוֹתָן, וּמִתְחַנְּנִין וּמְבַקְּשִׁין עֲלֵיהֶן רַחֲמִים.

יג. אֵין צָרִין עַל עֲיָרוֹת שֶׁל גוֹיִם, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעַת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה עֲלֵיהֶם, וְלֹא יִהְיוּ מְבֹהָלִים וּטְרוּדִים בַּשַּׁבָּת. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מַפְלִיגִין בִּסְפִינָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם הַשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְלֹא יִצְטַעֵר יוֹתֵר מִדַּי; וְלִדְבַר מִצְוָה, מַפְלִיג בַּיָּם אֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּפוֹסֵק עִמּוֹ [עם הנכרי] לִשְׁבּוֹת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת [אם לא עמד בהסכם אין כאן איסור]. וּמִצֹּר לְצִידוֹן [מקומות סמוכים] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֲפִלּוּ לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת מֻתָּר לְהַפְלִיג בְּעֶרֶב שַׁבָּת; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא יַפְלִיגוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּלָל, אֵין מַפְלִיגִין.

יד. תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, מֵעֵנֶג שַׁבָּת הוּא; לְפִיכָךְ, עוֹנַת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת. וּמֻתָּר לִבְעֹל בְּתוּלָה לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם חוֹבֵל וְלֹא מִשּׁוּם צַעַר לָהּ.

טו. הַשַּׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה - כָּל אַחַת מֵהֶן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׁאָר כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שֶׁבֵּין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּבֵינֵינוּ, לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ, כָּל הָעוֹבֵר עַל שְׁאָר הַמִּצְוֹת, חֲרֵי הוּא בִּכְלַל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, חֲרֵי הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוֹיִם לְכָל דִּבְרֵיהֶם.

טז. לְפִיכָךְ מְשַׁבְּחַ הַנָּבִיא וְאוֹמֵר: "אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ - שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ" וְגוֹ'. וְכָל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמְעַנְּגָהּ כְּפִי כֹּחוֹ - כְּבָר מִפֹּרָשׁ בַּקַּבָּלָה שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, יָתֵר עַל הַשָּׂכָר הַצָּפוּן לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז תִּתְעַנַּג עַל ה', וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ; וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ - כִּי פִי ה' דִּבֵּר".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

הִלְכוֹת עֵרוּבִין

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָהּ מִן הַמִּנְיָן. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁכֵנִים הַרְבֵּה, כָּל אֶחָד מֵהֶן בְּבֵית לְעַצְמוֹ - דִּין תּוֹרָה הוּא, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּן מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר, וּמִבָּתִּים לֶחָצֵר, וּמֵהֶחָצֵר לַבָּתִּים; מִפְּנֵי שֶׁכָּל הֶחָצֵר רְשׁוּת הַיָּחִיד אַחַת, שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְכֵן הַדִּין בְּמָבוֹי [- רחוב שממנו נכנסים לחצרות שבהם כמה בתים] שֶׁיֵּשׁ לוֹ [- בצד הפתוח] לְחִי [- עמוד ניצב מחובר לדופן] אוֹ קוֹרָה [- מעליו] - שֶׁיִּהוּא [שיהיו] כָּל בְּנֵי הַמָּבוֹי מֻתָּרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ [- שהוא כרשות היחיד], וּמֵחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי, וּמִמָּבוֹי לַחֲצֵרוֹת; שֶׁכָּל הַמָּבוֹי, רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא. וְכֵן הַדִּין בִּמְדִינָה שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת חוֹמָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, שֶׁיֵּשׁ לָהּ דְּלָתוֹת נְנְעָלוֹת בַּלַּיְלָה - שֶׁכֻּלָּהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד הִיא. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה.

ב. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [- מדברי חכמים], אָסוּר לִשְׁכֵנִים לְטַלְטֵל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲלוּקָה בִּדְיוּרִין [בדירות], עַד שֶׁיְּעָרְבוּ [- יתאגדו ב'עירוב חצרות'] כָּל הַשְּׁכֵנִים כֻּלָּן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֶחָד חָצֵר, וְאֶחָד הַמָּבוֹי, וְאֶחָד הַמְּדִינָה [העיר]; וְדָבָר זֶה, תַּקָּנַת שְׁלֹמֹה וּבֵית דִּינוֹ הוּא.

ג. וְכֵן יוֹשְׁבֵי אֹהָלִים, אוֹ סֻכּוֹת, אוֹ מַחֲנֶה שֶׁהִקִּיפוּהוּ מְחִיצָה - אֵין מְטַלְטְלִין מֵאֹהֶל לְאֹהֶל, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּן. אֲבָל שַׁיָּרָה שֶׁהִקִּיפָה מְחִיצָה - אֵין צְרִיכִין לְעָרֵב, אֶלָּא מוֹצִיאִין מֵאֹהֶל לְאֹהֶל בְּלֹא עֵרוּב; לְפִי שֶׁהֵן כֻּלָּן מְעֹרָבִין, וְאֵין אוֹתָם אֹהָלִים קְבוּעִין לָהֶן.

ד. מִפְּנֵי מָה תִּקֵּן שְׁלֹמֹה דָּבָר זֶה? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְעוּ וְיֹאמְרוּ: 'כְּשֵׁם שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא מִן הַחֲצֵרוֹת לִרְחוֹבוֹת הַמְּדִינָה וּשְׁוָקֶיהָ, וּלְהַכְנִיס מֵהֶן לַחֲצֵרוֹת - כָּךְ מֻתָּר לְהוֹצִיא מִן הַמְּדִינָה לַשָּׂדֶה, וּלְהַכְנִיס מִן הַשָּׂדֶה לַמְּדִינָה'; וְיַחְשְׁבוּ שֶׁהַשְּׁוָקִים וְהָרְחוֹבוֹת, הוֹאִיל וְהֵן רְשׁוּת לַכֹּל, חֲרֵי הֵן כַּשָּׂדוֹת וְכַמִּדְבָּרוֹת, וְיֹאמְרוּ שֶׁחֲצֵרוֹת בִּלְבַד הֵן רְשׁוּת הַיָּחִיד, וִידַמּוּ שֶׁאֵין הַהוֹצָאָה מְלֹאכָה, וְשֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

ה. לְפִיכָךְ תִּקֵּן, שֶׁכָּל רְשׁוּת הַיָּחִיד שֶׁתֵּחָלֵק בִּדְיוּרִין, וְיֹאחַז כָּל אֶחָד וְאֶחָד בָּהּ רְשׁוּת לְעַצְמוֹ, וְיִשָּׁאֵר מִמֶּנָּה מָקוֹם בִּרְשׁוּת כֻּלָּן, וְיַד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּגוֹן הֶחָצֵר לַבָּתִּים - שֶׁנַּחְשֹׁב אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁיַּד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּאִלּוּ הוּא רְשׁוּת לָרַבִּים, וְנַחְשֹׁב כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם שֶׁאָחַז כָּל אֶחָד מִן הַשְּׁכֵנִים וַחֲלָקוֹ לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא בִּלְבַד רְשׁוּת הַיָּחִיד; וְיִהְיֶה אָסוּר לְהוֹצִיא מִרְשׁוּת שֶׁחָלַק לְעַצְמוֹ לִרְשׁוּת שֶׁיַּד כֻּלָּן שָׁוָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא יִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל אֶחָד בָּרְשׁוּת שֶׁחָלַק לְעַצְמוֹ בִּלְבַד, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ כֻּלָּן, אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל רְשׁוּת הַיָּחִיד.

ו. וּמַה הוּא הָעֵרוּב הַזֶּה? הוּא שֶׁיִּתְעָרְבוּ בְּמַאֲכָל אֶחָד שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - כְּלוֹמַר: שֶׁכֻּלָּנוּ מְעֹרָבִין, וְאֹכֶל אֶחָד לְכֻלָּנוּ, וְאֵין כָּל אֶחָד מִמֶּנּוּ חוֹלֵק; אֶלָּא כְּשֵׁם שֶׁיַּד כֻּלָּנוּ שָׁוָה בְּמָקוֹם זֶה שֶׁנִּשְׁאַר לְכֻלָּנוּ [- בחצר], כָּךְ יַד כֻּלָּנוּ שָׁוָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁאָחַז כָּל אֶחָד לְעַצְמוֹ, [- בכל הבתים הפתוחים לחצר] וַחֲרֵי אָנוּ כֻּלָּנוּ רְשׁוּת אַחַת. וּבַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה, לֹא יָבוֹאוּ לִטְעוֹת וּלְדַמּוֹת שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים.

ז. הָעֵרוּב שֶׁעוֹשִׂין בְּנֵי הֶחָצֵר זֶה עִם זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת'; וְשֶׁעוֹשִׂין אַנְשֵׁי הַמָּבוֹי זֶה עִם זֶה, אוֹ כָּל בְּנֵי הַמְּדִינָה, הוּא הַנִּקְרָא 'שִׁתּוּף'.

ח. אֵין מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת, אֶלָּא בְּפַת שְׁלֵמָה בִּלְבַד. אֲפִלּוּ כִּכַּר מַאֲפֵה סְאָה [- משקל גדול], וְהִיא פְּרוּסָה - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; הָיְתָה שְׁלֵמָה, וְהִיא כְּאִסָּר [- סוג מטבע] - מְעָרְבִין בָּהּ. וּכְשֵׁם שֶׁמְּעָרְבִין בְּפַת תְּבוּאָה, כָּךְ מְעָרְבִין בְּפַת אֹרֶז וּבְפַת עֲדָשִׁים; אֲבָל לֹא בְּפַת דֹּחַן. וְשִׁתּוּף, בֵּין בְּפַת בֵּין בִּשְׂאָר

מתוך מהדורת חזק

אֲכָלִין. בְּכָל אֹכֶל מִשְׁתַּתְּפִין - חוּץ מִן הַמַּיִם בִּפְנֵי עַצְמָן, אוֹ מֶלַח בִּפְנֵי עַצְמוֹ; וְכֵן כְּמֵהִין וּפִטְרִיּוֹת - אֵין מִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן, שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבִין כָּאֲכָלִים. עֵרֶב מַיִם עִם מֶלַח - נַעֲשָׂה כְּמוּרְיָס [רוטב דגים], וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ.

ט. וְכַמָּה שִׁעוּר [כמות] הָאֹכֶל שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בּוֹ? כִּגְרוֹגֶרֶת [תאנה יבשה] לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי, אוֹ מִבְּנֵי הַמְּדִינָה - וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנָה עָשָׂר, אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל אִם הָיוּ מְרֻבִּין עַל זֶה - שִׁעוּרוֹ שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, שֶׁהֵן כִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר גְּרוֹגְרוֹת, שֶׁהֵן כְּשִׁשָּׁה בֵיצִים בֵּינוֹנִיּוֹת; אֲפִלּוּ הָיוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין אֲלָפִים וּרְבָבוֹת, שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכֻלָּן.

י. כָּל אֹכֶל שֶׁהוּא נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא - כְּגוֹן פַּת, וּמִינֵי דָגָן, וּבָשָׂר חַי - אִם יִשְׁתַּתְּפוּ בוֹ, שִׁעוּרוֹ מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת; וְכֹל שֶׁהוּא לִפְתָּן [-תבשיל שנאכל עם לחם], וְדָרֵךְ הָעָם לֶאֱכֹל בּוֹ פִּתָּן - כְּגוֹן יַיִן מְבֻשָּׁל, וּבְשַׂר צָלִי, וְחֹמֶץ, וּמוּרְיָס, וְזֵיתִים, וְאִמָּהוֹת שֶׁל בְּצָלִים - שִׁעוּרוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל בּוֹ [עם לחם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

יא. נִשְׁתַּתְּפוּ בְּיַיִן חַי [ללא מים], שִׁעוּרוֹ שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת לְכֻלָּן; וְכֵן בְּשֵׂכָר, שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת. בֵּיצִים, שְׁתַּיִם; וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן, וַאֲפִלּוּ הֵן חַיּוֹת. רִמּוֹנִים, שְׁתַּיִם. אֶתְרוֹג, אֶחָד. חֲמִשָּׁה אֲגוֹזִים, חֲמִשָּׁה אֲפַרְסְקִין. לִיטְרָא יָרָק, בֵּין חַי בֵּין שָׁלוּק; וְאִם הָיָה בָּשֵׁל וְלֹא בָּשֵׁל - אֵין מְעָרְבִין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה [ולהלן מפרט של מידות ומשקלות:]. עוּכְלָא תְּבָלִין, קַב תְּמָרִים, קַב גְּרוֹגְרוֹת, מָנֶה דְּבֵלָה, קַב תַּפּוּחִין. כְּשׁוּת [מין צמח], כִּמְלֹא הַיָּד. פּוֹלִין לַחִין, כִּמְלֹא הַיָּד. חָזִין, לִיטְרָא. וְהַתְּרִדִּין - הֵן הַיָּרָק, וּמְעָרְבִין בָּהֶן. עֲלֵי בְּצָלִים - אֵין מְעָרְבִין בָּהֶן, אֶלָּא אִם הִבְצִילוּ וְנַעֲשָׂה אֹרֶךְ כָּל עָלֶה מֵהֶן זֶרֶת; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן, אֵינוֹ אֹכֶל. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִין - כְּלִפְתָּן הֵן, וּלְפִיכָךְ נָתְנוּ בָּהֶן שִׁעוּרִין אֵלּוּ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכָל הָאֲכָלִין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר הַשִּׁתּוּף.

יב. לִיטְרָא הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, מְלֹא שְׁתֵּי רְבִיעִיּוֹת; וְעוּכְלָא, חֲצִי רְבִיעִית. וּמָנֶה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, מֵאָה דִּינָר; וְהַדִּינָר, שֵׁשׁ מָעִין; וְהַמָּעָה, מִשְׁקַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שְׂעוֹרוֹת; וְהַסֶּלַע, אַרְבָּעָה דִּינָרִין. וְהָרְבִיעִית, מַחֲזֶקֶת מִן הַמַּיִם אוֹ מִן הַיַּיִן מִשְׁקַל שִׁבְעָה עָשָׂר דִּינָרִין וַחֲצִי דִּינָר בְּקֵרוּב; נִמְצֵאת הַלִּיטְרָא, מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים דִּינָר, וְהָעוּכְלָא, מִשְׁקַל תִּשְׁעָה דִּינָרִין פָּחוֹת רְבִיעַ.

יג. סְאָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מָקוֹם, שִׁשָּׁת קַבִּין; וְהַקַּב, אַרְבַּעַת לֹגִין; וְהַלֹּג, אַרְבַּע רְבִיעִיּוֹת; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ מִדַּת הָרְבִיעִית וּמִשְׁקָלָהּ. וְאֵלּוּ הַשִּׁעוּרִין שֶׁאָדָם צָרִיךְ לִזְכֹּר אוֹתָן תָּמִיד.

יד. אֹכֶל שֶׁהוּא מֻתָּר בַּאֲכִילָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר לָזֶה הַמְעָרֵב - הֲרֵי זֶה מְעָרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ. כֵּיצַד? מִשְׁתַּתֵּף הוּא הַנָּזִיר בְּיַיִן, וְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה. וְכֵן הַנּוֹדֵר מֵאֹכֶל זֶה, אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכְלֶנּוּ - מְעָרֵב בּוֹ וּמִשְׁתַּתֵּף בּוֹ; שֶׁאִם אֵינוֹ רָאוּי לָזֶה, הֲרֵי הוּא רָאוּי לְאַחֵר.

טו. אֲבָל דָּבָר הָאָסוּר לַכֹּל - כְּגוֹן טֶבֶל [תבואה לא מעושרת], אֲפִלּוּ טֶבֶל שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְכֵן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ כַּהֹגֶן, וְכֵן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כַּהֲלָכָה - אֵין מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בָּהֶן. אֲבָל מְעָרְבִין וּמִשְׁתַּתְּפִין בִּדְמַאי [ספק מעושר], מִפְּנֵי שֶׁרָאוּי [ומותר] לַעֲנִיִּים; וּבְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ [- תוספת מחיר לפדיה] - שֶׁאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב; וּמְעָרְבִין בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי שָׁם לַאֲכִילָה - אֲבָל לֹא בִּגְבוּלִין [חוץ לירושלים].

טז. כֵּיצַד מְעָרְבִין בַּחֲצֵרוֹת? גּוֹבִין חַלָּה אַחַת שְׁלֵמָה מִכָּל בַּיִת וּבַיִת, וּמַנִּיחִין הַכֹּל בִּכְלִי אֶחָד בְּבַיִת אֶחָד מִבָּתֵּי הֶחָצֵר, אֲפִלּוּ בְּבַיִת הַתֶּבֶן אוֹ בְּבֵית הַבָּקָר אוֹ בֵּית הָאוֹצָר [מחסן]; אֲבָל אִם נְתָנוּ בְּבֵית שַׁעַר [חדר שומר השער], אֲפִלּוּ בֵּית שַׁעַר שֶׁל יָחִיד, אוֹ בְּאַכְסַדְרָה [חדר בעל שלש קירות], אוֹ בְּמִרְפֶּסֶת, אוֹ בְּבַיִת שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינוֹ עֵרוּב. וּכְשֶׁמְּקַבֵּץ הָעֵרוּב, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב'; וְאוֹמֵר: 'בְּעֵרוּב זֶה יִהְיֶה מֻתָּר לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבַּיִת לְבַיִת בְּשַׁבָּת'. וְיֵשׁ לְקָטָן לִגְבּוֹת עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וּבַיִת שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ עֵרוּב, אֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן [- כשאר השכנים -] אֶת הַפַּת; וְאִם הָיוּ רְגִילִין לְהַנִּיחַ בּוֹ [- בבית זה] - אֵין מְשַׁנִּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי דַרְכֵי שָׁלוֹם.

יז. וְכֵיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמָבוֹי? גּוֹבֶה אֹכֶל כִּגְרוֹגֶרֶת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, אוֹ פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת אִם הָיוּ מְרֻבִּין, וּמַנִּיחַ הַכֹּל בִּכְלִי אֶחָד בְּחָצֵר מֵחַצְרוֹת הַמָּבוֹי, אוֹ בְּבַיִת מִן הַבָּתִּים - אֲפִלּוּ בַּיִת קָטָן אוֹ אַכְסַדְרָה אוֹ מִרְפֶּסֶת - הֲרֵי זֶה שִׁתּוּף; אֲבָל אִם הִנִּיחוֹ בַּאֲוִיר מָבוֹי, אֵינוֹ שִׁתּוּף. וְאִם הִנִּיחַ הַכְּלִי בְּחָצֵר - צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ הַכְּלִי מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר. וּמְבָרֵךְ 'עַל מִצְוַת עֵרוּב', וְאוֹמֵר: 'בְּזֶה הַשִּׁתּוּף יִהְיֶה מֻתָּר לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מֵחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי בְּשַׁבָּת'.

יח. חָלְקוּ אֶת הָעֵרוּב אוֹ אֶת הַשִּׁתּוּף - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּבַיִת אֶחָד, אֵינוֹ עֵרוּב; אֲבָל אִם מִלְּאוּ אֶת הַכְּלִי מִן הָעֵרוּב, וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מְעַט וְהִנִּיחוּהוּ בִּכְלִי אַחֵר - מֻתָּר.

יט. הַמִּשְׁתַּתְּפִין בַּמָּבוֹי, צְרִיכִין לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ הַתִּינוֹקוֹת תּוֹרַת עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי אֵין הַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִין [ויודעים] מַה נַּעֲשָׂה בַּמָּבוֹי; לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּבוֹי בְּפַת, סוֹמְכִין עָלָיו, וְאֵין צְרִיכִין לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת, שֶׁהֲרֵי הַתִּינוֹקוֹת מַכִּירִין בְּפַת. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בַּבַּיִת, וְקָדַשׁ עֲלֵיהֶן הַיּוֹם [נכנסה שבת, וטרם עירבו] - פַּת שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן, סוֹמְכִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת; וְאִם רָצוּ לִסְמֹךְ עָלֶיהָ מִשּׁוּם שִׁתּוּף - סוֹמְכִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְסֻבִּין בְּחָצֵר.

כ. לָקַח אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר פַּת אַחַת, וְאָמַר: 'הֲרֵי זֶה לְכָל בְּנֵי הֶחָצֵר', אוֹ אֹכֶל כִּשְׁתֵּי סְעוּדוֹת, וְאָמַר: 'הֲרֵי זֶה לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי' - אֵינוֹ צָרִיךְ לִגְבּוֹת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד; אֲבָל צָרִיךְ לְזַכּוֹת [להקנות] לָהֶן בּוֹ עַל יְדֵי אַחֵר [- כדי שייצא מדשותו לרשות השכנים]. וְיֵשׁ לוֹ [- ויכול] לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ הָעִבְרִי, וְעַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ; אֲבָל לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִיִּים - מִפְּנֵי שֶׁדָּם כְּיָדוֹ. וְכֵן יֵשׁ לוֹ לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי {שִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִית,} (עבדו ושפחתו העברים) אַף עַל פִּי

{שֶׁהִיא קְטַנָּה} (שהם קטנים) - שֶׁהַקָּטָן זוֹכֶה לַאֲחֵרִים בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הֶחָצֵר אוֹ לִבְנֵי הַמָּבוֹי שֶׁהֲרֵי זִכָּה לָהֶן וְעֵרֵב עֲלֵיהֶן - שֶׁזְּכוּת הִיא לָהֶן, וְזָכִין לָאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו.

כא. אֵין מְעָרְבִין וְלֹא מִשְׁתַּתְּפִין בְּשַׁבָּת, אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם; וּמְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סָפֵק מִן הַיּוֹם, סָפֵק מִן הַלַּיְלָה. וּלְעוֹלָם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הָעֵרוּב אוֹ הַשִּׁתּוּף מָצוּי וְאֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָךְ, אִם נָפַל עָלָיו גַּל [אבנים], אוֹ אָבַד, אוֹ נִשְׁרַף, אוֹ שֶׁהָיָה תְּרוּמָה וְנִטְמֵאת מִבְּעוֹד יוֹם - אֵינוֹ עֵרוּב; [אבד] מִשֶּׁחֲשֵׁכָה [- ונכנסה שבת], הֲרֵי זֶה עֵרוּב; וְאִם סָפֵק, הֲרֵי זֶה עֵרוּב - שֶׁסְּפֵק הָעֵרוּב, כָּשֵׁר.

כב. נָתַן הָעֵרוּב אוֹ הַשִּׁתּוּף בְּמִגְדָּל, וְנָעַל עָלָיו, וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ קֹדֶם שֶׁחֲשֵׁכָה - אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא הָעֵרוּב, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁאָבַד וְאֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ. הִפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אוֹ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה, וְהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה תְּרוּמָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ; שֶׁעַדַיִן הִיא טֶבֶל כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

פֶּרֶק ב

א. אַנְשֵׁי הֶחָצֵר שֶׁעֵרְבוּ כֻּלָּן, חוּץ מֵאֶחָד מֵהֶן שֶׁלֹּא עֵרַב עִמָּהֶן - בֵּין מֵזִיד, בֵּין שׁוֹגֵג - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, וְאָסוּר לְכֻלָּן לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר אוֹ מִן הֶחָצֵר לְבָתֵּיהֶם. בִּטֵּל לָהֶן זֶה שֶׁלֹּא עֵרַב רְשׁוּת חֲצֵרוֹ בִּלְבַד, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר וּמֵחָצֵר לְבָתֵּיהֶם; אֲבָל לְבֵיתוֹ, אָסוּר. בִּטֵּל לָהֶן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וּרְשׁוּת חֲצֵרוֹ, הֲרֵי כֻּלָּם מֻתָּרִין; הֵן מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁעֵרְבוּ, וַהֲרֵי בִּטֵּל לָהֶן רְשׁוּת בֵּיתוֹ וַחֲצֵרוֹ; וְגַם הוּא מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ רְשׁוּת, וַהֲרֵי הוּא כְּאוֹרֵחַ אֶצְלָם, וְהָאוֹרֵחַ אֵינוֹ אוֹסֵר.

ב. הַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ סְתָם [-ולא פירט ביתו או חצרו] - רְשׁוּת חֲצֵרוֹ בִּטֵּל, רְשׁוּת בֵּיתוֹ לֹא בִּטֵּל. וְהַמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לִבְנֵי חָצֵר, צָרִיךְ לְבַטֵּל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפֵרוּשׁ, וְאוֹמֵר: 'רְשׁוּתִי מְבֻטֶּלֶת לְךָ, וּלְךָ, וּלְךָ'; וְהַיּוֹרֵשׁ מְבַטֵּל רְשׁוּת אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת מוֹרִישׁוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁהַיּוֹרֵשׁ - תַּחַת מוֹרִישׁוֹ הוּקַם לְכָל דָּבָר, וּבִטּוּל רְשׁוּת בְּשַׁבָּת מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה.

ג. בִּטְּלוּ אֵלּוּ הַמְעָרְבִין רְשׁוּתָם לָזֶה שֶׁלֹּא עֵרַב - הוּא מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאַר לְבַדּוֹ; וְהֵם אֲסוּרִין, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לָהֶן רְשׁוּת. וְאֵין אוֹמְרִין: 'יִהְיוּ כְּאוֹרְחִים אֶצְלוֹ'; שֶׁאֵין רַבִּים אוֹרְחִין אֵצֶל אֶחָד.

ד. הָיוּ אֵלּוּ שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, שְׁנַיִם אוֹ יָתֵר - אִם בִּטְּלוּ רְשׁוּתָם לַמְעָרְבִין - הַמְעָרְבִין מֻתָּרִין, וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא עֵרְבוּ אֲסוּרִין [שאין הרבים נעשים אורחים]. וְאֵין הַמְעָרְבִין יְכוֹלִים לְבַטֵּל רְשׁוּתָם לַשְּׁנַיִם שֶׁלֹּא עֵרְבוּ, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ; וַאֲפִלּוּ חָזַר הָאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב, וּבִטֵּל רְשׁוּת לַשְּׁנֵי שֶׁלֹּא עֵרַב - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבִּטְּלוּ לוֹ הַמְעָרְבִין, אָסוּר הָיָה. אֶחָד שֶׁעֵרַב, אֵינוֹ מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב; אֲבָל הָאֶחָד שֶׁלֹּא עֵרַב, מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד שֶׁעֵרַב.

ה. כְּשֵׁם שֶׁבַּעַל בַּיִת זֶה מְבַטֵּל לְבַעַל בַּיִת זֶה רְשׁוּתוֹ בְּחָצֵר אַחַת, כָּךְ מְבַטְּלִין מֵחָצֵר לְחָצֵר; וּמְבַטְּלִין, וְחוֹזְרִין וּמְבַטְּלִין. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁשָּׁרוּיִין בְּחָצֵר וְלֹא עֵרְבוּ - אֶחָד מֵהֶן מְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לַשֵּׁנִי, וְנִמְצָא הַשֵּׁנִי מְבַטֵּל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ חֲבֵרוֹ [ה'ראשון'], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה [ה'שני'] צָרְכָּיו [שימושיו בחצר, ויבטל הביטול]; וְחוֹזֵר הַשֵּׁנִי וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לָרִאשׁוֹן, וּמְבַטֵּל הָרִאשׁוֹן בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל לוֹ; וְכֵן כַּמָּה פְּעָמִים. וְיֵשׁ בִּטּוּל רְשׁוּת בְּחֲרָבָה [בית ריק, שפתוחים אליו שני בתים], כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא בְּחָצֵר.

ו. מִי שֶׁבִּטֵּל רְשׁוּתוֹ, וְחָזַר וּבִטֵּל בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁבִּטֵּל - אִם בְּמֵזִיד הוֹצִיא - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא עָמַד בְּבִטּוּלוֹ; וְאִם בְּשׁוֹגֵג הוֹצִיא - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּבִטּוּלוֹ. כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא קָדְמוּ וְהֶחְזִיקוּ אֵלּוּ שֶׁבִּטֵּל לָהֶן; אֲבָל אִם קָדְמוּ וְהֶחְזִיקוּ וְהוֹצִיאוּ - אִם חָזַר הוּא וְהוֹצִיא בֵּין שׁוֹגֵג בֵּין מֵזִיד, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן.

ז. שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִקִּיפוּם גּוֹיִם מִחִיצָה בְּשַׁבָּת - אֵין מְבַטְּלִין זֶה לָזֶה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְעָרֵב מֵאֶמֶשׁ. אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק - אִם מֵת מִבְּעוֹד יוֹם, הֲרֵי הַיּוֹרֵשׁ שֶׁאֵינוֹ מִבְּנֵי הֶחָצֵר אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; וְאִם מֵת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן מְעָרְבִין; אֲבָל מִבְּנֵי חָצֵר שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ רְשׁוּתוֹ לְאֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר - אִם מִבְּעוֹד יוֹם מֵת - אֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן מְעָרְבִין; וְאִם מֵת מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לָהֶן רְשׁוּת מוֹרִישׁוֹ.

ח. יִשְׂרָאֵל וְגֵר שֶׁשָּׁרוּיִין בִּמְעָרָה אַחַת, וּמֵת הַגֵּר מִבְּעוֹד יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחְזִיק [וקנה] יִשְׂרָאֵל אַחַר בִּנְכָסָיו עַד שֶׁחֲשֵׁכָה [למרות זאת -] - הֲרֵי זֶה הַמַּחְזִיק [אחר כניסת שבת] אוֹסֵר עַד שֶׁיְּבַטֵּל, שֶׁהֲרֵי הוּא כְּיוֹרֵשׁ; וְאִם מֵת הַגֵּר מִשֶּׁחֲשֵׁכָה [ונעשו ערוב לפני השבת] - אַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִיק יִשְׂרָאֵל אַחַר בִּנְכָסָיו - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, אֶלָּא בְּהֶתֵּרוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא עוֹמֵד.

ט. יִשְׂרָאֵל הַדָּר עִם הַנָּכְרִי אוֹ עִם גֵּר תּוֹשָׁב [- גוי שמקיים מצוות בני נח] בְּחָצֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו; שֶׁדִּירַת הַגּוֹי אֵינָהּ דִּירָה, אֶלָּא כִּבְהֵמָה הוּא חָשׁוּב. וְאִם הָיוּ שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים אוֹ יָתֵר, וְגוֹי שׁוֹכֵן עִמָּהֶם - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עֲלֵיהֶם; וְדָבָר זֶה - גְּזֵרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ גוֹי עִמָּהֶם, שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ מִמַּעֲשָׂיו. וְלָמָּה לֹא גָּזְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי אֶחָד? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ דָּבָר מָצוּי - שֶׁהֲרֵי יִפְחַד שֶׁמָּא יִתְיַחֵד עִמּוֹ וַיַּהַרְגֶנּוּ, וּכְבָר אָסְרוּ לְהִתְיַחֵד עִם הַגּוֹי.

י. שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי הַשּׁוֹכְנִים בְּחָצֵר אַחַת, וְעֵרְבוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים לְעַצְמָם - לֹא הוֹעִיל כְּלוּם; וְכֵן אִם בִּטְּלוּ לַגּוֹי, אוֹ בִּטֵּל לָהֶן, אוֹ בִּטְּלוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים זֶה לָזֶה וְנַעֲשׂוּ כְּיָחִיד עִם הַגּוֹי - לֹא הוֹעִילוּ כְּלוּם; שֶׁאֵין עֵרוּב מוֹעִיל בִּמְקוֹם גּוֹי, וְאֵין בִּטּוּל רְשׁוּת מוֹעִיל בִּמְקוֹם גּוֹי; וְאֵין לָהֶן תַּקָּנָה, אֶלָּא

שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ רְשׁוּתוֹ, וְיַעֲשֶׂה הַגּוֹי כְּאִלּוּ הוּא אוֹרֵחַ עִמָּהֶן.
וְכֵן אִם הָיוּ גּוֹיִם רַבִּים - מַשְׁכִּירִין רְשׁוּתָם לְיִשְׂרְאֵלִים,
וְהַיִּשְׂרְאֵלִים מְעָרְבִין וּמַתִּירִין. וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד שֶׁשָּׂכַר מִן הַגּוֹי
- מְעָרֵב עִם שְׁאָר הַיִּשְׂרְאֵלִים, וְיַתִּירוּ כֻּלָּם; וְאֵין כָּל אֶחָד
וְאֶחָד צָרִיךְ לִשְׂכֹּר מִן הַגּוֹי.

יא. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד וְגוֹי דָּרִים
בַּפְּנִימִית וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בַּחִיצוֹנָה, אוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל וְגוֹי
בַּחִיצוֹנָה וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד בַּפְּנִימִית - חֲרֵי זֶה אוֹסֵר עַל
הַחִיצוֹנָה עַד שֶׁיִּשְׂכֹּר מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי רַגְלֵי שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי
מְצוּיִים שָׁם; וְהַפְּנִימִי, מֵתֶר בַּפְּנִימִית.

יב. שׂוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת; שֶׁהַשְּׂכִירוּת כְּבִטּוּל רְשׁוּת
הִיא, שֶׁאֵינָהּ שְׂכִירוּת וַדַּאִית, אֶלָּא הֶכֵּר בִּלְבַד; לְפִיכָךְ,
שׂוֹכְרִין מִן הַגּוֹי אֲפִלּוּ בְּפָחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל גּוֹי
מַשְׂכֶּרֶת שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְכֵן שְׂכִירוֹ אוֹ שַׁמָּשׁוֹ מַשְׂכִּירִין שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ; וַאֲפִלּוּ הָיוּ שְׂכִירוֹ אוֹ שַׁמָּשׁוֹ יִשְׂרְאֵלִי, חֲרֵי זֶה
מַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ. שָׁאַל מִן הַגּוֹי מָקוֹם לְהַנִּיחַ בּוֹ חֲפָצָיו,
וְהִשְׁאִילוֹ - חֲרֵי נִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וּמַשְׂכִּיר שֶׁלֹּא
מִדַּעְתּוֹ. הָיוּ לְגוֹי שְׁנֵי שְׂכִירִים אוֹ שַׁמָּשִׁים אוֹ נָשִׁים רַבּוֹת -
אִם הִשְׂכִּיר אֶחָד מֵהֶן, דַּיּוֹ.

יג. שְׁנֵי יִשְׂרְאֵלִים וְגוֹי הַדָּרִים בְּחָצֵר אַחַת, וְשָׂכְרוּ מִן הַגּוֹי
בְּשַׁבָּת - חוֹזֵר הָאֶחָד וּמְבַטֵּל רְשׁוּתוֹ לַשֵּׁנִי, וּמֵתָּר; וְכֵן אִם
מֵת הַגּוֹי בְּשַׁבָּת - מְבַטֵּל הַיִּשְׂרְאֵלִי לְיִשְׂרָאֵל הָאַחֵר, וְיִהְיֶה
מֻתָּר לְסַלְּטֵל.

יד. גּוֹי שֶׁהִשְׂכִּיר מִגּוֹי - אִם אֵין הָרִאשׁוֹן יָכוֹל לְהוֹצִיא
הַגּוֹי הַשֵּׁנִי עַד שֶׁיַּשְׁלִים זְמַן שְׂכִירוּתוֹ - שׂוֹכְרִין מִזֶּה הַגּוֹי
הַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי נִכְנַס תַּחַת הַבְּעָלִים; וְאִם יֵשׁ רְשׁוּת לָרִאשׁוֹן
לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי הַשּׂוֹכֵר מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה - אִם לֹא
הָיָה הַשֵּׁנִי עוֹמֵד וְשָׂכְרוּ הַיִּשְׂרְאֵלִים מִן הָרִאשׁוֹן, חֲרֵי אֵלּוּ
מֻתָּרִין.

טו. חָצֵר שֶׁיִּשְׂרְאֵלִים וְגוֹי שְׁרוּיִין [גרים] בָּהּ, וְהָיוּ חַלּוֹנוֹת
פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרְאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרְאֵלִי זֶה, וְעָשׂוּ עֵרוּב
דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהֵם מֻתָּרִין לְהוֹצִיא מִבַּיִת לְבַיִת
דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת, חֲרֵי הֵם אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבַּיִת לְבַיִת דֶּרֶךְ
פְּתָחִים, מִפְּנֵי הַגּוֹי, עַד שֶׁיַּשְׂכִּיר; שֶׁאֵין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעֵרוּב
כְּיָחִיד, בִּמְקוֹם הַגּוֹי.

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מְחַלֵּל שַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא [ברבים], אוֹ
שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה - חֲרֵי הוּא כְּגוֹי לְכָל דְּבָרָיו; וְאֵין
מְעָרְבִין עִמּוֹ, וְאֵינוֹ מְבַטֵּל, אֶלָּא שׂוֹכְרִין מִמֶּנּוּ כְּגוֹי. אֲבָל
אִם הָיָה מִן הַמִּינִים שֶׁאֵין עוֹבְדִין עֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵין
מְחַלְּלִין שַׁבָּת, כְּגוֹן צְדוֹקִין, וּבַיְתוֹסִין, וְכָל הַכּוֹפְרִים
בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה - כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה
בְּמִצְוַת עֵרוּב - אֵין מְעָרְבִין עִמּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בָּעֵרוּב,
וְאֵין שׂוֹכְרִין מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ כְּגוֹי; אֲבָל מְבַטֵּל הוּא
רְשׁוּתוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַכָּשֵׁר, וְזוֹ הִיא תַּקָּנָתוֹ. וְכֵן אִם הָיָה
יִשְׂרָאֵל אֶחָד כָּשֵׁר, וְזֶה הַצְּדוֹקִי, בְּחָצֵר - חֲרֵי זֶה אוֹסֵר
עָלָיו, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לוֹ.

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ג

א. חַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל
אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל זֶה, וְהָיָה קָרוֹב מִן הָאָרֶץ בְּתוֹךְ
עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֲפִלּוּ כֻּלּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ
עֲשָׂרָה, אוֹ כֻּלּוֹ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה וּמִקְצָתוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - אִם
רָצוּ יוֹשְׁבֵי שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת לְעָרֵב כֵּלָּן עֵרוּב אֶחָד, הָרְשׁוּת
בְּיָדָן, וְיַעֲשׂוּ כְּחָצֵר אַחַת, וּיְסַלְּטוּ מִזּוֹ לָזוֹ; וְאִם רָצוּ,
מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן. הָיָה הַחַלּוֹן
פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה, אוֹ שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה - מְעָרְבִין
שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחַלּוֹן שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת; אֲבָל
שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָתִּים, אֲפִלּוּ הָיָה לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְכֵן חַלּוֹן שֶׁבֵּין
בַּיִת לַעֲלִיָּה [- עליית הגג] - אִם רָצוּ מְעָרְבִין עֵרוּב אֶחָד, אַף
עַל פִּי שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן סֻלָּם; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַרְבָּעָה עַל
אַרְבָּעָה. הָיָה חַלּוֹן עָגֹל - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְרַבֵּעַ בּוֹ אַרְבָּעָה
עַל אַרְבָּעָה, חֲרֵי הוּא כִּמְרֻבָּע.

ג. כֵּיצַד שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, אוֹ מַתְבֵּן [ערמת תבן] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי
חֲצֵרוֹת - פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים [- אינו גורם להחשיבם לב'
חצרות ולכן] - מְעָרְבִין עֵרוּב אֶחָד, וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם. הָיָה
גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, אוֹ יָתֵר עַל כֵּן - מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֵלּוּ
לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן; וְאִם הָיָה בֵּינֵיהֶן סֻלָּם מִכָּאן וְסֻלָּם
מִכָּאן, חֲרֵי הֵן כְּפָתַח, וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין אֶחָד [- במשותף].
וַאֲפִלּוּ הָיָה הַסֻּלָּם זָקוּף וְסָמוּךְ לַכֹּתֶל, שֶׁהֲרֵי אֵין יְכוֹלִין
לַעֲלוֹת בּוֹ עַד שֶׁיְּמַשֵּׁךְ וְיִתְרַחֵק מִתַּחְתָּיו מִן הַכֹּתֶל - חֲרֵי זֶה
מַתִּיר; וַאֲפִלּוּ לֹא הָיָה מַגִּיעַ רֹאשׁ הַסֻּלָּם לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל - אִם
נִשְׁאַר בֵּינֵיהֶן פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה [טפחים], חֲרֵי זֶה מַתִּיר,
וּמְעָרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ.

ד. הָיָה הַכֹּתֶל רָחָב אַרְבָּעָה, וְעָשָׂה סֻלָּם מִכָּאן וְסֻלָּם מִכָּאן
- אַף עַל פִּי שֶׁהַסֻּלָּמוֹת מְרֻחָקוֹת זֶה מִזֶּה - אִם רָצוּ, מְעָרְבִין
אֶחָד. אֵין בְּרֹחַב הַכֹּתֶל אַרְבָּעָה - אִם אֵין בֵּין הַסֻּלָּמוֹת
שְׁלֹשָׁה, מְעָרְבִין אֶחָד; הָיָה בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה, מְעָרְבִין שְׁנַיִם.

ה. בָּנָה מַצֵּבָה [ספסל] עַל גַּבֵּי מַצֵּבָה בְּצַד הַכֹּתֶל - אִם יֵשׁ
בַּתַּחְתּוֹנָה [- בספסל התחתון] אַרְבָּעָה, מְמַעֵט [- ונחשב כפחות
מי' טפחים]; אֵין בַּתַּחְתּוֹנָה אַרְבָּעָה, וְאֵין בֵּינָהּ לְבֵין הָעֶלְיוֹנָה
שְׁלֹשָׁה, מְמַעֵט; וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין אֶחָד. וְכֵן בְּמַדְרֵגוֹת שֶׁל
עֵץ שֶׁסְּמָכָן לַכֹּתֶל.

ו. כֹּתֶל גָּבוֹהַּ שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, וְזִיז [בליטה] יוֹצֵא
בְּאֶמְצָעִיתוֹ - אִם נִשְׁאַר מִן הַזִּיז עַד רֹאשׁ הַכֹּתֶל פָּחוֹת
מֵעֲשָׂרָה, מַנִּיחַ סֻלָּם לִפְנֵי הַזִּיז, וּמְעָרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; אֲבָל
אִם הִנִּיחַ הַסֻּלָּם בְּצַד הַזִּיז, אֵינוֹ מְמַעֵט. הָיָה הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ
תִּשְׁעָה עָשָׂר טֶפַח - מוֹצִיא [זיז] אֶחָד בָּאֶמְצַע, וּמְעָרְבִין
אֶחָד, אִם רָצוּ; שֶׁהֲרֵי מִן הַזִּיז עַד הָאָרֶץ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וּמִן
הַזִּיז עַד רֹאשׁ הַכֹּתֶל פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. הָיָה הַכֹּתֶל גָּבוֹהַּ
עֶשְׂרִים טֶפַח, צָרִיךְ שְׁנֵי זִיזִין זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה, עַד שֶׁיִּהְיֶה

בֵּין הַזִּיז הַתַּחְתּוֹן וּבֵין הָאָרֶץ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה, וּבֵין הַזִּיז הָעֶלְיוֹן וּבֵין רֹאשׁ הַכֹּתֶל פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה; וּמְעָרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ.

ז. דֶּקֶל שֶׁחָתְכוּ וּסְמָכוֹ עַל רֹאשׁ הַכֹּתֶל וְעַל הָאָרֶץ - מְעָרְבִין אֶחָד, אִם רָצוּ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְקָבְעוֹ בַּבִּנְיָן. וְכֵן הַסֶּלָּם - כָּבְדוֹ קוֹבְעוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַבְּרוֹ בַּבִּנְיָן. הָיוּ קַשִּׁין מַבְדִּילִין בֵּין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת, וְסֶלָּם מִכָּאן וְסֶלָּם מִכָּאן - אֵין מְעָרְבִין אֶחָד; שֶׁהֲרֵי אֵין כַּף הָרֶגֶל עוֹלָה בַּסֶּלָּם, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ עַל מַה יִּסְמֹךְ [- שהסולם יתמוטט]. הָיָה הַסֶּלָּם בָּאֶמְצַע, וְקַשִּׁין מִכָּאן וְקַשִּׁין מִכָּאן [- מחיצה מקש ובאמצע עמוד לתמיכת הסולם] - אִם רָצוּ, מְעָרְבִין שְׁנַיִם.

ח. הָיָה אִילָן בְּצַד הַכֹּתֶל, וְעָשָׂהוּ סֻלָּם לַכֹּתֶל - אִם רָצוּ, מְעָרְבִין אֶחָד, הוֹאִיל וְאִסּוּר שְׁבוּת [- מדברי חכמים] הוּא שֶׁגָּרַם לוֹ שֶׁלֹּא יַעֲלֶה בָּאִילָן. עָשָׂה אֲשֵׁרָה [אילן לעבודה זרה] סֻלָּם לַכֹּתֶל - אֵין מְעָרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לַעֲלוֹת עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי הִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה.

ט. כֹּתֶל שֶׁגָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה, וּבָא לְמַעֲטוֹ [ע"י הגבהת הקרקע] כְּדֵי לְעָרֵב עֵרוּב אֶחָד - אִם יֵשׁ בְּאֹרֶךְ הַמְּעוּט [- לרוחב הכותל] {אַרְבָּעָה}(עשרה) טְפָחִים, מְעָרְבִין אֶחָד; סָתַר מִקְצָת הַכֹּתֶל [מלמעלה] עַד שֶׁנִּתְמַעֵט מֵעֲשָׂרָה [בצד אחד] - צִדּוֹ הַקָּצָר, נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְחָצֵר זוֹ [להשתמש ולהניח חפצים על הכותל], וּשְׁאָר הַכֹּתֶל הַגָּבוֹהַּ, לְבֵין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת.

י. נִפְרַץ הַכֹּתֶל הַגָּבוֹהַּ שֶׁבֵּינֵיהֶן - אִם הָיְתָה הַפִּרְצָה [לרוחב] עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת, מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין; וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּפֶתַח. וְאִם הָיְתָה יָתֵר מֵעֶשֶׂר - מְעָרְבִין עֵרוּב אֶחָד, וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין.

יא. הָיְתָה הַפִּרְצָה פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר, וּבָא לְהַשְׁלִימָהּ לְיָתֵר מֵעֶשֶׂר - חוֹזֵק [סותר] בַּכֹּתֶל גֹּבַהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּמְעָרְבִין עֵרוּב אֶחָד; וְאִם בָּא לִפְרֹץ לְכַתְּחִלָּה פִּרְצָה יָתֵר מֵעֶשֶׂר בְּכָל הַכֹּתֶל, צָרִיךְ לִהְיוֹת גֹּבַהּ הַפִּרְצָה מְלֹא קוֹמָתוֹ [- שיראו הבתים בברור דרך הפתח].

יב. חָרִיץ [בקרקע] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת, עָמֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר - מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין; פָּחוֹת מִכָּאן - מְעָרְבִין אֶחָד, וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם. וְאִם מִעֵט עָמְקוֹ בְּעָפָר אוֹ בְּצְרוֹרוֹת - מְעָרְבִין אֶחָד, וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם; שֶׁסְּתָם עָפָר וּצְרוֹרוֹת בְּחָרִיץ, מְבֻטָּלִין הֵן. אֲבָל אִם מִלְּאָהוּ תֶּבֶן אוֹ קַשׁ - אֵינָן מְמַעֲטִין עַד שֶׁיְּבֻטַּל [- יחליט להשאירם שם].

יג. וְכֵן אִם מִעֵט רָחְבּוֹ בְּלוּחַ אוֹ בְּקָנֶה [- שאסור לטלטלם בשבת] שֶׁהוֹשִׁיטוֹ בְּאֹרֶךְ כָּל הֶחָרִיץ - מְעָרְבִין אֶחָד, וְאֵין מְעָרְבִין שְׁנַיִם; וְכָל הַדָּבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן הַסַּל וְהַסִּפֶל - אֵין מְמַעֲטִין בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן חִבְּרוֹ בָּאָרֶץ חִבּוּר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמְטוֹ עַד שֶׁיְּחַפֵּר בְּדֶקֶר [מעדר].

יד. נָתַן לוּחַ שֶׁרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל רֹחַב הֶחָרִיץ, מְעָרְבִין אֶחָד; וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין. וְכֵן שְׁתֵּי גְּצָצְטְרִיּוֹת [מרפסות] זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ - אִם הוֹשִׁיט לוּחַ שֶׁרָחָב אַרְבָּעָה טְפָחִים מִזּוֹ לָזוֹ, מְעָרְבִין עֵרוּב אֶחָד; וְאִם רָצוּ, מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן. הָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ, וְאֵינָן בְּשָׁוֶה, אֶלָּא אַחַת לְמַעְלָה מֵחֲבֶרְתָּהּ - אִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶן פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה טְפָחִים, הֲרֵי הֵן כִּגְצָצְטְרָה אַחַת; וְאִם יֵשׁ בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה אוֹ יָתֵר, מְעָרְבִין אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן.

טו. כֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁהוּא רָחָב, וְהָיָה גָּבוֹהַּ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים מֵחָצֵר זוֹ וְשָׁוֶה לְקַרְקַע חָצֵר שְׁנִיָּה - נוֹתְנִין רָחְבּוֹ לְחָצֵר שֶׁהוּא שָׁוֶה לוֹ; מִפְּנֵי שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ נַחַת לָזֶה וְקָשֶׁה לָזֶה, נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְאֵלּוּ שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לָהֶם בְּנַחַת.

טז. הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַחֲצֵרוֹת נָמוּךְ מֵחָצֵר הָעֶלְיוֹנָה וְגָבוֹהַּ מֵחָצֵר הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁנִּמְצְאוּ בְּנֵי הָעֶלְיוֹנָה מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּעָבְיוֹ [- בגג הכותל] עַל יְדֵי שִׁלְשׁוּל [חבל], וּבְנֵי הַתַּחְתּוֹנָה מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּעָבְיוֹ עַל יְדֵי זְרִיקָה - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בּוֹ, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עֵרוּב אֶחָד; אֲבָל אִם לֹא עֵרְבוּ - אֵין מַכְנִיסִין מֵעֲבִי כֹּתֶל זֶה לַבָּתִּים, וְאֵין מוֹצִיאִין מֵהַבָּתִּים לְעָבְיוֹ.

יז. שְׁנֵי בָּתִּים שֶׁבֵּינֵיהֶם חֲרָבָה שֶׁהִיא רְשׁוּת הַיָּחִיד - אִם יְכוֹלִין שְׁנֵיהֶן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחֲרָבָה עַל יְדֵי זְרִיקָה, אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה; וְאִם הָיָה תַּשְׁמִישָׁהּ לָזֶה בְּנַחַת, וְהָאַחֵר אֵינוֹ יָכוֹל לִזְרֹק לָהּ מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲמֻקָּה מִמֶּנָּּה - הֲרֵי זֶה שֶׁהִיא לוֹ בְּנַחַת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה.

יח. כָּל גַּגּוֹת הָעִיר, אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה גָּבוֹהַּ וְזֶה נָמוּךְ, עִם כָּל הַחֲצֵרוֹת, עִם כָּל הַקַּרְפֵּפוֹת [-מין חצר] שֶׁהֵקָּפוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה שֶׁאֵין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם [- מאה אמה על חמישים], עִם עֲבִי הַכְּתָלִים שֶׁבֵּין הַחֲצֵרוֹת, עִם הַמְּבוֹאוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְחִי אוֹ קוֹרָה - כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן; וּמְטַלְטְלִין בְּכֻלָּן בְּלֹא עֵרוּב, כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן [ששהו שם בשבת], אֲבָל לֹא כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ.

יט. כֵּיצַד? כְּלִי שֶׁשָּׁבַת בְּתוֹךְ הֶחָצֵר - בֵּין עֵרְבוּ אַנְשֵׁי הֶחָצֵר, בֵּין לֹא עֵרְבוּ - מֻתָּר לְהַעֲלוֹתוֹ מִן הֶחָצֵר לַגַּג, אוֹ לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל, וּמִן הַגַּג לְגַג אַחֵר הַסָּמוּךְ לוֹ אֲפִלּוּ הָיָה גָּבוֹהַּ מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא אוֹ נָמוּךְ, וּמִן הַגַּג הָאַחֵר לְחָצֵר שְׁנִיָּה, וּמֵחָצֵר שְׁנִיָּה לְגַג שְׁלִישִׁי שֶׁל חָצֵר שְׁלִישִׁית, וּמִגַּג שְׁלִישִׁי לְמָבוֹי, וּמִן הַמָּבוֹי לְגַג רְבִיעִי. עַד שֶׁיַּעֲבִירֶנּוּ כָּל הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וַחֲצֵרוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וְקַרְפֵּפוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת וְקַרְפֵּפוֹת, אוֹ דֶּרֶךְ שְׁלָשְׁתָּן מִזֶּה לָזֶה וּמִזֶּה לָזֶה - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בִּכְלִי זֶה לְבַיִת מִן הַבָּתִּים, אֶלָּא אִם עֵרְבוּ אַנְשֵׁי כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלּוּ עֵרוּב אֶחָד.

כ. וְכֵן אִם שָׁבַת הַכְּלִי בְּבַיִת, וְהוֹצִיאוֹ לְחָצֵר - לֹא יַעֲבִירֶנּוּ לְחָצֵר אַחֶרֶת, אוֹ לְגַג אַחֵר, אוֹ לְרֹאשׁ הַכֹּתֶל, אוֹ לְקַרְפֵּף, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמַּעֲבִירִין בָּהֶן כְּלִי זֶה, עֵרוּב אֶחָד.

כא. בּוֹר [מים] שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת - אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים,

מתוך מהדורת חזק

כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד דּוֹלֶה מֵרְשׁוּתוֹ. וְהֵיכָן מַעֲמִידִין אֶת הַמְּחִיצָה? אִם הָיְתָה לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִן הַמְּחִיצָה יוֹרֵד בְּתוֹךְ הַמַּיִם; וְאִם הָיְתָה הַמְּחִיצָה כֻּלָּהּ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה טֶפַח מִמֶּנָּה יוֹצֵא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה נִכֶּרֶת רְשׁוּת זֶה מֵרְשׁוּת זֶה.

כב. וְכֵן אִם עָשׂוּ עַל פִּי הַבּוֹר קוֹרָה רְחָבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים - זֶה מְמַלֵּא מִצַּד הַקּוֹרָה, וְזֶה מְמַלֵּא מִצִּדָּהּ הַשֵּׁנִי, וּכְאִלּוּ הִבְדִּילָה חֵלֶק זֶה מֵחֵלֶק זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהַמַּיִם מְעֹרָבִין מִלְּמַטָּה; קַל [הקלה] הוּא שֶׁהֵקֵלּוּ חֲכָמִים בְּמַיִם.

כג. בְּאֵר שֶׁבְּאֶמְצַע הַשְּׁבִיל בֵּין שְׁנֵי כָּתְלֵי חֲצֵרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻפְלֶגֶת [רחוקה] מִכֹּתֶל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים וּמִכֹּתֶל זֶה אַרְבָּעָה טְפָחִים - שְׁנֵיהֶם מְמַלְּאִים מִמֶּנָּה, וְאֵין צְרִיכִין לְהוֹצִיא זִיזִין [- קרש קטן להיכר] עַל גַּבָּהּ; שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר עַל חֲבֵרוֹ דֶּרֶךְ אֲוִיר.

כד. חָצֵר קְטַנָּה שֶׁנִּפְרְצָה בִּמְלוֹאָהּ לְחָצֵר גְּדוֹלָה מִבְּעוֹד יוֹם - אַנְשֵׁי גְדוֹלָה מְעָרְבִין לְעַצְמָן וּמֵתָּרִין, שֶׁהֲרֵי נִשְׁאַר לָהֶן פַּסִּין [דפנות] מִכָּאן וּמִכָּאן; וְאַנְשֵׁי קְטַנָּה אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבְּתֵּיהֶן לֶחָצֵר שֶׁלָּהֶן, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ עִם בְּנֵי הַגְּדוֹלָה עֵרוּב אֶחָד; שֶׁדָּיּוֹרִין [הדיירים] שֶׁל גְּדוֹלָה חֲשׁוּבִין בִּקְטַנָּה [שהקטנה כפתח לגדולה], וְאֵין דָּיּוֹרֵי קְטַנָּה חֲשׁוּבִין בִּגְדוֹלָה.

כה. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁעֵרְבוּ עֵרוּב אֶחָד דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבֵּינֵיהֶן, אוֹ דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן, וְנִסְתַּם הַפֶּתַח אוֹ הַחַלּוֹן בְּשַׁבָּת - כָּל אַחַת וְאַחַת מֻתֶּרֶת לְעַצְמָהּ; הוֹאִיל וְהֻתְּרָה מִקְצָת שַׁבָּת, הֻתְּרָה כֻּלָּהּ. וְכֵן שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁעֵרְבָה זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ, וְנָפַל כֹּתֶל שֶׁבֵּינֵיהֶן בְּשַׁבָּת - אֵלּוּ מֻתָּרִים לְעַצְמָן וּמוֹצִיאִין מִבָּתֵּיהֶן וּמְטַלְטְלִין עַד עִקַּר הַמְּחִיצָה, וְאֵלּוּ מְטַלְטְלִין כֵּן עַד עִקַּר הַמְּחִיצָה; הוֹאִיל וְהֻתְּרָה מִקְצָת שַׁבָּת, הֻתְּרָה כֻּלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתּוֹסְפוּ הַדָּיּוֹרִין - שֶׁהַדָּיּוֹרִין הַבָּאִין בְּשַׁבָּת, אֵינָן אוֹסְרִין. נִפְתַּח הַחַלּוֹן וְנַעֲשָׂה הַפֶּתַח בִּשְׁגָגָה, אוֹ שֶׁעָשׂוּ גוֹיִם לְדַעְתָּן [מדעת עצמם] - חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן. וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁהָיוּ קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ וְעֵרְבוּ, וְנִפְסְקוּ - אָסוּר לְטַלְטֵל מִזּוֹ לָזוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיוּ מֻקָּפוֹת מְחִיצָה; חָזְרוּ וְנִקְשְׁרוּ בְּשׁוֹגֵג, חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן.

פֶּרֶק ד

א. אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁהָיוּ כֻּלָּן אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד תָּמִיד - אַף עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ - אֵין צְרִיכִין עֵרוּב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וַעֲבָדָיו אוֹסְרִין עָלָיו, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעָרֵב עִמָּהֶן - כָּךְ אֵלּוּ כֻּלָּן כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד הֵן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כֻּלָּן סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד.

ב. וְכֵן אִם צָרְכוּ לַעֲשׂוֹת עֵרוּב עִם אַנְשֵׁי חָצֵר אַחֶרֶת - עֵרוּב אֶחָד לְכֻלָּן, וּפַת אַחַת בִּלְבַד מוֹלִיכִין לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁמְּעָרְבִין עִמּוֹ; וְאִם הָיָה הָעֵרוּב בָּא אֶצְלָן [הונח בחצרם] - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, כְּמוֹ הַבַּיִת שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ הָעֵרוּב שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן אֶת הַפַּת; שֶׁכָּל אֵלּוּ הַבָּתִּים, כְּבַיִת אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין.

ג. וְכֵן אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁעֵרְבוּ, נַעֲשׂוּ כֻּלָּן כְּבַיִת אֶחָד; וְאִם צָרְכוּ לְעָרֵב עִם חָצֵר שְׁנִיָּה, כִּכָּר אֶחָד בִּלְבַד הוּא שֶׁמּוֹלִיכִין עַל יְדֵי כֻּלָּן לַמָּקוֹם שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ; וְאִם הָיָה עֵרוּב בָּא אֶצְלָן, אֵינָן צְרִיכִין לִתֵּן פַּת.

ד. חֲמִשָּׁה שֶׁגָּבוּ אֶת הָעֵרוּב לְהוֹלִיכוֹ לַמָּקוֹם שֶׁמַּנִּיחִין בּוֹ הָעֵרוּב - כְּשֶׁהֵן מוֹלִיכִין, אֵינָן צְרִיכִין לְהוֹלִיךְ עַל יְדֵי חֲמִשְׁתָּן אֶלָּא כִּכָּר אֶחָד; שֶׁכֵּיוָן שֶׁגָּבוּ, כֻּלָּן נַעֲשׂוּ כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד.

ה. הָאָב וּבְנוֹ, וְהָרַב וְתַלְמִידוֹ, שֶׁהֵן שְׁרוּיִין בְּחָצֵר - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּבַיִת אֶחָד; וְאַף עַל פִּי שֶׁפְּעָמִים אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, וּפְעָמִים אֵינָן אוֹכְלִין - הֲרֵי הֵן כְּבַיִת אֶחָד.

ו. הָאַחִים שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְאֵינָן סוֹמְכִין [אוכלים] עַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶן, וְכֵן הַנָּשִׁים אוֹ הָעֲבָדִים שֶׁאֵינָן סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחַן בַּעֲלָן אוֹ רַבָּן תָּמִיד, אֲבָל אוֹכְלִין הֵן עַל שֻׁלְחָנוֹ בִּשְׂכַר מְלָאכָה שֶׁעוֹשִׂין לוֹ אוֹ בְּטוֹבָה יָמִים יְדוּעִין, כְּמִי שֶׁסּוֹעֵד אֵצֶל חֲבֵרוֹ שָׁבוּעַ אוֹ חֹדֶשׁ - אִם אֵין עִמָּהֶן דָּיּוֹרִין [דיירים] אֲחֵרִים בֶּחָצֵר, אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב; וְאִם עֵרְבוּ עִם חָצֵר אַחֶרֶת, עֵרוּב אֶחָד לְכֻלָּן, וְאִם בָּא הָעֵרוּב אֶצְלָן, אֵין נוֹתְנִין פַּת. וְאִם הָיוּ דָּיּוֹרִין עִמָּהֶן בֶּחָצֵר, צְרִיכִין פַּת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כִּשְׁאָר אַנְשֵׁי הֶחָצֵר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד תָּמִיד.

ז. חָמֵשׁ חֲבוּרוֹת שֶׁשָּׁבְתוּ בִּטְרַקְלִין [אולם עם כמה חדרים] אֶחָד - אִם הָיָה מַפְסִיק בֵּין כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה מְחִיצָה הַמַּגַּעַת לַתִּקְרָה - הֲרֵי כָּל חֲבוּרָה מֵהֶן כְּאִלּוּ הִיא בְּחֶדֶר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, אוֹ בַּעֲלִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ; לְפִיכָךְ צְרִיכִין פַּת מִכָּל חֲבוּרָה. וְאִם אֵין הַמְּחִיצוֹת מַגִּיעוֹת לַתִּקְרָה - כִּכָּר אֶחָד לְכֻלָּן, שֶׁכֻּלָּן כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד חֲשׁוּבִין.

ח. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בַּחֲצַר חֲבֵרוֹ בֵּית שַׁעַר [חדר לשומר השער] שֶׁרַבִּים דּוֹרְסִין בּוֹ, אוֹ אַכְסַדְרָה, אוֹ מִרְפֶּסֶת, אוֹ בֵּית הַבָּקָר, אוֹ בֵּית הַתֶּבֶן, אוֹ בֵּית הָעֵצִים, אוֹ אוֹצָר [מחסן] - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עִמּוֹ בֶּחָצֵר מָקוֹם דִּירָה שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עָלָיו לֶאֱכֹל בּוֹ פִּתּוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה אוֹסֵר עָלָיו, עַד שֶׁיְּעָרֵב עִמּוֹ; אֲבָל מָקוֹם לִינָה, אֵינוֹ אוֹסֵר. לְפִיכָךְ, אִם קָבַע לוֹ מָקוֹם לֶאֱכֹל בּוֹ בְּבֵית שַׁעַר, אוֹ בְּאַכְסַדְרָה וּמִרְפֶּסֶת - אֵינוֹ אוֹסֵר עָלָיו, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם דִּירָה.

ט. עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה לִפְנִים מִזֶּה - הַבַּיִת הַפְּנִימִי וְהַשֵּׁנִי לוֹ, הֵן שֶׁנּוֹתְנִין אֶת הָעֵרוּב; וְהַשְּׁמוֹנָה בָּתִּים הַחִיצוֹנִים, אֵינָן נוֹתְנִין אֶת הָעֵרוּב; הוֹאִיל וְרַבִּים דּוֹרְסִין בָּהֶן, הֲרֵי הֵן כְּבֵית שַׁעַר, וְהַדַּר בְּבֵית שַׁעַר אֵינוֹ אוֹסֵר. אֲבָל הַתְּשִׁעִי, אֵין דּוֹרְסִין בּוֹ רַבִּים; לְפִיכָךְ אוֹסֵר, עַד שֶׁיִּתֵּן עֵרוּבוֹ.

י. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּבֵינֵיהֶן שְׁלֹשָׁה בָּתִּים פְּתוּחוֹת זֶה לָזֶה וּפְתוּחִים לַחֲצֵרוֹת, וְהֵבִיאוּ בְּנֵי חָצֵר זוֹ עֵרוּבָן דֶּרֶךְ הַבַּיִת הַפָּתוּחַ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בַּבַּיִת הָאֶמְצָעִי, וְכֵן הֵבִיאוּ בְּנֵי חָצֵר הָאַחֶרֶת עֵרוּבָן דֶּרֶךְ הַבַּיִת הַפָּתוּחַ לָהֶן וְהִנִּיחוּהוּ בַּבַּיִת הָאֶמְצָעִי - אוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה בָּתִּים, אֵינָן צְרִיכִין לִתֵּן אֶת הַפַּת; הָאֶמְצָעִי - מִפְּנֵי שֶׁהִנִּיחוּ בּוֹ הָעֵרוּב, וְהַשְּׁנַיִם שֶׁמִּצִּדָּדָיו - מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן בֵּית שַׁעַר לְאַנְשֵׁי חָצֵר.

יא. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וּשְׁנֵי בָתִּים פְּתוּחִים זֶה לָזֶה בֵּינֵיהֶן, וְהֵבִיאוּ אֵלּוּ עֵרוּבָן דֶּרֶךְ הַבַּיִת הַפָּתוּחַ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בַּבַּיִת הַשֵּׁנִי הַסָּמוּךְ לֶחָצֵר הָאַחֶרֶת, וְהֵבִיאוּ אֵלּוּ עֵרוּבָן דֶּרֶךְ הַפֶּתַח הַסָּמוּךְ לָהֶן, וְהִנִּיחוּהוּ בַּבַּיִת הָאַחֵר - שְׁתֵּיהֶן לֹא קָנוּ עֵרוּב; שֶׁכָּל אַחַת מֵהֶן הִנִּיחָה עֵרוּבָהּ בְּבֵית שַׁעַר שֶׁל חָצֵר אַחֶרֶת.

יב. אֶחָד מִבְּנֵי הֶחָצֵר שֶׁהָיָה גּוֹסֵס - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת בּוֹ בַּיּוֹם - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, עַד שֶׁיִּזְכּוּ לוֹ בְּפַת וִיעָרְבוּ עָלָיו; וְכֵן קָטָן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ עָלָיו. אֲבָל הָאוֹרֵחַ - אֵינוֹ אוֹסֵר לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יג. אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ, וְהָלַךְ וְשָׁבַת בְּחָצֵר אַחֶרֶת - אֲפִלּוּ הָיְתָה סְמוּכָה לַחֲצֵרוֹ - אִם הִסִּיעַ מִלִּבּוֹ [הניח מחשבתו] וְאֵין דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת זוֹ, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל; אֲבָל גּוֹי - אֲפִלּוּ הָלַךְ לִשְׁבוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹסֵר עֲלֵיהֶן, עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ מְקוֹמוֹ, שֶׁאֲפִשָׁר שֶׁיָּבוֹא בְּשַׁבָּת.

יד. בַּעַל הֶחָצֵר שֶׁהִשְׁכִּיר מִבָּתֵּי חֲצֵרוֹ לַאֲחֵרִים, וְהִנִּיחַ לוֹ כֵּלִים אוֹ מִינֵי סְחוֹרָה בְּכָל בַּיִת וּבַיִת מֵהֶן - אֵינָן אוֹסְרִין עָלָיו; הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ תְּפוּסַת יָד בְּכָל בַּיִת מֵהֶן, נַעֲשׂוּ הַכֹּל כְּאוֹרְחִין אֶצְלוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ שָׁם דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, כְּגוֹן טֶבֶל וַעֲשָׂשִׁית [חתיכת מתכת]; אֲבָל אִם נִשְׁאַר לוֹ בְּכָל בַּיִת מֵהֶן כֵּלִים שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלָן - הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר שֶׁיּוֹצִיאֵם הַיּוֹם, וְלֹא יִשָּׁאֵר לוֹ שָׁם תְּפוּסַת יָד - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹסְרִין עָלָיו, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

טו. אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ - אֵין מוֹצִיאִין מִבָּתֵּיהֶם לֶחָצֵר, וְלֹא מֵחָצֵר לַבָּתִּים; אֲבָל מְטַלְטְלִין הֵן כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ [ששהו בשבת] בֶּחָצֵר, בְּכָל הֶחָצֵר וּבְכָל הַנֶּחְשָׁב עִם הֶחָצֵר. וְאִם הָיְתָה שָׁם מִרְפֶּסֶת אוֹ עֲלִיָּה [- עלית גג], וְעֵרְבוּ אַנְשֵׁי הֶחָצֵר לְעַצְמָן וְאַנְשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת לְעַצְמָן - אַנְשֵׁי הַמִּרְפֶּסֶת אוֹ אַנְשֵׁי הָעֲלִיָּה מְטַלְטְלִין כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּבָתֵּיהֶן, בְּכָל הַמִּרְפֶּסֶת וּבְכָל הַנֶּחְשָׁב עִמָּהּ, אוֹ בְּכָל רֹחַב הָעֲלִיָּה, וּבְכָל הַנֶּחְשָׁב עִמָּהּ; וְאַנְשֵׁי הֶחָצֵר מְטַלְטְלִין בְּכָל הֶחָצֵר וּבְכָל הַנֶּחְשָׁב עִמָּהּ. וְכֵן אִם הָיָה יָחִיד דָּר בֶּחָצֵר וְיָחִיד דָּר בָּעֲלִיָּה, וְשָׁכְחוּ וְלֹא עֵרְבוּ - זֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הָעֲלִיָּה וְהַנֶּחְשָׁב עִמָּהּ, וְזֶה מְטַלְטֵל בְּכָל הֶחָצֵר וְהַנֶּחְשָׁב עִמָּהּ.

טז. כֵּיצַד? הַסֶּלַע אוֹ תֵּל וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָצֵר - אִם אֵינָן גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרֵי אֵלּוּ נֶחְשָׁבִין בֵּין הֶחָצֵר וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת, וּשְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא שָׁם כֵּלִים שֶׁבַּבָּתִּים. וְאִם גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה, וְהָיָה בֵּינֵיהֶן וּבֵין הַמִּרְפֶּסֶת פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טְפָחִים - הֲרֵי אֵלּוּ נֶחְשָׁבִין עִם הַמִּרְפֶּסֶת, שֶׁהֲרֵי הֵן שָׁוִין לָהּ, וּבְנֵי מִרְפֶּסֶת מֻתָּרִין בָּהֶן. וְאִם הָיוּ רְחוֹקִין מִן הַמִּרְפֶּסֶת אַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר עַל כֵּן - אַף עַל פִּי שֶׁגְּבוֹהִין עֲשָׂרָה - הֲרֵי אֵלּוּ בִּכְלַל הֶחָצֵר וְהַמִּרְפֶּסֶת, לְפִי שֶׁשְּׁנֵיהֶן אֶפְשָׁר לָהֶן לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַל יְדֵי זְרִיקָה; לְפִיכָךְ, שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא לְשָׁם כְּלֵי הַבָּתִּים, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ. הָיְתָה מַצֵּבָה רְחָבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים לִפְנֵי הַמִּרְפֶּסֶת - אֵין הַמִּרְפֶּסֶת אוֹסֶרֶת עַל בְּנֵי הֶחָצֵר, שֶׁהֲרֵי נֶחְלְקָה מֵהֶם.

יז. זִיזִין [בליטות] הַיּוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים - כֹּל שֶׁהוּא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים - הֲרֵי זֶה נֶחְשָׁב מִן הֶחָצֵר, וּבְנֵי הֶחָצֵר מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ; וְכָל שֶׁהוּא בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים הָעֶלְיוֹנִים הַסְּמוּכִין לָעֲלִיָּה, אַנְשֵׁי עֲלִיָּה מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ. וְהַנִּשְׁאָר בֵּין עֲשָׂרָה הַתַּחְתּוֹנִים עַד תְּחִלַּת עֲשָׂרָה הָעֶלְיוֹנִים, מִן הַזִּיזִין הַיּוֹצְאִין שָׁם - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בּוֹ; וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶן בְּכֵלִים שֶׁבַּבָּתִּים, אֶלָּא אִם כֵּן עֵרְבוּ.

יח. בּוֹר שֶׁבְּחָצֵר - אִם הָיָה מָלֵא פֵּרוֹת טְבָלִים [לא מעושרים] שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הוּא וְחֵלְיָתוֹ [שפתו], כְּסֶלַע אוֹ תֵּל שֶׁבְּחָצֵר: אִם הָיָה גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה סָמוּךְ לַמִּרְפֶּסֶת, הֲרֵי הוּא נֶחְשָׁב עִם הַמִּרְפֶּסֶת; אֲבָל אִם הָיָה מָלֵא מַיִם - אֵין בְּנֵי חָצֵר וְלֹא בְּנֵי מִרְפֶּסֶת מַכְנִיסִין מִמֶּנּוּ לַבָּתִּים, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ.

יט. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זוֹ לִפְנִים מִזּוֹ, וְאַנְשֵׁי הַפְּנִימִית יוֹצְאִין וְנִכְנָסִין וְעוֹבְרִין עַל הַחִיצוֹנָה - עֵרְבָה הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרְבָה הַחִיצוֹנָה, הַפְּנִימִית מֻתֶּרֶת [לטלטל בחצרה] וְהַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה [מפני הפנימית שמהלכין בה]; עֵרְבָה הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרְבָה הַפְּנִימִית, שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת - הַפְּנִימִית מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֵרְבָה, וְהַחִיצוֹנָה מִפְּנֵי אֵלּוּ שֶׁלֹּא עֵרְבוּ שֶׁעוֹבְרִין עֲלֵיהֶן. עֵרְבָה זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ - זוֹ מֻתֶּרֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְזוֹ מֻתֶּרֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ; אֲבָל אֵין מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ.

כ. שָׁכַח אֶחָד מִן הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרַב, הַפְּנִימִית בְּהֶתֵּרָהּ עוֹמֶדֶת; שָׁכַח אֶחָד מִן בְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרַב עִמָּהֶן, אַף הַחִיצוֹנָה אֲסוּרָה - מִפְּנֵי אֵלּוּ בְּנֵי הַפְּנִימִית שֶׁלֹּא עָלָה לָהֶם עֵרוּב, שֶׁהֵן עוֹבְרִין עֲלֵיהֶן.

כא. עָשׂוּ שְׁתֵּיהֶן עֵרוּב אֶחָד - אִם הִנִּיחוּהוּ בַּחִיצוֹנָה, וְשָׁכַח אֶחָד מֵהֶן וְלֹא עֵרַב, בֵּין שֶׁהָיָה מִבְּנֵי הַחִיצוֹנָה, בֵּין מִבְּנֵי הַפְּנִימִית - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לָהֶן [רשותו]; שֶׁהֲרֵי בֵּאַרְנוּ, שֶׁמְּבַטְּלִין מֵחָצֵר לְחָצֵר. וְאִם הִנִּיחוּ עֵרוּבָן בַּפְּנִימִית, וְשָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַחִיצוֹנָה וְלֹא עֵרַב - חִיצוֹנָה אֲסוּרָה, וּפְנִימִית מֻתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ [שהיא כרשות נפרדת]; שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַפְּנִימִית וְלֹא עֵרַב - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת, עַד שֶׁיְּבַטֵּל לָהֶן.

כב. הָיָה אֶחָד דָּר בְּחָצֵר זוֹ וְאֶחָד דָּר בְּחָצֵר זוֹ - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֲצֵרוֹ; וְאִם הָיָה גּוֹי בַּפְּנִימִית - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֶחָד - הֲרֵי הוּא כְּרַבִּים, וְאוֹסֵר עַל הַחִיצוֹנָה, עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מְקוֹמוֹ.

כג. שָׁלֹשׁ חֲצֵרוֹת [בשורה אחת] הַפְּתוּחוֹת זוֹ לָזוֹ [וגם לרשות הרבים], וְרַבִּים בְּכָל חָצֵר מֵהֶן - עֵרְבוּ [בעלי החצרות ביניהן בשני עירובין, באופן ש]שְׁתַּיִם הַחִיצוֹנוֹת [מעורבות בנפרד] עִם הָאֶמְצָעִית - הִיא מֻתֶּרֶת עִמָּהֶן, וְהֵן מֻתָּרוֹת עִמָּהּ, וּשְׁתַּיִם הַחִיצוֹנוֹת אֲסוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ שְׁלִשְׁתָּן עֵרוּב אֶחָד [משותף לכולם]; הָיָה בְּכָל חָצֵר מֵהֶן [דייר] אֶחָד - אַף עַל פִּי שֶׁרַבִּים [השני והשלישי] דּוֹרְסִין בַּחִיצוֹנָה - אֵינָן צְרִיכִין לְעָרֵב, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן מֻתָּר בִּמְקוֹמוֹ. הָיוּ שְׁנַיִם בַּפְּנִימִית - הוֹאִיל וְהֵן אֲסוּרִין בִּמְקוֹמָן עַד שֶׁיְּעָרְבוּ - הֲרֵי הֵן אוֹסְרִין עַל הַיְחִידִים שֶׁבָּאֶמְצָעִית וְשֶׁבַּחִיצוֹנָה, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ שְׁנַיִם שֶׁבַּפְּנִימִית. זֶה הַכְּלָל: רֶגֶל הָאֲסוּרָה בִּמְקוֹמָהּ,

אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ; וְרֶגֶל הַמַּתֶּרֶת בִּמְקוֹמָהּ, אֵינָהּ אוֹסֶרֶת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָהּ מִפְּנֵי שֶׁעוֹבֶרֶת עֲלֵיהֶן.

כד. שְׁתֵּי כְּצַצְטְרִיּוֹת [מרפסות] זוֹ לְמַעְלָה מִזּוּ, שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם - אַף עַל פִּי שֶׁעָשֹׂת כָּל אַחַת מֵהֶן מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים יוֹרֶדֶת מִכָּל אַחַת וְאַחַת - אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַגְּצַצְטְרָאוֹת בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה טְפָחִים, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְמַלֹּאת, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עֵרוּב אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כִּגְצַצְטְרָה אַחַת. וְאִם הָיָה בֵּין הָעֶלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר עַל עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְעֵרְבָה זוֹ לְעַצְמָהּ וְזוֹ לְעַצְמָהּ - שְׁתֵּיהֶן מֻתָּרוֹת לְמַלֹּאת.

כה. לֹא עָשְׂתָה הָעֶלְיוֹנָה מְחִיצָה, וְעָשְׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - אַף הַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה לְמַלֹּאת; מִפְּנֵי דְּלִי שֶׁל בְּנֵי הָעֶלְיוֹנָה שֶׁהֵם אֲסוּרִין, שֶׁעוֹבֵר עָלֶיהָ. עָשְׂתָה הָעֶלְיוֹנָה מְחִיצָה, וְלֹא עָשְׂתָה הַתַּחְתּוֹנָה - הָעֶלְיוֹנָה מֻתֶּרֶת לְמַלֹּאת, וְהַתַּחְתּוֹנָה אֲסוּרָה. וְאִם נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַתַּחְתּוֹנָה עִם בְּנֵי הָעֶלְיוֹנָה בַּמְּחִיצָה שֶׁעָשׂוּ - שְׁתֵּיהֶן אֲסוּרוֹת לְמַלֹּאת, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ עֵרוּב אֶחָד.

כו. שָׁלֹשׁ דְּיֶיטוֹת [דירות עליונות] זוֹ לְמַעְלָה מִזּוּ, עֶלְיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה שֶׁל אֶחָד וְאֶמְצָעִית שֶׁל אֶחָד - לֹא יְשַׁלְשֵׁל מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית. אֲבָל מְשַׁלְשֵׁל הוּא מִן הָעֶלְיוֹנָה לְרֹשׁוּת דֶּרֶךְ רְשׁוּת. אֲבָל מְשַׁלְשֵׁל הוּא מִן הָעֶלְיוֹנָה לַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ אֶמְצָעִית.

כז. שְׁתֵּי דְּיֶיטוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ, וְחָצֵר אַחַת תַּחְתֵּיהֶם שֶׁשּׁוֹפְכִין לְתוֹכָהּ הַמַּיִם - לֹא יִשְׁפְּכוּ לְתוֹכָהּ, עַד שֶׁיְּעָרְבוּ שְׁתֵּיהֶן עֵרוּב אֶחָד. עָשׂוּ מִקְצָתָן עוּקָה [בור שפכים] בְּחָצֵר לִשְׁפּוֹךְ בָּהּ הַמַּיִם, וּמִקְצָתָם לֹא עָשׂוּ - אֵלּוּ שֶׁעָשׂוּ עוּקָה, שׁוֹפְכִין לָעוּקָה שֶׁלָּהֶן; וְאֵלּוּ שֶׁלֹּא עָשׂוּ, לֹא יִשְׁפְּכוּ לֶחָצֵר עַד שֶׁיְּעָרְבוּ. וְאִם עָשׂוּ אֵלּוּ עוּקָה, וְעָשׂוּ אֵלּוּ עוּקָה - כָּל אַחַת וְאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן שׁוֹפֶכֶת לָעוּקָה שֶׁלָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ.

פֶּרֶק ה

א. אַנְשֵׁי מָבוֹי [- רחוב המוקף בחצרות שבהם כמה בתים] שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶן שִׁתּוּף בְּמַאֲכָל אֶחָד לְעִנְיַן סְחוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁקָּנוּ יַיִן בְּשֻׁתָּפוּת אוֹ שֶׁמֶן אוֹ דְּבַשׁ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - אֵינָן צְרִיכִין שִׁתּוּף אַחֵר לְעִנְיַן שַׁבָּת, אֶלָּא סוֹמְכִין עַל שִׁתּוּף שֶׁל סְחוֹרָה; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַמִּין שֶׁהֵן שֻׁתָּפִין בּוֹ, מִין אֶחָד וּבִכְלִי אֶחָד; אֲבָל אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם שֵׁתֶף לָזֶה בְּיַיִן וּלְאַחֵר בְּשֶׁמֶן, אוֹ שֶׁהָיָה הַכֹּל יַיִן וְהָיָה בִּשְׁנֵי כֵלִים - הֲרֵי אֵלּוּ צְרִיכִין לְהִשְׁתַּתֵּף לְעִנְיַן שַׁבָּת.

ב. אֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁבִּקֵּשׁ מֵחֲבֵרוֹ יַיִן אוֹ שֶׁמֶן קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְלֹא נָתַן לוֹ - בָּטֵל הַשִּׁתּוּף, שֶׁהֲרֵי גִּלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁאֵינָן כֵּלָּן כְּשֻׁתָּפִין שֶׁאֵין מַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה. וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁרָגִיל לְהִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמָּבוֹי, וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף - בְּנֵי מָבוֹי נִכְנָסִין לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ שִׁתּוּף בְּעַל כָּרְחוֹ [כיון שזה גם לטובתו]; וְאֶחָד מִבְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִשְׁתַּתֵּף כְּלָל עִם בְּנֵי הַמָּבוֹי, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם.

ג. אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁהָיָה לוֹ אוֹצָר [מחסן] שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁמֶן וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - הֲרֵי זֶה מְזֻכֶּה מִמֶּנּוּ מְעַט לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי לְהִשְׁתַּתֵּף בּוֹ, וּמְעָרֵב בּוֹ עֲלֵיהֶן; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישׁוֹ, וְלֹא יִחֲדוֹ [- את חלק העירוב], אֶלָּא הֲרֵי הוּא מְעֹרָב בָּאוֹצָר - הֲרֵי זֶה שִׁתּוּף.

ד. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים לִשְׁנֵי מְבוֹאוֹת - אִם נִשְׁתַּתְּפָה עִם אֶחָד מֵהֶן בִּלְבַד - נֶאֱסְרָה בַּמָּבוֹי הַשֵּׁנִי, וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה וּמַכְנִיסָה בּוֹ; לְפִיכָךְ, אִם זִכָּה אֶחָד בַּשִּׁתּוּף לְכָל בְּנֵי הַמָּבוֹי, וְשִׁתֵּף עֲלֵיהֶם - צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאַנְשֵׁי חָצֵר זוֹ; שֶׁאֵינָן מִשְׁתַּתְּפִין אֶלָּא מִדַּעְתָּן, שֶׁאֵינָהּ זְכוּת לָהֶם - שֶׁמָּא בַּמָּבוֹי הַשֵּׁנִי רוֹצִים לְהִשְׁתַּתֵּף, לֹא בָּזֶה.

ה. אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מְעָרֶבֶת לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ - וְהוּא שֶׁלֹּא יֵאָסֵר עַל שְׁכֵנָיו; אֲבָל אִם אוֹסֵר - אֵינָהּ מְעָרֶבֶת עָלָיו וְלֹא מִשְׁתַּתֶּפֶת עָלָיו אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ. כֵּיצַד אוֹסֵר? כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'אֵינִי מְעָרֵב עִמָּכֶם', אוֹ 'אֵינִי מִשְׁתַּתֵּף עִמָּכֶם'.

ו. נִשְׁתַּתְּפוּ אַנְשֵׁי חָצֵר זוֹ עִם אֶחָד מִשְּׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת - אִם בְּמִין [סוג מאכל] אֶחָד נִשְׁתַּתְּפוּ, אֲפִלּוּ כֻּלָּה אוֹתוֹ הַמִּין - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה שִׁתּוּף אַחֵר וּמְזַכֶּה לָהֶן, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעָם פַּעַם שְׁנִיָּה. וְאִם בִּשְׁנֵי מִינִין נִשְׁתַּתְּפוּ, וְנִתְמַעֵט הָאֹכֶל - מוֹסִיף וּמְזַכֶּה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ; וְאִם כָּלוּ - מְזַכֶּה לָהֶם, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעָם. נִתּוֹסְפוּ שְׁכֵנִים בְּחָצֵר זוֹ - מְזַכֶּה לָהֶם, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעָם.

ז. נִשְׁתַּתְּפָה חָצֵר זוֹ עִם בְּנֵי מָבוֹי זֶה מִפֶּתַח זֶה, וְעִם בְּנֵי הַמָּבוֹי הַשֵּׁנִי מִן הַפֶּתַח הָאַחֵר - מֻתֶּרֶת עִם שְׁנֵיהֶן, וְהֵן מֻתָּרִין עִמָּהּ; וּשְׁנֵי הַמְּבוֹאוֹת אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. לֹא עֵרְבָה עִם אֶחָד מֵהֶן, אוֹסֶרֶת עַל שְׁנֵיהֶן.

ח. הָיְתָה חָצֵר זוֹ רְגִילָה בְּפֶתַח אֶחָד, וְהַפֶּתַח הַשֵּׁנִי אֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ - זֶה שֶׁרְגִילָה לְהִכָּנֵס וְלָצֵאת בּוֹ, אוֹסֵר; וְשֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר. עֵרְבָה עִם מָבוֹי שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ - הֵתַּר הַמָּבוֹי הָאַחֵר לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעָרֵב עִמָּהּ.

ט. עֵרְבוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁהִיא רְגִילָה בּוֹ לְעַצְמָן, וְהִיא לֹא עֵרְבָה עִמּוֹ, וְלֹא עִם הַמָּבוֹי הָאַחֵר שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ, וְגַם לֹא עֵרְבוּ בְּנֵי הַמָּבוֹי שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ - דּוֹחִין [מחשיבים] אוֹתָהּ אֵצֶל זֶה הַמָּבוֹי שֶׁאֵינָהּ רְגִילָה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עֵרַב; הוֹאִיל וְהִיא לֹא עֵרְבָה וְהוּא לֹא עֵרַב - דּוֹחִין אוֹתָהּ אֶצְלוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֶּאֱסֹר עַל מָבוֹי זֶה [שרגילה בו -] שֶׁעֵרַב לְעַצְמוֹ.

י. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח לְמָבוֹי, וּפֶתַח אַחֵר לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות] אוֹ לְקַרְפֵּף [חצר גדולה בלי בית] יָתֵר מִבֵּית סָאתַיִם [- מאה אמה על חמישים] - הוֹאִיל וְאָסוּר לְטַלְטֵל מֵחָצֵר לְאוֹתוֹ קַרְפֵּף, אֵינוֹ סוֹמֵךְ אֶלָּא עַל פֶּתַח שֶׁל מָבוֹי; לְפִיכָךְ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי, עַד שֶׁיִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן. אֲבָל אִם הָיָה הַקַּרְפֵּף בֵּית סָאתַיִם אוֹ פָּחוֹת, אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמָּבוֹי; שֶׁעַל הַפֶּתַח הַמְיֻחָד לוֹ סוֹמֵךְ, הוֹאִיל וּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַקַּרְפֵּף.

יא. אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁהָלַךְ לִשְׁבוֹת בְּמָבוֹי אַחֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי מָבוֹי שֶׁבָּנָה מַצֵּבָה [עמוד] רְחָבָה אַרְבָּעָה טְפָחִים עַל פִּתְחוֹ, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן - שֶׁהֲרֵי הִפְרִישׁ עַצְמוֹ מֵהֶן, וְחָלַק רְשׁוּתוֹ.

יב. אַנְשֵׁי מָבוֹי שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ מִקְצָתָן, וְשָׁכְחוּ מִקְצָתָן וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ - מְבַטְּלִין רְשׁוּתָן לְאֵלּוּ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ, וְדִינָם לְעִנְיַן

בִּטּוּל רְשׁוּת, כְּדִין אַנְשֵׁי חָצֵר שֶׁשָּׁכַח אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנַיִם וְלֹא עֵרְבוּ; וּכְבָר אָמַרְנוּ, שֶׁכָּל אָדָם עִם אַנְשֵׁי בֵיתוֹ הַסְּמוּכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ, כְּאִישׁ אֶחָד הֵן חֲשׁוּבִין, בֵּין לְעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, בֵּין לִשְׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת.

יג. מְבוֹי שֶׁעֵרְבוּ כָּל חֲצֵרוֹת שֶׁבּוֹ כָּל חָצֵר וְחָצֵר בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁתַּתְּפוּ כֻּלָּן בַּמְּבוֹי - שֶׁכַּח אֶחָד מִבְּנֵי חָצֵר וְלֹא עֵרַב עִם בְּנֵי חֲצֵרוֹ, לֹא הִפְסִיד כְּלוּם; שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן נִשְׁתַּתְּפוּ [ב'שיתוף מבואות'], וְעַל הַשִּׁתּוּף סוֹמְכִין [לטלטל]; וְלֹא הִצְרִיכוּ לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת עִם הַשִּׁתּוּף, אֶלָּא שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ הַתִּינוֹקוֹת - וַהֲרֵי עֵרְבוּ בַּחֲצֵרוֹת. אֲבָל אִם שָׁכַח אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף - אֲסוּרִין בַּמְּבוֹי, וּמֻתָּרִין כָּל בְּנֵי חָצֵר לְטַלְטֵל בַּחֲצֵרָן; שֶׁהַמְּבוֹי לַחֲצֵרוֹת, כְּחָצֵר לַבָּתִּים [- שמותרין לטלטל בחצרותיהן].

יד. נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמְּבוֹי, וְשָׁכְחוּ כֻּלָּן לְעָרֵב בַּחֲצֵרוֹת - אִם אֵין מַקְפִּידִין עַל פְּרוּסָתָן [שאוכלים אחד מפתו של השני], סוֹמְכִין עַל הַשִּׁתּוּף בַּשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה בִּלְבַד; וְאֵין מַתִּירִין לָהֶן דָּבָר זֶה, אֶלָּא מִדַּחַק [שלא תשתכח תורת ערוב].

טו. מְבוֹי שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ בוֹ - אִם עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם הַבָּתִּים, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ [- במבוי] אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת כְּכַרְמְלִית [- רשות הרבים מדרבנן]; מֵאַחַר שֶׁעֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם הַבָּתִּים, נַעֲשָׂה הַמְּבוֹי כְּאִלּוּ אֵין פָּתוּחַ לוֹ אֶלָּא בָּתִּים בִּלְבַד בְּלֹא חֲצֵרוֹת, וּלְפִיכָךְ אֵין מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ. וְאִם לֹא עֵרְבוּ אַנְשֵׁי הַחֲצֵרוֹת - מְטַלְטְלִין בְּכֻלּוֹ כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ [שהיו בכניסת השבת] בְּתוֹכוֹ, כְּחָצֵר שֶׁלֹּא עֵרְבוּ בָּהּ.

טז. גּוֹי אוֹ צְדוֹקִי הַשָּׁרוּי בֶּחָצֵר שֶׁבַּמְּבוֹי, דִּינוֹ עִם בְּנֵי הַמְּבוֹי כְּדִינוֹ עִם בְּנֵי הֶחָצֵר - שֶׁשּׁוֹכְרִים מִן הַגּוֹי אוֹ מֵאֶחָד מִבְּנֵי בֵיתוֹ רְשׁוּתוֹ שֶׁבַּמְּבוֹי, אוֹ מְבַטֵּל לָהֶם הַצְּדוֹקִי; וְאִם הָיָה בַּמְּבוֹי גּוֹי וְיִשְׂרָאֵל אֶחָד, אֵינוֹ צָרִיךְ שִׁתּוּף. וְדִין יִשְׂרָאֵל אֶחָד, וְדִין רַבִּים שֶׁהֵם סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד - דִּין אֶחָד הוּא.

יז. גּוֹי שֶׁהָיָה דָּר בַּמְּבוֹי - אִם יֵשׁ לוֹ בַּחֲצֵרוֹ פֶּתַח אֶחָד לְבִקְעָה [שטח ללא מחיצות], אֵינוֹ אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבוֹי; וַאֲפִלּוּ הָיָה פֶּתַח קָטָן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁמּוֹצִיא גְּמַלִּים וּקְרוֹנוֹת דֶּרֶךְ הַפֶּתַח שֶׁבַּמְּבוֹי - אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ אֶלָּא עַל פֶּתַח הַמְיֻחָד לוֹ, שֶׁהוּא לַבִּקְעָה. וְכֵן אִם הָיָה פָּתוּחַ לְקַרְפַּף [חצר גדולה בלי בית] שֶׁהוּא יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם - הֲרֵי זֶה כְּפָתוּחַ לְבִקְעָה, וְאֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן; הָיָה בֵּית סָאתַיִם אוֹ פָּחוֹת - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו, וְאוֹסֵר עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִמֶּנּוּ.

יח. מְבוֹי שֶׁצִּדּוֹ אֶחָד גּוֹיִם וְצִדּוֹ אֶחָד יִשְׂרָאֵלִים, וְהָיוּ חַלּוֹנוֹת פְּתוּחִים מֵחֲצֵר לְחָצֵר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְעֵרְבוּ כֵּלָּן דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשׂוּ כְּאַנְשֵׁי בַּיִת אֶחָד, וּמֻתָּרִין לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּמְּבוֹי דֶּרֶךְ פְּתָחִים, עַד שֶׁיִּשְׁכְּרוּ מִן הַגּוֹיִם; שֶׁאֵין רַבִּים נַעֲשִׂים כְּיָחִיד בִּמְקוֹם גּוֹי.

יט. כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין בְּמְדִינָה [עיר]? כָּל חָצֵר וְחָצֵר מְעֹרֶבֶת לְעַצְמָהּ, שֶׁלֹּא לְשַׁכֵּחַ הַתִּינוֹקוֹת; וְאַחַר כָּךְ מִשְׁתַּתְּפִין כָּל אַנְשֵׁי הַמְּדִינָה, כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בַּמְּבוֹי. וְאִם הָיְתָה הַמְּדִינָה קְנָנָן לְיָחִיד, אֲפִלּוּ נַעֲשָׂת שֶׁל רַבִּים, מִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן שִׁתּוּף אֶחָד, וּיְטַלְטְלוּ בְּכָל הַמְּדִינָה; וְכֵן אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד - מִשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן שִׁתּוּף אֶחָד.

כ. אֲבָל אִם הָיְתָה שֶׁל רַבִּים, וְיֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים שֶׁהָעָם נִכְנָסִין בָּזֶה וְיוֹצְאִין בָּזֶה - אֲפִלּוּ נַעֲשָׂת שֶׁל [נמכרה ל] יָחִיד, אֵין מְעָרְבִין אֶת כֻּלָּהּ, אֶלָּא מַנִּיחִין מִמֶּנָּה מָקוֹם אֶחָד, אֲפִלּוּ בַּיִת אֶחָד בְּחָצֵר אַחַת, וּמִשְׁתַּתְּפִין הַשְּׁאָר. וְיִהְיוּ אֵלּוּ הַמִּשְׁתַּתְּפִין כֻּלָּן מֻתָּרִין בְּכָל הַמְּדִינָה, חוּץ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁשִּׁירוּ; וְיִהְיוּ אוֹתָן הַנִּשְׁאָרִין מֻתָּרִין בִּמְקוֹמָן בַּשִּׁתּוּף שֶׁעוֹשִׂין לְעַצְמָן, אִם הָיוּ הַמְּשֻׁאָרִין רַבִּים - וַאֲסוּרִין לְטַלְטֵל בִּשְׁאָר כָּל הַמְּדִינָה.

כא. וְדָבָר זֶה מְשׁוּם הֶכֵּר הוּא, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁהָעֵרוּב הִתִּיר לָהֶן לְטַלְטֵל בִּמְדִינָה זוֹ שֶׁרַבִּים בּוֹקְעִין [הולכין] בָּהּ - שֶׁהֲרֵי הַמָּקוֹם שֶׁנִּשְׁאַר וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן, אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא אֵלּוּ לְעַצְמָן וְאֵלּוּ לְעַצְמָן.

כב. מְדִינָה שֶׁל רַבִּים שֶׁיֵּשׁ לָהּ פֶּתַח אֶחָד, וְסֵלָם [לחומה] בְּמָקוֹם אֶחָד - מְעָרְבִין אֶת כֻּלָּהּ, וְאֵינָהּ צְרִיכָה שִׁיּוּר [- להשאיר בית בלא ערוב להיכר]; שֶׁאֵין הַסֵּלָם שֶׁבַּחוֹמָה חָשׁוּב כְּפֶתַח. הַבָּתִּים שֶׁמַּנִּיחִין אוֹתָן שִׁיּוּר - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פְּתוּחִין לָעִיר, אֶלָּא אֲחוֹרֵיהֶן לָעִיר וּפְנֵיהֶם לַחוּץ - עוֹשִׂין אוֹתָן שִׁיּוּר, וּמְעָרְבִין אֶת הַשְּׁאָר.

כג. הַמְזַכֶּה בְּשִׁתּוּף לִבְנֵי הַמְּדִינָה - אִם עֵרְבוּ כֻּלָּן עֵרוּב אֶחָד - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעָן, שֶׁזְּכוּת הִיא לָהֶן; וְדִין מִי שֶׁשָּׁכַח וְלֹא נִשְׁתַּתֵּף עִם בְּנֵי הַמְּדִינָה, אוֹ מִי שֶׁהָלַךְ לִשְׁבוֹת בְּעִיר אַחֶרֶת, אוֹ גּוֹי שֶׁהָיָה עִמָּהֶן בַּמְּדִינָה - דִּין הַכֹּל, כְּדִינָם בְּחָצֵר וּמְבוֹי.

כד. מְדִינָה שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ כָּל יוֹשְׁבֶיהָ חוּץ מִמְּבוֹי אֶחָד, הֲרֵי זֶה אוֹסֵר עַל כֻּלָּן; וְאִם בָּנוּ מַצֵּבָה עַל פֶּתַח הַמְּבוֹי, אֵינוֹ אוֹסֵר עֲלֵיהֶן. לְפִיכָךְ אֵין מְעָרְבִין מְדִינָה לַחֲצָאִין - אֶלָּא אוֹ כֻּלָּהּ, אוֹ מְבוֹי מְבוֹי; וּבוֹנֶה כָּל מְבוֹי מַצֵּבָה עַל פִּתְחוֹ, אִם רָצָה לַחְלֹק רְשׁוּתוֹ מֵהֶן - כְּדֵי שֶׁלֹּא יֶאֱסֹר עַל שְׁאָר הַמְּבוֹאוֹת.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ו

א. מִי שֶׁיָּצָא מִן הַמְּדִינָה [עיר] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְהִנִּיחַ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת רָחוֹק מִן הַמְּדִינָה בְּתוֹךְ הַתְּחוּם [של העיר], וְקָבַע [בכך את] שְׁבִיתָתוֹ [- מקומו] שָׁם - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר לַמְּדִינָה וְלָן בְּבֵיתוֹ, נַחְשֹׁב אוֹתוֹ כְּאִלּוּ שָׁבַת בַּמָּקוֹם שֶׁהִנִּיחַ בּוֹ שְׁתֵּי הַסְּעוּדוֹת; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עֵרוּבֵי תְחוּמִין'.

ב. וְיֵשׁ לוֹ [- ברשותו] לְהַלֵּךְ מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ לְמָחָר, אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. לְפִיכָךְ, כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ לְמָחָר אַלְפַּיִם אַמָּה כְּנֶגֶד הַמְּדִינָה, אֵינוֹ מְהַלֵּךְ בַּמְּדִינָה אֶלָּא עַד סוֹף מִדָּתוֹ; וְאִם הָיְתָה הַמְּדִינָה מֻבְלַעַת בְּתוֹךְ מִדָּתוֹ - תֵּחָשֵׁב הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וְיִשָּׁלֵם מִדָּתוֹ חוּצָה לָהּ.

ג. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהִנִּיחַ אֶת עֵרוּבוֹ בְּרִחוּק אֶלֶף אַמָּה מִבֵּיתוֹ

מתוך מהדורת חזק

שֶׁבַּמְּדִינָה לְרוּחַ מִזְרָח, נִמְצָא מְהַלֵּךְ לְמָחָר מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְמִזְרָח, וּמְהַלֵּךְ מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְמַעֲרָב - אֶלֶף שֶׁמִּן הָעֵרוּב עַד בֵּיתוֹ, וְאֶלֶף אַמָּה מִבֵּיתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה, וְאֵינוֹ מְהַלֵּךְ בַּמְּדִינָה, אֶלָּא עַד סוֹף הָאֶלֶף. הָיָה מִבֵּיתוֹ עַד סוֹף הַמְּדִינָה פָּחוֹת מֵאֶלֶף אַלְפַּיִם אַמָּה אַחַת, שֶׁנִּמְצֵאת מִדָּתוֹ כָּלָּת חוּץ לַמְּדִינָה - תֵּחָשֵׁב הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת, וִיהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ תְּשַׁע מֵאוֹת שִׁשָּׁה וְתִשְׁעִים אַמָּה תַּשְׁלוּם הָאַלְפַּיִם.

ד. לְפִיכָךְ, אִם הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּרֻחוּק אַלְפַּיִם מִבֵּיתוֹ שֶׁבַּמְּדִינָה, הִפְסִיד אֶת כָּל הַמְּדִינָה כֻּלָּהּ; וְנִמְצָא מְהַלֵּךְ מִבֵּיתוֹ עַד עֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמֵעֵרוּבוֹ אַלְפַּיִם עַד בֵּיתוֹ, וְאֵינוֹ מְהַלֵּךְ מִבֵּיתוֹ בַּמְּדִינָה לְרוּחַ מַעֲרָב אֶפְלוּ אַמָּה אַחַת. הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ בִּרְשׁוּת יָחִיד - אֲפִלּוּ הָיְתָה מְדִינָה גְּדוֹלָה כְּנִינְוֵה, וַאֲפִלּוּ עִיר חֲרֵבָה, אוֹ מְעָרָה הָרְאוּיָה לְדְיוֹרִין [למגורים] - מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.

ה. הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּתוֹךְ הַמְּדִינָה שֶׁשָּׁבַת בָּהּ, לֹא עָשָׂה כְּלוּם; וְאֵין מוֹדְדִין לוֹ מִמְּקוֹם עֵרוּבוֹ, אֶלָּא חֲרֵי הוּא כִּבְנֵי הַמְּדִינָה כֻּלָּן, שֶׁיֵּשׁ לָהֶן אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לַמְּדִינָה. וְכֵן אִם נָתַן עֵרוּבוֹ בַּמְּקוֹמוֹת הַמִּצְטָרְפִין לָעִיר שֶׁמּוֹדְדִין הַתְּחוּם חוּץ מֵהֶן, חֲרֵי זֶה כְּנוֹתְנוֹ בְּתוֹךְ הָעִיר. נָתַן עֵרוּבוֹ חוּץ לַתְּחוּם, אֵינוֹ עֵרוּב.

ו. אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְחוּמִין, אֶלָּא לִדְבַר מִצְוָה - כְּגוֹן שֶׁהָיָה רוֹצֶה לֵילֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל, אוֹ לְמִשְׁתֶּה שֶׁל נִשּׂוּאִין, אוֹ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ חֲבֵרוֹ שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ, וְכַיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ; אוֹ מִפְּנֵי הַיִּרְאָה - כְּגוֹן שֶׁהָיָה רוֹצֶה לִבְרֹחַ מִן הַגּוֹיִם, אוֹ מִן הַלִּסְטִים, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. וְאִם עֵרַב שֶׁלֹּא לְאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, אֶלָּא לְדִבְרֵי הָרְשׁוּת - חֲרֵי זֶה עֵרוּב.

ז. כָּל [מזון] שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִין בּוֹ [בשיתופי מבואות - גם] מְעָרְבִין בּוֹ עֵרוּבֵי תְחוּמִין; וְכָל שֶׁאֵין מִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ, אֵין מְעָרְבִין בּוֹ עֵרוּבֵי תְחוּמִין. וְכַמָּה שִׁעוּר עֵרוּבֵי תְחוּמִין? מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; וְאִם הָיָה לִפְתָּן [- תבשיל שנאכל עם לחם] - כְּדֵי לֶאֱכֹל בּוֹ [עם הלחם] שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, כְּמוֹ הַשִּׁתּוּף.

ח. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא הוּא וְעֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ לְאָכְלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. לְפִיכָךְ, אִם נִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - אֵינוֹ עֵרוּב; שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹצִיא מִרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אֶלָּא בַּעֲבָרָה.

ט. אֲבָל אִם נִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּכַרְמְלִית, אוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בְּכַרְמְלִית [רשות הרבים מדרבנן], וְהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים - חֲרֵי זֶה עֵרוּב; שֶׁבִּשְׁעַת קְנִיַּת הָעֵרוּב, שֶׁהוּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, מֻתָּר לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִיס מִכָּל אַחַת מִשְׁתֵּי הָרְשֻׁיּוֹת לְכַרְמְלִית לִדְבַר מִצְוָה - שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [- חכמים], לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּמְקוֹם מִצְוָה אוֹ בִּשְׁעַת הַדְּחָק.

י. נִתְנוֹ בְּמִגְדָּל, וְנָעַל וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ - אִם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּלֹא עֲשִׂיַּת מְלָאכָה [אסורה], חֲרֵי זֶה עֵרוּב; שֶׁאֵין אִסּוּר לַעֲשׂוֹת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בִּמְקוֹם מִצְוָה, אֶלָּא מְלָאכָה. נִתְנוֹ בְּרֹאשׁ הַקָּנֶה אוֹ הַקַּנְדָּס הַצּוֹמְחִין מִן הָאָרֶץ, אֵינוֹ עֵרוּב - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ; וְאִם הָיוּ תְּלוּשִׁין וּנְעוּצִין, חֲרֵי זֶה עֵרוּב.

יא. כָּל הַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ, יֵשׁ לוֹ בִּמְקוֹם עֵרוּבוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת [שהם כחצרו]. לְפִיכָךְ, הַמַּנִּיחַ עֵרוּבֵי תְחוּמִין שֶׁלּוֹ בְּסוֹף הַתְּחוּם, וְנִתְגַּלְגֵּל הָעֵרוּב וְיָצָא חוּץ לַתְּחוּם בְּתוֹךְ שְׁתֵּי אַמּוֹת - חֲרֵי זֶה עֵרוּב, וּכְאִלּוּ לֹא יָצָא מִמְּקוֹמוֹ. וְאִם יָצָא חוּץ לִשְׁתֵּי אַמּוֹת - אֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁחֲרֵי נַעֲשָׂה חוּץ לַתְּחוּם. וְהַמַּנִּיחַ עֵרוּבוֹ חוּץ לַתְּחוּם - אֵינוֹ עֵרוּב, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֶל עֵרוּבוֹ.

יב. נִתְגַּלְגֵּל הָעֵרוּב וְיָצָא שְׁתֵּי אַמּוֹת חוּץ לַתְּחוּם, אוֹ אָבַד, אוֹ נִשְׂרַף, אוֹ שֶׁהָיָה תְּרוּמָה וְנִטְמָא - מִבְּעוֹד יוֹם, אֵינוֹ עֵרוּב; מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, חֲרֵי זֶה עֵרוּב; שֶׁקְּנִיַּת [- מימוש] הָעֵרוּב, בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְאִם סָפֵק, חֲרֵי זֶה עֵרוּב - שֶׁסְּפֵק הָעֵרוּב, כָּשֵׁר; לְפִיכָךְ, אִם נֶאֱכַל הָעֵרוּב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, חֲרֵי זֶה עֵרוּב.

יג. אָמְרוּ לוֹ שְׁנַיִם: 'צֵא וְעָרֵב עָלֵינוּ', אֶחָד עֵרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, וְאֶחָד עֵרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - זֶה שֶׁעֵרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם, נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְזֶה שֶׁעֵרַב עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - שְׁנֵיהֶם קָנוּ עֵרוּב; שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת סָפֵק הוּא, וּסְפֵק הָעֵרוּב כָּשֵׁר. וְאַף עַל פִּי כֵן, סָפֵק חֲשֵׁכָה סָפֵק לֹא חֲשֵׁכָה - אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְחוּמִין לְכַתְּחִלָּה; וְאִם עֵרַב, חֲרֵי זֶה עֵרוּב.

יד. נָפַל עַל הָעֵרוּב גַּל [אבנים] מִבְּעוֹד יוֹם - אִם יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ בְּלֹא עֲשִׂיַּת מְלָאכָה, חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁמֻּתָּר לְהוֹצִיאוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁהִיא שְׁעַת קְנִיַּת הָעֵרוּב; וְאִם נָפַל עָלָיו גַּל מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - חֲרֵי זֶה עֵרוּב, וַאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה. סָפֵק מִבְּעוֹד יוֹם נָפַל, אוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה - חֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, שֶׁסְּפֵק הָעֵרוּב כָּשֵׁר.

טו. אֲבָל אִם עֵרַב בִּתְרוּמָה שֶׁהִיא סָפֵק טְמֵאָה - אֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁאֵינָהּ סְעוּדָה הָרְאוּיָה [לאכילה]; וְכֵן אִם הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, אַחַת טְהוֹרָה וְאַחַת טְמֵאָה, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵי זוֹ הִיא מִשְּׁתֵּיהֶן, וְאָמַר: 'עֵרוּבִי בַּטְּהוֹרָה בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא' - אֵינוֹ עֵרוּב, שֶׁאֵין כָּאן סְעוּדָה הָרְאוּיָה לַאֲכִילָה.

טז. אָמַר: 'כִּכָּר זוֹ הַיּוֹם חֹל וּלְמָחָר קֹדֶשׁ', וְעֵרַב בָּהּ - עֵרוּבוֹ עֵרוּב, שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת עֲדַיִן לֹא נִתְקַדְּשָׁה וַדַּאי, וּרְאוּיָה הָיְתָה מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם אָמַר: 'הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר חֹל' - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ, שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וְכֵן אִם הִפְרִישׁ תְּרוּמָה, וְהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה תְּרוּמָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ - אֵין מְעָרְבִין בָּהּ, שֶׁחֲרֵי הִיא טֶבֶל כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, וְצָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה סְעוּדָה רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

יז. הַנּוֹתֵן עֵרוּבוֹ בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - אֵינוֹ עֵרוּב; לְפִי שֶׁבֵּית הַקְּבָרוֹת אָסוּר בַּהֲנָיָה, וְכֵיוָן שֶׁרוֹצֶה בְּקִיּוּם הָעֵרוּב שָׁם אַחַר קְנִיָּה, חֲרֵי נֶהֱנֶה בוֹ. נִתְנוֹ בְּבֵית הַפְּרָס [שדה שטמא מספק] - חֲרֵי זֶה עֵרוּב, וַאֲפִלּוּ הָיָה כֹּהֵן; מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִכָּנֵס שָׁם בְּמִגְדָּל הַפּוֹרֵחַ, אוֹ שֶׁיִּנָּפֵחַ [- על העפר לצורך בדיקת טומאה] וְהוֹלֵךְ.

יח. רַבִּים שֶׁרָצוּ לְהִשְׁתַּתֵּף בְּעֵרוּבֵי תְחוּמִין - מְקַבְּצִין כֻּלָּן עֵרוּבָן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בִּכְלִי אֶחָד בְּמָקוֹם שֶׁיִּרְצוּ. וְאִם עָשָׂה אֶחָד עֵרוּב עַל יְדֵי כֻּלָּן - צָרִיךְ לְזַכּוֹת לָהֶן עַל יְדֵי אַחֵר [- שיקנה הסעודות עבור כולם], וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעָם; שֶׁאֵין מְעָרְבִין לוֹ לָאָדָם עֵרוּבֵי תְחוּמִין אֶלָּא לְדַעְתּוֹ, שֶׁמָּא אֵינוֹ רוֹצֶה לְעָרֵב בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁרָצָה זֶה בָּהּ. וְאִם הוֹדִיעוֹ מִבְּעוֹד יוֹם - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָצָה אֶלָּא מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ, הֲרֵי זֶה עֵרוּב; וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ עַד שֶׁחָשֵׁכָה - אֵינוֹ יוֹצֵא בּוֹ, שֶׁאֵין מְעָרְבִין מִשֶּׁתְּחַשֵּׁךְ.

יט. כָּל הַזּוֹכֶה [- הראוי שיזכו על ידו] בְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, מְזַכִּין עַל יָדוֹ בְּעֵרוּבֵי תְחוּמִין; וְכָל מִי שֶׁאֵין מְזַכִּין עַל יָדוֹ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, אֵין מְזַכִּין עַל יָדוֹ עֵרוּבֵי תְחוּמִין.

כ. נוֹתֵן אָדָם מָעָה לְבַעַל הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיִּקַּח לוֹ פַּת וְיַעֲרֵב לוֹ בָּהּ עֵרוּבֵי תְחוּמִין. אֲבָל אִם נָתַן לְחֶנְוָנִי, אוֹ לְנַחְתּוֹם, וְאָמַר לוֹ: 'זְכֵה לִי בְּמָעָה זוֹ' - אֵינוֹ עֵרוּב; וְאִם אָמַר לוֹ: 'עָרֵב עָלַי בְּמָעָה זוֹ' - הֲרֵי זֶה לוֹקֵחַ בָּהּ פַּת אוֹ אֹכֶל מִן הָאֶכְלִין, וּמְעָרֵב עָלָיו. וְאִם נָתַן לוֹ כְּלִי, וְאָמַר לוֹ: 'תֵּן לִי בָּזֶה אֹכֶל, וּזְכֵה לִי בּוֹ' - הֲרֵי זֶה לוֹקֵחַ אֹכֶל, וּמְעָרֵב עָלָיו בּוֹ.

כא. מְעָרֵב אָדָם עֵרוּבֵי תְחוּמִין עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, בֵּין מִדַּעְתָּן, בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן; לְפִיכָךְ, אִם עֵרַב עֲלֵיהֶן וְעֵרְבוּ לְעַצְמָן, יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן. אֲבָל אֵינוֹ מְעָרֵב לֹא עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ - אֶלָּא מִדַּעְתָּן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין אֶצְלוֹ עַל שֵׁלְחָנוֹ. וְאִם עֵרַב עֲלֵיהֶן, וְשָׁמְעוּ וְשָׁתְקוּ וְלֹא מִחוּ - יוֹצְאִין בְּעֵרוּבוֹ; עֵרַב עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן, וְעֵרְבוּ הֵן לְעַצְמָן - אֵין לְךָ מְחָאָה גְּדוֹלָה מִזּוּ, וְיוֹצְאִין בְּעֵרוּב עַצְמָן. קָטָן בֶּן שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת - יוֹצֵא בְּעֵרוּב אִמּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לְהַנִּיחַ עָלָיו מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְעַצְמוֹ.

כב. הָרוֹצֶה לְשַׁלֵּחַ עֵרוּבוֹ בְּיַד אַחֵר לְהַנִּיחוֹ לוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה לִקְבֹּעַ שְׁבִיתָתוֹ שָׁם, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וּכְשֶׁהוּא מְשַׁלְּחוֹ, אֵינוֹ מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְלֹא בְּיַד מִי שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בְּמִצְוַת עֵרוּב; וְאִם שִׁלַּח, אֵינוֹ עֵרוּב. וְאִם שִׁלְּחוֹ בְּיַד אֶחָד מֵאֵלּוּ הַפְּסוּלִין לְהוֹלִיכוֹ לְאָדָם כָּשֵׁר, כְּדֵי שֶׁיּוֹלִיכוֹ הַכָּשֵׁר וְיַנִּיחוֹ בִּמְקוֹם הָעֵרוּב - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר, וַאֲפִלּוּ שִׁלְּחוֹ עַל הַקּוֹף אוֹ עַל הַפִּיל; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה עוֹמֵד מֵרָחוֹק, עַד שֶׁיִּרְאֶה זֶה הַפָּסוּל אוֹ הַבְּהֵמָה שֶׁהִגִּיעוּ אֶצֶל הַכָּשֵׁר, שֶׁאָמַר לוֹ לְהוֹלִיךְ אֶת הָעֵרוּב. וְכֵן רַבִּים שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּעֵרוּבֵי תְחוּמִין, וְרָצוּ לִשְׁלֹחַ עֵרוּבָן בְּיַד אֶחָד - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּחִין.

כג. אֶחָד אוֹ רַבִּים שֶׁאָמְרוּ לְאֶחָד: 'עָרֵב עָלֵינוּ', וְעָרַב עֲלֵיהֶם בְּאֵי זֶה רוּחַ שֶׁרָצָה - הֲרֵי זֶה עֵרוּב, וְיוֹצְאִין בּוֹ; שֶׁהֲרֵי לֹא יְחֵדוּ לוֹ רוּחַ. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'עָרֵב עָלַי בִּתְמָרִים' וְעֵרַב עָלָיו בִּגְרוֹגָרוֹת [תאנים יבשות], 'בִּגְרוֹגָרוֹת' וְעֵרַב עָלָיו בִּתְמָרִים, אָמַר לוֹ: 'הַנַּח עֵרוּבִי בַּמִּגְדָּל' וְהִנִּיחוֹ בַּשּׁוּבָךְ, 'בַּשּׁוּבָךְ', וְהִנִּיחוֹ בַּמִּגְדָּל, 'בַּבַּיִת' וְהִנִּיחוֹ בָּעֲלִיָּה, 'בָּעֲלִיָּה' וְהִנִּיחוֹ בַּבַּיִת - אֵינוֹ עֵרוּב; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'עָרֵב עָלַי' סְתָם, וְעֵרַב עָלָיו - בֵּין בִּתְמָרִים בֵּין בִּגְרוֹגָרוֹת, בֵּין בַּבַּיִת בֵּין בָּעֲלִיָּה - הֲרֵי זֶה עֵרוּב.

כד. כְּשֵׁם שֶׁמְּבָרְכִין עַל עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְשִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת, כָּךְ מְבָרְכִין עַל עֵרוּבֵי תְחוּמִין; וְאוֹמֵר: 'בְּזֶה הָעֵרוּב יִהְיֶה מֻתָּר לִי לְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם זֶה אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ'. וְאִם הָיָה אֶחָד מְעָרֵב עַל יְדֵי רַבִּים, אוֹמֵר: 'בְּזֶה הָעֵרוּב יִהְיֶה מֻתָּר לִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי', אוֹ 'לִבְנֵי מָקוֹם פְּלוֹנִי', אוֹ 'לִבְנֵי עִיר זוֹ, לְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם זֶה אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ'.

פֶּרֶק ז

א. מִי שֶׁיָּצָא מֵעֶרֶב שַׁבָּת חוּץ לַמְּדִינָה [עיר], וְעָמַד בְּמָקוֹם בְּתוֹךְ הַתְּחוּם אוֹ בְּסוֹפוֹ, וְאָמַר: 'שְׁבִיתָתִי בְּמָקוֹם זֶה', וְחָזַר לְעִירוֹ וְלָן שָׁם - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ לְמָחָר מֵאוֹתוֹ מָקוֹם, אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְזֶה הוּא עִקַּר עֵרוּבֵי תְחוּמִין, לְעָרֵב בְּרַגְלָיו; וְלֹא אָמְרוּ לְעָרֵב בְּהַנָּחַת מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בִּלְבַד בַּמָּקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא וְלֹא עָמַד שָׁם, אֶלָּא לְהָקֵל עַל הֶעָשִׁיר, שֶׁלֹּא יֵצֵא אֶלָּא יִשְׁלַח עֵרוּבוֹ בְּיַד אַחֵר וְיַנִּיחֶנּוּ לוֹ.

ב. וְכֵן אִם נִתְכַּוֵּן לִקְבֹּעַ שְׁבִיתָתוֹ בְּמָקוֹם יָדוּעַ אֶצְלוֹ, כְּגוֹן אִילָן אוֹ בַּיִת אוֹ גֶּדֶר שֶׁהוּא מַכִּיר מְקוֹמוֹ, וְיֵשׁ בֵּינוֹ וּבֵינוֹ כְּשֶׁחָשֵׁכָה אַלְפַּיִם אַמָּה אוֹ פָּחוֹת, וְהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ וְהָלַךְ כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם [לפני כניסת שבת] וְיִקְנֶה בּוֹ שְׁבִיתָה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ וְלֹא עָמַד שָׁם, אֶלָּא הֶחְזִירוֹ חֲבֵרוֹ לְלוּן אֶצְלוֹ, אוֹ שֶׁחָזַר מֵעַצְמוֹ לָלוּן, אוֹ נִתְעַכֵּב - יֵשׁ לוֹ לְהַלֵּךְ עַד מָקוֹם שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹ, וּמֵאוֹתוֹ מָקוֹם אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; שֶׁכֵּיוָן שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לִקְבֹּעַ שָׁם שְׁבִיתָתוֹ, וְהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ, נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁעָמַד שָׁם, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ שָׁם.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי, שֶׁאֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לְהַנִּיחַ עֵרוּב; אוֹ בְּדָחוּק, כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תֶּחְשַׁךְ; וְהוּא, שֶׁיִּשָּׁאֵר מִן הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה קֹדֶם שֶׁתֶּחְשַׁךְ, אִם רָץ בְּכָל כֹּחוֹ, וְיִהְיֶה בֵּינוֹ וּבֵין אוֹתוֹ מָקוֹם כְּשֶׁתֶּחְשַׁךְ, אַלְפַּיִם אוֹ פָּחוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיָה דָּחוּק וְלֹא עָנִי, אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִן הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ אֲפִלּוּ רָץ בְּכָל כֹּחוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה בֵּין הַמָּקוֹם שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בּוֹ וּבֵין הַמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחָשֵׁכָה יָתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה, אוֹ שֶׁלֹּא כִּוֵּן הַמָּקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה - הֲרֵי לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרִחוּק מָקוֹם, וְאֵין לוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחָשֵׁכָה.

ד. מִי שֶׁעָמַד מִבְּעוֹד יוֹם בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְקָנָה שָׁם שְׁבִיתָה, אוֹ שֶׁהָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וְנִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד הַיְדוּעָה אֶצְלוֹ, וְקָבַע שָׁם שְׁבִיתָתוֹ - הֲרֵי זֶה מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְאִם הָיְתָה רְשׁוּת הַיָּחִיד זוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה, אוֹ תֵּל, אוֹ נָקַע - אִם הָיָה בָּהּ בֵּית סָאתַיִם [מאה אמה על חמישים] אוֹ פָּחוֹת, מְהַלֵּךְ אֶת כֻּלָּהּ, וְחוּצָה לָהּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סָאתַיִם, אֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחוּצָה מֵהֶן אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. וְכֵן אִם הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הֵקֵף לְדִירָה.

ה. הַקּוּבָּה [קובע] שְׁבִיתָה בְּרִחוּק מָקוֹם, וְלֹא סִיֵּם [ציין]

מתוך מהדורת חזק

מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - לֹא קָנָה שְׁבִיתָה שָׁם. כֵּיצַד? הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְאָמַר: 'שְׁבִיתָתִי בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית', אוֹ 'בְּבִקְעָה פְּלוֹנִית', אוֹ 'בְּרִחוּק אֶלֶף אַמָּה', אוֹ 'אַלְפַּיִם מִמְּקוֹמִי זֶה' - הֲרֵי זֶה לֹא קָנָה שְׁבִיתָה בְּרִחוּק מָקוֹם; וְאֵין לוֹ אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִמְּקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ כְּשֶׁחָשֵׁכָה.

ו. אָמַר: 'שְׁבִיתָתִי תַּחַת אִילָן פְּלוֹנִי', אוֹ 'תַּחַת סֶלַע פְּלוֹנִית' - אִם יֵשׁ תַּחַת אוֹתוֹ אִילָן אוֹ אוֹתָהּ סֶלַע שְׁמוֹנֶה אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, לֹא קָנָה שְׁבִיתָה; שֶׁהֲרֵי לֹא כִּוֵּן מְקוֹם שְׁבִיתָתוֹ - שֶׁאִם בָּא לִשְׁבֹּת בְּאַרְבַּע אַמּוֹת אֵלּוּ, שֶׁמָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת אֵלּוּ הָאֲחֵרוֹת הוּא שֶׁקָּנָה שְׁבִיתָה.

ז. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ לְהִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת בְּעִקָּרוֹ, אוֹ בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבִּדְרוֹמוֹ, אוֹ שֶׁבִּצְפוֹנוֹ. וְאִם הָיָה תַּחְתָּיו פָּחוֹת מִשְּׁמוֹנֶה, וְנִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת תַּחְתָּיו - קָנָה; שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם שִׁעוּר שְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וַהֲרֵי מִקְצָת מְקוֹמוֹ מְסֻיָּם. הָיוּ שְׁנַיִם בָּאִים בַּדֶּרֶךְ, אֶחָד מֵהֶן מַכִּיר אִילָן אוֹ גָּדֵר אוֹ מָקוֹם שֶׁהוּא קוֹבֵעַ בּוֹ שְׁבִיתָה, וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ מַכִּיר - זֶה שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר מוֹסֵר שְׁבִיתָתוֹ לַמַּכִּיר, וְהַמַּכִּיר מִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת הוּא וַחֲבֵרוֹ בַּמָּקוֹם שֶׁהוּא מַכִּיר.

ח. אַנְשֵׁי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶחָד מֵהֶן לְהוֹלִיךְ לָהֶן עֵרוּבָן לְמָקוֹם יָדוּעַ [מסוים], וְהֶחְזִיק [היה בעיצומה של הליכה] בַּדֶּרֶךְ, וְהֶחְזִירוּ חֲבֵרוֹ, וְלֹא הוֹלִיךְ עֵרוּבָן - הֵן לֹא קָנוּ שְׁבִיתָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, שֶׁהֲרֵי לֹא הֵנַח שָׁם עֵרוּבָן, וְאֵין לָהֶן לְהַלֵּךְ מִמִּדִּינָתָן, אֶלָּא אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ; וְהוּא קָנָה שָׁם עֵרוּב - שֶׁהֲרֵי הוּא בָּא בַּדֶּרֶךְ, וְנִתְכַּוֵּן לִשְׁבֹּת שָׁם, וְהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ; לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לְמָחֳר לְהַלֵּךְ לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וּלְהַלֵּךְ מִמֶּנּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ.

ט. זֶה שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁצָּרִיךְ הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרִחוּק מָקוֹם שֶׁיַּחֲזִיק בַּדֶּרֶךְ, לֹא שֶׁיֵּצֵא וְיֵלֵךְ בַּשָּׂדֶה, אֶלָּא אֲפִלּוּ יָרַד מִן הָעֲלִיָּה [- עלית הגג] לֵילֵךְ לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וְקֹדֶם שֶׁיָּצָא מִפֶּתַח הֶחָצֵר הֶחְזִירוּ חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה הֶחְזִיק, וְקָנָה שְׁבִיתָה. וְכֵן כָּל הַקּוֹנֶה שְׁבִיתָה בְּרִחוּק מָקוֹם, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר 'שְׁבִיתָתִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ וְהֶחְזִיק בַּדֶּרֶךְ כָּל שֶׁהוּא, קָנָה שָׁם שְׁבִיתָה; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, מִי שֶׁיָּצָא בְּרַגְלָיו וְעָמַד בַּמָּקוֹם שֶׁקָּנָה בּוֹ שְׁבִיתָה, שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר כְּלוּם, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ, קָנָה.

י. הַתַּלְמִידִין שֶׁהוֹלְכִין וְאוֹכְלִין בְּלֵילֵי שַׁבָּת בַּשָּׂדוֹת וּבַכְּרָמִים, אֵצֶל בַּעֲלֵי הַבָּתִּים שֶׁפִּתֵּן מְצוּיָה לְעוֹבְרֵי דְרָכִים הַבָּאִים שָׁם, וּבָאִים וְלָנִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ - מְהַלְּכִין אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ, לֹא מִמְּקוֹם הָאֲכִילָה; שֶׁאִלּוּ מָצְאוּ סְעוּדָתָן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, לֹא הָיוּ יוֹצְאִין לַשָּׂדֶה; וְאֵין דַּעְתָּן סוֹמֶכֶת לְדִירָה, אֶלָּא עַל בֵּית מִדְרָשָׁם.

פֶּרֶק ח

א. אֵין מַנִּיחִין שְׁנֵי עֵרוּבִין, אֶחָד בְּמִזְרָח וְאֶחָד בְּמַעֲרָב, כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ בְּמִקְצָת הַיּוֹם עַל אֶחָד מִשְּׁנֵי הָעֵרוּבִין, וּבִשְׁאָר הַיּוֹם עַל הָעֵרוּב הַשֵּׁנִי - שֶׁאֵין מְעָרְבִין שְׁנֵי עֵרוּבִין לְיוֹם אֶחָד. טָעָה וְעֵרַב לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, כִּמְדֻמֶּה הוּא [- מפני שחשב] שֶׁמְּעָרְבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר לִשְׁנַיִם: 'צְאוּ וְעָרְבוּ עָלַי', אֶחָד עֵרַב עָלָיו לְצָפוֹן וְאֶחָד עֵרַב עָלָיו לְדָרוֹם - מְהַלֵּךְ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶם.

ב. כֵּיצַד מְהַלֵּךְ כְּרַגְלֵי שְׁנֵיהֶן? שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַלֵּךְ, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לִשְׁנֵיהֶן לְהַלֵּךְ בּוֹ; נָתַן הָאֶחָד עֵרוּבוֹ בְּרִחוּק אֶלֶף אַמָּה לְרוּחַ מִזְרָח, וְהִנִּיחַ הַשֵּׁנִי מֵהֶן עֵרוּבוֹ בְּרִחוּק חָמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה לְרוּחַ מַעֲרָב - אֵין זֶה שֶׁעֵרְבוּ עָלָיו מְהַלֵּךְ בְּמַעֲרָב אֶלָּא אֶלֶף אַמָּה, כְּרַגְלֵי מִי שֶׁעֵרַב עָלָיו בְּמִזְרָח, וְלֹא יְהַלֵּךְ בְּמִזְרָח אֶלָּא אֶלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת, כְּרַגְלֵי מִי שֶׁעֵרַב עָלָיו בְּמַעֲרָב. לְפִיכָךְ, אִם עֵרַב אוֹ עֵרְבוּ עָלָיו שְׁנֵי עֵרוּבִין אֵלּוּ, אֶחָד בְּרִחוּק אַלְפַּיִם לְמִזְרָח, וְאֶחָד בְּרִחוּק אַלְפַּיִם לְמַעֲרָב - הֲרֵי זֶה לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ.

ג. מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵרוּבִין בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת, וּמַתְּנֶה וְאוֹמֵר: 'אִם אֵרַע לִי דָּבָר מִצְוָה אוֹ נִלְחַצְתִּי [לברוח מהגוים] לָמָחָר וְנִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ, זֶה הָעֵרוּב הוּא שֶׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו, וְהָעֵרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשֵּׁנִית אֵינוֹ כְלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ זוֹ הַשֵּׁנִית, זֶה הָעֵרוּב הוּא שֶׁאֲנִי סוֹמֵךְ עָלָיו, וְשֶׁבְּרוּחַ הָרִאשׁוֹנָה אֵינוֹ כְלוּם; וְאִם נִצְרַכְתִּי לִשְׁתֵּי הָרוּחוֹת, יֵשׁ לִי לִסְמֹךְ עַל אֵיזֶה עֵרוּב שֶׁאֶרְצֶה, וּלְאֵיזֶה שֶׁאֶרְצֶה אֵלֵךְ; וְאִם לֹא אֵרַע לִי דָּבָר, וְלֹא נִצְרַכְתִּי לְרוּחַ מִשְּׁתֵּיהֶן - אֵין שְׁנֵי הָעֵרוּבִין אֵלּוּ עֵרוּב, וְאֵינִי סוֹמֵךְ עַל אֶחָד מֵהֶן, אֶלָּא הֲרֵינִי כִּבְנֵי עִירִי, שֶׁיֵּשׁ לִי אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לַחוֹמָה'.

ד. כְּשֵׁם שֶׁאָסוּר לָצֵאת חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת, כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם טוֹב וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים; וּכְשֵׁם שֶׁהַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת בְּשַׁבָּת חַיָּב, כָּךְ הַמּוֹצִיא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּב. אֲבָל בְּיוֹם טוֹב, מֻתָּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת. לְפִיכָךְ, מְעָרְבִין עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וּמִשְׁתַּתְּפִין בְּמְבוֹאוֹת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּשַׁבָּת; וּמְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְחוּמִין לְיוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְיָמִים טוֹבִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּעָרְבִין לְשַׁבָּת.

ה. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת סָמוּךְ לְשַׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ בֵּין מִלְּאַחֲרֶיהָ, אוֹ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת - יֵשׁ לוֹ לְעָרֵב שְׁנֵי עֵרוּבִין לִשְׁתֵּי רוּחוֹת, וְסוֹמֵךְ עַל אֵי זֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן, וְעַל הָעֵרוּב שֶׁבְּרוּחַ הַשֵּׁנִית לַיּוֹם הַשֵּׁנִי; אוֹ מְעָרֵב עֵרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת, וְסוֹמֵךְ עָלָיו לְאֶחָד מִשְּׁנֵי יָמִים, וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי יִהְיֶה כִּבְנֵי הָעִיר וּכְאִלּוּ לֹא עָשָׂה עֵרוּב, וְיֵשׁ לוֹ אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל רוּחַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת; אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֲרֵי הֵן כְּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעָרֵב לִשְׁנֵי הַיָּמִים, אֶלָּא לְרוּחַ אַחַת.

ו. וְכֵן מַתְּנֶה אָדָם עַל עֵרוּבוֹ, וְאוֹמֵר: 'עֵרוּבִי לְשַׁבָּת זוֹ, אֲבָל לֹא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת'; 'לְשַׁבָּת אַחֶרֶת, אֲבָל לֹא לְזוֹ', 'לְשַׁבָּתוֹת, לֹא לְיָמִים טוֹבִים', 'לְיָמִים טוֹבִים, לֹא לְשַׁבָּתוֹת'.

ז. אָמַר לַחֲמִשָּׁה: 'הֲרֵינִי מְעָרֵב עַל אֵיזֶה מִכֶּם שֶׁאֶרְצֶה, רָצִיתִי יֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי לֹא יֵלֵךְ' - אַף עַל פִּי שֶׁרָצָה מִשֶּׁחָשֵׁכָה [- אחר שחל הערוב], יֵלֵךְ; דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, יֵשׁ בּוֹ בְּרֵרָה [בסוף מתברר שמלכתחילה רצה לילך]. וְכֵן הַמְעָרֵב

לְשַׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, וְאָמַר: 'רָצִיתִי אֵלֶיךָ, לֹא רָצִיתִי אֵלֶיךָ, אַף עַל פִּי שֶׁרָצָה מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ.

ח. הַמְעָרֵב לִשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת, אוֹ לְשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵרוּב אֶחָד לְרוּחַ אַחַת לִשְׁנֵי הַיָּמִים - צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הָעֵרוּב בִּמְקוֹמוֹ מָצוּי בְּלֵיל רִאשׁוֹן וּבְלֵיל שֵׁנִי, כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹלִיכוֹ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ בְּיָדוֹ [מפני הגנבים] וּבָא לוֹ, אִם הָיָה לֵיל יוֹם טוֹב [- שמותר לטלטל]; וּלְמָחָר מוֹלִיכוֹ לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וּמַנִּיחוֹ שָׁם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ, וְאוֹכְלוֹ אִם הָיָה לֵיל שַׁבָּת, אוֹ מְבִיאוֹ אִם הָיָה לֵיל יוֹם טוֹב - מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי קְדֻשּׁוֹת, וְאֵינָם כְּיוֹם אֶחָד, כְּדֵי שֶׁנֶּאֱמַר: 'מִלֵּיל רִאשׁוֹן קָנָה הָעֵרוּב לִשְׁנֵי יָמִים'.

ט. נֶאֱכַל הָעֵרוּב בָּרִאשׁוֹן - קָנָה הָעֵרוּב לָרִאשׁוֹן, וְאֵין לוֹ עֵרוּב לַשֵּׁנִי; עֵרַב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי, וְהוּא שֶׁיֵּלֵךְ וְיַעֲמֹד בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וְיַחְשֹׁב בְּלִבּוֹ שֶׁיִּקְנֶה שָׁם שְׁבִיתָה. עֵרַב בְּפַת בָּרִאשׁוֹן - אִם רָצָה לְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי, חֲרֵי זֶה עֵרוּב; וְאִם רָצָה לְעָרֵב בְּפַת, צָרִיךְ לְעָרֵב בְּאוֹתָהּ הַפַּת עַצְמָהּ שֶׁעֵרַב בָּהּ בָּרִאשׁוֹן.

י. יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ לְאַחַר שַׁבָּת, בִּזְמַן שֶׁמְּקַדְּשִׁין [את החודש] עַל [פי] הָרְאִיָּה [- עדות ראיית מולד הלבנה] - יֵרָאֶה לִי שֶׁהֵן כְּיוֹם אֶחָד, וּקְדֻשָּׁה אַחַת הֵן.

יא. זֶה שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב שְׁנֵי עֵרוּבִין בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת לִשְׁנֵי הַיָּמִים, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ לְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵי הָעֵרוּבִין בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן; אֲבָל אִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ לָעֵרוּב שֶׁל יוֹם הַשֵּׁנִי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אֵין עֵרוּב הַשֵּׁנִי עֵרוּב - שֶׁהָעֵרוּב מִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה בִּסְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְזֶה הוֹאִיל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְזֶה הָעֵרוּב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, חֲרֵי זוֹ אֵינָהּ רְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם.

יב. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁהִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּרִחוּק אַלְפַּיִם אַמָּה מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מִזְרָח, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהִנִּיחַ עֵרוּב שֵׁנִי בְּרִחוּק אַמָּה אַחַת אוֹ מֵאָה אוֹ אֶלֶף בְּרוּחַ מַעֲרָב, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם שֵׁנִי - אֵין זֶה הַשֵּׁנִי עֵרוּב, שֶׁחֲרֵי בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֵין זֶה הָעֵרוּב הַשֵּׁנִי רָאוּי לוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ אֵלָיו, שֶׁחֲרֵי לֹא נִשְׁאַר לוֹ בְּרוּחַ מַעֲרָב כְּלוּם.

יג. אֲבָל אִם הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ בְּרִחוּק אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה מִבֵּיתוֹ בְּרוּחַ מִזְרָח, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם רִאשׁוֹן, וְהִנִּיחַ עֵרוּב שֵׁנִי רָחוֹק מִבֵּיתוֹ לְרוּחַ מַעֲרָב בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְסָמַךְ עָלָיו לְיוֹם שֵׁנִי - חֲרֵי זֶה עֵרוּב, שֶׁחֲרֵי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיַּגִּיעַ לוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

יד. יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינוֹ עוֹשֶׂה עֵרוּב בְּיוֹם טוֹב, לֹא עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת, וְלֹא עֵרוּבֵי תְחוּמִין - אֶלָּא מְעָרֵב הוּא בְּיוֹם חֲמִישִׁי שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם טוֹב. וְאִם חָלוּ שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת בַּחֲמִישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת, מְעָרֵב מִיּוֹם רְבִיעִי עֵרוּבֵי תְחוּמִין וְעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת. וְאִם שָׁכַח וְלֹא עֵרַב - חֲרֵי זֶה מְעָרֵב עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בַּחֲמִישִׁי וּבְעֶרֶב שַׁבָּת, וּמַתְּנֶה; אֲבָל לֹא עֵרוּבֵי תְחוּמִין.

טו. כֵּיצַד מַתְּנֶה? אוֹמֵר בַּחֲמִישִׁי: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, אֵין בִּדְבָרַי כְּלוּם; וְאִם לָאו, חֲרֵי זֶה עֵרוּב'; וּלְמָחָר חוֹזֵר וּמְעָרֵב וְאוֹמֵר: 'אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב, כְּבָר עֵרַבְתִּי מֵאֶמֶשׁ, וְאֵין בִּדְבָרַי הַיּוֹם כְּלוּם; וְאִם אֶמֶשׁ הָיָה יוֹם טוֹב, חֲרֵי זֶה עֵרוּב'. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת; אֲבָל בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, חֲרֵי הֵן כְּיוֹם אֶחָד, וְאֵינוֹ מְעָרֵב לָהֶן אֶלָּא מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לִשְׁבֹּת בּוֹ מִמְּלָאכָה; (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ; (ד) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בּוֹ. וּבֵאוּר כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלּוּ - בְּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁבֹּת מִמְּלָאכָה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם"; וְכָל הָעוֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה, בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבֶעָשׂוֹר וְגוֹ' כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ". וּמַה הוּא חַיָּב עַל עֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּיוֹם זֶה? אִם עָשָׂה בִּרְצוֹנוֹ בְּזָדוֹן, חַיָּב כָּרֵת; וְאִם עָשָׂה בִּשְׁגָגָה, חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה [בהמה בין לעשיר ובין לעני].

ב. כָּל מְלָאכָה שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בְּשַׁבָּת סְקִילָה, חַיָּבִין עַל זְדוֹנָהּ בֶּעָשׂוֹר כָּרֵת; וְכָל שֶׁחַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בְּשַׁבָּת, חַיָּבִין עָלָיו קָרְבַּן חַטָּאת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְלָאכָה, אָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְאִם עָשָׂה, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן] כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּכִּין אוֹתוֹ עַל הַשַּׁבָּת. וְכָל שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים; וְכָל שֶׁאָסוּר לְאָמְרוֹ אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, כָּךְ אָסוּר בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: אֵין בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ, אֶלָּא שֶׁזְּדוֹן מְלָאכָה בְּשַׁבָּת בִּסְקִילָה, וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּכָרֵת.

ג. וּמֵתֵר לְקַנֵּב אֶת הַיָּרָק בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה. וּמַה הוּא הַקִּנּוּב? שֶׁיָּסִיר אֶת הֶעָלִין הַמְעֻפָּשׁוֹת, וִיקַצֵּץ הַשְּׁאָר וִיתַקֵּן אוֹתוֹ לַאֲכִילָה. וְכֵן מְפַצְּעִין בֶּאֱגוֹזִין וּמְפָרְרִין בְּרִמּוֹנִים, מִן הַמִּנְחָה וּמַעְלָה - מִפְּנֵי עָגְמַת נֶפֶשׁ [למנוע עינוי יתר]. וְיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אָסוּר בִּקְנִיבַת יָרָק וּבִפְצִיעַת אֱגוֹזִים וּבִפְרִירַת רִמּוֹנִים כָּל הַיּוֹם. וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּשִׁנְעָר [בבבל] וּבַמַּעֲרָב [ארץ ישראל], שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ בְּיוֹם הַצּוֹם, אֶלָּא חֲרֵי הוּא כְּשַׁבָּת לַכֹּל.

ד. מִצְוַת עֲשֵׂה {אַחֶרֶת} (אַחַת) יֵשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהִיא לִשְׁבֹּת בּוֹ מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [שנמסרה ממשה רבנו] לָמְדוּ, עִנּוּי שֶׁהוּא לַנֶּפֶשׁ, זֶה הַצּוֹם; וְכָל הַצָּם בּוֹ, קַיֵּם מִצְוַת עֲשֵׂה. וְכָל הָאוֹכֵל

אוֹ שׁוֹתֶה בּוֹ, בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְנִכְרְתָה"; מֵאַחַר שֶׁעָנַשׁ הַכָּתוּב כָּרֵת לְמִי שֶׁלֹּא נִתְעַנָּה, לָמַדְנוּ שֶׁמַּזְהָרִין אָנוּ בּוֹ עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְכָל הָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה בּוֹ בְּשׁוֹגֵג, חַיָּב קָרְבַּן חַטָּאת קְבוּעָה.

ה. וְכֵן לָמַדְנוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה, שֶׁאָסוּר לִרְחֹץ בּוֹ אוֹ לָסוּךְ בּוֹ [שמן] אוֹ לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל אוֹ לִבְעֹל. וּמִצְוָה לִשְׁבֹּת מִכָּל אֵלּוּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹבֵת מֵאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן" - שַׁבָּת לְעִנְיַן מְלָאכָה, וְשַׁבָּתוֹן לְעִנְיָנִים אֵלּוּ. וְאֵין חַיָּבִין כָּרֵת אוֹ קָרְבָּן, אֶלָּא עַל אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה; אֲבָל אִם רָחַץ אוֹ סָךְ אוֹ נָעַל אוֹ בָּעַל, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ו. כְּשֵׁם שֶׁשְּׁבוּת מְלָאכָה בּוֹ, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה - כָּךְ שְׁבוּת שֶׁל עִנּוּי, בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה. וְצָרִיךְ לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל קֹדֶשׁ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ, בָּעֶרֶב" - כְּלוֹמַר, הַתְחֵל לָצוּם וּלְהִתְעַנּוֹת מֵעֶרֶב תִּשְׁעָה הַסָּמוּךְ לָעֲשִׂירִי; וְכֵן בַּיְצִיאָה שׁוֹהֶה בְּעִנּוּיוֹ מְעַט מִלֵּילֵי אַחַד עָשָׂר סָמוּךְ לָעֲשִׂירִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם".

ז. נָשִׁים שֶׁאוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת עַד שֶׁחָשְׁכָה, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעוֹת שֶׁמִּצְוָה לְהוֹסִיף מֵחֹל עַל קֹדֶשׁ - אֵין מְמַחִין בְּיָדָן, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לַעֲשׂוֹת בְּזָדוֹן; שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שׁוֹטֵר בְּבֵית כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַזְהִיר נָשָׁיו; וְהַנַּח לָהֶן שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין, וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין. וְכֵן כָּל הַדּוֹמֶה לָזֶה.

פֶּרֶק ב

א. הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מַאֲכָלִין הָרְאוּיִין לְאָדָם כְּכוֹתֶבֶת הַגַּסָּה [תמר גדול], שֶׁהִיא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה בְּמִעַט - חַיָּב. וְכָל הָאֲכָלִים מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר זֶה. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין הָרְאוּיִין לִשְׁתִיַּת אָדָם כִּמְלֹא לֻגְמָיו שֶׁל שׁוֹתֶה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי לֻגְמָיו - חַיָּב; וְכַמָּה מְלֹא לֻגְמָיו? כְּדֵי שֶׁיִּסְלְקֵם לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה מָלֵא; וְשִׁעוּר זֶה בְּאָדָם בֵּינוֹנִי - פָּחוֹת מֵרְבִיעִית. וְכָל הַמַּשְׁקִין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר זֶה. וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אֵין מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר אֶחָד.

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל אֲכָלִים הַמֻּתָּרִין, אוֹ שֶׁאָכַל דְּבָרִים הָאֲסוּרִין, כְּגוֹן פִּגּוּל [קרבן שנפסל במחשבה] וְנוֹתָר [קרבן שעבר זמן אכילתו] וְטֶבֶל [פירות שאינן מעושרין] וּנְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת וְחֵלֶב אוֹ דָּם, הוֹאִיל וְאָכַל אֲכָלִים הָרְאוּיִין לְאָדָם, חַיָּב. וַאֲכִילָה כָּרֵת מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ג. אָכַל אוֹ שָׁתָה פָּחוֹת מִשִּׁעוּר זֶה, אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת; אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בַּחֲצִי שִׁעוּר, אֵין חַיָּבִין כָּרֵת אֶלָּא עַל כְּשִׁעוּר. וְהָאוֹכֵל אוֹ הַשּׁוֹתֶה חֲצִי שִׁעוּר, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן].

ד. אָכַל מְעַט וְחָזַר וְאָכַל וְחָזַר וְאָכַל - אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף אֲכִילָה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים, הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפוֹת לְכְשִׁעוּר; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפוֹת לְכְשִׁעוּר. שָׁתָה מְעַט וְחָזַר וְשָׁתָה וְחָזַר וְשָׁתָה - אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת שְׁתִיָּה רִאשׁוֹנָה עַד סוֹף שְׁתִיָּה אַחֲרוֹנָה כְּדֵי שְׁתִיַּת רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין לְשִׁעוּר; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפִין.

ה. אָכַל אֲכָלִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַאֲכַל אָדָם, כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמָּרִים אוֹ שְׂרָפִים [הנוטפים מאילנות] הַבְּאוּשִׁין [מלוכלכים], אוֹ שֶׁשָּׁתָה מַשְׁקִין שֶׁאֵינָם רְאוּיִין, כְּגוֹן צִיר [מי דג מלוח] אוֹ מוּרְיָס [שומן דג מלוח] וְחֹמֶץ חַי - אֲפִלּוּ אָכַל וְשָׁתָה מֵהֶן הַרְבֵּה, הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַכָּרֵת; אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ו. שָׁתָה חֹמֶץ מָזוּג [מעורב] בְּמַיִם, חַיָּב. הַכּוֹסֵס [בפיו] פִּלְפְּלִין וְזַנְגְּבִיל [קנמון] יָבֵשׁ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, פָּטוּר; אֲבָל זַנְגְּבִיל רָטֹב, חַיָּב. אָכַל עֲלֵי גְפָנִים, פָּטוּר; לוּלְבֵי גְפָנִים [ענפי גפן רכים], חַיָּב. וְאֵלּוּ הֵן לוּלְבֵי גְפָנִים? כֹּל שֶׁלִּבְלְבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכִּפּוּרִים; יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵם כְּעֵצִים, וּפָטוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ.

ז. אָכַל צָלִי בְּמֶלַח, מִצְטָרֵף הַמֶּלַח לַבָּשָׂר; צִיר [מיץ] שֶׁעַל גַּבֵּי יָרָק, מִצְטָרֵף; מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשִׁירֵי הָאֹכֶל הַמְעֹרָבִים עִם הָאֹכֶל, כְּאֹכֶל הֵן חֲשׁוּבִין. הָיָה שָׂבֵעַ מֵאֲכִילָה גַּסָּה שֶׁאָכַל עַד שֶׁקָּץ בִּמְזוֹנוֹ, וְאָכַל יָתֵר עַל שָׂבְעוֹ - פָּטוּר, כְּמִי שֶׁאָכַל אֲכָלִין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַיָּתֵר רָאוּי לְרָעֵב, אֵינוֹ רָאוּי לְכָל מִי שֶׁשָּׂבֵעַ כָּזֶה.

ח. חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה שֶׁשָּׁאַל [ביקש] לֶאֱכֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - אַף עַל פִּי שֶׁהָרוֹפְאִים הַבְּקִיאִין אוֹמְרִין 'אֵינוֹ צָרִיךְ' - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּי עַצְמוֹ, עַד שֶׁיֹּאמַר 'דַּי'. אָמַר הַחוֹלֶה: 'אֵינִי צָרִיךְ', וְהָרוֹפֵא אוֹמֵר 'צָרִיךְ' - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַל פִּיו; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה רוֹפֵא אֻמָּן [מומחה]. רוֹפֵא אֶחָד אוֹמֵר 'צָרִיךְ', וְאֶחָד אוֹמֵר 'אֵינוֹ צָרִיךְ' - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ; מִקְצָת הָרוֹפְאִין אוֹמְרִין 'צָרִיךְ', וּמִקְצָתָן אוֹמְרִין 'אֵינוֹ צָרִיךְ' - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב אוֹ אַחַר הַבְּקִיאִין; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר הַחוֹלֶה 'צָרִיךְ אֲנִי'; אֲבָל אִם אָמַר 'צָרִיךְ אֲנִי' - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ. לֹא אָמַר הַחוֹלֶה שֶׁהוּא צָרִיךְ, וְנֶחְלְקוּ הָרוֹפְאִים וְהָיוּ כֻּלָּן בְּקִיאִין, וְאֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ 'צָרִיךְ' כַּמִּנְיָן שֶׁאָמְרוּ 'אֵינוֹ צָרִיךְ' - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ.

ט. עֲבָרָה [מעוברת] שֶׁהֵרִיחָה [מאכל מסוים], לוֹחֲשִׁין לָהּ בְּאָזְנָהּ שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא: אִם נִתְקָרְרָה דַּעְתָּהּ בְּזִכָּרוֹן זֶה, מוּטָב; וְאִם לָאו, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נַפְשָׁהּ. וְכֵן מִי שֶׁאֲחָזוֹ בֶּלְמוּס [חולי הרעבון], מַאֲכִילִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו; אֲפִלּוּ נְבֵלוֹת וּשְׁקָצִים מַאֲכִילִין אוֹתוֹ מִיָּד, וְאֵין מַשְׁהִין עַד שֶׁיִּמְצְאוּ דְּבָרִים הַמֻּתָּרִין.

י. קָטָן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּבֶן עֶשֶׂר שָׁנִים, מְחַנְּכִין אוֹתוֹ [לצום] שָׁעוֹת. כֵּיצַד? הָיָה רָגִיל לֶאֱכֹל בִּשְׁתֵּי שָׁעוֹת בַּיּוֹם, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּשָׁלֹשׁ; הָיָה רָגִיל בְּשָׁלֹשׁ, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ בְּאַרְבַּע. לְפִי כֹּחַ הַבֵּן, מוֹסִיפִין לְעַנּוֹתוֹ בִּשְׁעָתוֹ. בֶּן אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה - מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי לְחַנְּכוֹ בְּמִצְוֹת.

יא. בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וּבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁהֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת [למטה] - הֲרֵי הֵן גְּדוֹלִים

לְכָל הַמִּצְוֹות, וּמַשְׁלִימִין [את כל הצום] מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם לֹא הֵבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - עֲדַיִן קְטַנִּים הֵן, וְאֵינָן מַשְׁלִימִין אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. קָטָן שֶׁהוּא פָּחוֹת מִבֶּן תֵּשַׁע - אֵין מְעַנִּין אוֹתוֹ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי סַכָּנָה.

פֶּרֶק ג

א. אָסוּר לִרְחֹץ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן, בֵּין כָּל גּוּפוֹ בֵּין אֵבֶר אֶחָד; אֲפִלּוּ אֶצְבַּע קְטַנָּה, אָסוּר לְהוֹשִׁיטָהּ בַּמַּיִם. וְהַמֶּלֶךְ וְהַכַּלָּה רוֹחֲצִין אֶת פְּנֵיהֶן - כַּלָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְגַּנֶּה עַל בַּעְלָהּ; וְהַמֶּלֶךְ, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה בְּיָפְיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ". וְעַד כַּמָּה נִקְרֵאת 'כַּלָּה'? עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם.

ב. מִי שֶׁהָיָה מְלַכְלֵךְ בְּצוֹאָה אוֹ טִיט - רוֹחֵץ מְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת כְּדַרְכּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וּמְדִיחָה אִשָּׁה יָדָהּ אַחַת בְּמַיִם, וְנוֹתֶנֶת פַּת לִבְנָהּ. וְהַחוֹלֶה רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְסֻכָּן. וְכָל חַיָּבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן, בֵּין בְּתִשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.

ג. מִי שֶׁרָאָה קֶרִי בַּזְּמַן הַזֶּה בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים - אִם לַח הוּא, מְקַנֵּחַ בְּמַפָּה וְדַיּוֹ; וְאִם יָבֵשׁ הוּא אוֹ שֶׁנִּתְלַכְלֵךְ - רוֹחֵץ מְקוֹמוֹת הַמְלֻכְלָכִין בִּלְבַד, וּמִתְפַּלֵּל. וְאָסוּר לוֹ לִרְחֹץ כָּל גּוּפוֹ אוֹ לִטְבֹּל; שֶׁאֵין הַטּוֹבֵל בַּזְּמַן הַזֶּה טָהוֹר, מִפְּנֵי טֻמְאַת מֵת; וְאֵין הָרְחִיצָה מִקֶּרִי לִתְפִלָּה בַּזְּמַן הַזֶּה אֶלָּא מִנְהָג, וְאֵין מִנְהָג לְבַטֵּל דָּבָר הָאָסוּר אֶלָּא לֶאֱסֹר אֶת הַמֻּתָּר. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהָרוֹאֶה קֶרִי בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים טוֹבֵל, אֶלָּא כְּשֶׁתִּקָּנוּ טְבִילָה לְבַעֲלֵי קְרִיִּין; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁבָּטְלָה תַּקָּנָה זוֹ.

ד. טִיט שֶׁהוּא לַח בְּיוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּנִּיחַ אָדָם יָדוֹ עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לַחְלוּחִית שֶׁאִם הִדְבִּיק אוֹתָהּ לְיָדוֹ הָאַחֶרֶת תִּדָּבֵק בָּהּ לַחְלוּחִית - אָסוּר לֵישֵׁב עָלָיו. לֹא יִמַּלֵּא אָדָם כְּלִי חֶרֶשׂ מַיִם וְיִצְטַנֵּן בּוֹ [יקרר גופו], שֶׁהַמַּיִם נוֹזְלִים מִדָּפְנוֹ; אֲפִלּוּ כְּלִי מַתֶּכֶת אָסוּר, שֶׁמָּא יִנָּתְזוּ מַיִם עַל בְּשָׂרוֹ. וּמֻתָּר לְהִצְטַנֵּן בְּפֵרוֹת.

ה. לוֹקֵחַ אָדָם מִטְּפַחַת מֵעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, וְשׁוֹרֶה אוֹתָהּ בְּמַיִם, וּמְנַגְּבָהּ [מייבשה] מְעַט, וּמַנִּיחָהּ תַּחַת הַבְּגָדִים; וּלְמָחָר מַעֲבִירָהּ עַל פָּנָיו, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קֹר הַרְבֵּה.

ו. הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ פְּנֵי מִי שֶׁהוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה, אוֹ לִקְרוֹת בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ - עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְעוֹשֶׂה מִצְוָה שֶׁהָלַךְ לַעֲשׂוֹתָהּ, וְחוֹזֵר בַּמַּיִם לִמְקוֹמוֹ; שֶׁאִם לֹא תַּתִּיר לוֹ לַחֲזֹר - אֵינוֹ הוֹלֵךְ, וְנִמְצָא נִכְשָׁל [נמנע] מִן הַמִּצְוָה. וְכֵן הַהוֹלֵךְ לִשְׁמֹר פֵּרוֹתָיו - עוֹבֵר בַּמַּיִם עַד צַוָּארוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ יְדֵיהֶם מִתַּחַת שׁוּלֵי בִגְדֵיהֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּחֹל.

ז. אָסוּר לִנְעֹל מִנְעָל וְסַנְדָּל, אֲפִלּוּ בְּרַגְלוֹ אַחַת; וּמֻתָּר לָצֵאת בְּסַנְדָּל שֶׁל שַׁעַם [מעץ אלון] וְשֶׁל גֹּמֶא [גומי] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן. וְכוֹרֵךְ אָדָם בֶּגֶד עַל רַגְלָיו וְיוֹצֵא בּוֹ - שֶׁהֲרֵי קְשֵׁי הָאָרֶץ מַגִּיעַ לְרַגְלוֹ, וּמַרְגִּישׁ שֶׁהוּא יָחֵף. הַתִּינוֹקוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וּרְחִיצָה וְסִיכָה, מוֹנְעִין אוֹתָן מִמִּנְעָל וְסַנְדָּל.

ח. מֻתָּר לְכָל אָדָם לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל מֵחֲמַת עַקְרָב וְכַיּוֹצֵא בָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּשָּׁכְנוּ. וְהַחַיָּה [יולדת] מֻתֶּרֶת לִנְעֹל אֶת הַסַּנְדָּל מִשּׁוּם צִנָּה, כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם; וְהַחוֹלֶה כַּיּוֹצֵא בָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סַכָּנָה.

ט. אָסוּר לָסוּךְ מִקְצָת גּוּפוֹ כְּכָל גּוּפוֹ, בֵּין סִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל תַּעֲנוּג. וְאִם הָיָה חוֹלֶה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִין [אבעבועות] בְּרֹאשׁוֹ - סָךְ כְּדַרְכּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

י. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה לוֹ בֹּשֶׁת פָּנִים מֵאִשְׁתּוֹ וְלֹא יָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק, שֶׁמָּא יִרְאֶה אִשְׁתּוֹ וְתִשָּׂא חֵן בְּעֵינָיו וְיָבוֹא לִידֵי תַּשְׁמִישׁ. וְאִם חָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, חַיָּבִין הַכֹּל לְהַדְלִיק בְּכָל מָקוֹם - שֶׁהַדְלָקַת נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ג-כ"ט ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת עֲבוֹדָה זָרָה וְחֻקּוֹת הַגּוֹיִם

פֶּרֶק ח

א. כָּל שֶׁאֵין בּוֹ תְּפוּסַת [מגע] יַד אָדָם [כגון הרים וגבעות], וְלֹא עָשָׂהוּ [כגון בעלי חיים] - אִם נֶעֱבַד, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, הַגּוֹיִם הָעוֹבְדִים אֶת הֶהָרִים, וְאֶת הַגְּבָעוֹת, וְאֶת הָאִילָנוֹת הַנְּטוּעִין מִתְּחִלָּתָן לְפֵרוֹת, וְאֶת הַמַּעְיָנוֹת הַנּוֹבְעִים לָרַבִּים, וְאֶת הַבְּהֵמָה - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה; וּמֻתָּר לֵאֱכֹל אוֹתָן הַפֵּרוֹת שֶׁנֶּעֱבְדוּ בִּמְקוֹם גִּדֵּילָתָן, וְאוֹתָהּ הַבְּהֵמָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּהֵמָה שֶׁהֵקְצַת לַעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה; בֵּין שֶׁהִקְצוּהָ לְעָבְדָהּ, בֵּין שֶׁהִקְצוּהָ לְהַקְרִיבָהּ - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁאֵין הַבְּהֵמָה נֶאֱסֶרֶת? בְּשֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה; אֲבָל אִם עָשָׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה כָּל שֶׁהוּא, אֲסָרָהּ. כֵּיצַד? כְּגוֹן

שֶׁשָּׁחַט בָּהּ סִימָן [קנה או וושט] לַעֲבוֹדָה זָרָה. עָשָׂה אוֹתָהּ חֲלִיפִין לַעֲבוֹדָה זָרָה [קיבל בהמה תמורת ע"ז] - אֲסָרָהּ, וְכֵן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין; מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂת כִּדְמֵי עֲבוֹדָה זָרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבְהֵמַת עַצְמוֹ; אֲבָל אִם שָׁחַט בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה אוֹ הֶחְלִיפָהּ - לֹא נֶאֱסְרָה, שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְקַרְקַע עוֹלָם, לֹא אֲסָרָהּ; חָפַר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׂיחִין [חריצים ארוכים בקרקע] וּמְעָרוֹת [חצובות בסלע] לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, אֲסָרָהּ.

ב. מַיִם שֶׁעֲקָרָן הַגַּל [והוציאם מחוץ לים] וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶן, לֹא אֲסָרָן; נְטָלָן בְּיָדוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהֶן, אֲסָרָן. אַבְנֵי הַר שֶׁנִּדַּלְדְּלוּ [נעקרו ממקומם], וַעֲבָדָן בִּמְקוֹמָן - מֻתָּרוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵין בָּהֶן תְּפוּסַת יַד אָדָם.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁזָּקַף [העמיד] לְבֵנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָהּ, וְלֹא הִשְׁתַּחֲוָה, וּבָא גּוֹי וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ בַּהֲנָאָה, שֶׁזִּקִּיפָתָהּ מַעֲשֶׂה; וְכֵן אִם זָקַף בֵּיצָה, וּבָא גּוֹי וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ. חָתַךְ דְּלַעַת וְכִיּוֹצֵא בָהּ, וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ - אֲסָרָהּ; הִשְׁתַּחֲוָה לַחֲצִי הַדְּלַעַת, וַחֲצִי הָאַחֵר מְעֹרֶה [מחובר] בּוֹ - הֲרֵי זֶה אָסוּר מִסָּפֵק, שֶׁמָּא זֶה הַחֲצִי כְּמוֹ [בית] יָד לַחֲצִי הַנֶּעֱבָד. אִילָן שֶׁנִּטְעוֹ מִתְּחִלָּה שֶׁיְּהֵא נֶעֱבָד - אָסוּר בַּהֲנָאָה; וְזוֹ הִיא "אֲשֵׁרָה" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה. הָיָה אִילָן נָטוּעַ, וְגִדְּעוֹ וּפִסְלוֹ [קיצצו] לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ הִבְרִיךְ [כפף ענף בקרקע וכיסהו בעפר] וְהִרְכִּיב [ענף מעץ אחר] בְּגוּפוֹ שֶׁל אִילָן, וְהוֹצִיא שָׂרִיגִים [ענפים] - כּוֹרֵת אֶת הַשָּׂרִיגִים, וְהֵם אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה; וּשְׁאָר הָאִילָן, מֻתָּר. וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְאִילָן - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶאֱסַר גּוּפוֹ - כָּל הַשָּׂרִיגִים וְהָעָלִים וְהַלּוּלְבִין וְהַפֵּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא כָּל זְמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. אִילָן שֶׁהָיוּ הַגּוֹיִם מְשַׁמְּרִין אֶת פֵּרוֹתָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוּכָנִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שֵׁכָר לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְעוֹשִׂין מֵהֶן שֵׁכָר, וְשׁוֹתִין אוֹתוֹ בְּיוֹם אֵידָם - הֲרֵי זֶה הָאִילָן אָסוּר בַּהֲנָאָה; מִפְּנֵי שֶׁסְּתָמוֹ שֶׁהוּא אֲשֵׁרָה, וּלְפִיכָךְ עוֹשִׂין בְּפֵרוֹתָיו כָּךְ, שֶׁזּוֹ הִיא חֵקֶהּ שֶׁל אֲשֵׁרָה.

ד. אִילָן שֶׁמַּעֲמִידִין תַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה - כָּל זְמַן שֶׁהִיא תַּחְתָּיו, אָסוּר בַּהֲנָאָה; נִטְּלָה מִתַּחְתָּיו עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאִילָן עַצְמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד. בַּיִת שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הַגּוֹי מִתְּחִלָּה שֶׁיְּהֵא הַבַּיִת עַצְמוֹ נֶעֱבָד, וְכֵן הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לְבַיִת - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה. הָיָה בָּנוּי, וְסִיְּדוֹ וְכִיְּרוֹ [קישטו] לְשֵׁם עֲבוֹדָה זָרָה עַד שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ - נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ, וְהַחִדּוּשׁ אָסוּר בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂהוּ לְעָבְדוֹ; וּשְׁאָר הַבַּיִת, מֻתָּר. הִכְנִיס עֲבוֹדָה זָרָה לְתוֹךְ הַבַּיִת - כָּל זְמַן שֶׁהִיא שָׁם, הַבַּיִת אָסוּר בַּהֲנָאָה; הוֹצִיאָהּ, הֵתַּר הַבַּיִת. וְכֵן אֶבֶן שֶׁחָצָבָהּ מִתְּחִלָּה לְעָבְדָהּ, אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. הָיְתָה חֲצוּבָה, וְצִיְּרָהּ וְכִיְּרָהּ שֶׁתֵּעָבֵד - אֲפִלּוּ צִיֵּר וְכִיֵּר בְּגוּף הָאֶבֶן, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם סִיֵּד עָלֶיהָ - נוֹטֵל מַה שֶּׁחִדֵּשׁ, וְהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה שֶׁיֵּעָבֵד; וּשְׁאָר הָאֶבֶן, מֻתָּר.

ה. אֶבֶן שֶׁהֶעֱמִיד עָלֶיהָ עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא עָלֶיהָ; סִלֵּק עֲבוֹדָה זָרָה, הָאֶבֶן מֻתֶּרֶת. מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה [וקיר אחד להם], וְנָפַל - אָסוּר לִבְנוֹתוֹ. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ [מרחיק ד' אמות], וּבוֹנֶה; וְאוֹתוֹ הָרֶוַח - מְמַלְּאֵהוּ קוֹצִים אוֹ צוֹאָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַרְחִיב בְּבֵית עֲבוֹדָה זָרָה. הָיָה הַכֹּתֶל שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, יְדוֹן מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה: מֶחֱצָה שֶׁלּוֹ, מֻתָּר בַּהֲנָאָה; וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר - אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרוֹ, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָאָה.

ו. כֵּיצַד מְאַבֵּד עֲבוֹדָה זָרָה וּשְׁאָר דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִים בִּגְלָלָהּ, כְּגוֹן מְשַׁמְּשֶׁיהָ וְתִקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ? שׁוֹחֵק [טוחן] וְזוֹרֶה לָרוּחַ, אוֹ שׁוֹרֵף וּמֵטִיל לְיָם הַמֶּלַח.

ז. דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ תְּפוּסַת יַד אָדָם, שֶׁנֶּעֱבַד, כְּגוֹן הָרִים וּבְהֵמָה וְאִילָן - אַף עַל פִּי שֶׁהַנֶּעֱבָד עַצְמוֹ מֻתָּר בַּהֲנָאָה, צִפּוּיָיו [אם הם מצופים] אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה; וְהַנֶּהֱנֶה בְּכָל שֶׁהוּא מֵהֶן - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עָלֵיהֶם". וְכָל צִפּוּיֵי עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי הֵן בִּכְלַל מְשַׁמְּשֶׁיהָ.

ח. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹיִם, שֶׁבִּטְּלוּהָ גּוֹיִם קֹדֶם שֶׁתָּבוֹא לְיַד יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ", כְּשֶׁבָּאוּ לְיָדֵינוּ וְהֵן נוֹהֲגִין בָּהֶם אֱלֹהוּת; אֲבָל אִם בִּטְּלוּם, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

ט. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם; אֲפִלּוּ הָיָה לְגוֹי בָּהּ שֶׁתְּפוּת, אֵין בִּטּוּלוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם, וּטְעוּנָה גְּנִיזָה. וְכֵן עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל גּוֹי שֶׁבָּאת לְיַד יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כָּךְ בִּטְּלָהּ הַגּוֹי - אֵין בִּטּוּלוֹ מוֹעִיל כְּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה לְעוֹלָם. וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה, וַאֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת הַגּוֹי [שנתן לו רשות לבטל אלילו]. גּוֹי קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה, אֵינוֹ מְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה. וְגוֹי שֶׁבִּטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה - בֵּין שֶׁלּוֹ, בֵּין שֶׁל גּוֹיִם אֲחֵרִים, בְּעַל כָּרְחוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָנְסוֹ יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה; וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא הַגּוֹי הַמְבַטֵּל עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה; אֲבָל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד, אֵין בִּטּוּלוֹ בִּטּוּל. הַמְבַטֵּל עֲבוֹדָה זָרָה, בִּטֵּל מְשַׁמְּשֶׁיהָ; בִּטֵּל מְשַׁמְּשֶׁיהָ, מְשַׁמְּשֶׁיהָ מֻתָּרִין, וְהִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה, עַד שֶׁיְּבַטְּלָהּ. וְתִקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה, אֵינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם.

י. כֵּיצַד מְבַטְּלָהּ? קָטַע רֹאשׁ אָזְנָהּ, רֹאשׁ חָטְמָהּ, רֹאשׁ אֶצְבָּעָהּ, פְּחָסָהּ [מיעכה] בְּפָנֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִסְּרָהּ, אוֹ שֶׁמְּכָרָהּ לְצוֹרֵף יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה. אֲבָל אִם מִשְׁכְּנָהּ, אוֹ מְכָרָהּ לְגוֹי אוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵינוֹ צוֹרֵף, אוֹ שֶׁנָּפְלָה עָלֶיהָ מַפֹּלֶת וְלֹא פִּנָּהּ [את גל האבנים], גְּנָבוּהָ לִסְטִים וְלֹא תְּבָעָהּ [חיפשה], רָקַק בְּפָנֶיהָ, הִשְׁתִּין בְּפָנֶיהָ, גְּרָרָהּ [גרר אותה], זָרַק בָּהּ אֶת הַצּוֹאָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ בְּטֵלָה.

יא. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהִנִּיחוּהָ עוֹבְדֶיהָ בִּשְׁעַת שָׁלוֹם - מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה, שֶׁהֲרֵי בִּטְּלוּהָ; בִּשְׁעַת מִלְחָמָה - אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִנִּיחוּהָ אֶלָּא מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה מֵאֵלֶיהָ - שְׁבָרֶיהָ אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, עַד שֶׁיְּבַטְּלוּהָ; לְפִיכָךְ, הַמּוֹצֵא שִׁבְרֵי עֲבוֹדָה זָרָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה, שֶׁמָּא לֹא בִּטְּלוּהָ הַגּוֹיִם. וְאִם הָיְתָה שֶׁל פְּרָקִים [עשויה מכמה חלקים], וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ - צָרִיךְ לְבַטֵּל כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק מִפְּרָקֶיהָ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ - כֵּיוָן שֶׁבִּטֵּל אֵבֶר אֶחָד מִמֶּנָּהּ, בָּטְלוּ כָּל הַשְּׁבָרִים.

יב. מִזְבַּח עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּפְגַּם - עֲדַיִן הוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה, עַד שֶׁיִּנָּתֵץ רֻבּוֹ בְּיַד הַגּוֹיִם; וּבִימוֹס [אבן בסיס לע"ז] שֶׁנִּפְגַּם, מֻתָּר. אֵי זֶה הוּא בִּימוֹס וְאֵי זֶה הוּא מִזְבֵּחַ? בִּימוֹס, אֶבֶן אַחַת; מִזְבֵּחַ, אֲבָנִים הַרְבֵּה. וְכֵיצַד מְבַטְּלִין אַבְנֵי [עבודה זרה ששמה] מַרְקוּלִיס? כֵּיוָן שֶׁבָּנָה בָּהֶן בִּנְיָן, אוֹ חִפָּה [ריצף] בָּהֶן אֶת הַדְּרָכִים, וְכֵיוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הֲרֵי הֵן מֻתָּרִין בַּהֲנָאָה. כֵּיצַד מְבַטְּלִין אֶת הָאֲשֵׁרָה? קֹרֶסֶם [קטף] מִמֶּנָּה עָלֶה, זֶרֶד [קצץ] מִמֶּנָּה יוֹנֵק [ענף רך], נָטַל מִמֶּנָּה מַקֵּל אוֹ שַׁרְבִיט, אוֹ שֶׁשְׁפָיָהּ [שייפה] שֶׁלֹּא לְצָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ בְּטֵלָה. שְׁפָיָהּ לְצָרְכָּהּ - הִיא אֲסוּרָה, וּשְׁפָיֶיהָ [הנסרים שמתקלפים בעת השיוף] מֻתָּרִין. וְאִם הָיְתָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - בֵּין לְצָרְכָּהּ בֵּין לְצָרְכוֹ, בֵּין הִיא וּבֵין שְׁפָיֶיהָ אֲסוּרִין לְעוֹלָם; שֶׁעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵין לָהּ בִּטּוּל לְעוֹלָם.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ט

א. שְׁלֹשָׁה יָמִים לִפְנֵי אֵידֵיהֶם [חגם] שֶׁל גּוֹיִם, אָסוּר לִקַּח מֵהֶם וְלִמְכֹּר לָהֶם דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם [המשתמר לזמן], וְלִלְוּוֹת מֵהֶן וּלְהַלְוּוֹתָם, וּלְפָרְעָן וְלִפָּרַע מֵהֶן מִלְּוֶה שֶׁבִּשְׁטָר אוֹ שֶׁעַל הַמַּשְׁכּוֹן. אֲבָל מִלְּוֶה עַל פֶּה נִפְרָעִין מֵהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם; וּמֻתָּר לִמְכֹּר לָהֶן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם, כְּגוֹן יְרָקוֹת וְתַבְשִׁיל, עַד יוֹם אֵידָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בִּשְׁאָר אֲרָצוֹת, אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא יוֹם אֵידָם בִּלְבַד. עֲבַר וְנָשָׂא וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׁלֹשָׁה יָמִים, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָאָה; וְהַנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן עִמָּהֶם בְּיוֹם אֵידָם, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָאָה.

ב. וְאָסוּר לִשְׁלֹחַ דּוֹרוֹן [מתנה] לְגוֹי בְּיוֹם אֵידוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע לוֹ שֶׁאֵינוֹ מוֹדֶה בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְאֵינוֹ עוֹבְדָהּ. וְכֵן גּוֹי שֶׁשָּׁלַח דּוֹרוֹן לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם אֵידָם, לֹא יְקַבְּלֶנּוּ מִמֶּנּוּ; וְאִם חָשַׁשׁ לְאֵיבָה [אם ישרב], נוֹטְלוֹ בְּפָנָיו, וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה בּוֹ - עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ שֶׁזֶּה הַגּוֹי אֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה וְאֵינוֹ מוֹדֶה בָּהּ.

ג. הָיָה אֵידָם שֶׁל אוֹתָם הַגּוֹיִם יָמִים רַבִּים, שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֲשָׂרָה - כָּל אוֹתָן הַיָּמִים כְּיוֹם אֶחָד הֵן, וְכֻלָּן אֲסוּרִין עִם שְׁלֹשָׁה יָמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶן.

ד. הַנּוֹצְרִים - עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵם, וְיוֹם רִאשׁוֹן יוֹם אֵידָם הוּא. לְפִיכָךְ, אָסוּר לִשָּׁאת וְלָתֵת עִמָּהֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יוֹם חֲמִישִׁי וְיוֹם שִׁשִּׁי שֶׁבְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר יוֹם רִאשׁוֹן עַצְמוֹ, שֶׁהוּא אָסוּר בְּכָל מָקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִים עִמָּהֶם בְּכָל אֵידֵיהֶם.

ה. יוֹם שֶׁמִּתְכַּנְּסִין בּוֹ הַגּוֹיִם לְהַעֲמִיד לָהֶן מֶלֶךְ, וּמַקְרִיבִין וּמְקַלְּסִין לֵאלֹהֵיהֶן - יוֹם אֵידָם הוּא, וַהֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר אֵידֵיהֶן. אֲבָל גּוֹי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֵיד לְעַצְמוֹ, וּמוֹדֶה לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלּוֹ, וּמְקַלְּסָהּ בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד בּוֹ, בְּיוֹם תִּגְלַחַת זְקָנוֹ אוֹ בְּלוּרִיתוֹ, בַּיּוֹם שֶׁעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם אוֹ שֶׁיָּצָא בּוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, בַּיּוֹם שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ [לנישואיו], וְכֵיוֹצֵא בָּאֵלּוּ - אֵין אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם וְאוֹתוֹ הָאִישׁ בִּלְבַד. וְכֵן יוֹם שֶׁיָּמוּת לָהֶן בּוֹ מֵת וְיַעֲשׂוּ אוֹתוֹ אֵיד, אוֹתָם הָעוֹשִׂים אֲסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם; וְכָל מִיתָה שֶׁשּׁוֹרְפִין בָּהּ כֵּלִים וּמַקְטִירִין קְטֹרֶת, בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה. אֵין יוֹם הָאֵיד אָסוּר, אֶלָּא לְעוֹבְדִין בּוֹ בִּלְבַד; אֲבָל הַגּוֹיִם שֶׁשְּׂמֵחִים בּוֹ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּמְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ מִנְּהָג, אוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶן.

ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מְיַחֲדִין לְמִין מִמִּינֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר לִמְכֹּר לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם לְעוֹלָם. וּדְבָרִים שֶׁאֵינָן מְיֻחָדִין לָהּ מֻתָּר לִמְכֹּר אוֹתָם סְתָם; וְאִם פֵּרֵשׁ הַגּוֹי שֶׁהוּא קוֹנֶה אוֹתָם לַעֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר לִמְכֹּר לוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן פְּסָלוֹ מִלְּהַקְרִיבוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה, לְפִי שֶׁאֵין מַקְרִיבִין חָסֵר לַעֲבוֹדָה זָרָה.

ז. הָיוּ מְעֹרָבִים דְּבָרִים הַמְיֻחָדִין עִם דְּבָרִים שֶׁאֵין מְיֻחָדִין, כְּגוֹן לְבוֹנָה זַכָּה [המשמשת לע"ז] בִּכְלַל לְבוֹנָה שְׁחֹרָה - מוֹכֵר הַכֹּל סְתָם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יְלַקֵּט הַזַּכָּה לְבַדָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. כְּשֵׁם שֶׁאֵין מוֹכְרִין לַגּוֹיִם דְּבָרִים שֶׁמְּחַזְּקִין בָּהֶן יְדֵיהֶן לַעֲבוֹדָה זָרָה - כָּךְ אֵין מוֹכְרִין לָהֶם דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לָרַבִּים, כְּגוֹן דֻּבִּים וַאֲרָיוֹת, וּכְלֵי זַיִן [כלי מלחמה] וּכְבָלִים וְשַׁלְשְׁלָיוֹת. וְאֵין מַשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזַּיִן. וְכָל שֶׁאָסוּר לְמָכְרוֹ לְגוֹי, אָסוּר לְמָכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הֶחָשׁוּד לִמְכֹּר לְגוֹי; וְכֵן אָסוּר לִמְכֹּר כְּלֵי נֶזֶק לְלִסְטִים יִשְׂרָאֵל.

ט. הָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּינֵי הַגּוֹיִם, וְכָרְתוּ לָהֶם בְּרִית - מֻתָּר לָהֶם לִמְכֹּר כְּלֵי זַיִן לְעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגִיסוֹתָיו; מִפְּנֵי שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם מִלְחָמָה עִם צָרֵי הַמְּדִינָה לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מְגִנִּים עָלֵינוּ - שֶׁהֲרֵי אָנוּ שְׁרוּיִין בְּתוֹכָם. עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה - מֻתָּר לְהַלֵּךְ חוּצָה לָהּ, וְאָסוּר לְהִכָּנֵס לְתוֹכָהּ. הָיָה חוּצָה לָהּ עֲבוֹדָה זָרָה, מֻתָּר לְהַלֵּךְ בְּתוֹכָהּ.

י. הַמְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אָסוּר לוֹ לַעֲבֹר בְּעִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהַדֶּרֶךְ מְיֻחֶדֶת לְאוֹתוֹ מָקוֹם [רק דרכה ניתן להגיע אליו]; אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם דֶּרֶךְ אַחֶרֶת וְנִקְרָה [קרה מקרה] וְהָלַךְ בָּזוֹ, מֻתָּר.

יא. וְאָסוּר לִבְנוֹת עִם הַגּוֹיִם, כְּפָה [חדר] שֶׁמַּעֲמִידִים בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה; וְאִם עָבַר וּבָנָה, שְׂרָפָהּ מֻתָּר. אֲבָל בּוֹנֶה הוּא לְכַתְּחִלָּה, הַטְּרַקְלִין אוֹ הֶחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אוֹתָהּ הַכְּפָה.

יב. עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְהָיוּ בָּהּ חֲנֻיּוֹת מְעֻטָּרוֹת [מקושטות] וְשֶׁאֵינָן מְעֻטָּרוֹת - הַמְעֻטָּרוֹת, אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן בְּכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכָן, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן, שֶׁבִּגְלַל עֲבוֹדָה זָרָה נִתְעַטְּרוּ; וְשֶׁאֵינָן מְעֻטָּרוֹת, מֻתָּרוֹת בַּהֲנָאָה. חֲנֻיּוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה - אָסוּר לִשְׂכְּרָן, מִפְּנֵי שֶׁמְּהַנֶּה עֲבוֹדָה זָרָה.

יג. הַמּוֹכֵר בֵּיתוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה - דָּמָיו אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה, וְיוֹלִיךְ אוֹתָן לְיָם הַמֶּלַח; אֲבָל גּוֹיִם שֶׁאָנְסוּ יִשְׂרָאֵל וְגָזְלוּ בֵּיתוֹ וְהֶעֱמִידוּ בּוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, דָּמָיו מֻתָּרִין; וְכוֹתֵב [שטר מכירה] וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶם [חותם בפני בית דיניהם].

יד. וַחֲלִילִין [כלי נשיפה המשמשים להספד] שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר לִסְפֹּד בָּהֶן. הוֹלְכִין לִירִיד שֶׁל גּוֹיִם, וְלוֹקְחִין מֵהֶם בְּהֵמָה וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת בְּגִיוּתָן, וּבָתִּים שָׂדוֹת וּכְרָמִים;

וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁלָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּדָם [שתהיה בידו ראיה]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּלוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן מֶכֶס. אֲבָל הַלּוֹקֵחַ שָׁם מִן הַתַּגָּר [סוחר] - אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מֶכֶס, וְהַמֶּכֶס לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְנִמְצָא זֶה מְהַנֶּה עֲבוֹדָה זָרָה. עָבַר וְלָקַח מִן הַתַּגָּר - אִם בְּהֵמָה לָקַח, נוֹשֵׂר [מפיל] פַּרְסוֹתֶיהָ מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה; וְאִם כְּסוּת וְכֵלִים לָקַח, יַרְקִבוּ; לָקַח מָעוֹת וּכְלֵי מַתָּכוֹת, יוֹלִיכֵם לְיָם הַמֶּלַח; לָקַח עֲבָדִים, לֹא מַעֲלִין [מן הבור אם נפלו לתוכו] וְלֹא מוֹרִידִין [לבור].

טו. גּוֹי שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ, אָסוּר לֵהָנוֹת מִסְּעוּדָתוֹ; וַאֲפִלּוּ לֶאֱכֹל הִיִשְׂרְאֵלִי וְלִשְׁתּוֹת מִשֶּׁלּוֹ שָׁם - אָסוּר, הוֹאִיל וּבִמְסִבַּת הַגּוֹיִם אֲכָלוֹ. וּמֵאֵימָתַי אָסוּר לֶאֱכֹל אֶצְלוֹ? מִשֶּׁיִּתְחִיל לַעֲסֹק וּלְהָכִין צָרְכֵי הַסְּעוּדָה, וְכָל יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה, וּלְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם עָשָׂה סְעוּדָה אַחֶרֶת מֵחֲמַת הַנִּשּׂוּאִין, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אָסוּר, עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְכָל הַהֶרְחֵק הַזֶּה - מִפְּנֵי עֲבוֹדָה זָרָה הוּא [שלא ימשך אחריה], שֶׁנֶּאֱמַר: "וְקָרָא לְךָ, וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ - וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ, וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן, וְהִזְנוּ אֶת בָּנֶיךָ".

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל לֹא תָּנִיק אֶת בְּנָהּ שֶׁל נָכְרִית, מִפְּנֵי שֶׁמְּגַדֶּלֶת בֵּן לַעֲבוֹדָה זָרָה; וְלֹא תְּיַלֵּד אֶת הַנָּכְרִית. אֲבָל מְיַלֶּדֶת הִיא בְּשָׂכָר, מִשּׁוּם אֵיבָה [שנאה]. וְהַנָּכְרִית מְיַלֶּדֶת אֶת בַּת יִשְׂרָאֵל, וּמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ - בִּרְשׁוּתָהּ [ברשות היהודיה], כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּהַרְגֶנּוּ.

יז. הַהוֹלְכִין לְתַרְפּוּת [בית עבודת כוכבים], אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמָּהֶן. וְהַבָּאִין [חוזרין משם], מֻתָּרִין; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיוּ קְשׁוּרִין זֶה בָּזֶה [חבורות חבורות] - שֶׁאִם הָיוּ קְשׁוּרִין, שֶׁמָּא דַּעְתָּן לַחֲזוֹר. וְיִשְׂרָאֵל הַהוֹלֵךְ לְתַרְפּוּת - בַּהֲלִיכָה מֻתָּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שֶׁמָּא יַחֲזוֹר בּוֹ; וּבַחֲזִירָה, אָסוּר. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלַךְ לִתַרְפּוּת - בֵּין בַּהֲלִיכָה בֵּין בַּחֲזִירָה, אָסוּר.

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָלַךְ לִירִיד שֶׁל גּוֹיִם, בַּחֲזִירָה אָסוּר לָשֵׂאת וְלָתֵת עִמּוֹ, שֶׁמָּא עֲבוֹדָה זָרָה מָכַר לָהֶן שָׁם, וּדְמֵי עֲבוֹדָה זָרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֲסוּרִים בַּהֲנָאָה; וּבְיַד גּוֹי, מֻתָּרִין. וּמִפְּנֵי זֶה, נוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין עִם הַגּוֹי הַבָּא מִן הַתַּרְפּוּת, וְאֵין נוֹשְׁאִין וְנוֹתְנִין עִם יִשְׂרָאֵל הַבָּא מִן הַתַּרְפּוּת, וְלֹא עִם הַמְשַׁמֵּד, לֹא בַּהֲלִיכָתוֹ וְלֹא בַּחֲזִירָתוֹ.

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק י

א. אֵין כּוֹרְתִין בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּדֵי שֶׁנַּעֲשֶׂה עִמָּהֶן שָׁלוֹם וְנַנִּיחַ אוֹתָם לְעָבְדָם - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִכְרֹת לָהֶם בְּרִית"; אֶלָּא יַחֲזִרוּ מֵעֲבוֹדָתָהּ, אוֹ יֵהָרְגוּ. וְאָסוּר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם". לְפִיכָךְ, אִם רָאָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה אוֹבֵד אוֹ טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, לֹא יַעֲלֶנּוּ; רָאָהוּ לָקוּחַ לָמוּת, לֹא יַצִּילֶנּוּ. אֲבָל לְאַבְּדוֹ בְּיָדוֹ, אוֹ לְדָחֳפוֹ לְבוֹר, וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה עִמָּנוּ מִלְחָמָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגוֹי. אֲבָל מוֹסְרֵי יִשְׂרָאֵל [מלשינים], וְהַמִּינִים, וְהָאֶפִּיקוֹרוֹסִים - מִצְוָה לְאַבְּדָן בְּיָד, וּלְהוֹרִידָן לְבֹאֵר שַׁחַת; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְצֵרִין לְיִשְׂרָאֵל, וּמְסִירִין אֶת הָעָם מֵאַחֲרֵי ה', כְּיֵשׁוּעַ הַנּוֹצְרִי וְתַלְמִידָיו, וְצָדוֹק וּבַיְתוֹס וְתַלְמִידֵיהֶן [תלמידי חכמים שיצאו לתרבות רעה] - "יְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב".

ב. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁאָסוּר לְרַפֹּאת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֲפִלּוּ בְּשָׂכָר. וְאִם הָיָה מִתְיָרֵא מֵהֶן, אוֹ שֶׁהָיָה חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם אֵיבָה - מְרַפֵּא בְּשָׂכָר; אֲבָל בְּחִנָּם אָסוּר. וְגֵר תּוֹשָׁב [שקיבל ז' מצוות] - הוֹאִיל וְאַתָּה מְצֻוֶּה לְהַחְיוֹתוֹ, מְרַפְּאִין אוֹתוֹ בְּחִנָּם.

ג. אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בָּתִּים וְשָׂדוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְסוּרְיָא [ארצות שכבש דוד] - מוֹכְרִין לָהֶם בָּתִּים, אֲבָל לֹא שָׂדוֹת. וּמִשְׁכִּירִין לָהֶם בָּתִּים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂם שְׁכוּנָה - וְאֵין שְׁכוּנָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה. וְאֵין מַשְׁכִּירִין לָהֶם שָׂדוֹת; וּבְסוּרְיָא, מַשְׁכִּירִין לָהֶם שָׂדוֹת. וּמִפְּנֵי מָה הֶחְמִירוּ בְּשָׂדֶה? מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שְׁתַּיִם - מַפְקִיעָה מִן הַמַּעַשְׂרוֹת, וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנָיָה בַּקַּרְקַע. וּמֵתֵר לִמְכֹּר לָהֶם בָּתִּים וְשָׂדוֹת בְּחוּצָה לָאָרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ אַרְצֵנוּ.

ד. אַף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְהַשְׁכִּיר, לֹא לְבֵית דִּירָה הִתִּירוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַכְנִיס לְתוֹכָהּ עֲבוֹדָה זָרָה, וְנֶאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ"; אֲבָל מַשְׁכִּיר לָהֶם בָּתִּים, לַעֲשׂוֹתָם אוֹצָר [מחסן]. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם פֵּרוֹת וּתְבוּאָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶם בִּמְחֻבָּר לְקַרְקַע; אֲבָל מוֹכֵר הוּא מִשֶּׁיָּקֵץ, אוֹ מוֹכֵר לוֹ עַל מְנָת לָקֹץ וְקוֹצֵץ. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹכְרִין לָהֶם בִּמְחֻבָּר? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם", לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנָיָה בַּקַּרְקַע; שֶׁאִם לֹא יִהְיֶה לָהֶם קַרְקַע, יִשִּׁיבָתָן יִשִּׁיבַת עֲרַאי הִיא. וְכֵן אָסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן, וַאֲפִלּוּ לוֹמַר: 'כַּמָּה נָאֶה גּוֹי זֶה בְּצוּרָתוֹ'; קַל וָחֹמֶר שֶׁיְּסַפֵּר בְּשֶׁבַח מַעֲשָׂיו, אוֹ שֶׁיְּחַבֵּב דָּבָר מִדִּבְרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְחָנֵּם" - לֹא יִהְיֶה לָהֶם חֵן בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֵם לְהִדָּבֵק עִמּוֹ וְלִלְמֹד מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים. וְאָסוּר לִתֵּן לָהֶם מַתָּנוֹת חִנָּם; אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשָׁב - שֶׁנֶּאֱמַר: "לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ, אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי", בִּמְכִירָה, לֹא בִּנְתִינָה.

ה. מְפַרְנְסִים עֲנִיֵּי גּוֹיִם עִם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; וְאֵין מְמַחִין בִּידֵי עֲנִיֵּי גּוֹיִם בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם. וְשׁוֹאֲלִים בִּשְׁלוֹמָם, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם אֵידָם, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם; וְאֵין כּוֹפְלִין לָהֶן שָׁלוֹם ["שלום שלום"] לְעוֹלָם. וְלֹא יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ שֶׁל נָכְרִי בְּיוֹם אֵידוֹ לְתֵת לוֹ שָׁלוֹם; מְצָאוֹ בַּשּׁוּק, נוֹתֵן לוֹ שָׁלוֹם בְּשָׁפָה רָפָה וְכֹבֶד רֹאשׁ.

ו. אֵין כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲמוּרִים, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאֻמּוֹת, אוֹ בִּזְמַן שֶׁיַּד הַגּוֹיִם תַּקִּיפָה. אֲבָל בִּזְמַן שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל אֻמּוֹת הָעוֹלָם, אָסוּר לָנוּ לְהַנִּיחַ גּוֹי עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בֵּינֵינוּ; אֲפִלּוּ יוֹשֵׁב יִשִּׁיבַת עֲרַאי, אוֹ עוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לִסְחוֹרָה, לֹא יַעֲבֹר בְּאַרְצֵנוּ, אֶלָּא עַד שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו שֶׁבַע מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בְּנֵי נֹחַ - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵשְׁבוּ בְּאַרְצְךָ", אֲפִלּוּ לְפִי שָׁעָה. וְאִם קִבֵּל עָלָיו שֶׁבַע מִצְוֹת, הֲרֵי זֶה גֵּר

תּוֹשָׁב. וְאֵין מְקַבְּלִין גֵּר תּוֹשָׁב, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג; אֲבָל שֶׁלֹּא בִּזְמַן הַיּוֹבֵל, אֵין מְקַבְּלִין אֶלָּא גֵּר צֶדֶק בִּלְבַד.

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יא

א. אֵין הוֹלְכִין בְּחֻקּוֹת הַגּוֹיִם, וְלֹא מִדַּמִּין לָהֶם - לֹא בַּמַּלְבּוּשׁ, וְלֹא בַּשֵּׂעָר, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי", וְנֶאֱמַר: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ", וְנֶאֱמַר: "הִשָּׁמֶר לְךָ, פֶּן תִּנָּקֵשׁ אַחֲרֵיהֶם". הַכֹּל בְּעִנְיָן אֶחָד הוּא מַזְהִיר: שֶׁלֹּא יִדַּמֶּה לָהֶם - אֶלָּא יִהְיֶה הַיִּשְׂרְאֵלִי מֻבְדָּל מֵהֶם וְיָדוּעַ [ניכר] בְּמַלְבּוּשׁוֹ וּבִשְׂאָר מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁהוּא מֻבְדָּל מֵהֶם בְּמַדָּעוֹ וּבְדֵעוֹתָיו [תורתו ומידותיו]. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וָאַבְדֵּל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים". לֹא יִלְבַּשׁ בְּמַלְבּוּשׁ הַמְיֻחָד לָהֶן, וְלֹא יְגַדֵּל צִיצִית [קצוות שער שמעל המצח] כְּמוֹ צִיצִית רֹאשָׁם, וְלֹא יְגַלַּח מִן הַצִּדָּדִין וְיַנִּיחַ הַשֵּׂעָר בָּאֶמְצַע כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'בְּלוֹרִית'; וְלֹא יְגַלַּח הַשֵּׂעָר מִכְּנֶגֶד פָּנָיו מֵאֹזֶן לְאֹזֶן וְיַנִּיחַ הַפֶּרַע [קבוצת שערות ארוכות] מִלְּאַחֲרָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עוֹשִׂין, וְלֹא יִבְנֶה מְקוֹמוֹת כְּבִנְיַן הֵיכָלוֹת שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנְסוּ בָּהֶן רַבִּים כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹשִׂין. וְכָל הָעוֹשֶׂה אַחַת מֵאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - לוֹקֶה.

ב. גּוֹי שֶׁהָיָה מִסְתַּפֵּר מִיִּשְׂרָאֵל - כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ קָרוֹב לְבְלוֹרִיתוֹ שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת לְכָל רוּחַ, שׁוֹמֵט [מסלק] אֶת יָדוֹ.

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה קָרוֹב לַמַּלְכוּת, וְצָרַךְ לֵישֵׁב לִפְנֵי מַלְכֵיהֶם, וְהָיָה לוֹ גְּנַאי לְמִי שֶׁלֹּא יִדְמֶה לָהֶם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִלְבֹּשׁ כְּמַלְבּוּשִׁים שֶׁלָּהֶם, וּלְגַלַּח כְּנֶגֶד פָּנָיו כְּדֶרֶךְ שֶׁהֵן עוֹשִׂין.

ד. אֵין מְנַחֲשִׁין כְּגוֹיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תְנַחֵשׁוּ". כֵּיצַד הוּא הַנִּחוּשׁ? כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְנָפְלָה פִּתִּי מִפִּי', אוֹ 'נָפַל מַקְלִי מִיָּדִי, אֵינִי הוֹלֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי הַיּוֹם, שֶׁאִם אֵלֵךְ אֵין חֲפָצַי נַעֲשִׂים'; 'הוֹאִיל וְעָבַר שׁוּעָל מִימִינִי, אֵינִי יוֹצֵא מִפֶּתַח בֵּיתִי הַיּוֹם, שֶׁאִם יָצָאתִי, יִפְגְּעֵנִי אָדָם רַמַּאי'. וְכֵן אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹמְעִים צִפְצוּף הָעוֹפוֹת וְאוֹמְרִים: 'יִהְיֶה כָּךְ', וְ'לֹא יִהְיֶה כָּךְ', 'טוֹב לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי', וְ'רַע לַעֲשׂוֹת דָּבָר פְּלוֹנִי'. וְכֵן אֵלּוּ שֶׁאוֹמְרִים: 'שְׁחוֹט תַּרְנְגֹלֶת זוֹ שֶׁקָּרֵאת כְּמוֹ תַּרְנְגוֹל', 'תַּרְנְגוֹל זֶה שֶׁקָּרָא עַרְבִית [קרא כעורב], שְׁחַט'. וְכֵן הַמְּשִׂים לְעַצְמוֹ סִימָנִים: 'אִם יֶאֱרַע לִי דָּבָר כָּךְ וְכָךְ אֶעֱשֶׂה דָּבָר פְּלוֹנִי, וְאִם לֹא יֶאֱרַע לִי לֹא אֶעֱשֶׂה', כֶּאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם. וְכֹל כַּיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ, הַכֹּל אָסוּר; וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִפְּנֵי דָּבָר מִדְּבָרִים אֵלּוּ, לוֹקֶה.

ה. מִי שֶׁאָמַר: 'דִּירָה זוֹ שֶׁבָּנִיתִי, סִימָן טוֹב הָיְתָה עָלַי' [מאז הצלחתי בעסקי], 'אִשָּׁה זוֹ שֶׁנָּשָׂאתִי וּבְהֵמָה זוֹ שֶׁקָּנִיתִי מְבֹרֶכֶת הָיְתָה, וּמֵעֵת שֶׁקְּנִיתִיהָ הֶעֱשַׁרְתִּי', וְכֵן הַשּׁוֹאֵל לְתִינוֹק: 'אֵיזֶה פָּסוּק אַתָּה לָמֵד'? אִם אָמַר לוֹ פָּסוּק מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֹאמַר: 'זֶה סִימָן טוֹב' - כָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מֻתָּר; הוֹאִיל וְלֹא כֵּוֵן מַעֲשָׂיו וְלֹא נִמְנַע מִלַּעֲשׂוֹת, אֶלָּא עָשָׂה זֶה סִימָן לְעַצְמוֹ לְדָבָר שֶׁכְּבָר הָיָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ו. אֵיזֶה הוּא קוֹסֵם? זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה מִשְּׁאָר הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּשֹּׂם [יתנהג כמשתומם] וְתִתְפָּנֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים [יתנתק מסביבתו], עַד שֶׁיֹּאמַר דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת, וְיֹאמַר: 'דָּבָר פְּלוֹנִי עָתִיד לִהְיוֹת', אוֹ 'אֵינוֹ הֹוֶה', אוֹ שֶׁיֹּאמַר שֶׁרָאוּי לַעֲשׂוֹת כָּךְ, וְהִדְּהֲרוּ מִכָּךְ. יֵשׁ מִן הַקּוֹסְמִין שֶׁהוּא מְמַשְׁמֵשׁ בְּחוֹל אוֹ בַּאֲבָנִים, וְיֵשׁ מֵהֶן מִי שֶׁגּוֹהֵר [מתכופף] לָאָרֶץ וְצוֹעֵק, וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּמַרְאָה שֶׁל בַּרְזֶל אוֹ עֲשָׁשִׁית וּמְדַמִּין וְאוֹמְרִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁאוֹחֵז מַקֵּל בְּיָדוֹ וְנִשְׁעָן עָלָיו, וּמַכֶּה בּוֹ עַד שֶׁתִּתְפָּנֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ וּמְדַבֵּר - הוּא שֶׁהַנָּבִיא אוֹמֵר: "עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל, וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ".

ז. אָסוּר לִקְסֹם, וְלִשְׁאֹל לַקּוֹסֵם; אֶלָּא שֶׁהַשּׁוֹאֵל לַקּוֹסֵם, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן]; אֲבָל הַקּוֹסֵם עַצְמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֶׂה מִכָּל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ. . . קֹסֵם קְסָמִים".

ח. אֵיזֶה הוּא מְעוֹנֵן? אֵלּוּ נוֹתְנֵי הָעִתִּים, שֶׁאוֹמְרִים בְּאִצְטַגְנִינוּת [חכמת האסטרולוגיה] שֶׁלָּהֶן: 'יוֹם פְּלוֹנִי רַע, וְיוֹם פְּלוֹנִי טוֹב', 'יוֹם פְּלוֹנִי רָאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית', 'שָׁנָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדָבָר פְּלוֹנִי'.

ט. אָסוּר לְעוֹנֵן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה אֶלָּא הוֹדִיעַ אוֹתָן הַכִּנְּבִים שֶׁהִסְכָּלִים מְדַמִּין שֶׁהֵן דִּבְרֵי אֱמֶת וְדִבְרֵי חָכְמָה. וְכָל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה הָאִצְטַגְנִינוּת, וְכֵוֵן מְלַאכְתּוֹ אוֹ הֲלִיכָתוֹ בְּאוֹתוֹ הָעֵת שֶׁקָּבְעוּ הוֹרֵי שָׁמַיִם [אסטרולוגים] - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תְעוֹנֵנוּ". וְכֵן הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, וּמְדַמֶּה בִּפְנֵי הָרוֹאִים שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה תִּמָּהוֹן וְהוּא לֹא עָשָׂה - הֲרֵי זֶה בִּכְלַל מְעוֹנֵן, וְלוֹקֶה.

י. אֵיזֶה הוּא חוֹבֵר ["וחובר חבר"]? זֶה שֶׁמְּדַבֵּר בִּדְבָרִים שֶׁאֵינָן לְשׁוֹן עַם [הברות בעלמא] וְאֵין לָהֶן עִנְיָן [משמעות], וּמַעֲלֶה עַל דַּעְתּוֹ בְּסִכְלוּתוֹ שֶׁאוֹתָן הַדְּבָרִים מוֹעִילִין, עַד שֶׁהֵן אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ עַל הַנָּחָשׁ אוֹ עַל הָעַקְרָב, אֵינוֹ מַזִּיק; וְהָאוֹמֵר כָּךְ וְכָךְ עַל הָאִישׁ, אֵינוֹ נִזּוֹק מֵהֶן; וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ בְּעֵת שֶׁמְּדַבֵּר מַפְתֵּחַ אוֹ סֶלַע, וְכַיּוֹצֵא בַּדְּבָרִים הָאֵלּוּ - הַכֹּל אָסוּר. וְהַחוֹבֵר עַצְמוֹ שֶׁיֶּאֱחֹז בְּיָדוֹ כְּלוּם, אוֹ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה עִם דִּבּוּרוֹ, אֲפִלּוּ הֶרְאָה בְּאֶצְבָּעוֹ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ. . . וְחוֹבֵר חָבֶר". אֲבָל אִם אָמַר דְּבָרִים בִּלְבַד, וְלֹא הֵנִיד לֹא אֶצְבַּע וְלֹא רֹאשׁ, וְלֹא הָיָה בְּיָדוֹ כְּלוּם, וְכֵן אָדָם שֶׁאָמַר עָלָיו הַחוֹבֵר אוֹתָן הַקּוֹלוֹת, וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָיו וּמְדַמֶּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּזֶה הֲנָאָה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף בִּסְכָלוּת הַחוֹבֵר. וְכָל אוֹתָן הַקּוֹלוֹת וְהַשֵּׁמוֹת הַמְשֻׁנִּים הַמְכֻעָרִים, "לֹא יֵרָעוּ, וְגַם הֵיטִיב אֵין אוֹתָם".

יא. מִי שֶׁנִּשְׁכּוֹ עַקְרָב אוֹ נָחָשׁ, מֻתָּר לִלְחֹשׁ עַל מְקוֹם הַנְּשִׁיכָה, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת, כְּדֵי לְיַשֵּׁב דַּעְתּוֹ וּלְחַזֵּק לִבּוֹ; אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַדָּבָר מוֹעִיל כְּלוּם - הוֹאִיל וּמְסֻכָּן הוּא, הִתִּירוּ לוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּטְרֹף דַּעְתּוֹ עָלָיו.

יב. הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמַּכָּה וְקוֹרֵא פָּסוּק מִן הַתּוֹרָה, וְכֵן הַקּוֹרֵא עַל הַתִּינוֹק שֶׁלֹּא יִבְעַת, וְהַמַּנִּיחַ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין עַל הַקָּטָן בִּשְׁבִיל שֶׁיִּישַׁן - לֹא דַּי לָהֶם שֶׁהֵם בִּכְלַל מְנַחֲשִׁים וְחוֹבְרִים, אֶלָּא שֶׁהֵם בִּכְלַל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן עוֹשִׂין

דִּבְרֵי תּוֹרָה רִפְאוּת גּוּף, וְאֵינָן אֶלָּא רִפְאוּת נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְיִהְיוּ חַיִּים לְנַפְשֶׁךָ". אֲבָל הַבְּרִיא שֶׁקָּרָא פְּסוּקִין אוֹ מִזְמוֹר מִתְּלִים, כְּדֵי שֶׁתָּגֵן עָלָיו זְכוּת קְרִיאָתָן, וְיִנָּצֵל מִצָּרוֹת וּנְזָקִים - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

יג. אֵיזֶה הוּא דּוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים? זֶה הַמַּרְעִיב אֶת עַצְמוֹ וְהוֹלֵךְ וְלָן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא הַמֵּת בַּחֲלוֹם, וְיוֹדִיעוֹ מַה יִּשְׁאַל עָלָיו. וְיֵשׁ אֲחֵרִים, שֶׁהֵם לוֹבְשִׁים מַלְבּוּשִׁים יְדוּעִים, וְאוֹמְרִים דְּבָרִים, וּמַקְטִירִין קְטֹרֶת יְדוּעָה, וִישַׁנִּים לְבַדָּן - כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא מֵת פְּלוֹנִי, וִיסַפֵּר עִמּוֹ בַּחֲלוֹם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: כָּל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה כְּדֵי שֶׁיָּבוֹא הַמֵּת וְיוֹדִיעוֹ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ. . . וְדֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים".

יד. אָסוּר לִשְׁאֹל בַּעַל אוֹב אוֹ בַּעַל יִדְּעוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ. . . וְשֹׁאֵל אוֹב וְיִדְּעֹנִי". נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁבַּעַל אוֹב וְיִדְּעוֹנִי עַצְמָן - בִּסְקִילָה. וְהַנִּשְׁאָל בָּהֶן - בְּאַזְהָרָה, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת; וְאִם כִּוֵּן מַעֲשָׂיו וְעָשָׂה כְּפִי מַאֲמָרָן, לוֹקֶה.

טו. הַמְכַשֵּׁף, חַיָּב סְקִילָה; וְהוּא, שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים. אֲבָל הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, וְהוּא שֶׁיַּרְאֶה שֶׁעָשָׂה וְהוּא לֹא עָשָׂה - לוֹקֶה מַכַּת מַרְדּוּת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּמְכַשֵּׁף בִּכְלַל "לֹא יִמָּצֵא", לָאו שֶׁנִּתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין הוּא, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְכַשֵּׁפָה לֹא תְחַיֶּה".

טז. וּדְבָרִים הָאֵלּוּ כֻּלָּן, דִּבְרֵי שֶׁקֶר וְכָזָב הֵן; וְהֵן שֶׁהִטְעוּ בָּהֶן עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הַקַּדְמוֹנִים לְגוֹיֵי הָאָרָצוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּנְהוּ [ינהרו] אַחֲרֵיהֶן. וְאֵין רָאוּי לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חֲכָמִים מְחֻכָּמִים, לְהִמָּשֵׁךְ בַּהֲבָלִים הָאֵלּוּ, וְלֹא לְהַעֲלוֹת עַל הַלֵּב שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן תְּעָלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב, וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל", וְנֶאֱמַר: "כִּי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יוֹרֵשׁ אוֹתָם - אֶל מְעֹנְנִים וְאֶל קֹסְמִים יִשְׁמָעוּ; וְאַתָּה - לֹא כֵן נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ". כָּל הַמַּאֲמִין בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וּמְחַשֵּׁב בְּלִבּוֹ שֶׁהֵן אֱמֶת וּדְבָרֵי חָכְמָה, אֲבָל הַתּוֹרָה אֲסָרָה אוֹתָן - אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַסְּכָלִים וּמְחֻסְּרֵי הַדַּעַת, וּבִכְלַל הַנָּשִׁים וְהַקְּטַנִּים שֶׁאֵין דַּעְתָּן שְׁלֵמָה. אֲבָל בַּעֲלֵי הַחָכְמָה וּתְמִימֵי הַדַּעַת, יֵדְעוּ בִּרְאָיוֹת בְּרוּרוֹת - שֶׁכָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה, אֵינָם דִּבְרֵי חָכְמָה, אֶלָּא תֹּהוּ וְהֶבֶל שֶׁנִּמְשְׁכוּ בָּהֶן חַסְרֵי הַדַּעַת, וְנָטְשׁוּ כָּל דַּרְכֵי הָאֱמֶת בִּגְלָלָן. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרָה תּוֹרָה, כְּשֶׁהִזְהִירָה עַל כָּל אֵלּוּ הַהֲבָלִים: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ".

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק יב

א. אֵין מְגַלְּחִין פַּאֲתֵי [פאות] הָרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְכָמְרֵיהֶן - שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם". וְחַיָּב עַל כָּל פֵּאָה וּפֵאָה; לְפִיכָךְ, הַמְגַלֵּחַ שְׁנֵי צִדָּעָיו [רקותיו], אֲפִלּוּ בְּבַת אַחַת וְהַתְּרָאָה אַחַת - לוֹקֶה שְׁתַּיִם. אֶחָד הַמְגַלֵּחַ הַפֵּאוֹת בִּלְבַד וּמַנִּיחַ שְׂעַר כָּל הָרֹאשׁ, וְאֶחָד הַמְגַלֵּחַ כָּל הָרֹאשׁ כְּאֶחָד - הוֹאִיל וְגִלַּח הַפֵּאוֹת, לוֹקֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בָּאִישׁ הַמְגַלֵּחַ; אֲבָל הָאִישׁ הַמִּתְגַּלֵּחַ, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אִם כֵּן סִיַּע לַמְגַלֵּחַ. וְהַמְגַלֵּחַ אֶת הַקָּטָן, לוֹקֶה.

ב. הָאִשָּׁה שֶׁגִּלְּחָה פְּאַת רֹאשׁ הָאִישׁ, אוֹ שֶׁנִּתְגַּלְּחָה - פְּטוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם, וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ"; כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבַל תַּשְׁחִית, יֶשְׁנוֹ בְּבַל תַּקִּיף; וְאִשָּׁה אֵינָהּ בְּבַל תַּשְׁחִית, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ זָקָן. לְפִיכָךְ, הָעֲבָדִים - הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהֶם זָקָן, אֲסוּרִין בְּהַקָּפָה.

ג. כָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה - אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים, חַיָּבִים; חוּץ מִבַּל תַּשְׁחִית וּבַל תַּקִּיף, וּבַל יִטַּמֵּא כֹּהֵן לַמֵּתִים. וְכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהִיא מִזְּמַן לִזְמַן, וְאֵינָהּ תְּדִירָה - נָשִׁים פְּטוּרוֹת; חוּץ מִקִּדּוּשׁ הַיּוֹם [יום השבת], וַאֲכִילַת מַצָּה בְּלֵילֵי הַפֶּסַח, וַאֲכִילַת הַפֶּסַח וּשְׁחִיטָתוֹ, וְהַקְהֵל [בסוכות מקץ שנת השמיטה], וְשִׂמְחָה [ברגל] - שֶׁהַנָּשִׁים חַיָּבוֹת.

ד. טֶמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, הֲרֵי הֵן סָפֵק [ספקי זכר ספקי נקיבה] - נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חָמְרֵי הָאִישׁ וְחָמְרֵי הָאִשָּׁה בְּכָל מָקוֹם, וְחַיָּבִין בַּכֹּל; וְאִם עָבְרוּ, אֵינָם לוֹקִין.

ה. אַף עַל פִּי שֶׁהָאִשָּׁה מֻתֶּרֶת לְגַלֵּחַ פְּאַת רֹאשָׁהּ, הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְגַלֵּחַ פְּאַת רֹאשׁ הַזָּכָר; וַאֲפִלּוּ פְּאַת קָטָן, אָסוּר לָהּ לְגַלֵּחַ לוֹ.

ו. וּפֵאָה זוֹ שֶׁמַּנִּיחִים בַּצָּדַע, לֹא נָתְנוּ בָּהּ חֲכָמִים שִׁעוּר; וְשָׁמַעְנוּ מִזְّקֵנֵינוּ, שֶׁאֵין מַנִּיחַ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעִים שְׂעָרוֹת. וּמֵתָּר לִלְקֹט [לגזוז] הַפֵּאוֹת בְּמִסְפָּרַיִם; לֹא נֶאֱסַר, אֶלָּא הַשְּׁחָתָה בְּתַעַר.

ז. דֶּרֶךְ כְּמָרֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיָה לְהַשְׁחִית זְקָנָם, לְפִיכָךְ אָסְרָה תּוֹרָה לְהַשְׁחִית הַזָּקָן. וְחָמֵשׁ פֵּאוֹת יֵשׁ בּוֹ - לְחִי הָעֶלְיוֹן וּלְחִי הַתַּחְתּוֹן מִיָּמִין, וּלְחִי הָעֶלְיוֹן וּלְחִי הַתַּחְתּוֹן מִשְּׂמֹאל, וְשִׂבֹּלֶת הַזָّקָן [שער הסנטר]. וְלוֹקֶה עַל כָּל פֵּאָה וּפֵאָה; וְאִם נְטָלָן כֻּלָּן כְּאַחַת, לוֹקֶה חָמֵשׁ. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַלְּחֶנּוּ בְּתַעַר - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ", גִּלּוּחַ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַשְּׁחָתָה; לְפִיכָךְ, אִם גִּלַּח זְקָנוֹ בְּמִסְפָּרַיִם, פָּטוּר. וְאֵין הַמִּתְגַּלֵּחַ לוֹקֶה, עַד שֶׁיְּסַיֵּעַ. וְאִשָּׁה - מֻתֶּרֶת לְהַשְׁחִית זְקָנָהּ, אִם יֵשׁ לָהּ שְׂעַר זָקָן; וְאִם הִשְׁחִיתָה זָקָן הָאִישׁ, פְּטוּרָה.

ח. הַשָּׁפָם - מֻתָּר לְגַלְּחוֹ בְּתַעַר, וְהוּא הַשֵּׂעָר שֶׁעַל גַּבֵּי הַשָּׂפָה הָעֶלְיוֹנָה; וְכֵן הַשֵּׂעָר הַמְדֻלְדָּל מִן הַשָּׂפָה הַתַּחְתּוֹנָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר [לגלח השפם], לֹא נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁחִיתוֹ, אֶלָּא לְגַלֵּחַ קְצָתוֹ, עַד שֶׁלֹּא יְעַכֵּב אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

ט. הַעֲבָרַת הַשֵּׂעָר מִשְּׂאָר הַגּוּף, כְּגוֹן בֵּית הַשֶּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה - אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים; וְהַמַּעֲבִירוֹ, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ אֶלָּא נָשִׁים - כְּדֵי שֶׁלֹּא יְתַקֵּן עַצְמוֹ תִּקּוּן נָשִׁים; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁמַּעֲבִירִין הַשֵּׂעָר הָאֲנָשִׁים - אִם הֶעֱבִיר, אֵין מַכִּין אוֹתוֹ. וּמֻתָּר לְהַעֲבִיר שְׂעַר שְׂאָר אֵבָרִים בְּמִסְפָּרַיִם, בְּכָל מָקוֹם.

י. לֹא תַעְבֹדֶה [תתקשט] אִשָּׁה עֲדִי [קישוטי] הָאִישׁ, כְּגוֹן שֶׁתָּשִׂים בְּרֹאשָׁהּ מִצְנֶפֶת אוֹ כּוֹבַע, אוֹ תִּלְבַּשׁ שִׁרְיוֹן [מגן

מלחמה] וְכֵיוֹצֵא בוֹ, אוֹ שֶׁתְּגַלֵּחַ רֹאשָׁהּ כְּאִישׁ; וְלֹא יַעְדֶּה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה, כְּגוֹן שֶׁיִּלְבַּשׁ בִּגְדֵי צִבְעוֹנִין וַחֲלִי [תכשיט] זָהָב, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין לוֹבְשִׁין אוֹתָן הַכֵּלִים וְאֵין מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחֲלִי, אֶלָּא הַנָּשִׁים; הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה. אִישׁ שֶׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁעָדָת עֲדֵי אִישׁ - לוֹקִין. הַמְלַקֵּט שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁחֹרוֹת, מֵרֹאשׁוֹ אוֹ מִזְקָנוֹ - מִשֶּׁיְּלַקֵּט שַׁעֲרָה אַחַת, לוֹקֶה; מִפְּנֵי שֶׁעָדָה עֲדֵי אִשָּׁה. וְכֵן אִם צָבַע שְׂעָרוֹ שָׁחֹר - מִשֶּׁיִּצְבַּע שַׁעֲרָה לְבָנָה אַחַת, לוֹקֶה. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵינוֹ עוֹטֵף [מתלבש] כְּאִשָּׁה, וְלֹא מְגַלֶּה רֹאשׁוֹ כְּאִישׁ; וְאִם עָשָׂה כֵּן, אֵינוֹ לוֹקֶה.

יא. "כְּתֹבֶת קַעֲקַע" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - הוּא שֶׁיִּשְׂרֹט עַל בְּשָׂרוֹ, וִימַלֵּא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כֹּחַל [צבע שנותנות הנשים בעיניהן] אוֹ דְיוֹ אוֹ שְׁאָר צִבְעוֹנִין [צבעים] הָרוֹשְׁמִין [שרישומם ניכר]; וְזֶה הוּא מִנְהַג הַגּוֹיִם הָרוֹשְׁמִין עַצְמָן לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶן, כְּלוֹמַר שֶׁהוּא עֶבֶד מָכוּר לָהּ וּמֵרְשָׁם לַעֲבוֹדָתָהּ. וּמֵעֵת שֶׁיִּרְשֹׁם בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הָרוֹשְׁמִין אַחַר שֶׁיִּשְׂרֹט, בְּאֵי זֶה מָקוֹם מִן הַגּוּף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לוֹקֶה. כָּתַב [שרט] וְלֹא רָשַׁם בְּצֶבַע, אוֹ שֶׁרָשַׁם בְּצֶבַע וְלֹא כָּתַב בִּשְׂרִיטָה - פָּטוּר, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וִיקַעְקֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּכְתֹבֶת קַעֲקַע". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכוֹתֵב. אֲבָל זֶה שֶׁכָּתְבוּ בִּבְשָׂרוֹ וְקִעְקְעוּ בּוֹ - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן סִיַּע, כְּדֵי שֶׁיֵּעָשֶׂה מַעֲשֶׂה; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה כְּלוּם, אֵינוֹ לוֹקֶה.

יב. הַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה אַחַת עַל הַמֵּת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ, לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם"; אֶחָד יִשְׂרָאֵל, וְאֶחָד כֹּהֵן. שָׂרַט שְׂרִיטָה אַחַת עַל חֲמִשָּׁה מֵתִים, אוֹ חָמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מֵת אֶחָד - לוֹקֶה חָמֵשׁ; וְהוּא, שֶׁהִתְּרוּ בּוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

יג. גְּדִידָה וּשְׂרִיטָה, אַחַת הִיא. וּכְשֵׁם שֶׁהָיוּ הַגּוֹיִם שׂוֹרְטִים בִּבְשָׂרָם עַל מְתֵיהֶם מִפְּנֵי הַצַּעַר - כָּךְ הָיוּ חוֹבְלִין בְּעַצְמָם לַעֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתְגֹּדְדוּ כְּמִשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבָרְמָחִים". גַּם זֶה אָסְרָה תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְגֹּדְדוּ": אֶלָּא שֶׁעַל הַמֵּת - בֵּין שָׂרַט בְּיָדוֹ בֵּין שָׂרַט בִּכְלִי, לוֹקֶה. וְלַעֲבוֹדָה זָרָה - בִּכְלִי, חַיָּב מַלְקוּת; בְּיָדוֹ, פָּטוּר.

יד. וּבִכְלַל אַזְהָרָה זוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁנֵי בָּתֵּי דִּינִין בְּעִיר אַחַת, זֶה נוֹהֵג בְּמִנְהָג, וְזֶה נוֹהֵג בְּמִנְהָג אַחֵר - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְמַחְלֹקֶת גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִתְגֹּדְדוּ", לֹא תֵּעָשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת.

טו. הַקּוֹרֵחַ קָרְחָה עַל הַמֵּת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת". אֶחָד יִשְׂרָאֵל וְאֶחָד כֹּהֵן שֶׁקָּרַח עַל הַמֵּת, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַחַת. הַקּוֹרֵחַ אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ קָרְחוֹת עַל מֵת אֶחָד, לוֹקֶה כְּמִנְיָן הַקָּרְחוֹת - וְהוּא שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל כָּל קָרְחָה וְקָרְחָה. אֶחָד הַקּוֹרֵחַ בְּיָדוֹ, אוֹ בְּסַם. הִטְבִּיל חָמֵשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו בְּסַם, וְהִנִּיחָן בַּחֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת בְּרֹאשׁוֹ בְּבַת אַחַת - הוֹאִיל וְקָרַח חָמֵשׁ קָרְחוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא הַתְרָאָה אַחַת, לוֹקֶה חָמֵשׁ; שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן בָּאִין כְּאַחַת. וְחַיָּב עַל כָּל הָרֹאשׁ כְּבֵין הָעֵינַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִקְרְחוּ קָרְחָה בְּרֹאשָׁם". וְכַמָּה שִׁעוּר הַקָּרְחָה? כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה מֵרֹאשׁוֹ כִּגְרִיס פָּנוּי [חצי פול] בְּלֹא שֵׂעָר [שטח של 36 שערות].

טז. הַקּוֹרֵחַ רֹאשׁוֹ, אוֹ הַשּׂוֹרֵט בִּבְשָׂרוֹ, עַל בֵּיתוֹ שֶׁנָּפַל, וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם - פָּטוּר; וְאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא עַל הַמֵּת בִּלְבַד, אוֹ הַשּׂוֹרֵט לַעֲבוֹדָה זָרָה. הַקּוֹרֵחַ קָרְחָה בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה בִּבְשַׂר חֲבֵרוֹ, וְהַכּוֹתֵב כְּתֹבֶת קַעֲקַע בִּבְשָׂרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהָיָה חֲבֵרוֹ מְסַיֵּעַ - בִּזְמַן שֶׁשְּׁנֵיהֶן מְזִידִין, שְׁנֵיהֶן לוֹקִין; אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד - הַמֵּזִיד מִשְּׁנֵיהֶן לוֹקֶה, וְהַשּׁוֹגֵג פָּטוּר.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ב

הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שֶׁיָּשׁוּב הַחוֹטֵא מֵחֶטְאוֹ לִפְנֵי ה', וְיִתְוַדֶּה. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ וְעִקָּרִים הַנִּגְרָרִים עִמָּהּ בִּגְלָלָהּ - בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. כָּל הַמִּצְוֹות שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עֲשֵׂה בֵּין לֹא תַעֲשֶׂה - אִם עָבַר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מֵחֶטְאוֹ, חַיָּב לְהִתְוַדּוֹת לִפְנֵי הָאֵל בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ . . וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", זֶה וִדּוּי דְּבָרִים. וּוִדּוּי זֶה - מִצְוַת עֲשֵׂה. כֵּיצַד מִתְוַדֶּה? אוֹמֵר: 'אָנָּא ה', חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, וְעָשִׂיתִי כָּךְ וְכָךְ, וַהֲרֵי נִחַמְתִּי וּבֹשְׁתִּי בְּמַעֲשַׂי, וּלְעוֹלָם אֵינִי חוֹזֵר לְדָבָר זֶה'. זֶה הוּא עִקָּרוֹ שֶׁל וִדּוּי; וְכָל הַמַּרְבֶּה לְהִתְוַדּוֹת וּלְהַאֲרִיךְ בְּעִנְיָן זֶה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְכָל בַּעֲלֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת - בְּעֵת שֶׁמְּבִיאִין קָרְבְּנוֹתֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל זְדוֹנָן, אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן בְּקָרְבָּנָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, וְיִתְוַדּוּ וִדּוּי דְּבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ". וְכֵן כָּל מְחֻיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וּמְחֻיְּבֵי מַלְקוּת - אֵין מִתְכַּפֵּר לָהֶן בְּמִיתָתָן אוֹ בִּלְקִיָּתָן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְוַדּוּ. וְכֵן הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ הַמַּזִּיק מָמוֹנוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁשִּׁלֵּם לוֹ מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ - אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ, עַד שֶׁיִּתְוַדֶּה וְיָשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כָּזֶה לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם".

ב. שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ [לעזאזל ביום הכיפורים] - לְפִי שֶׁהוּא כַּפָּרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, כֹּהֵן גָּדוֹל מִתְוַדֶּה עָלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, הַקַּלּוֹת וְהַחֲמוּרוֹת, בֵּין שֶׁעָבַר בְּזָדוֹן בֵּין שֶׁעָבַר בִּשְׁגָגָה, בֵּין שֶׁהוֹדַע לוֹ בֵּין שֶׁלֹּא הוֹדַע לוֹ - הַכֹּל מִתְכַּפֵּר בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ; וְהוּא, שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אֵין הַשָּׂעִיר מְכַפֵּר לוֹ אֶלָּא עַל הַקַּלּוֹת. וּמַה הֵן הַקַّלּוֹת, וּמַה הֵן הַחֲמוּרוֹת? הַחֲמוּרוֹת, הֵן הָעֲבֵרוֹת שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כָּרֵת; וּשְׁבוּעַת שָׁוְא וְשֶׁקֶר - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ

מתוך מהדורת חזק

כָּרֵת, הֲרֵי הִיא מִן הַחֲמוּרוֹת. וּשְׁאָר מִצְוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִצְוּוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהֶן כָּרֵת - הֵן הַקַּלּוֹת.

ג. בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, וְאֵין לָנוּ מִזְבֵּחַ כַּפָּרָה - אֵין שָׁם אֶלָּא תְּשׁוּבָה. הַתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל כָּל הָעֲבֵרוֹת; אֲפִלּוּ רָשָׁע כָּל יָמָיו, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בָּאַחֲרוֹנָה - אֵין מַזְכִּירִין לוֹ שֵׁם רִשְׁעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכָּשֵׁל בָּהּ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מֵרִשְׁעוֹ". וְעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים [עצם הוויתו של היום הקדוש] מְכַפֵּר לַשָּׁבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם".

ד. אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מְכַפֶּרֶת עַל הַכֹּל, וְעַצְמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר - יֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁהֵן מִתְכַּפְּרִין בִּשְׁעָתָן [- מיד], וְיֵשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁאֵין מִתְכַּפְּרִין אֶלָּא לְאַחַר זְמַן. כֵּיצַד? עָבַר אָדָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אֵינוֹ זָז מִשָּׁם עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד, וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר: "שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים, אֶרְפָּא מְשׁוּבֹתֵיכֶם". עָבַר עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁאֵין בָּהּ כָּרֵת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה תּוֹלָה [את הכפרה, והיא לא גמורה] וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם". עָבַר עַל כְּרֵתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין, וְיִסּוּרִין הַבָּאִין עָלָיו גּוֹמְרִין לוֹ הַכַּפָּרָה, וּלְעוֹלָם אֵין מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה, עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו יִסּוּרִין; וּבְאֵלּוּ נֶאֱמַר: "וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם, וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא חִלֵּל אֶת הַשֵּׁם בְּעֵת שֶׁעָבַר. אֲבָל הַמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם - אַף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה וְהִגִּיעַ יוֹם הַכִּפּוּרִים וְהוּא עוֹמֵד בִּתְשׁוּבָתוֹ וּבָאוּ עָלָיו יִסּוּרִין, אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר לוֹ כַּפָּרָה גְּמוּרָה עַד שֶׁיָּמוּת, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים וְיִסּוּרִין שְׁלָשְׁתָּן תּוֹלִין, וּמִיתָה מְכַפֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִגְלָה בְּאָזְנָי, ה' צְבָאוֹת, אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם, עַד תְּמֻתוּן".

יום שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשע"ב

פֶּרֶק ב

א. אֵיזוֹ הִיא תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה? זֶה שֶׁבָּא לִידוֹ דָּבָר שֶׁעָבַר בּוֹ, וְאֶפְשָׁר בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, וּפָרַשׁ וְלֹא עָשָׂה מִפְּנֵי הַתְּשׁוּבָה, לֹא מִיִּרְאָה וְלֹא מִכִּשְׁלוֹן כֹּחַ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁבָּא עַל אִשָּׁה בַּעֲבֵרָה, וּלְאַחַר זְמַן נִתְיַחֵד עִמָּהּ, וְהוּא עוֹמֵד בְּאַהֲבָתוֹ בָּהּ וּבְכֹחַ גּוּפוֹ, וּבַמְּדִינָה שֶׁעָבַר בָּהּ, וּפָרַשׁ וְלֹא עָבַר - זֶה הוּא בַּעַל תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. הוּא שֶׁשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: "וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחוּרוֹתֶיךָ". וְאִם לֹא שָׁב אֶלָּא בִּימֵי זִקְנוּתוֹ, וּבְעֵת שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁהָיָה עוֹשֶׂה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ תְּשׁוּבָה מְעֻלָּה, מוֹעֶלֶת הִיא לוֹ, וּבַעַל תְּשׁוּבָה הוּא. אֲפִלּוּ עָבַר כָּל יָמָיו, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּיוֹם מִיתָתוֹ וּמֵת בִּתְשׁוּבָתוֹ - כָּל עֲוֹנוֹתָיו נִמְחָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד אֲשֶׁר לֹא תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ", שֶׁהוּא יוֹם הַמִּיתָה - מִכְּלָל, שֶׁאִם זָכַר בּוֹרְאוֹ וְשָׁב קֹדֶם שֶׁיָּמוּת, נִסְלַח לוֹ.

ב. וּמַה הִיא הַתְּשׁוּבָה? הוּא שֶׁיַּעֲזֹב הַחוֹטֵא חֶטְאוֹ, וְיִסִּירֶנּוּ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ, וְיִגְמֹר בְּלִבּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֵׂהוּ עוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ, וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבוֹתָיו", וְכֵן יִתְנַחֵם עַל שֶׁעָבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי, וְאַחֲרֵי הִוָּדְעִי סָפַקְתִּי עַל יָרֵךְ"; וְיָעִיד עָלָיו [יעשה עד על עצמו] יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת [את הקב"ה] שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְזֶה הַחֵטְא לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא נֹאמַר עוֹד 'אֱלֹהֵינוּ' לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, אֲשֶׁר בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם". וְצָרִיךְ לְהִתְוַדּוֹת בִּשְׂפָתָיו, וְלוֹמַר עִנְיָנוֹת אֵלּוּ שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ.

ג. כָּל הַמִּתְוַדֶּה בִּדְבָרִים, וְלֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ לַעֲזֹב - הֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְטוֹבֵל וְשֶׁרֶץ בְּיָדוֹ, שֶׁאֵין הַטְּבִילָה מוֹעֶלֶת עַד שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַשֶּׁרֶץ; וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וּמוֹדֶה וְעוֹזֵב, יְרֻחָם". וְצָרִיךְ לִפְרֹט אֶת הַחֵטְא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָנָּא, חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדֹלָה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב".

ד. מִדַּרְכֵּי הַתְּשׁוּבָה, לִהְיוֹת הַשָּׁב צוֹעֵק תָּמִיד לִפְנֵי ה', בִּבְכִי וּבְתַחֲנוּנִים, וְעוֹשֶׂה צְדָקָה כְּפִי כֹּחוֹ, וּמִתְרַחֵק הַרְבֵּה מִן הַדָּבָר שֶׁחָטָא בּוֹ, וּמְשַׁנֶּה שְׁמוֹ - כְּלוֹמַר: 'שֶׁאֲנִי אַחֵר, וְאֵינִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה אוֹתָן הַמַּעֲשִׂים' - וּמְשַׁנֶּה מַעֲשָׂיו כֻּלָּן לְטוֹבָה וּלְדֶרֶךְ יְשָׁרָה, וְגוֹלֶה מִמְּקוֹמוֹ - שֶׁגָּלוּת מְכַפֶּרֶת עָוֹן, מִפְּנֵי שֶׁגּוֹרֶמֶת לוֹ לְהִכָּנַע וְלִהְיוֹת עָנָו וּשְׁפַל רוּחַ.

ה. וְשֶׁבַח גָּדוֹל לַשָּׁב, שֶׁיִּתְוַדֶּה בָּרַבִּים וְיוֹדִיעַ פְּשָׁעָיו לָהֶם, וּמְגַלֶּה עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ לַאֲחֵרִים, וְאוֹמֵר לָהֶם: 'אָמְנָם חָטָאתִי לִפְלוֹנִי וְעָשִׂיתִי לוֹ כָּךְ וְכָךְ, וַהֲרֵינִי הַיּוֹם שָׁב וְנִחָם'. וְכָל הַמִּתְגָּאֶה וְאֵינוֹ מוֹדִיעַ, אֶלָּא מְכַסֶּה פְּשָׁעָיו - אֵין תְּשׁוּבָתוֹ גְּמוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מְכַסֶּה פְּשָׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. אֲבָל שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין הַמָּקוֹם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְפַרְסֵם חֶטְאוֹ, וַעֲזוּת פָּנִים הִיא לוֹ אִם גִּלָּם; אֶלָּא שָׁב לִפְנֵי הָאֵל בָּרוּךְ הוּא, וּפוֹרֵט חֲטָאָיו לְפָנָיו, וּמִתְוַדֶּה עֲלֵיהֶן בִּפְנֵי רַבִּים סְתָם [ללא פירוט]. וְטוֹבָה הִיא לוֹ שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה עֲוֹנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה".

ו. אַף עַל פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה וְהַצְּעָקָה יָפָה לְעוֹלָם, בַּעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים שֶׁבֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים הִיא יָפָה בְּיוֹתֵר, וּמִיָּד הִיא מִתְקַבֶּלֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: "דִּרְשׁוּ ה' בְּהִמָּצְאוֹ, קְרָאוּהוּ בִּהְיוֹתוֹ קָרוֹב". בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָחִיד; אֲבָל בְּצִבּוּר - כָּל זְמַן שֶׁעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְצוֹעֲקִין בְּלֵב שָׁלֵם הֵן נַעֲנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה' אֱלֹהֵינוּ, בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו".

ז. יוֹם הַכִּפּוּרִים - הוּא זְמַן תְּשׁוּבָה לַכֹּל, לְיָחִיד וּלְרַבִּים, וְהוּא קֵץ [גמר] מְחִילָה וּסְלִיחָה לְיִשְׂרָאֵל; לְפִיכָךְ, חַיָּבִין הַכֹּל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּלְהִתְוַדּוֹת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמִצְוַת וִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים - שֶׁיַּתְחִיל מֵעֶרֶב הַיּוֹם קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל, שֶׁמָּא יֵחָנֵק בַּסְּעוּדָה קֹדֶם שֶׁיִּתְוַדֶּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִתְוַדָּה קֹדֶם שֶׁיֹּאכַל, חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בְּלֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים עַרְבִית; וְחוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה בְּשַׁחֲרִית, וּבְמוּסָף, וּבְמִנְחָה, וּבִנְעִילָה. וְהֵיכָן מִתְוַדֶּה? יָחִיד, אַחַר תְּפִלָּתוֹ; וּשְׁלִיחַ צִבּוּר, בְּאֶמְצַע תְּפִלָּתוֹ בִּבְרָכָה רְבִיעִית.

ח. הַוִּדּוּי שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל - 'אֲבָל אֲנַחְנוּ חָטָאנוּ. . . '; וְהוּא עִקַּר הַוִּדּוּי. עֲבֵרוֹת שֶׁהִתְוַדֶּה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה

- חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה עֲלֵיהֶן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד בִּתְשׁוּבָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע, וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד".

ט. אֵין הַתְּשׁוּבָה וְלֹא יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפְּרִין, אֶלָּא עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, כְּגוֹן מִי שֶׁאָכַל דָּבָר אָסוּר אוֹ בָּעַל בְּעִילָה אֲסוּרָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, כְּגוֹן חוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ אוֹ הַמְקַלֵּל אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ גּוֹזְלוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵינוֹ נִמְחָל לוֹ לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּתֵּן לַחֲבֵרוֹ מַה שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, וִירַצֶּהוּ. אַף עַל פִּי שֶׁהֶחְזִיר לוֹ מָמוֹן שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, צָרִיךְ לְרַצּוֹתוֹ וְלִשְׁאֹל מִמֶּנּוּ שֶׁיִּמְחַל לוֹ; וַאֲפִלּוּ לֹא הִקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ אֶלָּא בִּדְבָרִים, צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ וְלִפְגֹּעַ [להפציר] בּוֹ עַד שֶׁיִּמְחַל לוֹ. לֹא רָצָה חֲבֵרוֹ לִמְחֹל לוֹ - מֵבִיא לוֹ שׁוּרָה שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם מְרֵעָיו, וּפוֹגְעִין בּוֹ וּמְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ. לֹא נִתְרַצָּה לָהֶן, מֵבִיא לוֹ שְׁנַיָּה וּשְׁלִישִׁית. לֹא רָצָה, מַנִּיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְזֶה שֶׁלֹּא מָחַל, הוּא הַחוֹטֵא. וְאִם הָיָה רַבּוֹ - הוֹלֵךְ וּבָא אֲפִלּוּ אֶלֶף פְּעָמִים, עַד שֶׁיִּמְחַל לוֹ.

י. לְפִי שֶׁאָסוּר לָאָדָם לִהְיוֹת אַכְזָרִי וְלֹא יִתְפַּיֵּס, אֶלָּא יִהְיֶה נוֹחַ לִרְצוֹת וְקָשֶׁה לִכְעֹס, וּבְשָׁעָה שֶׁמְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַחוֹטֵא לִמְחֹל, מוֹחֵל בְּלֵב שָׁלֵם וּבְנֶפֶשׁ חֲפֵצָה; וַאֲפִלּוּ הֵצַר לוֹ וְחָטָא לוֹ הַרְבֵּה, לֹא יִקֹּם וְלֹא יִטֹּר. וְזֶה הוּא דַּרְכָּם שֶׁל זֶרַע יִשְׂרָאֵל, וְלִבָּם הַנָּכוֹן. אֲבָל הַגּוֹיִם עַרְלֵי לֵב אֵינָן כֵּן, אֶלָּא "וְעֶבְרָתוֹ [כעסו] שְׁמָרָה נֶצַח"; וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל הַגִּבְעוֹנִים, לְפִי שֶׁלֹּא מָחֲלוּ וְלֹא נִתְפַּיְּסוּ: "וְהַגִּבְעֹנִים - לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה".

יא. הַחוֹטֵא לַחֲבֵרוֹ, וּמֵת חֲבֵרוֹ קֹדֶם שֶׁיְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְחִילָה - מֵבִיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָן עַל קִבְרוֹ, וְאוֹמֵר לִפְנֵיהֶם: 'חָטָאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שֶׁעָשִׂיתִי לוֹ כָּךְ וְכָךְ'. וְאִם הָיָה חַיָּב לוֹ מָמוֹן, יַחְזִירוּ לְיוֹרְשָׁיו; לֹא הָיָה יוֹדֵעַ לוֹ יוֹרֵשׁ - יַנִּיחֻנוּ בְּבֵית דִּין, וְיִתְוַדֶּה.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ג־כ"ט ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון כ"ג ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסָף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֻתָּר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֵלּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה. וּבְגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:) אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

יום שני כ"ד ניסן ה'תשע"ב

יום שלישי כ"ה ניסן ה'תשע"ב

יום רביעי כ"ו ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה קנה.

הַמִּצְוָה הַקנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַדֵּשׁ אֶת הַשַּׁבָּת וְלוֹמַר דְּבָרִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ שֶׁבָּהֶם נַזְכִּיר גְּדֻלַּת יוֹם זֶה וּכְבוֹדוֹ, וֶהֱיוֹתוֹ נִבְדָּל מִשְּׁאָר הַיָּמִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ וְשֶׁיָּבוֹאוּ אַחֲרָיו, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם כ, ח). כְּלוֹמַר: זָכְרֵהוּ זְכִירַת קִדּוּשׁ וְהַבְדָּלָה [וּגְדֻלָּה] — וְזוֹ הִיא מִצְוַת קִדּוּשׁ. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת יתרו): "זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ — לְקַדְּשׁוֹ בִּבְרָכָה". וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (פסחים קו.): "זָכְרֵהוּ עַל הַיַּיִן". וְאָמְרוּ עוֹד: "קַדְּשֵׁהוּ בִּכְנִיסָתוֹ וְקַדְּשֵׁהוּ בִּיצִיאָתוֹ", כְּלוֹמַר: "הַהַבְדָּלָה שֶׁהִיא חֵלֶק מִזִּכִּירַת שַׁבָּת שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בָּהּ". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף פְּסָחִים וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּבְרָכוֹת (נא:) וְשַׁבָּת (קנ:).

יום חמישי כ"ז ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה שָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה" (שמות כ, י). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה, פֵּרֵשׁ בּוֹ הַכָּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכָרֵת, אִם לֹא יָדַע בּוֹ הַדַּיָּן, וְאִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֵדוּת — חַיָּב סְקִילָה. כָּל־זֶה אִם הוּא מֵזִיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת.

יום שישי כ"ח ניסן ה'תשע"ב

מצות לא תעשה שכא.

הַמִּצְוָה הַשכ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ שֶׁלֹּא לְהַלֵּךְ חוּץ לִתְחוּם הַמְּדִינָה בַּשַּׁבָּת, וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי" (שם טז, כט). וּבָא בַּקַּבָּלָה (סוטה כז:) שֶׁתְּחוּם (גבול) הַמַּסָּע הוּא מַה־שֶּׁנּוֹסָף עַל אַלְפַּיִם אַמָּה מִחוּץ לָעִיר אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת. וְהִלּוּף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָל־רוּחַ — מֻתָּר. וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת בשלח שם): "אַל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ" — אֵלּוּ אַלְפַּיִם אַמָּה". וּבְגְמָרָא עֵרוּבִין (יז:)

אָמְרוּ: "לוֹקִין עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דְּבַר תּוֹרָה". וּבְאוֹתָהּ הַמַּסֶּכְתָּא נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

יום שבת קודש כ"ט ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה קסה. מצות לא תעשה שכט.

מצות עשה קסד. מצות לא תעשה קצו.

הַמִּצְוָה הַקס"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׁבּוֹת בְּיוֹם זֶה (ביום הכפורים) מִן־הַמְּלָאכוֹת וְהָעֲבוֹדוֹת, וְהוּא אָמְרוֹ: "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם" (ויקרא טז, לא), וּכְבָר בֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים (מצוות עשה צ, קלה, קנט, קסג) אָמְרָם (שבת כד:): "הַאי שַׁבָּתוֹן — עֲשֵׂה הוּא".

הַמִּצְוָה הַשכ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהוּא אָמְרוֹ בּוֹ: "וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם כג, כח). וְהָעוֹבֵר עַל לָאו זֶה בְּמֵזִיד — חַיָּב כָּרֵת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר הַכָּתוּב (שם, ל); וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מַקְרִיב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּבֵיצָה (יח:) וּמְגִלָּה (ל:) וְזוּלָתָן.

הַמִּצְוָה הַקס"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָצוּם בָּעֲשָׂרָה בְּתִשְׁרֵי, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם" (שם טז, כט). וְהַפֵּרוּשׁ בְּסִפְרָא (פרשת אחרי מות פרק ז הלכה ג): "תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם" — עִנּוּי שֶׁהוּא אִבּוּד הַנֶּפֶשׁ. וְאֵיזֶהוּ? זֶה אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה. וְכֵן בָּא בַּקַּבָּלָה (יומא עג.), שֶׁהוּא אָסוּר בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְשֶׁצָּרִיךְ לִשְׁבּוֹת מִכָּל־הַפְּעֻלּוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר: "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם" (שם, לא), כְּאִלּוּ אָמַר, שֶׁחוֹבָה בּוֹ הַשְּׁבִיתָה הַמְיֻחֶדֶת לִמְלָאכוֹת וְלַעֲבוֹדָה, וְהַשְּׁבִיתָה הַמְיֻחֶדֶת לַהֲנָאַת הַגּוּף וְקִיּוּמוֹ — לְפִיכָךְ אָמַר (כפל לשון): "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן". וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אחרי מות שם): "מִנַּיִן שֶׁיּוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן", כְּלוֹמַר: הַשְּׁבֵּת כָּל־אֵלּוּ כְּדֵי שֶׁיֵּשֵׁג הָעִנּוּי.

הַמִּצְוָה הַקצ"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּיוֹם צוֹם כִּפּוּר, וְהָאַזְהָרָה לְמַעֲשֶׂה זֶה לֹא נִתְבָּאֲרָה בִּלְשׁוֹן הַתּוֹרָה, אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהִזְכִּיר אֶת־הָעֹנֶשׁ וְחִיֵּב כָּרֵת לְמִי שֶׁיֹּאכַל, יָדַעְנוּ שֶׁמֻּזְהָרִים עַל הָאֲכִילָה, וְהוּא אָמְרוֹ: "כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה וְגוֹ' וְנִכְרְתָה" (שם כג, כט). וּבְרֵישׁ כְּרֵתוֹת (ב.), כְּשֶׁמָּנוּ מְחַיְּבֵי כָּרֵת, מָנוּ בִּכְלָלָם הָאוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּבֵאֲרוּ שָׁם שֶׁכֹּל שֶׁחַיָּבִים עָלָיו כָּרֵת — הוּא מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, חוּץ מִן־הַפֶּסַח וְהַמִּילָה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהָאֲכִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, וּלְפִיכָךְ חַיָּבִים עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתָהּ חַטָּאת קְבוּעָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּ בְּרֵישׁ כְּרֵתוֹת וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמַסֶּכֶת הוֹרָיוֹת (פרק ד משנה ח), שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב דִּין זֶה (החטאת נקרבת) אֶלָּא בְּמִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי אָמַר יִתְעַלֶּה בִּמְחַיְּבֵי חַטָּאת קְבוּעָה: "אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת ה' אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה" (שם ד, יג). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אמור פרק ד הלכה ד): "כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה וְנִכְרְתָה — הֲרֵי זֶה עֹנֶשׁ עִנּוּי; אֲבָל אַזְהָרָה לְעִנּוּי לַיּוֹם עַצְמוֹ לֹא שָׁמַעְנוּ. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר עֹנֶשׁ מְלָאכָה שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר שֶׁכְּבָר קַל וָחֹמֶר הוּא: מָה אִם עִנּוּי שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשַׁבָּתוֹת הֲרֵי הוּא עָנוּשׁ עָלָיו, מְלָאכָה שֶׁהִיא נוֹהֶגֶת בְּיָמִים טוֹבִים וּבְשַׁבָּתוֹת — אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא עָנוּשׁ עָלֶיהָ, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר עֹנֶשׁ מְלָאכָה? נִלְמַד מִמֶּנּוּ אַזְהָרָה לְעִנּוּי: מָה עֹנֶשׁ מְלָאכָה לְאַחַר אַזְהָרָה אַף עֹנֶשׁ עִנּוּי לְאַחַר אַזְהָרָה" — הִנֵּה נִתְבָּאֵר מַה־שֶּׁאָמַרְנוּ. וְדִינֵי מִצְוָה זוֹ כְּבָר נִתְבָּאֲרוּ בְּסוֹף מַסֶּכֶת יוֹמָא.

אגרות קודש

[כ"ח ניסן תשי"ט]

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו פ"נ עבור... שליט"א.

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך לו מתאים לתוכן כתבו.

ויהי רצון שזכות הצדקה (שימצא בזה הקבלה) וזכות הוספה שלו בעניני תורה ומצות בכלל, יעמוד לו להטבת מצב בריאותו ולהמצטרך לו ולב"ב שי' בכלל.

ויהי רצון שבכל הענינים אודותם כותב ימשיך בבשו"ט, בהנוגע לרבים ובפרט בהנוגע לעצמו, טוב לשמים וטוב לבריות.

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הָתָם קַיְימָא – הרי היא כבר נמצאת בבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שהרי שם איימו עליה. מתרצת הגמרא, דְּמַסְקִינַן לָהּ וּמָחְתִינַן לָהּ כְּדֵי לְיַיגְעָהּ – מעלים אותה ומורדים אותה כדי לייגעה, כלומר שלאחר שהעלו אותה ואיימו עליה, הורידו אותה אל מחוץ להר הבית כדי שתתייגע, ומתוך כך תודה אם זינתה. וכעין מה שמצאנו לגבי עדים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית דִּין מַסִּיעִין אֶת הָעֵדִים הבאים להעיד כדי להרוג אדם, מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – שאומרים להם לא כאן נקבל את עדותכם אלא בחדר אחר וכן הלאה, כְּדֵי שֶׁתִּטְרַף דַּעְתָּן עַלֵּיהֶן, וְיַחֲזִרוּ בָּהֶן – ומתוך כך יחזרו בהם מלהעיד אם הם שקרנים.

שנינו במשנה, שָׁם – בשער ניקנור מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת ומטהרין את היולדות ומטהרין את המצורעין וְכוּ׳. שואלת הגמרא, בִּשְׁלָמָא סוֹטוֹת, מה שצריכות לעמוד בשער ניקנור, נלמד מִדִּכְתִיב בפרשת סוטה ״וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה״ – ולפני ה׳ מתקיים על ידי שעומדת בכניסה לעזרה, דהיינו בשער ניקנור. וּמְצוֹרָעִין נַמִּי, מה שצריכים לעמוד בכניסה לעזרה נלמד מִדִּכְתִיב בפרשת מצורע ״וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר וְגוֹ׳ לפני ה״. אֶלָּא יוֹלֶדֶת מַאי טַעְמָא צריכה לעמוד בשער ניקנור, אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּאַתְיָין וְקַיְימִין אַקּוּרְבַּנְיֵיהוּ – אם נאמר שהטעם הוא משום שצריכות לעמוד ליד הקרבן בשעת הקרבתו, וכִדְתַנְיָא אֵין קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד עַל גַּבָּיו – שעומד סמוך לקרבנו בזמן הקרבתו, ולכן היו עומדות היולדות בשער ניקנור. אִי הָכִי – אם כן, זָבִין וְזָבוֹת נַמִּי – גם זב או זבה שמביאים את קרבן טהרתם יצטרכו לעמוד שם, ואילו המשנה הזכירה רק יולדת. מיישבת הגמרא, אֵין הָכִי נַמִּי – אכן גם זבים וזבות צריכים לעמוד בשער ניקנור, מפני הטעם שאין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן עומד שם, וְתַנָּא חֲדָא מִינַיְיהוּ נָקֵט – אלא שהתנא הזכיר דוגמא אחת של מחוסר כפרה שצריך לעמוד שם, ולכן הזכיר רק יולדת.

תָּנוּ רַבָּנָן אֵין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת – הנמצאות בעזרה ביחד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּס בַּחֲבֵירְתָּהּ – שיתכן שאחת מהן טמאה, ומתוך שתראה את השניה עומדת על דבריה ואומרת שהיא טהורה, יתגבר עליה לבה לעשות כמותה, ולפיכך לא תודה שנבעלה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – אין זה עיקר הטעם שלא משקים שתי סוטות ביחד, אֶלָּא אָמַר קְרָא – נלמד מהפסוק ״והשביע אוֹתָהּ הכהן״, שמשמע שבודקים רק סוטה זו לְבַדָּהּ. שואלת הגמרא, וְתַנָּא קַמָּא שלמד זאת מסברא שלא יהיה לבה גס בחברתה, והרי הָכְתִיב ׳אוֹתָהּ׳, ולמה לא למד זאת מהפסוק. מתרצת הגמרא, אכן גם תנא קמא למד דין זה מהפסוק, אלא שהתַּנָּא קַמָּא בברייתא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּדָרִישׁ טַעַם דִּקְרָא – אשר דורש את טעמי התורה, וּמַה טַּעַם קָאָמַר – ומה שאמר את הסברא שלא יהיה לבה גס בחברתה, הוא טעם לדברי התורה, מַה טַּעַם התורה שמשביע הכהן אוֹתָהּ לְבַדָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּס בַּחֲבֵירְתָּהּ.

שואלת הגמרא, מַאי בֵּינַיְיהוּ – מה החילוק לדין בין רבי שמעון שדרש את הטעם שאין משקים שתי סוטות ביחד לבין רבי יהודה שלא דרש. ומשיבה, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ יצא חילוק ביניהם לדין באופן שהסוטה רוֹתֶתֶת – מפחדת ורועדת מהבדיקה ואף על פי כן לא הודתה. לדעת רבי שמעון שהטעם שאין משקים שתי סוטות יחד הוא כדי שלא יהיה לבה גס, באופן זה הרי אנו רואים שאין לבה גס בה, ואם כן ניתן להשקותה יחד עם סוטה אחרת. אך לדעת רבי יהודה שלא דרש טעם התורה אלא זו גזירת הכתוב, לא ישקו אותם יחד אף באופן זה. מקשה הגמרא, וְרוֹתֶתֶת מִי מַשְׁקִין – האם אכן לדעת רבי שמעון, באופן שהיא רותתת משקים שתי סוטות יחד, כיון שאין את החשש שיהא לבה גס בה. וְהָא – והרי יש סיבה נוספת לומר שלא יהיו משקים שתי סוטות יחד, שהרי כלל הוא בידינו שאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, – אין מקיימים שתי מצוות יחד, כדי שלא יראה שעשיית המצוות טורח עליו כמי שסוחב משא ורוצה להיפטר ממנו, וסיבה זו שייכת אף באופן זה. וכִדְתַנְיָא אֵין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת, וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצוֹרָעִין כְּאַחַת – לא מתעסקים בטהרת שני מצורעים יחד, וְאֵין רוֹצְעִין באוזנם של שְׁנֵי עֲבָדִים עבריים שאינם רוצים לצאת לחופשי לאחר שש שנים כְּאַחַת, וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֶגְלוֹת של עגלה ערופה כְּאַחַת, לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. הרי מפורש שלא ניתן להשקות שתי סוטות ביחד משום שאין עושין מצות חבילות חבילות. מתרצת הגמרא, אָמַר אַבָּיֵי וְאִיתֵימָא - ויש אומרים שתירץ זאת רַב כַּהֲנָא, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – הברייתא שאמרה שאין משקים שתי סוטות יחד משום שאין עושין מצוות חבילות חבילות, דיברה בְּכֹהֵן אֶחָד, שאם ישקה יחד נראה טורח עליו, כָּאן – שיטת רבי שמעון שניתן לפעמים להשקות שתי סוטות יחד, נאמר בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים – שכל כהן ישקה סוטה אחרת, ולכן אינו נחשב לחבילות חבילות.

שנינו במשנה, וְהַכֹּהֵן אוֹחֵז בִּכְנָפֶיהָ וכו׳ עד שהוא מגלה את לבה, וסותר את שערה. תָּנוּ רַבָּנָן נאמר בתורה ״וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה״, אֵין לִי אֶלָּא רֹאשָׁהּ – שמפורש בפסוק רק שיגלה את ראש הסוטה, גּוּפָהּ מִנַּיִן – מניין שמגלה גם את גופה עד כנגד הלב כפי שלמדנו במשנה. תַּלְמוּד לוֹמַר ׳הָאִשָּׁה׳ – נלמד מהייתור שכתוב ראש ׳האשה׳ ולא כתוב ופרע את ראשה. ממשיכה הברייתא ושואלת, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וּפָרַע אֶת רֹאשָׁהּ׳ – מה בא לרבות הייתור של ׳את׳. ומשיבה, יתור זה מְלַמֵּד, שֶׁהַכֹּהֵן סוֹתֵר אֶת שֵׂעָרָהּ – שלאחר שגילה את ראשה מוסיף וסותר את קשירת השער כדי להרבות בגילויה בכך ששערה מתפזר.

שנינו במשנה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הָיָה לִבָּהּ נאה לא היה מגלהו וְכוּ׳. לְמֵימְרָא – עולה מדברי המשנה דְּרַבִּי יְהוּדָה חָיֵישׁ לְהַרְהוּרָא – שחושש לכך שהרואים את הסוטה יתגרה יצרם ממנה, ולכן סובר שאם היא נאה לא היו מגלים את בשרה. ואילו וְרַבָּנָן לֹא חָיְישֵׁי – אינם חוששים לכך, ולכן סוברים שגם אם היתה נאה היה מגלה את גופה. מקשה הגמרא, וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ – שבברייתא להלן אמרו להיפך, דְּתַנְיָא לגבי היוצא להיהרג בסקילה, הָאִישׁ שיוצא להיסקל, מְכַסִּין אוֹתוֹ פֶּרֶק אֶחָד מִלְּפָנָיו – בחתיכת בד מלפניו כנגד מקום הערווה, וְהָאִשָּׁה שְׁנֵי פְּרָקִים אֶחָד מִלְּפָנֶיהָ וְאֶחָד מִלְּאַחֲרֶיהָ – ואת האשה היו מוסיפים לכסות בחתיכת בד גם מאחוריה, מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ עֶרְוָה – שנראית ערוותה גם מאחור, אבל שאר גופם היה ערום בשעה שנסקלים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים הָאִישׁ נִסְקָל עָרוֹם, וכדברי רבי יהודה, אבל וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָּה אלא בבגדים. הרי שלרבנן חוששים שהרואים אותה ערומה יתגרה יצרם בה ולכן נסקלת בבגדים, ואילו לרבי יהודה לא חוששים לכך ולכן נסקלת ערומה, וזהו סתירה לשיטתם במשנתנו. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבָּה הָכָא – לגבי בסוטה טַעְמָא מַאי – מה טעם דברי רבי יהודה שחוששים שיתגרו ממנה, משום שֶׁמָּא תֵּצֵא מִבֵּית דִּין זַכָּאִית – תיבדק ויתברר שהיא טהורה ולא תמות, וְיִתְגְּרוּ בָּהּ פִּרְחֵי כְּהוּנָּה – ויש לחשוש שהכהנים שראו את גופה יתגרו ממנה, ולכן סובר רבי יהודה שאם היא נאה אין לגלות את גופה. אבל הָתָם – ביוצאת להיסקל, הָא מִסְתַּלְּקָא – הרי היא נסקלת ומתה, ולכן אין לחשוש שיבואו הרואים להרהר בה. וְכִי תֵּימָא אָתֵי לְאִינָּרוּיֵי בְּאַחֲרָנְיָיתָא – ואם תאמר שאף שלא יהרהרו בנסקלת, אך עדיין יש לחשוש שמתוך שיראו אותה ערומה יתגרו באשה אחרת, יש להשיב שאין לחשוש מכך, שהרי הָאָמַר רָבָא גְּמִירֵי – מסורת בידי מרבותי, דְּאֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת – באותה אשה שראה האדם, ולכן ביוצאת להיסקל שהיא מתה מיד לא חשש רבי יהודה שיתגרו ממנה הרואים.

מקשה הגמרא, אָמַר רָבָא, דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה קַשְׁיָא דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן לֹא קַשְׁיָא – וכי הסתירה שהקשתה הגמרא הייתה רק בדברי רבי יהודה ולא בדברי רבנן, כלומר, אמנם תירץ רבה את הסתירה בדברי רבי יהודה, אבל לא תירץ את הסתירה בדברי רבנן. אֶלָּא אָמַר רָבָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא, כְּדַשְׁנַן – כמו שחילק רבה בין היוצאת להיסקל שהיא מתה מיד, לבין סוטה שאם היא טהורה ותצא זכאית יבואו הרואים להתגרות בה.

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ח עמוד א

רש"י

הָתָם קַיְימָא. בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית כִּדְקָאָמְרִתְּ שֶׁיְּאַיְּמוּ עָלֶיהָ ב"ד הַגָּדוֹל. וְלִשְׁכַּת הַגָּזִית בְּעֲזָרָה הָיְתָה, חֲצִיָּהּ בְּקֹדֶשׁ וְחֲצִיָּהּ בְּחֹל כִּדְאָמַר בְּיוֹמָא פֶּרֶק שֵׁנִי (קף כט.): **וּמַחְתִּינָן לָהּ.** מִכָּל הַר הַבַּיִת לְאַחַר שֶׁיְּאַיְּמוּ עָלֶיהָ: **כְּדֵי לְיַגְּעָהּ.** וְתִדְאַג מִן הַמַּיִם וְתוֹדֶה כְּשֶׁתִּרְאֶה בְּצָרָתָהּ: **מַסִּיעִין הָיוּ אֶת הָעֵדִים.** שֶׁמְּעִידִים עֲדוּת נְפָשׁוֹת, וּכְשֶׁבּוֹדְקִין אוֹתָן הָיוּ מַסִּיעִין אוֹתָן מִפְּנָה לְפִנָּה וּמִלִּשְׁכָּה לְלִשְׁכָּה: **לִפְנֵי ה'.** וְהוּא הַפֶּתַח שֶׁבּוֹ דֶּרֶךְ כְּנִיסָה וִיצִיאָה לְכָל בְּאֵי עֶזְרָה: **אַקּוּרְבְּנֵייהוּ.** כְּשֶׁמַּקְרִיבִים אֶת קָרְבָּן קִנֵּיהֶם לְטַהֲרָם בְּאֲכִילַת קָדָשִׁים, וּמִצְוָה עַל הָאָדָם שֶׁיֵּעָמוֹד וְיִשְׁמוֹר עַל קָרְבָּנוֹ, וְנִפְקָא לָן בְּסִפְרֵי מִתִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ (בַּמִּדְבָּר כח), וּמִי שֶׁיָּכוֹל לְכַנֵּס בְּעֶזְרָה נְכַנֵּס, וְאִלּוּ שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלוֹת מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְחֻסְּרוֹת כִּפָּרָה עוֹמְדוֹת בְּחֵלֶל שַׁעַר נִקָּנוֹר שֶׁלֹּא נִתְקַדֵּשׁ: **זָבִין וְזָבוֹת נַמֵּי.** כְּשֶׁמַּקְרִיבִין קָרְבְּנֵיהֶם הֵן מְחֻסְּרֵי כִּפָּרָה וְאֵינָן יְכוֹלִין לְכַנֵּס: **שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּם כַּחֲכֵירְתָּהּ.** שֶׁמָּא הָאַחַת עוֹמֶדֶת עַל בּוּרְיָהּ וְאֵינָהּ מוֹדָה לוֹמַר טְמֵאָה אֲנִי, וַחֲבֵרְתָּהּ שֶׁהִיא טְמֵאָה רוֹאָה אֶת זוֹ שֶׁאֵינָהּ מוֹדָה וְסוֹבֶלֶת אֶת בָּשְׁתָּהּ וְלִבָּהּ מִתְגַּבֵּר עָלֶיהָ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ זוֹ וְאֵינָהּ מוֹדָה: **לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה.** לֹא זֶהוּ הַטַּעַם שֶׁאֲמַרְתָּ הְעַקֵּר הַנֶּאֱמָר בְּדָבָר: **אוֹתָהּ.** וְהִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַכֹּהֵן: ר"ש יְהִיב טְעָמֵי לְקָרָאֵי בְּב"מ (קף קטו.) דְּקָא אָמַר לֹא תִּתְבַּל בֶּגֶד אַלְמְנָה בַּעֲנִיָּה נֶאֱמַר וְלֹא בַּעֲשִׁירָה, דְּטַעַם הַמִּקְרָא שֶׁאִם אַתָּה מְמַשְׁכְּנָהּ וְאַתָּה חַיָּיב לְהַחֲזִיר לָהּ וְאַתָּה נִבְנֵס שַׁחֲרִית לִטְלוֹ וְעַרְבִית לְהַחֲזִירוֹ מַשִּׂיאָהּ שֵׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹתֶיהָ: **מַאי בֵּינַיְיהוּ.** בֵּין רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אִי מִשּׁוּם לִבָּהּ גַּם בָּהּ וְאִי מִשּׁוּם גְּזֵירַת הַכָּתוּב: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ.** אִשָּׁה שֶׁאָנוּ רוֹאִים בָּהּ שֶׁהִיא רוֹתֶתֶת מֵאֵימַת הַמַּיִם וְאֵינָהּ מוֹדָה, לְמ"ד שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּם בָּהּ זוֹ אָנוּ רוֹאִין שֶׁאֵין לִבָּהּ גַּם בָּהּ, וּלְמַאן דְּלֹא דָּרִישׁ טַעְמָא דִּקְרָא אֶלָּא גְּזֵירַת הַכָּתוּב אֵין מַשְׁקִין עִמָּהּ אַחֶרֶת: **רוֹתֶתֶת מֵי מַשְׁקִין.** עִמָּהּ אַחֶרֶת, נְהִי דְּאֵין לִבָּהּ גַּם בָּהּ הָאִיכָּא מִשּׁוּם עֲשִׂיַּת מְצוֹת חֲבִילוֹת כִּדְתַנְיָא כּוּ: **חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.** שֶׁנִּרְאָה כְּמִי שֶׁהָיוּ עָלָיו לְמַשֹּׂאוֹ וּמְמַהֵר לְפָרֵק מַשָּׂאוֹ: **בְּכֹהֵן אֶחָד.** הֲוֵי חֲבִילוֹת, וְכֵן לְגַבֵּי עֲבָדִים בְּב"ד אֶחָד וּבְאָדוֹן אֶחָד: **וּפָרַע.** בְּכָל מְקוֹם לְשׁוֹן גִּלּוּי הוּא: **גּוּפָהּ מַנִּין.** כִּדְתָנֵן מְגַלֶּה אֶת לִבָּהּ: **סוֹתֵר אֶת שַׂעֲרָהּ.** מְרַבֶּה בְּגִלּוּיָהּ שֶׁסּוֹתֵר קְלִיעָתָהּ: **חֵיְשׁ לְהַרְהוּרָא.** שֶׁלֹּא יִתְּנוּ הָרוֹאִין אֶת לִבָּם בָּהּ: **הָאִישׁ מְכַסִּים אוֹתוֹ.** כְּשֶׁנִּסְקָל: **פֶּרֶק אֶחָד.** תַּחְתִּיכַת בֶּגֶד מִלְּפָנָיו וּשְׂאָר כָּל גּוּפוֹ עָרוּם: **שֶׁכָּלָה עֲרָוָה.** אַחוֹרֶיהָ וּפְנָיָהּ, שֵׁבִית הַבֹּשֶׁת נִרְאֶה מִשְּׁנֵי צִדָּדִין: **הָכָא הֵיינוּ טַעְמָא דְּר' יְהוּדָה, שֶׁמָּא תֵּצֵא מִב"ד זַכָּאָה.** שֶׁטְּהוֹרָה תִּתְמַצֵּא וְלֹא יִבְדְּקוּהָ הַמַּיִם וְיִתְגָּרוּ בָּהּ וְיִהְיוּ רוֹדְפִים אַחֲרֶיהָ כָּל יָמֶיהָ: **פִּרְחֵי כְּהֻנָּה.** נָקֵט עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ מְצוּיִין בָּעֶזְרָה יוֹתֵר מִשְּׁאָר הָעָם: **וְכִי תֵּימָא אָתֵי לְאַגְרוּיֵי בְּאַחֲרָנֵיתָא.** עַל יְדֵי שֶׁרָאוּ אֶת זוֹ עֲרֻמָּה מִתְּגָרָה יְצֵרָם בָּנָשִׁים אֲחֵרוֹת: **גְּמִירֵי.** מְסוֹרֶת בְּיָדֵי מַרְבּוֹתַי: **דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן לֹא קַשְׁיָא.** בְּתַמְיָהָּ, דְּשָׁנִית רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא חָיְישִׁתָּ לְשִׁנּוּיֵי דְּרַבָּנָן:

הָתָם קַיְימָא. דְּמַסְּקִינַן לָהּ וּמָחְתִּינַן לָהּ כְּדֵי לְיַגְּעָהּ, דְּתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית דִּין מַסִּיעִין אֶת הָעֵדִים מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי שֶׁתִּטְּרֵף דַּעְתָּן עֲלֵיהֶן וַיַּחְזְרוּ בָּהֶן: שֶׁשָּׁם מַשְׁקִין אֶת הַסּוֹטוֹת וְכוּ': בִּשְׁלָמָא סוֹטוֹת, דִּכְתִיב 'וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה'". מִצּוֹרְעִין נַמִּי, דִּכְתִיב 'וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן הַמְטַהֵר וְגוֹ'". אֶלָּא יוֹלֶדֶת מַאי טַעְמָא, אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּאַתְיָין וְקַיְימִין אַקּוּרְבְּנֵייהוּ, דְּתַנְיָא אֵין קָרְבָּנוֹ שֶׁל אָדָם קָרֵב אֶלָּא אִם כֵּן עוֹמֵד עַל גַּבָּיו, אִי הָכִי זָבִין וְזָבוֹת נַמִּי, אֵין הָכִי נַמִּי וְתָנָא חֲדָא מִינַּיְיהוּ נָקֵט. תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּם בַּחֲכֵירְתָּהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא אָמַר קְרָא 'אוֹתָהּ' לְבַדָּהּ. וְתַנָּא קַמָּא, הָכְתִיב 'אוֹתָהּ', תַּנָּא קַמָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא דְּדָרִישׁ טַעַם דִּקְרָא, וּמַה טַּעַם קָאָמַר, מַה טַּעַם אוֹתָהּ לְבַדָּהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא לִבָּהּ גַּם בַּחֲכֵירְתָּהּ. מַאי בֵּינַיְיהוּ, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ רוֹתֶתֶת. וְרוֹתֶתֶת מִי מַשְׁקִין, וְהָא אֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת, דִּתְנַן אֵין מַשְׁקִין שְׁתֵּי סוֹטוֹת כְּאַחַת וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצוֹרָעִין כְּאַחַת וְאֵין רוֹצְעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאַחַת וְאֵין עוֹרְפִין שְׁתֵּי עֶגְלוֹת כְּאַחַת לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת. אָמַר אַבָּיֵי וְאִיתֵימָא רַב כַּהֲנָא, לֹא קַשְׁיָא, כָּאן בְּכֹהֵן אֶחָד, כָּאן בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים: וְהַכֹּהֵן אוֹחֵז בִּבְגָדֶיהָ: תָּנוּ רַבָּנָן 'וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה', אֵין לִי אֶלָּא רֹאשָׁהּ, גּוּפָהּ מַנִּין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'הָאִשָּׁה', אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּפָרַע אֶת רֹאשָׁהּ', מְלַמֵּד שֶׁהַכֹּהֵן סוֹתֵר אֶת שַׂעֲרָהּ: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הָיָה לִבָּהּ וְכוּ': לְמִימְרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה חֵיְישׁ לְהַרְהוּרָא וְרַבָּנָן לֹא חָיְישׁ, וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ, דְּתַנְיָא הָאִישׁ מְכַסִּין אוֹתוֹ פֶּרֶק אֶחָד מִלְּפָנָיו וְהָאִשָּׁה שְׁנֵי פְּרָקִים אֶחָד מִלְּפָנֶיהָ וְאֶחָד מִלְּאַחֲרֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁכּוּלָּהּ עֶרְוָה דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה. אָמַר רַבָּה, הָכָא טַעְמָא מַאי, שֶׁמָּא תֵּצֵא מִבֵּית דִּין זַכָּאִית וְיִתְגָּרוּ בָּהּ פִּרְחֵי כְּהוּנָּה. הָתָם הָא מִסְתַּלְּקָא, וְכִי תֵּימָא אָתֵי לְאִיגְּרוּיֵי בְּאַחֲרָנֵיתָא, הָאמַר רָבָא, גְּמִירֵי דְּאֵין יֵצֶר הָרַע שׁוֹלֵט אֶלָּא בְּמַה שֶׁעֵינָיו רוֹאוֹת. אָמַר רָבָא, דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא. אֶלָּא אָמַר רָבָא, דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא קַשְׁיָא, כְּדִשַׁנִּין.

תוספות

ששם משקין את הסוטות. בתוספתא (פ"ח) שנא' (מלכים ח ח) את אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלותו ובא אלה לפני מזבחך בבית הזה וכו' להרשיע רשע וצבתה בטנה ולהצדיק צדיק [ולתת לו כצדקתו שנאמר ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא] ונקתה ונזרעה זרע היא עומדת מבפנים והכהן עומד מבחוץ שנאמר והעמיד הכהן את האשה לפני ה' האשה לפני ה' ואין כהן לפני ה':

אין משקין שתי סוטות כאחת. נראה לפרש שיעמיד שתיהן בעזרה בבת אחת להשקותן אע"פ שאין שותות כאחת וכן רציעה ובתוספתא דפרה (פ"ג) תנא נמי אין שתי פרות נעשות כאחת משנעשית אפר מביא אחרת ושורפה על גבה ותימה וכי היה אוסר בכה"ג לשחוט שני זבחים כאחד כגון שני עולות או שני חטאות שיעמיד שניהן בעזרה וישחוט א' ואחר כך ישחוט השני והא דאמרי' בפ"ב דשחיטת חולין (קף כט: וקס) תזבחהו שלא יהא א' שוחט שני זבחים מיירי שיחתוך שני צוארין כאחד דאיכא איסור דאורייתא אבל בכה"ג לא מיירי התם ובפ' נערה המאורסה (גדליס טג.) בנדרים בעי מהו שיפר אדם לשתי נשיו כאחד אותה דוקא או לאו דווקא ופשיט להו מהכא:

איכא בינייהו רותתת. נראה דהוה מצי למימר איכא בינייהו אשה אחרת שאינה סוטה לר' שמעון מותר לר' יהודה אסור להעמיד אצלה שום אשה בשער נקנור דאמר בפרק טרף בקלפי (ומלא קף מכ:) דפליגי נמי הכי רבי [יהודה] ורבי שמעון בקרא דוהוציא אותה דכתיב גבי פרה ואמר איכא בינייהו חמור דלרבי [יהודה] דאמר אותה לבדה אסור להוציא עמה חמור:

והא אין עושין מצות חבילות. תימה מאי פריך והלא אין עושין מצות חבילות ליכא אלא איסור מדרבנן משום דמיחזי עליה כמשא ואינהו פליגי בקראי:

כאן בשני כהנים. רש"י פירש וכן גבי עבד בב"ד אחד ואדון אחד ותימה והא טהרת ב' מצורעין דמי לשני עבדים של שני בני אדם:

והכהן אוחז בבגדיה. בפרק אלו הן הלוקין (מכות קף כב:) תניא נמי הכי חזן הכנסת אוחז בבגדיו כו' ונראה משום דכתיב בו ונקלה מצוה לנוולו בתוספתא (פ"ח) כהנים מטילים גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ"ג יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה:

אם היה לבה נאה. אע"ג דגזירת הכתוב הוא שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא כדאיתא פ' האשה רבה (יבמות ג.):

האיש נסקל ערום ואין האשה נסקלת ערומה. תימה מאי קשיא דרבנן אדרבנן והא מפרש טעמא בפרק נגמר הדין (סנהדרין קף מה.) משום דכתיב אותו בלא כסותו ואין אותה בלא כסותה א"כ למה היה לנו לנוולה מאחר שהכתוב אומר שלא לנוולה אם היינו מנוולין אותה א"כ אנו עוקרין הכתוב בידים י"ל בין לר' יהודה בין לרבנן דאותו לא בא אלא למעט על הכסות שלו הילכך לרבנן לא שמענו מן התורה מה דינה והרשות ביד בית דין לעשות כמה שירצו ובגמרא מפרש במאי פליגי להכי קשיא דרבנן אדרבנן כיון דלא חיישינן להרהורים היה לנו לנוולה משום יסור:

ויתגרו בה פרחי כהונה. תימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתלו סדין של בוץ בינה לבין האנשים ויסתור שערה כדאמר קרא ואי משום כהן המשקה אותה יהפוך פניו לצד אחר והכי תני בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורש בינו לבין העם כהן פונה לאחוריו ופורעה כדי לקיים בה מצות פריעה ולרבי יהודה נמי נעשה כך וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו: **גמירי** אין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות. מקשי' מפרק אין דורשין (חגיגה יח:) דאמר עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יצרייהו ולא קשיא מידי דהתם ה"פ מאחר שראה הערוה פעם אחת שוב מהרהר אחריה לעולם אפי' שלא בפניה אבל מחמת שראה הנסקלת ערומה אינו מהרהר אחר אחרת:

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ח עמוד ב

תוספות

ואחר כך מביא חבל המצרי. בירושלמי מפרש חבל המצרי וכפיפה המצרית באין משירי הלשכה כחומת העיר ומגדליה ולא ידענא אי סודר שנחנק בו וסייף שנהרג בו דאמורינן פרק נגמר הדין (סנהדרין קף מג.) דבאין משל צבור אי פירושו נמי משירי הלשכה כי הכא:

תנינא ואחר כך מביא חבל המצרי. ולא ידענא מאי פשיט מהכא טפי מהא דקתני היא חגרה לו בצלצול דמשמע דחבל מצרי בעינן ממש ועל כרחך לכתחילה למצוה בעינן אבל לאו דוקא לעבב דהיכא כתיב חבל המצרי או שום קשירה בתורה ולמה היה לו לעבב מיהו המדקדק בפירוש רש״י לא קשיא מידי דעיקר הבאתו קמבעיא ליה אי משום מדה במדה דוקא חבל או משום שמיטת בגדים הואיל וצריך לקשור צלצול לקשור חבל כדי ליפרע ממנה מיהו היכא דליכא חבל המצרי ואיכא צלצול לא מהדרנא יותר מדאי בתר חבל:

מיום שחרב בהמ״ק וכו׳. וה״ה דבזמן הבית נהגו דין ד׳ מיתות מי שנתחייב בהן בלא עדים והתראה שלא [והיו יכולין] לדונו בסנהדרין כדאמר בפ׳ אחד דיני ממונות (קף לז:) מעשה ברבי שמעון בן שטח שהיה בזמן הבית דתניא אמר רבי שמעון בן שטח אראה בנחמה אם לא ראיתי וכו׳ עד שהשיכו נחש ומקשינן והאי בר נחש הוא והתני רבי חייא וכו׳ אלא האי דנקט מיום שחרב בית המקדש מלתא דפסיקא נקט דבטלו ארבע מיתות לגמרי: **מי** שנתחייב סקילה. מקשי׳ מפרק השוכר את הפועלים (ב״מ קף פג:) דרבי אלעזר ברבי שמעון הוה תפיס גבי יומא חד פגע בההוא כובס אמר להו תפסוהו ותפסוהו (זקפוהו) וזקפוהו וקא בכי אמר לו רבי אל ירע לך שהוא ובנו בעלו נערה מאורסה ביוה״כ וזה שנתלה נחנק ואמאי לא פריך והאי בר הכי הוא בר סקילה הוא אבל לפרש״י לא קשיא מידי דפירש התם משום הכי נתלה משום דכל הנסקלין נתלין ויש לומר דלאו דוקא נקט נופל מן הגג או חיה דורסתו אלא מעין מיתה שנתחייב בה יהרג ויש מפרשים דבנו בעל תחילה דהויא לה בעולה דמיתתו הויא בחנק אבל קשיא לרבי מהא דאמר בפרק אלו הן הגולין (מכות י:) דרש ריש לקיש והאלהים אנה לידו זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג עולה ונופל והורגו והא לאו בר סקילה הוא ותירץ אע״ג דלאו בר סקילה מיהו מדה במדה היא דזורק על חבירו דרך ירידה הוא כדכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות ואלו מתים דרך ירידה ואם הרגו בסייף הקדוש ב״ה נפרע מהם בענין אחר:

מנימין

רש״י

דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן נַמִּי לֹא קַשְׁיָא, הָכָא טַעֲמָא מַאי מִשּׁוּם ׳וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים׳, הָתָם אֵין לְךָ יֵיסּוּר גָּדוֹל מִזֶּה, וְכִי תֵּימָא לַעֲבִיד בָּהּ תַּרְתֵּי, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, אָמַר קְרָא ׳וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ׳ בְּרוֹר לוֹ מִיתָה יָפָה. לֵימָא דְּרַב נַחְמָן תַּנָּאֵי הִיא, לֹא דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ דְּרַב נַחְמָן, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מַר סָבַר בִּזְיוֹנֵיהּ עָדִיף לֵיהּ טְפֵי מִצַּעֲרָא דְּגוּפֵיהּ, וּמַר סָבַר, צַעֲרָא דְּגוּפֵיהּ עָדִיף לֵיהּ טְפֵי מִבִּזְיוֹנֵיהּ: הָיְתָה מְכוּסָּה לְבָנִים וְכוּ׳: תָּנָא אִם הָיוּ שְׁחוֹרִים נָאִים לָהּ, מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּגָדִים מְכוֹעָרִים: הָיוּ עֲלֵיהָ כְּלֵי זָהָב וְכוּ׳: פִּשְׁטָא, הַשְׁתָּא נַוּוּלֵי מְנַוְּיוֹל לָהּ, הָנֵי מִיבַּעְיָא. מַהוּ דְּתֵימָא, בְּהָנֵי אִית לָהּ בִּזָּיוֹן טְפֵי, כִּדְאָמְרִי אִינְשֵׁי, שְׁלִיחַ עַרְטִיל וְסָיֵים מְסָאנֵי, קָא מַשְׁמַע לָן; וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חָבֶל וְכוּ׳: בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַבָּא מֵרַב הוּנָא, חֶבֶל הַמִּצְרִי מַהוּ שֶׁיְּעַבֵּב בְּסוֹטָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ בִּגְדֵיהָ מֵעָלֶיהָ הוּא וּבְצִלְצוּל קָטָן נַמִּי סַגִּי, אוֹ דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּאָמַר מַר הִיא חָגְרָה לוֹ בְּצִלְצוּל לְפִיכָךְ כֹּהֵן מֵבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ, מְעַכֵּב. אָמַר לֵיהּ, תְּנִיתוּהָ וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ בִּגְדֵיהָ מֵעָלֶיהָ: וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ יִרְאֶה וְכוּ׳: הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמַרְתָּ כָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה, אֶלְּמָא לֹא שְׁנָא גַּבְרֵי וְלֹא שְׁנָא נָשֵׁי, וַהֲדַר תָּנֵי כָּל הַנָּשִׁים מוּתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ, נָשִׁים אִין, אֲנָשִׁים לֹא. אָמַר אַבָּיֵי, תַּרְגְּמָהּ אֲנָשִׁים. אָמַר לֵיהּ רָבָא, וְהָא כָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה קָתָנֵי, אֶלָּא אָמַר רָבָא, כָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה, לֹא שְׁנָא גַּבְרֵי וְלֹא שְׁנָא נָשֵׁי, וְנָשִׁים חַיָּבוֹת לִרְאוֹתָהּ שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמָּתְכֶנָה׳: **משנה** בְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ, הִיא קִשְּׁטָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבֵירָה, הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ. בַּיֶּרֶךְ הִתְחִילָה בַּעֲבֵירָה תְּחִילָה, וְאַחַר כָּךְ הַבֶּטֶן, לְפִיכָךְ תְּלִקֶּה הַיֶּרֶךְ תְּחִילָה וְאַחַר כָּךְ הַבֶּטֶן וּשְׁאָר כָּל הַגּוּף לֹא פָּלַט: **גמרא** אָמַר רַב יוֹסֵף, אַף עַל גַּב דְּמִדָּה בְּטֵילָה, בְּמִדָּה לֹא בָּטֵל. דְּאָמַר רַב יוֹסֵף וְכֵן תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרֵי, אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ. וְהָא בָּטְלוּ, אֶלָּא דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה, אוֹ נוֹפֵל מִן הַגַּג אוֹ חַיָּה דּוֹרַסְתּוּ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׂרֵיפָה, אוֹ נוֹפֵל בְּדֵלֵיקָה אוֹ נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הֲרִיגָה, אוֹ נִמְסַר לַמַּלְכוּת אוֹ לִיסְטִין בָּאִין עָלָיו. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב חֲנִיקָה, אוֹ טוֹבֵעַ בְּנָהָר אוֹ מֵת בִּסְרוֹנְכִי. תַּנְיָא הָיָה רַבִּי אוֹמֵר, מִנַּיִן שֶׁבְּמִדָּה מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה׳, אֵין לִי אֶלָּא סְאָה, מִנַּיִן לְרִבּוֹת תַּרְקַב וְחֵצִי תַּרְקַב, קַב וַחֲצִי קַב, רוֹבַע וַחֲצִי רוֹבַע, תּוֹמֶן וְעוּכְלָא מִנַּיִן, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳כִּי כָּל סְאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ׳. וּמִנַּיִן שֶׁכָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטַרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אַחַת לְאַחַת לִמְצֹא חֶשְׁבּוֹן׳. וְכֵן מָצִינוּ בְּסוֹטָה שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמָּדְדָה בָּהּ מָדְדוּ לָהּ, הִיא עָמְדָה עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ לִיְרָאוֹת לוֹ, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מַעֲמִידָהּ עַל שַׁעַר נִקָּנוֹר וּמַרְאֶה קְלוֹנָהּ לַכֹּל. הִיא פְּרָסָה לוֹ סוּדָרִין נָאִין עַל רֹאשָׁהּ, לְפִיכָךְ כֹּהֵן נוֹטֵל כִּפָּה מֵעַל רֹאשָׁהּ וּמְנִיחוֹ תַּחַת רַגְלֶיהָ. הִיא קִשְּׁטָה לוֹ פָּנֶיהָ, לְפִיכָךְ

פניה

הָכָא טַעֲמָא מַאי. אָמְרֵי רַבָּנָן שֶׁמִּצְוָה לְבַיְּשָׁהּ וַאֲפִלּוּ הִיא טְהוֹרָה, מִשּׁוּם וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים, שֶׁלֹּא יָבִיאוּ עַצְמָן לִידֵי חֲשַׁד וְתִתְיַיְּנָה צְנוּעוֹת: **הָתָם.** שֶׁהִיא נִסְקֶלֶת אֵין לְךָ יִסּוּר גָּדוֹל מִזֶּה לַאֲחֵרוֹת: **תַּרְתֵּי.** מִיתָה וּבוּשָׁה: **מַר סָבַר בִּזְיוֹנָא עָדִיף לֵיהּ.** חָשׁוּב עַל הָאָדָם וְשָׁנוּי לוֹ טְפֵי מִצַּעֲרָא דְּגוּפֵיהּ, הִלְבָּךְ מִיתָה יָפָה הִיא לוֹ לְסַקֵּל לְבוּשׁ וְאע״פ שֶׁצַּעֲרוֹ נִמְשָׁךְ שֶׁאֵינוֹ מִמַּהֵר לָמוּת, וְלֹא לְסַקֵּל עָרוֹם וְיִתְבַּזֶּה, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר צַעֲרָא דְּגוּפָא עָדִיף לֵיהּ, וְזוֹ הִיא מִיתָה יָפָה לוֹ לְסַקֵּל עָרוֹם וְאע״פ שֶׁמִּתְבַּזֶּה, וְלֹא יִסָּקֵל בִּלְבוּשׁוֹ וְיִמְשָׁךְ צַעֲרוֹ: **כְּתָנֵי אִית לָהּ בִּזָּיוֹן טְפֵי.** שֶׁהִיא עֲרָמָה עַד לִבָּהּ וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ וְיִתֵּן עָלֶיהָ תַּכְשִׁיטֵי זָהָב גְּנַאי הוּא לָהּ, שֶׁדֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְלוֹצֵץ בְּאָדָם עָרוֹם וּמִנְּעָלוֹ בְּרַגְלָיו וְאָמְרֵי שְׁלִיחַ עַרְטִיל וְסָיֵים מְסָאנֵי. שְׁלִיחַ – מְפַשָּׁט, כִּדְרַמְתְּרֵ״גְמִינָן וּפְשַׁט וְיִשְׁלַח. עַרְטִיל – עָרוֹם: **מִשּׁוּם דְּאָמַר מַר.** לְקַמָּן, בְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ: **הִיא חָגְרָה לוֹ.** חָגְרָה אֶת עַצְמָהּ בְּצִלְצוּל נָאָה לְהִתְנָאוֹת בְּפָנָיו. צִלְצוּל בנד״ל בְּלַע״ז: **תְּנִיתוּהָ.** דְּעִקַּר הֲבָאָתוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ: **תַּרְגְּמָהּ.** לְרֵישָׁא דְּקָתָנֵי כָּל הָרוֹצֶה אֲנָשִׁים: **תַּרְגְּמָהּ.** פְּרֵשׁ אוֹתָהּ: מַתְנִי׳ יֶרֶךְ הִתְחִיל **בָּעֲבֵרָה תְּחִלָּה.** בְּדֶרֶךְ תַּשְׁמִישׁ הַיֶּרֶךְ נֶהֱנֶה תְּחִלָּה בִּקְרוּב בָּשָׂר, לְפִיכָךְ תִּלָּקֶה יֶרֶךְ תְּחִלָּה לְקַלֵּל אוֹתָהּ, דִּכְתִיב בְּתַת ה׳ אֶת יִרְכֵךְ נוֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבָה (במדבר ה:)

גמ׳ ואע״ג דמדה. עִצְמָהּ בְּטֵילָה, שֶׁפְּסָקוּ אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין: **בְּמִדָּה לא בָטֵיל.** שֶׁמּוֹדְדִין לָהֶם לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה בַּמִּדָּה שֶׁמִּתְחַיְּבִים בָּהּ, וּמֵתִים בְּדוּגְמַת אוֹתָהּ מִיתָה: **דְּאָמַר רַב יוֹסֵף.** הַגְּמָרָא קָאָמַר דְּאָמַר רַב יוֹסֵף נַמִּי בְּעַלְמָא וְכֵן תָּנֵי כּוֹ׳: **דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת.** דִּין שְׁמָיִם שֶׁהִיא דּוּגְמָתוֹ: **נוֹפֵל מִן הַגַּג.** דּוּמְיָא דִּסְקִילָה, דְּתָנֵן (סנהדרין קף מה.) בֵּית הַסְּקִילָה הָיָה גָּבֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת אֶחָד מִן הָעֵדִים בָּא וְדָחֲפוֹ כּוֹ׳: **חַיָּה דּוֹרַסְתּוּ.** אָרֵי דּוֹרְסוֹ בְּצִפָּרְנָיו וּמַפִּילוֹ לָאָרֶץ, וְגַם זֶה דּוֹמֶה לְנִסְקָל: **נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ.** וְהָאָרֵס שׁוֹרְפוֹ: **נִמְסָר לַמַּלְכוּת.** וּמִיתַת מַלְכוּת מַתִּיזִין אֶת רֹאשׁוֹ בְּסַיִף, וְהָרֵג נַמִּי סַיִף הוּא כִּדְאַמְרִינָן בְּסַנְהֶדְרִין (קף נב:): **סְרוֹנְכִי.** בומנל״ט, וְהוּא חֲלִי בְּגִרוֹנוֹ: **בְּסַאסְאָה.** בְּתוֹךְ אוֹתָהּ סְאָה עַצְמָהּ בְּשֶׁאוֹתָהּ מְשַׁלְּחָהּ לָאֲבֵדוֹן תְּרִיבֶנָּה: **וְאֵין לִי אֶלָּא סְאָה.** עֲבֵרָה גְּדוֹלָה: **תְּרַקַּב.** חֲצִי סְאָה, תְּרֵי זְקָב, דְּהַיְינוּ ג׳ קַבִּין: **תּוֹמֶן וְעוּכְלָא.** מִשְׁקָלוֹת קְטַנִּים הֵן (קף ג.): **וּמִנַּיִן שֶׁכָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה וְכוּ׳.** וְאע״פ שֶׁלֹּא נִפְרְעוּ מִמֶּנּוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה לֹא וְתִרְוּ לוֹ עֲלִיכֶם, אֶלָּא מִצְטָרְפִין לוֹ אוֹתָן לְחֶשְׁבּוֹן: **לִרְאוֹת לוֹ : פָּרְסָה לוֹ.** כְּנֶגְדּוֹ: **כִּפָּה.** צָעִיף:

פניה

ביאורים למסכת סוטה דף ח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן נַמִּי לֵא קַשְׁיָא הסתירה בין הדינים, שלעולם לא חששו רבנן להרהור, אלא שֶׁהָכָא – לגבי סוטה מַטְעָמָא מַאי – הטעם שמגלים את גופה, הוא מִשּׁוּם שנאמר 'וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים' – ולכך מצווה לביישה, כדי שיראו זאת הנשים ויקחו מוסר להתנהג בצניעות ולא להביא את עצמם לידי חשד שזנו. אך הָתָם – לגבי יוצאת להיסקל, אין צריך לביישה כדי שאחרות יקחו מוסר ולא ינהגו כמותה, שהרי אֵין לְךָ יִיסּוּר גָּדוֹל מִזֶּה – שרואות אותה כשהיא נסקלת. וְכִי תֵּימָא לַעֲבִיר בָּהּ תַּרְתֵּי – ואם תאמר שיראו גם שהיא נהרגת וגם שמביישים אותה, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, אין עושים כן, משום שאָמַר קְרָא 'וְאַהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ', ונלמד מכאן שבְּרוֹר לוֹ – יש לברור ליוצא להיהרג מִיתָה יָפָה – שלא יתביישב כשממיתים אותו.

שואלת הגמרא, לֵימָא הָדְרַב נַחְמָן תַּנָּאֵי הִיא – האם נאמר שהדין שאמר רב נחמן שיש לברור לנהרג מיתה יפה, תלויה במחלוקת רבי יהודה ורבנן לגבי היוצאת להיסקל. וזה טעם מחלוקתם, שרבנן סוברים שיש לברור מיתה יפה ולכן סוברים שאין האשה נסקלת ערומה, ורבי יהודה חולק על דין זה ולכן סובר שנסקלת ערומה. דוחה הגמרא, לֹא – דברי רב נחמן לא תלויים במחלוקת רבי יהודה ורבנן, אלא דְּכוּלֵּי עָלְמָא אִית לְהוּ הָדְרַב נַחְמָן – שיש לברור ליוצא להיהרג מיתה יפה, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפְּלְגִי – אלא שנחלקו מה היא המיתה היותר יפה לה, מַר סָבַר – רבנן סוברים, בְּזִיוֹנֵיהּ עָדִיף לֵיהּ טְפֵי מִצַּעֲרָא דְּגוּפֵיהּ – יותר חשוב לאשה שלא תתבזה משלא תצטער, ולכן מעדיפה האשה להיסקל עם בגדים אף שזה יעכב את המיתה ויגרום לה להצטער יותר, מאשר להתבזות ולהסקל בשהיא ערומה, וממילא זו היא המיתה היפה לה. וּמַר – רבי יהודה סָבַר, צַעֲרָא דְּגוּפֵיהּ עָדִיף לֵיהּ טְפֵי מִבְּזִיוֹנֵיהּ – יותר חשוב לאשה שלא תצטער משלא תתבזה, ולכן מעדיפה האשה להתבזות ולהיסקל ערומה, מלהיסקל עם בגדים אשר יעכבו את המיתה ויגרמו לה להצטער יותר. וממילא זו היא המיתה היפה לה.

שנינו במשנה, הָיְתָה מְכוּסָּה לְבָנִים מתכסה בשחורים וְכוּ'. תָּנָא – למדנו בברייתא שאִם הָיוּ גם בגדים שְׁחוֹרִים נָאִים לָהּ, מְכַסִּין אוֹתָהּ בְּבְגָדִים מְכוֹעָרִים, בשביל שתתנוול ותתבזה.

שנינו במשנה, הָיוּ עָלֶיהָ כְּלֵי זָהָב וְכוּ' מעבירין ממנה כדי לנוולה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכה המשנה לומר זאת, והרי זה פְּשִׁיטָא שמסירים ממנה את התכשיטים, הַשְׁתָּא נַוּוּלֵי מְנַוְּוִיל לָהּ – שהרי עושים מעשים לנוולה, הָנֵי מִיבַּעְיָא – וכי צריך לומר שמסירים ממנה את התכשיטים כדי שלא תהיה מקושטת. מתרצת הגמרא, מַהוּ דְּתֵימָא – היינו סבורים לומר שיש להשאיר עליה את התכשיטים משום שבָּהֲנֵי אִית לָהּ בִּזְיוֹן טָפֵי – שאם יהיו עליה תכשיטים בזמן שהיא ערומה עד כנגד ליבה ושערה מגולה ומפוזר, יש בכך יותר בזיון, וּכְדַאֲמְרִי אִינְשֵׁי שְׁלִיחַ עֲרַטִּיל וְסָיֵים מְסָאנֵי – וכמו שדרך האנשים לצחוק על מי שהולך ערום ולובש רק נעליים, כך אשה זו כולה מנוולת והולכת עם תכשיטי זהב. קָא מַשְׁמַע לָן – חידשה לנו המשנה שמכל מקום יותר בזיון לה להיות בלי תכשיטי זהב.

שנינו במשנה, וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חֶבֶל מצרי וקושרו למעלה מדדיה וְכוּ'. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַבָּא מַרֵב הוּנָא – שאל רב אבא את רב הונא, חֶבֶל הַמַּצְרִי מַהוּ שֶׁיַּעֲכֹּב בְּסוֹטָה – האם הקשירה חבל מצרי זה מעכב את השקאת הסוטה, או שאם אין חבל מצרי יקשרו בחבל אחר וישקו אותה. וצדדי הספק הם, האם הטעם לקשירה הוא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ בְּגָדֶיהָ מֵעָלֶיהָ הוּא – בשביל שלא ימשכו הבגדים כלפי מטה לאחר שקרע אותם הכהן עד כנגד לבה, ולפי זה וּבְצִלְצוּל קָטָן נַמִּי סַגִּי – בחבל קטן גם מספיק. אוֹ דִּילְמָא שהטעם לקשירה הוא מִשּׁוּם דְּאָמַר מַר להלן, שבמדה שאדם מודד מודדים לו, ולכן כיון שהִיא חָגְרָה לוֹ בְּצִלְצוּל – הסוטה חגרה בגד נאה להתנאות בפני מי שנסתרה עמו, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מֵבִיא חֶבֶל הַמַּצְרִי – שהוא גס ועבה וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ כדי שתתבזה, ולפי טעם זה חבל מצרי מְעַכֵּב, שדווקא בו היא מתגנה. פושטת הגמרא את הספק, אָמַר לֵיהּ – רב הונא לרב אבא, תְּנִיתוּהָ – למדנו במשנתנו, וְאַחַר כָּךְ מֵבִיא חֶבֶל הַמַּצְרִי וְקוֹשְׁרוֹ לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ בְּגָדֶיהָ מֵעָלֶיהָ, הרי מפורש שהקשירה היא בשביל שלא יפלו הבגדים, ואם כן כל חבל כשר ולא דווקא חבל מצרי.

שנינו במשנה, וְכָל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ יִרְאֶה וְכוּ' וכל הנשים מותרות לראותה. מקשה הגמרא, הָא גּוּפָא קַשְׁיָא – דברי המשנה סותרים, אָמְרַתְּ – בתחילה אמרה המשנה שכָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה, אַלְמָא – משמע שלֹא שְׁנָא נְבָרֵי וְלֹא שְׁנָא נָשֵׁי – אין הבדל בין אנשים לנשים, אלא לכולם מותר לראות את הסוטה בשעה שמנוולים אותה. ואילו וְהָדַר תָּנֵי – בהמשך המשנה למדנו שכָּל הַנָּשִׁים מוּתָּרוֹת לִרְאוֹתָהּ, ומשמע נָשִׁים אִין – דווקא לנשים מותר לראות את הסוטה, אבל אֲנָשִׁים לֹא. מתרצת הגמרא, אָמַר אַבָּיֵי תִּרְגֵּמָהּ – נפרש את דברי המשנה כך, מה שאמרה המשנה שכל הרוצה לראות יראה, היינו אֲנָשִׁים – נאמר רק על נשים. דוחה הגמרא, אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי וְהָא ׳כָּל׳ הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה קָתָנֵי – הרי כתוב במשנה שכל מי שרוצה רואה, ומשמע שגם אנשים. אֶלָּא מתרצת הגמרא, אָמַר רָבָא, אכן תחילת דברי המשנה שכָּל הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בָּהּ רוֹאֶה, נאמרה על כולם לֹא שְׁנָא נְבָרֵי וְלֹא שְׁנָא נָשֵׁי, ומוסיפה המשנה, וְנָשִׁים חַיָּיבוֹת לִרְאוֹתָהּ – הנשים שנמצאות בעזרה יש עליהם חיוב לראות את הסוטה בניוולה, לקיים את מה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְנִסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה כְּזִמָּתֶכֶנָה' – עלי ידי שיראו הנשים מה עונשה לא יבאו לעשות את מעשיה, וכדלעיל.

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת איך היו מנוולים ומבזים את הסוטה, באה המשנה והגמרא שלפנינו לבאר שהכל נעשה לה מדה כנגד מדה.

משנה. כְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ – כשמעניש את האדם משמים על עבירה שעבר, מתנהגים עמו באותה מדה שהוא התנהג בעבירה. ולכן לגבי סוטה, שהִיא קִשְּׁטָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבֵירָה – בשביל העבירה, למצוא חן בעיני הבועל, כנגד זה, הַמָּקוֹם נִוְּלָהּ – התורה ציוותה לנוול אותה. וכן כיון שהִיא גִּלְּתָה אֶת עַצְמָהּ לַעֲבֵירָה – שישבה בפתח הבית וגלתה את עצמה כדי שהבועל יראה אותה ויעבור איתה עבירה, כנגד זה, הַמָּקוֹם גִּלָּה עָלֶיהָ – התורה ציוותה שתהיה מגולה לעיני כל בשעה שמעמידים אותה בשער ניקנור. בֵּיצַד הַתְּחִילָה בַּעֲבֵירָה תְּחִילָה, וְאַחַר כָּךְ הַבֶּטֶן – דרך התשמיש הוא שהירך נהנה הראשון מהקירוב בשר לבועל, ואחר כך הבטן, לְפִיכָךְ מקללה הכהן שתִּלֶּקֶה מֵהַיָּרֵךְ תְּחִילָה וְאַחַר כָּךְ הַבֶּטֶן שנאמר "בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה", וּשְׁאָר כָּל הַגּוּף לֹא פָּלַט – ואף שאר אברי הגוף אינם נמלטים מן החולי והכאב לאחר הירך והבטן.

גמרא. אָמַר רַב יוֹסֵף, אַף עַל גַּב דְּמִדָּה בְּטֵילָה – שפסקו להעניש בארבעה מיתות בית דין, מכל מקום בְּמִדָּה לֹא בָּטֵיל – עונש כדוגמת אותה מיתה לא פסק, אלא מודדים משמיים לעוברי עבירה שימותו במיתה שהתחייבו בה, וכדלהלן. דְּאָמַר רַב יוֹסֵף וְכֵן תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁבָּטְלָה סַנְהֶדְרֵי ולא דנים עוד דיני נפשות, מכל מקום אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ. שואלת הגמרא, וְהָא בָּטְלוּ – הרי אין דנים כבר דיני נפשות. משיבה הגמרא, אֶלָּא דִּין אַרְבַּע מִיתוֹת לֹא בָּטְלוּ – דין שמים להעניש את החוטא בארבע מיתות בית דין לא בטל, ולכן נענש במיתה דומה להם, כגון, מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב סְקִילָה – מי שעשה עבירה שהעונש עליה היא סקילה, אוֹ נוֹפֵל מִן הַגַּג אוֹ חַיָּה דּוֹרְסָתוּ ומפילתו לארץ. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב שְׂרִיפָה, אוֹ נוֹפֵל בְּדֵלֵיקָה ונשרף, אוֹ נָחָשׁ מַכִּישׁוֹ והארס שורף אותו מבפנים ומת. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב הֲרִיגָה – סייף, אוֹ נִמְסַר לַמַּלְכוּת אוֹ לִיסְטִין בָּאִין עָלָיו, ודרכם להרוג בחרב. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּיב חֲנִיקָה, אוֹ טוֹבֵעַ בְּנָהָר ונחנק בתוך המים, אוֹ מֵת בִּסְרוֹנְכִי – על ידי חולי בגרון, ונחנק בחוליו.

תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי אוֹמֵר מִנַּיִן – מה המקור לדבר שֶׁבְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ, ומשיב, שֶׁנֶּאֱמַר 'בִּסְאַסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה'. שואלת הברייתא, אֵין לִי אֶלָּא סְאָה – עבירה גדולה, מִנַּיִן לְרַבּוֹת תַּרְקַב – חצי סאה וְחֲצִי תַּרְקַב, קַב וַחֲצִי קַב, רוֹבַע וַחֲצִי רוֹבַע, תּוֹמֶן וְעוּכְלָא – משקלות קטנים יותר, מִנַּיִן שגם על עברות קטנות מעניש ה' באותה מדה. ומשיבה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בִּי כָּל סְאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ' ונלמד מ'כל' שאפילו מדה קטנה. שואלת הברייתא, וּמִנַּיִן שֶׁכָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל – שאם לא נפרעו מהאדם על חטאו, לא ויתרו לו אלא מצטרף לחשבון בעתיד. ומשיבה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אַחַת לְאַחַת לִמְצֹא חֶשְׁבּוֹן' – חטא לחטא מצטרף לחשבון שיבוא.

ממשיכה הברייתא, וְכֵן מָצִינוּ בְּסוֹטָה שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמַּדָּדָה, בָּהּ מָדְדוּ לָהּ – שנענשה לפי הדרך שחטאה. הִיא עָמְדָה עַל פֶּתַח בֵּיתָהּ לִירָאוֹת לוֹ – להראות לו, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מַעֲמִידָהּ עַל שַׁעַר נִקָּנוֹר שבו היו מנוולים אותה וּמַרְאֶה קְלוֹנָהּ לַכֹּל. הִיא פָּרְסָה לוֹ – בעבורו, להתנאות בפניו, סוֹדְרִין נָאִין עַל רֹאשָׁהּ, לְפִיכָךְ כֹּהֵן נוֹטֵל כַּפָּה – צעיף המכסה את ראשה מֵעַל רֹאשָׁהּ, וּמְנִיחוֹ תַּחַת רַגְלֶיהָ. הִיא קִשְּׁטָה לוֹ פָּנֶיהָ, לְפִיכָךְ

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת. הִיא כָּחֲלָה לוֹ עֵינֶיהָ, לְפִיכָךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת – שבזמן ששותה את המים פניה מוריקות ועיניה בולטות. **הִיא קָלְעָה לוֹ אֶת שַׁעֲרָהּ** – שקלעה את שערה בעבור הבועל בשביל להתנאות בפניו, **לְפִיכָךְ כֹּהֵן סוֹתֵר** – פורע **אֶת שַׁעֲרָהּ. הִיא הֶרְאָתָה לוֹ בָּאֶצְבַּע** – לרמוז לו שיבוא אליה, **לְפִיכָךְ צִיפּוֹרְנֶיהָ נוֹשְׁרוֹת. הִיא חָגְרָה לוֹ בְּצִילְצוּל** – חגורה נאה, **לְפִיכָךְ כֹּהֵן מֵבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ. הִיא פָּשְׁטָה לוֹ אֶת יְרִיכָהּ** למעשה העבירה, **לְפִיכָךְ יְרִיכָהּ נוֹפֶלֶת. הִיא קִיבְּלַתּוּ עַל בְּרִיסָהּ** במעשה העבירה, **לְפִיכָךְ בִּטְנָהּ צָבָה** – מתנפחת, כמו שכתוב "וצבתה בטנה ונפלה ירכה". **הִיא הֶאֱכִילַתּוּ מַעֲדַנֵּי עוֹלָם** בשביל לפתותו לעבירה, **לְפִיכָךְ קְרָבְנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה** – שעורים. **הִיא הִשְׁקָתָהוּ יַיִן מְשׁוּבָּח בְּכוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מַשְׁקֶה אוֹתָהּ מַיִם הַמָּרִים בִּמְקִידָה שֶׁל חֶרֶשׂ** – בכלי חרס. **הִיא עָשְׂתָה** את מעשה העבירה **בַּסֵּתֶר**, כנגד זה ה׳ שהוא **'שֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן' שָׁם בָּהּ פָּנִים** – מתפנה כדי להיפרע ממנה, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר "וְעַיִן נֹאֵף שָׁמְרָה נֶשֶׁף לֵאמֹר לֹא תְשׁוּרֵנִי עָיִן וְגוֹ'** וסתר פנים ישים" – שהנואף מצפה לחשכת הלילה לעבור את העבירה בסתר, וה׳ שהוא יושב בסתר ישים פניו להיפרע ממנו. **דָּבָר אַחֵר** – פירוש אחר איך מתקיים המדה כנגד מדה על כך שעשתה הסוטה את מעשה העבירה בסתר, **הִיא עָשְׂתָה בַּסֵּתֶר**, כנגד זה **הַמָּקוֹם פִּירְסָמָהּ בְּגָלוּי** – שנתן בלב בעלה לקנאות לה ובכך מתפרסמים מעשיה, וכמו **שֶׁנֶּאֱמַר "תִּכְסֶה שִׂנְאָה בְּמִשָּׂאוֹן תִּגָּלֶה רָעָתוֹ בַּקָּהָל (וְגוֹ')"** – המכסה ומסתיר את מעשיו השנואים לה׳ על ידי שעושה אותם בחשך ומסתור, סופו שמגלה ה׳ את מעשיו הרעים לרבים.

הברייתא למדה מפסוקים שבמדה שאדם מודד מודדים לו. שואלת הגמרא, **וּמֵאַחַר דְּנַפְקָא לֵיהּ מִ'אַחַת לְמִצָּא חֶשְׁבּוֹן'** – שכבר למדנו מפסוק זה שמצטרפים החטאים לחשבון בשביל להיפרע, אם כן הפסוק **'כִּי כָל סָאוֹן סָאֵן בְּרַעַשׁ' לָמָּה לִי** – בשביל מה נכתב, הרי אין בו צורך ללמד על עברות קטנות. משיבה הגמרא, **לְכַמָּדָה** – מפסוק זה לומדים שגם על חטאים קטנים נענשים במדה כנגד מדה, שהעונש יהיה כעין החטא. ממשיכה הגמרא להקשות, **וּמֵאַחַר דְּנַפְקָא לֵיהּ מִ'כִּי כָל סָאוֹן סָאֵן בְּרַעַשׁ'** שמעניש במדה כנגד מדה, אם כן **'בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה' לָמָּה לִי** – בשביל מה נכתב, הרי אין בו צורך למדה כנגד מדה כפי שדרשה ממנו הברייתא בתחילה. משיבה הגמרא, פסוק זה הוצרך לדרוש **לְכִדְרַב חִינָּנָא בַּר פָּפָּא, דְּאָמַר רַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הָאוּמָּה** – אינו מעניש אומה **עַד שֶׁעַת שֵׁילוּחָהּ** – עד שמגיעה השעה שמאבדה לגמרי מהעולם, **שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה וְגוֹ'** – שמעניש אותם ה׳ על כל העברות בשעה שמשלח אותם לאבדון.

מקשה הגמרא, **אֵינִי** – איך ניתן לומר כך, שרק בזמן שה׳ מאבדם מהעולם הוא מעניש אותם, **וְהָאָמַר רָבָא שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּמִצְרַיִם** – בחלומו של שר המשקים, **לָמָּה** – על מה רומזים. כוס יסורים **אַחַת, שֶׁשָּׁתַת** – ששתתה מצרים **בִּימֵי מֹשֶׁה** – עשרת המכות וקריעת ים סוף בזמן שיצאו ישראל ממצרים. **וְאַחַת, שֶׁשָּׁתַת בִּימֵי פְּרִעָה נְכֹה** – שהכה נבוכדנאצר מלך בבל את מצרים. **וְאַחַת, שֶׁעֲתִידָה לִשְׁתּוֹת עִם חַבְרוֹתֶיהָ** – בימות המשיח. ונמצא, שהענישם הקדוש ברוך הוא אף שלא נאבדו מן העולם, וקשה על רבי חנינא בר פפא. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תאמר לתרץ, **שֶׁהָנָךְ אָזְדוּ** – האומה המצרית שהייתה בזמן משה נכחדה לגמרי, **וְהָנֵי אַחֲרִינֵי נִינְהוּ** – והמכות השניות שניתנו, הם על אומות אחרות שהתיישבו אחר כך במצרים. דוחה הגמרא, **וְהָתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מְנַיְמִין גֵּר הַמִּצְרִי הָיָה לִי חָבֵר** – היה לי חבר ומנימין שמו שהיה גר מצרי, והוא **מִתַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא,** וכך **אָמַר מְנַיְמִין גֵּר הַמִּצְרִי** על עצמו, **אֲנִי מִצְּרִי רִאשׁוֹן** – מצרי שהתגייר, **וְנִשְׁאַתִּי מִצְּרִית רִאשׁוֹנָה** – גיורת מצרית, **אֲשֵׁא לִבְנֵי מִצְרִית שְׁנִיָּה** – מצרית בת גרים, **כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בֶּן בְּנִי מוּתָּר לָבֹא בַּקָּהָל** – כדי שבני יהיה דור שלישי ומותר להינשא לכשרה. ומכך שמנימין היה מצרי האסור לבא בקהל, מוכח שהאומה המצרית עדיין קיימת בעולם, ולא נכחדה לגמרי כשהכה אותם ה׳. **אֶלָּא** מסיקה הגמרא מכח הקושיא, **אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר** – אם נאמרו הדברים, כך נאמרו, **אָמַר רַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הַמֶּלֶךְ** של האומה, **עַד שֶׁעַת שֵׁילוּחוֹ** – שנפסקת מלכותו, **שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסַאסְאָהּ בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה וְגוֹ'** ונדרש על מלך.

אַמֵּימַר מַתְנֵי לְהָא דְּרַב חִינָּנָא בַּר פָּפָּא אַהָא – אמימר למד את דברי רבי חנינא בר פפא כפי שהבינה הגמרא בתחילה, ומהפסוק שלהלן, **מַאי דִּכְתִיב** – מה כוונת הכתוב **"כִּי אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם"**, ודרש רבי חנינא בר פפא כך, **'אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי' לֹא הִכִּיתִי לְאוּמָּה וְשָׁנִיתִי לָהּ** – שלא הכיתי אומה מאומות העולם וחזרתי שוב להכותה, אלא בשעה שאני מכה אותם אני מאבדם. ואילו **'וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם'** – את עם ישראל אני מכה ולא משמיד, **וַהֲיֵינוּ דִּכְתִיב 'חִצֵּי אֲכַלֶּה בָם'** – בישראל, **שִׁחֲצֵי כָלִין** – מכותי כלות, אבל **וְהֵן אֵינָן כָּלִין.**

אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הָאָדָם – להענישו על חטאיו, **עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סְאָתוֹ** – שירבו עוונותיו, **שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּמִלֹּאוֹת סִפְקוֹ יֵצֶר לוֹ וְגוֹ'"** – כאשר התמלאו רצונותיו ותאותיו, 'יצר לו' – יבואו עליו הצרות והעונשים.

דָּרַשׁ רַבִּי חִינָּנָא בַּר פָּפָּא, מַאי דִּכְתִיב "רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּה׳ לַיְּשָׁרִים נָאוָה תְּהִלָּה", אַל תִּקְרֵי נָאוָה תְּהִלָּה, אֶלָּא נָוֶה תְּהִלָּה – ומתפרש הפסוק כך, רננו צדיקים במה שעשה להם ה׳, שרק ישרים יהללוהו בנוה בתים שהם בנו. ומי הם הצדיקים, **זֶה מֹשֶׁה וְדָוִד שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ שׁוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דָּוִד דִּכְתִיב 'טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיךָ'** – שבנה שערי ירושלים, **מֹשֶׁה, דְּאָמַר מַר, מִשֶּׁנִּבְנָה מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן נִגְנַז אֹהֶל מוֹעֵד קְרָשָׁיו וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו** – ולא יכלו האויבים לקחת את המשכן שבנה משה ולהתהלל בו. שואלת הגמרא, **הֵיכָא** – היכן נגנז אוהל מועד. ומשיבה, **אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אֲבִימִי, תַּחַת מְחִילוֹת שֶׁל הֵיכָל בית המקדש.**

תָּנוּ רַבָּנָן, סוֹטָה נִתְּנָה עֵינֶיהָ בִּמְי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָהּ – שנבעלה למי שאסור עליה באיסור אשת איש, סופה, **שֶׁמָּה שֶׁבִּיקְּשָׁה לֹא נִיתַּן לָהּ** – שאסורה על הבועל לעולם. **וּמָה שֶׁבִּיְּדָה נִטְּלוּהוּ מִמֶּנָּה** – ואף נאסרה לבעלה שהייתה מותרת לו. ללמדך **שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמָה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, מַה שֶּׁמְּבַקֵּשׁ אֵין נוֹתְנִין לוֹ וּמַה שֶּׁבִּידוֹ נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ.**

המשך ביאור למסכת סוטה ליום תשעה לעומר עמ׳ ב

בין צרעה ובין אשתאול **וְגוֹ'". אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, חָלְתָה** – התקיימה **נְבוּאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, דִּכְתִיב** שהתנבא יעקב **'יְהִי דָן נָחָשׁ עַלֵּי דֶרֶךְ'** – והולך על שמשון שהיה משבט דן. **'לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן', אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה שְׁכִינָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו** – מלווה אותו **כְּזוּג** – כמו פעמון הקשור לאדם, ונלמד מכך **שִׁכְּתִיב הָכָא** – אצל שמשון **'לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן', וּכְתִיב הָתָם** – לגבי המעיל של כהן גדול **'פַּעֲמֹן וְרִימֹן'. בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל', אָמַר רַבִּי אַסִּי צָרְעָה וְאֶשְׁתָּאוֹל שְׁנֵי הָרִים גְּדוֹלִים הָיוּ** – כך שמם של ההרים, **וַעֲקָרָן שִׁמְשׁוֹן וּטְחָנָן זֶה בָּזֶה.**

דורשת הגמרא את דברי המלאך על שמשון, **"וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל** מיד פלשתים", מהו הלשון 'יחל', **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא**

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ט עמוד א

רש״י

פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת. הָכִי תָּנֵי לְקַמָּן, אֵינָהּ מִסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת: **הֶרְאָתָה לוֹ בְּאֶצְבְּעוֹתֶיהָ.** רַמְזָה לוֹ לְבָא אֶצְלָהּ: **מַאֲכַל בְּהֵמָה.** שְׂעוֹרִים: **בִּמְקִידָה שֶׁל חֶרֶשׁ.** פְּחוּתָה וּמוּגָבָה שֶׁבְּכוֹסוֹת: **שָׂם בָּהּ פָּנִים.** פָּנַאי לִפְרַע מִמֶּנָּה, וְשִׁמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי (וַיִּקְרָא כ) וְנָתַתִּי (אֶת) פָּנַי (שָׁם יח) כְּלָן לְשׁוֹן פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסְקִנִי בָּהֶן: **תִּכְּפֶה שִׂנְאָה בְּמַשְׂאוֹן.** (שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַשְׂאוֹן) הַמְכַסֶּה דָּבָר הַשְׁנוּי לַמָּקוֹם, בְּמַשְׂאוֹן בְּחֹשֶׁךְ כְּמוֹ שׁוֹאָה (אִיּוֹב לוֹ), שֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו בַּחֹשֶׁךְ: **כִּי כָל סָאוֹן.** שֶׁבָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁאַף עֲבֵרוֹת קְטַנּוֹת נִפְרָעוֹת הֵימֶנּוּ: **לָמָּה לִי.** מֵאַחַת לְאַחַת נִפְקָא: **לִכְמִדָּה.** [לְמִדְנוּ] שֶׁבַּמִּדָּה שֶׁמּוֹדֵד מוֹדְדִין לוֹ, הַפֵּרְעוֹן מֵעֵין הַחֵטְא: **שִׁלּוּחָהּ.** אַבּוּדָהּ מִן הָעוֹלָם: **גֹּ׳ כּוֹסוֹת.** בַּחֲלוּמוֹ שֶׁל שַׂר הַמַּשְׁקִים: **בִּימֵי פַּרְעֹה נְכֹה.** לְבָא נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל לְהַכּוֹת אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם: **עַם חֲכָרוֹתָיִךְ.** לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲלָמָא לֹא נִטְרְדָה בַּמַּכָּה רִאשׁוֹנָה: **וְכִי תֵימָא הָנָךְ אָזְדוּ.** הָרִאשׁוֹנִים כֻּלּוּ כֻּלָּן וְאֵלּוּ מֵאֻמּוֹת אֲחֵרוֹת הָיוּ שֶׁנִּתְיַשְּׁבוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: **מִצְרֵי רִאשׁוֹן.** הוּא עַצְמוֹ נִתְגַּיֵּר: **אַשּׁוּר לְבָנֵי מִצְרַיִם שְׁנִיָּה.** בַּת מִצְרַיִם גִּיּוֹרֶת וְגֵר מִצְרִי שֶׁתְּהֵא הִיא שְׁנִיָּה לְגֵרוּת כְּדֵי שֶׁיָּהֵא בֵּן בְּנֵי שְׁלִישִׁי וְרָאוּי לִשָּׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כג) בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל ה׳, שֶׁאִם הָיִיתִי מַשִּׂיא לִבְנֵי מִצְרַיִם רִאשׁוֹנָה הָיָה בֵּן בְּנֵי שֵׁנִי מִצַּד הָאֵם, דְּאָמַר בִּיבָמוֹת (קף עח.) וּבְקִדּוּשִׁין (קף סז.) [בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ] לָהֶם הֵלֵךְ אַחַר פְּסוּלָן, אִלְּמָא עֲדַיִין מִצְרַיִם הֵם, דְּאִלּוּ שְׁאָר אֻמּוֹת מְתָרִין לָבֹא בַּקָּהָל מִיָּד. מִנְיָמִין לֵית לֵיהּ הָא דְּאָמַר בִּבְרָכוֹת (קף כח.) שֶׁהָעַמּוֹנִים וְהַמֹּאָבִים מְתָרִין לָבֹא בַּקָּהָל שֶׁכְּבָר עָלָה סַנְחֵרִיב וּבִלְבֵּל אֶת כָּל הָאֻמּוֹת, וְהָכִי נַמִּי קָתָנֵי בְּתַר דְּהַהּ מִלְּתָא בְּתוֹסֶפְתָּא דְּקִדּוּשִׁין, אָמַר לוֹ ר״ע מִנְיָמִין טְעִיתָ שֶׁכְּבָר עָלָה סַנְחֵרִיב וּבִלְבֵּל כּוּ׳: **אַהֲא.** מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה: **חֲצֵי כְלִים.** מַכּוֹתֵי כְּלוּת: **בְּמִלּוֹאוֹת סִפְּקוּ.** כָּל רְצוֹנוֹ: **יֵצֶר לוֹ.** תְּבוּאָנוּ צָרָה: **אֶלָּא נָוֶה תְהִלָּה.** עַל עִסְקֵי נָוֶה בָּתִּים שֶׁבָּנוּ וְהַלְלוּהוּ: **שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ שׂוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם.** לְהִיוֹת נַהֲנִים מֵהֶם: **דָּוִד דִּכְתִיב טָבְעוּ בָּאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ.** לְעֵיל מִנֵּיהּ כְּתִיב חָשַׁב ה׳ לְהַשְׁחִית חוֹמַת בַּת צִיּוֹן, וַעֲלֵהּ כְּתִיב טָבְעוּ בָּאָרֶץ, וּמִצּוּדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד וּבִיתוֹ בְּדִכְתִיב בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל (כ״ב ה׳), וּכְשֶׁבָּאוּ צָרִים בִּימֵי צִדְקִיָּהוּ טָבְעוּ הַשְּׁעָרִים, דְּלָתוֹת הַשְּׁעָרִים שֶׁהָיוּ שֶׁל נְחוּשֶׁת אוֹ שֶׁל [כֶּסֶף וְ]זָהָב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׂאוּם אוֹיְבִים, וְעֵצִים לֹא נָשְׂאוּ אֹתָם: **מַה שֶּׁבַּקְּשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ.** שֶׁאֲסוּרָה לְבוֹעֵל: **וּמַה שֶּׁבִּידָהּ נִטְּלוּ הַמָּנָה.** אם שׁוֹתָה מַיִם מַתָּה, וְאִם הוֹדִיתָה נֶאֱסְרָה לְבַעְלָהּ וְהִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ: נחש

תוספות

מנימין גר המצרי וכו׳. מקשים מפרק תפלת השחר (ברכות קף כח.) דאמר בו ביום עמד יהודה גר עמוני לפניהם בבית המקדש ואמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר״ג אסור אתה א״ל ר׳ יהושע מותר אתה א״ל ר״ג והלא כתיב לא יבא עמוני ומואבי אמר לו ר״י וכי עמון ומואב במקומם הן יושבין והלא כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל העולם כולו א״כ אפילו מנימין היה מותר לבא בקהל ועוד מקשינן אההיא דתפלת השחר דאמר פ״ק דמגילה (קף יב:) זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו כחמרא אדורדיא שנאמר שאנן מואב מנעוריו וגו׳ מיהו הכא בשמעתין לא קשיא מידי כמו שפרש״י דמנימין היה טועה וסבור שלא נתבלבלו כדקתני סיפא בתוספתא דפ׳ בתרא דקדושין אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית הלכה כבר עלה סנחריב ובלבל את האומות לא מצרים במקומם ולא עמונים ומואבים במקומם אלא עמון נושא מצרית ומצרי נושא עמונית ואחד מן אלו מותר בכל משפחות האדמה ואחד מכל משפחות האדמה נושא את אלו והכא הכי פירושא עד כאן ל״פ אלא אם נתבלבלו אי לאו אבל כולי עלמא מודו דישנן בעולם אבל ההיא דמגילה תיקשה ופר״ת דסנחריב אע״פ שבלבל את כל העולם כולו ארץ מצרים לא בלבל כדכתיב (מלכים ב׳ כ״ד) בפרעה נכה ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת אלמא סנחריב לא בלבל [מצרים] והכי תנא בסדר עולם מיום שעלה מלך בבל על ארץ מצרים עוד לא זקפה ראש אבל עמון (ומואב) בלבל דכל הנהו לא אשכחן בהדיא שלא בלבלן כדכתיב (יחזקאל ל״ו) מי בכל אלהי הארצות וגו׳ ובמצרים אשכחן בהדיא שלא בלבלן אלא שטפן דכאמרי׳ בסדר עולם כשהלך לתרהקה מלך כוש ועל אותה שעה אמר בתוספתא אמר לו רבי עקיבא מנימין טעית וכו׳ וגמרא שלנו לא חש להזכיר לפי שלא היה כיבוש גמור אלא כשטיפת שבנא וסיעתו וגם מואב שטף כדאמרינן בסדר עולם שלש שנים ונקלה כבוד מואב (יחזקאל כ״ה) שסנחריב שטפן אבל כיבוש ובלבול לא הוה ובמואב אשכחן בהדיא דלא בלבל כדכתיב שאנן מואב מנעוריו וכי אמר ירמיה להאי קרא הוה שאנן מכלל דלא בלבל ובמגילה גרסינן זיל גבי מואב דיתיב אדוכתייהו ול״ג עמון דעמון לא יתיב אדוכתייהו [ובברכות (קף כח.) אמרינן] וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין ל״ג ומואב והורבן נבוכדנצר לא חשיב בלבול דכי היה מחריב נבוכדנצר היה מניח דלת הארץ במקומם אבל סנחריב היה מעביר לארץ ומבלבלן והכי אמרינן בפ׳ בתרא (לקמן מו:) גבי לוז היא לוז שלא בלבלה סנחריב ולא החריבה נבוכדנצר ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור שם ובכ״מ תולה לבלול בסנחריב וחורבן בנבוכדנצר ולפום רהיטא גרס עמון בהדי מואב וליתא כדפרישית ותו לא מידי ע״כ פירושו וקשה לפירושו מן התוסתפא דקתני לא מצרים במקומם הם ישבין ויש לנו לשבש כמו כן לפירושו הא דקתני לא מלואבים במקומם ואי לא מואבים בתוספתא ועמון במגילה לא קשיא מידי: **לא** הכיתי לאומה ושניתי. ה״ה דאהא הוה מצי למיפרך הא דרבא והא דמנימין ותימה מאי הוה מצי לתרץ דלא הוי מצי לתרץ למלך של אומה מדקאמר ואתם בני יעקב דמשמע אבל בני יעקב קאמר ובאומה שלימה מיירי: אלא

פָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת. הָיָה כָּחֲלָה לוֹ עֵינֶיהָ, לְפִיכָךְ עֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת. הָיָה קָלְעָה לוֹ אֶת שְׂעָרָהּ, לְפִיכָךְ כֹּהֵן סוֹתֵר אֶת שְׂעָרָהּ. הָיָה הֶרְאָתָה לוֹ בָּאֶצְבַּע, לְפִיכָךְ צִיפּוֹרְנֶיהָ נוֹשְׁרוֹת. הָיָה חָגְרָה לוֹ בְּצַלְצוּל, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מֵבִיא חֶבֶל הַמִּצְרִי וְקוֹשֵׁר לָהּ לְמַעְלָה מִדַּדֶּיהָ. הָיָה פִּשְׁטָה לוֹ אֶת יֶרֶכָהּ, לְפִיכָךְ יֶרֶכָהּ נוֹפֶלֶת. הָיָה קִיבְּלָתוּ עַל בְּרִיסָהּ, לְפִיכָךְ בִּטְנָהּ צָבָה. הָיָה הֶאֱכִילָתוּ מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, לְפִיכָךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. הָיָה הִשְׁקַתְהוּ יַיִן מְשׁוּבָּח בְּכוֹסוֹת מְשׁוּבָּחִים, לְפִיכָךְ כֹּהֵן מַשְׁקֶה מַיִם הַמָּרִים בִּמְקִידָה שֶׁל חֶרֶשׁ. הָיָה עָשְׂתָה בַּסֵּתֶר, 'יֵשׁ בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן' שָׂם בָּהּ פָּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעֵין נֹאֵף שָׁמְרָה נֶשֶׁף לֵאמֹר לֹא תְשׁוּרֵנִי עָיִן וְגוֹ׳'. דָּבָר אַחֵר, הָיָה עָשְׂתָה בַּסֵּתֶר, הַמָּקוֹם פִּרְסְמָהּ בְּגָלוּי שֶׁנֶּאֱמַר 'תִּכְּסֶה שִׂנְאָה בְּמַשְׂאוֹן תִּגָּלֶה רָעָתוֹ בְּקָהָל (וְגוֹ׳)'. וּמֵאַחַר דְּנִפְקָא לֵיהּ מֵ'אַחַת לְאַחַת לְמִצְוָא חֶשְׁבּוֹן', 'כִּי כָל סָאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ' לָמָּה לִי, לִכְמִדָּה. וּמֵאַחַר דְּנִפְקָא לֵיהּ מִ'כִּי כָל סָאוֹן סֹאֵן בְּרַעַשׁ', 'בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה' לָמָּה לִי, לִכְדְרַב חִינְנָא בַּר פַּפָּא דְּאָמַר רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הָאוּמָּה עַד שְׁעַת שִׁילּוּחָהּ שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ וְגוֹ׳'. אֵינִי, וְהָאָמַר רָבָא, שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּמִצְרַיִם לָמָּה, אַחַת שֶׁשָּׁתַת בִּימֵי מֹשֶׁה, וְאַחַת שֶׁשָּׁתַת בִּימֵי פַּרְעֹה נְכֹה, וְאַחַת שֶׁעָתִידָה לִשְׁתּוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ. וְכִי תֵימָא הָנָךְ אָזְדוּ וְהָנֵי אַחֲרִינֵי נִינְהוּ, וְהָתַנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִנְיָמִין גֵּר הַמִּצְרִי הָיָה לִי חָבֵר מִתַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר מִנְיָמִין גֵּר הַמִּצְרִי, אֲנִי מִצְּרֵי רִאשׁוֹן וְנִשָּׂאתִי מִצְּרִית רִאשׁוֹנָה, אַשּׁוּר לִבְנֵי מִצְרַיִם שְׁנִיָּה כְּדֵי שֶׁיָּהֵא בֶּן בְּנִי בְּנִי מוּתָּר לָבֹא בַּקָּהָל, אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הַמֶּלֶךְ עַד שְׁעַת שִׁילּוּחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה וְגוֹ׳'. אֲמִימַר מַתְנֵי לָהָא דְּרַב חִינְנָא בַּר פַּפָּא אַהָא, מַאי דִּכְתִיב 'כִּי אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם', 'אֲנִי ה׳ לֹא שָׁנִיתִי' לֹא הֵכִּיתִי לְאוּמָּה וְשָׁנִיתִי לָהּ, 'וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם' הֵיינוּ דִּכְתִיב 'חִצֵּי אֲכָלָה בָם' חִצֵּי כִלִּין וְהֵן אֵינָן כִּלִּין. אָמַר רַב הַמְנוּנָא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִפְרָע מִן הָאָדָם עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא סְאָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר 'בִּמְלֹאוֹת סִפְקוּ יֵצֶר לוֹ וְגוֹ׳'. דָּרַשׁ רַבִּי חִינְנָא בַּר פַּפָּא, מַאי דִּכְתִיב 'רַגְנוּ צַדִּיקִים בַּה׳ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה' אַל תִּקְרֵי נָאוָה תְהִלָּה אֶלָּא נָוֶה תְהִלָּה, זֶה מֹשֶׁה וְדָוִד שֶׁלֹּא שָׁלְטוּ שׂוֹנְאֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, דָּוִד דִּכְתִיב 'טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ'. מֹשֶׁה, דְּאָמַר מַר, מִשֶּׁנִּבְנָה מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן נִגְנַז אֹהֶל מוֹעֵד קְרָשָׁיו קְרָסָיו וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו. הֵיכָא, אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר אַבִּימִי, תַּחַת מְחִילּוֹת שֶׁל הֵיכָל. תָּנוּ רַבָּנָן, סוֹטָה נָתְנָה עֵינֶיהָ בְּמִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָהּ, מַה שֶּׁבִּיקְשָׁה לֹא נִיתַּן לָהּ וּמַה שֶּׁבִּידָהּ נִטְּלוּהוּ מִמֶּנָּה, שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן עֵינָיו בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, מַה שֶּׁמְּבַקֵּשׁ אֵין נוֹתְנִין לוֹ וּמַה שֶּׁבִּידוֹ נוֹטְלִין הֵימֶנּוּ.

וכן

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף ט עמוד ב

תוספות | רש״י

נָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי. נָתַן עֵינָיו בְּחַוָּה וּבָא עָלֶיהָ, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ג) הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי, לְשׁוֹן תַּשְׁמִישׁ וְנִשּׂוּאִין הוּא: **נָטְלוּ הֵימֶנּוּ.** קוֹמָה וְקִיפּוּפָהּ: **יְהֵא מֶלֶךְ.** שֶׁלְּכָךְ עֲשָׂאוּ עָרוּם מִכֹּל: **אֲנִי אָמַרְתִּי יְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה וְקִיפּוּפָה.** מִקְּלָלָתוֹ אַתָּה לָמֵד, וְכֵן כָּל אֵלֶּה אַתָּה לָמֵד מִקְּלָלָתָן: **קַיִן.** נָתַן עֵינָיו בִּתְאוֹמָה יְתֵרָה שֶׁנּוֹלֶדֶת עִם הֶבֶל, שֶׁשְּׁתֵּי תְּאוֹמוֹת נוֹלְדוּ עִמּוֹ, וְהֵיינוּ דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ד) אֶת אָחִיו אֶת הֶבֶל, שְׁנֵי אֲתָים שְׁנֵי רִבּוּיִים: **כְּרַח.** עַל הַכְּהֻנָּה וּנְבִלָּע: **בִּלְעָם.** בְּמְמוֹנוֹ שֶׁל בָּלָק לְקַלֵּל אֶת יִשְׂרָאֵל, וְנֶהֱרַג בְּמִדְיָן שֶׁהָלַךְ לִטּוֹל שְׂכַר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף שֶׁנִּפְלוּ מִיִּשְׂרָאֵל בַּעֲצָתוֹ: **דּוֹאֵג.** אֵבִיר הָרוֹעִים וְגָדוֹל שֶׁבַּתַּלְמִידִים הָיָה, וְנִתְקַנֵּא בְּדָוִד שֶׁרָאָהוּ נָבוֹן דָּבָר וְאִישׁ תֹּאַר וּמַרְאֶה פָּנִים בַּהֲלָכָה כִּדְכְתִיב (שְׁמוּאֵל א׳ ט״ז) הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לִישַׁי בֵּית הַלַּחְמִי וְגוֹ׳, וְאָמַר בְּאַגָּדָה דְּחַלֵּק (קף ע״ב:) דִּכְל הַפְּסוּק הַזֶּה דּוֹאֵג אָמְרוּ בְּלִשּׁוֹן הָרַע: **וַאֲחִיתוֹפֶל.** נָתַן עֵינָיו בְּמִלּוּכָה כִּדְאָמַר בְּחֶלֶק (קף קח:) רָאָה אַשׁ יוֹצֵא מֵאִמָּתוֹ וְכַסְּבוּר שֶׁעָתִיד לִמְלוֹךְ, וּמִה שֶּׁבִּידוֹ נָטְלוּ הֵימֶנּוּ לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם: **גֵּחֲזִי.** בְּמְמוֹנוֹ שֶׁל נַעֲמָן וְנִצְטָרַע: **וַאֲדוֹנִיָּה.** בַּאֲבִישַׁג וְנֶהֱרַג: **וְעוּזִּיָּה.** בַּכְּהֻנָּה, וְהַצָּרַעַת זָרְחָה עַל מִצְחוֹ (דה״ב כו:) **כִּי לֵיֵט כּוֹ.** וְקִלְלָה הִיא תְּחִלַּת הַפּוּרְעָנוּת: **מֵיהוּ כִּי בָדְקֵי מַיָּא כִּי אוֹרְחַיְיהוּ בָדְקֵי.** שֶׁבַּמַּעְיָנוֹת נִכְנְסוּ תְּחִלָּה וּמְקַלְקְלוֹת אוֹתָן וְאח״כ נוֹפְלוֹת לְיָרֵךְ: **שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז.** שֶׁיֹּאמְרוּ לֹא עָשׂוּ בְּסֵדֶר הָאֵלֶּה וְאֵין פּוּרְעָנוּת זוֹ עַל יָדָן: מתני׳ **שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו.** כִּדְיָלִיף לְקַמָּן: **עַל עֶשֶׂר פַּלַגְשֵׁי אָבִיו.** כִּדְכְתִיב בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל (כ טו) וַיַּעֲזוֹב עֶשֶׂר נָשִׁים פִּלַגְשִׁים לִשְׁמֹר הַבַּיִת: **לוּנְבִיּוֹת.** חֲנִיתוֹת: **לֵב אָבִיו וְלֵב ב״ד.** דִּכְתִיב (שָׁם) אֲלֻכָה נָא וַאֲשַׁלְּמָה אֶת נִדְרֵי וְגוֹ׳, וּכְתִיב אֶת אַבְשָׁלוֹם הָלְכוּ מֵאָתַיִם אִישׁ קְרוּאִים וְהוֹלְכִים לְתֻמָּם, וְאָמְרִינָן בְּסוֹטָה דִּירוּשַׁלְמִי קְרוּאִים מִדָּוִד שֶׁעֵל יְדֵי מִצְוֹת דָּוִד הָלְכוּ עִמּוֹ, אָמַר לוֹ כְּתוֹב לִי שֶׁיֵּלְכוּ עִמִּי אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁאֶבְחַר וְכָתַב לוֹ, וְהָיָה מַרְאֶה חוֹתָמוֹ שֶׁל דָּוִד לִשְׁנַיִם וְהוֹלְכִים אַחֲרָיו וְכֵן לִשְׁנַיִם אֲחֵרִים עַד שֶׁכִּנֵּס מָאתַיִם וְכֻלָּן רָאשֵׁי סַנְהֶדְרָאוֹת, הֲרֵי לֵב אָבִיו וְלֵב ב״ד וְלֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל דִּכְתִיב בִּקְרֶב אִישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת וְגוֹ׳, וּכְתִיב מִי יְשִׂימֵנִי שׁוֹפֵט בָּאָרֶץ, וּכְתִיב וַיִּגְנוֹב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל: **וְאֵין בְּאָחִיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ.** שֶׁהָיָה מֶלֶךְ, הֲרֵי מִדָּה שֶׁמְּדַד שֶׁנִּקְבַּר אָבִיו בְּגְדוֹלִים וּבוֹ בְּמִדָּה מְדָדוֹ לוֹ שֶׁנִּקְבַּר הוּא בְּגְדוֹלִים: **מִי לָנוּ.** לְעִנְיַן כְּבוֹד קְבוּרָה לִקְבֹּר בְּגְדוֹלִים גָּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא מֹשֶׁה שֶׁהוּא גָּדוֹל מִיִּשְׂרָאֵל וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, הֲרֵי שֶׁבְּמִדָּה שֶׁמָּדַד לִקְבּוֹר אֶת יוֹסֵף ע״י גָּדוֹל בָּהּ מָדְדוּ לוֹ, שֶׁאֵין גָּדוֹל בִּכְבוֹדוֹ קָבוּר מִמֹּשֶׁה שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא הִקְבָּ״ה: גמ׳ **בְּעֵינָיו מָרַד.** ע״י עֵינָיו מָרַד בְּבוֹרְאוֹ: **כִּי מֵה׳ הוּא.** שֶׁחָשַׁק בְּאוֹתָהּ אִשָּׁה כְּדֵי לְהִתְגָּרוֹת בַּפְּלִשְׁתִּים: **וְהַכְתִיב וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה.** וַיַּרְא שָׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים וַתִּיטַב בְּעֵינֵי שִׁמְשׁוֹן, וּמַעֲשֶׂה שֶׁל זוֹ שֶׁבְּתִמְנַת קוֹדֶם לְמַעֲשֶׂה שֶׁל זוֹ שֶׁבְּגַזָּה: **תְּחִלַּת קִלְקוּלוֹ מִיהָא בְּעַזָּה הָוָה.** דְּהַהִיא דְּתִמְנַת לָאו קִלְקוּל הוּא כְּלֵי הַאי, שֶׁלָּקְחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְלֹא בָא עָלֶיהָ בְּזִנּוּת: **שֶׁדִּלְדְּלָה.** עִקְּרָהּ, כְּמוֹ אַבְנֵי הַר שֶׁנִּדַּלְדְּלוּ: **מְנָא יְדֵעָה.** הֲלֹא בְּמִה כְּזַבִּים אָמַר לָהּ קֹדֶם לָכֵן וּמִצְּאָתוֹ שֶׁקְּרָן: **נִכְרִין דִּכְרֵי אֱמֶת.** מִתְקַבְּלִין וּמִיַּשְׁבִין וּדְבוּרִים עַל אָפְּנֵיהֶם. רָאִתָה שֶׁעָרוֹ גָּדוֹל וְלֹא הָיָה שׁוֹתֶה יַיִן, וְהַבִינָה שֶׁהַדְּבָרִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאָמַר לָהּ שֶׁבְּדָבָר הַזֶּה הָיָה כֹּחוֹ גָּדוֹל אֱמֶת הֵן: **וַתְּאַלְּצֵהוּ.** לְשׁוֹן דַּחַק וּמְצוּקָה: **כִּשְׁעַת גְּמַר בִּיאָה.** תַּאֲוַת הָאָדָם מְרֻבָּה: **דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לְנָזִיר.** מִשֶּׁרֶת עֲנָבִים, כְּגוֹן נָזִיר שֶׁשָּׁרָה עֲנָבִים בְּמַיִם וְיֵשׁ בָּהֶם טַעַם יַיִן, דְּלֹא נִפְקָא מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן (בְּמִדְבַּר ו׳:) **מִכְּתֵשׁ.** מָקוֹם קְבִיעוּת הַשֵּׁן: **אוֹתָהּ לְדָבָר טָמֵא.** לִשְׁא בַּת אֵל נֵכָר: **בְּדָבָר טָמֵא.** לְחִי הַחֲמוֹר, שֶׁאִלְמְלֵא הוּא הָיָה מֵת בַּצְּמָא: **רוּחַ ה׳.** רוּחַ נְבוּאָה שֶׁשָּׁרְתָה עַל יַעֲקֹב: **מְקַלְשֶׁקֶשֶׁת לְפָנָיו.** לְלוּוֹתוֹ בְּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ:

1 וְכֵן מְצִינוּ בְּנָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, מַה שֶּׁבִּיקֵּשׁ לֹא נִתְּנוּ לוֹ וּמַה שֶּׁבִּידוֹ
2 נְטָלוּהוּ מִמֶּנּוּ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי אָמַרְתִּי יְהִא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה, וַעֲכְשָׁיו אָרוּר
3 הוּא מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אֲנִי אָמַרְתִּי יְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, עַכְשָׁיו עַל גְּחוֹנוֹ יֵלֵךְ.
4 אֲנִי אָמַרְתִּי יְהִא מַאֲכָלוֹ מַאֲכַל אָדָם, עַכְשָׁיו עָפָר יֹאכַל. הוּא אָמַר אֶהֱרוֹג אֶת אָדָם וְאֶשָּׁא אֶת
5 חַוָּה, עַכְשָׁיו 'אֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ'. וְכֵן מְצִינוּ בְּקַיִן וְקֹרַח וּבִלְעָם
6 וּדוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל וְגֵחֲזִי וַאֲבִשָׁלוֹם וַאֲדוֹנִיָּהוּ וְעוּזִּיָּהוּ וְהָמָן שֶׁנָּתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לָהֶם,
7 מַה שֶּׁבִּיקְּשׁוּ לֹא נִיתַּן לָהֶם, וּמַה שֶּׁבִּידָם נְטָלוּהוּ מֵהֶם: בְּיָרֵךְ הִתְחִילָה בַּעֲבֵירָה וְכוּ׳: מָנָא הֲנֵי
8 מִילֵּי, אֵילִימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב 'בִּתֵּת ה׳ אֶת יְרֵיכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבָה', וְהָכְתִיב 'וְצָבְתָה בִטְנָהּ
9 וְנָפְלָה יְרֵכָהּ'. אָמַר אַבַּיֵי, כִּי לֵיֵט תְּחִילָה יָרֵךְ וַהֲדַר בֶּטֶן לֵיֵט, וּמַיָּא כִּי בָּדְקֵי, כִּי אוֹרְחַיְיהוּ
10 בָּדְקֵי, בֶּטֶן בְּרֵישָׁא וַהֲדַר יָרֵךְ. בִּקְלָלָה נַמִּי כְּתִיב 'לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפֵּל יָרֵךְ', הַהוּא דְּמוֹדַע לָהּ כֹּהֵן
11 דְּבֶטֶן בְּרֵישָׁא וַהֲדַר יָרֵךְ, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל מַיִם הַמָּרִים: **מִשְׁנָה.** שִׁמְשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו
12 לְפִיכָךְ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ אֶת עֵינָיו'. אַבְשָׁלוֹם נִתְגָּאָה
13 בְּשְׂעָרוֹ לְפִיכָךְ נִתְלָה בִּשְׂעָרוֹ, וּלְפִי שֶׁבָּא עַל עֶשֶׂר פִּלַגְשֵׁי אָבִיו לְפִיכָךְ נִתְּנוּ בוֹ עֶשֶׂר לוֹנְבִיּוֹת,
14 שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים נֹשְׂאֵי כְּלֵי יוֹאָב'. וּלְפִי שֶׁגָּנַב שָׁלֹשׁ גְּנֵבוֹת, לֵב אָבִיו וְלֵב בֵּית דִּין
15 וְלֵב יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל') לְפִיכָךְ נִתְקְעוּ בוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים,
16 שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקָעֵם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם'. וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה, מִרְיָם הַמְּתִינָה
17 לְמֹשֶׁה שָׁעָה אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַתֵּתֶצַב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק', לְפִיכָךְ נִתְעַכְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל ז׳ יָמִים בַּמִּדְבָּר,
18 שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הֵאָסֵף מִרְיָם'. יוֹסֵף זָכָה לִקְבּוֹר אֶת אָבִיו וְאֵין בְּאֶחָיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ,
19 שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ עִמּוֹ גַּם רֶכֶב גַּם פָּרָשִׁים'. מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹּא
20 נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא מֹשֶׁה. מֹשֶׁה זָכָה בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה
21 אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ'. מִי גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּיְא'.
22 לֹא עַל מֹשֶׁה בִּלְבָד אָמְרוּ אֶלָּא עַל כָּל הַצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה׳ יַאַסְפֶךָ':
23 **גְּמָרָא.** תָּנוּ רַבָּנַן, שִׁמְשׁוֹן בְּעֵינָיו מָרַד, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא
24 יָשְׁרָה בְעֵינָי' לְפִיכָךְ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ אֶת עֵינָיו'. אֵינִי,
25 וְהָכְתִיב 'וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מֵה׳ הִיא'. כִּי אָזַל, מִיהָא בְּתַר יַשְׁרוּתֵיהּ אָזַל. תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר,
26 תְּחִילַּת קִלְקוּלוֹ בְּעַזָּה, לְפִיכָךְ לָקָה בְּעַזָּה, דִּכְתִיב 'וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עַזָּתָה וַיַּרְא
27 שָׁם אִשָּׁה זוֹנָה וְגוֹ׳, לְפִיכָךְ לָקָה בְּעַזָּה, דִּכְתִיב 'וַיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ עַזָּתָה'. וְהָכְתִיב 'וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן
28 תִּמְנָתָה', תְּחִלַּת קִלְקוּלוֹ מִיהָא בְּעַזָּה הָיָה. 'וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וַיֶּאֱהַב אִשָּׁה בְּנַחַל שׂוֹרֵק וּשְׁמָהּ דְּלִילָה,
29 תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר, אִילְמְלָא (לא) נִקְרָא שְׁמָהּ דְּלִילָה, רְאוּיָה הָיְתָה שֶׁתִּקָּרֵא דְּלִילָה, דִּילְדְּלָה אֶת
30 כֹּחוֹ, דִּילְדְּלָה אֶת לִבּוֹ, דִּילְדְּלָה אֶת מַעֲשָׂיו. דִּילְדְּלָה אֶת כֹּחוֹ, דִּכְתִיב 'וַיַּסֵּר כֹּחוֹ מֵעָלָיו'. דִּילְדְּלָה
31 אֶת לִבּוֹ, דִּכְתִיב 'וַתֵּרֶא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לִבּוֹ'. דִּילְדְּלָה אֶת מַעֲשָׂיו, דְּאִיסְתַּלֵּק שְׁכִינָה
32 מִינֵּיהּ, דִּכְתִיב 'וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה׳ סָר מֵעָלָיו'. 'וַתֵּרֶא דְּלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לִבּוֹ' מְנָא
33 יְדֵעָה, אָמַר רַבִּי חָנִין אָמַר רַבִּי, נִיכְּרִין דִּבְרֵי אֱמֶת. אַבַּיֵי אָמַר, יְדָעָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ צַדִּיק דְּלֹא מַפִּיק
34 שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, כְּיָנוּן דְּאָמַר 'נְזִיר אֱלֹהִים אָנִי' אָמְרָה הַשְׁתָּא וַדַּאי קוּשְׁטָא קָאָמַר. 'וַיְהִי כִּי
35 הֵצִיקָה לוֹ בִּדְבָרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וַתְּאַלְּצֵהוּ' מַאי 'וַתְּאַלְּצֵהוּ', אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי, בִּשְׁעַת
36 גְּמַר בִּיאָה נִשְׁמְטָה מִתַּחְתָּיו. 'וַעֲתָה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל תֹּאכְלִי כָּל טָמֵא' מַאי
37 'כָּל טָמֵא', וְתוּ עַד הַשְׁתָּא דְּבָרִים טְמֵאִים קָאָכְלָה, אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים
38 בְּנָזִיר. 'וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר בַּלֶּחִי', אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי, הוּא אִיהוּ לְדָבָר
39 טָמֵא, לְפִיכָךְ נִתְלוּ חַיָּיו בְּדָבָר טָמֵא. 'וַתָּחֶן ל רוּחַ ה׳ וְגוֹ׳' אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, חָלְתָה
40 נְבוּאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ, דִּכְתִיב 'יְהִי דָן נָחָשׁ עֲלֵי דָרֶךְ'. 'לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן' אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי
41 רַבִּי אַמִּי, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה שְׁכִינָה מְקַשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו כְּזוּג, כְּתִיב הָכָא 'לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן', וּכְתִיב
42 הָתָם 'פַּעֲמֹן וְרִימּוֹן'. 'בֵּין צְרָעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל' אָמַר רַבִּי אַסִּי, צְרָעָה וְאֶשְׁתָּאוֹל שְׁנֵי הָרִים גְּדוֹלִים
43 הָיוּ וַעֲקָרָן שִׁמְשׁוֹן וּטְחָנָן זֶה בָּזֶה. 'וְהוּא יָחֵל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל' אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,

הוחל

הָאֲסוּרִים לְנָזִיר. מִשֶּׁרֶת עֲנָבִים, כְּגוֹן נָזִיר שֶׁשָּׁרָה עֲנָבִים בְּמַיִם וְיֵשׁ בָּהֶם טַעַם יַיִן, דְּלֹא נִפְקָא מִכָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֶּפֶן הַיָּיִן (בְּמִדְבַּר ו׳:) **מִכְּתֵשׁ.** מָקוֹם קְבִיעוּת הַשֵּׁן: **אוֹתָהּ לְדָבָר טָמֵא.** לִשְׁא בַּת אֵל נֵכָר: **בְּדָבָר טָמֵא.** לְחִי הַחֲמוֹר, שֶׁאִלְמְלֵא הוּא הָיָה מֵת בַּצְּמָא: **רוּחַ ה׳.** רוּחַ נְבוּאָה שֶׁשָּׁרְתָה עַל יַעֲקֹב: **מְקַלְשֶׁקֶשֶׁת לְפָנָיו.** לְלוּוֹתוֹ בְּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ:

הוחל

ביאורים למסכת סוטה דף ט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

וְכֵן מָצִינוּ בְּנָחָשׁ הַקַּדְמוֹנִי – הנחש הקדמון שנברא בבריאת העולם, **שֶׁנָּתַן עֵינָיו בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ** – בחוה, ובא עליה. **מַה שֶּׁבִּיקֵּשׁ לֹא נִתְּנוּ לוֹ** – שאסור בה, **וּמַה שֶּׁבְּיָדוֹ** – שהיה בקומה זקופה, וכדלהלן, **נִטְּלוּהוּ מִמֶּנּוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֲנִי אָמַרְתִּי שֶׁהַנָּחָשׁ יִהְא מֶלֶךְ עַל כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְעַכְשָׁיו** – עונשו **שֶׁאָרוּר הוּא מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אֲנִי אָמַרְתִּי יְהַלֵּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה, עַכְשָׁיו, עַל גְּחוֹנוֹ יֵלֵךְ. אֲנִי אָמַרְתִּי יְהֵא מַאֲכָלוֹ מַאֲכַל אָדָם, עַכְשָׁיו, עָפָר יֹאכַל. הוּא אָמַר אֶחֱרוֹג אֶת אָדָם וְאֶשָּׂא אֶת חַוָּה** – הנחש חשב להרוג את האדם על ידי שיאכילו מעץ הדעת, ועל ידי כך יוכל לישא את חוה, **עַכְשָׁיו, 'אֵיבָה אָשִׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה וּבֵין זַרְעֲךָ וּבֵין זַרְעָהּ'** – לא רק שלא תהיה אהבה בינו לבין האשה, אלא אף תהיה איבה ביניהם.

וְכֵן מָצִינוּ בְּקַיִן – שנתן עיניו בתאומה הנוספת שנולדה עם הבל, **וְקָרַח** – בכהונה של אהרון, וסופו שנבלע באדמה. **וּבִלְעָם** – בכסף של בלק, וסופו שנהרג כשהלך ליטול את הכסף. **וְדוֹאֵג** – שקינא בדוד, **וַאֲחִיתֹפֶל** – במלוכה, ומתו בקיצור ימים. **וְגֵחֲזִי** – בממון נעמן, ונצטרע. **וַאֲבְשָׁלוֹם** – במלוכה, ונהרג. **וַאֲדוֹנִיָּהוּ** – באבישג, ונהרג. **וְעוּזִּיָּהוּ** – בכהונה גדולה, ונצטרע והפסיד גם את המלוכה. **וְהָמָן.** שכל אלו **שֶׁנָּתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּמַה שֶּׁאֵינוֹ רָאוּי לָהֶם, מַה שֶּׁבִּיקְּשׁוּ לֹא נִיתַּן לָהֶם, וּמַה שֶּׁבְּיָדָם נִטְּלוּהוּ מֵהֶם.**

שנינו במשנה, **בֵּירֵךְ הַתְּחִילָה כַּעֲבֵירָה וְכוּ'** לפיכך תלקה הירך תחילה ואחר כך הבטן. שואלת הגמרא, **מָנָא הָנֵי מִילֵּי** – מניין שלוקה הסוטה תחילה בירך, **אִילֵּימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב** – נלמד ממה שמשביע הכהן את האשה לפני ששותה ואומר, **"כְּתֵת ה' אֶת יְרֵיכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנֵךְ צָבָה"** – שקודם ירך ואחר בטן, **וְהָכְתִיב** – הרי לאחר ששותה ונמצא שזינתה כתוב **"וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ"** – נמצא שלוקה הבטן תחילה. מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי כִּי לֵיט, לֵיט תְּחִילָּה יָרֵךְ וַהֲדַר בֶּטֶן לֵיט** – כאשר מקלל הכהן את האשה ומשביעה על מה שיקרה לה אם ימצא שזינתה, מקללה תחילה על הירך ואחר כך על הבטן, ומשום שבירך התחילה בעבירה. **וּמַיָּא כִּי בָּדְקֵי, כִּי אוֹרְחַיְיהוּ בָּדְקֵי** – אך כאשר המים בודקים אותה, הם בודקים לפי הסדר שנכנסים לגוף, **בֶּטֶן בְּרִישָׁא וַהֲדַר יָרֵךְ** – קודם הבטן ואחר כך הירך. ואמרה המשנה שלוקה הירך תחילה, כיון שהקללה היא תחילת הפורענות. שואלת הגמרא, **בְּקַלְלָה נַמִּי** – בפסוק אחר **כְּתִיב 'לִצְבוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ'** – הרי גם בקללה מצאנו שקודם הבטן לוקה. משיבה הגמרא, **הַהוּא דְּמוֹדַע לֵהּ כֹּהֵן** – בפסוק זה מודיע הכהן לסוטה, **דְּבֶטֶן בְּרִישָׁא וַהֲדַר יָרֵךְ** – שבפועל, קודם תלקה הבטן ואחר כך הירך, ואין פסוק זה חלק מהקללה. ומבארת הגמרא, שצריך להודיע לה כן, כדי **שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל מַיִם הַמָּרִים** – שיאמרו שמה שקרה לה אינו קשור לשתיית המים, מפני שלא נגרם לה על פי סדר דבריו.

המשנה מביאה עוד מקומות שהעונש הוא באותה מדה שחטאו, וכן לטובה שמקבלים שכר מדה כנגד מדה.

משנה. שֶׁמְּשׁוֹן הָלַךְ אַחַר עֵינָיו – נמשך אחרי מראה עיניו, **לְפִיכָךְ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיֹּאחֲזוּהוּ פְלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ אֶת עֵינָיו'. אַבְשָׁלוֹם נִתְגָּאָה בְּשֵׂעָרוֹ, לְפִיכָךְ נִתְלָה בְּשֵׂעָרוֹ** – שהסתבך שערו ונתלה באילן, ואז הרגו אותו. **וּלְפִי שֶׁבָּא אבשלום עַל עֶשֶׂר פִּלַּגְשֵׁי אָבִיו לְפִיכָךְ נִתְּנוּ בוֹ עֶשֶׂר לוּנְבִיּוֹת** – חניתות, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּסְּכוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים נֹשְׂאֵי כְּלֵי יוֹאָב** ויכו את אבשלום". **וּלְפִי שֶׁגָּנַב** אבשלום **שֶׁלֹּשׁ גְּנֵבוֹת, אֶת לֵב אָבִיו וְלֵב בֵּית דִּין** – שבקש מדוד לכתוב לו ששני אנשים שהוא יבחר בהם ילוו אותו להקריב את קרבנו יהיו צריכים לבא עמו, והלך אבשלום והראה זאת לשנים ועוד שנים, עד שאסף מאתים ראשי סנהדרין, ובכך גנב לב אביו ולב בית דין. **וְלֵב יִשְׂרָאֵל (שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם אֶת לֵב אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל')** – שאמר לבאים להתדיין אצל דוד, שאם היה דן אותם היה מזכה אותם, ובכך גנב את לב העם. **לְפִיכָךְ נִתְקְעוּ בוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים** – שרביטים, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקַע בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם".**

וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה, מצאנו שמקבלים את השכר באותו עניין של המצווה. **מִרְיָם הִמְתִּינָה לְמֹשֶׁה שָׁעָה אַחַת**, כשהיה בתוך התיבה ביאור, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק", לְפִיכָךְ** קיבלה שכר **וְנִתְעַכְּבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל ז' יָמִים בַּמִּדְבָּר** בזמן שהיתה מצורעת, **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הֵאָסֵף מִרְיָם". יוֹסֵף זָכָה לִקְבּוֹר אֶת אָבִיו, וְאֵין בְּאֶחָיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ** – שיוסף היה מלך והתעסק בקבורת יעקב, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ עִמּוֹ גַּם רֶכֶב גַּם פָּרָשִׁים"**, ובאותה מדה מדדו לו, שהתעסקו בקבורתו גדולים, שהרי **מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא מֹשֶׁה**, וכן מצינו במשה, **שֶׁזָּכָה בְּעַצְמוֹת יוֹסֵף וְאֵין בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל מִמֶּנּוּ** – התעסק בעצמו בהעלאת עצמות יוסף ממצרים, אף שלא היה גדול ממשה בישראל, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ"**, ובאותה מדה מדדו לו בפטירתו, **שמִי גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה שֶׁלֹּא נִתְעַסֵּק בּוֹ אֶלָּא הַמָּקוֹם** – הקדוש ברוך הוא בעצמו נתעסק בקבורתו, **שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּיְא"**. מסיימת המשנה, **שלֹא עַל מֹשֶׁה בִּלְבָד אָמְרוּ** שהתעסק ה' בו, **אֶלָּא עַל כָּל הַצַּדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד ה' יַאַסְפֶךָ"** – שאוסף ה' את נשמות הצדיקים במותם להביאם לגן עדן.

גמרא. תָּנוּ רַבָּנַן שִׁמְשׁוֹן בְּעֵינָיו מָרַד, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יָשְׁרָה בְּעֵינָי", לְפִיכָךְ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאחֲזוּהוּ פְלִשְׁתִּים וַיְנַקְּרוּ אֶת עֵינָיו". מקשה הגמרא, **אֵינִי**, וכי שמשון נשאה לפי שנתן בה עיניו, **וְהָכְתִיב "וְאָבִיו וְאִמּוֹ לֹא יָדְעוּ כִּי מֵה' הִיא"** – שישא אותה, הרי שמשמים רצו שישא את הפלשתית. מתרצת הגמרא, **כִּי אֲזַל מִיהָא בְּתַר יַשְׁרוּתֵיהּ אֲזַל** – שמשון לא ידע שזה רצון ה', אלא הלך אחרי מראה עיניו. **תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר, תְּחִילַּת קִלְקוּלוֹ** של שמשון היה **בְּעַזָּה, לְפִיכָךְ לָקָה בְּעַזָּה, תְּחִילַּת קִלְקוּלוֹ בְּעַזָּה, דִּכְתִיב "וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן עַזָּתָה וַיַּרְא שָׁם אִשָּׁה זוֹנָה וגו' ויבא אליה. לְפִיכָךְ לָקָה בְּעַזָּה, דִּכְתִיב** כאשר תפסו אותו הפלשתים **"וַיּוֹרִידוּ אוֹתוֹ עַזָּתָה"**. שואלת הגמרא, **וְהָכְתִיב "וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה** וגו" ולקח לו אשה משם, וכפי שביארה הגמרא לעיל שמשם נלמד שמרד בעיניו. מיישבת הגמרא, **תְּחִילַּת קִלְקוּלוֹ מִיהָא בְּעַזָּה הָיָה** – שהקלקול היה בעזה שבא עליה בזנות, אבל מה שבא לתמנת היה דרך נשואים ואינו קלקול.

דורשת הגמרא את הפסוקים במעשה שמשון. **"וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן וַיֶּאֱהַב אִשָּׁה בְּנַחַל שׂוֹרֵק וּשְׁמָהּ דְּלִילָה", תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר אִילְמָלֵא (לֹא) נִקְרָא שְׁמָהּ דְּלִילָה** – גם אם לא היה שמה דלילה, **רְאוּיָה הָיְתָה שֶׁתִּקָּרֵא דְּלִילָה** – ששם זה רומז על מעשיה, שכן **דִּילְדְּלָה אֶת כֹּחוֹ** של שמשון, וכן **דִּילְדְּלָה אֶת לִבּוֹ**, וכן **דִּילְדְּלָה אֶת מַעֲשָׂיו. דִּילְדְּלָה אֶת כֹּחוֹ, דִּכְתִיב 'וַיְסַר כֹּחוֹ מֵעָלָיו'** – על ידי שגילחה את שערו, **דִּילְדְּלָה אֶת לִבּוֹ, דִּכְתִיב 'וַתֵּרֶא דְלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לִבּוֹ'** – שסוד כוחו בנזירותו, **דִּילְדְּלָה אֶת מַעֲשָׂיו, דְּאִיסְתַּלַּק שְׁכִינָה מִינֵּיהּ, דִּכְתִיב 'וְהוּא לֹא יָדַע כִּי ה' סָר מֵעָלָיו'** – לאחר שנפסקה נזירותו. **'וַתֵּרֶא דְלִילָה כִּי הִגִּיד לָהּ אֶת כָּל לִבּוֹ'** שואלת הגמרא, **מְנָא יְדָעָה** שבאותו הפעם אכן גילה לה מנין כוחו. משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי חָנִין אָמַר רַבִּי, נִיכָּרִין דִּבְרֵי אֱמֶת** – שראתה שאכן שערו מגודל ואינו שותה יין. תירוץ נוסף, **אַבָּיֵי אָמַר, יָדְעָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ צַדִּיק דְּלֹא מַפִּיק שֵׁם שָׁמַיִם לְבַטָּלָה, וּכְיָון דְּאָמַר "נָזִיר אֱלֹהִים אֲנִי** מבטן אימי אם גולחתי וסר ממני כוחי", **אָמְרָה הַשְׁתָּא וַדַּאי קוּשְׁטָא קָאָמַר** – עכשיו ודאי הוא אומר אמת, ולכן מזכיר שם שמים. **"וַיְהִי כִּי הֵצִיקָה לוֹ בִּדְבָרֶיהָ כָּל הַיָּמִים וַתְּאַלְּצֵהוּ"** – דלילה הציקה לשמשון ואילצה אותו לומר לה במה כוחו, שואלת הגמרא, **מַאי 'וַתְּאַלְּצֵהוּ'** – איך אילצה אותו. ומשיבה **אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי, בְּשֵׁעַת גְּמַר בִּיאָה** – שתאוות האדם גדולה, **נִשְׁמְטָה מִתַּחְתָּיו** שלא יוכל לסיים את המעשה, ואז אילצה אותו לומר לה.

כשהתגלה המלאך למנוח ואשתו לבשר להם שיולד להם בן, הזהיר את אשת מנוח ואמר לה, **"וְעַתָּה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל תִּשְׁתִּי יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל תֹּאכְלִי כָּל טָמֵא** כי הנך הרה וילדת בן", שואלת הגמרא, **מַאי כָּל טָמֵא** – מה הם הדברים הטמאים שהזהיר אותה לא לאכול, **וְתוּ עַד הַשְּׁתָּא דְּבָרִים טְמֵאִים קָאֲכָלָה** – ועוד יש להקשות, וכי עד עכשיו היא אכלה דברים טמאים. משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בְּנָזִיר** – שלא רק מיין תשמר, אלא אפילו ממים ששרו ביין, וכדומה. **"וַיִּבְקַע אֱלֹהִים אֶת הַמַּכְתֵּשׁ אֲשֶׁר בַּלֶּחִי"** – נעשה לשמשון נס בשעה שהיה צמא מאד, ומלחי החמור יצאו מים, **אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי הוּא אִינָּהוּ לְדָבָר טָמֵא** – שמשון חשק להינשא לנכרית, **לְפִיכָךְ נִתְּלוּ חַיָּיו בְּדָבָר טָמֵא** – לכן כשהלך למות מצמא, נעשה לו הנס על ידי לחיי החמור שהוא דבר טמא.

דורשת הגמרא את הפסוק על שמשון **"וַתָּחֶל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ** במחנה דן

המשך בעמוד קטז

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

כוונת הפסוק, שהוּחַל – בטלה שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ דִּכְתִיב "אִם תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנֶכְדִּי", – שנשבעו אברהם ואבימלך שלא ימשול אחד על ניניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים עברו עליה תחילה.

נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, כַּמָּה בֵּרְכוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁבֵּרְכוּ בְּאֻמָּתוֹ, שהיתה אֻמָּתוֹ כִּבְנֵי אָדָם – כשאר בני אדם, וְזֶרַעוֹ היה רב כְּנַחַל שׁוֹטֵף.

נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים ששבוהו, התפלל לה' שיהיה בעזרו, הגמרא דורשת את תפילתו, "וַיִּקְרָא שִׁמְשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמַר ה' אֱלֹהִים זְכָרֵנִי נָא וְחַזְקֵנִי נָא אַךְ הַפַּעַם הַזֶּה וְאִנָּקְמָה נְקָם אַחַת מִשְּׁתֵי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים" – שאקבל שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אָמַר רַב, אָמַר שִׁמְשׁוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זְכוֹר לִי עֶשְׂרִים (וּשְׁתַּיִם) שָׁנָה שֶׁשָּׁפַטְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמַרְתִּי לְאֶחָד מֵהֶם הַעֲבֵר לִי מַקֵּל מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקיחת שוחד, ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.

"וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים", שואלת הגמרא, מַאי שְׁנָא שׁוּעָלִים – מדוע צד דווקא שועלים. ומישבת, אָמַר רַבִּי אַיְבוּ בַּר נַגְדִּי אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא, אָמַר שִׁמְשׁוֹן, יָבֹא מִי שֶׁחוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו – השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא מסובב דרכו עקלקלות וברוח, וַיִּפְרַע מִפְּלִשְׁתִּים שֶׁחָזְרוּ בִּשְׁבוּעָתָן.

תְּנֵיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הֶחָסִיד, בֵּין כְּתֵפָיו – רוחב כתפיו שֶׁל שִׁמְשׁוֹן, שִׁשִּׁים אַמָּה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן בְּעוֹד עַד חֲצִי הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, ומצא את דלתות שער העיר נעולות, וַיֶּאֱחֹז בְּדַלְתוֹת הַשַּׁעַר הָעִיר וּבְשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת – עמודי הפתח, וַיִּסָּעֵם – ויעקרם ממקומם עִם הַבְּרִיחַ, וַיָּשֶׂם עַל כְּתֵפָיו וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֶבְרוֹן", וגְמִירֵי - מסורת בידינו מרבותינו, דְּאַין דַּלְתוֹת עַזָּה פְּחוֹתוֹת מִשִּׁשִּׁים אַמָּה רוחב.

הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין טְחִינָה אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבֵירָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר – ומצינו לשון זה בפסוק "תִּטְחַן לְאַחֵר אִשְׁתִּי". מְלַמֵּד – העבירה היא, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מאנשי פלישתים הֵבִיא לוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כדי שיבוא עליהן ועל ידי כן יותש כוחו, וכן כְּדֵי שֶׁתִּתְעַבֵּר הֵימֶנּוּ ותלד בנים גיבורים כמותו. אָמַר רַב פָּפָא, הֵיינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי - זהו שאומרים הבריות, לפני כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, קַמֵּי דְּשָׁתֵי חַמְרָא חַמְרָא - לפני הרגיל בשתיית יין מביאים יין, קַמֵּי רָפּוֹקָא – לפני אדם עובד אדמה ועודר בגינות שרגיל לאבול ירק, גְּרִידָיָא דּוּבְלָא – מביאים סל מלא ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם בנות פלשתים, גם בבית האסורים לא חסר לו הדבר.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אדם חַמְזַנָּה עם נשים, אִשְׁתּוֹ מְזַנֶּנֶת עָלָיו – מזנה עם אחרים, שֶׁנֶּאֱמַר "אִם נִפְתָּה לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רֵעִי אָרָבְתִּי" – אם היה לבי נפתה מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם ארבתי על פתח רעי לחזר אחר אהבת אשתו לזנות עמה, וכְתִיב – העונש על כך הוא הנאמר בפסוק הבא, ש"תִּטְחַן לְאַחֵר אִשְׁתִּי וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרִין" – שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוחנת ברחיים, וישכבו עמה אחרים. וְהֵיינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי, זהו שאומרים הבריות, אִיהוּ בִּי קָארֵי – הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִיתְתֵּיהּ בֵּי בוּצִינֵי – ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו ענין.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁמְשׁוֹן דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם - במשפט צדק, שֶׁנֶּאֱמַר בברכת יעקב, "דָּן יָדִין עַמּוֹ כְּאַחַד וְגוֹ'" – משבט דן יעמוד אדם שידון את ישראל כיחידו של עולם, ונאמר על שמשון. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁמְשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה' אֱלֹהִים וְגוֹ'" – כלומר ש'שמש' הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה. שואלת הגמרא, אֶלָּא מַעֲתָּה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש ברוך הוא, אם כן לֹא יִמָּחֶה – יהיה אסור למחוק את המילה שמשון. עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא, אֶלָּא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מֵעֵין שְׁמוֹ – תכונתו של הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שמה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְגַנֵּן עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, אַף שִׁמְשׁוֹן היה מְגַנֵּן בְּדוֹרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּלַעֲם חִיגֵּר בְּרַגְלוֹ אַחַת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֵּלֶךְ שָׁפִי" – שפוף וחיגר ברגלו האחת. שִׁמְשׁוֹן חִיגֵּר בִּשְׁתֵּי רַגְלָיו הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר "שָׁפִיפֹן עֲלֵי אֹרַח" - שפיפה כפולה, שהיה חיגר בשתי רגליו.

תָּנוּ רַבָּנַן, חֲמִשָּׁה בני אדם נִבְרְאוּ מֵעֵין דּוּגְמָא שֶׁל מַעְלָה - שנשתנו בבריאתם לתפארת מיתר הברואים, וְכוּלָּן – כל חמישה אלו, לָקוּ בָּהֶן – באותם איברים. הברייתא מונה את החמשה בני אדם, שִׁמְשׁוֹן, היה מעין דוגמה של מעלה בְּכֹחוֹ – בגבורתו. שָׁאוּל, היה מעין דוגמה של מעלה בְּצַוָּארוֹ – שהיה צווארו נאה מאוד. אַבְשָׁלוֹם, היה מעין דוגמה של מעלה בִּשְׂעָרוֹ – שהיה שערו עבה. צִדְקִיָּה, היה מעין דוגמה של מעלה בְּעֵינָיו – שהיטיב לראות בהם יותר מהרגיל. אָסָא, היה מעין דוגמה של מעלה בְּרַגְלָיו – שהיה לו ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראיה שכל אלו לקו במעלותיהם, שִׁמְשׁוֹן לקה בְּכֹחוֹ, דִּכְתִיב "וַיָּסַר כֹּחוֹ מֵעָלָיו". שָׁאוּל לקה בְּצַוָּארוֹ, דִּכְתִיב "וַיִּקַּח שָׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ", הרי שנהרג בצוארו. אַבְשָׁלוֹם לקה בִּשְׂעָרוֹ, כְּדִבְעֵינָן לְמֵימַר קַמָּן - כפי שתבאר הגמרא להלן. צִדְקִיָּה לקה בְּעֵינָיו, דִּכְתִיב "וְאֶת עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר". אָסָא לקה בְּרַגְלָיו, דִּכְתִיב "רַק לְעֵת זִקְנָתוֹ חָלָה אֶת רַגְלָיו", וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מחלתו היתה שֶׁאֲחָזָתוּ פַּדַּגְרָא – סוג חולי הרגלים. אָמַר לֵיהּ מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן לְרַב נַחְמָן, הֵיכִי דָּמֵי פַּדַּגְרָא – מהי ההרגשה בחולי זה, אָמַר לֵיהּ הרגשתו היא כְּמַחַט הדוקרת בְּבָשָׂר הַחַי. שואלת הגמרא, מְנָא יָדַע – מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיבָּא דְּאָמְרִי, מִיחַשׁ הֲוָה חָשׁ בֵּיהּ – רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיבָּא דְּאָמְרִי, מַרְבִּיהּ שְׁמַע לֵיהּ - כך קיבל מרבו. וְאִיבָּא דְּאָמְרִי, "סוֹד ה' לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם" – ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.

דָּרַשׁ רָבָא, מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ אָסָא וחלה, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה אַנְגַּרְיָא – עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַמֶּלֶךְ אָסָא הִשְׁמִיעַ אֶת כָּל יְהוּדָה אַיִן נָקִי" – הזעיקן לבל יהיה מי מכולם נקי ונפטר מלבוא לשאת את אבני הרמה שבנה בעשא מלך ישראל. ומבארת הגמרא, מַאי 'אַיִן נָקִי', אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֲפִילּוּ חָתָן מֵחַדְרוֹ וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ שנאמר בהם "נקי יהיה לביתו שנה אחת", לא נפטרו מהכרזת אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.

הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. כְּתִיב "וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה", משמע שתמנת היתה בעמק, וּכְתִיב לגבי תמר, "הִנֵּה חָמִיךְ עֹלֶה תִּמְנָתָה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שִׁמְשׁוֹן שֶׁנִּתְגַּנָּה בָּהּ - שהתגנה במעשה זה, שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, כְּתִיב בֵּיהּ יְרִידָה – נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שֶׁנִּתְעַלָּה בָּהּ - שהתעלה במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ וזרח שהעמידו מלכים ונביאים בישראל, כְּתִיב בֵּיהּ עֲלִיָּה – נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר – מיישב באופן אחר, שְׁתֵּי תִּמְנָאוֹת הָיוּ - שני מקומות נקראו תמנת, חָדָא בִּירִידָה וַחֲדָא בַּעֲלִיָּה - אחת מהם היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רַב פָּפָא אָמַר – מיישב באופן נוסף, חָדָא תִּמְנָה הֲוַאי - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת תמנת, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר, דְּאָתֵי מֵהַאי גִּיסָא – לבא מצד זה היתה זו יְרִידָה, וּדְאָתֵי מֵהַאי גִּיסָא – ולבא מצד האחר, היתה זו עֲלִיָּה, כְּגוֹן וַרְדּוֹנְיָא, וּבֵי כָּארֵי, וְשׁוּקָא דְּנֶרֶשׁ.

הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. "וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם", אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי, מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱלִיקָה תמר וְיָשְׁבָה לָהּ בְּפִתְחוֹ - בפתח ביתו, שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שהוא מָקוֹם שֶׁכָּל הָעֵינַיִם צוֹפוֹת לְרָאוֹתוֹ מרוב חיבה. רַבִּי חָנִין אָמַר בשם רַבִּי, אין צורך לדרוש כך, אלא מתפרש כפשוטו, מָקוֹם הוּא שֶׁשְּׁמוֹ עֵינַיִם, וישבה תמר בפתחו של אותו מקום, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - מצינו שהיה מקום בשם זה, שנאמר "תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם". רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר – דורש את הפסוק באופן שונה, "פתח עיניים" היינו שֶׁנָּתְנָה תמר עֵינַיִם - פתחי היתר, לְדִבְרֵיהָ, כְּשֶׁתִּבְעָה יהודה, ואמרה לו שאין חשש עבירה במה שיבוא עליה. ומבאר, שכאשר אָמַר לָהּ יהודה, שֶׁמָּא נָכְרִית אַתְּ, אָמְרָה לֵיהּ תמר גִּיּוֹרֶת אֲנִי - איני עובדת עבודה זרה, ואף מקיימת שבע מצות בני נח. אמר לה יהודה, שֶׁמָּא אֵשֶׁת אִישׁ אַתְּ ואת אסורה עלי, אָמְרָה לֵיהּ פְּנוּיָה אֲנִי, ואם כן אני

המשך בעמוד קסט

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף י עמוד א

רש״י

הוּחַל שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ. בְּטֵלָה, לְשׁוֹן לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ (בְּמִדְבַּר ל׳), לְפִי שֶׁהֵם עֲבָרוּ עַל הַשְּׁבוּעָה תְּחִלָּה: בַּמֶּה בֵּרַכוּ. כָּל בְּרָכָה שֶׁבַּמִּקְרָא לְשׁוֹן רִבּוּי הוּא, דָּבָר הַמִּרַבֶּה וּמְצוּי בּוֹ שֹׁבַע פּוּיֵשׁ״ן בְּלַע״ז. וּמֵה בְּרָכָה נִמְצָא בּוֹ, לֹא מְצִינוּ עֶשֶׂר בְּשִׂמְשׂוֹן: שֶׁבֵּרְכוּ בְּאַמָּתוֹ. לְהִיוֹת זַרְעוֹ בְּנִבְחָל שׁוֹטֵף: נְקַם אַחַת מִשְּׁתֵּי עֵינַי. שֶׁכַּר אַחַת מֵעֵינַי תֵּן לִי בִּנְקָמָה זוֹ, וּשְׂכַר הָאַחֶרֶת לְעוֹלָם הַבָּא: שֶׁחוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו. כְּשֶׁצִּדְּדוּ אוֹתוֹ אֵינוֹ (מְרַחִיק) לְבָרוֹחַ אֶלָּא חוֹזֵר עֲקֵלְקַלּוֹת: שַׁעַר הָעִיר. בְּוֹ(שַׁעֲרֵי) עִזָּה מִשְּׁתֵּעִי קְרָא: עַל כְּתֵפָיו. כְּשִׁיעוּר כְּתֵפָיו: קַמֵּי דְּשָׁתֵי חַמְרָא חַמְרָא. לִפְנֵי כָּל אָדָם מְבִיאִין מַה שֶּׁהוּא רָגִיל בּוֹ, לִפְנֵי שׁוֹתֵי יַיִן מְבִיאִין יַיִן: קַמֵּי רְפוֹקָא גְּרִידְיָא דּוּבְלָא. לִפְנֵי עוֹבֵד אֲדָמָה וְחוֹפֵר בְּגִנּוֹת שֶׁרָגִיל לֶאֱכוֹל יָרָק מְבִיאִין סַל מְלֵא יָרָק. דּוּבְלֵי מִין יָרָק הוּא: קָאתֵי וּבוּצִינִי. מִין אֶחָד הוּא, אֶלָּא שֶׁאֵלּוּ גְּדוֹלִים וְאֵלּוּ קְטַנִּים. כְּלוֹמַר בְּמַה שֶׁהוּא עוֹסֵק הִיא עִסּוּקָהּ: כְּאֶחָד. כִּיחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּמִשְׁפַּט צֶדֶק: שֶׁמֶשׁ. לְשׁוֹן חוֹמָה, כְּמוֹ וְשַׁמְתִּי כַדְּכוֹד שִׁמְשׁוֹתַיִךְ (יְשַׁעְיָהוּ נ״ד): עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה. מִשְּׁמוֹ שֶׁכִּנָּהוּ בִּשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּבָּ״ה מִמֶּשׁ: מֵעֵין שְׁמוֹ. שֶׁאֵין אִשְׁלוּיִשִׁי״שׁ, כְּמוֹ דְּשֶׁף מִדּוּכְתֵּיהּ (חֻלִּין קז״ח:): שְׁפִיפוֹן. שְׁפִיָּה כְּפוּלָה: מֵעֵין דּוּגְמָא בּוֹ. נִשְׁתַּנּוּ מִן הַחַרְחֻנִּים לְתִפְאֶרֶת: וַיָּסַר כֹּחוֹ. לֹא מַיִּתִי רְאִיָּה אֶלָּא דְּכֻלָּן לְקוּ: שָׁאוּל בְּצִוָּארוֹ. וַיִּגְבַּהּ מִכָּל הָעָם מִשִּׁכְמוֹ (שְׁמוּאֵל א׳ ט׳): וַיִּפֹּל עָלֶיהָ. מָקוֹם שֶׁהוֹרְגִין בְּחֶרֶב וְהַיְינוּ צַוָּאר: צִדְקִיָּה בְּעֵינָיו. לֹא יָדְעָנָא מִנְּלָן דְּנִשְׁתַּנָּה לְשֶׁבַח, וְכֵן אָסָא בְּרַגְלָיו, אֶלָּא כֵּן שְׁמַע מִרַבּוֹ: פּוֹדַגְרָא. שֵׁם חֲלִי הוּא שֶׁאוֹחֵז בְּרַגְלַיִם וְקוֹרֵא לוֹ פּוֹדַגְרָא: נְעָנֵשׁ אָסָא. לְחָלוּת: אַנַּגְרָיָא. עֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ: הִשְׁמִיעַ אֶת כָּל יְהוּדָה. הִזְעִיקָן, וַיִּשְׁאוּ אֶת אַבְנֵי הָרָמָה שֶׁהָיָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בּוֹנֶה עָלֶיהָ בְּרֹךְ לִבְלִתִּי תֵּת לוֹ יוֹצֵא וָבָא לְאָסָא: חָתָן. שֶׁכָּתוּב בּוֹ נְקִי יִהְיֶה לְבֵיתוֹ וגו׳ (דְּבָרִים כ״ד): כְּתִיב וַיֵּרֶד שְׁמִשׁוֹן תִּמְנָתָה. אַלְמָא תִּמְנָת בִּירִידָה, וּכְתִיב עוֹלֶה תִּמְנָתָה אַלְמָא עֲלִיָּה הִיא, וְשִׁמְשׁוֹן וִיהוּדָה תַּרְוַיְיהוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֲווּ: שֶׁנִּתְנַנָּה בָּהּ. שֶׁנָּשָׁא מִבְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים הָאֲסוּרוֹת לוֹ: יְהוּדָה נִתְעַלָּה. שֶׁמִּשָּׁם נוֹלְדוּ פֶּרֶץ וְזֶרַח שֶׁהֶעֱמִידוּ מְלָכִים וּנְבִיאִים בְּיִשְׂרָאֵל: דְּאָתֵי מֵהַאי גִּיסָא. שֶׁהָיְתָה מְיֻשֶּׁבֶת בְּאֶמְצַע שִׁפּוּעַ הַהַר. הַבָּא לָהּ מֵרֹאשׁ הַהַר יוֹרֵד, הַבָּא לָהּ מֵרַגְלֵי הַהַר עוֹלֶה: כְּגוֹן וְרָדְנֵי וּבֵי בָּארֵי וְגַרֵּשׁ. עֲיָרוֹת הֵן הַיּוֹשְׁבוֹת בְּשִׁפּוּעַ הַהָרִים: מְצַפּוֹת לְרָאוֹתוֹ. שֶׁהָיוּ רְגִילִין לְהִתְקַבֵּל שֵׁם וְלָלוּן, וְהָיָה חָבִיב עֲלֵיהֶם: שֶׁנָּתְנָה עֵינַיִם לְדַבְרֵיהָ. דּוּגְמָא וּפֻתַּח הַתֵּת נְתָנָה לְעַצְמָהּ שֶׁאֵין עֵבְרָה בְּדָבָר: גֵּיוֹרֶת אָנִי. וְאֵינִי עוֹבֶדֶת כּוֹכָבִים, וּרְאוּיָה לָךְ: פְּנוּיָה אָנִי. וּמֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם: יְתוֹמָה אָנִי. וְהָיִיתִי קְטַנָּה וְהִשְׁאוּנִי אִמִּי וְאַחַי וְאֵין נִשּׂוּאִין לְעֵר וְאוֹנֶן כְּלוּם לֶאֱסוֹר עָלָיו מִשּׁוּם כַּלָּתוֹ, וְאֵין זְכוּת לָאֵם וְלָאַחִים לְהַשִּׂיא קְטַנָּה אֶלָּא הָאָב זוֹכֶה בָּהּ כִּדְכְתִיב אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה (דְּבָרִים כ״ב). וּלְהַהִיא סְבָרָא לְאו בִּתּוֹ שֶׁל שֵׁם הָיְתָה, שֶׁמִּשֶּׁנַּת שִׁשִּׁים לְיַעֲקֹב כָּלוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל שֵׁם, וְיַעֲקֹב כִּבֵּר הָיָה יוֹתֵר מִבֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים: טָהוֹרָה אָנִי. מִנִּדָּה: וְנָטַע בּוֹ. לְהַהְנוֹת עוֹבְרִים וְשָׁבִים: פּוּנְדָּק. לְלוּן שָׁם אוֹרְחִים, וּלְשׁוֹן אַשֵּׁ״ל נוֹטְרִיקוֹן הוּא, אֲכִילָה שְׁתִיָּה לְוָיָה, שֶׁהָיָה מַאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֶה וְאח״כ מְלַוֶּה אוֹתוֹ: וַיִּטַּע אָהֳלֵי אַפַּדְנוֹ. פָּסוּק הוּא בְּדָנִיֵּאל עַל אֶחָד מֵהַמְּלָכִים:

תוספות

אלא מעתה לא ימחה. תימה לרבי מאי שנא משלום דאמר בפ״ק דשבת (קף י״ב) אמר רב המנונא משמיה דעולא אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום דשם גופיה איקרי שלום כדכתיב ויקרא לו ה׳ שלום ולא קא חשיב ליה במס׳ סופרים (פ״ל) בהדי שמות שאין נמחקין ונראה דתנא ושייר ועדיף מחנון ורחום דאמר בפרק שבועת העדות (שבועות דף לה.) דנמחק דלא אשכחן שקרא הקב״ה שמו כך חנון והכא פריך אהא דקאמר על שמו של הקב״ה נקרא משמע דשמו נקרא כך והיינו דקא דחי אלא מעין שמו כמו חנון על שם שהוא חנון ומרחם על בריותיו:
נחז

אלא הוּחַל שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל אֲבִימֶלֶךְ, דִּכְתִיב ׳אִם תִּשְׁקֹר לִי וּלְנִינִי וּלְנֶכְדִּי׳. ׳וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ ה״ בַּמֶּה בֵּרְכוֹ, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁבֵּרְכוּ בְּאַמָּתוֹ, אַמָּתוֹ כִּבְנֵי אָדָם, וְזַרְעוֹ כְּנַחַל שׁוֹטֵף. ׳וַיִּקְרָא שְׁמְשׁוֹן אֶל ה׳ וַיֹּאמַר ה׳ אֱלֹהִים זָכְרֵנִי נָא וְחַזְּקֵנִי נָא אַךְ הַפַּעַם הַזֶּה וְאִנָּקְמָה נְקָם אַחַת מִשְּׁתֵּי עֵינַי מִפְּלִשְׁתִּים׳. אָמַר רַב, אָמַר שְׁמְשׁוֹן לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זְכוֹר לִי עֶשְׂרִים (וּשְׁתַּיִם) שָׁנָה שֶׁשָּׁפַטְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמַרְתִּי לְאֶחָד מֵהֶם הַעֲבֵר לִי מִקֹּל מִמְּקוֹם לְמְקוֹם. ׳וַיֵּלֶךְ שִׁמְשׁוֹן וַיִּלְכֹּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוּעָלִים׳ מַאי שְׁנָא שׁוּעָלִים, אָמַר רַבִּי אַיְבוּ בַּר גַּנְדִּי אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר שִׁמְשׁוֹן, יָבֹא מִי שֶׁחוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו וְיִפָּרַע מִפְּלִשְׁתִּים שֶׁחָזְרוּ בִּשְׁבוּעָתָן. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן הֶחָסִיד, בֵּין כְּתֵפָיו שֶׁל שִׁמְשׁוֹן, שִׁשִּׁים אַמָּה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיִּשְׁכַּב שִׁמְשׁוֹן עַד חֲצִי הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה, וַיֶּאֱחֹז בְּדַלְתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשֹׁתֵי הַמְּזוּזוֹת וַיִּסָּעֵם עִם הַבְּרִיחַ, וַיָּשֶׂם עַל כְּתֵפָיו׳, וּגְמִירִי דְּאֵין דַּלְתוֹת עָזָה פְּחוּתוֹת מִשִּׁשִּׁים אַמָּה. ׳וַיְהִי טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים׳ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין טְחִינָה אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבֵירָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר תִּטְחַן לְאַחֵר אִשְׁתִּי׳, מְלַמֵּד שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד הֵבִיא לוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדֵי שֶׁתִּתְעַבֵּר הֵימֶנּוּ. אָמַר רַב פָּפָּא, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, קַמֵּי דְּשָׁתֵי חַמְרָא, חַמְרָא. קַמֵּי רְפוֹקָא, גְּרִידְיָא דּוּבְלָא. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַמְּזַנֶּה, אִשְׁתּוֹ מְזֻנֶּנֶת עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אִם נִפְתָּה לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רֵעִי אָרָבְתִּי׳ וּכְתִיב ׳תִּטְחַן לְאַחֵר אִשְׁתִּי וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרִין׳, וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, אִיהוּ בִּי קָארֵי וְאִיתְּתֵיהּ בֵּי בּוּצִינִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁמְשׁוֹן דָּן אֶת יִשְׂרָאֵל כַּאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳דָּן דִּין עַמּוֹ כְּאַחַד וגו׳״. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שִׁמְשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִקְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן ה׳ אֱלֹהִים וגו׳״. אֶלָּא מֵעַתָּה, לֹא יִמָּחֶה. אֶלָּא, מֵעֵין שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵגֵן עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, אַף שִׁמְשׁוֹן מֵגֵן בְּדוֹרוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּלְעָם חִיגֵּר בְּרַגְלוֹ אַחַת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיֵּלֶךְ שָׁפִי׳. שִׁמְשׁוֹן חִיגֵּר בִּשְׁתֵּי רַגְלָיו הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳שְׁפִיפֹן עַלֵּי אֹרַח׳. תָּנוּ רַבָּנַן, חֲמִשָּׁה נִבְרְאוּ מֵעֵין דּוּגְמָא שֶׁל מַעְלָה, וְכוּלָּן לְקוּ בָּהֶן. שִׁמְשׁוֹן בְּכֹחוֹ, שָׁאוּל בְּצַוָּארוֹ, אַבְשָׁלוֹם בְּשֵׂעָרוֹ, צִדְקִיָּה בְּעֵינָיו, אָסָא בְּרַגְלָיו. שִׁמְשׁוֹן בְּכֹחוֹ, דִּכְתִיב ׳וַיָּסַר כֹּחוֹ מֵעָלָיו׳. שָׁאוּל בְּצַוָּארוֹ, דִּכְתִיב ׳וַיִּקַּח שָׁאוּל אֶת הַחֶרֶב וַיִּפֹּל עָלֶיהָ׳. אַבְשָׁלוֹם בְּשֵׂעָרוֹ, כִּדְבְעִינָן לְמֵימַר קַמָּן. צִדְקִיָּה בְּעֵינָיו, דִּכְתִיב ׳וְאֶת עֵינֵי צִדְקִיָּהוּ עִוֵּר׳. אָסָא בְּרַגְלָיו, דִּכְתִיב ׳רַק לְעֵת זִקְנָתוֹ חָלָה אֶת רַגְלָיו׳, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁאֲחָזָתוּ פָּדַגְרָא. אָמַר לֵיהּ מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן לְרַב נַחְמָן, הֵיכִי דָּמֵי פָּדַגְרָא, אָמַר לֵיהּ כְּמַהֲט בְּבְשָׂר הַחַי. מְנָא יָדַע, אִיכָּא דְּאָמְרִי, מֵיחַשׁ הֲוָה חָשׁ בֵּיהּ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, מְרַבֵּיהּ שְׁמַע לֵיהּ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, ׳סוֹד ה׳ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם׳. דָּרַשׁ רָבָא, מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ אָסָא, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה אַנַּגְרָיָא בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְהַמֶּלֶךְ אָסָא הִשְׁמִיעַ אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין נָקִי׳. מַאי ׳אֵין נָקִי׳, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אֲפִילּוּ חָתָן מֵחֶדְרוֹ וְכַלָּה מֵחוּפָּתָהּ. כְּתִיב ׳וַיֵּרֶד שִׁמְשׁוֹן תִּמְנָתָה׳, וּכְתִיב ׳הִנֵּה חָמִיךָ עֹלֶה תִּמְנָתָה׳, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שִׁמְשׁוֹן שֶׁנִּתְנַנָּה בָּהּ, כְּתִיב בֵּיהּ יֵרֵדָה. יְהוּדָה שֶׁנִּתְעַלָּה בָּהּ, כְּתִיב בֵּיהּ עֲלִיָּה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, שְׁתֵּי תִּמְנָאוֹת הָיוּ, חֲדָא בִּירִידָה וַחֲדָא בַּעֲלִיָּה. רַב פָּפָּא אָמַר, חֲדָא תִּמְנָה הֲוָאי, דְּאָתֵי מֵהַאי גִּיסָא - יְרִידָה, וּדְאָתֵי מֵהַאי גִּיסָא – עֲלִיָּה, כְּגוֹן וְרְדוֹנְיָא, וּבֵי בָּארֵי, וְשׁוּקָא דְּגַרֵּשׁ. ׳וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם׳, אָמַר רַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי, מְלַמֵּד שֶׁהָלְכָה וְיָשְׁבָה לָהּ בִּפְתְחוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, מָקוֹם שֶׁכָּל עֵינַיִם צוֹפוֹת לְרְאוֹתוֹ. רַבִּי חָנִין אָמַר רַבִּי, מָקוֹם הוּא שֶׁשְּׁמוֹ עֵינַיִם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ׳תַּפּוּחַ וְהָעֵנָם׳. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, שֶׁנִּתְּנָה עֵינַיִם לְדַבְרֵיהָ. כְּשֶׁתִּבְעָהּ, אָמַר לָהּ, שֶׁמָּא נָכְרִית אַתְּ, אָמְרָה לֵיהּ גִּיּוֹרֶת אָנִי. שֶׁמָּא אֵשֶׁת אִישׁ אַתְּ, אָמְרָה לֵיהּ פְּנוּיָה אָנִי. שֶׁמָּא קִיבֵּל בָּךְ אָבִיךָ קִידּוּשִׁין, אָמְרָה לֵיהּ יְתוֹמָה אָנִי. שֶׁמָּא טְמֵאָה אַתְּ, אָמְרָה לֵיהּ טְהוֹרָה אָנִי. ׳וַיִּטַּע אֵשֶׁל בְּבְאֵר שָׁבַע׳ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה פַּרְדֵּס וְנָטַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְגָדִים. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, חַד אָמַר פַּרְדֵּס וְחַד אָמַר פּוּנְדָּק, בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר פַּרְדֵּס, הַיְינוּ דִּכְתִיב ׳וַיִּטַּע׳, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר פּוּנְדָּק, מַאי ׳וַיִּטַּע׳, כְּדִכְתִיב ״וַיִּטַּע אָהֳלֵי אַפַּדְנוֹ וגו׳״. ׳וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה׳ אֵל עוֹלָם׳, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, אַל תִּקְרֵי ׳וַיִּקְרָא׳,

אלא

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף י עמוד ב

תוספות

נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. כדאמר בפ׳ הזהב (כ״מ דף נח:) כל היורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה וחד מינייהו המלבין פני חבירו ברבים ואומר נמי (פס נט.) נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבירו ברבים מנלן מדוד ונראה האי דלא חשיב ליה (פכתיס דף כה.) בהדי ג׳ עבירות שאין עומדים בפני פקוח נפש עבודת כוכבים וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירת הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא עבירות המפורשות:

יצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים. בשלהי מסכת מכות (דף כג:) מסיק דהכי גמירי לה:

דקרב רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר דאמר בחלק (סנהדרין דף קג:) אבשלום אין לו חלק לעולם הבא א״כ סבירא ליה דקרב רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאייתיה לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי דגיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בהדי אחז ואחזיה דאמר (פס קג.) לא חיין ולא נידונין וי״ל דלא חשיב אלא מלכים:

דאייתיה לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו בחלק (סנהדרין דף קג.) ברא מזכי אבא אבא לא מזכי ברא כדכתיב ואין מידי מציל אין אברהם מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשו אבל הבן מציל את האב כגון יאשיהו שלא מנו את אמון וי״ל משום דאבשלום נטל את שלו בעולם הזה שנהרג במיתה משונה הועילה לו תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה כתוב על גולגלתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד עבודת כוכבים א״נ מצי למימר הא דאמר אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה מועלת ודוד התפלל על אבשלום:

ולעולם

חֲבֵירוֹ בָּרַבִּים, מְנָלָן, מִתָּמָר. ׳הַכֶּר נָא׳ אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּ׳הַכֶּר׳ בִּישֵׁר׳ הוּא, בְּ׳הַכֶּר׳ בִּישֵׁרוּהוּ - ׳הַכֶּר נָא הַכְּתֹנֶת בִּנְךָ הִוא׳, בְּ׳הַכֶּר׳ בִּישֵׁרוּהוּ - הַכֶּר נָא לְמִי. ׳נָא׳, אֵין ׳נָא׳ אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, אָמְרָה לֵיהּ בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ הַכֶּר פְּנֵי בּוֹרַאֲךָ וְאַל תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִמֶּנִּי. ׳וַיַּכֵּר יְהוּדָה׳ וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי׳, הַיְינוּ דְּאָמַר רַב חָנִין בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, וְאָמְרִי לְהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּפִּיל עַצְמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, מְנָלָן, מִתָּמָר. דִּכְתִיב ׳קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף׳: אֲבְשָׁלוֹם נִתְנָאֶה בִּשְׁעָרוֹ וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן, אֲבְשָׁלוֹם בִּשְׁעָרוֹ מָרַד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּכְאַבְשָׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֶה וְגוּ׳ וּבְגַלְּחוֹ אֶת רֹאשׁוֹ (וְגוּ׳), וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים אֲשֶׁר יַגֵּלַח כִּי כָבֵד עָלָיו וְגִלְּחוֹ וְשָׁקַל אֶת שְׂעַר רֹאשׁוֹ מָאתַיִם שְׁקָלִים בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ׳. תָּנָא, אֶבֶן שֶׁאַנְשֵׁי טִבֶרְיָא וְאַנְשֵׁי צִיפּוֹרִי שׁוֹקְלִים בָּהּ. לְפִיכָךְ נִתְלָה בִּשְׂעָרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד, וְאַבְשָׁלוֹם רֹכֵב עַל הַפֶּרֶד, וַיָּבֹא הַפֶּרֶד תַּחַת שׂוֹכֶךְ הָאֵלָה הַגְּדוֹלָה, וַיֹּאחֲז [וַיֶּחֱזַק] רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר תַּחְתָּיו עָבָר׳, [שֶׁקַּל סַפְסִירָא בְּעָא לְמִיפְסְקֵיהּ]. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִבְקַע שְׁאוֹל מִתַּחְתָּיו. ׳וַיִּרְדֹּנוּ הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל עֲלִיַּת הַשַּׁעַר וַיִּבְךְּ, וְכֹה אָמַר בְּלֶכְתּוֹ, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְּנִי [אַבְשָׁלוֹם], מִי יִתֵּן מוּתִי אֲנִי תַחְתֶּיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי׳. ׳וַהַמֶּלֶךְ לָאַט אֶת פָּנָיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גָּדוֹל, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי׳, הָנֵי תְּמִנְיָא זִימְנֵי ׳בְּנִי׳ לָמָה, שִׁבְעָה דְּאַסְקֵיהּ מִשִּׁבְעָה מְדוֹרֵי גֵּיהִנֹּם, וְאִידָךְ, אִיכָּא דְּאָמְרִי דְּקָרֵיב רֵישֵׁיהּ לְגַבֵּי גּוּפֵיהּ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּאַיְיתֵיהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי. ׳וַאַבְשָׁלוֹם לָקַח וַיַּצֵּב לוֹ בְּחַיָּיו׳ מַאי ׳לָקַח׳, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ שֶׁלָּקַח מִקָּח רַע לְעַצְמוֹ. ׳אֶת מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ וְגוּ׳׳, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם,

דכתיב

רש״י

אֶלָּא וַיִּקְרִיא. לִמֵּד לַבְּרִיּוֹת לִקְרוֹת שֵׁם בְּשֵׁם ה׳ אֵל עוֹלָם: **כֵּיצַד לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ.** מִשֶּׁלּוֹ הָיוּ עוֹמְדִין לְבָרְכוֹ לְאַבְרָהָם, וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם וְכִי מִשֶּׁלִּי אֲכַלְתֶּם. **שֶׁכִּסְּתָה פָּנֶיהָ בְּבֵית חָמִיהָ.** וְלֹא רָאָה אוֹתָהּ כָּל הַיָּמִים שֶׁגָּדְלָה בְּבֵיתוֹ, לְפִיכָךְ לֹא הִכִּיר בָּהּ: **אָמוֹץ.** אָבִיו שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ וְאַמַּצְיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחִים הֵווּ, וְאַמַּצְיָה מִמֶּרֶע דָּוִד הָיָה וְאָמוֹץ אָחִיו נָבִיא הָיָה, אֵלֵּמָא נְבִיאִים נָפִיק מִנָּהּ: **הִיא מְתוּצֵאת.** הֲוֵי מִשְׁמַע לְשׁוֹן הוֹצָאָה בְּעַל בְּרָחָה, הִיא מוּצֵאת מִשְׁמַע לְשׁוֹן מְצִיאָה: **סִימָנֶיהָ.** חוֹתְמוֹ וּפְתִילִים וּמַטֶּה, שֶׁבָּא סַמְאֵל שֶׁהוּא שַׂר שֶׁל אֱדוֹם וְרִיחֲקָן כְּדֵי שֶׁתִּשְׁתָּרֵף וְלֹא יֵצֵא דָּוִד מִמֶּנָּה הַמַּכָּה אֶת אֱדוֹם בְּגִיא מֶלַח: **יוֹנַת אֵלֶם רְחוֹקִים.** עַל עִסְקֵי הַרְחָקָה שֶׁנַּעֲשׂוּ סִימָנֶיהָ רְחוֹקִים: **לְדָוִד מִכְתָּם.** לְאוֹתָהּ שֶׁהָיְתָה [שֶׁהִיא] רְאוּיָה וְעוֹמֶדֶת לְצֵאת מִמֶּנָּה דָּוִד: **שֶׁהוּא מָךְ.** עָנִיו: **וְתָם.** תָּמִים בְּדַרְכָּיו: **מַכְּתוֹ תַּמָּה.** מְקוֹם מִילָה שֶׁהוּא רָאוּי לְמַכָּה הָיָה תָּם וְשָׁלֵם, שֶׁלֹּא הֶעֱרִךְ לְחַסְּרוֹ: **ד״א כְּשֵׁם שֶׁבִּקְבָּטְנוּתוֹ.** קֹדֶם שֶׁמָּלַךְ: **כָּךְ בְּגִדְלָתוֹ.** לְאַחַר שֶׁמָּלַךְ, וְלִשּׁוֹן מִכְתָּם שֶׁהָיְתָה תַּמָּה מַכָּתוֹ מִתְּחִלָּתוֹ וְעַד סוֹפוֹ, לֹא נֶחְסַר עִנְוְתָנוּתוֹ וְלֹא נִשְׁתַּנְּיָת: **וְהִיא שָׁלְחָה וְגוּ׳ לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ.** וְלֹא שָׁלְחָה לוֹ לֵאמֹר מִמְּךָ אֲנִי הָרָה הֲרֵי סִימָנַיִן שֶׁלְּךָ: **וְתֵימָא לֵיהּ מֵימַר.** לְשַׁלֵּחַ אָמוֹר לוֹ שֶׁמִּמֶּנּוּ אֲנִי הָרָה וְאִלּוּ סִימָנָיו: **וְאַל יַלְבִּין כּוּ׳.** אַף זוֹ נוֹחַ הָיָה לָהּ לְשָׁרֵף וְאַל תִּלְבִּין פָּנָיו, לְפִיכָךְ שָׁלְחָה לוֹ, אִם יוֹדֶה וְיִגַּלֶּה הוּא עַצְמוֹ אֶת הַדָּבָר יִגָּלֶה, וְאִם לָאו תִּשָּׂרֵף וְלֹא תְּגַלֶּה הִיא אֶת הַדָּבָר: **בְּהַכֵּר בִּשַּׂר.** אֶל אָבִיו דָּבָר שֶׁנִּצְטַעֵר בּוֹ, וּבְהַכֵּר בִּשְׂרוּהוּ: **מִנָּא יָדַע.** שֶׁמִּמֶּנּוּ הִיא מְעֻבֶּרֶת, שֶׁמָּא אַף אֲחֵרִים בָּאוּ עָלֶיהָ: **וַיֹּאמֶר.** בַּת קוֹל אָמְרָה: **כְּבוּשִׁים.** דְּבָרִים עֲלוּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ מִלִּפְנֵי שֶׁיָּצְאוּ מִפּוּ מְלָכִים, וְאִי אֶפְשָׁר לְצֵאת אֶלָּא מִיהוּדָה דִּכְתִיב (בראשית מט) גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה. כְּבוּשִׁים – דִּבְרֵי סֵתֶר, גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ בַּהֲדֵי כְּבָשֵׁי דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לָמָּה לָךְ, בִּבְרָכוֹת (דף י.) גַּבֵּי חִזְקִיָּה: **כֵּיוָן שֶׁיֻּדְּעָה.** שֶׁיֻּדַּע בָּהּ שֶׁהִיא צַדֶּקֶת וּלְשֵׁם שָׁמַיִם נִתְכַּוְּנָה: **מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים.** מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, שֶׁנָּזִיר עוֹלָם הָיָה וּמְגַלֵּחַ אַחַת לִי״ב חֹדֶשׁ: **דְּקָרֵיב רֵישֵׁיהּ לְגַבֵּי גּוּפֵיהּ.** שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹ מְשֻׁלָּךְ רָחוֹק מִגּוּפוֹ וְקָרְבוֹ: **שֶׁלָּקַח מִקָּח רַע לְעַצְמוֹ.** וְהָכִי קָאֲמַר קְרָא, [וְאַבְשָׁלוֹם לָקַח לוֹ אֶת הַמַּצֵּבָה [הַשְּׂרָרָה] הַזֹּאת בְּחַיָּיו, וַיַּצֵּב לוֹ אֶת מַצֶּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ: **עֲצָה עֲמֻקָּה.** שֶׁל הַקָּבָּ״ה שֶׁהוּא מֶלֶךְ עוֹלָם שֶׁגָּזַר עַל דָּוִד כֵּן בְּמַעֲשֵׂה בַּת שֶׁבַע:

הגני

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

אֶלָּא "וַיַּקְרִיא", מְלַמֵּד שֶׁהִקְרִיא אַבְרָהָם אָבִינוּ לִשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ **בָּרוּךְ הוּא** בְּפֶה כָּל עוֹבֵר וְשָׁב - לימדם לקרות בשם ה׳. **כֵּיצַד**, לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן להם, **וְעָמְדוּ לְבָרְכוֹ** - להודות לו, **אָמַר לָהֶם, וְכִי מִשֶּׁלִּי אֲכַלְתֶּם**, הרי מִשֶּׁל אֱלֹהֵי **עוֹלָם אֲכַלְתֶּם**, ואם כן **הוֹדוּ וְשַׁבְּחוּ וּבָרְכוּ לְמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם** – להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם במאמרו.

הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר "וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְּתָה פָנֶיהָ", שואלת הגמרא, האם **מִשּׁוּם דְּכִסְּתָה** תמר את **פָּנֶיהָ חֲשָׁבָהּ** יהודה **לְזוֹנָה**, והרי אין דרך הזונות לכסות פניהן. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, אין פירוש הפסוק שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם הדרך, אלא שכיון **שֶׁכִּסְּתָה פָּנֶיהָ בְּבֵית חָמִיהָ** - יהודה, ולא ראה אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, **דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל כַּלָּה שֶׁהִיא צְנוּעָה בְּבֵית חָמִיהָ, זוֹכָה וְיוֹצְאִין מִמֶּנָּה מְלָכִים וּנְבִיאִים. מְנָלָן, מִתָּמָר**, שבזכות צניעותה בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבארת הגמרא, יצאו ממנה **נְבִיאִים, דִּכְתִיב** "חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ", ואף **מְלָכִים** יצאו ממנה **מִדָּוִד** שהיה מזרעה. **וְאָמַר רַבִּי לֵוִי, דָּבָר זֶה מָסוֹרֶת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, שֶׁאָמוֹץ** אבי ישעיה, **וַאֲמַצְיָה** מלך יהודה, **אַחִים הָיוּ** - היו אחים, ואמציה היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי שיצאו מתמר נביאים ומלכים.

נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר וגו׳". שואלת הגמרא, מדוע נאמר ׳**הוא מוּצֵאת**׳ שמשתמע לשון מציאה, **הִיא מִיתוּצֵאת** - שהוצאה בעל כרחה, **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה לפסוק לומר. **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, אמרה התורה ׳מוצאת׳ לדרשה, **שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּמְצְאוּ סִימָנֶיהָ** – החותם, הפתילים והמטה, שנתן לה יהודה, **בָּא סַמָּאֵל** - שר של אדום, **וְרִיחֲקָן**, כדי שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, **וּבָא גַּבְרִיאֵל וְקֵרְבָן**. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק הבא על תמר. **הֵיכָן דִּכְתִיב** – זהו שכתוב, "לַמְנַצֵּחַ עַל יוֹנַת אֵלֶם רְחֹקִים לְדָוִד מִכְתָּם", **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** - מבאר כיצד דורשים את הפסוק, ׳על יונת אלם רחוקים׳ - **שֶׁמִּשָּׁעָה שֶׁנִּתְרַחֲקוּ סִימָנֶיהָ** של תמר על ידי סמאל, **נַעֲשֵׂית** תמר **כְּיוֹנָה אִילֶּמֶת** – שלא היה בפיה מה להשיב. ׳**לְדָוִד מִכְתָּם**׳ - **שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה דָּוִד שֶׁהָיָה מָךְ** – עניו, **וְתָם** – תמים בדרכיו **לְכָל. דָּבָר אַחֵר** – ביאור אחר, נקרא "**מִכְתָּם**" לפי **שֶׁהֶחֱיָתָה מַכָּתוֹ תֻּמָּה** – שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם אצלו, מפני **שֶׁנּוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל. דָּבָר אַחֵר, "מִכְתָּם"**, שהיתה מכתו – ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו ולא נשתנתה, **שֶׁכְּשֵׁם שֶׁבְּקַטְנוּתוֹ** – לפני שמלך, **הִקְטִין** דוד **עַצְמוֹ אֵצֶל מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ** – אצל מפיבושת, כדי **לִלְמוֹד תּוֹרָה, כָּךְ** גם **בִּגְדוּלָּתוֹ**, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי שגדול ממנו.

נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "**וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לּוֹ אָנֹכִי הָרָה**", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה לשליח שיאמר ליהודה ׳לאיש אשר אלה לו׳, לרמוז לו שהרתה ממנו, **וְתֵימָא לֵיהּ מֵימַר** - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, **אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר** – בשם **רַב, וְאָמְרִי לְהּ** – יש אומרים **שֶׁאָמַר** זאת **רַב חָנָא בַּר בִּיזְנָא אָמַר** – בשם **רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, וְאָמְרִי לְהּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁיִּפֹּל עַצְמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵירוֹ בְּרַבִּים, מְנָלָן, מִתָּמָר** - שהעדיפה להישרף באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן ברמז, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף ולא תגלה את הדבר.

בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר **הַכֶּר נָא** למי החתמת והפתילים והמטה האלה, **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בְּ"הַכֶּר"** בִּישֹׁר יהודה **לְאָבִיו** דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, **בְּ"הַכֶּר"** בִּישֹׁרוּהוּ – את יהודה. ומבאר, **בְּ"הַכֶּר"** בִּישֹׁר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף "**הַכֶּר נָא הַכְּתֹנֶת בְּנֵךְ הִוא", בְּ"הַכֶּר"** בִּישֹׁרוּהוּ, שאמרה לו תמר "**הַכֶּר נָא** לְמִי החותמת ולמי הפתילים", שכשם שרימה את אביו על ידי הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נענש אף הוא שרימתה אותו תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא **את המילה "נָא", אֵין "נָא" אֶלָּא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה**. ומבארת, **שֶׁאָמְרָה** לֵיהּ תמר ליהודה, אף אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי שלא היו עדים, **בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ** – מבקשת אני ממך, שאף על פי כן, **הַכֶּר פְּנֵי בּוֹרְאֲךָ** היודע ועד בדבר, **וְאַל תַּעֲלִים עֵינֶיךָ מִמֶּנִּי**.

בפסוק הבא נאמר, "**וַיַּכֵּר** יְהוּדָה **וַיֹּאמֶר צָדְקָה מִמֶּנִּי**", **הֵיכָן** – זהו **דְּאָמַר רַב חָנִין בַּר בִּיזְנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, יוֹסֵף שֶׁקִּדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בְּסֵתֶר** – בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, **זָכָה וְהוֹסִיפוּ לוֹ אוֹת אַחַת מִשְּׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דִּכְתִיב** "**עֵדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ**", הרי שנתוספה לו האות ה׳. ואילו **יְהוּדָה, שֶׁקִּדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם בְּפַרְהֶסְיָא** - שהודה לדברי תמר ואמר ״צדקה ממני״, **זָכָה וְנִקְרָא כְּוּלּוֹ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא**. ומוסיפה הגמרא לדרוש, **כֵּיוָן** – לאחר **שֶׁהוֹדָה** יהודה **וְאָמַר** "**צָדְקָה מִמֶּנִּי", יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, אַתָּה הִצַּלְתָּ** את **תָּמָר וּשְׁנֵי בָנֶיהָ מִן הָאוּר** – מן האש, **חַייֶךָ שֶׁאֲנִי מַצִּיל בִּזְכוּתְךָ** את **שָׁלֹשׁ מִבָּנֶיךָ מִן הָאוּר, מַאן נִינְהוּ, חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה**.

לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר ׳**צָדְקָה מִמֶּנִּי**׳, שואלת הגמרא, **מְנָא יָדַע** – מהיכן ידע יהודה שממנו הרתה, שמא אף אחרים באו ומהם הרתה. ומשיבה, **שֶׁיָּצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, מִמֶּנִּי יָצְאוּ כְּבוּשִׁים** – דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.

נאמר בהמשך הפסוק, "**וְלֹא יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ**", **אָמַר שְׁמוּאֵל סָבָא, חַמּוֹהִי דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר אַמִּי**, כוונת הפסוק, **שֶׁכֵּיוָן שֶׁיָּדְעָה** – מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקת ולשם שמים נתכוונה, **שׁוּב לֹא פָּסַק מִמֶּנָּה** - לא פסק מלבוא עליה. ומביא ראיה לדבר, **שֶׁכְּתִיב הָכָא** "**וְלֹא יָסַף עוֹד לְדַעְתָּהּ" וּכְתִיב הָתָם** – במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה׳ וגו׳ **קוֹל גָּדוֹל וְלֹא יָסָף**" – וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..

שנינו במשנה, **אַבְשָׁלוֹם נִתְנָאָה בְּשַׂעְרוֹ וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן, אַבְשָׁלוֹם בְּשַׂעְרוֹ מָרֵד** – חטא, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וּבְאַבְשָׁלוֹם לֹא הָיָה אִישׁ יָפֶה וְגוּ׳ וּבְגַלְּחוֹ אֶת רֹאשׁוֹ** (וְגוּ׳), **וְהָיָה מִקֵּץ יָמִים לַיָּמִים אֲשֶׁר יָגַלַּח** – עת גילוחו היה פעם בשנה, **כִּי כָבֵד עָלָיו וְגִלָּחוֹ** – ומפני שהיה כבד עליו שערו לכן היה מגלחו, **וְשָׁקַל אֶת שְׂעַר רֹאשׁוֹ** – והיה שוקל את שער ראשו, ועלה משקלו **מָאתַיִם שְׁקָלִים בְּאֶבֶן הַמֶּלֶךְ**" – במשקל המלך. **תָּנָא**, ׳אבן המלך׳ היא **אֶבֶן שֶׁאַנְשֵׁי טִבֶּרְיָא וְאַנְשֵׁי צִיפּוֹרִי שׁוֹקְלִים בָּהּ. וּלְפִיכָךְ** – כיון שהתגאה אבשלום בשערו, נענש **וְנִתְלָה בְּשַׂעְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר** "**וַיִּקְּרֶא** – ויזדמן, **אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד, וְאַבְשָׁלוֹם רֹכֵב עַל הַפֶּרֶד, וְבָא הַפֶּרֶד** תוך כדי מרוצתו, **תַּחַת שׂוֹבֶךְ** - הסתבכות ענפי **הָאֵלָה הַגְּדוֹלָה, וְיֹאחֲז** [**וַיֶּחֱזַק**] **רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה** – ויסתבכו שערותיו של אבשלום ונאחז ראשו באלה, **וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ** – נותר תלוי באויר, **וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר תַּחְתָּיו עָבָר**", [**שֶׁקַּל סַפְסִירָא** – נטל אבשלום את חרבו, **בְּעָא לְמִיפְסְקֵיהּ** – ורצה לחתוך את שערותיו]. **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה** שהיה אבשלום תלוי בין שמים וארץ **נִבְקַע שְׁאוֹל** – נפער הגיהנם **מִתַּחְתָּיו**, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל בשאול.

הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום. כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "**וַיִּרְגַּז** – ויחרד, **הַמֶּלֶךְ, וַיַּעַל עַל עֲלִיַּת הַשַּׁעַר** – על עליית שער העיר, **וַיֵּבְךְּ, וְכֹה אָמַר בְּלֶכְתּוֹ, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי** [**אַבְשָׁלוֹם**], **מִי יִתֵּן מוּתִי אֲנִי תַחְתֶּיךָ** – הלוואי והייתי אני מת במקומך, **אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי**". ונאמר עוד שם, "**וְהַמֶּלֶךְ לָאַט** – כיסה **אֶת פָּנָיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ** בקול **גָּדוֹל, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי**", שואלת הגמרא, **הָנֵי תְּמַנְיָא "בְּנִי"** – שמונת הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", **לְמָה** - מדוע אמרם. ומישבת, **שִׁבְעָה** – שבע פעמים, **דְּאַסְקֵיהּ** – שהעלהו דוד על ידי כך **מִשִּׁבְעָה מְדוֹרֵי גֵיהִנֹּם, וְאִידָךְ** – והפעם הנוספת, **אִיכָּא דְּאָמְרִי דְּקָרִיב רֵישֵׁיהּ לְגַבֵּי גּוּפֵיהּ** – שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. **וְאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּאִיתֵיהּ לְעָלְמָא דְּאָתֵי** – שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.

נאמר בפסוק, "**וְאַבְשָׁלוֹם לָקַח וַיַּצֵּב לוֹ בְּחַיָּיו** את מצבת אשר בעמק המלך וגו׳", שואלת הגמרא, **מַאי** "**לָקַח", אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ **שֶׁלָּקַח** אבשלום **מִקָּח רַע לְעַצְמוֹ**. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף הפסוק, "**אֶת מַצֵּבֶת אֲשֶׁר בְּעֵמֶק הַמֶּלֶךְ וְגוּ׳", אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָא**, "בעמק המלך" היינו **בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל מַלְכוֹ שֶׁל עוֹלָם,**

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דִּכְתִיב "הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ", וכוונת הפסוק, שאבשלום לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע, שנאמר לו "הנני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה וקיימה, וגרם לאותה רעה שתיקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע שלקח לעצמו.

כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר, כעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, "וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֲמֶק חֶבְרוֹן", אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, מהו 'מעמק חברון', בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק – אברהם, שֶׁקָּבוּר בְּחֶבְרוֹן. דִּכְתִיב – בברית בין הבתרים, שאמר הקב"ה לאברהם, "יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בארץ לא להם וגו'", ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כִּי אָמַר אֵין לִי בֵן", שואלת הגמרא, וְלֹא הָווּ לֵיהּ בְּנֵי - האם לא היו לאבשלום בנים, וְהָכְתִיב "וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלֹשָׁה בָנִים וּבַת אַחַת". מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, אין הכוונה שלא היו לו בנים, אלא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בֵּן הָגוּן – ראוי לְמַלְכוּת, ולכן חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רַב חִסְדָּא אָמַר, מיישב באופן אחר, גְּמִירֵי – מסורת בידינו מרבותינו, שכָּל הַשּׁוֹרֵף את תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, נענש במדה כנגד מדה וְאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ, וְאִיהוּ – אבשלום, קָלֵיהּ לְרִיוֹאָב – שרף את תבואתו של יואב, דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו רְאוּ חֶלְקַת יוֹאָב אֶל יָדִי וְלוֹ שָׁם שְׂעֹרִים לְכוּ וְהַצִּיתוּהָ בָאֵשׁ, וַיַּצִּתוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם אֶת הַחֶלְקָה בָּאֵשׁ", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.

שנינו במשנה וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה מְרֻבֶּה וְכוּ', שאף לענין הטובה, במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת הגמרא, מִי דָּמֵי – האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמדד לה, הרי הָתָם – מה שהמתינה למשה, חֲדָא שַׁעְתָּא – היה שעה אחת, ואילו הָכָא – ההמתנה שהמתינו לה בעת שנצטרעה, היתה שִׁבְעָה יוֹמֵי, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצת הגמרא, אָמַר אַבָּיֵי, אֵימָא – יש לבאר את המשנה, שׁוּלְעִנְיַן הַטּוֹבָה אֵינוֹ כֵּן – אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא ביותר ממה שמדד. אָמַר לֵיהּ רָבָא לאביי, הָא וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה קָתָנֵי, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין הטובה. אֶלָּא אָמַר רָבָא – מיישב באופן אחר, הָכִי קָתָנֵי, וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה - דִּבְאוֹתָהּ מִדָּה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי הטובה, וּלְעוֹלָם מִדָּה טוֹבָה מְרוּבָה מִמִּדַּת פּוּרְעָנוּת, אולם אין זה דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.

נאמר לגבי מרים "וַתֵּצֶא אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק", אָמַר רַבִּי יִצְחָק, פָּסוּק זֶה כּוּלּוֹ – כל מילה בו, עַל שֵׁם שְׁכִינָה נֶאֱמַר, שהשכינה הנקראת אחות לישראל – כיון שמצוייה עמהם בגלות, היתה ניצבת שם. מצינו לגבי השכינה את המילה 'וַתֵּצֶא', דִּכְתִיב "וַיָּבֹא ה' וַיִּתְיַצֵּב וְגוֹ'". 'אֲחוֹתוֹ', דִּכְתִיב "אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ". 'מֵרָחוֹק', דִּכְתִיב "מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי". 'לָדַעַת', דִּכְתִיב "כִּי אֵל דֵּעוֹת ה'". 'מַה', דִּכְתִיב "מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ". 'יַעֲשֶׂה', דִּכְתִיב "כִּי לֹא יַעֲשֶׂה [ה'] אֱלֹהִים דָּבָר". 'לוֹ', דִּכְתִיב "וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם".

הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל במצרים. "וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ וְגוֹ'". נחלקו רַב וּשְׁמוּאֵל בביאור כוונת הפסוק, חַד אָמַר, חָדָשׁ מַמָּשׁ – התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש במצרים, וְחַד אָמַר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים, אלא שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ גְּזֵירוֹתָיו – שחידש גזירות ופורעניות עליהם. ומבארת הגמרא, מַאן דְּאָמַר חָדָשׁ מַמָּשׁ, למד זאת מדִּכְתִיב 'חָדָשׁ', וכפשוטו של מקרא. וּמַאן דְּאָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ גְּזֵירוֹתָיו, נימוקו הוא דְּלֹא כְּתִיב וַיָּמָת מלך מצרים וַיִּמְלֹךְ תחתיו אחר, ולכן משמע שהיה זה אותו מלך. ואף שנאמר "אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף", ואם היה זה אותו מלך, איך לא הכירוהו, הביאור שם הוא דַּהֲוָה דָּמֵי כְּמַאן דְּלֹא יָדַע לֵיהּ כְּלָל – שמגזרותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את כל הטובה שעשה יוסף למצרים.

"וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". תָּנָא, הוּא – פרעה, הִתְחִיל בְּעֵצָה של השיעבוד תְּחִילָּה, לְפִיכָךְ לָקָה הוא תְּחִילָּה. ומבארת הגמרא, הוּא הִתְחִיל בְּעֵצָה תְּחִילָּה, דִּכְתִיב "וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ", לְפִיכָךְ לָקָה תְּחִילָּה, כְּדִכְתִיב "וּבְכָה וּבְעַמְּךָ וּבְכָל עֲבָדֶיךָ יעלו הצפרדעים" – הרי שהתחילה המכה בו.

"הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ", שואלת הגמרא, לְהֵם מִיבְּעֵי לֵיהּ, שהרי דיבר על כללות עם ישראל. ומשיבה, אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אמר פרעה ליועציו, בֹּאוּ וְנֶחְכַּם לְמוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הקב"ה, לבקש חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנהרוג את ישראל. אמרו, כַּמָּה נְדוּנֵם - באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם נְדוּנֵם בָּאֵשׁ, כְּתִיב "כִּי הִנֵּה ה' בָּאֵשׁ יָבוֹא" וכְתִיב "כִּי בָאֵשׁ ה' נִשְׁפָּט וְגוֹ'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם בְּחֶרֶב, כְּתִיב ["וּבְחַרְבוֹ אֶת כָּל בָּשָׂר"]. אֶלָּא בּוֹאוּ וּנְדוּנֵם בַּמַּיִם – נשליכם ליאור, שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אשר נשבעתי מעבור מי נח וְגוֹ'", וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין, שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵינוֹ מֵבִיא מבול, אֲבָל עַל אוּמָּה אַחַת הוּא מֵבִיא, ואם כן יוכל להענישם במים. אִי נַמִּי - אף אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלא שהוּא אֵינוֹ מֵבִיא, אֲבָל הֵן עצמם בָּאִין וְנוֹפְלִין בְּתוֹכוֹ – בתוך המים, ודבר זה אינו כלול בשבועה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר – שנענשו במים, כמו שכתוב "וּמִצְרַיִם נָסִים לְקִרְאָתוֹ". וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב "כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם", 'זדו' הוא מלשון בישול, כלומר, שבַּקְּדֵירָה שֶׁבִּישְׁלוּ המצרים, שדנו את ישראל בהשלכת בניהם ליאור, בָּהּ נִתְבַּשְּׁלוּ הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה. שואלת הגמרא, מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי – מהיכן משמע לרבי אלעזר ש'זדו' לִישָׁנָא דִּקְדֵירָה הוּא, ומשיבה, דִּכְתִיב "וַיָּזֵד יַעֲקֹב נָזִיד" – שיבשל יעקב תבשיל בקדרה.

כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיען של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.

אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי סִימַאי, שִׁלְשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֵצָה של 'הבה נתחכמה לו', והם, בִּלְעָם וְאִיּוֹב וְיִתְרוֹ. בִּלְעָם שֶׁיָּעַץ לדונם במים, נֶהֱרַג. אִיּוֹב שֶׁשָּׁתַק ולא מחה, נִיסּוֹן בְּיִסּוּרִין. יִתְרוֹ שֶׁבָּרַח, ולא רצה לייעץ לעשות רע לישראל, זָכוּ מִבְּנֵי בָנָיו שֶׁיָּשְׁבוּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשְׁפָּחוֹת סֹפְרִים – חכמים בתורה, יוֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ – תלמידי יעבץ שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תִּרְעָתִים – על שם ששמעו תרועה בהר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי ירושלים, שִׁמְעָתִים – ששמעו מצות אביהם, (סוּכָתִים) [שׁוּכָתִים] – שהיו יושבים בסוכות, הֵמָּה הַקֵּינִים – הם בני הקיני, הַבָּאִים מֵחֲמַת אֲבִי בֵית רֵכָב" - שנולדו מחמת, שהיה מבית רכב. וּכְתִיב "וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה וְגוֹ'", הרי שהקיני הם בניו של יתרו, וקראם הנביא "משפחת סופרים", דהיינו סנהדרין, וכן "תרעתים", דהיינו זקני שער.

חוזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ", שואלת הגמרא, וְעָלִינוּ מִיבְּעֵי לֵיהּ, שהרי פחדם של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם. מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא, כְּאָדָם שֶׁמְּקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ וְתוֹלֶה את קִלְלָתוֹ בַּחֲבֵירוֹ – שהתכוונו אכן שהם עצמם יצטרכו לעלות, אלא שאמרו כן על ישראל.

"וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים", שואלת הגמרא, עֲלֵיהֶם מִיבְּעֵי לֵיהּ – שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תָּנָא דְּבֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, 'וישימו עליו' – היינו על פרעה, מְלַמֵּד שֶׁהֱכִיאוּ מַלְבֵּן – דפוס שבו מייצרים את הלבנים, וְתָלוּ לוֹ לְפַרְעֹה בְּצִוָּארוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְהֶם אִיסְטְנִים אָנִי – מפונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אָמְרוּ לוֹ כְּלוּם אִיסְטְנִים אַתָּה יוֹתֵר מִפַּרְעֹה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה זו מוסיפה הגמרא לדרוש, 'שָׂרֵי מִסִּים' - דָּבָר שֶׁמֵּשִׁים (לְבֵנִים), המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה. כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם", [עַנּוֹתָם מִיבְּעֵי לֵיהּ], אלא יש לבאר, לְמַעַן עַנּוֹתוֹ - לְפַרְעֹה - בְּסִבְלוֹתָם דְּיִשְׂרָאֵל – המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל יטו שכמם לסבול ולעבוד.

המשך בעמוד קע

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יא עמוד א

רש״י

הִנְנִי מֵקִים וְגו׳. הִצִּיב אַבְשָׁלוֹם אוֹתָהּ מַצֶּבֶת דְּבָרָיו שֶׁל הַקָּבָּ״ה בְּדִכְתִיב לְעוֹלָם ה׳ דְּבָרְךָ נִצָּב (תְּהִלִּים קיט). וַיִּקְרָא לְמַצֶּבֶת עַל שְׁמוֹ, גֶּרֶם לְאוֹתָהּ רָעָה שֶׁתִּקָּרֵא עַל שְׁמוֹ. וַיִּקְרָא לָהּ יַד אַבְשָׁלוֹם, כָּךְ הִיא נִקְרֵאת: **וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן.** בְּיוֹסֵף מִשְּׁתָעֵי קְרָא, בְּשֶׁשְּׁלָחוֹ יַעֲקֹב אֲצֶל אָחָיו, וְהוּא תְּחִלַּת סֵבֶת יְרִידַת יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם: **שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁקְּבוּר בְּחֶבְרוֹן.** אַבְרָהָם: **אֵינוֹ כֵּן.** דְּיוֹתֵר מִמִּדָּה שֶׁהוּא מוֹדֵד מוֹדְדִים לוֹ: **דְּבָאוֹתָהּ מִדָּה.** דוּגְמָא מֵעֵין אוֹתוֹ עִנְיָן. וּמִיהוּ יוֹתֵר מִמִّדָּה שֶׁעָשָׂה מִשְׁתַּלֵּם, דְּמִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה בְּתִשְׁלוּמִין מִמִּדַּת פּוּרְעָנוּת: **אֱמוֹר לַחֲכָמָה.** שֶׁהִיא אֲצֶל הַקָּבָּ״ה וּמִפִּיו, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי ה׳ יִתֵּן חָכְמָה מִפִּיו דַּעַת וּתְבוּנָה (מִשְׁלֵי ב:) **דְּלֹא כְתִיב וַיָּמָת.** מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּמְלוֹךְ תַּחְתָּיו אַחֵר: **וְנִתְחַכֵּם לְמוֹשִׁיעָן.** לְבַקֵּשׁ לָנוּ חָכְמָה כְּנֶגְדּוֹ: **כַּמָּה נְדוּנֶם.** שֶׁלֹּא יוּכַל לָדוּן אוֹתָנוּ בוֹ, שֶׁיְּדַּנְנוּ מִדְּרָכָיו שֶׁמִּדָּד מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה לְדוֹר הַמַּבּוּל וּלְאַנְשֵׁי סְדוֹם: **כִּי כְּאֵשׁ ה׳ נִשְׁפָּט.** וְכֵן יָשִׁיב לָנוּ גְּמוּל: **שֶׁבָּשָׁלוּ.** לְשׁוֹן וַיָּזֵד יַעֲקֹב נָזִיד (בְּרֵאשִׁית כה:): **בְּאוֹתָהּ עֵצָה.** דְּנִתְחַכְּמָה לוֹ: **יוֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ.** תַּלְמִידֵי יַעְבֵּץ, אָדָם גָּדוֹל בְּתוֹרָה הָיָה כְּדִכְתִיב (דה״א ד) וַיִּקְרָא יַעְבֵּץ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל [לֵאמֹר] אִם בָּרֵךְ תְּבָרְכֵנִי בְּתוֹרָה וְהִרְבִּיתָ אֶת גְּבוּלִי בְּתַלְמִידִים וְגו׳ וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶת אֲשֶׁר שָׁאָל (קְמוּבֵּיר טז.): **תִּרְעָתַיִם.** מְפֹרָשׁ בְּסִפְרֵי, שֶׁשָּׁמְעוּ תִּרוּעָה בְּהַר סִינַי. ל״א תִּרְעָתַיִם עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם: **שִׁמְעָתַיִם.** שֶׁשָּׁמְעוּ מִצּוֹת אֲבִיהֶם, דְּבִנְבִי יוֹנָדָב בֶּן רֵכָב מִשְּׁתָעֵי קְרָא, וְהֵם הָיוּ מִבְּנֵי בָּנָיו שֶׁל יִתְרוֹ כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל הַמָּה הַקֵּינִים: **סוֹכָתִים.** עַל שֵׁם שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּסֻכּוֹת כְּדִכְתִיב (יְרֵמְיָה לה) וַיָּשֶׁב בָּאֳהָלִים, וְקָרֵי לְהוּ מִשְׁפַּחַת סוֹפְרִים דְּהַיְינוּ סַנְהֶדְרִין, וְכֵן תִּרְעָתַיִם זִקְנֵי שַׁעַר: **וְעָלֵינוּ מִן הָאָרֶץ מִבְּעֵי לֵיהּ.** יְגָרְשׁוּנוּ מִן הָאָרֶץ, מַאי וְעָלָה, הֲלָזֶאי וִירֵאִים מִפָּנֶיהָם: **מַלְבֵּן.** כְּמִין דְּפוּס שֶׁבּוֹ עוֹשִׂין הַלְּבֵנִים שֶׁמְּמַלְּאִין אוֹתוֹ טִיט וּמַחֲלִיקִין אוֹתוֹ וְהִיא הַלְּבֵנָה: **וְתָלוּ לוֹ לְפַרְעֹה.** דַּעֲלֵיהּ קָאֵי קְרָא וּמִנֵּיהּ סָלִיק, וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ וְגו׳ הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ וְגו׳ וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים: **אִסְטְנִים.** מִפְּנָק וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה: **שָׂרֵי מִסִּים.** דָּבָר שֶׁמֻּשִׂים רִדּוּי שֶׁל שׁוּמָה שֶׁמַּרְגִּילִין וּמִשְׂתַּמְּשִׁים לַעֲבוֹדָה, אוֹתוֹ מַלְבֵּן שֶׁתָּלוּ לוֹ הָיָה לְיִשְׂרָאֵל רִדּוּי שֶׁל הַשְּׁמָה: **לְמַעַן עַנּוֹתוֹ לְפַרְעֹה.** בִּשְׁבִיל סִבְלוֹתָם דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּטּוּ שֶׁכֵּם לְסִבּוֹל: **שֶׁמְּסַכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן.** שֶׁעַל יְדֵי אוֹתָן הָעֳרָיִם וְאוֹתָהּ עֲבוֹדָה נִסְתַּכְּנוּ מִצְרַיִם לִטְבֹּעַ בַּיָּם: **שֶׁמְּסַכְּנוֹת.** מִדְּלִדְּלוֹת כְּדִכְתִיב וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרַיִם, וּבִשְׁבִיל עֲבוֹדָה זוֹ אֵירַע לָהֶן. וּלְהַאי לִשְׁנָא לֹא גָּרְסִינָן דְּאָמַר מַר בִּיבְמוֹת כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן. וּמַאן דְּגָרִיס לָהּ מִתְרַגְּמִינָן לְהַרְּ דְּרַב וּשְׁמוּאֵל נַמֵּי אַכָּל בְּנָיִנִים שֶׁל כָּל אָדָם מְסַכְּנוֹת, פְּעָמִים שֶׁנּוֹפֵל מֵהַבִּנְיָן וּמֵת. מְמַסְכְּנוֹת, שֶׁמַּבִּיא אֶת הָאָדָם לִידֵי עֲנִיּוּת. דְּאָמַר מַר כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן. **רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן מִתְרוֹסֵס.** כְּשֶׁהָיוּ בוֹנִין קָצָת הָיָה מִתְרוֹסֵס וְנוֹפֵל, וְחוֹזְרִין וּבוֹנִין וְהוּא נוֹפֵל: **פִּי הַתְּהוֹם בּוֹלְעוֹ.** נִבְלַע בָּאָרֶץ: **רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְכַשַּׁרְתָּן.** לְיִשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לְמִצְרַיִם אֵין מוֹעִיל לָכֶם, כֵּן יִרְבֶּה תָּמִיד וְכֵן יִפְרֹץ: **וְקוֹצוֹ הָיָה דּוֹמֶה לָהֶן.** כְּאִלּוּ עֵינֵיהֶם וְגוּפָם מְלֵאִים קוֹצִים בְּרֹאוֹתָם אֶת יִשְׂרָאֵל פָּרִים וְרַבִּים:

תוספות

ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא״ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה (דברים לב) גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה (ויקרא כו) וי״ל דעדיין גבי מדת פורענות מיירי [ב]רדיפה ולא [ב]הריגה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. מספר הישר:

מרים המתינה למשה שעה אחת. לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי והא במרגלים נפרע מהם יום לשנה יום לשנה אם כן הייתה מרובה מדת פורענות ממדה טובה של מרים ועוד בפ״ק דחגיגה (דף ה:) דדרש רבי יוחנן אותי יום יום ידרושון שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד כאילו עוסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (במדבר יד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ מ׳ יום וגו׳ אלמא דכי הדדי נינהו: שהיתה

דִּכְתִיב ׳הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ׳, כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר, ׳וַיִּשְׁלָחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן׳, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּא, בְּעֵצָה עֲמוּקָה שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁקְּבוּר בְּחֶבְרוֹן, דִּכְתִיב ׳יָדוֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ׳. ׳כִּי אָמַר אֵין לִי בֵן׳ וְלֹא הָווּ לֵיהּ בָּנִי, וְהָכְתִיב ׳וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם שְׁלֹשָׁה בָנִים וּבַת אַחַת׳. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בֵּן הָגוּן לְמַלְכוּת. רַב חִסְדָּא אָמַר, גְּמִירֵי, כָּל הַשּׁוֹרֵף תְּבוּאָתוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, אֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ, וְאִיהוּ קַלְיֵיהּ לְדִיוֹאָב, דִּכְתִיב ׳וַיֹּאמֶר אֶל עֲבָדָיו רְאוּ חֶלְקַת יוֹאָב אֶל יָדִי וְלוֹ שָׁם שְׂעֹרִים לְכוּ וְהַצִּיתוּהָ בָאֵשׁ, וַיַּצִּתוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם אֶת הַחֶלְקָה בָּאֵשׁ׳: וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה מְרֻבָּה וְכוּ׳: מִי דָּמֵי, הָתָם חָדָא שַׁעְתָּא, הָכָא שִׁבְעָה יוֹמֵי. אָמַר אַבַּיֵי, אֵימָא, וּלְעִנְיַן הַטּוֹבָה אֵינוֹ כֵּן. אָמַר לֵיהּ רָבָא, הָא וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה קָתָנֵי, אֶלָּא אָמַר רָבָא הָכִי קָתָנֵי, וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה, דִּבְאוֹתָהּ מִדָּה, וּלְעוֹלָם מִדָּה טוֹבָה מְרוּבָּה מִמִּדַּת פּוּרְעָנוּת. ׳וַתֵּתַצֵּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק׳ אָמַר רַבִּי יִצְחָק, פָּסוּק זֶה כּוּלּוֹ עַל שֵׁם שְׁכִינָה נֶאֱמַר, ׳וַתֵּתַצֵּב׳, דִּכְתִיב ׳וַיָּבֹא ה׳ וַיִּתְיַצֵּב וְגו׳״. ׳אֲחוֹתוֹ׳, דִּכְתִיב ׳אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ׳. ׳מֵרָחוֹק׳, דִּכְתִיב ׳מֵרָחוֹק ה׳ נִרְאָה לִי׳. ׳לָדַעַת׳, דִּכְתִיב ׳כִּי אֵל דֵּעוֹת ה״. ׳מַה׳, דִּכְתִיב ׳מָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ׳. ׳מַעֲשֶׂה׳, דִּכְתִיב ׳כִּי לֹא יַעֲשֶׂה [ה׳] אֱלֹהִים דָּבָר׳. ׳לוֹ׳, דִּכְתִיב ׳וַיִּקְרָא לוֹ ה׳ שָׁלוֹם׳: ׳וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ וְגו׳״ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר חָדָשׁ מַמָּשׁ וְחַד אָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשוּ גְּזֵירוֹתָיו. מַאן דְּאָמַר חָדָשׁ מַמָּשׁ, דִּכְתִיב ׳חָדָשׁ׳, וּמַאן דְּאָמַר שֶׁנִּתְחַדְּשוּ גְּזֵירוֹתָיו, דְּלֹא כְתִיב ׳וַיָּמָת׳ וַיִּמְלֹךְ׳. ׳אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף׳, דַּהֲוָה דָּמֵי כְּמַאן דְּלֹא יָדַע לֵיהּ כְּלָל. ׳וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ תָּנָא, הוּא הִתְחִיל בְּעֵצָה תְּחִילָה, לְפִיכָךְ לָקָה תְּחִילָה. הוּא הִתְחִיל בְּעֵצָה תְּחִילָה, דִּכְתִיב ׳וַיֹּאמֶר אֶל עַמּוֹ׳, לְפִיכָךְ לָקָה תְּחִילָה, דִּכְתִיב ׳וּבְכָה וּבְכָל עֲבָדֶיךָ׳. ׳הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ׳, לָהֶם מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, בֹּאוּ וְנָחְכֹּם לְמוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. בְּמָה נְדוּנֵם, נְדוּנֵם בָּאֵשׁ, כְּתִיב ׳כִּי הִנֵּה ה׳ בָּאֵשׁ יָבוֹא׳ וּכְתִיב ׳כִּי בָאֵשׁ ה׳ נִשְׁפָּט וְגו׳״. בְּחֶרֶב, כְּתִיב [׳וּכְחַרְבּוֹ אֶת כָּל בָּשָׂר׳]. אֶלָּא בּוֹאוּ וּנְדוּנֵם בַּמַּיִם, שֶׁכְּבָר נִשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא מַבּוּל לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי וְגו׳״, וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין, שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵינוֹ מֵבִיא, אֲבָל עַל אוּמָּה אַחַת הוּא מֵבִיא. אִי נַמִּי, הוּא אֵינוֹ מֵבִיא אֲבָל הֵן בָּאִין וְנוֹפְלִין בְּתוֹכוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר ׳וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ׳, וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב ׳כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם׳ בַּקְּדֵירָה שֶׁבִּישְׁלוּ בָהּ נִתְבַּשְּׁלוּ. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי ׳זָדוּ׳ לִישְׁנָא דִּקְדֵירָה הוּא, דִּכְתִיב ׳וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד׳. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי סִימַאי, שְׁלֹשָׁה הָיוּ בְּאוֹתָהּ עֵצָה, בִּלְעָם וְאִיּוֹב וְיִתְרוֹ. בִּלְעָם שֶׁיָּעַץ נֶהֱרַג, אִיּוֹב שֶׁשָּׁתַק, נִידּוֹן בְּיִסּוּרִין. יִתְרוֹ שֶׁבָּרַח, זָכוּ מִבְּנֵי בָּנָיו שֶׁיָּשְׁבוּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּמִשְׁפְּחוֹת סֹפְרִים יוֹשְׁבֵי יַעְבֵּץ תִּרְעָתַיִם שִׁמְעָתַיִם (סוֹכָתִים) [שׁוֹכָתִים] הֵמָּה הַקֵּינִים הַבָּאִים מֵחַמַּת אָבִי בֵית רֵכָב׳, וּכְתִיב ׳וּבְנֵי קֵינִי חֹתֵן מֹשֶׁה וְגו׳״: ׳וְנִלְחַם בְּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ׳ וְעָלֵינוּ מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא, כְּאָדָם שֶׁמְּקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ וְתוֹלֶה קִלְלָתוֹ בַּחֲבֵירוֹ. ׳וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים׳ עֲלֵיהֶם מִיבְּעֵי לֵיהּ, תָּנָא דְּבֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, מְלַמֵּד שֶׁהֵבִיאוּ מַלְבֵּן וְתָלוּ לוֹ לְפַרְעֹה בְּצַוָּארוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לָהֶם אִיסְטְנִים אֲנִי, אָמְרוּ לוֹ כְּלוּם אִיסְטְנִים אַתָּה יוֹתֵר מִפַּרְעֹה. ׳שָׂרֵי מִסִּים׳ - דָּבָר שֶׁמֻּשִׂים (לְבֵנִים). ׳לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם׳ [עַנּוֹתָם מִיבְּעֵי לֵיהּ], לְמַעַן עַנּוֹתוֹ לְפַרְעֹה בְּסִבְלוֹתָם דְּיִשְׂרָאֵל. ׳וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה׳ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר שֶׁמְּסַכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן וְחַד אָמַר שֶׁמְּמַסְכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן. דְּאָמַר מַר, כָּל הָעוֹסֵק בְּבִנְיָן מִתְמַסְכֵּן. ׳אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס׳ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר פִּיתוֹם שְׁמָהּ וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רַעַמְסֵס, שֶׁרִאשׁוֹן רִאשׁוֹן מִתְרוֹסֵס. וְחַד אָמַר רַעַמְסֵס שְׁמָהּ וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ פִּיתוֹם, שֶׁרִאשׁוֹן רִאשׁוֹן פִּי תְּהוֹם בּוֹלְעוֹ. ׳וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ׳: כֵּן רַבּוּ וְכֵן פָּרְצוּ מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְכַשַּׁרְתָּן, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ׳: ׳וַיָּקוּצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׳ מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ דּוֹמִין בְּעֵינֵיהֶם כְּקוֹצִים. ׳וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בפרך

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יא עמוד ב

תוספות

בְּפֶרֶךְ בְּפֶה רַךְ. מְשֻׁכּוּם בִּדְבָרִים וּבְשֶׁקֶר עַד שֶׁהִרְגִּילוּם לַעֲבוֹדָה: **בְּפְרִיכָה.** בְּשִׁבְרוֹן גּוּף וּמִתְנַיִם וְחֻזְקָה: **הַ״נ בְּעַבּוֹדָה קָשָׁה אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַ׳ יוֹנָתָן שֶׁהָיוּ מַחֲלִיפִין זְכוּ.** וְזוּ הִיא קָשָׁה, שֶׁלֹּא הָיוּ רְגִילִים בְּכָךְ: **וּלְמַאן דְּאָמַר.** בְּפֶרֶךְ קַמָּא בְּפֶה רַךְ, הַאי בְּפֶרֶךְ בִּדְבָרָא וַדַּאי פְּרִיכָה הִיא דְּהַכְּתִיב וַיְמָרְרוּ: **וְשׁוֹפְתוֹת.** כְּשֶׁמּוֹשִׁיבִין הַסִּיר עַל גַּבֵּי כִּירָה קָרֵי לַהּ שִׁפּוֹרֶת: **אַחַת שֶׁל חֵמִין.** לְרִתּוּחַ רַגְלֵי בַּעֲלֵיהֶן בַּשָּׂדֶה: **בֵּין שְׁפָתָיִם.** בֵּין מִצְרֵי הַשָּׂדוֹת, מְקוֹמוֹת צְנוּעִין. מַצָּר גְּבוּל הַשָּׂדֶה גָּבֹהַּ מִכָּאן וְחָבֵרוֹ מִכָּאן וְחָרִיץ בְּאֶמְצַע: **יוֹנָה.** יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר יוֹנָתִי תַּמָּתִי (שִׁיר ו׳): **עוֹרַרְתִּיךָ.** לְצֵאת מִמְּעֵי אִמְּךָ: **חִבַּלְתִּךָ.** לְשׁוֹן חֲבָלִי יוֹלֵדָה (הוֹשֵׁעַ י״ג): **מְנַקֵּר.** מְנַקֵּה: **מְשַׁפֵּר.** כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין לְתִינוֹקוֹת לְיַשֵּׁב אֶת אִבְרֵיהֶם וּלְתַקְּנָן, שֶׁנִּתְקַנּוּ מִצַּעַר הַלֵּידָה: **לֹא כָרַת שֶׁשָּׁךְ.** לֹא הָיָה לָךְ מִיַּלֶּדֶת לְחַתּוֹךְ טִבּוּר הַוָּלָד: **לְמִשְׁעֵי.** לְהַחֲלִיק בָּשָׂר, כְּמוֹ חֶלְקַת צַוָּארִיו (בְּרֵאשִׁית כ״ז) שְׁעִיעוּת: **עֲגוּלִין.** בְּעֵין כִּכַּר עָגוֹל: נַעֲשָׂה לְהַן נַס: **רְכָבָה בְּצֶמֶח הַשָּׂדֶה.** גְּדֵלִים מִן הָאָרֶץ כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה: **וַתְּבֹאִי.** לְבֵית אֲבִיךָ: **הֵם הִכִּירוּהוּ.** שֶׁרָאוּ שְׁכִינָתוֹ בְּבָר: **זֶה אֵלִי.** שֶׁרָאִיתִי בְּבָר: **אֱלֹהֵי אָבִי.** בַּת עַמִּינָדָב אִשְׁתּוֹ שֶׁל אַהֲרֹן: **שֶׁהָיְתָה פּוֹעָה לַזֹּלֶד.** מְשַׁעֲשַׁעַת אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ שִׂמְשׂוּחֲקִים לְתִינוֹקוֹת בִּדְבָרִים עֲרֵבִים לְשַׁעֲשֻׁעִים: **פּוֹעָה.** צוֹעֶקֶת, כְּמוֹ כַּיּוֹלֶדָה אֶפְעֶה (יְשַׁעְיָהוּ מ״ב): הַ״ג וּרְאִיתֶן עַל הָאָבְנַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן סִימָן גָּדוֹל מֵסֵר לָהֶן, בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת לַיֶּלֶד יְרֵכוֹתֶיהָ מִצְטַנְּנוֹת כַּאֲבָנִים. ד״א עַל הָאָבְנַיִם כְּדִכְתִיב וְאָרַד בֵּית הַיּוֹצֵר וְגוֹ׳ מַה יּוֹצֵר זֶה יָרֵךְ מִכָּאן כּוֹ׳: **סִימָן גָּדוֹל.** שֶׁלֹּא הִטְלָנוּהָ הָאֵם וְתִחְבִּיאֻנוּ וְתֹאמַר נֵפֶל הָיָה, זֶה לָכֶם הַסִּימָן שֶׁל לֵידָה, וְאָז תִּטְלוּהוּ וְתַדְרְגוּהוּ. ד״א לְהָכִי קָרֵי לֵיהּ לְמִשְׁבַּר שֶׁל אִשָּׁה אֲבָנִים, כְּדִכְתִיב גַּבֵּי יוֹצֵר כְּלֵי חֶרֶס אֲבָנִים, וְאִשָּׁה נַמִּי לְיוֹצֵר דַּמְיָא: **סַדָּן.** עֵץ עָב שֶׁעָלָיו יוֹשֵׁב וּמְגַלְגֵּל הַבַּצִּים לַעֲשׂוֹתָן בְּדִפּוּס הַכֵּלִי לְפִי גָּדְלוֹ וְקָטְנוֹ: **סִימָן גָּדוֹל מָסַר לָהֶם.** וּרְאִיתֶן עַל הָאָבְנַיִם אִם בֵּן הוּא, שֶׁם אַתֶּן יְכוֹלוֹת לִרְאוֹת מִיָּד אִם בֵּן הוּא בְּלֹא שׁוּם הִגְבָּהָה: **בֵּן פָּנָיו לְמִטָּה.** כְּדֶרֶךְ תִּשְׁמִישׁוֹ: **בַּת פָּנֶיהָ לְמַעְלָה.** כְּדֶרֶךְ תִּשְׁמִישְׁתָּהּ. וְהָכִי מְפָרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (קוּף לֹא.): **אֲלֵיהֶן.** מִשֶּׁמַע עַל עִסְקֵי בִּיאָה, לְשׁוֹן וַיָּבֹא אֵלֶיהָ (בְּרֵאשִׁית כ״ט): **וַתְּחַיֶּיָן.** הָוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְלֹא הֲמִיתוּ הַיְלָדִים, וְתִחַיֶּיָן מִשֶּׁמַע שֶׁהָיוּ מְסִיְּעִין לְהַחֲיוֹתָן, שֶׁהָיוּ טוֹמְנוֹת אוֹתָן בְּבָתֵּיהֶן וּמְגַדְּלוֹת אוֹתָם: **אִי נַיְמָא חָיוֹת מַמָּשׁ.** מִיַּלְדוֹת: **כְּחָיָה נִמְשָׁלָה.** וְחַיַּת הַשָּׂדֶה אֵינָהּ צְרִיכָה לְמִיַּלֶּדֶת: **דִּכְתִיב בֵּיהּ כְּתִיב בֵּיהּ.** מִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם בְּהֵמָה וְחַיָּה הֲרֵי כְּתִיב בּוֹ, וְשֶׁאֵין כְּתִיב בּוֹ הֲרֵי כְּתִיב בְּכָל כִּנּוּיֵיהֶן יַחַד, מָה אִמָּךְ לְבִיָּא בֵּין אֲרָיוֹת רְבָצָה. אִמָּךְ, כִּנֶּסֶת יִשְׂרָאֵל כְּלָלָהּ נִקְרֵאת לְבִיאָה: **אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה.** שֶׁיָּצְאוּ מִיּוֹכֶבֶד: **וַתָּמֹת עֲזוּבָה אִשֶּׁת כָּלֵב.** וְהִיא מִרְיָם, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לָמָּה נִקְרֵאת שְׁמָהּ עֲזוּבָה. וְהַאי וַתָּמֹת שֶׁנִּצְטָרְעָה: **וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרָת.** לְאַחַר שֶׁנִּתְרַפְּאַת חָזַר וּלְקָחָהּ לוֹ, אִלְמָא אֶפְרָת קְרֵי מִרְיָם, וּכְתִיב בְּדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי: **וְכָלֵב בֶּן חֶצְרוֹן.** פְּסוּק הוּא בְּדִבְרֵי הַיָּמִים: **בֶּן יְפֻנֶּה בֵּן שֶׁנִּפְנָה מֵעֲצַת מְרַגְּלִים.** תַּרּוּצָא הוּא דְּקָא מְתָרֵץ, לְעוֹלָם בֶּן חֶצְרוֹן הוּא וְלָמָּה נִקְרָא בֶּן יְפֻנֶּה עַל שֵׁם מַעֲשָׂיו: הַ״ג וְאַכַּתִּי בֶּן קְנַז הוּא: **חוֹרְגוֹ דִּקְנַז.** בֶּן אִשְׁתּוֹ שֶׁל קְנַז הָיְתָה כָּלֵב, וְנִמְצָא עָתְנִיאֵל אָחִיו מֵאִמּוֹ: דיקא

רש״י

1 **שהיתה** פועה לולד. פירש רבינו חננאל לוחשת לחישה ויוצא הולד כמו שערשים אלו עכשיו באזני האשה אחרים

1 בְּפֶרֶךְ׳ רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר בְּפֶה רַךְ, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי
2 אָמַר בִּפְרִיכָה. ׳וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר
3 וּבִלְבֵנִים וְגוֹ׳״ אָמַר רָבָא, בַּתְּחִילָּה ׳בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים׳
4 וּלְבַסּוֹף ׳וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה׳. ׳אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ׳ אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר
5 נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, שֶׁהָיוּ מַחֲלִיפִין מְלֶאכֶת אֲנָשִׁים לְנָשִׁים וּמְלֶאכֶת נָשִׁים לַאֲנָשִׁים. וּלְמַאן
6 דְּאָמַר נַמִּי הָתָם בְּפֶה רַךְ, הָכָא וַדַּאי בִּפְרִיכָה. דָּרַשׁ רַב עֻוְיָרָא, בִּשְׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁהָיוּ
7 בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בְּשָׁעָה שֶׁהוֹלְכוֹת לִשְׁאוֹב מַיִם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן
8 לָהֶם דָּגִים קְטַנִּים בְּכַדֵּיהֶן, וְשׁוֹאֲבוֹת מֶחֱצָה מַיִם וּמֶחֱצָה דָּגִים, וּבָאוֹת וְשׁוֹפְתוֹת שְׁתֵּי קְדֵירוֹת,
9 אַחַת שֶׁל חַמִּין וְאַחַת שֶׁל דָּגִים, וּמוֹלִיכוֹת אֵצֶל בַּעֲלֵיהֶן לַשָּׂדֶה, וּמַרְחִיצוֹת אוֹתָן וְסָכוֹת אוֹתָן,
10 וּמַאֲכִילוֹת אוֹתָן וּמַשְׁקוֹת אוֹתָן, וְנִזְקָקוֹת לָהֶן בֵּין שְׁפָתַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳אִם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם
11 וְגוֹ׳״, בִּשְׂכַר ׳תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם׳ זָכוּ יִשְׂרָאֵל לִבְיוֹת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף
12 וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירֵקְרַק חָרוּץ׳ וְכֵיוָן שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת, בָּאוֹת לְבָתֵּיהֶם, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן מוֹלָדֵיהֶן, הוֹלְכוֹת
13 וְיוֹלְדוֹת בַּשָּׂדֶה תַּחַת הַתַּפּוּחַ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ וְגוֹ׳״, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ
14 מַשְׁמֵי מָרוֹם מִי שֶׁמְּנַקֵּיר וּמְשַׁפֵּיר אוֹתָן, כְּחַיָּה זוֹ שֶׁמְּשַׁפֶּרֶת אֶת הַוָּלָד, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּמוֹלִדוֹתַיִךְ בְּיוֹם
15 הוֹלֶדֶת אֹתָךְ לֹא כָרַת שָׁרֵךְ וּבְמַיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעֵי וְגוֹ׳״. וּמְלַקֵּט לָהֶן שְׁנֵי עִגּוּלִין, אֶחָד שֶׁל
16 שֶׁמֶן וְאֶחָד שֶׁל דְּבַשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַיְנַקֵּהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן וְגוֹ׳״, וְכֵיוָן שֶׁמַּכִּירִין בָּהֶן מִצְרַיִם בָּאִין
17 לְהוֹרְגָן, וְנַעֲשֶׂה לָהֶם נֵס וְנִבְלָעִין בַּקַּרְקַע, וּמְבִיאִין שְׁוָרִים וְחֹרְשִׁין עַל גַּבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר ׳עַל גַּבִּי
18 חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים וְגוֹ׳״. לְאַחַר שֶׁהוֹלְכִין, הָיוּ מְבַצְבְּצִין וְיוֹצְאִין כְּעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳רְבָבָה כְּצֶמַח
19 הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ׳ וְכֵיוָן שֶׁמִּתְגַּדְּלִין בָּאִין עֲדָרִים עֲדָרִים לְבָתֵּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי
20 בַּעֲדִי עֲדָיִים׳ אַל תִּקְרֵי ׳בַּעֲדֵי עֲדָיִם׳, אֶלָּא ׳בְּעֶדְרֵי עֲדָרִים׳. וּכְשֶׁנִּגְאֲלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם,
21 הֵם הִכִּירוּהוּ תְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ׳. וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיֹּת וְגוֹ׳״ רַב
22 וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְחַד אָמַר כַּלָּה וַחֲמוֹתָהּ. מַאן דְּאָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, יוֹכֶבֶד וּמִרְיָם.
23 וּמַאן דְּאָמַר כַּלָּה וַחֲמוֹתָהּ, יוֹכֶבֶד וֶאֱלִישֶׁבַע. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, ׳שִׁפְרָה׳ זוֹ
24 יוֹכֶבֶד, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ שִׁפְרָה, שֶׁמְּשַׁפֶּרֶת אֶת הַוָּלָד. דָּבָר אַחֵר, ׳שִׁפְרָה׳ שֶׁפָּרוּ וְרָבוּ יִשְׂרָאֵל
25 בְּיָמֶיהָ. פּוּעָה זוֹ מִרְיָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ פּוּעָה, שֶׁהָיְתָה פּוֹעָה (וּמוֹצִיאָה אֶת הַוָּלָד). דָּבָר
26 אַחֵר, פּוּעָה, שֶׁהָיְתָה פּוֹעָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמֶרֶת עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל.
27 ׳וַיֹּאמֶר בְּיַלֶּדְכֶן אֶת הָעִבְרִיּוֹת וְגוֹ׳״ מַאי ׳אָבְנַיִם׳, אָמַר רַבִּי חָנָן, סִימָן גָּדוֹל מָסַר לָהֶן. אָמַר לָהֶן,
28 בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת לַיֶּלֶד יְרֵכוֹתֶיהָ מִצְטַנְּנוֹת כַּאֲבָנִים. וְאִית דְּאָמַר כִּדְכְתִיב ׳וְאָרַד בֵּית הַיּוֹצֵר וְהִנֵּה
29 הוּא עֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאָבְנַיִם׳ מַה יּוֹצֵר זֶה, יָרֵךְ מִכָּאן וְיָרֵךְ מִכָּאן וְסַדָּן בָּאֶמְצַע, אַף אִשָּׁה
30 יָרֵךְ מִכָּאן וְיָרֵךְ מִכָּאן וְהַוָּלָד בָּאֶמְצַע. ׳אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ׳ אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, סִימָן גָּדוֹל
31 מָסַר לָהֶן. בֵּן, פָּנָיו לְמִטָּה. בַּת, פָּנֶיהָ לְמַעְלָה. ׳וְהִיְּרֵאן הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר
32 דִּבֶּר אֲלֵיהֶן וְגוֹ׳״ לָהֶן מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מְלַמֵּד שֶׁתִּבְעָן לְדִבֵּר עֲבֵירָה וְלֹא
33 נִתְּבְעוּ. ׳וַתְּחַיֶּיָן אֶת הַיְלָדִים׳ תָּנָא, לֹא דַּיָּן שֶׁלֹּא הֵמִיתוּ אוֹתָן אֶלָּא שֶׁהָיוּ מַסְפִּיקוֹת לָהֶם מַיִם
34 וּמָזוֹן. ׳וַתֹּאמַרְנָ הַמְיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנָּשִׁים וְגוֹ׳״ מַאי ׳חָיוֹת׳, אִילֵימָא חַיּוֹת מַמָּשׁ, אָטוּ
35 חַיָּה מִי לֹא צְרִיכָה חַיָּה אַחֲרִיתִי לְאוֹלוּדָהּ, אֶלָּא אָמְרוּ לוֹ, אוּמָּה זוֹ כְּחַיָּה נִמְשְׁלָה, יְהוּדָה ׳גּוּר
36 אַרְיֵה׳, דָּן ׳יְהִי דָן נָחָשׁ׳, נַפְתָּלִי ׳אַיָּלָה שְׁלֻחָה׳, יִשָּׂשכָר ׳חֲמֹר גָּרֶם׳, יוֹסֵף ׳בְּכוֹר שׁוֹר׳, בִּנְיָמִין
37 ׳זְאֵב יִטְרָף׳. דִּכְתִיב בֵּיהּ, כְּתִיב בֵּיהּ. וּדְלֹא כְּתִיב בֵּיהּ, כְּתִיב (בֵּיהּ) ״מָה אִמֵּךְ לְבִיָא בֵּין אֲרָיוֹת
38 רָבְצָה וְגוֹ׳״. ׳וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים׳ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר בָּתֵּי
39 כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה וְחַד אָמַר בָּתֵּי מַלְכוּת. מַאן דְּאָמַר בָּתֵּי כְּהוּנָּה וּלְוִיָּה, אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה. וּמַאן דְּאָמַר
40 בָּתֵּי מַלְכוּת, דָּוִד נַמִּי מִמִּרְיָם קָאָתֵי, דִּכְתִיב ׳וַתָּמֹת עֲזוּבָה (אִשֶּׁת כָּלֵב) וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרָת
41 וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר׳, וּכְתִיב ׳וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי וְגוֹ׳״. ׳וְכָלֵב בֶּן חֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה
42 וְאֶת יְרִיעוֹת וְאֵלֶּה בָנֶיהָ יֵשֶׁר וְשׁוֹבָב וְאַרְדּוֹן׳. ׳בֶּן חֶצְרוֹן, בֶּן יְפֻנֶּה׳. הוּא בֵּן שֶׁפֻּנָּה מֵעֲצַת מְרַגְּלִים.
43 וְאַכַּתִּי בֶּן קְנַז הוּא, דִּכְתִיב ׳וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז אֲחִי כָלֵב׳. אָמַר רָבָא, חוֹרְגוֹ דִּקְנַז הָוָה.

דיקא

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

בְּפֶרֶךְ", מבארת הגמרא מהו 'בפרך', רַבִּי אֱלִעֶזֶר אָמַר בְּפֶה רַךְ - משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילום בעבודה, רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר בִּפְרִיכָה – העבידום בחוזקה בעבודת פרך השוברת את הגוף והמותניים. "וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וְגוֹ'", אָמַר רָבָא, בַּתְּחִילָּה שיעבדום "בְּחוֹמֶר וּבִלְבֵנִים", וּלְבַסּוֹף "וּבְכָל עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה", ולבסוף, 'את כל עבודתם', דהיינו בכל מיני עבודה. "אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפֶרֶךְ", אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, ביאור הפסוק, שֶׁהָיוּ מַחֲלִיפִין המצרים לישראל כְּלָאכֶת אֲנָשִׁים לְנָשִׁים וּמְלֶאכֶת נָשִׁים לַאֲנָשִׁים. ומבארת הגמרא, וּלְמַאן דְּאָמַר נַמִּי הָתָם – ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק 'ויעבידו מצרים וגו' בפרך' – בִּפֶה רַךְ, הָכָא וַדַּאי – בפסוק זה יפרש שביאור המילה "בפרך" הוא בִּפְרִיכָה, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן "וימררו את חייהם".

דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, בִּשְׂכַר נָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בְּשָׁעָה שֶׁהוֹלְכוֹת לִשְׁאוֹב מַיִם, היה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהֶם דָּגִים קְטַנִּים בְּכֵדֵיהֶן, וְשׁוֹאֲבוֹת בכדים מָחֲצָה מַיִם וּמֶחֱצָה דָּגִים, וּבָאוֹת וְשׁוֹפְתוֹת – מושיבות על גבי הכירה שְׁתֵּי קְדֵירוֹת, אַחַת שֶׁל מים חַמִּין, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, וְאַחַת שֶׁל דָּגִים, וּמוֹלִיכוֹת אותן אֵצֶל בַּעֲלֵיהֶן לַשָּׂדֶה, וּמַרְחִיצוֹת אוֹתָן וְסָכוֹת אוֹתָן, וּמַאֲכִילוֹת אוֹתָן וּמַשְׁקוֹת אוֹתָן, וְנִזְקָקוֹת לָהֶן בֵּין שְׁפָתַיִם – בין מיצרי השדות, במקום צנוע, שֶׁנֶּאֱמַר "אִם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם וְגוֹ'", כלומר שהיו שוכבות ונזקקות לבעליהן בין גבולות השדה. מוסיפה הגמרא, בִּשְׂכַר "תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם" - בשכר שלא נתנו נשים שבאותו הדור עיניהם למצוא חן באחרים להיזקק להם, ונזקקו רק לבעליהן, זָכוּ יִשְׂרָאֵל לְבִיזַת מִצְרַיִם - זכו למציאת חן בעת שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכניהם המצרים, ועל ידי כן זכו לביזת מצרים, שֶׁנֶּאֱמַר בהמשך הפסוק, "כַּנְפֵי יוֹנָה – כנפיה של ישראל, המשולה ליונה, נֶחְפָּה בַכֶּסֶף – מחופות בכסף, וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ" – וכנפיה מחופות בזהב.

וְכֵיוָן שֶׁמִּתְעַבְּרוֹת - לאחר שהיו מתעברות, היו בָּאוֹת לְבָתֵּיהֶם, ולא שימשו עוד, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן מוֹלַדְתָּן - זמן לידתן, היו הוֹלְכוֹת וְיוֹלְדוֹת בַּשָּׂדֶה תַּחַת הַתַּפּוּחַ, מפחד המצרים, שֶׁנֶּאֱמַר "תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ – לצאת ממעי אמך וְגוֹ'", וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא היה שוֹלֵחַ מִשְּׁמֵי מָרוֹם מִי שֶׁמְּנַקֵּיר וּמְשַׁפֵּיר אוֹתָן – מלאך שמנקה ומעמיד את איבריהם, כְּחַיָּה זוֹ – כיולדת שֶׁמְּשַׁפֶּרֶת אֶת הַוָּלָד, שֶׁנֶּאֱמַר "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ – ההולדה שלך, בְּיוֹם הוֹלֶדֶת אֹתָךְ – ביום שנולדת, לֹא כָרַת שָׂרֵךְ – לא היו לך מיילדות לחתוך טבור הולד, וּבְמַיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְּׁעֵי" – ולא מי שירחצך במים כדי להחליק את הבשר וְגוֹ'", והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו. וּמְלַקֵּט לָהֶן המלאך שְׁנֵי עֲגוּלִין – כעין כברות עגולים, אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן – לסיכה, וְאֶחָד שֶׁל דֶּבֶשׁ – להנקה, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְנַקֵּהוּ דְבַשׁ מִסֶּלַע וְשֶׁמֶן וְגוֹ'", וְכֵיוָן שֶׁמַּכִּירִין בָּהֶן מִצְרַיִם – וכיון שהיו המצרים רואים את התינוקות, היו בָּאִין לְחוֹרְגָן, וְנַעֲשָׂה לָהֶם נֵס וְנִבְלָעִין בַּקַּרְקַע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, וּמְכִּיאִין שָׁוְרִים וְחֹרְשִׁין עַל גַּבָּן, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים שולטים שם, שֶׁנֶּאֱמַר "עַל גַּבִּי חָרְשׁוּ חֹרְשִׁים וְגוֹ'". לְאַחַר שֶׁהוֹלְכִין המצרים, הָיוּ התינוקות מִבְצְבְּצִין וְיוֹצְאִין מהקרקע כְּעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה, שֶׁנֶּאֱמַר "רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ" – עשיתי לכם נס שהייתם גדלים מן הארץ כצמח השדה. וְכֵיוָן שֶׁמִּתְגַּדְּלִין אותם התינוקות, היו בָּאִין עֲדָרִים עֲדָרִים – קבוצות קבוצות לְבָתֵּיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר בהמשך הפסוק, "וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי – לבית אביך, בַּעֲדִי עֲדָיִים" אַל תִּקְרֵי 'בַּעֲדִי עֲדִים', אֶלָּא 'בְּעֲדֵרֵי עֲדָרִים'. וּכְשֶׁנִּגְאֲלָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לישראל עַל יַם – בקריעת ים סוף, הֵם – אותם התינוקות, הִכִּירוּהוּ תְּחִלָּה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שֶׁנֶּאֱמַר "זֶה אֵלִי – שראיתיו כבר, וְאַנְוֵהוּ".

"וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לַמְיַלְּדֹת הָעִבְרִיֹּת וְגוֹ'", נחלקו רַב וּשְׁמוּאֵל מי היו המילדות, חַד אָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְחַד אָמַר כַּלָּה וַחֲמוֹתָהּ. מַאן דְּאָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, הן יוֹכֶבֶד וּמִרְיָם בתה, וּמַאן דְּאָמַר כַּלָּה וַחֲמוֹתָהּ, הן יוֹכֶבֶד וֶאֱלִישֶׁבַע אשת אהרן. תַּנְיָא – בברייתא מבואר כְּמַאן דְּאָמַר אִשָּׁה וּבִתָּהּ, דְּתַנְיָא, 'שִׁפְרָה' זוֹ יוֹכֶבֶד, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ שִׁפְרָה, שֶׁמְּשַׁפֶּרֶת אֶת הַוָּלָד – מיישרת איבריו. דָּבָר אַחֵר, 'שִׁפְרָה' שֶׁפָּרוּ וְרָבוּ יִשְׂרָאֵל בְּיָמֶיהָ. פּוּעָה זוֹ מִרְיָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ פּוּעָה, שֶׁהָיְתָה פּוֹעָה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומוציאה אֶת הַוָּלָד). דָּבָר אַחֵר, פּוּעָה, שֶׁהָיְתָה פּוֹעָה – מדברת, בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמֶרֶת עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל.

"וַיֹּאמֶר בְּיַלֶּדְכֶן אֶת הָעִבְרִיּוֹת וְגוֹ'", שואלת הגמרא, מַאי "אָבְנַיִם". ומשיבה, אָמַר רַבִּי חָנָן, סִימָן גָּדוֹל מָסַר לָהֶן פרעה למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם לולדת, ולא תוכל להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אָמַר לָהֶן, בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת האשה לֵילֵד יַרְכוֹתֶיהָ מִצְטַנְּנוֹת כַּאֲבָנִים. וְאִית דְּאָמַר – יש מי שאמר שלפיכך נקרא המשבר שיולדת עליו האשה 'אבנים', כְּדִכְתִיב "וָאֵרֶד בֵּית הַיּוֹצֵר – אומן עושה חרס, וְהִנֵּה הוּא עֹשֶׂה מְלָאכָה עַל הָאָבְנָיִם – כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מַה יּוֹצֵר זֶה, יָרֵךְ מִכָּאן וְיָרֵךְ מִכָּאן, וְסַדָּן – עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את כלי החרס בָּאֶמְצַע, אַף אִשָּׁה יָרֵךְ מִכָּאן וְיָרֵךְ מִכָּאן וְהַוָּלָד בָּאֶמְצַע.

"אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ", אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, סִימָן גָּדוֹל מָסַר לָהֶן פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יוצרכו להגביהו ולבודקו, בֵּן נולד כשפָנָיו לְמִטָּה – כדרך תשמישו, בַּת פָּנֶיהָ לְמַעֲלָה - כדרך תשמישה.

"וַתִּירֵאן הַמְּיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן וְגוֹ'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'אליהן', לָהֶן מִיבָּעֵי לֵיהּ - היה לו לומר כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מְלַמֵּד שֶׁתִּבְעָן פרעה למיילדות לִדְבַר עֲבֵירָה – לבוא עליהן וְלֹא נִתְבְּעוּ – ולא הסכימו.

"וַתְּחַיֶּיךְן אֶת הַיְלָדִים", תָּנָא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את הילדים, אלא "ותחיין", יש ללמוד שלֹא דַּיָּן שֶׁלֹּא הֱמִיתוּ אוֹתָן המיילדות, אֶלָּא שֶׁהָיוּ גם מַסְפִּיקוֹת לָהֶם מַיִם וּמָזוֹן, ועל זה טען להן פרעה, לא די שלא המיתן אותן, אלא אתן אף מספקות להם מזון.

"וַתֹּאמַרְן הַמְּיַלְּדֹת אֶל פַּרְעֹה כִּי לֹא כַנָּשִׁים כי חיות הנה וְגוֹ'", שואלת הגמרא, מַאי 'חָיוֹת', אִילֵימָא חַיּוֹת מַמָּשׁ – מיילדות, אֲטוּ חַיָּה מִי לֹא צְרִיכָה חַיָּה אַחֲרִיתִי לְאוֹלוּדָהּ – וכי מיילדת אינה זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אֶלָּא כך אָמְרוּ לוֹ, אוּמָּה זוֹ – ישראל כְּחַיָּה נִמְשָׁלָה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני עיגולי מזון שמזה הם נזונים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל לחיה, יְהוּדָה, שנאמר "גּוּר אַרְיֵה יהודה". דָּן, שנאמר "יְהִי דָן נָחָשׁ". נַפְתָּלִי, שנאמר "נפתלי אַיָּלָה שְׁלֻחָה". יִשָּׂשכָר, שנאשכר חֲמוֹר גָּרֶם". יוֹסֵף, שנאמר "בְּכוֹר שׁוֹר". בִּנְיָמִין, שנאמר "בנימין זְאֵב יִטְרָף". דִּכְתִיב בֵּיהּ כְּתִיב בֵּיהּ – מי מהשבטים שנכתב בו שנקרא בשם בהמה וחיה, הרי כתוב בו, וּדְלָא כְּתִיב בֵּיהּ – ואף מי שלא כתוב לגביו בפירוש, כְּתִיב (בֵּיהּ) – הרי כל בנסת ישראל נמשלו לחיות, שנאמר "מָה אִמְּךָ לְבִיא בֵּין אֲרָיוֹת רָבְצָה וְגוֹ'".

"וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמְיַלְּדֹת אֶת הָאֱלֹהִים וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים". נחלקו רַב וּשְׁמוּאֵל מה הם הבתים שעשה להם, חַד – אחד מהם אָמַר בָּתֵּי כְהוּנָּה וּלְוִיָּה – שבניהם היו כהנים ולוים, וְחַד אָמַר בָּתֵּי מַלְכוּת, שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מַאן דְּאָמַר שעשה להם בָּתֵּי כְהוּנָּה וּלְוִיָּה, היינו אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה שיצאו מיובבד. וּמַאן דְּאָמַר שעשה להם בָּתֵּי מַלְכוּת, היה זה דָּוִד, שהוא נַמִּי מִמִּרְיָם קָאָתֵי – יצא, דִּכְתִיב "וַתָּמֶת עֲזוּבָה – זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אֵשֶׁת כָּלֵב) וַיִּקַּח לוֹ כָּלֵב אֶת אֶפְרָת – לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב ולקחה, וַתֵּלֶד לוֹ אֶת חוּר" – הרי שנקראה מרים אפרת, וּכְתִיב "וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי וְגוֹ'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד האם.

מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וְכָלֵב בֶּן חֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת יְרִיעוֹת וְאֵלֶּה בָנֶיהָ יֶשֶׁר וְשׁוֹבָב וְאֲרִדוֹן". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בֶּן חֶצְרוֹן, והרי נאמר בפסוק 'כלב בֶּן יְפֻנֶּה'. מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא שנקרא 'בן יפונה' על שם מעשיו, כלומר, הוּא בֵּן שֶׁפָּנָה מֵעֲצַת מְרַגְּלִים. שואלת הגמרא, וְאַכַּתִּי – עדיין קשה, והרי כלב בֶּן קְנַז הוּא, דִּכְתִיב "וַיּוֹלִכֻהָ עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז אֲחִי כָלֵב" – וכיון שהיה אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קנז. מתרצת הגמרא, אָמַר רָבָא חוֹרְגוֹ דִּקְנַז הֲוָה – כלב בן אשתו של קנז היה, ועתניאל היה אחיו מצד האם.

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

דַּיְקָא נַמִּי – שלא היה כלב בנו של קנז, מִדִּכְתִיב בכמה מקומות 'כלב בן יפנה הַקְּנִזִּי', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שֶׁמַּע מִינָּהּ שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.

הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עזובה אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. **עֲזוּבָה זוֹ מִרִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ עֲזוּבָה,** לפי **שֶׁהַכֹּל עֲזוּבוּהָ מִתְּחִילָּתָהּ** – בתחילה כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזבוה כל בחורי ישראל ולא רצו לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה שהיא מרים, וכי **הוֹלִיד** אותה, **וַהֲלֹא מִינְסָב חֲוָה נָסִיב לָהּ** - הרי היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שָׁמַיִם, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ יְלָדָהּ,** וכלב נשאה לשם שמים. וכן מה שנאמר ש'הוליד את **יְרִיעוֹת**', היינו שנשא את מרים, ונקראה כן לפי **שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין לִירִיעוֹת** – מחמת חוליה היו פניה ירקרקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר בהמשך הפסוק 'וְאֵלֶּה בָנֶיהָ', דרשו **אַל תִּקְרֵי 'בָנֶיהָ'** - שאין אלו שמות בניה, **אֶלָּא** שמות של **בּוֹנֶיהָ** - בעלה שנקרא כן שבנה אותה בנישואין ובנים כשאר נשים. וכוונת הפסוק, שנקרא **'יָשָׁר'** על שם **שֶׁיִּשַּׁר אֶת עַצְמוֹ** – לבל יטעה בטעות המרגלים. וכן נקרא **'שׁוֹכָב'** על שם **שֶׁשִּׁיכֵּב** – המריד **אֶת יְצִרוֹ** ולא השתתף בעצת המרגלים. וכן נקרא **'וְאַרְדּוֹן'** על שם **שֶׁרָדָה** וכפה **אֶת יְצִרוֹ** שהסיתו לטעות בטעות המרגלים. **וְאֵיכָא דְּאָמְרִי** שנקרא 'ארדון', **עַל שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ** של מרים לאחר שנתרפאה **דּוֹמִין לְוֶרֶד.**

עוד נאמר **"וּלְאַשְׁחוּר אָבִי תְקוֹעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֶלְאָה וְנַעֲרָה"**, מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, **'אַשְׁחוּר', זֶה כָּלֵב, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַשְׁחוּר,** כיון **שֶׁהוּשְׁחֲרוּ פָּנָיו בְּתַעֲנִיּוֹת** - מחמת שקיבל על עצמו תעניות כדי שינצל מעצת המרגלים. וכן נקרא **'אָבִי'**, לפי **שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ** – למרים **כְּאָב** – שדאג לרפואתה ולמזונות הצריכים לחולה. ונקרא **'תְּקוֹעַ'** לפי **שֶׁתָּקַע אֶת לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם** – קיבל על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה שנאמר שלכלב **'הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים'** אין הביאור כפשוטו, אלא **שנַעֲשָׂה מִרְיָם כִּשְׁתֵּי נָשִׁים,** כלומר ש**'חֶלְאָה וְנַעֲרָה', לֹא חֶלְאָה וְנַעֲרָה הֲוַאי** – לא היו שתי נשים שנקראו כן, **אֶלָּא** מרים עצמה **בַּתְּחִילָּה** נקראת **'חֶלְאָה'** - על שם חוליה שהיה בתחילה, **וּלְבַסּוֹף** נרפאה ונקראה **'נַעֲרָה'** – על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם, **"וּבְנֵי חֶלְאָה צֶרֶת וְצֹהַר וְאֶתְנָן"**, ודרשו אף מקרא זה על מרים, שנקראה **'צֶרֶת'** על שם **שֶׁנַּעֲשֵׂית צָרָה לְחַבְרוֹתֶיהָ** - שהיו מקנאות ביופיה, וכן נקראה **'צֹהַר'** על שם **שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ** מאירות **וּדוֹמִין כַּצֹּהֳרַיִם,** ונקראה **'אֶתְנָן'** לפי **שֶׁכָּל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ** מתאוה למשכב נשים **וּמוֹלִיךְ אֶתְנָן לְאִשְׁתּוֹ** שתשכב עמו.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, **"וְיָצוּ פְּרִעֹה לְכָל עַמּוֹ** כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון", **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא,** גזירה זו גזר פרעה **אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר.** **וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שָׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת** להשליך הנולדים ליאור **גָּזַר** פרעה, **בַּתְּחִילָּה** גזר על הנולדים לישראל ולא הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן **'אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ'. וּלְבַסּוֹף** - לאחר מיכן הושיב שומרים על הדבר ואמר להם **'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ',** אך עדיין לא גזר אלא על ישראל. **וּלְבַסּוֹף** כשאמרו לו איצטגנינו שעדיין לא לקה מושיען של ישראל, **אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר.**

"וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי ויקח את בת לוי", שואלת הגמרא, **לְהֵיכָן הָלַךְ** עמרם. דורשת הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁהָלַךְ** עמרם **בַּעֲצַת** מרים **בְּתּוֹ** - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששנינו בברייתא, **תָּנָא, עַמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה** והכל נשמעים לדבריו, ולכך **כֵּיוָן** (**שֶׁרָאָה שֶׁאָמַר**) [**שֶׁגָּזַר**] **פַּרְעֹה הָרָשָׁע** על ישראל ש'**כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', אָמַר** עמרם, **וכי לַשָּׁוְא אָנוּ עֲמֵלִין** בלידתם, שהרי **ייהרגו** לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכך **עָמַד וְגֵירַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ,** ובעקבותיו **עָמְדוּ כּוּלָּן וְגֵירְשׁוּ** אף הם **אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בִּתּוֹ** מרים, **אַבָּא, קָשָׁה גְּזֵרָתְךָ** - לגרש הנשים, **יוֹתֵר מִשֶּׁל פַּרְעֹה** - שגזר להשליך הבנים ליאור, **שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים, וְאַתָּה גָּזַרְתָּ** שיגרשו את נשותיהם, ובכך גזרת כליה **עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת.** ועוד, **שפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה** - שהרי הנולדים שיומתו יחיו לעולם הבא, **וְאַתָּה** בגזירתך גרמת שיכלו **בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא** – שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו גם לעולם הבא. ועוד, **שפַּרְעֹה הָרָשָׁע סָפַק מִתְקַיֶּמֶת גְּזֵרָתוֹ, סָפֵק אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת** - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקיים הגזירה, ואילו **אַתָּה צַדִּיק,** ואם כן **כְּוַדַּאי שֶׁגְּזֵרָתְךָ מִתְקַיֶּמֶת** – שהקב"ה יקיימה, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ'.** שמע עמרם בקול בתו **וְעָמַד וְהֶחֱזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ,** ובעקבותיו **עָמְדוּ כּוּלָּן וְהֶחֱזִירוּ** אף הם **אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן.**

שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכוונת הפסוק שחזר ולקחה, מדוע נאמר **'וַיִּקַּח'** - שמשמעו ליקוחין ראשונים, הרי **'וְיַחְזוֹר** לבת לוי' **מִיבָּעֵי לֵיהּ** לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא,** נלמד מלשון 'ויקח', **שֶׁעֲשָׂה לוֹ** עמרם בליקוחין השניים **כְּמַעֲשֵׂה לִיקּוּחִין** הראשונים, דהיינו, **שהוֹשִׁיבָהּ בְּאַפְּרִיּוֹן, וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם מְרַקְּדִין לְפָנֶיהָ, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אָמְרוּ** עליה **'אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה'.** שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח **'אֶת בַּת לֵוִי'**, ואם כן קשה, וכי **אֶפְשָׁר בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיְיָא** - האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד בת מאה ושלושים שנה, **וְקָרֵי לָהּ** – וקורא לה הכתוב **'בַּת'** – שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה. מביאה הגמרא מקור לכך שהיתה אז בת מאה ושלושים שנה, **דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,** נאמר כשירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים', ואף שמנין המפורטים בפסוקים שם אינו אלא שישים ותשע, הנפש השבעים **זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בַּדֶּרֶךְ, וְלֵידָתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת** - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין שבעים, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי יוכבד, **"אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם"**, ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק **לִידָתָהּ** היתה **בְּמִצְרַיִם,** אך **וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם.** ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלושים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,** נקראה בת לפי **שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי נְעָרוּת** כבת.

"וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן", שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב 'ותהר האשה' לאחר 'וילך איש ויקח וגו'", **וְהָא הֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תְּלָתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא** - והרי היתה מעוברת במשה מהנישואין הראשונים, והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא,** כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה **וּמַקִּישׁ לִידָתָהּ לְהוֹרָתָהּ,** כדי ללמד, **שמָה הוֹרָתָהּ** של יוכבד **שֶׁלֹּא בְּצַעַר, אַף לִידָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצַעַר, מִכָּאן לְנָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת** כיוכבד, **שֶׁלֹּא הָיוּ בְּפִיתְקָה שֶׁל חַוָּה** – לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה, כפי שנגזר על חוה.

כשנולד משה נאמר, **'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא'. תַּנְיָא,** מהו הטובה שראתה בו, **רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר,** ראתה **שטוֹב שְׁמוֹ** של התינוק. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר** שהוסיפו שם י–ה בשמו **וטוֹבִיָּה שְׁמוֹ, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר,** ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות **חָנוּן לִנְבִיאוּת. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, שנוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל.** **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים** שבְּשָׁעָה **שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה נִתְמַלֵּא הַבַּיִת כּוּלּוֹ אוֹר,** ולמדו כן **דִּכְתִיב הָכָא 'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וּכְתִיב הָתָם** בבריאת העולם **'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב',** הרי שהאור נקרא טוב.

"וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים", מבארת הגמרא, שיכלה להצפינו שלושה חודשים משום **דְּלֹא מָנוּ מִצְרַיִם אֶלָּא מִשָּׁעָה דְּאַהֲדְרָהּ** – המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם בליקוחין השניים, אבל **וְהִיא הֲוַת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ** – למעשה היתה מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה **תְּלָתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא** – שלושה חודשים לפני שהחזירה פעם שניה. נמצא שילדה בסוף הששה חדשים מהליקוחין השניים, ולכן יכלה להצפינו עוד שלשה חדשים לפי שלא חשדו בה שתלד עד שיעברו תשעה חדשים מנישואיה. שואלת הגמרא על מה שנאמר **'וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ', אַמַּאי,** הרי כמו שהצפינה אותו שלשה חודשים **תִּצְפְּנֵיהּ וְתֵיזִיל** – תמשיך להצפינו. ומישבת, **אֶלָּא** - הטעם שלא יכלה להצפינו, לפי **שכָּל הֵיכָא דַּהֲווּ שָׁמְעֵי מִצְרָאֵי דְּמִתְּיַלִּיד יְנוּקָא** – כשהיו המצרים שומעים שנולד תינוק לישראל, היו מגלים את התינוק על ידי **שֶׁמַּמְטוּ יְנוּקָא הָתָם** – היו מביאים לשם תינוק אחר, **כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁמְעִינְהוּ וּמְעַוּ** (**בַּהֲדֵיהוּ**) – כדי שהתינוק של ישראל ישמע אותו ויבכו, ולכך לא יכלה להצפין עוד את משה מחשש שיגלוהו כך. וכמו

המשך בעמוד קעג

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יב עמוד א

רש״י | תוספות

דַּיְקָא נַמִּי דִּכְתִיב. קָרָא אַחֲרִינָא כִּי מִשְּׁתָעֵי בְּכָלֵב לֹא קָרֵיהּ בֶּן קָנִז כְּדִכְתִיב בְּעָתְנִיאֵל אֶלָּא הַקְּנִזִּי, מֵאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ וּמִגְּדוֹלָיו שֶׁל קְנִז: **עֲזוּבָה שֶׁהַכֹּל עֲזוּבוֹת.** שֶׁמִּתְּחִלָּה חוֹלֶנֶת הָיְתָה כִּדְקָרֵי לָהּ הָכָא יְרִיעוֹת, וּלְקַמָּן קָרֵי לָהּ נַמִּי חֲלָאָה וַעֲזוּבָה, שֶׁעֲזָבוּהָ כָּל בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּשָׂא אוֹתָהּ: **וְהָא מֵיסַב נָסְבָהּ.** כְּדִכְתִיב וַתָּמָת עֲזוּבָה וַיִּקַּח לוֹ וְגוֹ׳ אַלְמָא אִתְּתֵיהּ הֲוָא: **לְשֵׁם שָׁמַיִם.** כְּגוֹן זוֹ שֶׁהָיְתָה חוֹלֶה וּנִשְׂאָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁבִּדֵּק בְּאִשְׁתּוֹ אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה וְרָאָה אוֹתָם צַדִּיקִים, וְרוֹב בָּנִים דּוֹמִין לְאַחֵי הָאֵם בְּב״ב בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין (קף קי.): **לִירִיעוֹת.** בְּלִי תֹּאַר אַדְמוּמִית, דְּמֵחֲמַת חֻלְיָהּ הָיְתָה יְרַקְרַקֶת: **בּוֹנֶיהָ.** אֵלּוּ שְׁמוֹת בַּעֲלֶהָ, שֶׁבְּנָאָהּ וַעֲשָׂאָהּ מְבֻנָּה כִּשְׁאָר נָשִׁים בְּנִשּׂוּאִין וּבָנִים, יַשַּׁר וְשׁוֹבָב וְאַרְדּוֹן: **שֶׁיִּשַּׁר אֶת עַצְמוֹ.** מִלְּטָעוּת אֶת טָעוּת הַמַּרְגִּלִים: **שֶׁשִּׁבֵּב אֶת עַצְמוֹ.** מֵעֵצָתָן, לְשׁוֹן הַבַּת הַשּׁוֹבֶבָה (יְרֶמְיָה נ״ח), יוֹצֶאֶנֶת וּמוֹרֶדֶת, וְהָכִי נַמִּי קָרֵי לֵיהּ מָרֵד בִּקְרָא אַחֲרִינָא עַל שֵׁם שֶׁמָּרַד בְּעֵצַת מַרְגִּלִים: **שֶׁרָדָה בִּיצִּרוֹ.** שֶׁהָיָה מְסִיתוֹ לְטָעוּת עִמָּהֶן: **שֶׁהוּשְׁחֲרוּ פָנָיו.** שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּעֲנִיּוֹת הַרְבֵּה שֶׁיְּצֵל מֵעֵצַת מַרְגִּלִים: **שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ כְּאָב.** לְהִתְעַסֵּק בָּהּ בִּרְפוּאוֹת וּמְזוֹנוֹת הַצְּרִיכִין לַחוֹלֶה: **שֶׁתְּקַע אֶת לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם.** שֶׁלֹּא לְהִיוֹת בְּעֵצַת מַרְגִּלִים: **חֲלָאָה.** חֹלִי: **וּלְכַסּוֹף נַעֲרָה.** שֶׁנִּתְרַפְּאָה מֵחָלְיָהּ וְחָזְרָה בְּתֹאַר פָּנִים כְּנַעֲרָה: **וּבְנֵי חֲלָאָה.** וּבְנֵיהֶן שֶׁל חֲלָאָה, שֶׁנִּבְנֵית וְנִתְרַפְּאוּת, מִשֶּׁבְּחִין הָיוּ לִהְיוֹת צֶרֶת וְצִהַר וְאָתְנָן: **צָרָה לַחֲבֵרוֹתֶיהָ.** מִתְקַנְּאוֹת בְּיָפְיָהּ: **מוֹלִיךְ אָתְנָן לְאִשְׁתּוֹ.** שֶׁהָיָה מִתְאַוֶּה לְמִשְׁכַּב נָשִׁים: **אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר.** דָּרַשׁ רַבִּי תַּנְחוּמָא, יוֹם שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה אָמְרוּ אִיצְטַגְנִינֵי הַיּוֹם נוֹלַד מוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מִצְרִי הוּא אוֹ יְהוּדִי, וְעָמַד וְקִבֵּץ כָּל עַמּוֹ וּבִקֵּשׁ מֵהֶן לִתֵּן לוֹ הַנּוֹלָדִים בּוֹ בַּיּוֹם וְגָזַר אַף עַל עַמּוֹ: **בַּתְּחִלָּה וַהֲמִתָּן אוֹתוֹ.** לֹא הוֹשִׁיב שׁוֹמְרִים אֶלָּא סָמַךְ עַל הַמְיַלְּדוֹת: **תַּשְׁלִיכוּהוּ.** שֶׁהוֹשִׁיב שׁוֹמְרִין וְקַסְדּוֹרִין לְדָבָר: **וּלְכַסּוֹף עַל עַמּוֹ.** כְּדִפְרִישִׁית. וְכֵיוָן שֶׁעָבַר הַיּוֹם וַעֲדַיִן רוֹאִין אִיצְטַגְנִינֵי שֶׁלֹּא לָקָה, הֶעֱמִיד הַגְּזֵרָה עַד יוֹם שֶׁהֵשֵׁלַךְ לַיְּאוֹר: **גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה.** וְהָיוּ הַכֹּל נִשְׁמָעִין לִדְבָרָיו: **עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת.** שֶׁלֹּא יוֹלִידוּ לֹא זָכָר וְלֹא נְקֵבָה: **אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה.** שֶׁנּוֹלְדִים וּמֵתִים וְחוֹזְרִים וְחַיִּים הֵן לְעוֹלָם הַבָּא, אַתָּה גְּזַרְתָּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֵּיוָן שֶׁאֵינָם נוֹלָדִים אֵינָן בָּאִין לְעוֹלָם הַבָּא: **בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים.** כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזִיל שֶׁנּוֹלְדָה בִּירִידָתָן לְמִצְרַיִם, וְיִשְׂרָאֵל עָמְדוּ שָׁם ר״י שָׁנָה וּמִשֶּׁנּוֹלַד מֹשֶׁה לֹא נִתְעַכְּבוּ אֶלָּא פ׳ שָׁנִים כִּדְכְתִיב וּמֹשֶׁה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְגוֹ׳ בְּדַבְּרָם אֶל פַּרְעֹה (שְׁמוֹת ז׳) וְאוֹתָהּ שָׁנָה יָצְאוּ, נִמְצָא שֶׁעָבְרוּ מִירִידָתָם עַד שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה ק״ל שָׁנָה, וּכְשֶׁהֶחֱזִיר עִמָּרָם אֶת יוֹכֶבֶד [כִּבֵּר] הָיְתָה מְעֻבֶּרֶת מִמֹּשֶׁה כִּדְאַמְרִינָן לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין: **דְּאָמַר רַבִּי חָמָא.** בְּיֵשׁ נוֹחֲלִין: **זוֹ יוֹכֶבֶד.** בִּפְרָקָן שֶׁל יוֹרְדֵי מִצְרַיִם אַתָּה מוֹצֵא שִׁבְעִים חֹסֶר אַחַת, וּבְכֻלָּן אַתָּה אוֹמֵר הַבָּאָה מִצְרַיְמָה שִׁבְעִים, זוֹ יוֹכֶבֶד שֶׁהִשְׁלִימָה מִנְיָנָן בִּכְנִיסָתָן לְעִיר: **סִימָנֵי נְעָרוּת.** חָזְרָה לִימֵי עֲלוּמֶיהָ בְּאֹרַח כְּנָשִׁים וּבְתֹאַר פָּנִים וּפְשִׁטוּ הַקְּמָטִים: **וְהָא הַוָּת מִעַבְּרָא בֵּיהּ תִּלְתָא יַרְחֵי כְּעַקְּרָא.** מִקַּמֵּי דְּאַהֲדְרָהּ כְּדִלְקַמָּן: **מִקַּשׁ לִידָתָהּ וְכוּ׳.** לֹא נִכְתַּב הָרְיוֹן זֶה אֶלָּא לְדָרוֹשׁ כָּךְ: **כְּפִתְקָהּ שֶׁל חִוָּה.** בְּגִזַּר דִּין שֶׁלָּהּ וּשְׁטָר גְּזֵרוֹת קְלָלָתָהּ דְּעִצָּבוֹן וְהֲרָיוֹן: **הָגוּן לְנְבִיאוּת.** רָאָתָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד [לִהְיוֹת הָגוּן] לְנְבוּאָה: **וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים.** שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים יְכֹלָה לְהַצְפִּינוֹ, שֶׁלֹּא הָלְכוּ הַמִּצְרִים לְבִדּוּק אַחֲרֶיהָ אֶלָּא לְסוֹף תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים מִשֶּׁהֶחֱזִירָהּ, וְהִיא הֲוָה מְעֻבֶּרֶת בֵּיהּ תִּלְתָא יַרְחֵי מֵעַקְּרָא, וּמִהָכָא נַפְקָא לָן: **אַמַּאי תִּצְפְּנֵיהּ וְתִיזִיל.** מֵאַחַר שֶׁצָּפוּן בַּמִּסְתָּרִים הָיָה בִּדְכְתִיב וַתִּצְפְּנֵהוּ, מָה יֵשׁ לָהּ לְדַאֹג: **וּמַעֲוֵי הָתָם.** וְצוֹעֵק שָׁם, וְדֶרֶךְ תִּינוֹק לְצַעֹק כְּשֶׁשּׁוֹמֵעַ קוֹל תִּינוֹק חֲבֵרוֹ: **אֶחֱזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים.** בַּת קוֹל אוֹמֶרֶת לְמֵי הַיָּם אֶחֱזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים הַקְּטַנִּים הַמַּחְבְּלִים אֶת הַכְּרָמִים בְּהִיוֹתָם סְמֻדָּר בְּעוֹד הַפֵּרֵי קָטָן: **שֶׁחָבִיב עֲלֵיהֶן מְמוֹנָן.** שֶׁדָּמְיוּ מוּעָטִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִשְׁתַּמֵּר גּוּפוֹ יוֹתֵר בְּשֶׁל עֵצִים שְׁקָשִׁים וְחֲזָקִים: **דָּבָר רַדְּ.** בְּזֶה הוּא מִשְׁתַּמֵּר יָפֶה מִן הַכֹּל, לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַקָּשֶׁה כְּשֶׁהַמַּיִם מוֹלִיכִין אוֹתוֹ בְּחֲזָקָה הוּא נִתְקָל וְהוּא נִשּׁוּף וְנִשְׁבָּר, אֲבָל דָּבָר קַל נִתְקָל וְנִדְּקָר בְּאֶבֶן לְאַחוֹרָיו: **רֵיחַ רַע.** שֶׁל זֶפֶת:

דַּיְקָא נַמִּי, דִּכְתִיב 'הַקְּנִזִּי', שְׁמַע מִינָּהּ. 'עֲזוּבָה' זוֹ מִרְיָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'עֲזוּבָה' שֶׁהַכֹּל עֲזָבוּהָ מִתְּחִילָּתָהּ. 'הוֹלִידוּ' וַהֲלֹא מִינְסַב הֲוָה נָסִיב לָהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שָׁמַיִם, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ יָלְדָהּ. 'יְרִיעוֹת' שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין לִירִיעוֹת. 'וְאֵלֶּה בָּנֶיהָ' אֵל תִּקְרֵי 'בָּנֶיהָ' אֶלָּא 'בּוֹנֶיהָ'. 'יָשָׁר' שֶׁיִּשַּׁר אֶת עַצְמוֹ. 'שׁוֹבָב' שֶׁשִּׁבֵּב אֶת יִצְרוֹ. 'וְאַרְדּוֹן' שֶׁרָדָה אֶת יִצְרוֹ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי עַל שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין לְזֶרֶד. 'וּלְאַשְׁחוּר אֲבִי תִקְוֹעַ הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים חֲלָאָה וְנַעֲרָה', 'אַשְׁחוּר', זֶה כָּלֵב, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'אַשְׁחוּר' שֶׁהוּשְׁחֲרוּ פָּנָיו בְּתַעֲנִיּוֹת. 'אֲבִי', שֶׁנַּעֲשָׂה לָהּ כְּאָב. 'תִּקוֹעַ' שֶׁתָּקַע אֶת לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. 'הָיוּ שְׁתֵּי נָשִׁים' נַעֲשָׂה מִרְיָם כִּשְׁתֵּי נָשִׁים, 'חֲלָאָה וְנַעֲרָה', לֹא חֲלָאָה וְנַעֲרָה הֲוַאי, אֶלָּא בַּתְּחִילָּה 'חֲלָאָה' וּלְכַסּוֹף 'נַעֲרָה'. 'וּבְנֵי חֲלָאָה צֶרֶת וְצֹהַר וְאָתְנָן', 'צֶרֶת' שֶׁנַּעֲשֵׂית צָרָה לַחֲבֵרוֹתֶיהָ, 'צֹהַר' שֶׁהָיוּ פָּנֶיהָ דּוֹמִין כַּצָּהֳרַיִם, 'אָתְנָן' שֶׁכָּל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ מוֹלִיךְ אָתְנָן לְאִשְׁתּוֹ. 'וְיָצוּ פַּרְעֹה לְכָל עַמּוֹ' אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שָׁלֹשׁ גְּזֵירוֹת גָּזַר. בַּתְּחִילָּה 'אִם בֵּן הוּא וַהֲמִתֶּן אֹתוֹ', וּלְכַסּוֹף 'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', וּלְכַסּוֹף אַף עַל עַמּוֹ גָּזַר. 'וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי' לְהֵיכָן הָלַךְ, אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁהָלַךְ בַּעֲצַת בִּתּוֹ. תָּנָא, עַמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, כֵּיוָן (שֶׁרָאָה שֶׁאָמַר) [שֶׁגָּזַר] פַּרְעֹה הָרָשָׁע 'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', אָמַר לְשָׁוְא אָנוּ עֲמֵלִין, עָמַד וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוּלָּן וְגֵרְשׁוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. אָמְרָה לוֹ בִּתּוֹ אַבָּא, קָשָׁה גְּזֵרָתְךָ יוֹתֵר מִשֶּׁל פַּרְעֹה, שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְאַתָּה גְּזַרְתָּ עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקֵבוֹת, פַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא, פַּרְעֹה הָרָשָׁע סָפֵק מִתְקַיֶּיֶמֶת גְּזֵרָתוֹ, סָפֵק אֵינָהּ מִתְקַיֶּיֶמֶת. אַתָּה צַדִּיק, בְּוַדַּאי שֶׁגְּזֵרָתְךָ מִתְקַיֶּיֶמֶת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְתִגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ'. עָמַד וְהֶחֱזִיר אֶת אִשְׁתּוֹ, עָמְדוּ כּוּלָּן וְהֶחֱזִירוּ אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן. 'וַיִּקַּח', 'וַיִּחֲזוֹר' מִיבְּעֵי לֵיהּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, שֶׁעָשָׂה לָהּ מַעֲשֵׂה לִיקּוּחִין, הוֹשִׁיבָהּ בְּאַפְּרִיוֹן, וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם מְרַקְּדִין לְפָנֶיהָ וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אָמְרוּ 'אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה'. 'אֶת בַּת לֵוִי', אֶפְשָׁר בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הַוְיָא, וְקָרֵי לָהּ 'בַּת', דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם', לֵידָתָהּ בְּמִצְרָיִם, וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרָיִם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁנּוֹלְדוּ בָהּ סִימָנֵי נְעָרוּת. 'וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֵּן, וְהָא הַוַּת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תִּלְתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר זְבִינָא, מַקִּישׁ לֵידָתָהּ לְהוֹרָתָהּ, מָה הוֹרָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצִעַר, אַף לֵידָתָהּ שֶׁלֹּא בְּצִעַר, מִכָּאן לְנָשִׁים צִדְקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ בְּפִתְקָהּ שֶׁל חַוָּה. 'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא' תַּנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, טוֹב שְׁמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, טוֹבִיָּה שְׁמוֹ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, הָגוּן לִנְבִיאוּת. אַחֵרִים אוֹמְרִים, נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּשָׁעָה שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה נִתְמַלֵּא הַבַּיִת כּוּלּוֹ אוֹר, כְּתִיב הָכָא 'וַתֵּרֶא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא', וּכְתִיב הָתָם 'וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב'. 'וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יְרָחִים', דְּלֹא מָנוּ מִצְרַיִם אֶלָּא מִשָּׁעָה דְּאַהֲדְרָהּ, וְהִיא הַוַּת מִיעַבְּרָא בֵּיהּ תִּלְתָא יַרְחֵי מֵעִיקָּרָא. 'וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצְּפִינוֹ', אַמַּאי, תִּצְפְּנֵיהּ וְתֵיזִיל. אֶלָּא כָּל הֵיכָא דַּהֲווּ שָׁמְעֵי מִצְרָאֵי דְּמִתְיְלִיד יְנוּקָא, מַמְטוּ יְנוּקָא הָתָם, כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁמְעִינְהוּ וּמַעֲוֵי (בַּהֲדֵיהוּ), דִּכְתִיב 'אֶחֱזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים וְגוֹ׳'. 'וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא' מַאי שְׁנָא גּוֹמֶא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִיכָּן לְצַדִּיקִים שֶׁמְּמוֹנָם חָבִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוּפָן, וְכָל כָּךְ לָמָּה לְפִי שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגָזֵל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, דָּבָר רַדְּ, שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד בִּפְנֵי דָּבָר רַדְּ וּבִפְנֵי דָּבָר קָשֶׁה. 'וַתַּחְמָרָה בַחֵמָר וּבַזֶּפֶת' תָּנָא, חֵמָר מִבִּפְנִים, וְזֶפֶת מִבַּחוּץ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיחַ אוֹתוֹ צַדִּיק רֵיחַ רַע. 'וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף' רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יַם סוּף. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר,

אחרים אומרים נולד כשהוא מהול. ומקשים מדקאמר ר״מ טוב שמו מכלל דאחרים לאו היינו ר״מ ובשלהי הוריות (קף יג:) אמר דאסקוה לר״מ אחרים ובפ״ק דברכות (קף ט:) בגמרא מאימתי קורין שמע בשחרית אפליגו ר״מ ואחרים וא״ר שראה בקונטרס צרפת שמועות שקיבל מאלישע בן אבויה קבעום בשם אחרים מפני שהיה שמו אחר אבל שאר שמועות קבעום בשמו ולא מסתברא דהא לרבי נתן אסקו יש אומרים ואית לך שכל שמועותיו קבעו כך ולר״מ נמי עשו כיוצא בו אלא נראה דלאחר דאסקוהו אחרים חזר בו ואמר נולד כשהוא מהול וכן בפ׳ קמא דברכות:

חמר מבחוץ וזפת מבפנים. פירש רבי בשם ר״ש בר קלונימוס זה וזה בתוך התיבה והחמר היה מכסה את הזפת אבל מבחוץ לא זיפפה שלא ירגישו כי הגומא דומה לקנה היאור ולא יבחינו התיבה בתוך קנה היאור:

בשבילי

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

אַגַּם. שֶׁל עֲצֵי עֲרָבָה וְקָנִים דַּקִּין, וְהוּא קָנֶה וְסוּף דִּקְרָא, קָנֶה קָנִים, סוּף עֲרָבָה דַּקָּה: לִרְחוֹץ. לִטְבּוֹל שָׁם לְשֵׁם גֵּרוּת: **וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְכוּ׳.** שֶׁהַשָּׁב וּמִתְנַקֶּה מֵעֲוֹנוֹ קָרוּי רָחוּץ: לְשׁוֹן מִיתָה. כִּדְמִפָּרֵשׁ וְאָזִיל, שֶׁהָיוּ מְמֹחוֹת בְּיָדָהּ הַצָּלְתוֹ שֶׁל צַדִּיק: **דְּאָמַר מַר.** גַּבֵּי שַׁרְבִּיט הַזָּהָב דְּאַחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה: **בְּשִׁנֵּי רְשָׁעִים.** דְּיוּט מֶלֶךְ הַבֶּשֶׁן בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת בְּתְחִלַּת פֶּרֶק הָרוֹאֶה: לִשּׁוֹן דְּאִישְׁתַּרְבּוֹבֵי: **שֶׁרַבַּתָּה.** שֶׁרָאָתָה **עִמּוֹ שְׁכִינָה.** וְהַאי אֶת לְשׁוֹן עִם, כְּמוֹ לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת אֲחָיו (בְּרֵאשִׁית מט): **נַעַר.** גָּדוֹל מִשְּׁמֵעוֹ: **בַּעַל מוּם.** וְהוּא לַוִּי וְנִפְסַל בְּקוֹל לַעֲבוֹדַת הַשִּׁיר: **וְאֵין אַחֵר נוֹפֵל.** לֵיאוֹר, שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם בִּטְלוּ גְּזֵרָתָם: **וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם.** הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דִּרְשׁוּ בְּמוֹתֵנוּ אֶל הָאוֹבוֹת: **הַמְצַפְּצְפִים וְהַמַּהֲגִים.** בְּגִיא קָרֵי לְשׁוֹן גְּנַאי, שֶׁהֵם מְצַפְּצְפִין כְּעֲגוּרִים וּמַהֲגִים כְּיוֹנִים, מוֹצִיאִין קוֹל בְּגָרוֹנָם וְאֵין יוֹדְעִין מָה אוֹמְרִים, כָּךְ דֶּרֶךְ אִיצְטַגְנִינִין אֵינָן רוֹאִין אֶלָּא סִימָן אֲבָל לֹא פֵּרוּשׁוֹ שֶׁל כָּל דָּבָר: **רָאוּ.** אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה: **שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל כּוּ׳.** וְהַהּ מִלְּתָא לָאו ר׳ אֶלְעָזָר קָאָמַר לָהּ, דִּקְרָא לָאו אַמְצָרִים קָאֵי, אֶלָּא גְּמָרָא קָאָמַר לָהּ, וְקָאֵי אַהָא דְּאַמְרִינָן לְעֵיל וְאֵין אַחֵר נוֹפֵל, וְכִדְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר יוֹדְעִים מָה הוֹגִין, הִלְכָּךְ רָאוּ הַמְצָרִים וְלֹא יָדְעוּ מָה רָאוּ: **כֵּיוָן דְּשַׁדְיוּהוּ לְמֹשֶׁה בְּמַיִם.** כָּל זְמַן שֶׁהָיָה בַּיְּאוֹר אֵין לְקוּת גְּדוֹלָה מִזּוֹ וּבְטֵלָה סִימָן שֶׁל לְקִיָּיה: **רַגְלִי.** בְּשִׁבִילִי, כְּמוֹ וַיְבָרֶךָ ה׳ אוֹתְךָ לְרַגְלִי (בְּרֵאשִׁית ל): **בִּשְׁבִילִי נִצַּלְתֶּם.** שֶׁבְּטֵלוּ מִצְרַיִם אֶת גְּזֵרָתָם: **שִׁירָה עַל הַיָּם.** בכ״א בְּנִיסָן נֶאֱמְרָה כִּדְתַנְיָא בְּסֵדֶר עוֹלָם מַרְעַמְסֵס לְסֻכּוֹת וּמִסֻּכּוֹת לְאֵיתָם וּמֵאֵיתָם לִפְנֵי פִּי הַחִירוֹת הֲרֵי ג׳, בְּרְבִיעִי וַיַּגִּד לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם, חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי רָדְפוּ מִצְרַיִם וְאַחֲרֵיהֶם, אוֹר שְׁבִיעִי יָרְדוּ לַיָּם שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּאָר אֶת הַלַּיְלָה, לְשַׁחֲרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְיוֹם שְׁבִיעִי הָיָה, וְיו״ט אַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח הָיָה: **דְּאָמַר מַר בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת מֹשֶׁה.** בְּפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (קוּף לח.) יַלְפִּינָן לָהּ מִקְּרָאֵי דִּכְתִיב וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּכְתִיב מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבוֹר, וּכְתִיב כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן וְגוֹ׳, וּכְתִיב וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בָּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, צֵא מֵהֶן ל״ג לְמִפְרַע תִּמְצָא שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת מֹשֶׁה, וּמִנַּיִן שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם וְגוֹ׳, מָה ת״ל הַיּוֹם, הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי: **שֶׁלֹּשָׁה יָרְחֵי.** הָיוּ, וְהֵן ג׳ חֳדָשִׁים שֶׁהִצְפִּינָתוּ: **רֻבּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן.** לֹא חָסַר אֶלָּא ז׳ יָמִים וְרֻבּוֹ שֶׁל ג׳ דְּהַיְינוּ נִיסָן וְאַמְצָעִי שֶׁלֹּם אֲדָר הַשֵּׁנִי שְׁלֵם: **מַאי שְׁנָא מִן הָעִבְרִיּוֹת.** דְּקָאֲמְרָה לָהּ, מִכְּלַל דְּמִצְרִיּוֹת לֹא נִיחָא לָהּ: **דָּבָר טָמֵא.** זוֹ שֶׁאֲכִילָתָהּ דְּבָרִים טְמֵאִים וְהַתִּינוֹק טוֹעֵם בַּחֲלָבָהּ כָּל מַה שֶׁתֹּאכַל כִּדְאַמְרִי׳ בְּיוֹמָא (קוּף עח:): גַּבֵּי לְשֵׁד הַשָּׁמֶן: **אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה.** לְמִי לְמֵד הַקָּבָּ״ה תּוֹרָה, לְמִי שֶׁגָּמֵל וְהִפְרִישׁ עַצְמוֹ מֵחֶלֶב טְמֵא וְנֶעֱתַּק מִן הַשָּׁדַיִם הַטְּמֵאִים, כְּמוֹ וַיֵּעָתֵק מֹשֶׁם (בְּרֵאשִׁית יט:): **שֶׁהֶחֱלָבָה בִּזְרִיזוּת בְּעֶלְמָה.** שֶׁכָּל כֹּחָהּ עָלֶיהָ, כְּמוֹ חָזֵק וַאֲמַץ (דְּבָרִים לא) תְּקִיף וְעֶלֶם: **שֶׁהֶעֱלִימָה אֶת דְּבָרֶיהָ.** שֶׁלֹּא אָמְרָה שֶׁהִיא אֲחוֹתוֹ וְשֶׁהִיא מְבִיאָה אֶת אִמּוֹ: **הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד.** הֲרֵי לְךָ שֶׁלִּיךְ: **שֶׁהֵיתָה מִתְנַבְּאָה כְּשֶׁהִיא אֲחוֹת אַהֲרֹן.** עַד שֶׁלֹּא נוֹלַד מֹשֶׁה, וְהַיְינוּ הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן:

מאי

רש״י

1 **בשבילי** נצלתם כולכם. תימה אדרבה
2 בשבילו נגזרו הגזירות שראו
3 אצטגניני פרעה יש לומר הוא היה הראשון
4 המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא
5 והמתן אותו לא בשבילו היתה אלא משום
6 ונלחם בנו ודרך אנשים להלחם: סרח

7 הַסּוּף׳ כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּקָא בָּעֵת לְאַצּוּלֵי לְמֹשֶׁה, אָמְרוּ לָהּ, גְּבִירְתָּנוּ, מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם
8 גּוֹזֵר גְּזֵירָה, אִם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵין מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, וְאַתְּ וְאֶבְרֶת
9 עַל גְּזֵירַת אָבִיךְ. בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע. ׳וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ׳ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה,
10 חַד אָמַר יָדָהּ וְחַד אָמַר שִׁפְחָתָהּ. מַאן דְּאָמַר יָדָהּ, דִּכְתִיב ״אֲמָתָהּ״. וּמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ, מִדְּלֹא
11 כְּתִיב יָדָהּ. וּלְמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ, הָא אָמְרַתְּ בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע. דְּשַׁיֵּיר לָהּ חָדָא, דְּלָאו
12 אוֹרְחָא דְּבַת מַלְכָּא לְמֵיקַם לְחוּדָהּ. וּלְמַאן דְּאָמַר יָדָהּ, לִיכְתּוֹב יָדָהּ. הָא קָא מַשְׁמַע לָן
13 דְּאִישְׁתַּרְבּוּבֵי, דְּאָמַר מַר, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּאַמָּתָהּ שֶׁל בַּת פַּרְעֹה וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא
14 בְּשִׁנֵּי רְשָׁעִים, דִּכְתִיב ״שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ״ וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אַל תִּיקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שֶׁרִיבַּבְתָּה.
15 ׳וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד׳ וַתֵּרֶא מִיבָּעֵי לֵיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שֶׁרָאָתָה שְׁכִינָה עִמּוֹ.
16 ׳וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה׳ קָרֵי לֵיהּ ״יֶלֶד״ וְקָרֵי לֵיהּ ״נַעַר״, תָּנָא, הוּא יֶלֶד וְקוֹלוֹ כְּנַעַר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
17 אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, אִם כֵּן עֲשִׂיתוֹ לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּעַל מוּם, אֶלָּא מְלַמֵּד שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ חוּפַּת
18 נְעוּרִים בַּתֵּיבָה, אָמְרָה, שֶׁמָּא לֹא אֶזְכֶּה לְחוּפָּתוֹ. ׳וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה׳ מִנָּא
19 יָדְעָה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ מָהוּל. ״זֶה״ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלַמֵּד שֶׁנִּתְנַבְּאָה
20 שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ, ״זֶה״ נוֹפֵל וְאֵין אַחֵר נוֹפֵל, וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַאי דִּכְתִיב ״כִּי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם
21 דִּרְשׁוּ אֶל הָאֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים״, צוֹפִין וְאֵינָם יוֹדְעִין מַה צּוֹפִין, מַהֲגִים וְאֵינָן
22 יוֹדְעִים מַה מַּהֲגִים. רָאוּ שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמַּיִם הוּא לוֹקֶה, עָמְדוּ וְגָזְרוּ ״כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד
23 הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ״, כֵּיוָן דְּשַׁדְיוּהוּ לְמֹשֶׁה אָמְרוּ, תּוּ לֹא חָזִינַן כִּי הַהוּא סִימָנָא, בָּטְלוּ לִגְזֵירָתֵיהוּ,
24 וְהֵם אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעַל מֵי מְרִיבָה הוּא לוֹקֶה, דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב ״הֵמָּה
25 מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ״, ״הֵמָּה״ שֶׁרָאוּ אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה וְטָעוּ, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר מֹשֶׁה ״שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
26 רַגְלִי וְגוֹ׳״, אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִילִי, נִצַּלְתֶּם כּוּלְּכֶם. רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא אָמַר, אוֹתוֹ
27 הַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן הָיָה, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם,
28 מִי שֶׁעָתִיד לוֹמַר שִׁירָה עַל הַיָּם בְּיוֹם זֶה יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם
29 שִׁשָּׁה בְּסִיוָן הָיָה, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעָתִיד
30 לְקַבֵּל תּוֹרָה מֵהַר סִינַי בְּיוֹם זֶה, יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן, מַשְׁכַּחַת לֵהּ
31 ג׳ יַרְחֵי, דְּאָמַר מַר, בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד מֹשֶׁה, וּמִשִּׁבְעָה בַּאֲדָר וְעַד שִׁשָּׁה
32 בְּסִיוָן תְּלָתָא יַרְחֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לֵהּ. אוֹתָהּ שָׁנָה
33 מְעוּבֶּרֶת הָיְתָה, רוּבּוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן וְרוּבּוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן וְאֶמְצָעִי שָׁלֵם. ׳וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה
34 הַאֵלֶךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת׳ וּמַאי שְׁנָא מֵעִבְרִיּוֹת, מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱזִירוּהוּ לְמֹשֶׁה עַל
35 כָּל הַמִּצְרִיּוֹת כּוּלָּן וְלֹא יָנַק. אָמַר, פֶּה שֶׁעָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, יִינַק דָּבָר טָמֵא, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב
36 ״אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה וְגוֹ׳״, לְמִי יוֹרֶה דֵּעָה וּלְמִי יָבִין שְׁמוּעָה, לְגִמּוּלֵי מֵחָלָב וּלְעַתִּיקֵי מִשָּׁדַיִם. ׳וַתֹּאמֶר
37 לָהּ בַּת פַּרְעֹה לְכִי וְגוֹ׳״ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְלַמֵּד שֶׁהָלְכָה בִּזְרִיזוּת כְּעֶלְמָה. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי
38 אָמַר, ״הָעֶלְמָה״ שֶׁהֶעֱלִימָה אֶת דְּבָרֶיהָ. ׳וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה׳ אָמַר רַבִּי
39 חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִתְנַבְּאָה, וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מַה מִּתְנַבְּאָה, ״הֵילִיכִי״ הֵא שֶׁלִּיכִי. ״וָאֲנִי אֶתֵּן אֶת
40 שְׂכָרֵךְ״ אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, לֹא דַּיָּין לַצַּדִּיקִים שֶׁמַּחֲזִירִין לָהֶן אֲבֵידָתָן, אֶלָּא שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶן
41 שְׂכָרָן. ׳וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן וְגוֹ׳״, אֲחוֹת אַהֲרֹן וְלֹא אֲחוֹת מֹשֶׁה. אָמַר רַב עַמְרָם
42 אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה מִתְנַבְּאָה כְּשֶׁהִיא אֲחוֹת אַהֲרֹן,

ואומרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הניחה אותו בְּאָגָם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, ו'סוף' היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן כְּדִכְתִיב 'קָנֶה וָסוּף כָּמֻלוּ' – קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.

עוד כתוב "וַתֵּרֶד בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ עַל הַיְאֹר", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי, פסוק זה מְלַמֵּד שֶׁיָּרְדָה בת פרעה לִרְחוֹץ – להתנקות מִגִּלּוּלֵי אָבִיהָ – שירדה לטבול לשם גירות. וְכֵן הוּא אוֹמֵר - מצינו שהשיבה מעוונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אִם רָחַץ ה' אֶת צֹאַת בְּנוֹת צִיּוֹן וְגוֹ'. בהמשך הפסוק נאמר "וְנַעֲרֹתֶיהָ הֹלְכֹת על יד היאר וְגוֹ'", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין הֲלִיכָה זוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן מִיתָה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבריאל לפי שמיחו בה על שהצילה את משה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת'. בהמשך נאמר "וַתֵּרֶא אֶת הַתֵּבָה בְּתוֹךְ הַסּוּף", אומרת הגמרא, כֵּיוָן דְּחָזוּ - ראו נערותיה של בת פרעה, דְּקָא בָּעוּ לְאַצּוּלֵי לְמֹשֶׁה – שרוצה בתיה להציל את משה מן היאור, מיחו בה וְאָמְרוּ לָהּ, גְּבִירְתָּנוּ, מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם הוא, שכשמֶּלֶךְ בָּשָׂר וָדָם גּוֹזֵר גְּזֵירָה, גם אִם כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֵין מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ מְקַיְּימִין אוֹתָהּ, וְאַתְּ עוֹבֶרֶת עַל גְּזֵירַת אָבִיךְ שאמר להטביעם. בָּא המלאך גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע ומתו.

"וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמָתָהּ וַתִּקָּחֶהָ", נחלקו רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה מהי 'אמתה', חַד – אחד מהם אָמַר שהושיטה יָדָהּ והביאה את התיבה אליה, וְחַד אָמַר ששלחה את שִׁפְחָתָהּ להביא את התיבה. מבארת הגמרא, מַאן דְּאָמַר יָדָהּ, טעמו הוא משום דִּכְתִיב 'אֲמָתָהּ', ופירש כפשוטו שאמה היא יד. וּמַאן דְּאָמַר שִׁפְחָתָהּ, פירש כך מִדְּלֹא כְּתִיב יָדָהּ – אם כוונת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, וּלְמַאן דְּאָמַר ששלחה את שִׁפְחָתָהּ, קשה שהָא אָמְרַתְּ בָּא גַּבְרִיאֵל וַחֲבָטָן בְּקַרְקַע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דְּשַׁיֵּיר לָהּ חָדָא – גבריאל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דְּלָאו אוֹרְחָא דְּבַת מַלְכָא לְמֵיסַק לְחוּדָהּ - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת הגמרא, וּלְמַאן דְּאָמַר ששלחה את יָדָהּ, לִיכְתּוֹב - שתכתוב התורה יָדָהּ כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הָא קָא מַשְׁמַע לָן – לכך נאמר 'אמה', להשמיענו דְּאִישְׁתַּרְבַּב אִישְׁתַּרְבּוּבֵי – נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דְּאָמַר מַר לגבי שרבוב שרביטו של אחשורוש, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא שנעשה נס זה בְּאַמָּתָהּ שֶׁל בַּת פַּרְעֹה שנתארכה, וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשִׁנְּיֵי רְשָׁעִים – שיניו של עוג מלך הבשן שנתארכו, דִּכְתִיב 'שִׁנֵּי רְשָׁעִים שִׁבַּרְתָּ', וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ אַל תִּיקְרֵי שִׁבַּרְתָּ אֶלָּא שֶׁרִיבַּבְתָּה – שהוארכו שיניו.

"וַתִּפְתַּח וַתִּרְאֵהוּ אֶת הַיֶּלֶד", שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו', הרי וַתֵּרֶא מִיבְּעֵי לֵיהּ. ומשיבה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שֶׁרָאֲתָה שְׁכִינָה עִמּוֹ. בהמשך הפסוק נאמר "וְהִנֵּה נַעַר בֹּכֶה", שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קָרֵי לֵיהּ – נקרא משה 'יֶלֶד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך וְקָרֵי לֵיהּ – נקרא משה 'נַעַר', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תָּנָא, הוּא יֶלֶד וְקוֹלוֹ כְּנַעַר – לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה, אִם כֵּן - לדבריך שהיה קולו כנער בילדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, וְעֲשִׂיתוֹ – החשבתו לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ שהוא לוי לְבַעַל מוּם בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אֶלָּא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, מְלַמֵּד שֶׁעֲשָׂתָה לוֹ אִמּוֹ חוּפַּת נְעוּרִים בהיותו בַּתֵּיבָה, כיון שאָמְרָה, שֶׁמָּא לֹא אֶזְכֶּה לְחוּפָּתוֹ – להשתתף בחופתו.

"וַתַּחְמֹל עָלָיו וַתֹּאמֶר מִיַּלְדֵי הָעִבְרִים זֶה", שואלת הגמרא, מְנָא יְדָעָה – מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, כיון שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ מָהוּל הבינה כי מישראל הוא. ומה שנאמר 'זֶה', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְלַמֵּד שֶׁנִּתְנַבְּאָה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ, והמשמעות בדבריה, ש'זֶה' – משה נוֹפֵל ליאור, וְאֵין אַחֵר נוֹפֵל ליאור מכאן ואילך. וְהַיְינוּ דְּאָמַר – וזהו שאמר רַבִּי אֶלְעָזָר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מַאי דִּכְתִיב "וְכִי יֹאמְרוּ אֲלֵיכֶם העובדי כוכבים דִּרְשׁוּ כמונו אֶל הָאֹבוֹת וְאֶל הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים וְהַמַּהֲגִים" – שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפין' היינו שצוֹפִין - רואים שיש סימן, וְאֵינָם יוֹדְעִין מַה צוֹפִין בסימן זה, ו'מהגים' היינו שמַהֲגִים – מוציאים קול בגרונם, וְאֵינָן יוֹדְעִים מַה מַהֲגִים. ומבארת הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשרָאוּ האיצטגנינים, שֶׁמּוֹשִׁיעָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּמַּיִם הוּא לוֹקֶה – עתיד ללקות במים, עָמְדוּ וְגָזְרוּ ש'כָּל הַבֵּן הַיִּלּוֹד הַיְּאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ', כדי שאבן ילקה ולא יוכל להושיען. ולכך כֵּיוָן דְּשַׁדְיוּהּ לְמֹשֶׁה – לאחר שהושלך משה ליאור, אָמְרוּ, תּוּ לָא חָזִינַן כִּי הַהוּא סִימָנָא – איננו רואים יותר סימן זה, וּבַטְּלוּ לְגֵזֵירָתַיְיהוּ – בטלו את גזרת כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו. אך מבארת הגמרא, שׁוּהֵם – האיצטגנינים אֵינָן יוֹדְעִין שאין פירוש ראייתם שיענש במים, אלא שֶׁעַל חטא מֵי מְרִיבָה הוּא לוֹקֶה שלא יכנס לארץ. וכמו דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב 'הֵמָּה מֵי מְרִיבָה אֲשֶׁר רָבוּ', מהו 'הֵמָּה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שֶׁרָאוּ אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה שעתיד משה ללקות במים, וְטָעוּ שסברו שיענש במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' – הם המים שראו איצטגנינֵי פרעה. וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר מֹשֶׁה – כיון שעל ידי משה בטלה הגזרה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי העם אשר אנכי בקרבו וְגוֹ', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל בִּשְׁבִילִי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי וביטלו גזירתם, וּנְצַלְתֶּם כּוּלְּכֶם מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם שהושלך משה ליאור בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן הָיָה, ולפיכך אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וכי ראוי שמִי שֶׁעָתִיד לוֹמַר שִׁירָה עַל הַיָּם בְּיוֹם זֶה – כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אוֹתוֹ הַיּוֹם שהושלך משה ליאור, בְּשִׁבְעָה בְּסִיוָן הָיָה, ולפיכך אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שֶׁעָתִיד לְקַבֵּל תּוֹרָה מֵהַר סִינַי בְּיוֹם זֶה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, יִלְקֶה בְּיוֹם זֶה. שואלת הגמרא, בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שהושלך ליאור בְּשִׁשָּׁה בְּסִיוָן, אם כן מַשְׁכַּחַת לָהּ ג' יַרְחֵי – מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דְּאָמַר מַר, בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת משה, וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר נוֹלַד מֹשֶׁה, וּמִשִّבְעָה בַּאֲדָר וְעַד שִׁשָּׁה בְּסִיוָן הם תְּלָתָא יַרְחֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שהשליכוהו ליאור בְּעֶשְׂרִים וְאֶחָד בְּנִיסָן, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ, הרי מז' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אוֹתָהּ שָׁנָה שהושלך משה ליאור, שנה מְעוּבֶּרֶת הָיְתָה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רוּבוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן – החודש הראשון היינו מז' אדר עד סוף אדר ראשון, וְרוּבוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן - החודש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, וְאֶמְצָעִי שָׁלֵם - החודש השני היינו כל חודש אדר ב'.

"וַתֹּאמֶר אֲחֹתוֹ אֶל בַּת פַּרְעֹה הַאֵלֵךְ וְקָרָאתִי לָךְ אִשָּׁה מֵינֶקֶת מִן הָעִבְרִיֹּת ותיניק לך את הילד", שואלת הגמרא, וּמַאי שְׁנָא מֵעִבְרִיּוֹת – מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, שמשמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצריות. ומשיבה, מְלַמֵּד שֶׁהֶחֱזִירוּהוּ - תחילה סובבוהו לְמֹשֶׁה עַל כָּל הנשים הַמִּצְרִיּוֹת כּוּלָּן כדי שיניקו אותו, וְלֹא יָנַק – לא הסכים לינוק, משום שאָמַר הקב"ה, וכי פֶּה שֶׁעָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, יֵינַק דָּבָר טָמֵא – מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא לאשה מן העבריות שתניקהו. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב "אֶת מִי יוֹרֶה דֵּעָה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וְגוֹ'", ומבארת הגמרא, לְמִי יוֹרֶה דֵּעָה – למי לימד הקב"ה תורה, וּלְמִי הוא יָבִין שְׁמוּעָה, לְגְמוּלֵי - למי שהבדיל עצמו ונגמל מֵחֶלְבָּ טמא, וּלְעַתִּיקֵי – למי שהעתיק עצמו מִשְּׁדַיִם טמאות.

"וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה לְכִי וְגוֹ'", אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מה שאמר 'העלמה' מְלַמֵּד, שֶׁחֶלְבָּה מרים להביא לה מינקת בְּזִרְיוּזוּת בְּעַלְמָה – בנערה שכל כוחה עליה. וּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר מה שנאמר 'הָעַלְמָה' היינו שֶׁהֶעֱלִימָה אֶת דְּבָרֶיהָ - שלא אמרה שהיא אחותו ומביאה את אם הילד.

המשך בעמוד קסא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וְאוֹמֶרֶת מרים בנבואה, **עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוּלָּהּ אוֹר**, והבינו כי אכן נולד מושיען של ישראל, **עָמַד אָבִיהָ** עמרם, **וּנְשָׁקָהּ עַל רֹאשָׁהּ, וְאָמַר לָהּ, בִּתִּי נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתֵךְ** שעתיד ליולד לנו מושיען של ישראל. אך **וְכֵיוָן שֶׁהֶחֱטִילוּהוּ לַיְּאוֹר, עָמַד אָבִיהָ וּטְפָחָהּ** - חבט **עַל רֹאשָׁהּ, וְאָמַר לָהּ, בִּתִּי הֵיכָן נְבוּאָתֵךְ** – משום שחשב שימות ביאור. **וְהֵיינוּ דִּכְתִיב "וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדֵעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ"**, דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה שינצל, ועמדה שם כד **לִידַע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוּאָתָהּ** – מה יעלה בסופה.

שנינו במשנה **שיוֹסֵף זָכָה** לקבור את אביו, **וְכוּ'**. מבארת הגמרא עניני קבורת יעקב, ושואלת, **מַאי שְׁנָא מֵעִיקָּרָא** - מדוע בתחילה כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, **דִּכְתִיב "וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה וְגוֹ'", וַהֲדַר** – ואחר כך נאמר **"וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו". וּמַאי שְׁנָא** ואילו **לְבַסּוֹף** - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף ואחיו למצרים **דִּכְתִיב** תחילה **"וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו", וַהֲדַר** – ואחר כך נאמר **"וְכֹל הָעֲלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו"** – דהיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת הגמרא, **אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה עַד שֶׁלֹּא רָאוּ** המצרים **בְּכָבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא נָהֲגוּ כָּהֵן כָּבוֹד**, ולכן הקדימו לצאת לפניהם, **וּלְבַסּוֹף** לאחר קבורת יעקב, **שֶׁרָאוּ** אז **בְּכָבוֹדָן, נָהֲגוּ כָּהֵן כָּבוֹד**, ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבארת הגמרא מהו הכבוד שראו בישראל, **דִּכְתִיב "וַיַּבֹּאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד** אשר בעבר הירדן ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד", וגורן האטד משמעו שהיה גורן מאטד, וקשה **וְכִי גּוֹרֶן יֵשׁ לוֹ לְאָטָד** – וכי דרך לאסוף אטדין ולעשות הימנו גורן. לכן **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ**, לא היה זה גורן מאטדים אלא שהמקום נקרא גורן האטד, **מְלַמֵּד שֶׁהִקִּיפוּהוּ כְּתָרִים לַאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כְּגֹרֶן זֶה שֶׁמַּקִּיפִים לוֹ אָטָד** של קוצים לשומרו מסביב, ומי הקיפוהו, **שֶׁבָּאוּ בְּנֵי עֵשָׂו וּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה**, וחלקו כבוד ליעקב, שתלו את כתרידם בארונו. והמצרים שראו כבוד זה, החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. **תָּנָא, כּוּלָּם** – בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, מתחילה **לְמִלְחָמָה בָּאוּ** – להלחם בבני יעקב כדי שלא יקבר יעקב במערת המכפלה, אך **כֵּיוָן שֶׁרָאוּ** את **כִּתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תָּלוּי בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נָטְלוּ כּוּלָּן כִּתְרֵיהֶן וְתָלָאוּם בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. תָּנָא, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים נִתְלוּ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.**

"וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד". תָּנָא מהו ההספד הגדול והכבד שנעשה, **שֶׁאֲפִילּוּ הַסּוּסִים וַאֲפִילּוּ הַחֲמוֹרִים** נעצבו על פטירתו (**מֵאֵילּוּ מֵאֵילּוּ**).

אומרת הגמרא, **כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לִמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה** לקבור את יעקב, **אָתָא עֵשָׂו, וְקָא מְעַכֵּב** - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך **אָמַר לָהֶן** – לבני יעקב, הרי נאמר **'מִמֶּרֶא קִרְיַת הָאַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק** הטעם שנקראת המערה **'קִרְיַת אַרְבַּע', לְפִי שֶׁאלו שנקברו בה אַרְבַּע זוּגוֹת הָיוּ, אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה.** וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו שנינו, וכיון **שאיהו** - יעקב, **קָבְרָה לְלֵאָה** במערה **בְּדִידֵיהּ** - בחלקו שקיבל בירושה, אם כן, **וְהַאי** - הקבר **דְּפָיֵיש** – שנותר, **דִּידִי** – שלי **הוּא. אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, הרי **זַבִּינְתָּהּ** - מכרת ליעקב את חלקך במערה בשעה שמכרת את הבכורה. **אָמַר לְהוּ** עשיו, **נְחִי דְּזַבִּינִי בְּכִירוּתָא** – אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים בירושה, אך **פְּשִׁיטוּתָא** – את חלק הפשוט שלי **מִי זַבִּינִי** - האם מכרתיו. **אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, **אִין** – אכן מכרת אף את חלק הפשיטות במערה, **דִּכְתִיב** שאמר יעקב ליוסף **"בְּקִבְרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי** בארץ מצרים שמה תקברינִי", **וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק**, מה שנאמר 'כריתי', **אֵין כְּרִיָּה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁכֵּן בִּכְרַכֵּי הַיָּם קוֹרִין לְמִכְרָה 'כְּרִיָּה'**, נמצא שמכרת אף חלק זה. **אָמַר לְהוּ** עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, **הָבוּ לִי אִינַּרְתָּא** - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. **אָמְרוּ לֵיהּ** בני יעקב, **אִינַּרְתָּא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם הִיא** – השטר נמצא במצרים. חשבו האחים ביניהם **וּמַאן נַיזִיל** - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו **שַׁנְיזִיל** – ילך **נַפְתָּלִי**, משום **דְּקַלִּיל כִּי אַיְלְתָּא** – הליכתה קלה ומהירה כשל איל. **דִּכְתִיב 'נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר'**, ודרשו על כך, **אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אַל תִּקְרֵי 'אִמְרֵי שָׁפֶר', אֶלָּא 'אִמְרֵי סֵפֶר'** – שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא ואומרת, שבאותו זמן, **חוּשִׁים** שהוא **בְּרִיהּ דְּדָן** – בנו של דן בן יעקב, **תַּמָּן הֲוָה** – היה שם בעת המכירה, **וְיַקִּירָן לֵיהּ אוּדְנֵיהּ** – כבדו אוזניו מלשמוע, **אָמַר לְהוּ** חושים לבני יעקב, **מַאי הַאי** - מדוע אתם מתעכבים מלקבור את יעקב, **וְאָמְרוּ לֵיהּ קָא מְעַכֵּב הַאי** – עשו מעכב אותנו **עַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם** ויביא עמו את שטר המכירה של המערה. **אָמַר לְהוּ** חושים, **וְעַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם יְהֵא אֲבִי אַבָּא מוּטָל בְּבִזְיוֹן. שָׁקַל** – נטל חושים **קוּלְפָּא** - מקל, **מַחְיֵיהּ** – והכה בו **אַרְישֵׁיהּ** – על ראשו של עשו והרגו. ומחמת המכה **נָתְרָן** – נשרו **עֵינֵיהּ** – עיניו של עשיו, **וְנָפְלוּ** על **אַכַּרְעָא** - רגליו **דְּיַעֲקֹב. פַּתְּחִינְהוּ יַעֲקֹב לְעֵינֵיהּ** – פתח יעקב את עיניו **וְאַחֵיהּ** – וחייך, **וְהֵיינוּ דִּכְתִיב "יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע"**, ולכך שמח יעקב שחזה בנקם שנקמו בעשו. **וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתָהּ שֶׁל רִבְקָה, דִּכְתִיב 'לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד', וְאַף עַל גַּב דְּמִיתָתָן** של עשיו ויעקב **לֹא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי**, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום אחד כיון **שקְבוּרָתָן מִיהָא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי.**

נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי קברו את אביו', הרי שייחס הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת הגמרא, כיצד הניחוהו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת אביהם, **וכי וְאִי לֹא עָסַק בֵּיהּ יוֹסֵף** – אם לא היה יוסף מתעסק בקבורתו, **אֶחָיו לֹא הֲווּ מְעַסְּקֵי בֵּיהּ** לקוברו, **וְהָכְתִיב 'וַיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְּנָעַן'**, נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב, ואם כן מדוע נתנו לו שתיקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא, **שאֲמְרוּ** שאר האחים, **הַנִּיחוּ לוֹ** ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר מאיתנו, מפני **שכְּבוֹדוֹ בַּמְּלָכִים** - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך יתעסק בקבורתו, **יוֹתֵר מִבְּהֲדִיוֹטוֹת** – ממה שנתעסק בו אנו.

שנינו במשנה, **מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף** שלא נתעסק בו אלא משה **כו'. תָּנוּ רַבָּנָן, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוֹת מִצְוֹת עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל כּוּלָּן נִתְעַסְּקוּ בְּבִיזָּה** מהמצרים, ששאלו מהם כלי כסף וכלי זהב, **וְהוּא** – משה **נִתְעַסֵּק בַּמִּצְוֹת** - העלאת ארונו של יוסף, **שֶׁנֶּאֱמַר 'חֶכֶם לֵב יִקַּח מִצְוֹת וְגוֹ'". וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר** – שלקח משם עצמותיו, **אָמְרוּ** חז"ל, **סָרַח בַּת אָשֵׁר נִשְׁתַּיְּרָה מֵאוֹתוֹ הַדּוֹר, וְהָלַךְ מֹשֶׁה אֶצְלָהּ, אָמַר לָהּ** משה, **כְּלוּם אַתְּ יוֹדַעַת הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרָה לוֹ אָרוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת כבד עָשׂוּ לוֹ מִצְרַיִם, וּקְבָעוּהוּ בְּגֵילוּם הַנָּהָר** – הנהר שממנו כל ארץ מצרים שותה, ועשו כן **כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ** בזכותו **מֵימָיו** של הנהר. **הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל שְׂפַת** נהר **הַגִּילוּם, אָמַר לוֹ, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִגִּיעַ הָעֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה** עת קיום **הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל** להעלותך לקבורה בארץ הקודש. **אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ** שנוכל לקיים שבועתך, **מוּטָב,** אך **אִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ**, כיון שלא היתה השבועה אלא אם נוכל לקיימה. **מִיָּד צָף אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף** על מי הנהר, ונטלו משה. ומבארת הברייתא, **וְאַל תִּתְמַהּ הֵיאַךְ** שיהיה **בַּרְזֶל צָף** על המים, **שֲׁהֲרֵי כְּתִיב** בתלמידי אלישע, **"וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וְגוֹ', אֲהָהּ אֲדוֹנִי וְהוּא שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיֵּצֶף הַבַּרְזֶל"**, הרי שאלישע הנביא הציף את הברזל על המים, משום שרצון יראיו יעשה. **וְהָלָא** – ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי **הַדְּבָרִים** קַל **וְחוֹמֶר, וּמָה אֱלִישָׁע** שהיה **תַּלְמִידוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, וְאֵלִיָּהוּ** היה **תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה,** שהרי תורתו של משה לימד לאליהו, ומצינו **שצָף הַבַּרְזֶל מִפָּנָיו, מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.**

רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא **בְּקַבְּרָנִיט** - בקברות **שֶׁל מְלָכִים הָיָה קָבוּר, הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל קַבְּרָנִיט שֶׁל מְלָכִים** – במקום קברותיהם, **וְאָמַר, יוֹסֵף, הִגִּיעַ עֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה** זמן קיום **הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל** להעלות עצמותיך, **אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִזְדַּעְזֵעַ אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף** והכיר משה שהוא ארונו, **נְטָלוֹ מֹשֶׁה וְהֵבִיאוֹ אֶצְלוֹ.**

המשך בעמוד קסב

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יג עמוד א

רש״י

מַאי שְׁנָא מֵעַכְּרָא. דְּאַקְדְּמִינְהוּ לְמִצְרַיִם מִקַּמֵּי אֲחֵי יוֹסֵף, וּמַאי שְׁנָא לְבַסּוֹף דִּכְתִיב הוּא וְאֶחָיו וַהֲדַר וְכָל הָעוֹלִים אִתּוֹ: **וְכִי.** דֶּרֶךְ לָאֲסוֹף אֶסְדִּין וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶן גֹּרֶן: **שֶׁמַּקִּיפִין לוֹ אָטָד.** גֶּדֶר שֶׁל קוֹצִים: **שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים.** י״ב נְשִׂיאִים דְּיִשְׂמָעֵאל וכ״ג אַלּוּפִים נִמְנוּ בְּעֵשָׂו. וְא״ת כ״ה הֵן, תֵּימָן וּקְנַז נִמְנוּ ב׳ פְּעָמִים. וְא״ת קֹרַח נִמְנָה ב׳ פְּעָמִים, שְׁנֵי קֹרַח הֵן, אֶחָד מִבְּנֵי אֱלִיפַז וְאֶחָד מִבְּנֵי אָהֳלִיבָמָה, וּמ״מ ל״ה הֵן וּכִתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף הֲרֵי ל״ו: **קָא מְעַכֵּב.** שֶׁלֹּא יִקְּרְאוּהוּ שָׁם: **אָמַר.** קְרִיַּת אַרְבַּע שִׁמְהָ שֶׁאֲינָהּ מְחֻזֶּקֶת אֶלָּא ד׳ זוּגוֹת. הָא דְּא״ר יִצְחָק לְאו מִלְּתָא דְּעֵשָׂו הִיא אֶלָּא גְּמָרָא קָאָמַר לֵיהּ לְמִימַר טַעְמָא דְּעַבּוּבָא, דְּדַדַּאי כֵּן הָוָה כִּדְבְרֵי עֵשָׂו שֶׁאֵינָהּ מְחֻזֶּקֶת אֶלָּא ח׳ קְבָרִים: **אִיהוּ.** יַעֲקֹב: **קַבְרָהּ לְלֵאָה בְּדִידֵיהּ.** בְּחֶלֶק הַמַּגִּיעוֹ כִּדְכְתִיב וְשָׂמָה קְבָרָתִי אֶת לֵאָה: **זַבִּינְתֵּיהּ.** כְּשֶׁמְּכַרְתָּ הַבְּכוֹרָה: **נְהִי דְּזַבִּינְתֵּי לִבְכוֹרָתִי.** וְלֹא אֲטוֹל פִּי שְׁנַיִם אֶלָּא כְּמוֹדֶה: **פְּשִׁיטוּתָא מִי זַבִּינִי.** חֶלְקִי בְּחֶלֶק פָּשׁוּט לֹא מְכַרְתִּי: **א״ל אִין.** פְּשִׁיטוּתֵיךְ נַמִּי זַבְּנַתְּ חֶלְקָךְ בְּמְעָרָה זוֹ לְגַמְרֵי, שֶׁכָּךְ אָמַר אָבִינוּ בְּשִׁעַת מִיתָה אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי, וְאֵין כְּרִיתָה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה כְּמוֹ וְאֶכְרְתָה לִּי בְּחַמִּשָּׁה עָשָׂר כֶּסֶף (הוֹשֵׁעַ ג): **הָכוּ אַגַּרְתָּא.** הַרְאוּ שְׁטָר מְכִירָה: **יַקִּירָן אוּדְנַיִיהוּ.** כָּבְדוּ אָזְנָיו מִשְּׁמוֹעַ: **מַאי הַאי.** לָמָּה אֵינָם קוֹבְרִין אוֹתוֹ: **שְׁקִיל גּוּלְפֵּיהּ.** מַקֵּל, כְּמוֹ גּוּלְפֵי טוֹבֵי בְּלָע מַאֲבִימִי בַּעֲרָכִין (קף כב.): **וְאִי לֹא אִיעַסֵּק בֵּיהּ יוֹסֵף אֶחָיו מִי לֹא הֲוֵי מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ.** כְּלוֹמַר הֵיאַךְ הַנִּיחוּהוּ אֶחָיו לְיוֹסֵף לְטוֹל לוֹ אֶת הַשֵּׁם לְבַדּוֹ שֶׁל קְבוּרַת אֲבִיהֶם, וְכִי פָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶן הָעֹל וְלֹא חָשׁוּ לוֹ, וְאִם לֹא נִתְעַסֵּק בּוֹ הוּא הֵם לֹא הָיוּ עֲסוּקִין בּוֹ, וְהַכְּתִיב וַיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בָּנָיו, אֲלַמָּא אַף הֵם הָיוּ עֲסוּקִין בְּמַעֲשֵׂהוּ וּקְבוּרָתוֹ. וּמַסְקְנָא כְּתִיב אַחֲרֵי קָבְרוֹ אֶת אָבִיו, תְּלָה הַכָּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא הָיָה עִקַּר הַדָּבָר: **אָמְרוּ.** אֶחָיו בֵּינֵיהֶן הַנִּיחוּ לוֹ לְהִתְעַסֵּק בּוֹ כְּנֶגֶד כֻּלָּנוּ: **כְּבוֹדוֹ.** שֶׁל אָבִינוּ אֵלֶּךְ יוֹתֵר מִבְּחֲדִיוֹטוֹת, שֶׁיּוֹסֵף מֶלֶךְ הוּא: **נִתְעַסְּקוּ בְּכִבּוּדָהּ.** שֶׁל מִצְרַיִם: **כְּדֵי שֶׁיִּתְבְּרְכוּ מֵימָיו.** תָּמִיד לְפִי שֶׁאֵין אֶרֶץ מִצְרַיִם שׁוֹתָה מִמֵּי גְּשָׁמִים אֶלָּא שֶׁכְּלָה עֲשׂוּיָה יְאוֹרִים וְחָרִיצִים מִנִּילוּס עַד סוֹף הַמְּדִינָה כְּמָה פַּרְסָאוֹת, וְנִילוּס עוֹלֶה וּמַשְׁקֶה וּמִתְבָּרֵךְ וּמְמַלֵּא אוֹתָן יְאוֹרִים וּמַשְׁקִין מֵהֶן הַשָּׂדוֹת, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב (זְכַרְיָה יד) וְהָיָה אם לא יַעֲלֶה מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת וגו׳ לא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם, וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לא תַעֲלֶה וְלֹא תָבֹא [וּבָאָה] וְלֹא עֲלֵיהֶם, וְאֵין כְּתִיב כָּאן הַגָּשֶׁם אֶלָּא וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה אוֹתוֹ נָהָר שֶׁהֵן שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ. וְיוֹנָתָן בֶּן עוּזִּיאֵל תִּרְגֵּם וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּיסַּךְ נִילוּס: **וְיָהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וגו׳.** בְּתַלְמִידֵי אֱלִישָׁע כְּתִיב בְּמֶלָכִים: **וְהוּא שָׁאוּל.** הִשְׁאִילוּהוּ לוֹ: **תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.** וְלֹא שֶׁלָּמַד מִפִּיו, אֶלָּא תּוֹרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לִמְּדוּ לְאֵלִיָּהוּ: **בְּקַבְּרִנִיס שֶׁל מְלָכִים.** בְּקִבְרוֹת שֶׁל מְלָכִים, וְלָשׁוֹן יְוָנִי הוּא:

קים

תוספות

סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ויאיר בן מנשה נולדו בימי יעקב והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה ודם היו מבני בניו של יוסף י״ל שסוד הגאולה נמסר לסרח כדאיתא בפירקי ר״א (פרק מח) וכיון שבא משה הלכו זקני ישראל אצלה לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה פקוד פקדתי אמרה להם א״כ הוא הוא לכך הלך גם משה אצלה. מתוספת רבי: סמליון

וְאוֹמֶרֶת עֲתִידָה אִמִּי שֶׁתֵּלֵד בֵּן שֶׁמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵיוָן שֶׁנּוֹלַד מֹשֶׁה, נִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת כּוּלָּהּ אוֹר, עָמַד אָבִיהָ, וּנְשָׁקָהּ עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בִּתִּי נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתֵךְ. וְכֵיוָן שֶׁהֶטִּילוּהוּ לַיְּאוֹר, עָמַד אָבִיהָ וּטְפָחָהּ עַל רֹאשָׁהּ, אָמַר לָהּ, בִּתִּי הֵיכָן נְבוּאָתֵךְ, אֵצֶל מִי שֶׁהָיָה כָּתוּב בּוֹ וְהַיְינוּ דִּכְתִיב 'וַתֵּתַצַּב אֲחֹתוֹ מֵרָחֹק לְדֵעָה מַה יֵּעָשֶׂה לוֹ', לִידַע מַה יְהֵא בְּסוֹף נְבוּאָתָהּ: יוֹסֵף זָכָה וכו׳: מַאי שְׁנָא מֵעַיקָּרָא, דִּכְתִיב 'וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל עַבְדֵי פַרְעֹה וגו׳', וַהֲדַר 'וְכֹל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וּבֵית אָבִיו'. וּמַאי שְׁנָא לְבַסּוֹף, דִּכְתִיב 'וַיָּשָׁב יוֹסֵף מִצְרַיְמָה הוּא וְאֶחָיו' וַהֲדַר 'וְכָל הָעֹלִים אִתּוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בַּתְּחִילָּה עַד שֶׁלֹּא רָאוּ בִּכְבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לֹא נָהֲגוּ בָהֶן כָּבוֹד. וּלְבַסּוֹף שֶׁרָאוּ בִּכְבוֹדָן, נָהֲגוּ בָהֶן כָּבוֹד, דִּכְתִיב 'וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד' וְכִי גֹּרֶן יֵשׁ לוֹ לְאָטָד, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, מְלַמֵּד שֶׁהִקִּיפוּהוּ כְּתָרִים לַאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כְּגֹרֶן זֶה שֶׁמַּקִּיפִים לוֹ אָטָד, שֶׁבָּאוּ בְּנֵי עֵשָׂו וּבְנֵי יִשְׁמָעֵאל וּבְנֵי קְטוּרָה. תָּנָא, כּוּלָּם לְמִלְחָמָה בָּאוּ, כֵּיוָן שֶׁרָאוּ כִּתְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף תָּלוּי בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, נָטְלוּ כּוּלָּן כִּתְרֵיהֶן וּתְלָאוּם בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. תָּנָא, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּתָרִים נִתְלוּ בַּאֲרוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. 'וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד' תָּנָא, אֲפִילּוּ סוּסִים וַאֲפִילּוּ חֲמוֹרִים (מַאֲילוּ מֵאֵילּוּ), כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, אָתָא עֵשָׂו, קָא מְעַכֵּב. אָמַר לָהֶן 'מִמְּרֵא קִרְיַת הָאַרְבַּע הוּא חֶבְרוֹן', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק 'קִרְיַת אַרְבַּע', אַרְבַּע זוּגוֹת הָיוּ, אָדָם וְחַוָּה, אַבְרָהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה. אִיהוּ, קַבְרָהּ לְלֵאָה בְּדִידֵיהּ, וְהַאי דְּפָיֵיס, דִּידִי הוּא. אָמְרוּ לֵיהּ, זַבִּינְתֵּיהּ. אָמַר לְהוּ, נְהִי דְּזַבִּינִי בְּכִירוּתָא, פְּשִׁיטוּתָא מִי זַבִּינִי. אָמְרוּ לֵיהּ, אִין דִּכְתִיב 'בִּקְבָרִי אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי' וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, אֵין כְּיָרָה אֶלָּא לְשׁוֹן מְכִירָה, שֶׁכֵּן בְּכַרְכֵּי הַיָּם קוֹרִין לְמְכִירָה 'כִּירָה'. אָמַר לְהוּ, הָבוּ לִי אִיגַּרְתָּא. אָמְרוּ לֵיהּ, אִיגַּרְתָּא דְּמִצְרַיִם הִיא. וּמַאן גְּנִיזִל, גְּנִיזִל נַפְתָּלִי דְּקַלִּיל כִּי אַיְיתֵיהּ, דִּכְתִיב 'נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר', אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אַל תִּקְרֵי 'אִמְרֵי שָׁפֶר' אֶלָּא אִמְרֵי סֵפֶר. חוּשִׁים בְּרִיהּ דְּדָן, תַּמָּן הָוָה וַיְקִירָן לֵיהּ אוּדְנַיְיהוּ, אָמַר לְהוּ מַאי הַאי, וְאָמְרוּ לֵיהּ קָא מְעַכֵּב הַאי עַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, אָמַר לְהוּ וְעַד דְּאָתֵי נַפְתָּלִי מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם, יְהֵא אָבִי אַבָּא מוּטָל בְּבִזְיוֹן. שֶׁקַּל קוֹלְפָא, מַחֲיֵיהּ אַרֵישֵׁיהּ, נָתְרָן עֵינֵיהּ וְנָפְלוּ אַבַּרְעָא דְּיַעֲקֹב. פַּתְחִינְהוּ יַעֲקֹב לְעֵינֵיהּ וַאֲחִיךְ, וְהַיְינוּ דִּכְתִיב 'וְשִׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם, פְּעָמָיו יִרְחַץ בְּדַם הָרָשָׁע'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְקַיְּמָה נְבוּאָתָהּ שֶׁל רִבְקָה, דִּכְתִיב 'לָמָּה אֶשְׁכַּל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד', וְאַף עַל גַּב דְּמִיתָתָן לֹא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי, קְבוּרָתָן מִיהָא בְּיוֹם אֶחָד הֲוַאי. וְאִי לֹא עָסַק בֵּיהּ יוֹסֵף, אֶחָיו לֹא הָווּ מִעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וַיַּעֲשׂוּ אוֹתוֹ בָנָיו אַרְצָה כְּנָעַן'. אָמְרוּ הַנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בַּמְּלָכִים יוֹתֵר מִבְּחֲדִיוֹטוֹת: מִי לָנוּ גָּדוֹל מִיּוֹסֵף כּוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן, בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה חֲבִיבוֹת מִצְוֹת עַל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל כּוּלָּן נִתְעַסְּקוּ בַּבִּיזָּה וְהוּא נִתְעַסֵּק בַּמִּצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'חֲכַם לֵב יִקַּח מִצְוֹת וגו׳'. וּמִנַּיִן הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרוּ, סָרַח בַּת אָשֵׁר נִשְׁתַּיְּרָה מֵאוֹתוֹ הַדּוֹר, הָלַךְ מֹשֶׁה אֶצְלָהּ, אָמַר לָהּ, כְּלוּם אַתְּ יוֹדַעַת הֵיכָן יוֹסֵף קָבוּר, אָמְרָה לוֹ, אָרוֹן שֶׁל מַתֶּכֶת עָשׂוּ לוֹ מִצְרִים, וּקְבָעוּהוּ בְּנִילוּס הַנָּהָר כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ מֵימָיו. הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל שְׂפַת נִילוּס, אָמַר לוֹ, יוֹסֵף יוֹסֵף, הִגִּיעַ הָעֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה הַשְּׁבוּעָה הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל. אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, אִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ. מִיָּד, צָף אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְאַל תִּתְמַהּ הֵיאַךְ בַּרְזֶל צָף, שֶׁהֲרֵי כְּתִיב 'וַיְהִי הָאֶחָד מַפִּיל הַקּוֹרָה וְאֶת הַבַּרְזֶל נָפַל אֶל הַמָּיִם וגו׳', אֲהָהּ אֲדוֹנִי וְהוּא שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים אָנָה נָפָל וַיַּרְאֵהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצָב עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ שָׁמָּה וַיָּצֶף הַבַּרְזֶל'. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר, וּמָה אֱלִישָׁע תַּלְמִידוֹ שֶׁל אֵלִיָּהוּ, וְאֵלִיָּהוּ תַּלְמִידוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, צָף בַּרְזֶל מִפָּנָיו. מִפְּנֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, בְּקַבְּרִנִיט שֶׁל מְלָכִים הָיָה קָבוּר, הָלַךְ מֹשֶׁה וְעָמַד עַל קַבְּרִנִיט שֶׁל מְלָכִים, אָמַר, יוֹסֵף, הִגִּיעַ עֵת שֶׁנִּשְׁבַּע הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם, וְהִגִּיעָה שְׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבַּעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל, אִם אַתָּה מַרְאֶה עַצְמְךָ מוּטָב, וְאִם לָאו, הֲרֵי אָנוּ מְנוּקִין מִשְּׁבוּעָתְךָ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִזְדַּעְזֵעַ אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, נָטְלוּ מֹשֶׁה וְהֵבִיאוּ אֶצְלוֹ. וְכָל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה, מְהַלְּכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ עוֹבְרִין וְשָׁבִין אוֹמְרִים, מַה טִּיבָן שֶׁל שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ. אָמְרוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה. וְכִי מַה דַּרְכּוֹ שֶׁל מֵת לְהַלֵּךְ עִם שְׁכִינָה. אָמְרוּ,

קים

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יג עמוד ב

תוספות — רש״י

סמליון

אומר. פי׳ ר״ח אית דאמרי מלאך ואית דאמרי שם חכם. ערוך: מפני

קַיָּים זֶה כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה. וְאִי לֹא עָסִיק בֵּיהּ מֹשֶׁה, יִשְׂרָאֵל לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם'. וְתוּ, אִי לֹא אִיעַסְּקוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל, בָּנָיו לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהָכְתִיב 'וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה'. אָמְרוּ, הַנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בְּמְרוּבִּים יוֹתֵר מִבְּמוּעָטִין. וְתוּ אָמְרוּ, הַנִּיחוּ לוֹ, כְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִבְּקַטַּנִּים. 'קָבְרוּ בִשְׁכֶם' מַאי שְׁנָא בִּשְׁכֶם. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְּׁכֶם גְּנָבוּהוּ, וְלִשְׁכֶם נַחְזִיר אֲבִידָתוֹ. קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדֵי, כְּתִיב 'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ', וּכְתִיב 'וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳". אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר וְלֹא גְּמָרוֹ, וּבָא אַחֵר וּגְמָרוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב עַל שֶׁגְּמָרוֹ, כְּאִילּוּ עֲשָׂאוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אַף מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדוּלָּתוֹ, דִּכְתִיב 'וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה'. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, אַף קוֹבֵר אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, דִּכְתִיב 'וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וגו׳" וּכְתִיב 'וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִפְּנֵי מַה נִּקְרָא יוֹסֵף עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִיחָה בְּכִבּוּד אָבִיו, דְּקָאָמְרֵי לֵיהּ 'עַבְדְּךָ אָבִינוּ', וְלֹא אָמַר לָהוּ וְלֹא מִידֵּי. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מֵת יוֹסֵף קוֹדֶם לְאֶחָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג עַצְמוֹ בְּרַבָּנוּת: 'וְיוֹסֵף הוֹרִד מִצְרָיְמָה' אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אַל תִּיקְרֵי 'הוֹרַד' אֶלָּא 'הוֹרִיד', שֶׁהוֹרִיד אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה מִגְּדוּלָּתָן. 'וַיִּקְנֵהוּ פּוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה' אָמַר רַב, שֶׁקָּנָאוֹ לְעַצְמוֹ (בָּא גַּבְרִיאֵל וְסֵירְסוֹ) בָּא גַּבְרִיאֵל וּפְרָעוֹ, מֵעִיקָּרָא כְּתִיב 'פּוֹטִיפַר', וּלְבַסּוֹף 'פּוֹטִיפֶרַע': מִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה וְכוּ׳: 'וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלַי רַב לָךְ' אָמַר רַבִּי לֵוִי, בְּ'רַב' בִּישֵׁר, בְּ'רַב' בִּישְׁרוּהוּ. בְּרַב בִּישֵׁר, 'רַב לָכֶם'. בְּרַב בִּישְׁרוּהוּ, 'רַב לְךָ'. דָּבָר אַחֵר, 'רַב לְךָ' רַב יֵשׁ לְךָ, וּמַנּוּ יְהוֹשֻׁעַ. דָּבָר אַחֵר, 'רַב לְךָ', שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, הָרַב כַּמָּה קָשֶׁה וְתַלְמִיד כַּמָּה סָרְבָן, וְכָל כָּךְ לָמָּה, תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחְנָא: 'וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם' שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר 'הַיּוֹם', הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי. לְלַמְּדְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁלִים שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, דִּכְתִיב 'אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא'. 'לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא', מַאי 'לָצֵאת וְלָבוֹא', אִילֵימָא לָצֵאת וְלָבֹא מַמָּשׁ, וְהָכְתִיב 'וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא כָּהֲתָה', וּכְתִיב 'וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ', וְתַנְיָא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם וּפְסָעָן מֹשֶׁה בִּפְסִיעָה אַחַת. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, 'לָצֵאת וְלָבוֹא' בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, מְלַמֵּד שֶׁנִּסְתַּתְּמוּ מִמֶּנּוּ שַׁעֲרֵי חָכְמָה. 'וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד' תָּנָא, אוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁל דִּיוּ זוּגֵי הָיְתָה, נִיטְּלָה רְשׁוּת מִזֶּה וְנִיתְּנָה לָזֶה. (וְתַנְיָא) אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִילְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ. הֵיכָן מֹשֶׁה מֵת, בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, דִּכְתִיב 'וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ', וּנְבוֹ בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן קַיְּימָא, דִּכְתִיב 'וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ וְגוּ' וְאֶת נְבוֹ וגו׳", (נְבוֹ שֵׁשֶׁם מֵתוּ ג׳ נְבִיאִים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם), וְהֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר, בְּחֶלְקוֹ שֶׁל גָּד, דִּכְתִיב 'וַיֵּרֶא רֵאשִׁית לוֹ וגו׳", וּמֵחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן עַד חֶלְקוֹ שֶׁל גָּד כַּמָּה הָיוּ, אַרְבָּעָה מִילִין. אוֹתָן אַרְבָּעָה מִילִין מִי הוֹלִיכוֹ, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מוּטָל בְּכַנְפֵי שְׁכִינָה, וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים 'צִדְקַת ה׳ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל', וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר 'מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, 'מִי כְּהֶחָכָם, וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר'. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, 'הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא'. וְרַב נַחְמָן אָמַר, 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה וגו׳". סְמַלְיוֹן אָמַר, 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה', סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל, כְּנֶגֶד מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, בַּת קוֹל מַשְׁמִיעַ וְאוֹמֵר 'וַיָּמָת מֹשֶׁה' סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לֹא מֵת מֹשֶׁה, כְּתִיב הָכָא 'וַיָּמָת שָׁם', וּכְתִיב הָתָם 'וַיְהִי שָׁם עִם ה׳", מַה לְּהַלָּן עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ, אַף כָּאן עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ. 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגַיְא בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר' אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה, סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן, וַאֲפִילּוּ הָכִי 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ', וּכְבָר שָׁלְחָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה, אֵצֶל

גסטרא

וְלָמָּה דִּכְתִיב 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה׳ עַל פִּי ה׳', לְפִי שֶׁנִּפְטַר מֹשֶׁה בְּנָיו מִי לֹא הֲווּ מִיעַסְּקֵי בֵּיהּ, וְהַיְינוּ הַנִּיחוּ בָּנָיו אֶת שֶׁאֵר הָעָם לְהִתְעַסֵּק בּוֹ וְהִכְתִיב בִּשְׁכֶם וַיִּהְיוּ לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה וגו׳, אֶלָּמָא בְּנַחֲלָתָם קְבָרוּהוּ דְּחָבִיב הָיָה עֲלֵיהֶן: **אָמְרוּ.** בָּנָיו בְּעַצְמָם, הַנִּיחוּ לוֹ שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל: **כְּבוֹדוֹ בְּמְרוּבִּים יוֹתֵר מִבְּמוּעָטִין.** וְיִשְׂרָאֵל אָמְרוּ בְּעַצְמָם בְּעוֹד מֹשֶׁה קַיָּם, הַנִּיחוּ שֶׁיִּתְעַסֵּק בּוֹ מֹשֶׁה לְבַדּוֹ, כְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִבְּקַטַּנִּים: **מִשְּׁכֶם גְּנָבוּהוּ.** כִּדְכְתִיב וַיִּשְׁלְחֵהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שְׁכֶמָה, וְשָׁם הָיוּ רוֹעִין, וְדוֹתָן אֵינָהּ מָקוֹם. וְהַאי דִּכְתִיב (סט) וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה וגו׳, כָּךְ אָמַר לוֹ, אַתָּה אוֹמֵר אֶת אַחַי אֲנִכִי מְבַקֵּשׁ, סְעוּ מִן הָאֲחָזָה הַזֹּאת וְאֵין מַחֲזִיקִין עַצְמָן בְּאָחִין לָךְ, כִּי שָׁמַעְתִּי אוֹמְרִים נֵלְכָה וּנְבַקֵּשׁ דְּתוֹת וְדִינִין הַיֵּאָךְ לַהֲמִיתוֹ אִם יָבֹא אֶצְלֵנוּ: **הָכָא כְּתִיב וַיִּקַּח מֹשֶׁה.** וְלֹא שְׁאָר הָעָם: **אַף מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ.** מִן הַשָּׁמַיִם לְמַתְחִיל וְאֵינוֹ גוֹמֵר, אֶלָּא אִם כֵּן נֶאֱנַס כְּמֹשֶׁה שֶׁמֵּת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: [וַיֵּרֶד יְהוּדָה. שֶׁהוּא הִתְחִיל בְּהַצָּלַת יוֹסֵף כְּשֶׁאָמַר מַה בֶּצַע וְלֹא גָּמַרוּ: **נִקְרָא יוֹסֵף עֲצָמוֹת בְּחַיָּיו.** שֶׁנֶּאֱמַר וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמוֹתַי מִזֶּה וְעוֹדֶנּוּ חַי: **שֶׁהוֹרִיד אִצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה מִגְּדֻלָּתָן.** כְּשֶׁפָּתַר אֶת הַחֲלוֹם וְהֵם לֹא יָדְעוּ לְפָתְרוֹ: **לַעֲצָמוֹ.** לְמִשְׁכַּב זְכוּר מִתּוֹךְ יָפְיוֹ: **פַּרְעֹה.** הָיְינוּ סָרוּס יְתִירָא: בָּא גַּבְרִיאֵל וְסָרְסוֹ לֹא גָּרַס: **בָּרַב כִּשֵּׁר.** אֶת בְּנֵי מַחֲלוֹקוֹתוֹ, רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי, וְהַקֹּבֶ״ה מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְנֶעֱנַשׁ בְּאוֹתָהּ מִדָּה: **רַב יֵשׁ לְךָ.** הַגִּיעַ מַלְכוּתוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, וְאֵין לְךָ מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֵרְתָּהּ: **ד״א רַב לְךָ.** דַּי לְךָ, אַל תַּרְבֶּה בְּבַקָּשָׁה, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָרַב כַּמָּה קָשֶׁה שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְתַלְמִיד, וְתַלְמִיד כַּמָּה סָרְבָן, מִפְּצִיר. וּלְשׁוֹן חֲכָמִים הוּא כָּךְ, הָיוּ מְסָרְבִין בּוֹ לִשְׂא אֶת בַּת אֲחוֹתוֹ בַּנְּדָרִים (ל׳ סג:), הָיוּ מְסָרְבִין בּוֹ שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ בִּשְׁבוּעוֹת (קף כג:): **לְפוּם גַּמְלָא שִׁיחְנָא.** לְפִי כֹּחַ הַגָּמָל מְרַבִּין בְּמִשָּׂאוֹ, אַף כָּאן לְפִי צִדְקָתוֹ מְדַקְדֵּק אַחֲרָיו: **הַיּוֹם מָלְאוּ.** בְּיוֹם זֶה נוֹלַדְתִּי: **לֹא נָם לֵיחֹה.** לֹא בָּרַח לְהִחְלוּחִית כֹּחוֹ: **דִּיוּ זוּגֵי.** שְׁנֵי זוּגוֹת, שְׁנֵי חֲבֵרִים הָיוּ, בְּהַתְחָלַת הַיּוֹם לְמֹשֶׁה וְסוֹפוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: **בְּכַנְפֵי הַשְּׁכִינָה.** בְּכַנַּף לְבוּשׁ הוֹדוֹ: **מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים.** לְהוֹכִיחָם לְשֵׁמִי: **פֵּשֶׁר דָּבָר.** שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה בֵּינֵי וּבֵין בָּנָיו: **סַמְלְיוֹן.** שֵׁם חָכָם: **סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן.** כְּלוֹמַר סִימָנִים הַרְבֵּה, בְּאֶרֶץ מוֹאָב בְּגַיְא מוּל בֵּית פְּעוֹר, וְאעפ״כ לא יָדַע וגו׳:

גסטרא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

קְיָים זֶה – יוסף, את **כָּל מַה שֶּׁכָּתוּב בָּזֶה** – בלוחות הברית, ולכן ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.

שנינו במשנה שמשה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף, שואלת הגמרא, **וְאִי לֹא עָסִיק בֵּיהּ מֹשֶׁה** – וכי אם לא היה משה מתעסק להעלות עצמותיו, **יִשְׂרָאֵל לֹא הֲווּ מִיעַסְקֵי בֵּיהּ**, וכי לא חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. **וְהָכְתִיב** לאחר מיתת משה, "**וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם**", הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף וקברוהו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. **וְתוּ** - ועוד קשה, מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקברוהו, וכי **אִי לֹא אִיעַסְקוּ בֵּיהּ יִשְׂרָאֵל, בָּנָיו** של יוסף **לֹא הֲווּ מִיעַסְקֵי בֵּיהּ** לקוברו, וכי לא היה חביב עליהם, **וְהָכְתִיב** בהמשך הפסוק ביהושע '**וַיְהִיו לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה**' שקברוהו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה, **שֶׁאָמְרוּ** בני יוסף בינם לבין עצמם, **הַנִּיחוּ לוֹ** – לאבינו יוסף, ויתעסקו בקבורתו כל בני ישראל, לפי **שֶׁכְּבוֹדוֹ כַּמְּרוּבִּים יוֹתֵר מִכְּמוּעָטִין** – כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. **וְתוּ** - משיבה הגמרא על השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, **אָמְרוּ** בני ישראל, **הַנִּיחוּ לוֹ** ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי **שֶׁכְּבוֹדוֹ בִּגְדוֹלִים יוֹתֵר מִכִּקְטַנִּים** – כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.

נאמר בפסוק "ואת עצמות יוסף אשר האלו בני ישראל ממצרים **קָבְרוּ בִשְׁכֶם**", שואלת הגמרא, **מַאי שְׁנָא** – מדוע קברוהו דוקא **בִּשְׁכֶם**. **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִשְּׁכֶם גְּנָבוּהוּ** – שמכרוהו לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים בשכם. לכך אמרו ישראל, **וְלִשְׁכֶם נַחֲזִיר אֲבִידָתוֹ** - ישיבוהו לקבורה.

שואלת הגמרא, **קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדֵדֵי** – הפסוקים סותרים האחד את השני, שבפסוק אחד **כְּתִיב** '**וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ**', הרי שמשה הוא שהתעסק בהעלאה במשך כל הארבעים שנה במדבר. **וּכְתִיב** – ואילו בפסוק אחר כתוב '**וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'**, הרי שכל ישראל העלום. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, כָּל הָעוֹשֶׂה דָּבָר וְלֹא גְּמָרוֹ, וּבָא אַחֵר וּגְמָרוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב - עַל זֶה שֶׁגְּמָרוֹ, כְּאִילּוּ הוּא עֲשָׂאוֹ** את הדבר כולו. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף** מן השמים **מוֹרִידִין אוֹתוֹ** – את זה שהתחיל ולא גמר מעשיו **מִגְּדוּלָּתוֹ, דִּכְתִיב** אצל יהודה אחר מכירת יוסף, '**וַיְהִי בָּעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה**' – שירד מגדולתו, כיון שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו 'מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו', והיה לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר**, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור, **שֶׁאַף קוֹבֵר** את **אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו** בחייו, **דִּכְתִיב** '**וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וְגוֹ'** **וּכְתִיב** '**וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן**', הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב מִפְּנֵי מַה נִקְרָא יוֹסֵף עַצְמוֹת בְּחַיָּיו – שכשציוה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר 'והעליתם את עצמותי', והרי היה חי. **מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מִיחָה בִּכְבוֹד אָבִיו, דְּקָאָמְרִי לֵיהּ** – שאמרו לו אחיו ברדתם למצרים '**עַבְדְּךָ אָבִינוּ, וְלֹא אָמַר לָהּ וְלֹא מִידֵּי** - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. **וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה מֵת יוֹסֵף קוֹדֶם לְאֶחָיו, מִפְּנֵי שֶׁהִנְהִיג** את **עַצְמוֹ בְּרַכָּנוּת.**

"**וַיּוֹסֶף הוֹרִד מִצְרָיְמָה**", **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַל תִּיקְרֵי 'הוֹרִד' אֶלָּא הוֹרִיד, שֶׁהוֹרִיד** יוסף את **אִיצְטַגְנִינֵי פַּרְעֹה מִגְּדוּלָּתָן** – שלא ידעו לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, "**וַיִּקְּנֵהוּ פוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה**", **אָמַר רַב, שֶׁקְּנָאוֹ** – פוטיפר את יוסף מחמת יופיו **לְעַצְמוֹ** – למשכב זכור. **וְ(בָא גַּבְרִיאֵל וְסֵירְסוֹ) בָּא גַּבְרִיאֵל וּפִירְעוֹ** – סירס את פוטיפר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, **שֶׁמַּעְיָקְרָא כְּתִיב** '**פּוֹטִיפַר**', **וּלְבַסּוֹף** - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא '**פּוֹטִיפַרַע**', והיינו משום שנעשה סריס.

שנינו במשנה, **מִי לָנוּ גָּדוֹל מִמֹּשֶׁה וְכוּ'**. דורשת הגמרא את הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "**וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ** אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", **אָמַר רַבִּי לֵוִי**, לשון זה שאמר 'רב לך' בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, **בְּ'רַב' בִּישֵּׁר** – ענה להם בלשון 'רב', לכן נענש בכך שבְּ'רַב' **בִּישְׁרוּהוּ**. ומפרשת הגמרא, **בְּרַב בִּישֵּׁר**, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו, '**רַב לָכֶם** בני לוי', כלומר שדי לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון **וּבְרַב בִּישְׁרוּהוּ, וְלֹכֵן** נאמר לו '**רַב לָךְ** וגו'". **דָּבָר אַחֵר** – באופן אחר מתפרש לשון '**רַב לָךְ**', **רַב יֵשׁ לָךְ**, שהגיע זמן מלכותו, **וּמַנּוּ** – ומיהו אותו רב, **יְהוֹשֻׁעַ**, ולכך הגיע זמנך להיפטר מן העולם, שאין מלכותך נוגעת במלכותו כמלא הנימה. **דָּבָר אַחֵר, 'רַב לָךְ'**, מלשון די לך, ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי **שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ** הרואים, **הָרַב** - הקב"ה, **כַּמָּה קָשֶׁה** הוא, שאינו שומע לתלמידו, **וְתַלְמִיד** – משה **כַּמָּה סַרְבָּן** הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא, **וְכָל כָּךְ לָמָּה** – מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, **תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, לְפוּם גְּמָלָא שִׁיחְנָא** - לפי כח הגמל מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.

"**וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם** לא אוכל עוד לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, **שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה הוצרך הכתוב לומר שוב '**הַיּוֹם**', אלא יש לדרוש מכך, **שֶׁהַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי** שנעשיתי בן מאה ועשרים שנה, כלומר שביום זה נולדתי. **לְלַמֵּדְךָ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁלִים שְׁנוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ** – שנפטרים מן העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, **דִּכְתִיב** '**אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא**'. ודורשת הגמרא מה שנאמר '**לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא, מַאי** הכוונה '**לָצֵאת וְלָבֹא', אִילֵימָא** - אם תפרש שתשש כוחו ואינו יכול עוד **לָצֵאת וְלָבֹא מַמָּשׁ**, יקשה, **וְהָכְתִיב** '**וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא נָס לֵחֹה**', ומתפרש שעד סוף ימיו לא נס ממנו לחלוחית כוחו. וכן **וּכְתִיב** '**וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ**', **וְתַנְיָא** – שנינו בברייתא **שִׁשִּׁים עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת הָיוּ שָׁם** – בערבות מואב, **וּפִסְעָן מֹשֶׁה** – את כולן **בִּפְסִיעָה אַחַת** עד הר נבו, הרי שהיה כוחו עמו. אלא **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן**, מה שנאמר '**לָצֵאת וְלָבוֹא**', היינו **בְּדִבְרֵי תוֹרָה, וּמְלַמֵּד שֶׁנִּסְתַּתְּמוּ מִמֶּנּוּ שַׁעֲרֵי חָכְמָה**, ולא יכל ללמוד תורה.

"**וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד**", **תָּנָא, אוֹתָהּ שַׁבָּת** שמת בה משה, **שֶׁל דִּיּוּ זוּגֵי הָיְתָה** - שני זוגות היו בה, משה בתחילת היום ויהושע בסופו, ובאותה שבת **נִיטְּלָה רְשׁוּת מִזֶּה** - ממשה, **וְנִיתְּנָה לָזֶה** - ליהושע.

(**וְתַנְיָא**) **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִילְמָלֵא הַמִּקְרָא** דלהלן לגבי מקום קבורת משה **כָּתוּב, אִי אֶפְשָׁר** היה **לְאָמְרוֹ** – לומר דבר זה מעצמנו. ומבאר, **הֵיכָן מֹשֶׁה מֵת**, בעבר הירדן שהוא **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, דִּכְתִיב** בהמשך המקרא, "**וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ**", **וּנְבוֹ** הרי **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן קַיְימָא, דִּכְתִיב** '**וּבְנֵי רְאוּבֵן בָּנוּ וְגוֹ' וְאֵת נְבוֹ וְגוֹ'**, (**נְבוֹ שֶׁשָּׁם מֵתוּ ג' נְבִיאִים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם**), הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. **וְהֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר**, בעבר הירדן **בְּחֶלְקוֹ שֶׁל גָּד, דִּכְתִיב** '**וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ** כי שם חלקת מחוקק ספון **וְגוֹ'**, הרי שנקבר בנחלתו של גד. **וּמֵחֶלְקוֹ שֶׁל רְאוּבֵן עַד חֶלְקוֹ שֶׁל גָּד כַּמָּה** – מרחק **הָוֵי, אַרְבָּעָה מִילִין.** שואלת הגמרא, את **אוֹתָן אַרְבָּעָה מִילִין** שמנחלת ראובן לנחלת גד, **מִי הוֹלִיכוּ**, הרי לא התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, **מְלַמֵּד, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה מוּטָל בְּכַנְפֵי שְׁכִינָה**, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, **וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים** בהספידם את משה, שעליו נאמר "**צִדְקַת ה' עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל**". **וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר** על משה אחר פטירתו, "**מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן**" - מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. **וּשְׁמוּאֵל אָמַר** שהספידו הקב"ה כך, "**מִי כְּהֶחָכָם, וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר**" - מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר** שהספידו הקב"ה באומרו, "**הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא**", לאחר פטירתו של

המשך בעמוד קנז

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

גַּסְטְרָא – מושל **שֶׁל בֵּית פְּעוֹר**, ואמרו לו, **הַרְאֵנוּ הֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר**. ולא הצליחו למצוא מקום זה, שכשעָמְדוּ **לְמַעְלָה, נִדְמָה** היה **לָהֶם** שמקום קבורתו **לְמַטָּה**, וכשעמדו **לְמַטָּה, נִדְמָה** היה **לָהֶם** שהוא קבור **לְמַעְלָה**. ואף שנֶחְלְקוּ **לְשָׁתֵּי כִּיתּוֹת** – קבוצות, **אוֹתָן שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה**, היה **נִדְמָה לָהֶן** מקום קבורתו **לְמַטָּה**, ואותן שעמדו **לְמַטָּה, נִדְמָה** היה **לָהֶן** שהוא קבור **לְמַעְלָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר** במקרא ״**וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ**״. **רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אַף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ** בעצמו **אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן** הוא **קָבוּר, דִּכְתִיב הָכָא** - בפרשת קבורתו ״**וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ**״, **וּכְתִיב הָתָם** ״**וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים**״, הרי שמשה נקרא איש, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קבורתו.

וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אף שלא זכה ליכנס לארץ ישראל בחייו, **מִפְּנֵי מַה** לא העלו את עצמותיו לארץ ישראל כדרך שהעלו את עצמותיו של יוסף, אלא **נִקְבַּר מֹשֶׁה אֵצֶל בֵּית פְּעוֹר**. וביאר שעשו כן **כְּדֵי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֶׂה** - חטא של **פְּעוֹר**, שחטאו בבנות מואב. **וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב** ״**אַחֲרֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ**״, שמשמעותו ללכת בקרבת ה׳, **וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְהַלֵּךְ אַחַר שְׁכִינָה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** ״**כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא**״, ואם כן לא ניתן לילך אחריו. **אֶלָּא** כך היא כוונת הפסוק, שצריך האדם **לְהַלֵּךְ אַחַר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא** – לנהוג כמדותיו. דהיינו, **מַה הוּא** – הקב״ה **מַלְבִּישׁ עֲרוּמִּים, דִּכְתִיב** ״**וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם**״, **אַף אַתָּה** התנהג כן **וַהֲלַבֵּשׁ עֲרוּמִּים**. וכן כפי שה**קָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיקֵּר חוֹלִים, דִּכְתִיב** בבואו לבקר את אברהם אחר מילתו ״**וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא**״, **אַף אַתָּה בַּקֵּר חוֹלִים**. וכן מה **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִיחֵם אֲבֵלִים, דִּכְתִיב** ״**וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ**״ – שניחמו על אביו וברכו אלוקים ברכת אבלים, **אַף אַתָּה נַחֵם אֲבֵלִים**. וכן מה **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָבַר מֵתִים, דִּכְתִיב** ״**וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי**״, **אַף אַתָּה קְבוֹר מֵתִים**.

כיון שהזכירה הגמרא שהלביש הקב״ה את אדם וחוה בכתנות עור, דנה הגמרא מהם **הַכָּתְנוֹת עוֹר** שהלבישם. נחלקו בזה **רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד** – אחד מהם **אָמַר**, שהיו **מִדָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר** – צמר, **וְחַד אָמַר** שהיה זה פשתן, ונקרא כן לפי שהוא **דָּבָר שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ** שלובשים אותו סמוך לעור. **דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמְלַאי, הַתּוֹרָה בְּתְחִלָּתָהּ** עוסקת **בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹפָהּ** עוסק **בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, תְּחִילָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים,** שנכתב שעשה הקב״ה חסד לאדם וחוה, **דִּכְתִיב** ״**וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם**״, **וְסוֹפָהּ** עוסקת **בִּגְמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב** ״**וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי**״.

דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמְלַאי, מִפְּנֵי מַה נִּתְאַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לִיכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֶאֱכוֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ הוּא צָרִיךְ. אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה בתפילתו ובקשתו ליכנס לארץ, **הַרְבֵּה מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיְּימִין** – חלק מהן **אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**, לכך **אֶכָּנֵס** אף **אֲנִי לָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּימוּ** המצוות **כּוּלָּן עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּלוּם** מה **שְׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ** לקיים המצוות התלויות בארץ, אין זה **אֶלָּא** בכדי **לְקַבֵּל שָׂכָר** עליהם, אם כן **מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִילּוּ עֲשִׂיתָם** ותקבל שכרך עליהם. **שֶׁנֶּאֱמַר** ״**לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ רַבִּים, וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ, וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ**״, ונדרש מקרא זה לגבי משה, ״**לָכֵן אֲחַלֵּק לוֹ** - שכרו **בְּרַבִּים**, **יָכוֹל** – שמא תאמר שיהיה שכרו רק **בְּאַחֲרוֹנִים, וְלֹא בְּרִאשׁוֹנִים** - האבות, **תַּלְמוּד לוֹמַר** ״**וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל**״ - שמתן השכר יהיה **כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת**. ומה שנאמר ״**תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ**״, הוא לפי **שֶׁמָּסַר** משה את **עַצְמוֹ לְמִיתָה** בעבור ישראל, **שֶׁנֶּאֱמַר** – לאחר חטא העגל אמר משה, ״ועתה אם תשא חטאתם, **וְאִם אֵין מְחֵנִי נָא** מספרך **וְגו׳**״, הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר ״**וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה**״, היינו **שֶׁנִּמְנָה עִם מְתֵי מִדְבָּר** וראוי לו לחלוק אתם את השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו שנאמר ״ויתעבר בי ה׳ למענכם״. ומה שנאמר ״**וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא**״, שנשא על עצמו עוון ישראל, בכך **שֶׁכִּיפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל**. ומה שנאמר ״**וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ**״, היינו **שֶׁבִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּחְזִירוּ בִּתְשׁוּבָה** ויכופר להם עוונתם, **וְאֵין** לשון ״**פִּגִּיעָה**״, **אֶלָּא** אחת מלשונות **הִתְפִּלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר** ״**וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי**״, הרי שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר ״והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה״, כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו סוטה, ומבארת המשנה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה משאר המנחות.

משנה. הָיָה הבעל **מֵבִיא אֶת** קרבן **מִנְחָתָהּ** של אשתו לבית המקדש, שנאמר ״והביא את קרבנה עליה״, **בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מְצָרֶת** – בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, **וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ** של האשה בהגיעו לבית המקדש **כְּדֵי לְנַפְּעָהּ**.

ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, **כָּל הַמְּנָחוֹת, תְּחִילָּתָן** – כשמביא את המנחה מביתו **וְסוֹפָן** – כשמביאם לעזרה **בִּכְלִי שָׁרֵת** – המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, **וְזוּ** – מנחת סוטה **תְּחִילָּתָהּ** – כשמביאה מביתו, מביאה **בִּכְפִיפָה מְצָרֶת** – סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, **וְסוֹפָהּ** – כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה **בִּכְלִי שָׁרֵת. כָּל הַמְּנָחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה** – שנאמר ״ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה״, **וְזוּ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה** – שנאמר ״לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו׳. **כָּל הַמְּנָחוֹת** – מלבד מנחת העומר **בָּאוֹת מִן הַחִטִּין** – שנאמר ״סלת חיטים תעשה אותם״, **וְזוּ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין** – שנאמר ״עשירית האיפה קמח שעורים״. **מִנְחַת הָעוֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין** אינה דומה למנחת סוטה, **שֶׁהִיא הָיְתָה בָּאָה גֶּרֶשׁ** – מהמובחר ומנופה שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח בי״ג נפה עד שנעשה כעין סלת חיטים, **וְזוּ** – מנחת סוטה **בָּאָה קֶמַח** – מעורב הקמח עם קליפת השעורה. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר** הטעם שמנחת סוטה באה מקמח שעורים הוא, **שִׁכְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה** – שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה **כָּךְ קָרְבָּנָהּ** עשוי משעורים שהם **מַאֲכַל בְּהֵמָה**.

גמרא מבארת הגמרא **תַּנְיָא אַבָּא חָנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (וְכָל כָּךְ לָמָה)** מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי האשה, **כְּדֵי לְנַפְּעָהּ** – כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן, והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא **כְּדֵי שֶׁתַּחְזוֹר בָּהּ** מחמת היגיעה מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאררים שיגרמו לה למות. ויש ללמוד מכאן, **שֶׁאִם כָּבָה חֶסֶד תּוֹרָה עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ** – שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום, **קַל וָחוֹמֶר** שחסה **עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ**. שואלת הגמרא **וּמִמַּאי** שהטעם שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק **מִשּׁוּם דְּחָסָה הוּא, דִּילְמָא** רצתה התורה שתחזור בה **כִּי הֵיכִי דְּלֹא** יצטרכו להכין את המים המאררים **וּתִימַּחֵק מְגִילָּה** ששם ה׳ כתוב בה. עונה הגמרא, רבי אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא תימחק המגילה, משום **שְׁקָסְבַר**

סוטה. פרק ראשון – המקנא דף יד עמוד א

רש״י

גַּסְטְרָא. מוֹשֶׁל, כְּמָה שֶׁאָמַר קוֹמוֹס דּוּכוֹס וְשִׁלְטוֹן, וְחֲבֵרוֹ רִיהֲטוֹן קוֹרְטוֹן גַּסְטְרָא (כְּלָלוֹת קָף לֹכ:); **וַיְבָרֶךָ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק.** נִיחֲמוֹ עַל אָבִיו וּבֵרְכוֹ בְּרִכַּת אֲבֵלִים: **דָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר.** שֶׁל צֶמֶר הוּא: **שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ.** שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁאָדָם לוֹבֵשׁ סָמוּךְ לְעוֹרוֹ: **תְּחִלָּתוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים.** הִלְבִּישׁ עֲרֻמִּים: **וְלַפּוֹשְׁעִים יַפְגִּיעַ.** בִּשְׁבִיל פּוֹשְׁעִים הִפְגִּיעַ: **הֲעֵרָה.** הַרִיק:

הַדְרָן עֲלָךְ הַמְּקַנֵּא

הָיָה מֵבִיא אֶת מִנְחָתָהּ. הַבַּעַל, כִּדְכְתִיב וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ וגו׳ (כַּמִּקְבָּר ה:) **כְּפִיפָה מִצְרִית.** סַל שֶׁל נִצְרֵי דֶּקֶל, זְרָדִים שֶׁגְּדֵלִין סְבִיב הַדֶּקֶל: **כְּדֵי לִיגְּעָה.** בִּגְמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן.** הַשִּׁתָּא מִשְּׁמַע כְּשֶׁמְּבִיאָהּ מִבֵּיתוֹ מְבִיאָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת לְעֲזָרָה: **וְסוֹפָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת.** קֹדֶם קְמִיצָה: **כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה.** כִּדְכְתִיב וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה (וַיִּקְרָא ב:) וּלְקַמְּיהּ פָּרִיךְ וְהָאִיכָּא מִנְחַת חוֹטֵא: **וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה.** דִּכְתִיב בָּהּ לֹא יִצּוֹק עָלֶיהָ שָׁמֶן וגו׳ (כַּמִּקְבָּר ה:) **בָּאוֹת מִן הַחִטִּין.** דִּכְתִיב סֹלֶת חִטִּים תַּעֲשֶׂה אוֹתָם (שְׁמוֹת כט:) **מִנְחַת הָעֹמֶר בָּאָה מִן שְׂעוֹרִים.** בְּמַסֶּכֶת מְנָחוֹת (קָף סח:) יַלְפִּינָן לָהּ מִקְּרָאֵי: **בָּאָה גֶּרֶשׁ.** דִּכְתִיב גֶּרֶשׁ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ (וַיִּקְרָא ב), וּבְמַסֶּכֶת מְנָחוֹת (קָף סו:) אֲמַרִינָן בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר: **גֶּרֶשׁ.** בְּשִׁעוֹרִים מְבֻחָר שֶׁבּוֹ, מְנֻפָּה בְּי״ג נָפָה כְּעֵין סֹלֶת חִטִּים: **קֶמַח.** הַכֹּל מְעוֹרָב כְּמוֹ שֶׁנִּטְחַן: גמ׳ **וְכָל כָּךְ לָמָּה.** לָמָּה אָנוּ טוֹרְחִין לִיגְּעָה: **עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ.** שֶׁאִם זוּתָה עֲבֵרָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם וְרוֹצֶה שֶׁתּוֹדֶה שֶׁלֹּא תִּיבָּדֵק: **קָסָבַר.** הַאי תַּנָּא דְּאָמַר מִשּׁוּם דְּחָסָה הוּא: משקה

תוספות

מפני מה נקבר מול בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור. ומדרש אגדה בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו. מתוספת רבי:

הדרן עלך המקנא

מביא את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר הפרשה מכוונין שהרי כך סדר הפרשה קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער נקנור ואוחז בבגדיה וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה ומוחק ומשקה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה:

כדי ליגעה. שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך למימר דדריש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן מינה מידי דמרבי מיניה וקרא סתמא כתיב וכולל הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון לא תחבול בגד אלמנה משמע בין עניה ועשירה וקאמר ר״ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן אותה אתה משיא לה שם רע בשכינותיה מתוך שאתה משיב לה העבוט ונאמר עניה דוקא אין ממשכנין אותה (כ״מ קף קטו.):

גַּסְטְרָא שֶׁל בֵּית פְּעוֹר, הַרְאֻנוּ הֵיכָן מֹשֶׁה קָבוּר. עָמְדוּ לְמַעְלָה, נִדְמָה לָהֶם לְמַטָּה. לְמַטָּה, נִדְמָה לָהֶם לְמַעְלָה. נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי כִּיתוֹת, אוֹתָן שֶׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה, נִדְמָה לָהֶן לְמַטָּה. לְמַטָּה, נִדְמָה לָהֶן לְמַעְלָה, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר ׳וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ׳. רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אַף מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן קָבוּר, כְּתִיב הָכָא ׳וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ׳, וּכְתִיב הָתָם ׳וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים׳. וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה נִּקְבַּר מֹשֶׁה אֵצֶל בֵּית פְּעוֹר, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה פְּעוֹר. וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דִּכְתִיב ׳אַחֲרֵי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם תֵּלֵכוּ׳, וְכִי אֶפְשָׁר לוֹ לְאָדָם לְהַלֵּךְ אַחַר שְׁכִינָה, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר ׳כִּי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכְלָה הוּא׳, אֶלָּא לְהַלֵּךְ אַחַר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מַה הוּא מַלְבִּישׁ עֲרוּמִּים, דִּכְתִיב ׳וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם׳, אַף אַתָּה הַלְבֵּשׁ עֲרוּמִּים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּיקֵּר חוֹלִים, דִּכְתִיב ׳וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵא׳, אַף אַתָּה בַּקֵּר חוֹלִים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִיחֵם אֲבֵלִים, דִּכְתִיב ׳וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ׳, אַף אַתָּה נַחֵם אֲבֵלִים. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קָבַר מֵתִים, דִּכְתִיב ׳וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי׳, אַף אַתָּה קְבוֹר מֵתִים: ׳כָּתְנוֹת עוֹר׳ רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר דָּבָר הַבָּא מִן הָעוֹר, וְחַד אָמַר דָּבָר שֶׁהָעוֹר נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, תּוֹרָה תְּחִלָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים. תְּחִילָּתָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב ׳וַיַּעַשׂ ה׳ אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כָּתְנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם׳, וְסוֹפָהּ גְּמִילוּת חֲסָדִים, דִּכְתִיב ׳וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי׳. דָּרַשׁ רַבִּי שִׁמְלַאי, מִפְּנֵי מַה נִּתְאַוָּה מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לִיכָּנֵס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֶאֱכוֹל מִפְּרִיָּהּ הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ הוּא צָרִיךְ. אֶלָּא כָּךְ אָמַר מֹשֶׁה, הַרְבֵּה מִצְוֹת נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶכָּנֵס אֲנִי לָאָרֶץ, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּימוּ כּוּלָּן עַל יָדִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כְּלוּם אַתָּה מְבַקֵּשׁ אֶלָּא לְקַבֵּל שָׂכָר, מַעֲלֶה אֲנִי עָלֶיךָ כְּאִילּוּ עֲשִׂיתָם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳לָכֵן אֲחַלֶּק לוֹ בָרַבִּים, וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל, תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ, וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא, וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ׳, ׳לָכֵן אֲחַלֶּק לוֹ בָרַבִּים׳, יָכוֹל כָּאַחֲרוֹנִים וְלֹא כָּרִאשׁוֹנִים, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְאֶת עֲצוּמִים יְחַלֵּק שָׁלָל׳ כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת. ׳תַּחַת אֲשֶׁר הֶעֱרָה לַמָּוֶת נַפְשׁוֹ׳, שֶׁמָּסַר עַצְמוֹ לְמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאִם אֵין מְחֵנִי נָא וגו׳״. ׳וְאֶת פֹּשְׁעִים נִמְנָה׳, שֶׁנִּמְנָה עִם מְתֵי מִדְבָּר. ׳וְהוּא חֵטְא רַבִּים נָשָׂא׳, שֶׁכִּיפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל. ׳וְלַפֹּשְׁעִים יַפְגִּיעַ׳, שֶׁבִּיקֵּשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּחְזִרוּ בִּתְשׁוּבָה, וְאֵין ׳פְּגִיעָה׳ אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאַתָּה אַל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי׳:

הַדְרָן עֲלָךְ הַמְּקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ

הָיָה מֵבִיא - פֶּרֶק שֵׁנִי

משנה. הָיָה מֵבִיא אֶת מִנְחָתָהּ בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ כְּדֵי לִיגְּעָהּ. כָּל הַמִּנְחוֹת תְּחִילָּתָן וְסוֹפָן בִּכְלֵי שָׁרֵת, וְזוֹ תְּחִלָּתָהּ בְּכְפִיפָה מִצְרִית וְסוֹפָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת. כָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת מִן הַחִטִּין וְזוֹ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין. מִנְחַת הָעֹמֶר אַף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין, הִיא הָיְתָה בָּאָה גֶּרֶשׁ, וְזוֹ בָּאָה קֶמַח. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כְּשֵׁם שֶׁמַּעֲשֶׂיהָ מַעֲשֵׂה בְהֵמָה כָּךְ קָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. **גמרא** תַּנְיָא אַבָּא חָנִין אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, (וְכָל כָּךְ לָמָּה) כְּדֵי לִיגְּעָהּ כְּדֵי שֶׁתַּחְזוֹר בָּהּ. אִם כָּכָה חָסָה תּוֹרָה עַל עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ, קַל וָחוֹמֶר עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. וּמִמַּאי מִשּׁוּם דְּחָסָה הוּא, דִּילְמָא כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּיפְחַד מִגִּילָּה, קָסָבַר משקה

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

אי משום מגילה הא אימחיקא. היה קשה לרבי והאמרי׳ לעיל (קף ז:) דלאחר [שנמחקה] מגילתה מאיימין עליה שתשתה ונראה דעל כרחך אית לן למימר דר״א לית ליה איום שתשתה אפי׳ אחר מחיקת מגילה ומדלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש״מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאיימין עליה שתשתה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב מנחתה ואח״כ שותה דכבר נקרבה:

רש״י

מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, דְּאִי מִשּׁוּם מְגִילָּה הָא אִימְּחִיקָא לָהּ: כָּל הַמִּנְחוֹת כּוּ׳: וּרְמִינְהוּ, סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, אָדָם מֵבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקֻלְתּוֹת (לְקַמָּן קף יט.). וּמִיהוּ כָּל זְמַן שֶׁלֹּא קָרְבָה מִנְחָתָהּ אֵינָהּ נִבְדֶּקֶת, דִּכְתִיב מִזִּכֶּרֶת עָוֹן, וְאע״פ שֶׁשְּׁתָתָהּ מַנִּיחִין אוֹתָהּ בְּיָדָהּ כְּדֵי לִיגְּעָה וְתוֹדֶה, וְהַשְּׁתָא וַדַּאי מִשּׁוּם חֶסְיוֹן הוּא, דְּאִי מִשּׁוּם מְגִלָּה הָא אִימְּחִיקָא לָהּ: **קֻלְתּוֹת.** כְּעֵין סַלִּים, אָדָם מֵבִיא מִנְחָתוֹ לְעֲזָרָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקֻלְתּוֹת וְכוּ׳: **וְנוֹתְנָהּ.** בְּעֲזָרָה בִּכְלֵי שָׁרֵת, קס״ד שֶׁצָּרִיךְ לְתִתָּהּ ע״מ כֵּן שֶׁיְּהֵא דַּעְתּוֹ שֶׁיְּקַדְּשֶׁנָּה הַכֵּלִי: **וּמַגִּישָׁהּ.** מַגִּיעַ אֶת הַכֵּלִי לְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. וּלְקַמָּן יָלִיף לָהּ מִקְּרָאֵי: **וְדַיָּיוֹ.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי הִיא וְאַומְּאי תֵּיסֵק אַדַּעְתִּין דְּנִבְעֵי טְפֵי: **וּמְסַלֵּק הַלְּבוֹנָה לְצַד אֶחָד.** בְּתוֹךְ הַכֵּלִי עַצְמָהּ, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּכֵלֵהּ מַתְנִיתִא: **שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ.** מִמָּקוֹם שֶׁהִיא נִבְלֶלֶת יָפֶה בַּשֶּׁמֶן: **וְנוֹתְנוֹ לִכְלֵי שָׁרֵת.** שֵׁנִי, וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים.** עַל הָאֵשׁ: **לִתֵּן לְתוֹכָהּ.** לִתֵּן לְתוֹךְ הַשִּׁירַיִם: **בְּכֵלִים הָרְאוּיִין לִכְלֵי שָׁרֵת.** אם הָיָה מְקַדִּישָׁן: **רַבִּי פּוֹסֵל.** [וּבְמִנְחוֹת] וּבְמַסֶּכֶת סֹכָה יָלִיף טַעְמָא בְּפֶרֶק הַחֲלִיל (קף כ:): **בַּחֲשׁוּבִין.** בִּכְלֵי עֵץ חֲשׁוּבִין: **הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ.** סִיפָא דִּקְרָא, הַיְרִצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ: **אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת.** שֶׁהַנּוֹתְנוֹ בָּהֶן צָרִיךְ שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לְשֵׁם כָּךְ. וא״ת הָרֵי מִנְחָה קְדוֹשָׁה וְעוֹמֶדֶת שֶׁהִקְדִּישָׁה בְּפֶה, קְדֵשַׁת פֶּה אֵינָהּ אֶלָּא קְדֵשַׁת דָּמִים וְאֵינָהּ קְדֵשַׁת הַגּוּף, וְאֵינָהּ נִפְסֶלֶת בְּטִבּוּל יוֹם וּבְלִינָה, וְאִם נִטְמֵאת נִפְדֵּית. קְדֻשָּׁה בִּכְלֵי קְדֻשָּׁה קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְנִפְסֶלֶת בְּטִבּוּל יוֹם וּבְלִינָה וְאֵין לָהּ פִּדְיוֹן: **נוֹתְנָהּ לְקַדֵּשָׁה.** הַתּוֹרָה הִצְרִיכוֹתוּ לִתְּנוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת כְּדֵי שֶׁיְּקַדְּשֶׁנָּה הַכֵּלִי וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְכָךְ: **וְנוֹתֵן עָלֶיהָ.** הַזָּר שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה וְאֵין צָרִיךְ כֹּהֵן לְכָךְ, דִּכְתִיב וְיָצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְגוֹ׳ וְהַדַּר וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳: **וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה.** כָּל הַמִّנְחוֹת בְּמַשְׁמַע: **הַקְרֵב אוֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳ יָכוֹל בַּמַּעֲרָב.** יַגִּיעֶנָּה לִדְפֶן מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ, דְּהַיְינוּ לִפְנֵי ה׳, שֶׁהַהֵיכָל בַּמַּעֲרָב וְהַמִּזְבֵּחַ בֶּחָצֵר ל״ב אַמָּה רָחְבוֹ מִמְּצָע בְּאֶמְצַע הָעֲזָרָה, וְכֵן הַהֵיכָל מִמְּצָע בְּאֶמְצַע הָעֲזָרָה זֶה מוּל זֶה ל״ב אַמָּה הֵיכָל וּכְתָלָיו, חֲלָלוֹ כ׳ וּכְתָלָיו ו׳ אַמָּה עֲבִי כֹּתֶל צְפוֹנִי וְשִׁשָּׁה לְכֹתֶל דְּרוֹמִי, נִמְצָא מַעֲרָבוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ לִפְנֵי ה׳, דְּאֵין מַפְסִיק כֹּלּוּם בֵּינוֹ לְבֵין הַהֵיכָל, דְּאִלּוּ אוּלָם שֶׁלִּפְנֵי הַהֵיכָל פָּתוּחַ הוּא וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה בְּכָל חֲלָלוֹ שֶׁל הֵיכָל: **כְּנֶגֶד חֲדָה.** כָּל מַה שֶׁיְּכוֹל לְקָרְבוֹ כְּלַפֵּי מַעֲרָב, וּבְלִבַּד שֶׁיְּהֵא שָׁם קֶצֶת דְּרוֹם מִשּׁוּם אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, דְּאִי לָאו כְּנֶגֶד חֲדָה לִיכָּא לִפְנֵי ה׳ כְּלָל שֶׁהֲרֵי זְוִיּוֹת הַהֵיכָל כֻּלָּם כְּנֶגֶד זְוִיּוֹת אַחֵר, וְכָךְ דּוֹרְשׁוּ לְמִקְרָא בְּעִנְיָן אַחֵר, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי ה׳ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל יַגִּישֶׁנָּה לְאֶחָד מִהֶן רָצָה לְמַעֲרָב רָצָה לִדְרוֹמָה, וה״ג לָהּ בְּת״כ: **אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן אֲמָרָתָ.** כָּךְ תִּשְׁתַּבְּנִי: **כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא כּוּ׳.** דּוֹרְשׁוּ לְמִקְרָא בְּעִנְיָן אַחֵר, וְהָכָא דִּוְרִשׁוּ, מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי ה׳ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל יַגִּישֶׁנָּה לְאֶחָד מִהֶן רָצָה לְמַעֲרָב רָצָה לִדְרוֹמָה, וה״ג בְּת״כ: **אוֹ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן אֲמָרָתָ.** תּוֹ לֹא תּוֹקְמֵהּ רָצָה זֶה עוֹשֶׂה רָצָה זֶה עוֹשֶׂה אֶלָּא תְּפוֹס הַמַּקִּיפִים אֶת שְׁנֵיהֶם: **קַיְּמָתָהּ לִפְנֵי ה׳ כְּמַעֲרָב הָא כֵּיצַד מַגִּישָׁהּ לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן.** ה״ג בְּת״כ, לְדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן וְלֹא בְּעֵי כְּנֶגֶד חֲדָה: **וְהֵיכָן קַיְּמָתָהּ.** הֵלָא חוּץ לְכְנֶגֶד זְוִיּוֹת הַהֵיכָל הוּא: **קָלִיהּ מִזְבֵּחַ בְּצָפוֹן קָאֵי.** ר׳ אֶלְעָזָר: **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, תִּיבְעֵי לֵיהּ דְּמִזְבֵּחַ מְכָוֵן כְּנֶגֶד הַהֵיכָל וּכְתָלָיו, נִמְצָא דְּרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ כְּנֶגֶד אֶמְצַע פֶּתַח הַהֵיכָל, הִלְכָּךְ יַגִּישֶׁנָּה אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ בְּדָרוֹם, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא סְמוּךְ לַמַּעֲרָב, נִמְצָא מְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם.** וה״ה נַמִּי אם הָיָה מִזְבֵּחַ מְשׁוּךְ מְעַט מִכְּנֶגֶד זְוִיּוֹת דְּרוֹמִית הַהֵיכָל וְלִצְפוֹן שֶׁיְּהֵא דְּרוֹמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ כְּנֶגֶד הַהֵיכָל הָוָה מְצִי לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם, דִּכְנֶגֶד הַהֵיכָל קָרֵינָן לֵיהּ לְפְנֵי ה׳ וּבִלְבַד שֶׁיְּגִישׁ סְמוּךְ לְקֶרֶן דְּהַיְינוּ אֵצֶל מַעֲרָב, וְהָא דְּנָקֵט לְמִשְׁמַע מִנָּהּ כְּלֵיהּ מִזְבֵּחַ בְּצָפוֹן קָאֵי, מִשּׁוּם דְּג׳ מַחֲלוֹקוֹת הֵן בְּדָבָר זֶה, ר׳ יְהוּדָה אית לֵיהּ מִזְבֵּחַ מְכָוֵן כְּנֶגֶד הַהֵיכָל וּכְתָלָיו בְּפ״ק דְּיוֹמָא (קף טז.), וְר״א בֶּן יַעֲקֹב אית לֵיהּ כְּלֵיהּ מִזְבֵּחַ בְּדָרוֹם קָאֵי, דְּאָמַר צְפוֹנִי שֶׁהוּא צַד פְּנוּי מִכְּלוּם, וְר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי אית לֵיהּ כְּלֵיהּ מִזְבֵּחַ בְּצָפוֹן קָאֵי בִּזְבָחִים בְּפ׳ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים (קף נט.), הִלְכָּךְ לְר״א דְּתַכְא דְּשַׁמְעִי לֵיהּ ע״כ דְּקָאֲמַר זְוִית דְּרוֹמִית שֶׁל מִזְבֵּחַ לִפְנִים מִכְּנֶגֶד זְוִית שֶׁל הֵיכָל הוּא, וּפְלִיג אַדְר״י וְאַדְר״א בֶּן יַעֲקֹב, מוֹקְמִינָן לֵיהּ כְּר׳ יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּס״ל דְּכְלֵיהּ מִזְבֵּחַ בְּצָפוֹן, וְלֹא מוֹקְמִינָן לֵיהּ בְּמַחֲלוֹקֶת רְבִיעִית: **מַאי וְדַיָּיוֹ.** מַאי תֵּיסֵק אַדַּעְתִּיהּ דְּנִבְעֵי טְפֵי: **מִנְחָה גּוּפָהּ.** וְלֹא הַכֵּלִי שֶׁהִיא בָהּ אֶלָּא יְכוּף הַכֵּלִי שֶׁיְּהֵא נוֹגֵעַ סֹלֶת לְמִזְבֵּחַ: **פָּסוּל.** הָנֵי כְּלֵי שָׁרֵת דְּתַנְיָא (יומא קף יב:) כָּל הַכֵּלִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה מִשִּׁיחָתָן מְקַדְּשִׁתָן, מִכָּאן וְאֵילָךְ עֲבוֹדָתָן מְחַנְּכָתָן: **הָדַר מְקַדֵּשׁ לֵיהּ בִּכְלֵי.** שֶׁמְּקַבְּלוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת כִּדְכְתִיב וְיָשֵׂם בָּאגֻנּוֹת (שמות כה:): **וְאֶת כָּל הַלְּבוֹנָה.** גַּבֵּי הַקְטָרָה כְּתִיב, דְּמִקְטַר קֹמֶץ וּלְבוֹנָה כִּי הַדְּדֵי: ומקטירו

ה״ג

מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, דְּאִי מִשּׁוּם מְגִילָּה הָא אִימְּחִיקָא לָהּ: כָּל הַמִּנְחוֹת כּוּ׳: וּרְמִינְהוּ, סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, אָדָם מֵבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקֻלְתּוֹת

שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן, וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ וּמַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן, וְדַיָּיוֹ. וּמְסַלֵּק אֶת הַלְּבוֹנָה לְצַד אֶחָד וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ, וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו (וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ) וּמַעֲלֵהוּ וּמַקְטִירוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים. קָרֵב הַקּוֹמֵץ, שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין וְרַשָּׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, וְאֵין אֲסוּרִין אֶלָּא מִלְּחַמֵּץ. קָתָנֵי מִיהָא, בִּקֻלְתּוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבִקֻלְתּוֹת שֶׁל זָהָב. אָמַר רַב פַּפָּא, אֵימָא בִּכֵלִים הָרְאוּיִין לִכְלֵי שָׁרֵת, מִכְּלָל דְּכִפִּיפָה מִצְרִית לֹא חַזְיָא. כְּמַאן, דְּלֹא כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא כְּלִי שָׁרֵת שֶׁעֲשָׂאָן שֶׁל עֵץ, רַבִּי פּוֹסֵל וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲשׁוּבִין, בִּבְפַחוּתִין מִי אָמַר. וְכִי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה 'הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ': וְנוֹתְנָהּ לִכְלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת: שָׁמְעַתְּ מִינָּהּ, כְּלִי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת. אֵימָא, נוֹתְנָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת לְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת: וְנוֹתֵן עָלֶיהָ שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ: שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיָצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה': וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן: דִּכְתִיב 'וֶהֱבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ'': וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ: דִּכְתִיב 'וְהִגִּישָׁהּ (אֵצֶל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ': מַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן וַדַּיָּיוֹ. מְנָלָן, דִּכְתִיב 'וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי ה׳ אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ', וְתַנְיָא, לִפְנֵי ה׳, יָכוֹל בַּמַּעֲרָב, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'. אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, יָכוֹל בַּדָּרוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'לִפְנֵי ה׳'. הָא כֵּיצַד, מַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָהּ שֶׁל קֶרֶן, וַדַּיָּיוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, יָכוֹל יַגִּישֶׁנָּה בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לִדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן, אָמַרְתָּ כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי מִקְרָאוֹת, אֶחָד מְקַיֵּם עַצְמוֹ וּמְקַיֵּם דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ, וְאֶחָד מְקַיֵּם עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ, מַנִּיחִין אֶת שֶׁמְּקַיֵּם עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל חֲבֵירוֹ, וְתוֹפְסִין אֶת שֶׁמְּקַיֵּם עַצְמוֹ וּמְקַיֵּם חֲבֵירוֹ, כְּשֶׁאַתָּה אוֹמֵר 'לִפְנֵי ה׳' בַּמַּעֲרָב, בִּיטַּלְתָּה 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בַּדָּרוֹם, וּכְשֶׁאַתָּה אוֹמֵר 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בַּדָّרוֹם, קַיַּמְתָּה 'לִפְנֵי ה׳' בַּמַּעֲרָב. הָא כֵּיצַד, מַגִּישָׁהּ לִדְרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן. וְהֵיכָן קַיַּמְתָּהּ, אָמַר רַב אַשִׁי, קָסָבַר הַאי תַּנָּא, כּוּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי. מַאי וְדַיָּיוֹ, אָמַר רַב אַשִׁי, אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, תִּיבְעֵי הַגָּשַׁת מִנְחָה גּוּפָהּ, קָמַשְׁמַע לָן. וְאֵימָא הָכִי נַמִּי, אָמַר קְרָא 'וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְגוֹ' וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ' מָה הַקְרָבָה אֵצֶל כֹּהֵן בִּכְלִי, אַף הַגָּשָׁה אֵצֶל מִזְבֵּחַ בִּכְלִי: וּמְסַלֵּק אֶת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אֶחָד: כִּי הֵיכִי דְּלֹא תִּקְמוֹץ בַּהֲדֵי מִנְחָה, כְּדִתְנַן קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צָרוֹר אוֹ גַּרְגֵּר מֶלַח אוֹ קוֹרֶט לְבוֹנָה פָּסוּל: וְקוֹמֵץ מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָהּ: מְנָלָן, דִּכְתִיב 'מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ' 'מִגְּרִשָׁהּ וּמִשַּׁמְנָהּ': וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת: לָמָּה לִי, הָא קְדֻשָּׁה חֲדָא זִימְנָא. מִידֵּי דַּהֲוָה אָדָם, דָּם אַף עַל גַּב דְּקִדֵּישְׁתֵּיהּ סַכִּין בְּצַוּאר בְּהֵמָה, הַדַּר מַקְדֵּישׁ לֵיהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת, הָכָא נַמִּי לֹא שְׁנָא: וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו: דִּכְתִיב 'וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה': וּמַעֲלֵהוּ

ומקטירו

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל המים **וּמַשְׁקֶה** את המים, וגם לאחר שהשקוה משאירים את המנחה על ידיה **וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ**, ולכן הוכרח לומר שהטעם שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה עליה שלא תמות, **דְּאִי מִשּׁוּם מְגִילָּה** שלא תימחק, מדוע ממשיכים ליגעה **הָא** כבר **אִימְּחִיקָא לָהּ**.

כָּל הַמִּנְחוֹת כּוּ'. מקשה הגמרא **וּרְמִינְהוּ**, שנינו בברייתא **סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, אָדָם מֵבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ בְּקִלְתּוֹת** – כעין סלים **שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנוֹתְנָהּ** כשמגיע לעזרה **לְתוֹךְ כְּלֵי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת** – הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשנה, **וְנוֹתֵן עָלֶיהָ** בעל הקרבן **שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן, וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ** החיצון **וּמַגִּישָׁהּ** – שיגע הכלי **בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָּהּ שֶׁל קֶרֶן, וְדַיּוֹ** די בכך. **וּמְסַלֵּק** הכהן **אֶת הַלְּבוֹנָה** שבתוך הכלי **לְצַד אֶחָד** של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, **וְקוֹמֵץ** – נוטל הכהן בקמיצתו **מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְרָבָּה שַׁמְנָהּ** – ממקום שהמנחה בלולה היטב בשמן, **וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלֵי שָׁרֵת** אחר **וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת** בשנית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. **וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ** שנותרה בכלי הראשון **וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו** – על גבי הקומץ, (**וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ**) **וּמַעֲלֵהוּ** – את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו **וּמַקְטִירוֹ בִּכְלֵי שָׁרֵת, וּמוֹלְחוֹ וְנוֹתְנוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים** שעל המזבח. לאחר שקָרֵב **הַקּוֹמֶץ, שְׁרֵיתָהּ** של המנחה שנותרו בכלי **נֶאֱכָלִין** לכהנים, **וְרָשָׁאִין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ** – לתוך השיריים **יַיִן וְשֶׁמֶן וּדְבַשׁ, וְאֵין אֲסוּרִין** לעשות בשיירי המנחה **אֶלָּא מֶלְחַמֵּץ** – לגרום להם שיחמיצו. מבארת הגמרא הקושיא מהברייתא, **קָתָנֵי מִיהָא**, שהביאו את המנחה מבית בעל הקרבן **בְּקִלְתּוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבְקִלְתּוֹת שֶׁל זָהָב** ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחוה בכלי שרת, ואילו במשנה מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב פַּפָּא אֵימָא בִּכְלִים חֲרָאוִיין לִכְלֵי שָׁרֵת** – אין כוונת המשנה שנותנה מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, **מִכְּלָל** – משמע מהמשנה **דִּכְפִיפָה מִצְרִית לֹא חֲזֵיָא** – אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה אלא מנחת סוטה. **כְּמַאן, דְּלֵא כְּרַבִּי יוֹסֵי כְּרַבִּי יְהוּדָה** – דין זה הוא כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, **דְּתַנְיָא כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁעֲשָׂאָן שֶׁל עֵץ, רַבִּי פּוֹסֵל וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר** – והבינה הגמרא שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה מעץ וברבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה לכלי שרת. דוחה הגמרא **אֲפִילּוּ תֵּימָא** שמשנתנו סוברת כ**רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה**, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת, **אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲשׁוּבִין** – שאף רבי יוסי ברבי יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך **בִּפְחוּתִין מִי אָמַר** – וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים ככפיפה מצרית, שהרי מי **לֵית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה 'הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפַחְתֶּךָ'** – וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד מהפסוק "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך", שאין להביא קרבן מדברים פחותים.

מבואר בברייתא **וְנוֹתְנָהּ לִכְלֵי שָׁרֵת וּמְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת**. סברה הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי יקדשה, **שְׁמָעַתְּ מִינָּהּ כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת** – ומוכח שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן מתכוון לכך. דוחה הגמרא, **אֵימָא** כוונת הברייתא היא **שנוֹתְנָהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת לְקַדְּשָׁהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת** – הטעם שהצריכה התורה להניח את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. **וְנוֹתֵן עָלֶיהָ** בעל המנחה **שַׁמְנָהּ וּלְבוֹנָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה'. וּמוֹלִיכָהּ אֵצֶל כֹּהֵן, דִּכְתִיב 'וְהֵבִיאָהּ אֶל בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ'. וְכֹהֵן מוֹלִיכָהּ אֵצֶל מִזְבֵּחַ, דִּכְתִיב 'וְהִגִּישָׁהּ (אֵצֶל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ'.**

מבואר בברייתא **מַגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָּהּ שֶׁל קֶרֶן וְדַיּוֹ**. שואלת הגמרא, **מְנָלָן** שמקום הגשת המנחה הוא בחודה של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, **דִּכְתִיב 'וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'** – משמע שזו היא תורת כל המנחות. **וְתַנְיָא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בַּמַּעֲרָב** – אם היה כתוב רק 'לפני ה'' היינו מפרשים שמגישה אל הקיר המערבי של המזבח, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'** – לכך נאמר 'אל פני המזבח', ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו למזבח. **אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בַּדָּרוֹם** – ואם היה כתוב רק 'אל פני המזבח', היינו מפרשים שמגישה אל הקיר הדרומי של המזבח, **תַּלְמוּד לוֹמַר לִפְנֵי ה'** – לכך נאמר 'לפני ה'' דהיינו לצד המערבי, **הָא כֵּיצַד** – כיצד יתכן שיגישה גם 'לפני ה'' וגם 'אל פני המזבח', אלא **שַׁמְגִּישָׁהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית כְּנֶגֶד חוּדָּהּ שֶׁל קֶרֶן וְדַיּוֹ** – מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב שהגישה גם 'לפני ה'' וגם 'אל פני המזבח'.

מביאה הגמרא **שרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר**, כיון שנאמר גם 'לפני ה'' וגם 'אל פני המזבח' **יָכוֹל יַגִּישֶׁנָּה בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדִרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן** – היינו יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שיחפוץ, או לצד מערב של הקרן ויקיים 'לפני ה'' או לצד דרום ויקיים 'אל פני המזבח', אך אין זה נכון משום **שאָמַרְתָּ** – יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים – בזה צריך לומר שכוונת התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך **בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁנֵי מִקְרָאוֹת שֶׁאֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ** – שהדין שנאמר בפסוק אחד ניתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה שנאמר בפסוק השני, **וְאֶחָד מְקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל דִּבְרֵי חֲבֵירוֹ** – ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, **מַנִּיחִין אֶת** הדין שנראה מהפסוק השני **שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְבַטֵּל חֲבֵירוֹ, וְתוֹפְסִין אֶת** הדין שנאמר בפסוק הראשון **שֶׁמְּקַיֵּים עַצְמוֹ וּמְקַיֵּים חֲבֵירוֹ**. ולכן לגבי הגשת המנחה, **כְּשֶׁאַתָּה אוֹמֵר לִפְנֵי ה' בַּמַּעֲרָב** – אם נרצה לקיים רק את מה שנאמר בפסוק 'לפני ה'' ולהגיש לצד מערב, **בִּיטַּלְתָּה 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בַּדָּרוֹם** לא נקיים כלל את מה שנאמר 'אל פני המזבח' שמשמע שצריך להגיש לצד דרום, **וּכְשֶׁאַתָּה אוֹמֵר 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בַּדָّרוֹם קִיַּימְתָּה לִפְנֵי ה' בַּמַּעֲרָב** – אך אם נקיים את מה שנאמר בפסוק 'אל פני המזבח' ונגיש לצד דרום, נקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה'' דהיינו לצד במערב, **הָא כֵּיצַד** – להיכן יגיש ויקיים את שני הדינים, **מַגִּישָׁהּ לְדִרוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן** – מגיש את המנחה לקיר הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא **וְהֵיכָן קִיַּימְתָּהּ** בזה את מה שנאמר 'לפני ה'', והרי התבאר של"ב אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו וזויות המזבח אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים 'לפני ה''. מבארת הגמרא, **אָמַר רַב אַשִּׁי קָסָבַר הַאי תַּנָּא כּוּלֵּיהּ מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי** – רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח היו בצפון העזרה, כלומר ששש עשרה אמות הדרומיות של המזבח בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומגיש את המנחה לקיר הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר 'לפני ה'' שהרי הוא כנגד ההיכל, וכן את 'אל פני המזבח' שהרי מגיש לצד דרום.

שואלת הגמרא **מַאי** כוונת הברייתא במה שאמרה **וְדַיּוֹ** – ומשמע שהיינו סבורים שיש לו לעשות יותר. ומשיבה, **אָמַר רַב אַשִּׁי, אִיצְטְרִיךְ** – הברייתא הוצרכה לומר כן משום **שסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא תִּיבְעֵי הַנָּשַׁת מִנְחָה גּוּפָהּ** – היינו סבורים שאין די בהגשת הכלי עם המנחה למזבח אלא צריך לכוף את הכלי ולהקריב את סולת המנחה עצמה שתהיה נוגעת במזבח, **קָמַשְׁמַע לָן** שדי בנגיעת הכלי במזבח. שואלת הגמרא **וְאֵימָא הָכִי נַמִּי** – מנין לתנא של הברייתא שהדין כן, אולי באמת צריך להגיש את המנחה עצמה אל קיר המזבח. ומשיבה, **אָמַר קְרָא 'וְהִקְרִיבָהּ אֶל הַכֹּהֵן וְגוֹ' וְהִגִּישָׁהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ'**, הוקשה הגשת הכהן למזבח להקרבת הבעלים לכהן, **מָה הַקְרָבָה אֵצֶל כֹּהֵן בִּכְלֵי אַף הַגָּשָׁה אֵצֶל מִזְבֵּחַ בִּכְלֵי**. – שכשם שנתינת המנחה לכהן הוא בכלי, אף הגשת הכהן למזבח יעשה בכלי.

עוד מבואר בברייתא **וּמְסַלֵּק אֶת לְבוֹנָתָהּ לְצַד אֶחָד**. מבארת הגמרא שעושה כן **כִּי הֵיכִי דְּלֵא תִּקְמוּץ בַּהֲדֵי מִנְחָה** – כדי שכשיקמוץ את המנחה לא יטול בקומצו משהו מן הלבונה, **כְּדְתַנְן קָמָץ וְעָלָה בְּיָדוֹ צְרוֹר אוֹ גַּרְגַּר מֶלַח אוֹ קוֹרֶט לְבוֹנָה פָּסוּל** – אם נתערב בקומץ המנחה משהו מהלבונה המנחה פסולה, מפני שהקומץ צריך להיות שלם מסולת

המשך בעמוד קנז

שמואל־ב כב כח־מג

כב. כח וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל: כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַ חָשְׁכִּי: ל כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג־שׁוּר: לא הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ: לב כִּי מִי־אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ: לג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכּוֹ (דַּרְכִּי קרי): לד מְשַׁוֶּה רַגְלַיּוֹ (רַגְלַי קרי) כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמוֹתַי יַעֲמִדֵנִי: לה מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחַת קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרֹעֹתָי: לו וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וַעֲנָתְךָ תַּרְבֵּנִי: לז תַּרְחִיב צַעֲדִי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי: לח אֶרְדְּפָה אֹיְבַי וָאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד־כַּלּוֹתָם: לט וָאֲכַלֵּם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא יָקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי: מ וַתַּזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי: מא וְאֹיְבַי תַּתָּה לִּי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וַאַצְמִיתֵם: מב יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאֶשְׁחָקֵם כַּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֶרְקָעֵם:

רש"י

(לא) אמרת ה' צרופה. ברורה, מבטיח ועושה: **(לג) ויתר תמים דרכי.** מכל מכשול, ומכל חטא, ומכל מסוכן, עד כי היה שלם וכבוש: **(לה) ונחת קשת נחושה זרעתי.** ונדרכה קשת נחושה על זרועי, שיש בי כח לדרכה, קשתות היו תלוים לדוד בביתו, והיו מלכי האומות באין ורואין אותן, ואומרים זה לזה: אתה סבור שהוא יכול לדורכן, אין זה אלא ליראנו, ודוד שומע ונוטלן ומכתתן לפניהם. ודריכת קשת לשון חית היא, וכן תהלים חציך נחתו בי: **(לו) וענתך תרבני.** הגדלת לי מדת ענותנותך: **(לז) תרחיב צעדי.** כשאדם מדבק רגליו זו בזו, הוא נוח ליפול, וכן הוא אומר (משלי ד יב): בלכתך לא יצר צעדך: **קרסולי.** עקבי: **(מב) ישעו ואין מושיע וגו'.** הרי זה מקרא מסורס, ישעו אל ה' ולא ענם, ואין מושיע, כמו (ישעיהו יז ז): ישעה האדם אל עושהו, כמו יפנה. ומנחם חברו עם (בראשית ד ד): וישע ה' אל הבל, ופתר בו לשון עתירה, ונופל הלשון על המעתיר ועל הנעתר, כמו (שם כה כא): ויעתר יצחק לה', ויעתר לו ה', אף כאן 'ישעו ואין מושיע' נופל על המתפלל, וישע ה' נופל על הלשון, על מי שמתפללין לפניו: **(מג) ארקעם.** ארמסם, והרבה יש בספר יחזקאל: (ו יא): ורקע ברגלך (כה ו): ורקעך ברגל:

מצודת דוד

(כח) עם עני. מוכנע כעני: **ועיניך.** תתן עיניך על המתגאים, ותשפיל אותם: **(כט) כי אתה נירי.** אתה תאיר לי כנר: **יגיה חשכי.** רצה לומר: יוציאני מן הצרה: **(ל) בכה.** בעזרתך ארוץ אל גדודי האומות: **אדלג שור.** אקפוץ על החומה, לכבוש עיירות: **(לא) תמים דרכו.** לגמול לאיש כמפעלו: **צרופה.** ככסף צרוף מבלי סיג, כן אין באמרי הבטחתי דבור בטל: **מגן.** מחסה כמגן: **(לב) כי מי אל.** אשר יוכל לעמוד כנגדו, ולמחות בידו מלקיים הבטחתו: **(לג) מעוזי חיל.** מחזק אותי בכח: **ויתר תמים דרכי.** מדלג אותי בדרכי, להיות תמים מבלי מכשול: **(לד) משוה.** משים רגלי קלות, לרוץ מהר אחר האויב, כאילה זו הרצה מהרה: **ועל במותי.** העמיד אותי על גבהי וגדולתי: **(לה) למלחמה.** להלחם בטוב, וכדרך תכסיסי המלחמה: **ונחת.** נתת בי כח לשבר קשת נחושה, בעת המתחי לירות: **(לו) מגן ישעך.** ישעך היה לי למגן: **וענתך תרבני.** הענוה שבך להשגיח בי, עשה אותי כאלו הייתי עם רב, אף כי היו אנשי מתי מספר, נצחתי האויב כאלו היו רבים עמדי: **(לז) תרחיב צעדי.** הרחבת פסיעתי, לבל ימעדו רגלי לנפול בארץ: **(מ) ותזרני.** אזרת אותי כח להלחם, ואת שונאי תפיל לכרוע תחתי: **(מא) תתה לי עורף.** כי ינוסו ויהפכו לי עורף: **משנאי.** רצה לומר: וכן משנאי תתה לי עורף, והוא כפל ענין במלות שונות, כדרך מליצת השיר: **ואצמיתם.** רצה לומר: עם כי ינוסו, אשיגם ואצמיתם: **(מב) ישעו.** יפנו אל מלכי האדמה: **אל ה'.** רצה לומר: לאחר זמן יפנו אל ה' להתפלל אליו, אבל לא יענם: **(מג) כעפר.** להיות דק כעפר: **כטיט חוצות.** כטיט המושלך בחוצות, אעשה אותם דק דק, וארדד אותם על פני האדמה:

מצודת ציון

(כט) יגיה. מלשון נוגה ואורה: **חשכי.** מלשון חושך: **(ל) גדוד.** צבאות עם: **אדלג.** ענין קפיצה: **שור.** ענין חומה, כמו (בראשית מט כב): בנות צעדה עלי שור: **(לא) צרופה.** מלשון צרוף וזקוק: **(לב) מבלעדי.** ענינו כמו זולת: **צור.** ענין חוזק: **(לג) מעוזי.** מחזקי: **חיל.** כח: **ויתר.** ענין דלוג וקפיצה, כמו (חבקוק ג ו): ראה ויתר גוים: **(לד) משוה.** משים, כי 'וישם' (בראשית ד טו), תרגם אונקלוס ושוי: **במתי.** ענין גבהות: **(לה) ונחת.** מלשון חתת ושבירה: **(לו) וענתך.** מלשון ענוה: **תרבני.** מלשון רבוי: **(לז) צעדי.** פסיעותי, כמו (לעיל ו יג): ויהי כי צעדו: **מעדו.** ענין החלקה והשמטה מן המקום, כמו (תהלים לז לא): לא תמעד אשוריו: **קרסולי.** תרגום של 'כרעים' (ויקרא יא כא), הוא קרסולין: **(לח) כלותם.** מלשון כליון: **(לט) ואמחצם.** ענין הכאה ופציעה, כמו (תהלים קי ו): מחץ ראש: **(מ) ותזרני.** מלשון אזור וחגורה: **תכריע.** ענין הנפילה על הכרעים: **קמי.** האויבים הקמים עלי: **(מא) תתה.** נתת: **עורף.** הוא אחורי הפנים: **ואצמיתם.** ענין כריתה, כמו (שם קא ה): אותו אצמית: **(מב) ישעו.** ענין הפנה, כמו (ישעיהו יז ח): ולא ישעה אל המזבחות: **ענם.** מלשון עניה ותשובה: **(מג) ואשחקם.** ענין כתישה, כמו (שמות ל לו): ושחקת ממנה הדק: **אדקם.** מלשון דק: **ארקעם.** ענין רדוד ושטיחה, כמו (שם לט ג): וירקעו את פחי הזהב:

תהלים מח ז־טו

מח. ז רְעָדָה אֲחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה: ח בְּרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ: ט כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ | כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר־יְהוָה צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד־עוֹלָם סֶלָה: י דִּמִּינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ: יא כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כֵּן תְּהִלָּתְךָ עַל־קַצְוֵי־אָרֶץ צֶדֶק מָלְאָה יְמִינֶךָ: יב יִשְׂמַח | הַר־צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ: יג סָבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ: יד שִׁיתוּ לִבְּכֶם | לְחֵילָהּ פַּסְּגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן: טו כִּי זֶה | אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל־מוּת:

רש"י

(ח) ברוח קדים. הוא לשון פורענו׳ שהקדוש ברוך הוא נפרע בו מן הרשעים כמו שנאמר ויולך ה׳ את הים ברוח קדים וגו׳ (שמות י״ד) וכן בצור רוח קדים שברך בלב ימים (יחזקאל כ״ז) ברוח אפיצם לפני אויב (ירמיה י״ח): **אניות תרשיש.** הם שכיני צור היא אפריקא ומאדום היא: **(ט) כאשר שמענו.** הנחמות מפי הנביאים כן ראינו: **(י) דמינו אלהים חסדך.** הנביא חוזר ומתפלל להקב״ה ואומר דמינו וקוינו אל חסדיך לראות תשועתך זו בקרב היכלך, ומנחם פתר אותו לשון מחשבה כמו אל תדמי בנפשך (אסתר ד׳): **(יא) כשמך אלהים כן תהלתך.** כאשר שמך גדול כן תהלתך גדול בפי כל: **(יב) תגלנה בנות יהודה.** כל שאר ערי יהודה הם לציון בנות כמו וילכוד את קנת ואת בנותיה: **למען משפטיך.** שתעשה דין באומות: **(יג) סבו ציון.** אתם הבונים אותה: **ספרו.** לשון מנין דעו כמה מגדלים ראוים לה: **(יד) לחילה.** לחומותיה כמו חיל וחומה, (איכה ב׳): **פסגו ארמנותיה.** הגביהו בירנותיה, כמו אשדות הפסגה, (דברים ג׳) דמתרגמינן רמתא: **למען תספרו.** את גובהה ואת יופיה לדור שאחריכ׳: **(טו) עלמות.** כאדם המנהיג את בנו קטן לאט, ומנחם פתר אותו לשון עולם וכן פתרונו ינהגנו לעולמי׳:

מצודת דוד

(ז) שם. בירושלים: **(ח) ברוח קדים.** אשר היא העזה שברוחות בה תשבר את האניות של חיל הבאים דרך ים תרשיש: **(ט) כאשר שמענו.** את הדברים מפי הנביאים כן ראינו אותם בעיר ה׳ שהוא אלהינו: **יכוננה.** את ירושלים יכונן להיות עומדת על כנה ובסיסה עד עולם ועד: **(י) דמינו.** אתה אלהים הן הוחלנו מאז אל חסדך אשר תראה בקרב היכלך: **(יא) כשמך.** כמו ששמך מורה שאתה מושל בכל כן מהראוי להלל אותך בזה על קצות הארץ: **צדק.** עם כי היכולת בידך לא תבוא בשטף אף כ״א בצדק: **(יב) למען משפטיך.** אשר תעשה בחיל גוג: **(יג) סובו ציון.** וראו תפארתה: **ספרו מגדליה.** ותראו כי רבים המה: **(יד) שיתו.** שימו לבבכם לבנין החיל ליפותה ולחזקה: **פסגו.** הגביהו וחזקו הארמנות: **למען תספרו.** מגודל יופי הבנין הנעשה בעזר אלוה: **(טו) כי זה אלהים.** העושה לנו כל זאת הוא אלהינו עד עולם ובדרך זה ינהגנו עולמית:

מצודת ציון

(ז) רעדה. פחד: **חיל.** חלחלה: **(ח) אניות.** ספינות: **(י) דמינו.** ענין תוחלת ותקוה כמו דום לה׳ (לעיל לז): **(יב) בנות יהודה.** ערי יהודה: **(יד) לחילה.** היא החומה הנמוכה שלפני הגבוהה וכן ויאבל חיל וחומה (איכה ב): **פסגו.** ענין הרמה וחוזק כמו עלה ראש הפסגה (דברים ג): **(טו) על מות.** כמו עולמית:

יהל אור

ב גדול ה׳ ומהלל מאד בעיר אלקינו הר קדשו. פ״ד דר״ה דל״א ע״א בשני מה היו אומרים גדול ה׳ ומהלל מאד. על שם שחילק מעשיו ומלך עליהם. ופרש״י שחילק מעשיו הבדיל רקיע בין עליונים לתחתונים. ונתעלה וישב במרום דוגמת שכנו בעירו והר קדשו עכ״ל. ואפ״ל כי הרקיע המבדיל זהו ענין שם אלקים וכמ״ש והבדילה הפרכת ופי׳ בת״א ר״פ תצוה בד״ה ואתה תצוה גבי מחוץ לפרכת העדות שהפרכת זהו ענין שמש ומגן הוי׳ אלקים. והוא ענין יחו״ת וזהו ג״כ ההבדל בין מים עליונים יחו״ע שמשם נמשך מים דוכרין משם מ״ה ובין מים תחתונים שמהם נמשך העלאת מ״ן מים תחתונים בוכים אנן בעינן למהוי קדם מלכא. והנה בחי׳ עיר אלקינו שהיא מל׳ הרי ג״כ נקראת ע״ש שם אלקים שזהו מ״ש בעיר אלקינו וכמ״ש בת״א פ׳ וארא בד״ה וידבר אלקים כו׳ וארא אל אברהם כי העיר היא מחיבור הרבה בתים שהם צירופי אותיות שתי אבנים בונות שתי בתים. והאותיות הם כלים והם משם אלקים שהם כלים לאור הנמשך משם הוי׳. והנה אע״פ ששם אלקים הוא הרקיע המבדיל כו׳ אעפ״כ אדרבה גדול הוי׳ ומהולל מאד בעיר אלקינו לפי שזה ההבדל אינו הבדל גמור. אלא אדרבה ההבדל כדי להיות אח״כ יחוד וחיבור ע״י העלאת מ״ן ממים תחתונים בוכים והמשכת מ״ד. וכמ״ש במא״א אות א׳ סעי׳ ד׳ בפי׳ אל תאמרו מים מים ב״פ שהם מ״ד ומ״ן ב׳ גדפי א׳ כי העליונה מים זכרים והתחתונה מים נוקבין והרקיע המבדיל הכל אחדות אחד עכ״ל וכ״כ בפרדס סוף ערך מים. נמצא בעיר אלקינו ע״ד רקיע המבדיל דוקא גדול הוי׳ ומהלל מאד שזה הרקיע מחבר מ״ן ומ״ד ונעשים אחדות אחד שזהו אות א׳ אלופו של עולם. וכמ״כ ביום שני אומרים זה להמשיך בבחי׳ רקיע המבדיל. בחי׳ גדול הוי ומהלל מאד. שזהו יחוד העליון כו׳*:

קיצור ענין רקיע המבדיל שם אלקים דוגמת בחי׳ עיר אלקינו והרקיע מחבר ב׳ בחי׳ מים מ״ד ומ״ן וזהו תמונת אות אל״ף ב׳ יודין וביניהם ו׳ וזהו גדול הוי׳ כו׳ בעיר אלקינו:

ד אֵין לוֹקְחִין בָּתִּים, עֲבָדִים וּבְהֵמָה, אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, אוֹ לְצֹרֶךְ הַמּוֹכֵר, שֶׁאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל. אֵין מְפַנִּין מִבַּיִת לְבַיִת, אֲבָל מְפַנֶּה הוּא לַחֲצֵרוֹ. אֵין מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן; אִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם — מְפַנֶּן לְחָצֵר אַחֶרֶת.
ה מְחַפִּין אֶת הַקְּצִיעוֹת בַּקַּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְעַבְּין. מוֹכְרֵי פֵרוֹת, כְּסוּת וְכֵלִים, מוֹכְרִים בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. הַצַּיָּדִין וְהַדְּשׁוּשׁוֹת וְהַגְּרוֹסוֹת, עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֵם הֶחְמִירוּ עַל עַצְמָן.

פרק שלישי

א וְאֵלּוּ מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד: הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין, וְהַמְּנֻדֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים; וְכֵן

פירוש ברטנורא

ד אלא לצורך המועד. שהקונה צריך להם במועד, בתים לישב בהם, עבדים לשמשו, בהמה לשחיטה: **או לצורך המוכר.** שצריך למעות להוציאן לצורך יום טוב: **אין מפנים.** כלים או תבואה: **מבית.** זה לבית אחר רחוק ממנו, מפני הטורח: **אבל מפנה לחצרו.** לבית אחר שבאותו חצר, דצנעה הוי. אבל מבית לבית דרך ר"ה לא: **ואין מביאין כלים מבית האומן.** וה"מ כלים שאינן לצורך המועד, אבל כלים שהן לצורך המועד כגון כרים וכסתות וכוסות וקיתוניות שרי: **ואם חושש להם.** שמא יגנבו מבית האומן, או אם צריך האומן לשכרו ואין בעל הכלי מאמינו כי ירא שמא ישאל ממנו שכר פעולתו פעם שניה:
ה מחפין את הקציעות. תאנים שטוחין בשדה ליבשן, מחפין ומכסין אותן בקש מפני הגשמים: **אף מעבין.** שנותנין אותן זו על גבי זו ועושין אותן כמין כרי, שיהיו העליונות מגינות על התחתונות: **הדשושות.** שדשים וכותשים חטים לדייסא: **הגרוסות.** שעושים גריסין של פול: **הם.** האומנין: **החמירו על עצמן.** ואין עושין אפילו בצנעה. ואין הלכה כרבי יוסי:
ג א ואלו מגלחין. הבא ממדינת הים. במועד. שלא היה לו פנאי לגלח קודם המועד. והוא שפירש לסחורה או לדבר הצריך, אבל אם לא פירש אלא לטיול בעלמא אסור: **והיוצא מבית האסורין.** ואפילו חבוש ביד ישראל שהיה מניחו לגלח, לפי שהיה בצער: **ומנודה.** שהתירו לו נדויו במועד. וקודם המועד לא היה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

אֵין לוֹקְחִין – אין קונים בחול המועד, **בָּתִּים, עֲבָדִים וּבְהֵמָה** – ובירושלמי הוסיפו: ואבנים, ויש גורסים כן גם במשנתנו (הרי"ף והרא"ש), **אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד** – שהלוקח צריך להם בחול במועד, כגון בית לדור בו, עבד לשמשו, בהמה לשחיטה, (אבנים לבניין כותל הנוטה ליפול, שיש בו סכנה, ובכגון זה סותרו ובונהו), **אוֹ לְצֹרֶךְ הַמּוֹכֵר, שֶׁאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל** – והוא צריך למעות להוצאות יום טוב. יש מפרשים, שמשנתנו נקטה "בתים ועבדים" וכו' להשמיענו רבותא, שאף על פי שדברים אלו מכירתם מפורסמת, מכל מקום לצורך המועד מותר לקנותם, אבל כל שאינו לצורך המועד הוא הדין אפילו שאר דברים שאסור (תוספות). ויש כותבים, "ששאר דברים, כיון שהוא צריך להם, אף על פי שאינו צריך להם במועד, רשאי הוא לקנותם, לפי שמקח וממכר אינו אסור דבר תורה אפילו ביום טוב, ולפיכך במועד כל שהוא צריך לו או יכול להשתכר, שמוצאו בזול, מותר הוא לקנותו, אבל בתים ועבדים ובהמה, כיון שמכירתם מפורסמת לא התירו לקנות אלא לצורך המועד או לצורך המוכר" ("מגיד משנה" לפי דעת הרמב"ם והראב"ד. ברם, הרמב"ן חולק על כך. עיין רמב"ם ונושאי כליו הל' יום טוב ז, כב). **אֵין מְפַנִּין** – כלים או תבואה, **מִבַּיִת לְבַיִת** – מבית אחד לבית אחר, שאינו באותה חצר, מפני הטורח (רש"י). **אֲבָל מְפַנֶּה הוּא לַחֲצֵרוֹ** – כלומר מבית לבית באותה חצר (גמרא). **אֵין מְבִיאִין כֵּלִים מִבֵּית הָאֻמָּן** – כלים שניתנו לאומן לפני החג כדי לתקנם, או כלים שעשאם בתחילה, אסור להביאם לביתו בחול המועד. יש מבארים הטעם מפני הטורח (רש"י פסחים נה, ב); ויש מבארים מפני החשד, שמא יאמרו הרואים שבעל הכלים נתנם לתקן בחול המועד ("נימוקי יוסף"). **אִם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם** – שמא יגנבו אותם מבית האומן, **מְפַנֶּן לְחָצֵר אַחֶרֶת** – במקום שישתמרו, אבל לא יביאם לביתו, בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בכלים שאינם לצורך המועד, אבל כלים שהם לצורך המועד, מותר להביאם, וכן שנו בברייתא: "מביאין כלים שהם לצורך המועד, כגון כדים מבית הכדד וכוסות מבית הזגג, אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן, ואם אין לו (לאומן) מה יאכל, נותן לו שכרו ומניחו אצלו; ואם אינו מאמינו, מניחו בבית הסמוך לו. ואם חושש שמא ייגנבו, מפנן לחצר אחרת". ויש מוסיפים, שאם הוא חושש להם גם בחצר האחרת, מביאם בצינעא לביתו (ברייתא בגמרא; רמב"ם; המאירי).

באור משנה ה

מְחַפִּין אֶת הַקְּצִיעוֹת בַּקַּשׁ – תאנים השטוחות בשדה לייבשן, מותר לכסותן בחול המועד בקש, מפני הגשמים, שלא יתקלקלו; **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְעַבְּין** – מניחין אותן זו על גבי זו, ועושין אותן כמין כרי, כדי שיהיו העליונות מגינות על התחתונות (גמרא; "נימוקי יוסף"; ברטנורא). **מוֹכְרֵי פֵרוֹת, כְּסוּת וְכֵלִים, מוֹכְרִים בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד** – כלומר שאינם פותחים את חנותם כדרכם בחול, אלא נועלים מקצתה ומוכרים בצנעא. ובברייתא בגמרא מובא, שאם החנות היתה פתוחה לזווית או למבוי, פותח כדרכו; אבל אם היתה פתוחה לרשות הרבים, פותח אחת ונועל אחת. יש מבארים הטעם, שכל שאומנותם בכך כל השנה צריכים לנהוג בחול המועד בצינעא, אף שהוא לצורך המועד. **הַצַּיָּדִין** – הצדים עופות ודגים, **וְהַדְּשׁוּשׁוֹת** – שדשים וכותשים חיטים לדייסה, **וְהַגְּרוֹסוֹת** – שטוחנים פולים לגריסים, **עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצֹרֶךְ הַמּוֹעֵד** – שלא יחשדו בהם שעושים שלא לצורך המועד, שכן המדובר כאן באומנים שעושים הרבה ביחד בשביל אנשים רבים, ונראה כאילו עושים לצורך חול (עיין "תוספות יום טוב"). **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הֵם הֶחְמִירוּ עַל עַצְמָן** – האומנים הללו נוהגים להחמיר על עצמם, שלא לעשות בחול המועד אפילו בצינעא. בברייתא בגמרא מובא בשם רבי יוסי: "צדי עכו החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר. דשושי צפורי החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר".

באור משנה א

אסרו חכמים לגלח בחול במועד, כדי שלא ישהו בני אדם את גילוחם עד חול המועד, בשעה שהם בטלים ממלאכתם, וייכנסו לרגל כשהם מגוולים (גמרא). משנתנו באה ללמד במי שאי אפשר היה לו לגלח בערב יום טוב, שמותר לגלח בחול המועד.

וְאֵלּוּ – המנויים לקמן, **מְגַלְּחִין בַּמּוֹעֵד** – מותרים לגלח את שערם בחול המועד: **הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם** – בחול המועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה, ולא היה יכול לגלח שערו לפני הרגל; ודווקא בכגון שיצא לשם בענייני מסחר וכדומה, אבל לא לשם טיול (גמרא); **וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה** – כגון שהיה שבוי בידי הגויים, ושוחרר מידם בחול המועד או בערב החג סמוך לחשיכה, **וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִין** – אפילו של ישראל, שאמנם יכול היה לגלח שם, אבל הואיל והיה שרוי בצער לא גילח, **וְהַמְּנֻדֶּה** – שנידוהו חכמים, ואסור היה בגילוח ובכיבוס בגדיו, **שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים** – נדויו בחול המועד, **וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁאַל לֶחָכָם וְהֶתֵּר** – שנדר שלא לגלח, ולא נשאל מחכם להתיר נדרו אלא בחול המועד, וכגון שלא מצא חכם שיתירו, או שלא מצא פתח לחרטה על נדרו עד חול המועד, **וְהַנָּזִיר** – שאסור לו לגלח

מִי שֶׁנִּשְׁאַל לֶחָכָם וְהֶתֵּר, וְהַנָּזִיר, וְהַמְּצֹרָע הָעוֹלֶה מִטֻּמְאָתוֹ לְטַהֲרָתוֹ.

ב וְאֵלּוּ מְכַבְּסִין בַּמּוֹעֵד: הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה, וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַמְנֻּוֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים; וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁאַל לֶחָכָם וְהֶתֵּר; מִטְּפָחוֹת הַיָּדַיִם וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים וּמִטְּפָחוֹת הַסַּפָּג; הַזָּבִין וְהַזָּבוֹת וְהַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת, וְכָל הָעוֹלִין מִטֻּמְאָה לְטַהֲרָה — הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וּשְׁאָר כָּל אָדָם אֲסוּרִין.

ג וְאֵלּוּ כּוֹתְבִין בַּמּוֹעֵד: קִדּוּשֵׁי נָשִׁים, גִּטִּין וְשׁוֹבָרִין, דְּיַתִּיקִי, מַתָּנָה וּפְרוֹזְבּוּלִין, אִגְּרוֹת שׁוּם וְאִגְּרוֹת מָזוֹן, שְׁטָרֵי חֲלִיצָה

פירוש ברטנורא

יכול לגלח, דמנודה אסור בתספורת: **ומי שנדר.** שלא לגלח, ולא מצא חכם שיתיר לו נדרו קודם המועד. אי נמי לא מצא פתח לחרטה אלא במועד: **והנזיר.** שהשלים נזירותו במועד: **ה"ג והמצורע העולה מטומאתו לטהרתו.** אם חל שביעי שלו במועד מותר בתספורת, דכתיב (ויקרא יד) ביום השביעי יגלח את כל שערו. וגלוח דנתק לא חשיב, שאינו אלא דבר מועט שמגלח סביב הנתק. וטעמא דאסור לכל אדם לגלח במועד חוץ מאלו השנויים במשנה, כדי שלא יכוונו לגלח בתוך המועד שהם בטלים בו ממלאכה ויבוא י"ט ראשון של רגל כשהם מנוולים. והיינו טעמא נמי דאסרו הכבוס במועד:

ב ומי שנשאל לחכם. שנדר שלא לכבס בגדיו, ונשאל לחכם במועד והתיר לו נדרו: **ומטפחות ידים.** שמנגבים בהם ידים בשעת אכילה: **ומטפחות ספרים.** כסות שנותנים הספרים למסתפר בין כתפיו מפני השער. וכשבא לגלח לאלו השנויים במשנה שהן מותרין לגלח במועד צריך לכבסה תמיד: **מטפחות הספגין.** שמנגבין בהן כשיוצאין מן המרחץ: **וכל העולים מטומאה לטהרה.** במועד, מותרים לכבס בגדיהם. וכלי פשתן אפילו של כל אדם מותר לכבסן במועד, מפני שהן צריכין כבוס תדיר, ואפילו המכובסים ערב הרגל מיטנפי מיד וצריכים כבוס בתוך הרגל, הלכך לא גזרו בהו. ומי שאין לו אלא חלוק אחד, אפילו שאינו של פשתן מותר לכבס במועד, והוא שעומד ערום בשעת כביסתו עם אזור במתניו בלבד לכסות בשר ערוה שזה מוכיח שאין לו אלא החלוק הזה שהוא מכבס בלבד:

ג קדושי אשה. כותב על הנייר או על החרס הרי את מקודשת לי, ומקדש בו האשה אע"פ שאין בו שוה פרוטה. ולפיכך מותר לכתוב במועד שמתירא שמא יקדמנו אחר והוה ליה דבר האבד: **גיטין.** שרוצה לצאת בשיירא, ואם אינו כותב עכשיו תשאר זאת עגונה: **ושוברים.** שאם יאמר הלוה לא אפרע חובך אם אין לי שובר ממך, שומעין לו, וילך לדרכו, ונמצא זה מפסיד את מעותיו: **דייתיקי.** מתנת שכיב מרע. ופירוש דייתיקי, דא תהא למיקם ולהיות, שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו. **מתנה** . מתנת בריא. ואי לא כתיב להו מפסיד המקבל, דשמא יחזור בו הנותן: **ופרוזבולין.** שלא תשמט שביעית ויפסיד את מעותיו. פרוזבול, פרוז בולי. ופרוז

משניות מבוארות – קהתי

בימי נזירותו (במדבר ו, ה), וכלתה נזירותו בחול המועד, והרי חייב הוא בגילוח שערו, כמו שכתוב (שם שם, יח): "וגלח הנזיר פתח אוהל מועד את ראש נזרו ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים", **וְהַמְּצֹרָע הָעוֹלֶה מִטֻּמְאָתוֹ לְטַהֲרָתוֹ** – ששבעת ימי טהרתו כלו בחול המועד, והרי כתוב בו (ויקרא יד, ט): "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו". יש גורסים: והעולה מטומאתו לטהרתו – כלומר שאין פיסקה זו מוסבה על המצורע, אלא ענין בפני עצמו הוא, מי שהיה טמא והשלים ימי טהרתו במועד, כגון טמא מת (רמב"ם). בברייתא בגמרא שנו (מועד קטן יז, ב): "כל אלו שאמרו מותרין לגלח במועד, בשלא היה להם פנאי (לגלח קודם הרגל), אבל היה להם פנאי, אסורים. נזיר ומצורע אף על פי שהיה להם פנאי, מותרים (לגלח במועד), שלא ישהו קרבנותיהם (שנזיר ומצורע אינם מביאים קרבנותיהם עד לאחר הגילוח, ואם לא יגלחו בחול המועד נמצאו משהים קרבנותיהם, ואינם קרבים ביום השמיני בזמנם. לפיכך אמרו שיגלחו במועד, שמוטב לקרב זמן הקרבת הקרבנות ולא לאחר – רש"י). וכן פוסק הרמב"ם (הל' יום טוב ז, יט).

באור משנה ב

כשם שאסרו חכמים לגלח בחול המועד, כך אסרו לכבס את הבגדים אפילו לצורך חול המועד, גזירה שמא ישהה אדם בכוונה את כיבוס בגדיו עד חול המועד וייכנס לרגל כשהוא מנוול. משנתנו דנה במי שאי אפשר היה לו לכבס בגדיו לפני החג.

וְאֵלּוּ מְכַבְּסִין – בגדיהם, **בַּמּוֹעֵד** – בחול המועד: **הַבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם** – בחול המועד או בערב יום טוב סמוך לחשיכה, **וּמִבֵּית הַשִּׁבְיָה** – ששוחרר מן השבי בחול המועד או סמוך לרגל; **וְהַיּוֹצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים** – כמו שבארנו במשנה הקודמת, **וְהַמְנֻּוֶּה שֶׁהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים** – נדויו בחול המועד; וקודם לכן אסור היה בכיבוס בגדיו, כמו שהזכרנו כבר במשנה הקודמת; **וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁאַל לֶחָכָם** – על נדרו שנדר שלא לכבס, **וְהֶתֵּר** – נדרו בחול המועד; **מִטְּפָחוֹת הַיָּדַיִם** – היינו מגבות, שהואיל ושימושן תדיר, מותר לכבסן בחול המועד, אפילו נתכבסו לפני החג, **וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים** – מטפחות שנותנים הספרים על המסתפר, כדי לקבל את השערות הנושרות, שהואיל והוא צריך להן בשביל האנשים המותרים לגלח בחול המועד, מותר לכבסן בחול המועד; יש גורסים (כפי שמובא במאירי) ומטפחות סופרים, ומפרשים, שהיו הסופרים (מלמדי התינוקות) פורסים סדינים של צמר על הספסלים, במקום שהתלמידים מניחים את קונטרסיהם, כדי שלא יימחק מהם הכתב. והמטפחות מתלכלכות על ידי השמן והחלב שלומדים לאורם בלילה. ויש קוראים: ומטפחות הסְּפָרִים (הסמ"ך בשווא והפ"א רפויה וקמוצה) – היינו המטפחות שגוללים בהם את הספרים, ומותר לכבסן במועד מפני שמשתמשים בהן כל שעה (רש"י שברי"ף; ריב"ב; "נימוקי יוסף"). **וּמִטְּפָחוֹת הַסַּפָּג** – אלונטיות שמסתפגים בהן כשיוצאים מן המרחץ, שאף על פי שנתכבסו מערב יום טוב, יש צורך לכבסן שוב בחול המועד, הואיל ומתלכלכות מהר; **הַזָּבִין וְהַזָּבוֹת וְהַנִּדּוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת** – שבגדיהם מתלכלכים תמיד, או בזמן שהם מתחילים לספור ימי טהרה וצריכים להחליף את בגדיהם, **וְכָל הָעוֹלִין מִטֻּמְאָה לְטַהֲרָה** – בחול המועד, כגון מצורע וטמא מת, וצריכים לכבס את בגדיהם הטמאים, **הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין** – לכבס בגדיהם בחול המועד. **וּשְׁאָר כָּל אָדָם אֲסוּרִין** – כמו שבארנו הטעם לעיל (בהקדמה למשנתנו), חוץ משלשה מיני מטפחות שנימנו במשנתנו ("מטפחות הידים ומטפחות הספרים ומטפחות הספג") שהכל מותרים לכבסם בחול המועד.

באור משנה ג

וְאֵלּוּ – הדברים שנימנו לקמן, **כּוֹתְבִין בַּמּוֹעֵד** – מותר לכתוב אותם בחול המועד, משום "דבר האבד"; **קִדּוּשֵׁי נָשִׁים** – שטר קידושין, כשמקדשים את האשה בשטר, ובכלל זה שטרי השידוכים והתנאים; ומותר לכתוב את אלה בחול המועד מחשש "שמא יקדמנו אחר", והרי זה דבר האבד. **גִּטִּין** – כגון שיוצא לדרך רחוקה, ואם לא יכתוב את הגט תישאר עגונה; **וְשׁוֹבָרִין** – כגון שהלווה אינו רוצה לשלם את חובו אם לא יקבל שובר ("קבלה") מהמלוה; לפיכך מותר לכתוב את השובר, שמא לאחר הרגל לא יהיה ללווה לפרוע. **דְּיַתִּיקִי** – מלה יוונית, ופירושה: צוואת שכיב מרע. ובגמרא פירשו על פי נוטריקון: דייתיקי – דא תהא למיקם (זה יהא קיים), שדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים הם; **מַתָּנָה** – שטר מתנה של אדם בריא, שאם לא יכתבו אותו, יכול הנותן לחזור בו; **וּפְרוֹזְבּוּלִין** – שטר שהמלווה כותב לבית דין, ובו הוא מוסר להם את חובותיו, כדי שלא תשמט אותם שנת השמיטה (עיין שביעית י, ג-ד); והטעם שמותר לכתוב אותו, שמא לא ימצא אחר החג בית דין ראוי לכך, ותהא שביעית משמטת

וּמֵאוּנִים וּשְׁטָרֵי בֵרוּרִין, וּגְזֵרוֹת בֵּית דִּין וְאִגְּרוֹת שֶׁל רָשׁוּת.

ד אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי חוֹב בַּמּוֹעֵד, וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ אוֹ שֶׁאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל — הֲרֵי זֶה יִכְתֹּב. אֵין כּוֹתְבִין סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בַּמּוֹעֵד, וְאֵין מַגִּיהִין אוֹת אַחַת, אֲפִלּוּ בְּסֵפֶר הָעֲזָרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת לְעַצְמוֹ, וְטוֹוֶה עַל יֶרְכּוֹ תְּכֵלֶת לְצִיצִיתוֹ.

ה הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לָרֶגֶל — בָּטְלָה הֵימֶנּוּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה; שְׁמוֹנָה — בָּטְלָה הֵימֶנּוּ גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים; מִפְּנֵי

פירוש ברטנורא

בוטי, כלומר תקנה לעשירים שלא יעברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל. ותקנה לעניים שימצאו ללוות. בולי עשירים. בוטי עניים. והלל תקן פרוזבול, שטר שכותבין בו מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינין שכל שטר שיש לי על פלוני אגבנו כל זמן שארצה. ושוב אין שביעית משמטת הלוואתו, דהוי כאילו גבו ב"ד את חובו, ושוב לא קרינן ביה לא יגוש את רעהו: **אגרות שום.** ששמו ב"ד נכסי לוה ונתנו למלוה: **אגרות מזון.** שמכרו ב"ד את הקרקע למזון האשה והבנות, וכותבין מעשה ב"ד על זה. א"נ מי שקיבל עליו לזון את בת אשתו: **מיאונים.** קטנה שהשיאוה אמה ואחיה, יכולה למאן בבעלה ולומר אי אפשי בפלוני בעלי, ויוצאה בלא גט. ושטר שכותבין לעדות דבר זה, נקרא שטר מיאונים: **שטרי ברורין.** שבררו להם דיינין, זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, וכותבין שטר שלא יחזרו בהן הבעלי דינים: **וגזירות ב"ד.** פסק דין שפסקו הדיינים: **אגרות של רשות.** צווי השלטון. כמו ואל תתודע לרשות, הוו זהירים ברשות. ויש מפרשין אגרות של שאלת שלום שכותבים בין אדם לחבירו:

ד אין כותבין שטרי חוב במועד. הואיל ויכול לכתבו לאחר המועד: **ואם אינו מאמינו.** ואינו רוצה להלוותו בלא שטר, ולוה צריך למעות, כותבין: **או שאין לו.** לסופר מה יאכל, הרי זה יכתוב ויטול שכרו, דשכר פעולה למי שאין לו מה יאכל שרי: **ואפילו בספר העזרה.** ס"ת שכהן גדול קורא בו ביום הכיפורים, ואע"ג דצריך לרבים: **לעצמו.** לקיים המצוה. אבל לא למכור או להשכיר: **וטווה על ירכו תכלת.** שנותן החוט על ירכו ומשפשף בידו והוא נטוה מאליו. אבל לא בידו בין אצבעותיו, ולא בפלך כדרך שהוא עושה בחול. והלכה, טווה אדם תכלת לבגדו בין בפלך בין באבן:

ה הקובר את מתו. שמת לו מת קודם הרגל, ונהג אבילות קודם הרגל שלשה ימים: **בטלה ממנו גזירת שבעה.** אבל לא בטלה הימנו גזירת שלשים דהיינו איסור תספורת, ומונה אחר הרגל שלשים יום עם הג' שעברו כבר מן השלשים. ופסק הלכה שהקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל בטלה ממנו גזרת שבעה:

משניות מבוארות – קהתי

חובותיו (המאירי; ריב"ם); ויש מבארים בכגון שהוא רוצה לילך (לצאת לדרך), ואם לא יכתבנו עכשיו יעבור שביעית ויפסיד חובו ("נימוקי יוסף"); **אִגְּרוֹת שׁוּם** — שטרות שבית דין כותבים למלוה, ששמו את הנכסים של הלווה בכך וכך, ונתנו אותם למלוה בחובו; **וְאִגְּרוֹת מָזוֹן** — שטרות שבית דין כותבים על מכירת נכסים למזונות האשה והבנות; פירוש אחר: מי שקיבל עליו לזון את בת אשתו שמבעלה הראשון, כותבים לה שטר לראייה. אגרות אלו (אגרות שום ואגרות מזון) מותר לכתבן, לפי שהם צורך המועד, או שמא לא ימצא אחר כך מזומנים, או שמא ישתדפו הנכסים (המאירי); **שְׁטָרֵי חֲלִיצָה** — שטר שכותבים בית דין ליבמה שחלצה בפניהם, **וּמֵאוּנִים** — יתומה קטנה שהשיאוה אמה או אחיה, כל זמן שהיא קטנה רשאית היא למאן בבעלה ולומר שאינה רוצה בו, והיא יוצאת ממנו בלא גט, ובית דין נותנים לה שטר מיאון לראייה; ומותר לכתוב שטר זה, שמא לאחר החג תביא שתי שערות ושוב לא תוכל למאן ("נימוקי יוסף"), **וּשְׁטָרֵי בֵרוּרִין** — בעלי הדין שבירורו להם דיינים, כמו ששנו בסנהדרין (ג, א): "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד ושני הדיינים בוררים להם עוד אחד", הרי הם כותבים בשטר שלא יחזרו בהם, והם מתחייבים לקבל עליהם את פסק דינם; **וּגְזֵרוֹת בֵּית דִּין** — פסקי דין של בית הדין, שאם לא יכתבו עכשיו שמא ישכחו הדבר ולא יפסקו פעם אחרת כן ("נימוקי יוסף"); **וְאִגְּרוֹת שֶׁל רָשׁוּת** — צווי השלטון (רש"י). ויש מפרשים: אגרות מינוי שכותבים בית דין הגדול לדיינים בשעה שממנים אותם (ריב"ב בשם רב צדוק; ועיין "נימוקי יוסף"). ויש מנקדים "רְשׁוּת" הרי"ש בשווא ומבארים (לפי הירושלמי), אגרות של שאילת שלום שאדם כותב לחבירו, והטעם — כותב הרמב"ם — מפני שאין אדם נזהר בתיקונן מאד והרי זה כמעשה הדיוט, ולדבריו צריך שיהא לצורך המועד. והראב"ד כותב, שמא לא יזדמן לו אדם להוליך את אגרתו, והרי זה כדבר האבד.

בארנו הטעם בכל הדברים השנויים במשנתנו, משום "דבר האבד", וכן מבארים רוב מפרשי המשנה. אבל הרמב"ם מבאר הטעם בכל אלו, משום שצרכי רבים הם, ושנינו (לעיל א, ב), שעושין כל צרכי הרבים בחול המועד.

באור משנה ד

משנתנו באה ללמד בדברים שאסור לכתבם בחול המועד.

אֵין כּוֹתְבִין שְׁטָרֵי חוֹב בַּמּוֹעֵד — הואיל ויכול לכתבם לאחר המועד. **וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ** — אם המלוה אינו מאמין ללווה בלא שטר, והלווה צריך למעות, **אוֹ שֶׁאֵין לוֹ** — לסופר הכותב את השטרות (גמרא), **מַה יֹּאכַל** — שזקוק הוא לשכר סופר לצורך המועד, **הֲרֵי זֶה יִכְתֹּב** — את השטרות בחול המועד. **אֵין כּוֹתְבִין סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת בַּמּוֹעֵד** — אפילו ספרי תורה, תפילין ומזוזות אסור לכתוב בחול המועד; **וְאֵין מַגִּיהִין אוֹת אַחַת, אֲפִלּוּ בְּסֵפֶר הָעֲזָרָה** — בספר תורה שהיה בעזרה במקדש, ואף על פי שהוא צורך הרבים, שהכהן הגדול קורא בו ביום הכיפורים, מכל מקום אין מגיהים אותו בחול המועד, לפי שאינו לצורך המועד. ויש גורסים: בספר עזרא — היינו ספר תורה מזמנו של עזרא, שהיו מגיהים על פיו כל ספרי תורה אחרים. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת לְעַצְמוֹ** — לצורך עצמו, אבל לא למכרם ולהשכירם, **וְטוֹוֶה עַל יֶרְכּוֹ תְּכֵלֶת לְצִיצִיתוֹ** — שבכנף בגדו, כלומר על ידי שינוי, שנותן את החוט על ירכו ומשפשף עליו בידו והוא נטווה מאליו, אבל לא יטווה בידו בין אצבעותיו, ולא בפלך, כדרך שהוא טווה בחול (רש" י). והלכה שטווה אדם תכלת לבגדו אפילו כדרך שטווים בחול.

באור משנה ה

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדיני אבלות במועד, וכהקדמה לכך באה משנתנו ללמד, שרגל הפוגע באבילות של שבעה או של שלושים, מבטל את האבילות. — ולהבנת המשנה יש להקדים, שאבל כל שבעת הימים הראשונים אסור ברחיצת הגוף ובכיבוס בגדיו ובנעילת הסנדל ובעשיית מלאכה ובשאלת שלום, וחייב בעטיפת הראש ובכפיית המטה, ואסור לקרוא בתורה, ועוד (עיין רמב"ם הל' אבל פרק ה; פירוש הרמב"ם והברטנורא על המשנה הבאה). איסורים אלו נקראים במשנתנו "גזירת שבעה". משבעה ועד תשלום שלושים יום נוהג האבל בקצת דברי אבלות, והיינו שאסור ללבוש בגד חדש או בגד לבן מגוהץ, ואסור בתספורת, ובסעודת הרשות, וללכת בסחורה (עיין רמב"ם הל' אבל פרק ו; פירוש הרמב"ם והברטנורא על המשנה הבאה). איסורים אלו נקראים במשנתנו "גזירת שלושים". בגמרא אמרו, ששלשה שלבים הם באבילות: "שלשה ימים לבכי, ושבעה להספד, ושלושים לגיהוץ ולתספורת" (כלומר שאסור בהם בגיהוץ ובתספורת). מכאן ששלשה ימים הראשונים הם עיקר אבילות.

הַקּוֹבֵר אֶת מֵתוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם לָרֶגֶל — היינו שנהג אבלות קודם הרגל שלשה ימים, **בָּטְלָה הֵימֶנּוּ גְּזֵרַת שִׁבְעָה** — ואינו צריך להשלים את שבעת ימי האבילות לאחר הרגל. ברם, גזירת שלושים לא בטלה, וחייב הוא להשלים לאחר הרגל את האבילות של שלושים. **שְׁמוֹנָה** — הקובר את מתו שמונה ימים קודם לרגל, ונמצא שכבר נהג

שֶׁאָמְרוּ: שַׁבָּת עוֹלָה וְאֵינָהּ מַפְסֶקֶת; רְגָלִים מַפְסִיקִין וְאֵינָן עוֹלִין.
ו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ — עֲצֶרֶת כַּשַּׁבָּת. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כָּרְגָלִים. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כְּדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא עֲצֶרֶת כָּרְגָלִים, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כַּשַּׁבָּת.
ז אֵין קוֹרְעִין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְאֵין מַבְרִין, אֶלָּא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת; וְאֵין מַבְרִין אֶלָּא עַל מִטָּה זְקוּפָה. אֵין מוֹלִיכִין לְבֵית

פירוש ברטנורא

שמונה. ימים קודם הרגל, הואיל ונכנס אחד מימי הגלוח קודם לרגל, אתי רגל ומבטל את השאר לגמרי: **שבת עולה.** שבת שבימי אבלו עולה למנין ז׳: **ואינה מפסקת.** שאינה מבטלת את השאר, אלא יושב ומתאבל אחר שבת: **הרגלים מפסיקין ואינם עולים.** אם נהג אבילות קודם הרגל, הרגל מפסיק ומבטל גזירת ל׳. ואם לא נהג אבילות קודם הרגל אלא התחיל אבילתו ברגל, אין ימי הרגל עולים למנין ז׳, אבל עולין למנין ל׳. וטעמא דשבת עולה לחשבון שבעת ימי אבלות, משום דדברים שבצנעה נוהג בה, כגון תשמיש המטה ופריעת הראש שאסור בגלוי הראש, ורחיצה בחמין, שהאבל אסור בהן בשבת. אבל הרגל אין שום דין מדיני אבלות נוהג בו, לפיכך מפסיק לגמרי. ואם לא חל אבילות כלל קודם הרגל, כגון שנקבר המת בתוך הרגל אינו עולה למנין שבעה, ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל:
ו משחרב בית המקדש. דאין לעצרת תשלומין כל שבעה לקרבן, בטלה ליה תורת הרגל, והוי כשבת שאינה מפסקת. אבל בזמן המקדש שמי שלא חג ביום ראשון של עצרת היה חוגג והולך כל שבעה, כחג המצות, היה עצרת כחג המצות אף לענין אבילות. ומסקנא דמלתא לענין פסק ההלכה, דעצרת בזמן הזה כרגלים, וראש השנה ויום הכיפורים כרגלים. ומי שמת לו מת קודם אחד מאלו אפילו שעה אחת, בטלה ממנו גזירת שבעה. ואם מת שבעה ימים קודם אחד מימים טובים אלו, בטלה ממנו גזירת ל׳. ומי שמת לו מת שעה אחת קודם חג הסוכות בטלה ממנו גזירת ז׳ כדאמרן, וז׳ ימי הרגל עולין למנין ל׳. ואע״ג דתנן רגלים מפסיקין ואינן עולין, אין עולין למנין ז׳ אבל עולין למנין ל׳, הרי י״ד יום, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, ונחשב כאילו הוא ז׳ ימים, הרי כ״א יום, מונה עוד ט׳ ימים עד ל׳ ודיו. וגזירת שבעה דאמרן הוא שאבל כל שבעת הימים אסור ברחיצה בחמין אפילו מקצת גופו, ובצונן כל גופו, ואסור בכבוס בגדיו, ובסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה, ובעשיית מלאכה, ובשאלת שלום. וחייב בעטיפת הראש, ובכפיית המטה שתהיינה כל המטות שבביתו כפויות ע״ג קרקע ויישן בהם ולא על מטה זקופה, ואסור ליטול צפרניו בכלי, ולא שער שפמו ואפילו מעכב עליו את האכילה, ואסור לקרות בתורה בין בתורה שבכתב בין בתורה שבעל פה, ולא ישלול הקרע שעליו. וגזירת שלשים היא שמשבעה ועד תשלום ל׳ אסור ללבוש בגד חדש, או בגד לבן מגוהץ, ואסור בתספורת, ובסעודת הרשות, וללכת בסחורה עם חבריו, ולישא אשה אחרת אם יש לו אשה ובנים, ולא יאחה הקרע שעליו:
ז אין קורעין. במועד, אלא קרוביו של מת. לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו ולאשתו, אלו שבעה מתים שחייב להתאבל עליהם. ועל שאר קרובים שאינו חייב להתאבל עליהם אין קורעין עליהם במועד. ולא אמרן אלא שאינו חכם או אדם כשר ובעל מעשים. אבל חכם שמת, הכל קרוביו, והכל קורעין עליו אפילו במועד. וכן על אדם המוחזק בכשרות וחסידות. וכל העומד בשעת יציאת נשמה על כל אדם מישראל, חייב לקרוע ואפילו במועד. וקריעה על אביו ועל אמו היא בכל בגדיו עד שמגלה את לבו, וקורע בידו ומבדיל שפת הבגד העליונה, וקורע מבחוץ, שאינו מכנים ידו תחת בגדיו כשהוא קורע, ושולל לאחר ל׳ יום, ואינו מאחה לעולם. וכן על רבו שלמדו תורה. אבל על כל שאר קרוביו קורע טפח מן הבגד העליון לבד, וקורע בכלי אם ירצה, וא״צ להבדיל השפה, ויש לו להכנים ידו תחת בגדיו כשהוא

משניות מבוארות – קהתי

יום אחד לפני הרגל באבילות של שלושים, **בָּטְלָה הֵימֶנּוּ גְּזֵרַת שְׁלֹשִׁים** — לגמרי, ואינו חייב עוד לנהוג לאחר הרגל דיני אבילות של שלושים. **מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ** — חכמים: **שַׁבָּת עוֹלָה** — למניין שבעה; השבת שבתוך ימי השבעה מצטרפת לשבעת ימי האבילות, הואיל ונוהגים בה אבילות בדברים שבצינעא; וכן עולה השבת למניין שלושים, **וְאֵינָהּ מַפְסֶקֶת** — ואינה מבטלת את האבילות, שחייבים להמשיך לאחר השבת באבילות של שבעה ושל שלושים. יש מבארים הטעם, לפי שבשבת נאמר ״עונג״ ולא ״שמחה״ (״נימוקי יוסף״). ויש מבארים, לפי שאי אפשר לשבעת הימים בלא שבת ואילו היתה השבת מפסיקה לא היו לעולם שבעת ימים (טור יורה דעה סימן ת; הרמב״ן); **רְגָלִים מַפְסִיקִין** — מבטלים את האבילות, אם כבר התחיל לנהוג בה קודם הרגל, **וְאֵינָן עוֹלִין** — למניין שבעה, כגון אם לא נהג אבילות קודם הרגל אלא שני ימים, צריך להשלים חמישה ימי אבילות לאחר הרגל. ברם, ההלכה היא (לפי מסקנת הגמרא), שהקובר את מתו אפילו שעה אחת קודם לרגל, בטלה ממנו גזירת שבעה; ואם לא נהג אבילות קודם הרגל, כגון שקבר את מתו בתוך הרגל, אין ימי הרגל עולים למניין שבעה, ומתחיל למנות שבעה אחר הרגל. ומכל מקום עולים ימי הרגל למניין שלושים (רמב״ם הל׳ אבל י, ח).

באור משנה ו

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עֲצֶרֶת כַּשַּׁבָּת — חג השבועות, שאינו אלא יום אחד, דינו כשבת, שעולה למניין שבעה ואינו מפסיק. אבל בזמן המקדש, שמי שלא הביא קרבנות ראייה וחגיגה בחג השבועות, יכול היה להביאם כל ששת הימים לאחר החג, שיש לעצרת תשלומים כל שבעה כמו לכל רגל, היה דין העצרת לענין אבלות כדין שאר הרגלים, שמפסיקים את האבלות ואינם עולים למניין שבעה. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כָּרְגָלִים** — שמפסיקים ואינם עולים. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כְּדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי זֶה** — לא כדברי רבי אליעזר ולא כדברי רבן גמליאל, **אֶלָּא עֲצֶרֶת כָּרְגָלִים, רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כַּשַּׁבָּת** — אף בזמן הזה, שמפסיקה ואינה עולה, **רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כַּשַּׁבָּת** — לפי שאינם בכלל שלשת הרגלים. ברם הלכה היא, שגם עצרת בזמן הזה וגם ראש השנה ויום הכיפורים דינם כרגלים, שמפסיקים את האבלות ואינם עולים למניין שבעה. ומי שנהג אבלות אפילו שעה אחת קודם לאחד מימים טובים אלו, בטלה ממנו גזירת שבעה. ואם קבר את מתו שבעה ימים קודם לאחד מהם, בטלה ממנו גזירת שלושים, שיום השביעי עולה לסוף שבעה ולתחילת שלושים.

כבר הזכרנו במשנה הקודמת, שהמועדים והרגלים עולים מכל מקום למניין שלושים, ומכאן מי שקבר את מתו בערב חג הסוכות ונהג אבילות לכל הפחות שעה אחת קודם לחג, הואיל ובטלה ממנו גזירת שבעה, ושבעת ימי הרגל עולים למניין שלושים, הרי ארבעה עשר יום, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, ונחשב כאילו הוא שבעה ימים, הרי עשרים ואחד יום, נמצא שאינו צריך למנות לאחר החג לתשלום אבלות של שלושים יום אלא תשעה ימים בלבד.

באור משנה ז

אֵין קוֹרְעִין — בחול המועד את הבגדים על המת, **וְלֹא חוֹלְצִין** — את הכתף, שנוהגים היו בשעת הלוויית המת לסלק את החלוק מעל הכתף ולגלות את הכתף והזרוע; **וְאֵין מַבְרִין** — סעודת ההבראה, היינו סעודה ראשונה, שידידיו של האבל נותנים לו לאחר הקבורה ואוכלים עמו, לפי שאסור לאבל לאכול סעודה ראשונה משלו (ולדעת הרמב״ם כל יום ראשון אסור לאכול משלו). כל הדברים הללו אין עושים בחול המועד. **אֶלָּא קְרוֹבָיו שֶׁל מֵת** — היינו אביו ואמו, אחיו ואחותו (בין מן האב בין מן האם), בנו ובתו ואשתו. אבל אחרים אין קורעים ואין חולצים ואין אוכלים סעודת ההבראה עם האבל בחול המועד. **וְאֵין מַבְרִין** — אין נותנים לקרובי המת את סעודת ההבראה בחול המועד, **אֶלָּא עַל מִטָּה זְקוּפָה** — כדרכה, ולא על מיטה כפויה כדרך שהיו נוהגים בחול, שאין כפיית המיטה נוהגת במועד. **אֵין מוֹלִיכִין**

הָאֵבֶל, לֹא בַּטַּבְלָא וְלֹא בָּאִסְקוּטְלָא וְלֹא בַּקָּנוֹן, אֶלָּא בַּסַּלִּים. וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת אֲבֵלִים בַּמּוֹעֵד, אֲבָל עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה וּמְנַחֲמִין וּפוֹטְרִין אֶת הָרַבִּים.

ח אֵין מַנִּיחִין אֶת הַמִּטָּה בָּרְחוֹב, שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל אֶת הַהֶסְפֵּד; וְלֹא שֶׁל נָשִׁים לְעוֹלָם, מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. נָשִׁים בַּמּוֹעֵד מְעַנּוֹת, אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הַסְּמוּכוֹת לַמִּטָּה מְטַפְּחוֹת.

ט בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים — מְעַנּוֹת וּמְטַפְּחוֹת; בָּזֶה וּבָזֶה — לֹא מְקוֹנְנוֹת. נִקְבַּר הַמֵּת — לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְּחוֹת. אֵיזֶהוּ עָנוּי? שֶׁכֻּלָּן עוֹנוֹת כְּאַחַת; קִינָה? שֶׁאַחַת מְדַבֶּרֶת וְכֻלָּן עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט, יט)**: "וְלַמֵּדְנָה בְנֹתֵיכֶם נֶהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָהּ קִינָה". אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הוּא אוֹמֵר** (ישעיה כה, ח)**: "בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח, וּמָחָה ה' אֱ־לֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים" וְגוֹ'.**

מסכת חגיגה

פרק ראשון

א הַכֹּל חַיָּבִין בָּרְאִיָּה, חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, וְטֻמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, וְנָשִׁים, וַעֲבָדִים שֶׁאֵינָם מְשֻׁחְרָרִים, הַחִגֵּר, וְהַסּוּמָא,

פירוש ברטנורא

קורע, ושולל לאחר שבעה, ומאחה לאחר שלשים. ואין קריעה אלא מעומד: **ולא חולצים במועד.** חליצת כתף שזרועותיהן וכתפיהן מגולות: **ולא מברין.** סעודה ראשונה, שאבל אסור לאכול משלו ורגילים להברותו ברחובה של עיר, ובמועד אין מברין אלא קרוביו בתוך ביתו: **ואין מברין אלא על מטות זקופות.** ואפילו בתוך ביתו אין מברין אותו על מטות כפויות שרגילין בשאר ימות השנה כל קרוביו ומי שלבו גם בו לאכול עמו על מטה כפוייה לארץ, ובמועד אין מברין אלא על מטות זקופות: **ואין מוליכין.** הסעודה לבית האבל: **לא בטבלא.** דרך כבוד: **ולא באסקוטלא.** כמין שלחן קטן של כסף או של זהב או של זכוכית. ואני שמעתי קערה של כסף, שכן בלע"ז קורין לקערה שקודיל"א: **אלא בסלין.** של ערבה קלופה. שלא לבייש העניים שבאין להברות שאין להם טבלא ואסקוטלא: **ופוטרין את הרבים.** נותנים להם רשות לילך מיד:

ח אין מניחין את המטה. של מת: **ברחוב.** במועד: **לעולם.** אפילו בחול דכתיב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם סמוך למיתה קבורה: **מטפחות.** מספקות כף אל כף: **ר"ש אומר כו'.** ואין הלכה כר"ש:

ט ואשה רעותה קינה. ומדכתיב ולמדנה, אלמא קינה, אחת אומרת וחברתה עונה: **אבל לעתיד לבא אומר בלע המות לנצח.** שיבלע הקב"ה את המות, וכולן עונות שירה שאין מיתה ואין דמעה. ונקטינן להאי קרא הכא, משום אל תעמוד בדבר רע [לכן ראה לסיים בדבר טוב]:

מסכת חגיגה

א א הכל חייבין בראיה. במצות יראה כל זכורך, שצריך להתראות בעזרה ברגל. והכל לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ואין כן הלכה. שמי שחציו עבד

משניות מבוארות – קהתי

– את סעודת ההבראה, **לְבֵית הָאֵבֶל** – בין במועד בין בחול, **לֹא בַּטַּבְלָא** – מין טס מהודר, **וְלֹא בָּאִסְקוּטְלָא** – כעין קערה של כסף או של זכוכית, **וְלֹא בַּקָּנוֹן** – מין סל מיוחד, **אֶלָּא בַּסַּלִּים** – של ערבה קלופה, כדי שלא לבייש את העניים הבאים להברות. וכן שנו בברייתא (בגמרא): "בראשונה היו מוליכין בבית האבל עשירים בקלתות של כסף ושל זהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה, והיו עניים מתביישים; התקינו שיהו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה מפני כבודן של עניים". **וְאֵין אוֹמְרִים בִּרְכַּת אֲבֵלִים בַּמּוֹעֵד** – שלאחר שחזרו מקבורת המת ועמדו בשורה וניחמו את האבלים, היו מתקבצים ברחבה של עיר והיו מברכים ברכה לאבלים מענין תנחומים, וחותמים בה "ברוך מנחם אבלים" (עיין גמרא כתובות ח, ב), וזוהי הנקראת "ברכת אבלים"; ובאה משנתנו ללמד שאין אומרים אותה בחול המועד לא ברחבה של עיר ולא בבית, **אֲבָל עוֹמְדִין בַּשּׁוּרָה** – כשחוזרין מן הקבורה, **וּמְנַחֲמִין** – את האבלים, בעברם לפני השורה, **וּפוֹטְרִין אֶת הָרַבִּים** – שאומרים למנחמים שילכו לבתיהם, ואין הם צריכים ללוות את האבלים לרחבה או לביתם (רש"י). ויש מפרשים: ופוטרין את הרבים – מלעשות אחר המועד שורה ותנחומים, הואיל וכבר נתעסקו בכך במועד (הראב"ד; המאירי).

באור משנה ח

אֵין מַנִּיחִין אֶת הַמִּטָּה – של המת, **בָּרְחוֹב** – בחול המועד, כדרך שהיו נוהגים בחול, **שֶׁלֹּא לְהַרְגִּיל** – שלא לעורר, **אֶת הַהֶסְפֵּד** – שכן חול המועד אסור בהספד; **וְלֹא שֶׁל נָשִׁים** – ואין מניחים מיטת מתים של נשים ברחוב, **לְעוֹלָם** – אפילו בחול, **מִפְּנֵי הַכָּבוֹד** – שזה גנאי לאשה (רמב"ם). ויש מפרשים, שמא יהיו שופעות דם ויהיה בזוי (רש"י; "נמוקי יוסף"). ובגמרא אמרו: לא שנו (שאין מניחין מטת האשה ברחוב), אלא חיה (שמתה מחמת ולד, שהיא שופעת דם – רש"י), אבל שאר נשים מניחין. רבי אלעזר אומר: אפילו שאר הנשים, שכתוב (במדבר כ, ב): "ותמת שם מרים ותקבר שם" – סמוך למיתה קבורה. **נָשִׁים בַּמּוֹעֵד מְעַנּוֹת** – כולן עונות ומקוננות כאחת, כמבואר במשנה הבאה, **אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת** – אינן מכות כף על כף או על ירך. **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הַסְּמוּכוֹת לַמִּטָּה** – העומדות סמוך למיטת המת, **מְטַפְּחוֹת** – אפילו בחול המועד. ואין הלכה כרבי ישמעאל.

באור משנה ט

בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים, בַּחֲנֻכָּה וּבַפּוּרִים, מְעַנּוֹת וּמְטַפְּחוֹת – הנשים המקוננות בפני המת, כמו שבארנו במשנה הקודמת; **בָּזֶה וּבָזֶה** – בין בחולו של מועד בין בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים (הר"ן), **לֹא מְקוֹנְנוֹת** – כמבואר להלן. יש גורסים: "מענות ומטפחות בזה ובזה אבל לא מקוננות", אבל במשנה שבגמרא אין תיבת "אבל", ואף הרי"ף, אינו גורס תיבה זו, ולשון הרמב"ם (הל' אבל יא, ד): "הנשים במועד מענות אבל לא מטפחות, ובראשי חדשים ובחנוכה ובפורים מענות ומטפחות אבל אין מקוננות לא בזה ולא בזה". **נִקְבַּר הַמֵּת** – לאחר שקברו את המת, **לֹא מְעַנּוֹת וְלֹא מְטַפְּחוֹת** – אפילו בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים, וכל שכן בחול המועד. **אֵיזֶהוּ עָנוּי? שֶׁכֻּלָּן עוֹנוֹת כְּאַחַת** – שכל הנשים מקוננות יחד; **קִינָה** – איזוהי קינה? **שֶׁאַחַת מְדַבֶּרֶת** – דברי קינה, **וְכֻלָּן עוֹנוֹת אַחֲרֶיהָ** – כל מה שהיא אומרת, **שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלַמֵּדְנָה בְנֹתֵיכֶם נֶהִי, וְאִשָּׁה רְעוּתָהּ קִינָה"** – הרי שאשה מלמדת את חברתה שתענה אחריה קינה. **אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא הוּא אוֹמֵר** – אומר הנביא: **"בִּלַּע הַמָּוֶת לָנֶצַח, וּמָחָה ה' אֱ־לֹהִים דִּמְעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים" וְגוֹ'** – פיסקה זו נוספה כאן כדי לסיים את המסכת בדבר טוב.

מסכת חגיגה

באור משנה א

משנתנו דנה במצוות הראייה ברגל, הכוללת ראיית פנים בעזרה והבאת עולת הראייה (תוספות), והיא באה לפרט את הפטורים ממצווה זו.

וְהַחוֹלֶה, וְהַזָּקֵן, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו. אֵיזֶהוּ קָטָן? כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְכּוֹב עַל כְּתֵפָיו שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת; דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱחוֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג, יד)**: "שָׁלֹשׁ רְגָלִים".**

ב בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה — שְׁתֵּי כֶסֶף, וַחֲגִיגָה — מָעָה כֶּסֶף. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה — מָעָה כֶּסֶף, וַחֲגִיגָה — שְׁתֵּי כֶסֶף.

ג עוֹלוֹת בַּמּוֹעֵד בָּאוֹת מִן הַחֻלִּין, וְהַשְּׁלָמִים מִן הַמַּעֲשֵׂר. יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִן הַחֻלִּין.

פירוש ברטנורא

וחציו בן חורין פטור מן הראיה מפני צד עבדות שבו: **חוץ מחרש.** ואע"פ שהוא מדבר, ואפילו חרש באזנו אחת פטור, דכתיב (דברים ל"א) בבוא כל ישראל לראות את פני ה', וכתיב בתריה למען ישמעו. פרט למי שאין לו שמיעה גמורה. והשומע ואינו מדבר נמי פטור דכתיב ולמען ילמדו: **שוטה וקטן.** דלאו בני חיובא נינהו, שהן פטורין מכל המצוות. וקטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אביו חייב להעלותו כדי לחנכו במצוות, כדאמר ב"ה לקמן במתניתין: **וטומטום ואנדרוגינוס, נשים ועבדים שאינן משוחררין.** כל הני אמעיטו מזכורך, פרט לטומטום ואנדרוגינוס ונשים שאינן בכלל זכורך. וכל מצוה שאין נשים חייבות בה אין העבדים חייבין בה. ועוד הרי הוא אומר בבוא כל ישראל ליראות, ועבדים לאו בכלל ישראל נינהו: **החיגר והחולה והזקן ושאינו יכול לעלות ברגליו.** מירושלים לעזרה, כגון שהוא מעונג ביותר. כל הני ילפינן להו מדכתיב שלש רגלים, יצאו אלו שאינן יכולין לעלות ברגליהם: **והסומא.** דכתיב בבוא כל ישראל ליראות, כשם שהם באים להיראות כך הם באין לראות הר קדשו ובית שכינתו, לאפוקי סומא ואפילו בעינו אחת, שהרי אין ראייתו שלמה: **שלש רגלים.** הראוי לעלות ברגליו חייבו הכתוב, וכיון דגדול פטור מן התורה, קטן נמי לאו בר חנוך הוא:

ב הראיה שתי כסף. גדול הבא ליראות צריך להביא עולה, שנאמר (שמות כ"ג) לא יראו פני ריקם, ואינה פחותה משתי מעות כסף, שהם משקל ל"ב גרעיני שעורה מן הכסף הצרוף: **וחגיגה.** שלמי חגיגה, שאמרה תורה (שמות י"ב) וחגותם אותו חג לה', כלומר הביאו שלמי חגיגה, אין פחותים ממעה כסף. ואע"פ שאין לראיה ולחגיגה שעור, דכתיב (דברים ט"ז) איש כמתנת ידו, חכמים נתנו בהם שעור למטה, שלא יביא פחות מכאן: **הראיה מעה כסף וחגיגה שתי כסף.** דשלמים יש בהם לגבוה ולכהנים ולבעלים לפיכך הן מרובין מן העולות שאין בהן אלא לגבוה. וחוץ מעולת ראיה ושלמי חגיגה האמורים במתניתין עוד היו צריכים להביא מין אחר של שלמים, והן נקראים שלמי שמחה, דכתיב (שם כ"ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת. ושלמי שמחה הללו לא הוזכרו כאן, ולא נתנו חכמים בהם שעור. ונשים חייבות בהן כאנשים, דעל השמחה נצטוו נשים, דכתיב (שם י"ד) ושמחת אתה וביתך:

ג עולות במועד באות מן החולין. מתניתין חסורי מיחסרא והכי קתני, עולות נדרים ונדבות במועד באות, ביו"ט אינן באות, ועולת ראיה באה אפילו ביו"ט, אע"ג דיש לה תשלומין כל ז', עיקר מצותה ביו"ט ראשון, וכשהיא באה אינה באה אלא מן החולין. ושלמי שמחה באים מן המעשר, כלומר שיכולין להביא שלמי

משניות מבוארות – קהתי

הַכֹּל חַיָּבִין בָּרְאִיָּה – במצוות "יראה כל זכורך את פני ה' א-להיך"... היינו שצריכים ליראות בעזרה בשלשת הרגלים ולהביא עולת ראייה, כמו שבארנו (בהקדמה למשנתנו), **חוּץ מֵחֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן** – בגמרא מבואר, שאפילו חרש המדבר, הואיל ואינו שומע פטור מן הראייה, שלמדים זה מפרשת הקהל שכתוב בה (דברים לא, יב): "למען ישמעו" פרט למדבר ואינו שומע. והוא הדין לאִלֵּם, השומע ואינו מדבר, שנאמר (שם): ולמען יִלְמְדוּ, וקוראים "יִלָּמְדוּ", היינו שילמדו לאחרים; שוטה וקטן – לפי שאינם חייבים במצוות (עיין באורנו למשנה תרומות א, א); **וְטֻמְטוּם** – שאין ניכרים בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה; **וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס** – שיש לו סימני זכר ונקבה כאחד, **וְנָשִׁים** – שנאמר במצוות הראייה (דברים טז, טז): "יראה כל זכורך", ואף הטומטום והאנדרוגינוס אינם בכלל "זכורך"; **וַעֲבָדִים שֶׁאֵינָם מְשֻׁחְרָרִים** – שכל מצווה שאין נשים חייבות בה אין העבדים חייבים בה; **הַחִגֵּר, וְהַסּוּמָא, וְהַחוֹלֶה, וְהַזָּקֵן, וּמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲלוֹת בְּרַגְלָיו** – מירושלים לעזרה, כגון שהוא מעונג ביותר (גמרא), כל אלו פטורים מן הראייה. והטעם בחיגר ובחולה ובזקן וכו', לפי שכתוב "שלש רגלים", והרי זה בא לרמז, שאין חייב בראייה אלא מי שיכול לעלות ברגליו. ובסומא הטעם הוא, שנאמר (דברים לא, יא): "בבוא כל ישראל לראות" – כשם שהם באים להיראות לפני ה' כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו, להוציא סומא, ואפילו בעינו אחת, שהרי אין ראייתו שלמה (רמב"ם הל' חגיגה ב, א; ובגמרא למדים זה מתיבת "יראה" – עיין חגיגה ב, א). **אֵיזֶהוּ קָטָן** – שאביו פטור מלחנכו במצוות הראיה? **כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְכּוֹב עַל כְּתֵפָיו שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת** – אבל אם הוא יכול לרכוב על כתפי אביו ולעלות מירושלים להר הבית, אף על פי שאינו יכול לילך לשם ברגליו אף בסיוע אביו, חייב אביו לחנכו במצווה זו; **דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱחוֹז בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וְלַעֲלוֹת מִירוּשָׁלַיִם לְהַר הַבַּיִת** – אביו פטור מלחנכו, **שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁלֹשׁ רְגָלִים"** – כמו שבארנו לעיל, שהואיל ולא כתוב "שלש פעמים", בא הכתוב לרמז שאינו חייב בראייה אלא מי שיכול לעלות ברגליו, וכשם שגדול שאינו יכול לעלות ברגליו פטור מן הראייה, אף קטן אין אביו חייב לחנכו בה.

באור משנה ב

כפי שהזכרנו מצווה להביא בשלשת הרגלים שני קרבנות: עולת ראייה, הנקראת במשנתנו "ראייה" סתם; ושלמי חגיגה הנקראים במשנתנו "חגיגה" סתם. שני הקרבנות הללו אין להם שיעור, שנאמר (דברים טז, יז): "איש כמתנת ידו כברכת ה' א-להיך אשר נתן לך", אלא שהחכמים נתנו בהם שיעור למטה (שיעור מינימלי). בענין שיעור זה חולקים במשנתנו בית שמאי ובית הלל.

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה, שְׁתֵּי כֶסֶף – עולת הראייה צריך שיהא שווייה לפחות שתי מעות כסף (המעה היא ששית הדינר). **וַחֲגִיגָה, מָעָה כֶּסֶף** – קרבן השלמים שמביאים ברגל כדי לקיים מצוות חגיגה, צריך שיהא שוויו לפחות מעה אחת. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: הָרְאִיָּה מָעָה כֶּסֶף, וַחֲגִיגָה שְׁתֵּי כֶסֶף** – שכן שלמי חגיגה יש בהם לגבוה ולכהנים ולעם, לפיכך הם מרובים מן העולה שאין בה אלא לגבוה. אבל בית שמאי סוברים להיפך, שהואיל והעולה היא כולה לגבוה, צריך שיהא שווייה מרובה מהחגיגה (ועיין טעמי המחלוקת בגמרא).

באור משנה ג

מלבד עולת ראייה מביאים עולי רגלים עוד עולות שנדרו ונדבו כל השנה, והן הנקראות "עולות נדרים ונדבות" ברם, שונות הן מעולות ראייה, שעולות נדרים ונדבות באות בחול המועד, אבל ביום טוב אינן באות. ועולת ראייה עיקר מצוותה להביאה ביום טוב ראשון (לדעת בית הלל), ואם לא הובאה ביום טוב ראשון, מביאים אותה בחול המועד.

עוֹלוֹת בַּמּוֹעֵד – בגמרא מבואר: בין עולות נדרים ונדבות הבאות רק במועד ובין עולות ראייה הבאות גם במועד, **בָּאוֹת מִן הַחֻלִּין** – מביאים אותן מן החולין, ואסור להביאן מכסף מעשר שני, לפי שקרבנות אלו הן קרבנות חובה, ושנו (מנחות ז, ו): כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. **וְהַשְּׁלָמִים** – שלמי שמחה שמביאים ברגל, כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו, הואיל ואינם חובה בזמן שיש בשר מקרבנות אחרים, **מִן הַמַּעֲשֵׂר** – מותר להביאם גם מכסף מעשר שני,

וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַמַּעֲשֵׂר.

פירוש ברטנורא

שמחה ממעות של מעשר שני, דשלמי שמחה אינן חובה במקום שיש בשר, והרי יש לו מעות מעשר שני להוציא בירושלים, הלכך יקנה בהם שלמים ויאכל. אבל חגיגת יום טוב הראשון הוא דבר שבחובה אפילו יש לו בשר הרבה, וכל דבר שהוא משום חובה אינו בא אלא מן החולין ולא מן המעשר: **ביו"ט הראשון של פסח.** ה"ה ליו"ט ראשון של שאר רגלים. ולהכי נקט פסח, לפי שיש ערב פסח חגיגה אחרת, כשהיתה חבורת הפסח מרובה היו מביאין עמו חגיגה כדי שיהא הפסח נאכל על השובע, ואשמועינן מתניתין דחגיגת יו"ט עצמו הוא דאינו באה אלא מן החולין, אבל חגיגת י"ד באה מן המעשר: **ובה"א מן המעשר.** בגמרא פריך אמאי, דבר שבחובה היא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין. ומשני בטופל, שמחבר מעשר עם חולין ומביא, אם יש לו אוכלין הרבה ואין לו סיפק בבהמה אחת מביא בהמה אחת לחגיגה מן החולין והשאר ממעות מעשר שני. ואע"פ שכל הבאות ביו"ט ראשון שם חגיגה עליהן, מ"מ סברי ב"ה דמותר להביא השאר מן המעשר, הואיל וכבר יצא ידי חובתו בראשונה מן החולין:

משניות מבוארות – קהתי

כלומר מותר לקנות בהמות בירושלים בכסף מעשר שני ולהביא שלמי שמחה. **יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח** – שלמי החגיגה, שמביאים ביום טוב הראשון של פסח, והוא הדין שלמי חגיגה שמביאים ביום טוב הראשון של רגל אחר, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִן הַחֻלִּין** – אינם באים אלא מן החולין, הואיל וקרבנות חובה הם. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִן הַמַּעֲשֵׂר** – בגמרא מבואר, שכוונת דברי בית הלל היא, שמותר לצרף מעות מעשר שני לשתי מעות כסף של חולין ולקנות בהן בהמה לשלמי חגיגה, וכיון שמביא בהמה זו ויוצא בה ידי חובתו מן החולין, יכול הוא להביא שלמי חגיגה נוספים אף ממעות מעשר שני בלבד. אבל לעולת ראייה אי אפשר לצרף מעות מעשר שני, שהרי כולה נשרפת על המזבח, ואילו במעשר שני נאמר (דברים יד, כו): "ונתת הכסף בכל אשר תאווה נפשך... ואכלת שם".

משנתנו נקטה "יום טוב הראשון של פסח", אף על פי שהכוונה היא לכל רגל, משום שבפסח יש עוד קרבן חגיגה הבא יחד עם קרבן הפסח בערב פסח; קרבן זה אינו חובה (כמו שבארנו במסכת פסחים ו, ג), ואף לדעת בית שמאי מותר להביאו גם מן המעשר; הלכך מדגישה כאן משנתנו, כי המחלוקת של בית שמאי ובית הלל אינה אלא בשלמי חגיגה הבאים חובה ביום טוב.

המשך מעמוד קנו

בהם קן עופות לחטאתו, ולאחר מכן נעשה יותר עני, שדינו עתה להביא עשירית האיפה, **לֹא מַיְּתֵי** – לא יביא **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה** ממעות אלו, כיון שאינו דומה לעופות, דְּעשירית האיפה **לָאו מִינֵי דְּדָמִים הוּא, אֶלָּא מַיְּתֵי** – צריך להביא **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה מִן בֵּיתֵיהּ** – מביתו, כלומר ממעות אחרים, **וְהָלֵין מָעוֹת דְּאַפְרִישׁ** – ומעות הללו שהפרישם להביא בהם עופות **יִפְּלוּ לִנְדָבָה** כדין מותר חטאת. **אַהָכִי דַּדַּר כְּתִיב קְרָא** – לכן חזר הפסוק וכתב 'מֵחַטָּאתוֹ' גם **לְגַבֵּי עוֹף, לְמֵימְרָא דְּמֵהֲקְדֵּשׁ דְּעוֹף** – שממעות שהפריש להביא בהם עוף, **נַמִּי מַיְּתֵי** – גם כן יכול הוא לשנות ולהביא בהם **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה.**

הגמרא מבארת את הדרשה מ'על חטאתו': [**וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** – והוצרך הפסוק לכתוב גם **'עַל חַטָּאתוֹ' לְגַבֵּי עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** לומר שיכול לשנות את המעות שהפריש להביא מהם עשירית האיפה], **וְהָכִי קָאָמַר** – וכך כוונת הפסוק, **כִּי מַפְרִישׁ** – אם הפריש מעות **לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְאַדְּמַיְּתֵי** – ועד שהביא את מנחתו **הֶעָשִׁיר,** ועכשיו דינו הוא להביא עוף, יביא 'על חטאתו', כלומר, **נוֹסִיף עֲלֵיהוֹן וְנַיְּתֵי** – יוסיף על המעות של עשירית האיפה, ויביא בהם **עוֹף.** ואם **הֶעָשִׁיר** יותר שדינו הוא להביא כשבה או שעירה, **נוֹסִיף עֲלֵיהוֹן וְנַיְּתֵי** – יוסיף על המעות ויביא בהם **כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה.**

שואלת הגמרא: **וּמַאי טַעֲמָא כְּתִיב** – מדוע נאמרה הדרשה של 'עַל חַטָּאתוֹ', שיכול להוסיף על המעות שהפריש ולהביא קרבן ממין אחר **לְגַבֵּי עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** ולא לגבי עוף. משיבה הגמרא: **דְּאִי כְּתִיב 'עַל חַטָּאתוֹ'** רק **לְגַבֵּי עוֹף,** שאפשר להוסיף ולהביא בהמה, **הֲוָה אָמִינָא** – הייתי יכול לומר, שרק **כִּי מַפְרִישׁ מָעוֹת לְקִינּוֹ** – לקנות בהם עופות לחטאתו, **וְקודם** שקנאם **הֶעָשִׁיר, הוּא** – רק בזה אנו אומרים **דְּמוֹסִיף עֲלֵיהוֹן וּמַיְּתֵי** – שיכול להוסיף על מעות הללו, ולהביא בהם **כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה,** כיון דְּעופות ובהמה **תַּרְוַיְיהוּ** – שניהם, **מִינֵי דְּמִים נִינְהוּ** – הם קרבנות שיש בהם מתן דמים על המזבח. **אֲבָל** אם **הִפְרִישׁ מָעוֹת לְהבאת עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְהֶעָשִׁיר, (הָלֵין דְּמַפְרִישׁ)** אינו יכול להוסיף עליהם ולהביא עוף או בהמה, כיון שהוא שונה מהם בכך שאין בו מתן דמים למזבח, אלא **אִי לֹא הֶעָשִׁיר טוּבָא** – אם לא העשיר הרבה, שדינו להביא עוף, **נַיְּתֵי** – יביא **עוֹף** מביתו ממעות אחרות, **וְאִם הֶעָשִׁיר טוּבָא** – הרבה **נַיְּתֵי כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה** מביתו ממעות אחרות, **וְהָלֵין מָעוֹת דְּאַפְרִישׁ** – ומעות הללו שהפריש לעשירית האיפה **יִפְּלוּ לִנְדָבָה** כדין מותר חטאת. **אַהָכִי כְּתִיב קְרָא בְּהָדֵין חַטָּאת** – לכן כתבה התורה בפרשה זו של קרבן עולה ויורד גם **בַּעֲשִׂירוּת** וגם **בַּדַּלּוּת** לשון 'מֵחַטָּאתוֹ', **וְגַבֵּי** עשירית האיפה שהוא מביא **בַּדַּלִּי דַּלּוּת,** כתבה התורה 'עַל חַטָּאתוֹ', **לְמִדְרַשׁ כִּדְאָמְרִינַן** – לדרוש מהם כדרשות אלו המבוארות בברייתא, שאם העני ונשתנה דינו יכול לשנות את המעות שהפריש ולהביא בהם מין אחר. וכן ממה שנאמר בדלי דלות 'על חטאתו', לומדים שגם מעות שהפריש לעשירית האיפה, אם העשיר יכול לשנות ולהוסיף עליהם ולהביא בהם עוף או בהמה.

הגמרא דנה עתה בקרבן עולה ויורד, כשעשיר הפריש עוף ואחר כך העני, אם יוכל להביאו לקרבן, ולומדת מכך דין לענין דיחוי: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ** – מי שבשוגג נכנס למקדש בטומאה, שחייב להביא קרבן עולה ויורד, והוא **עָשִׁיר,** שחייב להביא כשבה או שעירה, **שֶׁהִפְרִישׁ קֵן** של תורים או בני יונה

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף כג עמ' א: **תָּנוּ רַבָּנָן, מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן שָׁוִין וְרָצִין וְעוֹלִין בַּכֶּבֶשׁ, קָדַם אֶחָד מֵהֶן** להגיע **לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת** [העליונות של המזבח] **שֶׁל חֲבֵירוֹ** - קודם לחבירו, ובכך זכה בתרומת הדשן, **נָטַל** הכהן המפסיד **סַכִּין, וְתָקַע לוֹ בְּלִבּוֹ** של הזוכה. **עָמַד רַבִּי צָדוֹק עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם** שבהר הבית **וְאָמַר, אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר** (דברים כא א-ג) **'כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה** וגו' **וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ** וּמָדְדוּ אֶל הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבֹת הֶחָלָל, וְהָיָה הָעִיר הַקְּרֹבָה אֶל הֶחָלָל וְלָקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא עֶגְלַת בָּקָר' וגו', **אָנוּ, עַל מִי** מוטל **לְהָבִיא עֶגְלָה עֲרוּפָה,** האם **עַל הָעִיר** - אנשי ירושלים, **אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת** - הכהנים שומרי העזרה. וכששמעו העם כן, **גָּעוּ** - צעקו **כָּל הָעָם בִּבְכִיָּה. בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק** - אבי הכהן ההרוג **וּמְצָאוֹ כְּשֶׁהוּא מְפַרְפֵּר** - שנשמתו עדיין לא יצאה, **אָמַר, הֲרֵי הוּא כַּפָּרַתְכֶם** - מיתתו תכפר עליכם, **וַעֲדַיִין בְּנֵי מְפַרְפֵּר** ולכך עדיין **לֹא נִטְמְאָה הַסַּכִּין,** כלומר, מהרו להוציא את הסכין מליבו לפני שימות ותיטמא. **לְלַמֶּדְךָ** - מדברי האב אפשר ללמוד **שֶׁקָּשָׁה עֲלֵיהֶם טָהֲרַת כֵּלִים יוֹתֵר מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים,** שאפילו האב לא היה חושש ממיתת בנו כפי שחשש מטומאת הסכין. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** (מלכים ב' כא טז) **'וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה [הַרְבֵּה מְאֹד] עַד אֲשֶׁר מִלֵּא [אֶת] יְרוּשָׁלַיִם פֶּה לָפֶה',** הרי שכבר בזמן מנשה מלך יהודה שהיה בימי בית הראשון הוקל בעיניהם עוון שפיכות דמים.

מבררת הגמרא: **הֵי מַעֲשֶׂה קָדִים** - איזה מעשה אירע קודם, שבירת הרגל [המוזכרת במשנה] או הריגת הכהן, **אִילֵימָא** - אם תאמר **דִּשְׁפִיכוּת דָּמִים** קדם, קשה, **הַשְׁתָּא אַשְׁפִיכוּת דָּמִים לֹא תַּקִּינוּ פְּיָיסָא, אַנִּשְׁבְּרָה רַגְלוֹ תַּקִּינוּ** - אם מחמת מעשה שפיכות דם החמור לא תקנו גורל ל'תרומת הדשן', היתכן שלאחר מעשה שבירת הרגל תקנו. **אֶלָּא** לכאורה צריך לומר שמעשה **דְּנִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ קָדִים,** ושוב קשה, **כֵּיוָן דְּתַקִּינוּ פְּיָיסָא, אַרְבַּע אַמּוֹת מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ** - מאחר שתיקנו פייס מחמת התקלה, מה היה הענין בריצה להקדים את חבירו בארבע אמות. מסיקה הגמרא: **אֶלָּא לְעוֹלָם** מעשה **דִּשְׁפִיכוּת דָּמִים קָדִים,** ואולם **מֵעִקָּרָא סָבוּר אַקְרַאי בְּעָלְמָא הוּא** - מתחילה סברו חכמים שדרך מקרה הוא שאירע, ומחמת כך אין צורך לתקן גורל, אך **כֵּיוָן דְּחָזֵי אֲפִילּוּ מִמֵּילָא אָתוּ לִידֵי סַכָּנָה** - משראו על ידי המעשה של שבירת הרגל שאפילו בלא להתכוין להזיק באים הכהנים לידי סכנה, **תַּקִּינוּ רַבָּנָן פְּיָיסָא.**

הגמרא שבה לבאר את הברייתא הנזכרת לעיל: **עָמַד רַבִּי צָדוֹק עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם וְאָמַר, אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה', אָנָּן, עַל מִי לְהָבִיא** עגלה ערופה, **עַל הָעִיר אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת.** מקשה הגמרא: **וְכִי יְרוּשָׁלַיִם בַּת אָתוֹיֵי** [-ראויה להבאת] **עֶגְלָה עֲרוּפָה הִיא, וְהָתַנְיָא, עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם וְזוּ אַחַת מֵהֶן,** כג: **שֶׁאֵינָהּ מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה** כשנמצא חלל בסביבותיה. **וְעוֹד** יש להקשות, שהרי לענין עגלה ערופה **'לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ' כְּתִיב** (דברים כא א), והיינו שנאמרה פרשה זו רק באופן שלא ידוע מי הוא הרוצח, **וְהָא** - ואילו במעשה זה, הלא **נוֹדַע מִי הִכָּהוּ.** משיבה הגמרא: אכן לא שייך כאן דין עגלה ערופה, ולא שאל רבי צדוק מי יביא **אֶלָּא כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בִּבְכִיָּה** - לעורר את העם לבכות על המעשה.

הגמרא ממשיכה לעסוק במעשה זה. שנינו בברייתא: **'בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק וּמְצָאוֹ כְּשֶׁהוּא מְפַרְפֵּר, אָמַר הֲרֵי הוּא כַּפָּרַתְכֶם, וַעֲדַיִין בְּנֵי קַיָּם [כו'], לְלַמֶּדְךָ שֶׁקָּשָׁה עֲלֵיהֶם טָהֲרַת כֵּלִים יוֹתֵר מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים'.** מסתפקת הגמרא: **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** האם חומר עוון **שְׁפִיכוּת דָּמִים הוּא דְּזָל** - נהיה קל בעיניהם, **אֲבָל** חומר של **טָהֲרַת כֵּלִים כִּדְקַיְּימָא קַיְּימָא** - במקומו עומד, שכבר בתחילה היה חמור בעיניהם ענין טהרת כלים, **אוֹ דִּילְמָא, שְׁפִיכוּת דָּמִים כִּדְקַיְּימָא קַיְּימָא** - נשאר כמו שהיה, **אֲבָל טָהֲרַת כֵּלִים הִיא דַּחֲמִירָא** - שענין טהרת כלי המקדש הוא שנעשה עתה חמור בעיניהם. פושטת הגמרא: **תָּא שְׁמַע, מִדְּקָא נָסִיב לֵהּ תַּלְמוּדָא** - מכך שהביאה הברייתא לסיוע לדבר את הפסוק **'וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה',** המלמד את הזלזול שהיה בשפיכות דמים, **שְׁמַע מִינָּהּ שְׁפִיכוּת דָּמִים הוּא דְּזָל, וְטָהֲרַת כֵּלִים כִּדְקַיְּימָא קַיְּימָא.**

רש"י

על מעלות האולם. בהר הבית אולמות הרבה בנה שם הורדוס כמו שכתוב בספר יוסף בן גוריון על מעלות האולם בהר הבית אולמות גרסינן בתוספתא: **על מי להביא.** משל מי תלקח מן היושבים בעיר או מן הכהנים שומרי עזרה: **געו.** צעקו: **הרי הוא כפרתכם.** מיתתו תכפר עליכם: **ארבע אמות מאי עבידתייהו.** גבי מרוצת שפיכות דמים: **עשרה דברים.** בבבא קמא חשיב לה בפרק מרובה (דף פב:): **אינה מביאה עגלה ערופה.** דכתיב (דברים כא) כי ימצא חלל באדמה וגו' לרשתה ואין ירושלים ירושה דקסבר לא נתחלקה לשבטים: **תלמודא.** ראייה:

ואילו בסֵיפָא, קָרֵי לֵיהּ – קרא התנא לִ'מְעִילָתוֹ' אֵיל אָשָׁם, כלומר, כינה את 'איל האשם' בלשון 'מעילתו', ואין הרישא והסיפא מתפרשים באותו אופן.

מתרצת הגמרא: אכן לשון 'למעילתו' שברישא ובסיפא אין פירושם שוה, וכיון שהוצרך התנא לחלק בלשונו, בין שני האשמות שנידונים כאן, שאחד מהם הוא אשם מעילה שהתחייב מחמת מה שמעל עתה בכסף ההקדש, ואחד הוא האשם שהיה חייב מתחילה, ומשום כך קרא לאחד אשמו, ולשני מעילתו. ולכן בְּרֵישָׁא שלקח שני אילים לחולין, ומעל בשתי סלעים, כיון דַּהֲוָה לֵיהּ אַיִל (רובן) [דְּזָבַן] – שאותו איל שקנה, שוה עתה עשרה זוז כפי השיעור של קֶרֶן וְחוּמְשׁוֹ שהוא חייב, לכן קָרֵי לֵיהּ לִמְעִילָתוֹ גְּזֵילוֹ – קרא התנא לאיל זה שהוא מחזיר בו את גזילו שמעל, דהיינו האשם שהיה חייב מתחילה, 'מעילתו', כדי להשמיענו שמביא אשם של עשרה זוז, משום שמשלם בו את הקרן שמעל בה ואת החומש. אבל בסֵיפָא, שלא לקח אלא איל אחד לחולין, ולא מעל אלא בסלע אחד, ואינו צריך לשלם להקדש אלא חמשה זוזים, נמצא, דְּלֹא הָוֵי אַיִל (רובן) [דְּזָבַן] – שאין האיל שקנה שוה כפי השיעור של הַקֶּרֶן וְחוֹמְשׁ שהוא חייב, שהרי האיל שוה שתי סלעים שהם שמונה זוזים, ואין כאן איל שקרב בשביל תשלום המעילה כמו ברישא, ולכן כאן אינו נקרא על שם תשלומי המעילה, אלא קָרֵי לֵיהּ – קרא התנא לאֵיל הָאָשָׁם, מְעִילָתוֹ, על שם שמביאו לאשם מעילה. וכיון שאין איל זה קרב אלא לאשם מעילה, לא נפטר עדיין מתשלום הקרן וחומש, וְלכן יָבִיא עַמָּהּ עוד סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ, לתשלום של קרן וחומש על מה שמעל.

הגמרא מבררת האם אפשר לקנות קרבן אשם בדמים שכבר חייב אותם להקדש מצד חיוב תשלומי חומש: בְּעֵי – הסתפק רַב מְנַשְּׁיָא בַּר גָּדָא, אדם שחייב להביא איל ששוה שתי סלעים לאשם, ויש לו שתי סלעים שנתקבצו אצלו בְּכִינּוּם חוֹמְשִׁין, והיינו שמעל כמה פעמים בשתי סלעים שהפריש לצורך אשם, וחייב הוא להוסיף חומש על כל פעם שמעל, וכעת הגיעו דמי כל החומשים לשתי סלעים, מַהוּ שֶׁיִּתְכַּפֵּר באשם שנקנה במעות אלו.

ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מִי אָמְרִינַן – האם יש לנו לומר, שאף אִם תִּימְצֵי [–תרצה] לוֹמַר שאָדָם שחייב אשם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבַּח הֶקְדֵּשׁ, כלומר, אם הפריש איל ששוה פחות משתי סלעים, ולאחר שהקדישו התייקר מחירו והרי הוא שוה שתי סלעים, יכול הוא להקריבו לאשם, אין ללמוד מזה שיוכל להתכפר בדמי החומשים [ולהלן תדון הגמרא בדין זה עצמו, של אדם מתכפר בשבח הקדש], שיש לומר, שהטעם שיכול להתכפר באיל זה הוא מִשּׁוּם דְּקָטְרַח כַּמֵּיהּ – שטרח בגידולו עד שהתייקר מחיר הטלאים, והרי זה כמו שהפריש איל ששוה שתי סלעים, אֲבָל הָכָא, בכינוס חומשים, דְּלֹא קָטְרַח, יש לומר שלֹא מִתְכַּפֵּר כפרה אחרת במעות אלו שכבר מחוייב לתת אותם להקדש. אוֹ דִּלְמָא – שמא נאמר סברא הפוכה, שאף אִם תִּימְצֵי לוֹמַר דאֵין אָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבַּח הֶקְדֵּשׁ, אין ללמוד מזה שאין יכול להביא אשם מכינוס חומשים, שיש לומר שרק איל שהשביח לאחר שהפרישו אינו יכול להתכפר בו, מִשּׁוּם דְּלֹא אַפְרְשֵׁיהּ – שלא הפרישו לאשם כשהוא שוה שתי סלעים, ומה שכעת הוא שוה שתי סלעים, ברשות הקדש הוא השביח, אֲבָל הָדֵין – אך אופן זה, של כִּינּוּם חוֹמְשִׁין, כיון דְּאַפְרְשֵׁיהּ – שהפריש את שתי הסלעים האלו לשם אשם, ושבח זה בא להקדש ממה שהוא הפריש, אִיכָּא לְמֵימַר – יש לומר, שמִתְכַּפֵּר במעות אלו. ולא פשטה הגמרא ספק זה.

מבארת הגמרא את הספק בענין שבח הקדש: דִּבדין זה של אדם המתכפר בשבח הקדש, אִיבְּעֵי לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, האם אדם שהקדיש לאשמו איל שאינו שוה שתי סלעים, ולאחר זמן התייקר אותו איל, האם מִתְכַּפֵּר הוא בְּשִׁבַּח הֶקְדֵּשׁ, אוֹ לֹא.

הגמרא מביאה ראיות לפשוט את הספק לגבי שבח הקדש: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנתנו, הַמַּפְרִישׁ שְׁנֵי סְלָעִים לִקְנִיַּת אָשָׁם, וְלָקַח כָּהֵן שְׁנֵי אֵילִים, להקריב את שניהם לְאָשָׁם, אם הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה עתה שְׁתֵּי סְלָעִים, יִקְרַב לְאָשָׁמוֹ, אף שקנייתו היתה בסלע אחד, וְהאיל הַשֵּׁנִי, כיון שהוא נקנה בדמי אשם לשם אשם, הרי הוא עומד לאשם, ואי אפשר להקריבו כיון שנתכפרו בעליו באיל השני, וכן אי אפשר לפדותו, כיון שאין פודים בעלי חיים תמימים הראויים לקרבן, ומשום כך יֵרֶעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב – שיפול בו מום, שאז מותר לפדותו, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לקנות בהם קרבנות עולה לִנְדָבָה, כדין כל מעות שנותרו מאשם שמביאים מהם עולות. מסיימת הגמרא את ראייתה: מַאי לָאו – האם אין מדובר באופן דְּזָבַן – שקנה בְּאַרְבַּע זוזים אַיִל, והיינו בסלע אחד, וְשָׁבַח האיל עד דְּשָׁוֵי תְּמָנְיָא – שמונה זוזים, שהם שתי סלעים, וּשְׁמַע מִינָּהּ דאָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבַּח הֶקְדֵּשׁ, שהרי איל זה לא היה שוה מתחילה שתי סלעים, ורק לאחר שהקדישו נעשה שוה שתי סלעים, ואמרו שאיל זה יקרב לאשמו.

דוחה הגמרא: לֹא – אין המשנה עוסקת באופן שקנה את האיל בפחות משתי סלעים, והשביח, אלא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – כאן, במשנה במה מדובר, שבשעת קנייתו היה האיל שוה שתי סלעים, וקנאו בסלע אחד כיון דְּאוֹזִיל רוֹעֶה גַּבֵּיהּ – שהרועה שמכר לו את האיל הוזיל לו את מחירו, וכיון ששוויו היה תמיד שתי סלעים, יכול להתכפר בו.

הגמרא מביאה ראיה נוספת: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, לָקַח אַיִל לאשם בְּסֶלַע, וּפִטְּמוֹ, וְהֶעֱמִידוֹ עַל שְׁתַּיִם – השביחו עד שנעשה שוה שתי סלעים, כָּשֵׁר לאשם. שְׁמַע מִינָּהּ, אָדָם מִתְכַּפֵּר בְּשִׁבַּח הֶקְדֵּשׁ, שהרי איל זה לא היה שוה מתחילה שתי סלעים, ורק לאחר שהקדישו נעשה שוה שתי סלעים, ומכל מקום הוא מתכפר בו. דוחה הגמרא: לֹא, אין זו ראיה, כיון שכשהוא עצמו פִּטְּמוֹ, שָׁאנִי – שונה הדין, דְּהָא – שהרי אף שבקניה עצמה לא שילם שתי סלעים, מכל מקום יחד עם מה שהוציא על הפיטום חָסֵר לֵיהּ תְּמָנְיָא – נחסר ממונו בשווי שמונה זוזים, שהם שתי סלעים, ואין חילוק אם קנאו בשתי סלעים או שקנאו בסלע ופיטמו בסלע, כיון שסוף סוף הוציא שתי סלעים על האיל, ועדיין יש להסתפק באופן שהשביח האיל מעצמו, שזהו 'שבח הקדש', האם מתכפר בו.

ראיה נוספת: תָּא שְׁמַע, שנינו בסיפא של הברייתא, לָקַח אַיִל בְּסֶלַע, והשביח האיל וְהַרֵי הוּא נמכר עתה בִּשְׁתַּיִם, כָּשֵׁר לאשם. והרי איל זה לא היה שוה מתחילה שתי סלעים, ורק לאחר שהקדישו נעשה שוה שתי סלעים, ואמרו שאיל זה כשר לאשמו, ומוכח שאדם מתכפר בשבח הקדש. דוחה הגמרא: אין זו ראיה, כיון דְּהָכָא נַמִּי – גם כאן מדובר כְּשֶׁפִּטְּמוֹ והוציא על כך הוצאות, ואין ללמוד מכאן לאופן שהשביח האיל מעצמו.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שהסיפא של הברייתא עוסקת באופן שפטמו, הַיְינוּ רֵישָׁא – זהו אותו דין המבואר בתחילת הברייתא. מתרצת הגמרא: אמנם אף בסיפא מדובר שפטמו, ומכל מקום יש חילוק בין הרישא לסיפא, בְּרֵישָׁא מדובר באופן דְּזָבַן – שקנה איל בְּאַרְבַּע זוזים, וְאַשְׁבְּחֵיהּ – והשביח את האיל בְּאַרְבָּעָה זוזים אַחֲרִינָא – אחרים שהוציא על פיטומו, מלבד הארבעה שקנאו בהם, דְּהָכֵי לֵיהּ תְּמָנְיָא – נמצא שהוציא באיל זה שמונה זוזים, שהם שתי סלעים. ואילו בסֵיפָא מדובר, באופן דְּזָבַן – שקנה אַיִל בְּאַרְבַּע זוזים, וְאַשְׁבְּחֵיהּ – ופיטם את האיל והשביחו רק בִּתְלָתָא – בשלשה זוזים, וְשָׁוֵי תְּמָנְיָא – והאיל השביח ונעשה שוה שמונה זוזים, שהשביח האיל יותר ממה שהוציא בפיטומו, וחידשה הברייתא שאף באופן זה יוצא ידי חובה באיל זה.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, שמדובר כשפטמו, אֵימָא סֵיפָא – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, שאמרו בסיפא, שכיון שלא הוציא באיל זה שתי סלעים, יְשַׁלֵּם סֶלַע – צריך הוא לשלם להקדש עוד סלע, ואם נאמר שאף בסיפא מדובר באופן שהוציא מעות כדי לפטמו, ולא הוציא אלא שלשה זוזים, הָא חָסֵר לֵיהּ שִׁבְעָה – הרי הוא כבר הוציא באיל זה שבעה זוזים, ומדוע צריך הוא ליתן להקדש עוד סלע, שהוא ארבעה זוזים, די בכך שיוסיף זוז אחד להשלים את הוצאותיו לשתי סלעים. אלא ודאי מדובר בסיפא באופן שהשביח האיל מעצמו, ולכן עליו להוסיף סלע על אותו סלע שהוציא בקנייתו. מתרצת הגמרא: מַאי – מה ביאור לשון 'יְשַׁלֵּם סלע' האמור

המשך בעמוד קעח

רש"י

סיפא קרי לאיל אשם מעילתו — בתמיה. ומשני: **אין רישא דהוה איל רוב כו'** — על כרחיך תנא דמתניתין הוצרך לחלק בשמותיהן של שני אשמות הללו, לפי שהאחד בא לחובת אשמו הראשון והשני לאשם מעילות, לפיכך קרא לאחד מהן אשמו ולאחד מהן מעילתו. הילכך, רישא דהוה איל רובן קרן וחומשו — קרא את הקרב לאשמו "מעילתו", כלומר קרן שמעל בו וחומשו, להודיע דמה שהוא מביא אשם בעשרה זוז — משום מעילה וחומשה הוא, ואת הקרב לאשם מעילות קרא "אשמו". סיפא דלא הוי איל רובן קרן וחומש, דהאיל יפה שתי סלעים, והקרן והחומש אינו עולה אלא סלע וחומש, ואין האיל קרב בשביל תשלומי גזילתו אלא בשביל איל אשם — קורהו "מעילתו" על שם אשם מעילות. **בכינוס חומשין** — כגון מעל בשני סלעים דאשם כמה פעמים עד שיעלו החומשים לשני סלעים, מהו שיקח מהן אשם למעילתו? בכנוס חומשין — כגון הפריש שני סלעים לאשם ומעל בקרן ארבע פעמים, שיעלו החומשין לשתי סלעים — מהו שיתכפר בחומשין לבדו, שיקנה בהן איל והקרן יפול לנדבה, דהא מותר הוא? מרבי. **שבח הקדש** — כגון לקח איל בסלע, והוקרו טלאים ועמדו על שתים. **דלא אפרשיה** — בשעת הפרשה לא היה שוה אלא סלע. אבל בכינוס חומשין הא אפרשיה — זה שהפרישו לשם אשם כל שעה ומכח אשם באו, אימא מתכפר. **ושמע מינה אדם מתכפר** — מדקתני: יקרב לאשמו. **דהא חסר ליה תמניא** זוזי — שהרציאו בפיטומו סלע. **תא שמע** — מסיפא דהא ברייתא דפיטום. **ואשכחיה בתלתא ושוה תמניא** — ולקמן פריך: סוף סוף שמע מינה דאדם מתכפר באותו זוז שהשביח ההקדש בלא חסרונו! **תשלומי דסלע** — זוז אחד להשלים סלע שני. ואי קשיא: לוקמה כגון דאוזיל גביה רועה! הא ליכא למימר, מדקתני: ישלם סלע לגזבר מביתו, ואי דאוזיל גביה רועה — אמאי ישלם? הא שוה בשעת הפרשה שני סלעים. ואי דיהביה ניהליה בחנם — מאי איכפת לן? הא לא בעינן אלא שוה שתי סלעים, והרי שוה שתי סלעים, והקדש לא השביח בו כלום. **איל** — שקנו בשתי סלעים ליכא. **מאי הוי עלה** — דהאי שינוייא דחזיקא הוא, דאי אדם מתכפר בשבח הקדש תשלום סלע לא הוי. **תא שמע** — דמתכפר. הכי גרסינן בתוספתא: **בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתי סלעים יצא. בעי כו'** — רבי אלעזר לא שמיעא ליה דך ברייתא. **ולא שמע הלכה זו ממני** — בתמיה. **ועל הדא אמרה** — במסכת מנחות בפרק התודה (עט,ב). **אינן מעונות לחם** — התם מפרש טעמיה. **לא שנו** — דולד אינו טעון לחם, אלא לאחר כפרה, שבבר הקריב את אמו ויצא ידי נדרו. אבל לפני כפרה — יקריב זה במקום אמו לחובת נדרו, וטעון לחם. אלמא אדם מתכפר בולד, דהיינו שבח הקדש! **בעלי חיים נדחין** — מעל גבי המזבח או לא. כגון שעירי יום הכיפורים ומת אחד מהן, מהו שיקריב חבירו ויביא אחר עמו? מי אמרינן נדחה זה במיתת חבירו או לא? ואי קשיא: לפשוט ליה מדקיימא לן (תמורה כא,ב) חטאת שביפרו בעליה מתה — אלמא נדחין! הלכה למשה מסיני הוא, ואין למידין הימנה. **ואינה קריבה** — הואיל ומתחלה נדחית, שהיתה חציה חולין כשהקדישה לא היתה ראויה לכך. הכי גרסינן: **שמע מינה תלת שמע מינה בעלי חיים נדחין ושמע מינה דחוי מעיקרו הוי דחוי ושמע מינה יש דחוי בדמים** — ותו לא מידי. שמע מינה קדושת דמים מדחה — בהמה שאינה ראויה ליקרב והקדישה לדמים, כיון דאמר תסתאב ונוהג בה מנהג דחוי דשוב אינה חוזרת ונראה. דלא תימא אין תורת דיחוי נוהגת אלא בקדושת הגוף, שהרי זו כשהוקדשה חציה לא הקדישה אלא לדמיה, וקאמר אינה קריבה. "קדושת דמים מדחה" ו"יש דחוי בדמים" חדא מילתא היא, אלא שנשתנה לשון הגירסא. **הוזלו טלאים בעולם** — ואינו מוצא אלא בפחות משני סלעים. **במחוסרי כפרה** — כגון זב וזובה ויולדת ומצורע, שכפרתן מעכבתן מן הקדשים ואין לחם תקנה. אלמא היכא דנתנה תורה קצבה — אין לו תקנה עד שיביא באותה קצבה. **לא לימדנו** — לאחרים.

1 סֵיפָא קָרֵי לֵיהּ "לְמַעֲלָתוֹ" אֵיל אָשָׁם! - רֵישָׁא דַּהֲוָה
2 לֵיהּ אַיִל רוּבָּן קֶרֶן וְחוּמְשׁוֹ, קָרוּ לֵיהּ "לְמַעֲלָתוֹ" - גְּזֵילוֹ;
3 סֵיפָא דְּלָא הֲוֵי אַיִל רוּבָּן קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ, קָרֵי לֵיהּ אֵיל אָשָׁם
4 "מְעִילָתוֹ", וְיָבִיא עֲמָה סֶלַע וְחוּמְשָׁהּ. בָּעֵי רַב מְנַשְּׁיָא
5 בַּר גַּדָּא: בְּכִינּוּם חוּמְשִׁין מַהוּ שֶׁיִּתְכַּפֵּר? מִי אָמְרִינַן:
6 אִם תִּימְצֵי לוֹמַר אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ - מִשּׁוּם
7 דְּקָטְרַח קַמֵּיהּ, אֲבָל הָכָא דְּלָא קָטְרַח - לָא מִתְכַּפֵּר;
8 אוֹ דִּלְמָא אִם תִּימְצֵי לוֹמַר אֵין אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח
9 הֶקְדֵּשׁ - מִשּׁוּם דְּלָא אַפְרְשֵׁיהּ, אֲבָל הָדֵין כִּינּוּם חוּמְשִׁין
10 דְּאַפְרְשֵׁיהּ - אִיכָּא לְמֵימַר מִתְכַּפֵּר. דְּאִיבְּעֵי לְהוּ: מִתְכַּפֵּר
11 בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ אוֹ לָא? תָּא שְׁמַע: הַמַּפְרִישׁ שְׁנֵי סְלָעִים
12 לָאָשָׁם, וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לָאָשָׁם, הָיָה אֶחָד מֵהֶן יָפֶה
13 שְׁתֵּי סְלָעִים - יִקְרַב לַאֲשָׁמוֹ, וְהַשֵּׁנִי יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב
14 וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָּמָיו לִנְדָבָה; מַאי לָאו דִּזְבַן בְּאַרְבַּע אַיִל
15 וּשְׁבַח, דְּשָׁוֵי תְּמַנְיָא? וּשְׁמַע מִינָּהּ: אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח
16 הֶקְדֵּשׁ! - לָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - דְּאוֹזִיל רוֹעֶה גַּבֵּיהּ.
17 תָּא שְׁמַע: לָקַח אַיִל בְּסֶלַע, וּפִטְּמוֹ וְהֶעֱמִידוֹ עַל שְׁתַּיִם
18 - כָּשֵׁר; שְׁמַע מִינָּהּ: אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ! - לָא,
19 פִּטְּמוֹ שָׁאנֵי, דְּהָא חָסַר לֵיהּ תְּמַנְיָא. תָּא שְׁמַע: לָקַח אַיִל
20 בְּסֶלַע וְהָרֵי הוּא בִּשְׁתַּיִם - כָּשֵׁר! - הָכָא נַמִי כְּשֶׁפִּטְּמוֹ.
21 - אִי הָכִי הֵיינוּ רֵישָׁא! - רֵישָׁא דִּזְבַן בְּאַרְבַּע וְאַשְׁבַּחֵיהּ
22 בְּאַרְבָּעָה אַחֲרִינָא, דְּחָסַר לֵיהּ תְּמַנְיָא, סֵיפָא דִּזְבֵין אַיִל
23 בְּאַרְבַּע וְאַשְׁבַּחֵיהּ בְּתְלָתָא וְשָׁוֵי תְּמַנְיָא. - אִי הָכִי, אֵימָא
24 סֵיפָא: יְשַׁלֵּם סֶלַע, הָא חָסַר לֵיהּ שֶׁבַע! - מַאי יְשַׁלֵּם?
25 תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע. - וְאִי סְבִירָא לֵיהּ דְּאֵין אָדָם מִתְכַּפֵּר
26 בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ, כִּי יָהֵיב תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע מַאי הֲוֵי? אֵיל בֶּן
27 שְׁתֵּי סְלָעִים בָּעֵינַן וְלֵיכָּא! - לְעוֹלָם קָסָבַר: אָדָם מִתְכַּפֵּר
28 בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ. - אִי הָכִי, תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע לָא יְתֵן! - הַיְינוּ

29 טַעְמָא דְּקָיְהִיב תַּשְׁלוּמִין דְּסֶלַע - גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: אֵיל פְּחוֹת מִשְּׁתֵּי סְלָעִים מְכַפֵּר. מַאי הֲוֵי עֲלָהּ? תָּא שְׁמַע: בִּשְׁעַת הַפְרָשָׁה
30 יָפֶה סֶלַע, בִּשְׁעַת כַּפָּרָה יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - לֹא יָצָא. בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ אוֹ לָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּמָּה
31 שָׁנִים גָּדַל זֶה בֵּינֵינוּ, וְלֹא שָׁמַע הֲלָכָה זוֹ מִמֶּנִּי! - מִכְּלָל דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן? אִין, וְעַל הָדָא אֲמָרָהּ, דְּתַנִּן: וְלַד תּוֹדָה וּתְמוּרָתָהּ,
32 וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ - אֵין טְעוּנָה לֶחֶם; וּשְׁלַח רַבִּי חֲנִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא
33 לְאַחַר כַּפָּרָה דְּוָלָד אֵין טָעוּן לֶחֶם, אֲבָל לִפְנֵי כַּפָּרָה טָעוּן לֶחֶם; אֲלָמָא קָסָבַר: מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ. בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: בַּעֲלֵי
34 חַיִּים נִדְחִין אוֹ לָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים גָּדַל זֶה בֵּינֵינוּ, וְלֹא שָׁמַע הֲלָכָה זוֹ מִמֶּנִּי?! - מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲמָרָהּ?
35 - אִין, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתְּפִין, הִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ, וְחָזַר וְלָקַח חֶצְיָהּ וְהִקְדִּישָׁהּ - קְדוֹשָׁה וְאֵינָהּ קְרֵיבָה, וְעוֹשָׂה
36 תְּמוּרָה וּתְמוּרָתָהּ כַּיּוֹצֵא בָהּ. שְׁמַע מִינָּהּ תְּלָת: שְׁמַע מִינָּהּ בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין, וּשְׁמַע מִינָּהּ קְדוּשַׁת דָּמִים מַדְּחָה, וּשְׁמַע מִינָּהּ
37 יֵשׁ דִּיחוּי בְּדָמִים. בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: הוּזְלוּ טְלָאִים בָּעוֹלָם, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן "מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם" בָּעֵינַן וְהָא אִיבָּא, אוֹ דִּילְמָא "כֶּסֶף
38 שְׁקָלִים" בָּעֵינַן וְלֵיכָּא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּמָּה שָׁנִים גָּדַלְנוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שָׁמַעְנוּ הֲלָכָה זוֹ. - וְלָא? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר
39 רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה קִצְבָּה בִּמְחוּסְרֵי כַּפָּרָה? שֶׁמָּא יוּזְלוּ טְלָאִים, וְאֵין לֶחֶן תַּקָּנָה לֶאֱכוֹל בְּקָדְשִׁים!
40 - אֵימָא: לֹא לִימַּדְנוּ הֲלָכָה זוֹ. - וְהָא רַבִּי זֵירָא בַּר אַדָּא מְהַדַּר תַּלְמוּדֵיהּ כָּל תְּלָתִין יוֹמִין קַמֵּיהּ! - אֵימָא: לֹא נִתְבַּקְּשָׁה
41 הֲלָכָה זוֹ מִמֶּנּוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. גּוּפָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּנָה קִצְבָּה בִּמְחוּסְרֵי
42 כַּפָּרָה? שֶׁמָּא יוּזְלוּ טְלָאִים, וְאֵין לֶחֶם תַּקָּנָה לֶאֱכוֹל בְּקָדְשִׁים. מַתְקִיף לָהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, חַטַּאת חֵלֶב יִנָּתֵן לָהּ קִצְבָּה,
43 דִּלְכַפָּרָה אָתְיָא וְלָאו לְאִישְׁתַּרוּיֵי בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא! מַתְקִיף לָהּ רָבָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, אֲשַׁם נָזִיר לֶהֱוֵי לֵיהּ קִצְבָּה, דִּלְבַטָּלָה
44 הוּא דְּאָתֵי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁהוּא בָּא לְבַטָּלָה אֶלָּא אֲשַׁם נָזִיר בִּלְבָד! קַשְׁיָא.

משנה

רש"י

משנה לא יביאנו בנו אחריו — על חיוב שלו, ואין צריך לומר על חטא האב, דאין כפרה לאחר מיתה. **גמרא מן** הקלה **על החמורה** — לא יצא זה מידי עבירה קלה, כגון נדה וחלב שאין בהן מיתת בית דין. **בבהמה שהפריש אביו** — על עבירה חמורה, כגון חלול שבת. **תלתא זימני כתיב** — גבי חטאת "קרבנו", חד בנשיא ותרין ביחיד. **אינו מגלח נזירות על בהמת אביו** — שהפריש אביו לנזירתו. **בזמן שהן סתומין** — שלא פירש אלו לקנות חטאת ואלו לקנות עולה. והכי מפרש בפרק "מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו" (נזיר כז,ב). **לא מעל ולא כיפר** — מפרש לקמיה. הרי זה מעל — שהוציא מעות הקדש לחולין, דשינו לדבר אחר. **כיון דלא מצי מעיל** — דאינו יכול להוציא לחולין ולא לשנותה, אף דמשני לה — בקדושתה קיימא, דהקדש שאינו בעל מום לא יצא לעולם לחולין. **אבל מעות** — דשייכא בהו מעילה ונפקי לחולין, וכפר אי עבר, אימא בתחלה נייתי. **קא משמע לן** — "קרבנו על חטאתו". **משנה מביאין מהקדש כשבה שעירה** — שאם הפריש מעות לקנות כשבה (או שעירה) לחטאתו, אם רצה יקח מהן שעירה. **הפריש כשבה או שעירה** — כלומר, מעות לכשבה או לשעירה, העני — יביא בהן עוף, והשאר חולין. **העשיר יביא כשבה** — ויוסיף עוד מביתו על דמי עשירית האיפה. **גמרא ונסתאבו אם רצה יביא בדמיו עוף** — כגון אם העני. **שאין לעוף פדיון** — שפדיון לא נאמר אלא בבהמה. **מחטאתו על חטאתו** — בקרבן עולה ויורד כתיב (ויקרא ה), גבי כשבה ושעירה "מחטאתו", דמשמע מקצת חטאתו, כלומר אם העני — יביא עוף ממקצת דמים הללו. וגבי עוף כתיב (שם) "מחטאתו" דמשמע דאם העני יביא במקצת דמי עוף עשירית האיפה, וגבי עשירית האיפה כתיב (שם) "על חטאתו" דמשמע **דאם העשיר** — יוסיף על הדמים הללו ויביא עוף, או אם העשיר יותר יביא כשבה או שעירה. **הפריש כשבה** — כלומר, מעות לקנות כשבה. **אהכי הדר כתיב מחטאתו גבי עוף** — לאשמועינן דממקצת דמי עוף יביא כפרתו, כגון עשירית האיפה. **ומאי טעמא כתיב על חטאתו גבי עשירית האיפה** — ולא כתביה גבי עוף. **דאי כתיב על חטאתו גבי עוף** — ולא כתביה גבי עשירית האיפה. **הוה אמינא כו'** — אבל הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר, אימא אילו העשיר (טובא) יביא עוף כמשפטו מביתו, ואם העשיר טובא יביא כשבה או שעירה מביתו, והנך מעות דעשירית האיפה יפלו לנדבת ציבור. אהכי כתיב בעשירות, כשבה או שעירה. **ובדלות** — העוף "מחטאתו", לאשמועינן דאם העני עוד יביא עשירית האיפה במקצת הדמים. **גבי דלי דלות** — עשירית האיפה, "על חטאתו" — למידרש דמוסיף עליידהו וליתי עוף. אף על גב דמין דמים הוא ולא דמי לעשירית האיפה, אפילו הכי יביא עוף, ואם עוד העשיר יביא כשבה. **שהפריש** קן — תורין.

רש"י

משנה הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וּמֵת - לֹא יְבִיאֶנּוּ בְּנוֹ תַּחְתָּיו. לֹא יְבִיאֶנּוּ מֵהַקְּלָה אֶל הַחֲמוּרָה, אֲפִילּוּ הִפְרִישׁ עַל חֵלֶב שֶׁאָכַל אֶמֶשׁ - לֹא יְבִיאֶנָּה עַל חֵלֶב הַיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "קָרְבָּנוֹ עַל חַטָּאתוֹ" - עַד שֶׁיְּהֵא קָרְבָּנוֹ לְשֵׁם חַטָּאתוֹ. **גמרא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "קָרְבָּנוֹ" - בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּקָרְבַּן אָבִיו; יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּקָרְבַּן אָבִיו בְּבְהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, אֲבָל יוֹצֵא בְּקָרְבָּן שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "קָרְבָּנוֹ" - בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּקָרְבַּן אָבִיו; יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּבְהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, שֶׁהֲרֵי אָדָם מְגַלֵּחַ נְזִירוּתוֹ עַל בְּהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, אֲבָל יוֹצֵא בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו אֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין מְגַלֵּחַ נְזִירוּתוֹ עַל בְּהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, אֲבָל יוֹצֵא בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו אֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, שֶׁהֲרֵי אָדָם מְגַלֵּחַ נְזִירוּתוֹ עַל מָעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו, בִּזְמַן שֶׁהֵן סְתוּמִים וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהֵן מְפוֹרָשִׁין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "קָרְבָּנוֹ" - בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא, וְאֵין יוֹצֵא בְּקָרְבַּן אָבִיו; יָכוֹל לֹא יֵצֵא אֲפִילּוּ בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, אֲבָל יוֹצֵא בְּקָרְבָּן שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ אֲפִילּוּ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה אוֹ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "קָרְבָּנוֹ עַל חַטָּאתוֹ" - עַד שֶׁיְּהֵא לְשֵׁם חַטָּאת; יָכוֹל לֹא יֵצֵא בְּקָרְבַּן עַצְמוֹ בִּבְהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ, אֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה, שֶׁכֵּן אִם הִפְרִישׁ בְּהֵמָה עַל הַחֵלֶב וְהֵבִיאָהּ עַל הַדָּם, עַל הַדָּם וְהֵבִיאָהּ עַל הַחֵלֶב - שֶׁהֲרֵי לֹא מָעַל וְלֹא כִּיפֵּר, אֲבָל יוֹצֵא בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה וּמִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה וּמִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן אִם הִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מָעוֹת עַל הַחֵלֶב וְהֵבִיאָן עַל הַדָּם, עַל הַדָּם וְהֵבִיאָן עַל הַחֵלֶב - שֶׁהֲרֵי מָעַל וְכִיפֵּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "קָרְבָּנוֹ עַל חַטָּאתוֹ" - עַד שֶׁיְּהֵא קָרְבָּנוֹ לְשֵׁם חֶטְאוֹ. מַאי "לֹא מָעַל וְלֹא כִּיפֵּר"? תִּרְגְּמָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁימִי קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא, הָכִי קָאָמַר: כֵּיוָן דְּלָא מְצֵי מָעֵיל - כַּפּוֹרֵי נַמִי לָא מְכַפֵּר, הוֹאִיל וְכָךְ לָא מְצֵי מְשַׁנֵּי. אֲבָל מָעוֹת, כֵּיוָן דְּאִי מְשַׁנֵּי מָעֵיל וּמַיְיתֵי קָרְבַּן מְעִילָה, אֵימָא בַּתְּחִלָּה נַמִי מַיְיתֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. **משנה** מְבִיאִין מֵהַקְּדֵשׁ כִּשְׁבָּה - שְׁעִירָה, מֵהַקְּדֵשׁ שְׁעִירָה - כִּשְׁבָּה, וּמֵהַקְּדֵשׁ כִּשְׁבָּה - תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה, וּמֵהַקְּדֵשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה - עָשִׁירִית הָאֵיפָה. כֵּיצַד? הִפְרִישׁ לְכִשְׁבָּה אוֹ לִשְׁעִירָה, הֶעֱנִי - יָבִיא עוֹף, הֶעָשִׁיר - יָבִיא עָשִׂירִית הָאֵיפָה; הִפְרִישׁ לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה, הֶעֱשִׁיר - יָבִיא עוֹף, הֶעָשִׁיר - יָבִיא כִּשְׁבָּה וּשְׁעִירָה. **גמרא** מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: "מֵחַטָּאתוֹ", "מֵחַטָּאתוֹ", "עַל חַטָּאתוֹ" - מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? מִגַּיָּן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁמְּבִיאִין מֵהֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה - שְׁעִירָה, וּמֵהֶקְדֵּשׁ שְׁעִירָה - כִּשְׁבָּה, וּמֵהֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה וּשְׁעִירָה - תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וּמֵהֶקְדֵּשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה - עָשִׂירִית הָאֵיפָה? כֵּיצַד? הִפְרִישׁ לְכִשְׁבָּה וְלִשְׁעִירָה וְהֶעֱנִי - יָבִיא עוֹף, הֶעָנִי - יָבִיא עָשִׂירִית הָאֵיפָה; הִפְרִישׁ כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה; הִפְרִישׁ לְכִשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה וְנִסְתָּאֲבוּ - יָבִיא בִּדְמֵיהֶן עוֹף, הִפְרִישׁ עוֹף וְנִסְתָּאֵב - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו עָשִׂירִית הָאֵיפָה, שֶׁאֵין לְעוֹף פִּדְיוֹן; לָבֵן נֶאֱמַר: "מֵחַטָּאתוֹ" "עַל חַטָּאתוֹ". וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב "מֵחַטָּאתוֹ" גַּבֵּי כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב גַּבֵּי עוֹף, דְּאִי כְּתִיב קְרָא גַּבֵּי הֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, הָוָה אָמִינָא: הִפְרִישׁ כִּשְׁבָּה, כִּי מִיעֲנֵי - מֵהֲלִין מָעוֹת נְחִלִּינוּן עַל עוֹף דְּנַיְיתֵי עוֹף, דְּכִשְׁבָּה וְעוֹף תַּרְוַיְיהוּ מִינֵי דְּמִים נִינְהוּ. אֲבָל עָשִׂירִית הָאֵיפָה דְּלָאו מִינֵי דְּדָמִים נִינְהוּ, אִי לָא כְּתִיב קְרָא "מֵחַטָּאתוֹ" גַּבֵּי עוֹף, הָוָה אָמִינָא: כִּי מַפְרִישׁ מָעוֹת לְקִינּוּ וּמִעֲנֵי - לָא מַיְיתֵי עָשִׂירִית הָאֵיפָה, דְּלָאו מִינֵי דְּדָמִים הוּא, אֶלָּא מַיְיתֵי עָשִׂירִית הָאֵיפָה מִן בֵּיתֵיהּ, וְהָלִין מָעוֹת דְּאַפְרִישׁ יִפְלוּ לְנְדָבָה - אַהְכִי הָדַר כְּתִיב קְרָא "מֵחַטָּאתוֹ" גַּבֵּי עוֹף, לְמִימְרָא דְּמֵהֶקְדֵּשׁ דְּעוֹף נַמִי מַיְיתֵי עָשִׂירִית הָאֵיפָה, וְהָכִי קָאָמַר: כִּי מַפְרִישׁ לָעָשִׂירִית הָאֵיפָה וְאַדְּמַיְיתֵי הֶעָשִׁיר - נוֹסִיף עָלֵיהוֹן וְנַיְיתֵי עוֹף, הֶעָשִׁיר - נוֹסִיף עָלֵיהוֹן וְנַיְיתֵי כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה. וּמַאי טַעְמָא כְּתִיב "עַל חַטָּאתוֹ" גַּבֵּי עָשִׂירִית הָאֵיפָה? דְּאִי כְּתִיב "עַל חַטָּאתוֹ" גַּבֵּי עוֹף, הָוָה אָמִינָא: כִּי מַפְרִישׁ מָעוֹת לְקִינּוּ וְהֶעָשִׁיר - הוּא דְּמוֹסִיף עָלֵיהוֹן וּמַיְיתֵי כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, דְּתַרְוַיְיהוּ מִינֵי דָּמִים נִינְהוּ. אֲבָל הִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה וְהֶעָשִׁיר, הָלִין דְּמַפְרִישׁ, אִי לָא הֶעָשִׁיר טוּבָא - נַיְיתֵי עוֹף, וְאִם הֶעָשִׁיר טוּבָא - נַיְיתֵי כִּשְׁבָּה אוֹ שְׁעִירָה, וְהָלִין מָעוֹת דְּאַפְרִישׁ יִפְלוּ לְנְדָבָה, אַהְכִי כְּתִיב קְרָא בְּהָדֵין חַטָּאת בַּעֲשִׂירוּת וְדַלּוּת "מֵחַטָּאתוֹ", וְגַבֵּי דַּלִּי דַּלּוּת "עַל חַטָּאתוֹ", לְמִדְרַשׁ כִּדְאָמְרִינָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ עָשִׁיר שֶׁהִפְרִישׁ קֵן

לכבשתו

משנה

המשנה מבארת שקרבן שהופרש לשם אדם מסוים או לשם חטא מסוים, אין להקריבו לשם אדם אחר או חטא אחר: **הַמַּפְרִישׁ** בהמה להקריבה **לְחַטָּאתוֹ, וָמֵת** קודם שהקריב את הקרבן, **לֹא יְבִיאֶנּוּ בְּנוֹ תַּחְתָּיו** על חטא שחטא הבן עצמו, להתכפר בו. וכן מי שהפריש בהמה לקרבן חטאת, **לֹא יְבִיאֶנּוּ מֵהַחַטָּא אֶל חֵטְא** – לכפר בו על חטא אחר. **וְאֲפִילּוּ** באותו סוג חטא, אם **הִפְרִישׁ** בהמה לחטאת לכפר **עַל חֵלֶב שֶׁאֲכַל אֲמֶשׁ, לֹא יְבִיאֶנָּה** לכפר **עַל חֵלֶב שֶׁאֲכַל הַיּוֹם,** אף שזהו אותו סוג של חטא. מביאה המשנה את המקור לדין זה: **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי חיוב חטאת (ויקרא ד כח) 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', ומהלשון 'קָרְבָּנוֹ' 'עַל חַטָּאתוֹ' יש ללמוד שאינו יוצא ידי חובתו **עַד שֶׁיְּהֵא** קָרְבָּנוֹ מופרש **לְשֵׁם חַטָּאתוֹ** – לשם חטא מסוים זה, ואם הפריש את קרבנו לחטא זה, אינו יכול להביאו על חטא אחר.

גמרא

הגמרא מבארת את המקור לדינים המבוארים במשנה. מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין נלמדים דינים אלו המבוארים במשנה. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בפסוק לגבי נשיא שחטא (שם ד כג) 'אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בּוֹ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים', ומהמילה 'קרבנו' יש ללמוד שרק **בְּקָרְבָּנוֹ** שלו **הוּא יוֹצֵא** ידי חובתו, **וְאֵינוֹ יוֹצֵא** ידי חובתו **בְּקָרְבַּן** שהפריש **אָבִיו** עבור עצמו, ולכן אין הבן יכול להתכפר בחטאת של אביו. שואלת הברייתא: **יָכוֹל** היית לומר ש**לֹא יֵצֵא** הבן ידי חובתו **בְּקָרְבַּן אָבִיו שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו,** דווקא **מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה,** כלומר שרוצה הבן להתכפר על עבירה קלה, כגון נדה או אכילת חלב, שיש בזדונם כרת ואין בהם מיתה, בבהמה שהפריש אביו על עבירה חמורה, כגון חילול שבת, שיש בזדונו מיתה בידי אדם. **אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה** – שרוצה להתכפר על עבירה חמורה, בבהמה שהפריש האב על עבירה קלה, שכיון שהעבירות אינן שוות בחומרתן, לכן אינו יכול לצאת ידי חובתו בקרבן אביו, **אֲבָל יוֹצֵא** ידי חובתו **בְּקָרְבָּן שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו,** אם העבירות שוות, כגון **מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה,** שכיון שהעבירות שוות בחומרתן יוכל הבן להביא את החטאת שאביו הפריש לעצמו. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר פעם נוספת, לגבי קרבן יחיד (שם ד כח) 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ וגו' עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', ומפסוק זה לומדים, שרק **בְּקָרְבָּנוֹ הוּא יוֹצֵא** ידי חובתו, **וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל אָבִיו,** אף כששתי העבירות שוות.

ממשיכה הברייתא ומבררת: **יָכוֹל** היית לומר שדין זה, ש**לֹא יֵצֵא בְּקָרְבַּן** שהפריש **אָבִיו,** זהו רק **בְּבְהֵמָה** ממש **שֶׁהִפְרִישׁ** אביו עבור עצמו, שבזה לא יצא **אֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה,** שֶׁהֲרֵי דין ידוע הוא שאין הבן יכול להקריב בהמות שהפריש אביו, כמו שמשמע במשנה בנזיר (ל.) שאֵין הבן **מְגַלֵּחַ נְזִירוּתוֹ עַל בְּהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו** לנזירות של עצמו, ואף בחטאת אינו יוצא בקרבן שהפריש אביו, **אֲבָל** נאמר שיו**צֵא** הבן ידי חובתו **בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו** עבור קרבן חטאת של עצמו, **אֲפִילּוּ** אם אין העבירות שוות, כגון **מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה,** וכל שכן אם היו העבירות שוות, והסברא לומר כן, **שֶׁהֲרֵי** מצאנו במשנה (שם) לגבי נזירות **שאָדָם מְגַלֵּחַ נְזִירוּתוֹ עַל מְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו** לקרבנות הנזירות של עצמו, כגון שמת האב, ואמר הבן הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא, **שבִּזְמַן שֶׁהֵן סְתוּמִים** – שלא פירש האב אם המעות יהיו לחטאת או לעולה, יכול הבן להביא במעות אלו את קרבנות נזירותו, **וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהֵן מְפוֹרָשִׁין,** שאם פירש האב אם יהיו המעות לחטאת או לעולה, אין הבן יכול להביא בהם את קרבנות נזירותו, ואם כן גם כאן נאמר שיוכל הבן להביא חטאת ממעות שהפריש אביו עבור עצמו. אומרת הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר פעם שלישית באותה פרשה (שם ד לה) 'אִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת', ומהמילה 'קרבנו' לומדים שרק **בְּקָרְבָּנוֹ** שלו **הוּא יוֹצֵא** ידי חובתו, **וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּקָרְבַּן אָבִיו,** ואפילו במעות שהפריש אביו עבור עצמו אינו יוצא [שהרי קרבן ממש כבר נלמד מהפסוקים הקודמים שהביאה הברייתא].

ממשיכה הברייתא ומבררת: **יָכוֹל** היית לומר שאמנם **לֹא יֵצֵא** הבן ידי חובתו **אֲפִילּוּ בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ** אביו לחטאת [ולא רק בבהמה], **וַאֲפִילּוּ מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה,** וכל שכן אם אין העבירות שוות, אך נאמר שדין זה הוא רק במה שהפריש אביו, **אֲבָל יוֹצֵא** אדם **בְּקָרְבָּן** חטאת **שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ** על חטא אחר, **אֲפִילּוּ** אם אין העבירות שוות בחומרתן, כגון **מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה** – שרוצה להתכפר מעבירה חמורה, במה שהפריש על עבירה קלה, **אוֹ מִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה.** אומרת הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', ומהמילים 'קָרְבָּנוֹ' ו'עַל חַטָּאתוֹ' האמורות בפסוק יש ללמוד שאין אדם יוצא ידי חובתו **עַד שֶׁיְּהֵא** קרבנו מופרש **לְשֵׁם חַטָּאת** – לשם אותו חטא שעבורו הוא מקריב, ולא לשם חטא אחר, ולכן אם הפריש את הבהמה עבור חטא מסוים, אינו יכול לצאת בה ידי חובת חטא אחר. מבררת הברייתא: **יָכוֹל** היית לומר שאמנם **לֹא יֵצֵא** אדם **בְּקָרְבָּן עַצְמוֹ** שהופרש עבור חטא אחר, אך זהו רק **בְּבְהֵמָה שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ** אם שתי העבירות דומות, כגון **מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה אוֹ מִן הַחֲמוּרָה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן** הדין הוא **שאִם הִפְרִישׁ בְּהֵמָה** לחטאת **עַל** שאכל את **הַחֵלֶב, וֶהֱבִיאָהּ** לחטאת **עַל** שאכל את **הַדָּם,** או שהפרישה **עַל הַדָּם וֶהֱבִיאָהּ עַל הַחֵלֶב,** (שֶׁ)הֲרֵי **לֹא מָעַל,** וְלכן גם **לֹא כִּיפֵּר** על חטאו, ואף על פי שאכילת חלב ואכילת דם הן עבירות ששוות בחומרתן, **אֲבָל יוֹצֵא** הוא ידי חובתו **בְּמְעוֹת שֶׁהִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ** עבור קרבן חטאת על חטא מסוים, ויכול לשנות ולקנות בהם חטאת שחייב על חטא אחר, כגון **מִן הַקַּלָּה עַל הַקַּלָּה וּמִן הַחֲמוּרָה, אוֹ** אפילו אם אין העבירות שוות, כגון **מִן הַחֲמוּרָה עַל הַקַּלָּה וּמִן הַקַּלָּה עַל הַחֲמוּרָה, שֶׁכֵּן** – שהרי הדין הוא **שאִם הִפְרִישׁ לְעַצְמוֹ מָעוֹת** לחטאת שהיה חייב **עַל הַחֵלֶב, וֶהֱבִיאָן עַל הַדָּם,** או שהפריש מעות לחטאת **עַל הַדָּם, וֶהֱבִיאָן עַל הַחֵלֶב,** (שֶׁ)הֲרֵי **מָעַל** והוציאן לחולין, וְלכן **כִּיפֵּר,** ואף כאן נאמר שיכול לשנות את המעות מחטאת לחטאת. אומרת הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא', ומהמילים 'קָרְבָּנוֹ' ו'עַל חַטָּאתוֹ' יש ללמוד שאין אדם יוצא ידי חובתו **עַד שֶׁיְּהֵא** קָרְבָּנוֹ מופרש **לְשֵׁם חֶטְאוֹ** – לשם החטא שעבורו הוא מקריב, ולא לשם חטא אחר, ואם הפריש מעות עבור חטא מסוים, אינו יכול לקנות בהם קרבן עבור חטא אחר.

מבררת הגמרא: **מַאי** – מה כוונת הברייתא שאמרה שאם הפריש בהמה לחטא של חלב והביאה לחטא של דם 'לֹא מָעַל וְלֹא כִּיפֵּר'. מבארת הגמרא: **תַּרְגְּמָא** – העמיד וביאר **רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁימִי** את הברייתא **קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא** – לפני רב פפא, **דְּהָכִי קָאָמַר** – שכך היא כוונת הברייתא, אם הפריש בהמה על חטא אחד, והביאה בשוגג על חטא אחר, **כֵּיוָן דְּלֹא מָצֵי מָעֵיל** – שאינו יכול למעול בבהמה זו, שבעלי חיים תמימים של קדשים לעולם אינם יוצאים לחולין, **כַּפּוּרֵי נַמִּי לֹא מְכַפֵּר** – לכן גם לא כיפר אם הקריב את הבהמה על חטא אחר, שכיון שלא הועילו מעשיו להוציאה לחולין כך גם לא יועילו לשנותה מחטא אחד לחטא אחר. **וְהוֹאִיל וְכָךְ** יש לומר שגם במזיד **לֹא מָצֵי מְשַׁנֵּי** – אינו יכול לשנות ולהביא בהמה זו על חטא אחר. **אֲבָל** אם הפריש **מָעוֹת** לחטא אחד, **כֵּיוָן דְּאִי מְשַׁנֵּי מָעֵיל** – שאם שגג ושינה את המעות מקרבן לקרבן, יוצאות הן לחולין, כיון שמעות קדושתן קלה, שאינן קדושות בקדושת הגוף, **וּמַיְיתֵי** – וחייב הוא להביא על כך **קָרְבַּן מְעִילָה,** ולכן כששינה את מעות הקרבן מחטא לחטא התכפר חטאו, שכיון שיוצאים לחולין ממילא כשמביאם לשם חטא אחר נעקר מהם שם החטאת הראשון וכאילו הביא מעות חדשים, **אִימָא בַּתְּחִלָּה נַמִּי מַיְיתֵי** – שמא נאמר שיכול אף לכתחילה לשנות ולהביא ממעות אלו חטאת על חטא אחר, **קָא מַשְׁמַע לָן** הברייתא שאין זה כך, אלא דורשים מהפסוק שצריך להפריש את

לְכִבְשָׁתוֹ – במקום כבשתו, כלומר, במקום להפריש בהמה, כדין עשיר, רצה להקריב קרבן עני, וְאחר שהפריש את העופות **הֶעָנִי,** ודינו עתה להביא עופות, אינו יכול להקריב את הקן שהפריש, **שהוֹאִיל** ובשעת ההפרשה **נִדְחָה** מליקרב על המזבח, שהרי היה עשיר, **יִדְחֶה** לעולם, ואף שעכשיו העני אינו יכול להקריבו.

אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמַע מִינָּהּ תְּלָת – מוכח מדברי רבי אושעיא אלו שלשה דינים בענין דיחוי בקדשים: א. **שְׁמַע מִינָּהּ** שגם **בַּעֲלֵי חַיִּים** של קדשים, אם נפסלו מליקרב **נִדְחִים** הם לגמרי, אף אם תתבטל סיבת פסלותם, שהרי כאן העופות עדיין חיים. ב. וְעוד מוכח, שאף דבר שאינו קדוש אלא **קְדוּשַׁת דָּמִים** ולא קדושת הגוף, **נִדְחָה,** שהרי בשעת הקדשת קן זה לא חלה עליו קדושת הגוף, שהרי היה עשיר ולא היה יכול להקריבו, וקדש באותה שעה רק בקדושת דמים לענין זה שימכרוהו ויקנו בדמיו קרבן בהמה, ואף על פי כן נפסל מהקרבה. ג. וְעוד מוכח, שאף **דְּחוּי מְעִיקָּרָא הֲוֵי דִּיחוּי** – גם קרבן שמתחילת הקדשתו היה דחוי, אינו חוזר ונכשר, שהרי כאן כבר בשעת הקדשתו היה דחוי.

הגמרא מקשה על רבי אושעיא מברייתא: **מֵתִיב רַב עוּקְבָא בַּר חָמָא,** שנינו בברייתא, **הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ, קוֹדֶם הַפֶּסַח,** והרי אינו יכול להקריבה לקרבן פסח, שאין הפסח בא אלא מהזכרים, דינה הוא **שתִּרְעֶה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב** – שיפול בה מום, ולא תהיה ראויה למזבח, וְאז **תִּמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ** קרבן **פֶּסַח.** ואם נקבה זו שהפריש לקרבן פסח **יָלְדָה זָכָר,** אף אותו אי אפשר להקריב לפסח, אף שהוא זכר, כיון שהקדושה שהוא קדוש מחמתה, קדושה דחויה היא, שהרי אמו אינה ראויה לקרבן, ולכן גם הוא **יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח. רַבִּי שִׁמְעוֹן** חולק על הדין האחרון **וְאוֹמֵר,** אין צריך למכור את הולד ולהביא בדמיו פסח, אלא **הוּא עַצְמוֹ יִקְרַב פֶּסַח,** שאף שהוא בא מכח קדושה דחויה, אין דין דיחוי בבעלי חיים כל זמן שלא נשחטו, וכיון שהוא ראוי להקרבה, אפשר להקריבו. **שְׁמַע מִינָּהּ** – ומוכח מדברי רבי שמעון **שבַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדְחִים.** וזהו שלא כפי שלמדנו מדברי רבי אושעיא.

מתרצת הגמרא: **אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא** – אמרו בני הישיבה בבית מדרשו של רבי אושעיא, **כִּי אָמְרִינַן** – מה שאנו אומרים שבעלי חיים נדחים, היינו רק **לְרַבָּנָן** החולקים על רבי שמעון, **דְּאִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבִירָא לֵיהּ שבַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְחִין,** וְכן סובר רבי שמעון שה**הַגְרָלָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת,** כלומר, מה שנאמר בתורה שהכהן הגדול מטיל גורל ביום הכפורים על שני השעירים, אחד להשם לחטאת ואחד לעזאזל (ויקרא טז ח) אין זה מעכב, אלא אף אם יעשה שעיר אחד לחטאת ואחד לעזאזל, בלא הפלת גורל, יצאו. **דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי שני שעירי יום הכיפורים, אם לאחר הגורל **מֵת אֶחָד מֵהֶן, מֵבִיא חֲבִירוֹ** – שעיר אחר, ועושה אותו במקום השעיר שמת **שֶׁלֹּא בְּהַגְרָלָה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אִלְּמָא** – ומוכח **דְּקָסָבַר** רבי שמעון, **שבַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְחִין,** ולכן מביא רק שעיר אחד, ואילו השעיר השני שנשאר חי לא נפסל במה שמת חבירו, ואף שהיה זמן שהיה דחוי, שהרי בזמן שמת חבירו לא היה ראוי להקרבה, מכל מקום כיון שעתה הוא ראוי, יכול להקריבו, ומוכח שאין בעלי חיים נדחים. וְעוד מוכח שסובר רבי שמעון, שה**הַגְרָלָה** על השעירים **אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת,** ולכן כשמביא שעיר תחת השעיר המת, מביאו ללא הגרלה.

כל הקרבנות שבאים 'קן' של שתי תורים או שני בני יונה, אחד מהם קרב לחטאת ואחד לעולה. הגמרא מבררת מתי נקבע איזה מהם יהיה לחטאת ואיזה לעולה: **אָמַר רַב חִסְדָּא,** בכל הקרבנות שמביא קן של שתי תורים או שני בני יונה, **אֵין הַקִּינִּין מִתְפָּרְשׁוֹת** איזה מהם יהיה לחטאת ואיזה לעולה, **אֶלָּא** באחד משני זמנים, **אִי בִּלְקִיחַת בְּעָלִים** – או בזמן שקונים הבעלים את העופות לקרבנם, שאם אמרו אז שזה יהיה לחטאת וזה יהיה לעולה, נקבע הדבר כן ואי אפשר לשנותו. **אִי בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן** – אם לא קבעו עליהם הבעלים שם בשעת לקיחתם, נקבע עליהם שם במה שעושה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה. אבל בין זמן הקניה לבין זמן ההקרבה אי אפשר לקבוע זאת, ואף אם יאמר כן הבעלים, אין בדבריו כלום, ויכול הכהן לשנות זאת.

אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי, מַאי טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא, דִּכְתִיב לגבי יולדת שאין ידה משגת להביא כבש לעולה (ויקרא יב ח) 'וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים וגו' אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת', ומשמעות הפסוק היא שבשעת הלקיחה היא יכולה לקבוע מי יהיה לעולה ומי לחטאת. ובקרבן של זבה נאמר (ויקרא טו ל) 'וְעָשָׂה הַכֹּהֵן וגו' אֶת הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה', ומבואר שעשיית הכהן גם כן קובעת מה יהיה לחטאת ומה לעולה, ויש ללמוד משני פסוקים אלו שקביעה זו נעשית **אוֹ בִּלְקִיחַת בְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן.**

מקשה הגמרא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, נאמר בעבודת יום הכפורים (ויקרא טז ט) 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַה' וְעָשָׂהוּ חַטָּאת', ומשמע שהגורל לה' הוא הגורם שיהיה שעיר זה לחטאת, ויש ללמוד מכך, שרק **הַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ** שיהיה **לַחַטָּאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת** – אם רק אמר ששעיר זה יהיה לחטאת, לא נקבע עליו שם חטאת, **וְכֵן אֵין הַכֹּהֵן עוֹשֶׂה** שעיר זה **לַחַטָּאת** בהקרבה. שֶׁלּוּלֵי לימוד זה **יָכוֹל** היית לומר, **וַהֲלֹא** דִּין **הוּא** – יש ללמוד מקל וחומר, שאף קריאת השם תקבע לחטאת, **וּמַה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא קִיְּדֵשׁ הַגּוֹרָל** – שאם בשאר קרבנות הצריכים בירור והפרשה מבין שנים, כגון בעופות שאחד מהם בא לעולה ואחד חטאת, שאין הגורל יכול להקדישם לשם קרבן, **קִיְּדֵשׁ הַשֵּׁם** – קדושים הם על ידי שקוראים עליהם שם קרבן, ואם כן מוכח שיותר מסתבר שקריאת השם תקבע את הקרבן מאשר הגורל, אם כן **מָקוֹם שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַגּוֹרָל** – בשעיר לחטאת של יום הכיפורים, שהגורל מקדשו לשם חטאת, **אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם** – וכי אין זה קל וחומר שיתקדש לחטאת על ידי שיקראו עליו שם חטאת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר **'וְעָשָׂהוּ חַטָּאת',** ללמדנו שרק **הַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ** שיהיה **לַחַטָּאת, וְאֵין** קריאת **הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת.**

מסיימת הגמרא את קושייתה על רב חסדא: **קָתָנֵי** – מבואר בברייתא, בכך שרצתה ללמוד קל וחומר מקידוש גורל לקידוש שם, שהאופן **שֵׁם** מקדש בכל הקרבנות, הוא **דּוּמְיָא דְּגוֹרָל** – כמו שהגורל מקדש בשעיר של יום הכיפורים, ואם כן נדמה אותם לעוד ענין, ונאמר, **מַה גּוֹרָל** אינו מקדש **לָאו בִּלְקִיחָה** של בעלים **וְלָאו בַּעֲשִׂיָּיה** של כהן, שהרי הוא נעשה אחר הלקיחה וקודם ההקרבה, **אַף הַשֵּׁם נַמִּי** – גם כן, אינו מקדש **לָאו בִּשעת הִלְקִיחָה** דוקא, **וְלָאו בִּשעת הַעֲשִׂיָּיה** דוקא, אלא אף אם קרא עליו שם לאחר שלקחו וקודם שהקריבו, חלה עליו הקדושה. וכיון שברייתא זו לא חילקה בין בהמות לעופות, מבואר שאף עופות מתקדשים שלא בזמן לקיחה ועשייה. וקשה על רב חסדא שאמר שעופות מתקדשים רק בלקיחה או בעשייה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב,** לעולם יש לומר שקביעת קרבנות העוף היא רק בשעת לקיחה או הקרבה, **וְהָכִי קָאָמַר** התנא בברייתא, לולי הפסוק היינו אומרים שיש ללמוד קל וחומר, **וּמַה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא קִיְּדֵשׁ הַגּוֹרָל** – ומה בשאר קרבנות, שאין הגורל מקדישם לשם קרבן אף אם יעשוהו **בִּשעת לְקִיחַת הַבְּעָלִים וּבַעֲשִׂיַּית הַכֹּהֵן,** מכל מקום **קִיְּדֵשׁ הַשֵּׁם** – מתקדשים הם על ידי קריאת שם הקרבן, **בין אִי** קרא לו שם **בִּשעת לְקִיחַת הַבְּעָלִים** ובין **אִי** קרא לו **בַּעֲשִׂיַּית הַכֹּהֵן, כָּאן,** בשעיר חטאת של יום הכפורים, שהדין הוא **שֶׁיְּקַדֵּשׁ** אותו **הַגּוֹרָל** אף **שֶׁלֹּא בִּלְקִיחָה וְשֶׁלֹּא בַּעֲשִׂיָּיה, אֵינוֹ דִּין** – האם אין זה קל וחומר **שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם אִי בִּלְקִיחָה אִי בַּעֲשִׂיָּיה. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְעָשָׂהוּ חַטָּאת',** ללמד **שהַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת, וְאֵין** קריאת **הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת.**

הגמרא מקשה מברייתא אחרת על דברי רב חסדא: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, **'מִטַּמֵּא מִקְדָּשׁ' עָנִי** – אדם טמא שנכנס למקדש בשוגג, שחייב להביא קרבן עולה ויורד, והוא עני שצריך להביא תורים או בני יונה, אחד לחטאת ואחד לעולה, **שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִינּוֹ** – לקנות מהם תורים או בני יונה לקרבנותיו, וְאחר שהפריש את המעות **הֶעָשִׁיר,** שעכשיו צריך הוא להביא כשבה לחטאת, [**וְאַחַר כָּךְ**] **אָמַר** על חלק מהמעות **'אֵלּוּ לְחַטָּאתִי',** וְעל חלק מהמעות אמר **'אֵלּוּ לְעוֹלָתִי',** וטעה בכך, שהרי העשיר מביא בכל המעות בהמה לחטאת, ואינו מביא עולה כלל, ולכן **מוֹסִיף** מעות מביתו **וּמֵבִיא** כשבה **לְחוֹבָתוֹ** – לחטאת שהוא חייב בה, ממעות אלו שהוסיף

המשך בעמוד קעט

רש"י

לכבשתו — כלומר, במקום כבשתו, שרצה להקריב קרבן עני. **והעני הואיל ונדחה** — שבשעה שהפרישו לא היה ראוי להקריבו. דרבי אושעיא לטעמיה, דאמר לקמן: מטמא מקדש עשיר והביא קרבן עני — לא יצא. **יחדה** — לעולם. **קדושת דמים מדחה** — משהוקדש בתחלה לדמים, כמו זה שתחלתו לא קדש אלא לדמיו, דהא עשיר הוה — מדחתו קדושת דמים לעולם מקדושת מזבח. ואם תאמר: הלא אין פדיון דמים לעוף! הני מילי היכא דנראה להקריב בשעת הפרשה, כגון אם הפרישו בעניות ונסתאב, אבל זה לא חלה עליו קדושת מזבח מעולם. **ושמע מינה דיחוי מעיקרא** — דלא נראה מעולם, דלא חל עליו קדושת מזבח מעולם ונדחה — הוי דיחוי לעולם. וכל שכן נראה ונדחה פשיטא לן בכל דוכתא דשוב אינו חוזר ונראה. **קודם לפסח** — כדי נסבא. **ילדה** — אפילו זכר, ירעה, דמכח קדושה דחויה בא. **שמע מינה** — מדרבי שמעון. **מת אחד מהן** — משעירי יום הכפורים — מביא חבירו מן השוק שלא בהגרלה, ויקרב זה הנותר אם של שם הוא, דאין בעלי חיים נדחין. אף על גב דאבד בן גילו ונדחה זה — חוזר ונראה, ואין דיחוי אצל בעלי חיים. **אין הקינין מתפרשות** — אי זה לעולה ואי זה לחטאת. **אלא או בלקיחת בעלים** — אם לקח זה לשם עולה וזה לשם חטאת — אין הכהן יכול לשנותה בשעת עשיית קרבן, דקבעתה השם. **או בעשיית כהן** — שאם לא הפרישוה הבעלים בשעת לקיחה — יכול הכהן לעשות איזה שירצה עולה וחטאת. ואף על גב דהפרישוה בין לקיחה לעשייה — לא קבעו השם, ויכול כהן לשנותן ולעשות את החטאת עולה. **ולקחה שתי תורים וגו'** — "אחד לעולה ואחד לחטאת", וגבי עשייה נמי כתיב: "ועשה הכהן את האחד" וגו'. **ואין השם עושהו חטאת** — שאם לא הגריל, אלא אמר: זה לשם וזה לועזאל — לא קבע עליהן השם, ויכול להחליף. **במקום שלא קדש הגורל** — בכל הקרבנות. **אף השם נמי** — שקדש השם בשאר הקרבנות, אף על גב דלאו שעת לקיחה ועשייה היא. וקתני: קדש השם סתמא, ואפילו קינין שקדש השם. **אי בלקיחה אי בעשייה** — כגון גבי קינין. **ואמר**

לְכִבְשָׁתוֹ וְהֶעָנִי, הוֹאִיל וְנִדְחָה - יִדָּחֶה. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמַע מִינָּהּ תְּלָת: שְׁמַע מִינָּהּ בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִים, וּקְדוּשַׁת דָּמִים נִדְחָה, וְדָחוּי מֵעִיקָּרָא הֲוֵי דָּחוּי. מְתִיב רַב עוּקְבָא בַּר חָמָא: הַמַּפְרִישׁ נְקֵבָה לְפִסְחוֹ קוֹדֶם הַפֶּסַח - תִּרְעֶה עַד שֶׁתִּסְתָּאֵב וְתִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמֶיהָ פֶּסַח. יָלְדָה זָכָר - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב וְיִמָּכֵר וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסַח, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הוּא עַצְמוֹ יִקְרַב פֶּסַח. שְׁמַע מִינָּהּ בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָם נִדְחִים! אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כִּי אָמְרִינַן - לְרַבָּנַן, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ: בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְחִין, וְהַגְרָלָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. דְּתַנְיָא: מֵת אֶחָד מֵהֶן - מֵבִיא חֲבֵירוֹ שֶׁלֹּא בְּהַגְרָלָה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן; אֲלַמָּא קָסְבַר: בַּעֲלֵי חַיִּים אֵינָן נִדְחִין, וְהַגְרָלָה אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. אָמַר רַב חִסְדָּא: אֵין הַקִּינִין מִתְפָּרְשׁוֹת אֶלָּא אִי בִּלְקִיחַת בְּעָלִים אִי בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשִׁי: מַאי טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא? דִּכְתִיב: "וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים" וגו' "וְעָשָׂה הַכֹּהֵן" וגו' - אוֹ בִּלְקִיחַת בְּעָלִים אוֹ בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן. מִיתִיבִי: "וְעָשָׂהוּ חַטָּאת" - הַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת, וְאֵין כֹּהֵן עוֹשֶׂה חַטָּאת. שֶׁיָּכוֹל, וַהֲלֹא דִּין הוּא: וּמַה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ הַגּוֹרָל - קִדֵּשׁ הַשֵּׁם, מָקוֹם שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַגּוֹרָל - אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעָשָׂהוּ חַטָּאת" - הַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת; קָתָנֵי שֵׁם דּוּמְיָא דְּגוֹרָל, מַה גּוֹרָל לָאו בִּלְקִיחָה וְלָאו בַּעֲשִׂיָּיה, אַף הַשֵּׁם נַמִי - לָאו בִּלְקִיחָה וְלָאו בַּעֲשִׂיָּיה! אָמַר רַב, הָכִי קָאָמַר: וּמַה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ הַגּוֹרָל, בִּלְקִיחַת בְּעָלִים וּבַעֲשִׂיַּית הַכֹּהֵן - קִדֵּשׁ הַשֵּׁם, אִי בִּלְקִיחַת בְּעָלִים אִי בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן, כָּאן שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַגּוֹרָל שֶׁלֹּא בִּלְקִיחָה וְשֶׁלֹּא בַּעֲשִׂיָּיה - אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּקַדֵּשׁ הַשֵּׁם, אִי בִּלְקִיחָה אִי בַּעֲשִׂיָּיה?

— אחר שהעשיר: אלו לחטאת ואלו לעולה. וטעה, שהואיל והעשיר חייב להביא חטאת בדמיו — מוסיף מעות מביתו על דמי חטאת, ומביא חובתו בהמה. ודמי עולה ילכו לנדבה, ואינו מוסיף ומביא חובתו מדמי עולתו, דקבע שם עולה על המעות ואינו יכול לשנותן לחטאת. והא הכא כשהפריש המעות לא לקיחה ולא עשייה היה, וקתני דקבע עליהן השם! **לא יצא** — וכיון דלא יצא, היכי מצי קבע? והא העשיר ולא היה ראוי לקרבן עני? **אלא מאי אית לך למימר שכבר אמר** — אלו לחטאת ואלו לעולה קודם שהפריש, והך מתניתא משבשתא היא, דתני: העני והעשיר ואמר "אלו לחטאת". **הכא נמי וכבר אמר משעת הפרשה** — שבשעת הפרשה אמר: אלו לחטאת ואלו לעולה, דהוה ליה בשעת לקיחה. אבל הקדישן סתם — שוב אין השם קובעו עד שעת לקיחה או עד שעת עשייה. **ולרבי חגא דאמר יצא** — מטמא מקדש עשיר בקרבן עני, והך מתניתא מתרצתא היא, ושפיר קבע לאחר שהעשיר, וליבא לתרוצי "וכבר אמר". **מאי איכא למימר** — הדרא קושיין לדוכתיה, דלאו שעת לקיחה ועשייה הוא, וקבעו **זאת** — תהיה תורת המצורע. **תורת** — משמע תורה אחת לכולן. ומאחר שאחד מרבה ואחד ממעט, מסתמא דעני יוצא בקרבן עשיר — דמעלין בקודש, ולא עשיר בקרבן עני — דאין מורידין. **והתניא** — בניחותא. **ולילף מיניה** — דמה מצורע עשיר אינו יוצא בקרבן עני, אף מטמא מקדש עשיר נמי לא יצא בקרבן עני? **הוא** — משמע: הוא ולא אחר. **משנה כבשים קודמין לעזים** — דבכל דוכתא כתיב "מן הכבשים" והדר "מן העזים", תקחו וכן "או לשה בכבשים או בעזים". **יכול** — האומר "הרי עלי עולה" ויש לו כבש ועז — יביא כבש? הכי גרסינן: **תלמוד לומר ואם כבש יביא קרבנו לחטאת** — ולא גרסינן: "אם עז" תלמוד לומר "ואם כבש יביא" וגו'. ולעיל מינה כתיב "והביא את קרבנו שעירת עזים" — כאן הקדים עז לכבש, ובחטאת יחיד כתיב, אלמא איזה שירצה יקריב. **תורין קודמין לבני יונה** — דברוב מקומות כתיב ברישא תורין והדר בני יונה.

בקינוח

תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעָשָׂהוּ חַטָּאת" - הַגּוֹרָל עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת, וְאֵין הַשֵּׁם עוֹשֵׂהוּ חַטָּאת. מֵיתִיבִי: מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ עֲנִי שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת לְקִנּוֹ, וְהֶעֱשִׁיר, אָמַר: "אֵלּוּ לְחַטָּאתִי וְאֵלּוּ לְעוֹלָתִי" - מוֹסִיף וּמֵבִיא חוֹבָתוֹ מִדְּמֵי חַטָּאתוֹ, וְאֵין מוֹסִיף וּמֵבִיא מִדְּמֵי עוֹלָתוֹ; וְהָא הָכָא דְּלֵיכָּא לָא לְקִיחָה וְלָא עֲשִׂיָּיה, וְקָתָנֵי: מֵבִיא חוֹבָתוֹ מִדְּמֵי חַטָּאתוֹ וְלֹא מִדְּמֵי עוֹלָתוֹ! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וְתִסְבְּרָא, מַתְנִיתָא מְתַקַּנְתָּא הִיא, דְּקָתָנֵי: וְהֶעֱשִׁיר? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי - לֹא יָצָא! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר? שֶׁכְּבָר אָמַר מִשְּׁעַת עֲנִיָּיתוֹ, הָכִי נַמִי - שֶׁכְּבָר אָמַר מִשְּׁעַת הַפְרָשָׁתוֹ. - וּלְרַבִּי חַגָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא דְּאָמַר: יָצָא, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - תְּנֵי: וְאַחַר כָּךְ לָקַח וְאָמַר. מֵיתִיבִי: מְצוֹרָע עָנִי שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר - יָצָא, עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי - לֹא יָצָא; תִּיובְתָּא דְּרַבִּי חַגָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא! - אָמַר לָךְ: שָׁאנֵי גַּבֵּי מְצוֹרָע, דְּמִיעֵט רַחֲמָנָא "זֹאת". - אִי הָכִי, אֲפִילּוּ מְצוֹרָע עָנִי נַמִי שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר לֹא יָצָא! - לְאֵי, הָא אֲהַדְרֵיהּ קְרָא: "תּוֹרַת". וְהָתַנְיָא: "תּוֹרַת" - לְרַבּוֹת מְצוֹרָע עָנִי שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר - יָצָא; יָכוֹל אֲפִילּוּ עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי שֶׁיָּצָא? תַּלְמוּד לוֹמַר: "זֹאת". - אָמַר קְרָא: "וְאִם דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת", מְצוֹרָע הוּא דְּעָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי הוּא דְּלָא יָצָא, אֲבָל מְטַמֵּא מִקְדָּשׁ עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי - יָצָא. **משנה** רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּבָשִׂים קוֹדְמִין אֶת הָעִזִּים בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּבְחָרִים מֵהֶם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת" - מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין. תּוֹרִין קוֹדְמִין לִבְנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּבְחָרִים מֵהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "(תּוֹר וּבְנֵי) [וּבֶן] יוֹנָה אוֹ תּוֹר לְחַטָּאת" - מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין. הָאָב קוֹדֵם לְאֵם בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁכִּיבּוּד הָאָב קוֹדֵם עַל כִּיבּוּד הָאֵם? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ" - מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין, אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים: הָאָב קוֹדֵם לְאֵם בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאִמּוֹ חַיָּיבִין בִּכְבוֹד אָבִיו. וְכֵן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, אִם זָכָה הַבֵּן לִפְנֵי הָרַב - הָרַב קוֹדֵם אֶת הָאָב בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חַיָּיבִין בִּכְבוֹד רַבּוֹ. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבַּע צְוָוחוֹת צְוָוחָה עֲזָרָה. צְוָוחָה אַחַת: "הוֹצִיאוּ מִיכָּן בְּנֵי עֵלִי חָפְנִי וּפִנְחָס שֶׁטִּימְּאוּ אֶת הַהֵיכָל". צְוָוחָה שְׁנִיָּה: "פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיִכָּנֵס יוֹחָנָן בֶּן נְדַבַּאי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּינְקָאי וִימַלֵּא כְּרֵסוֹ מִקָּדְשֵׁי שָׁמַיִם". אָמְרוּ עַל בֶּן נְדַבַּאי, שֶׁהָיָה אוֹכֵל אַרְבַּע סְאָה גּוֹזָלוֹת

בקינוח

בְּקִינּוּחַ סְעוּדָה. אָמְרוּ: כָּל יָמָיו לֹא הָיָה נוֹתֵר בַּעֲזָרָה. צִוּוּחָה שְׁלִישִׁית: "שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִבָּנֵם אֱלִישָׁמַע בֶּן פִּיכַאי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּנְחָס וִישַׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה". צִוּוּחָה רְבִיעִית: "פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְהוֹצִיאוּ יְשָׁשְׂכָר אִישׁ כְּפָר בַּרְקַאי, שֶׁמְּכַבֵּד עַצְמוֹ וּמְבַזֶּה קָדְשֵׁי שָׁמַיִם". מַאי הָוֵי עֲבִיד? הָוָה כָּרִיךְ שִׂירָאֵי עַל יְדֵיהּ וַהֲוָה עָבִיד עֲבוֹדָה. מַאי סְלִיקָא לֵיהּ? יַנַּאי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא הָווּ יָתְבִין, מַלְכָּא אָמַר: גַּדְיָא יָאֵי, וּמַלְכְּתָא אָמְרָה: אִימְרָא יָאֵי; נְשַׁיְילֵיהּ לְיִשָּׁשְׂכָר אִישׁ כְּפָר בַּרְקַאי, דְּכֹהֵן גָּדוֹל הוּא וְקִים לֵיהּ קְדֵירָה. שַׁיְילוּהוּ, אָמַר לְהוּ: אִי גַּדְיָא יָאֵי - יִיסַּק לִתְמִידָא! בַּהֲדֵי דַּאֲמַר אַחֲוֵי בִּידֵיהּ, קוֹצוּ לִידֵיהּ דִּימִינָא. יָהֵיב שׁוּחְדָא, קַצִיוּהָ לִידֵיהּ שְׂמָאלָא. שְׁמַע מַלְכָּא, אָמַר: לִיקְצוּ נַמִי לִידֵיהּ דִּימִינָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּשַׁקְלֵיהּ לְיִשָּׁשְׂכָר אִישׁ כְּפָר בַּרְקַאי לְמַטְרַפְּסֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: וְלָא הָוָה תָּנֵי לֵיהּ, דִּתְנַן: כְּבָשִׂים קוֹדְמִין לְעִזִּים בְּכָל מָקוֹם, יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁמּוּבְחָרִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאִם כֶּבֶשׂ", מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן שְׁקוּלִין כְּאַחַת. רְבִינָא אָמַר: אֲפִילּוּ מִקְּרָא נַמִי לָא קָרֶא, דִּכְתִיב: "אִם כֶּבֶשׂ", "אִם עֵז". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנַיִךְ".

בקינוח סעודה — לאחר אכילתו. כריך ידיה בשיראי — כדי שלא ילכלך ידיו בבשר ובדם. אחוי בידיה — בלשון גסות וליצנות ומרד במלכות. למטרפסיה — לגמולו. לישנא אחרינא: למלקותו. לא תנא — לא שנה משנה. ואם כבש — היינו קרא דמתניתין דקדריש מיניה רבי שמעון ששניהם שקולים, דכתיב לעיל מיניה "והביא (את) קרבנו שעירת עזים".

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' ב

הקרבן לשם אותו חטא שעבורו הוא מקריב, ולכן אם הפריש את המעות עבור חטא מסוים אינו יכול לכתחילה לקנות בהם קרבן לחטא אחר, ורק אם טעה ובשוגג הביא את הקרבן על חטא אחר, יצא.

משנה

במשנה הקודמת התבאר שאין אדם יכול לשנות בהמה שהפריש על חטא מסוים ולהביאה על חטא אחר. המשנה שלפנינו דנה האם יכול האדם לשנות את מין הבהמה שהוא מביא לחטאת: **מְבִיאִין מֵהֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה, שְׂעִירָה,** כלומר, אדם שהתחייב חטאת יכול להביא כשבה או שעירה, ואם הפריש מעות לקנות בהם כשבה, יכול לשנות ולהביא בהם שעירה. **וּמֵהֶקְדֵּשׁ שְׂעִירָה, כִּשְׁבָּה** – ואם הפריש מעות כדי להביא מהם שעירה, יכול לשנותם ולהביא בהם כשבה.

וּבקרבן עולה ויורד, שהעשיר מביא בהמה והעני מביא עוף והעני ביותר מביא סולת, יכול לשנות **מֵהֶקְדֵּשׁ** – ממעות שהפריש להביא מהם **כִּשְׁבָּה וּשְׂעִירָה,** ולהביא בהם **תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה. וּמֵהֶקְדֵּשׁ** – וממעות שהפריש להביא מהם **תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה** יכול להביא **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** שכיון שכולם באים על אותו החטא, יכול לשנות את המעות ולהביא מין אחר. ומבארת המשנה: **כֵּיצַד** יכול הוא לשנות בקרבן עולה ויורד. אם היה עשיר שדינו להביא בהמה, **וְהִפְרִישׁ** מעות **לְכִשְׁבָּה אוֹ לִשְׂעִירָה,** ואחר כך **הֶעֱנִי** ואינו חייב להביא בהמה, **יָבִיא עוֹף** באותם מעות. ואם **הֶעֱנִי** יותר ואין ידו משגת אפילו לעוף, **יָבִיא** באותם מעות **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** ושאר המעות שנשארו לו אחר שהביא בהם עוף או עשירית האיפה, יהיו לחולין. וכן להיפך, אם היה עני **וְהִפְרִישׁ** מעות **לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** ואחר כך **הֶעֱשִׁיר,** יוסיף מעות **וְיָבִיא עוֹף.** ואם **הֶעֱשִׁיר** עוד יותר, יוסיף **וְיָבִיא כִּשְׁבָּה וּשְׂעִירָה.**

גמרא

מבררת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מהיכן למדנו דברים אלו המבוארים במשנה, שבאותו חטא יכול הוא לשנות את המעות ממין אחד למין אחר. מבארת הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בפרשת קרבן עולה ויורד שלש פעמים לשון חטא, שהרי לגבי עשיר המקריב בהמה נאמר (ויקרא ה ו) 'וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן **מֵחַטָּאתוֹ**', ולגבי דל המקריב עוף נאמר (שם ה י) 'וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן **מֵחַטָּאתוֹ**', ולגבי דלי דלות שמקריב עשירית האיפה למנחה נאמר (שם ה יג) 'וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן **עַל חַטָּאתוֹ**'. ויש לברר **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה באה התורה ללמדנו בלשונות אלו. ומבארת הברייתא: יש לברר, **מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר** – מנין נלמד דין זה, **שֶׁמְּבִיאִין מֵהֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה, שְׂעִירָה** – שיכול ליטול מעות שהפריש כדי להביא מהם כשבה לחטאת, ולקנות בהם שעירה, **וּמֵהֶקְדֵּשׁ שְׂעִירָה** יכול להביא **כִּשְׁבָּה.** ומנין שבקרבן עולה ויורד **מֵהֶקְדֵּשׁ כִּשְׁבָּה וּשְׂעִירָה** יכול להביא **תּוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה, וּמֵהֶקְדֵּשׁ תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה,** יכול להביא **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה. וְכֵיצַד** שייך דין זה, כגון שהיה עשיר **וְהִפְרִישׁ** מעות **לְכִשְׁבָּה וּלְשְׂעִירָה, וְהֶעֱנִי, יָבִיא** במעות אלו **עוֹף,** ואם **הֶעֱנִי** יותר, **יָבִיא** בהם **עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** וכן אם היה עני **וְהִפְרִישׁ** מעות [**לַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה, וְהֶעֱשִׁיר,** יוסיף מעות **וְיָבִיא עוֹף,** ואם **הֶעֱשִׁיר** עוד יותר, יוסיף **וְיָבִיא כִּשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה.** וכן אם **הִפְרִישׁ כִּשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה** ממש, להביאם לחטאת, **וְנִסְתָּאֲבוּ** – ונפל בהם מום ונפסלו, ודינם הוא שצריך לפדותם ולהביא בדמיהם בהמה אחרת לקרבן, אם עכשיו העני ואינו חייב בבהמה, [**אִם רָצָה**] **יָבִיא בְּדָמָיו עוֹף.** אך אם **הִפְרִישׁ עוֹף** לחטאתו **וְנִסְתָּאֵב** – ונעשה מחוסר אבר שנפסל להקרבה, אפילו אם העני וכעת מחויב רק במנחה, **לֹא יָבִיא** – אינו יכול להביא **בְּדָמָיו עֲשִׂירִית הָאֵיפָה,** כיון **שֶׁאֵין לָעוֹף פִּדְיוֹן,** ואינו יכול לפדותו ולהביא בדמיו עשירית האיפה.

מסיימת הברייתא: **לָכֵן** – כדי ללמדנו דינים אלו **נֶאֱמַר** בקרבן עולה ויורד בבהמה ובעוף 'מֵחַטָּאתוֹ', ובעשירית האיפה 'עַל חַטָּאתוֹ', שמלשון 'מחטאתו' שנאמר בבהמה משמע שיש דבר אחר שיכול להביא ממקצת מחטאת זו, והיינו שאם העני יכול להביא מחלק ממעות אלו עוף. וכן לשון 'מחטאתו' שנאמר בעוף, מלמד שאם העני יכול להביא מחלק ממעות אלו עשירית האיפה. ומה שנאמר 'על חטאתו' בעשירית האיפה, משמע שיכול הוא להוסיף על מעות של עשירית האיפה, ולהביא קרבן אחר, שאם העשיר, יכול להוסיף ולהביא עוף או בהמה.

הגמרא מבארת למה צריך את כל הדרשות: **וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** – והוצרכה התורה לכתוב 'מֵחַטָּאתוֹ' לגבי **כִּשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה, וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב** 'מחטאתו' גם לגבי **עוֹף.** משום **דְּאִי כְּתִיב קְרָא** – שאם היה נאמר 'מחטאתו' רק לגבי **הֶקְדֵּשׁ** מעות לקניית **כִּשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה,** שאפשר לשנות ולהביא בהם עוף, **הָוָה אָמִינָא** – הייתי יכול לומר שרק כשה**פְּרִישׁ** מעות לקנות בהם **כִּשְׁבָּה, כִּי מִיעֲנֵי** – כשהעני, **מֵהָלֵין מָעוֹת נַחֲלִינוּ** – חלק מאותם מעות יחלל **עַל עוֹף, דְּנַיְיתֵי** – שיביא **עוֹף** לחטאתו במקום בהמה, וזה משום **דְּכִשְׁבָּה וָעוֹף, תַּרְוַיְיהוּ** – שניהם **מִינֵי דָּמִים נִינְהוּ** – הם קרבנות שזורקים מהם דם על המזבח, ולכן יש לומר שיכול להביא בדמי הבהמה עוף. **אֲבָל עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, דְּלָאו מִינֵי דְּדָמִים נִינְהוּ** – שאין בה מתן דמים, **אִי לֹא כְּתִיב קְרָא** – אם לא שנאמר בפסוק 'מֵחַטָּאתוֹ' לגבי **עוֹף, הָוָה אָמִינָא דִּכִי מַפְרִישׁ מָעוֹת לְקִינּוּ וּמִיעֲנֵי** – שאם הפריש מעות לקנות

המשך בעמוד קמח

רק **בְּקִינּוּחַ הַסְּעוּדָה**, לאחר שגמר את כל אכילתו, לפי שהיו הרבה כהנים סמוכים על שולחנו. **אָמְרוּ, כָּל יָמָיו לֹא הָיָה נוֹתֵר** מבשר קדשים **בָּעֲזָרָה**, שכיון שהיו הוא ובני ביתו מרובים, לא היו משאירים מבשר הקדשים. **צַוָּוחָה שְׁלִישִׁית, שֶׁאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְיִכָּנְסוּ אֶלְיָשָׁמָע בֶּן פִּיכָאי תַּלְמִידוֹ שֶׁל פִּנְחָס, וְיִשַּׁמֵּשׁ בִּכְהוּנָּה גְּדוֹלָה. צַוָּוחָה רְבִיעִית, פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְהוֹצִיאוּ** מהעזרה את **יְשָׁשְׁכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי** שהיה כהן גדול, **שֶׁמְּכַבֵּד** את **עַצְמוֹ וּמְבַזֶּה קָדְשֵׁי שָׁמַיִם.**

מבררת הגמרא: **מַאי הֲוֵי עֲבִיד** – מה היה עושה יששכר איש כפר ברקאי. מבארת הגמרא: **הֲוָה כָּרִיךְ שִׁירָאי עַל יְדֵיהּ** – היה עוטף ידו בבגדי משי, **וַהֲוָה עָבִיד** – וכך היה עושה את **הַעֲבוֹדָה** בבית המקדש, כדי שלא יתלכלכו ידיו בבשר ודם הקדשים.

מבררת הגמרא: **מַאי סְלִיקָא לֵיהּ** – מה עלה לו ליששכר איש כפר ברקאי, וכיצד נענש על חטאו. מביאה הגמרא את סיפור המעשה כיצד נענש, **יַנַּאי מַלְכָּא וּמַלְכְּתָא** – ינאי המלך והמלכה, **הֲווּ יָתְבִין** – היו יושבים, והתווכחו ביניהם, **מַלְכָּא** – המלך **אָמַר נַדְיָא יָאֵי** – בשר גדי משובח יותר לאכילה, **וּמַלְכְּתָא** – והמלכה **אָמְרָה, אִימְּרָא יָאֵי** – בשר כבש משובח יותר לאכילה. **אָמְרוּ,** כדי להכריע ביוכוח, **נְשַׁיְּלֵיהּ** – נשאל **לְיִשָּׁשְׁכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי, דְּכֹהֵן גָּדוֹל הוּא, וְקִים לֵיהּ** (קְדֵירָה) – ויודע הוא מה משובח יותר, שהוא מקריב קרבנות בכל יום. **שַׁיְּלוּהוּ** – שאלוהו, **אָמַר לְהוּ,** בשר כבש משובח יותר, **דְּאִי נַדְיָא יָאֵי** – שאם בשר הגדי משובח יותר, **יְיסַק לִתְמִידָא** – ייקרב גדי לקרבן התמיד. **כַּהֲדֵי דְּאָמַר אַחְוֵי בִּידֵיהּ** – וכשאמר כן, הראה בידו בדרך גסות וליצנות, שעשה תנועה בידו, כאומר שאין דברי המלך נכונים, ומרד בזה במלכות. **אָמַר לְהוֹן מַלְכָּא** – אמר המלך לעבדיו, **הוֹאִיל וְאַחְוֵי בִּידֵיהּ** – כיון שהראה בידו בדרך זלזול, **קוּצוּ לִידֵיהּ דִּימִינָא** – תקצצו את ידו הימנית. **יְהִיב שׁוֹחֲדָא** – נתן יששכר איש כפר ברקאי שוחד לעבדי המלך, **קָצְיוּהַ לִידֵיהּ שְׂמָאלָא** – וקצצו לידו השמאלית. **שָׁמַע מַלְכָּא, אָמַר לִיקְצוּ נַמִּי לִידֵיהּ דִּימִינָא** – שיקצצו גם את ידו הימנית. **אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּרִיךְ רַחֲמָנָא** – ברוך ה' **דְּשַׁקְלֵיהּ לִיְשָׁשְׁכָר אִישׁ כְּפַר בַּרְקַאי לְמַטְרַפְסֵיהּ** – שנפרע מיששכר איש כפר ברקאי, בעונש הראוי לו, שהידים שבהם ביזה את העבודה נקצצו. **אָמַר רַב אַשִׁי, וְלֹא הֲוָה תָּנֵי לֵיהּ** – ולא היה יששכר איש כפר ברקאי שונה משניות. **דְּהִרי תְּנַן** במשנתנו, **כְּבָשִׂים קוֹדְמִין לָעֵזִים בְּכָל מָקוֹם** שנאמרו שניהם בתורה, **יָכוֹל** היית לפרש שזהו **מִפְּנֵי שֶׁהכבשים מוּבְחָרִים** יותר מהעזים, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בפרשת חטאת (ויקרא ד כח) 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים', ואחרי כן נאמר (ויקרא ד לב) **'וְאִם כֶּבֶשׂ** יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת', ודבר זה, שבחטאת יחיד נאמר קודם עז, ואחרי כן כבש, **מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶן** – כבשים ועזים, **שְׁקוּלִין כְּאַחַת,** ואין עדיפות בכבשים יותר מעזים. ואם היה שונה משניות, היה יודע שכבשים ועזים שוים הם.

רַבִּינָא אָמַר, יששכר איש כפר ברקאי לא רק שלא שנה משניות, אלא **אֲפִילּוּ מִקְּרָא נַמִּי לֹא קָרָא, דִּכְתִיב** בקרבן שלמים (ויקרא ג ז) **'אִם** כֶּשֶׂב הוּא מַקְרִיב' ואחרי כן נאמר (שם ג יב) **'וְאִם עֵז** קָרְבָּנוֹ', וממה שלא חלק הפסוק בלשונו בין כבש לעז, שבשניהם אמר לשון 'אם', מבואר ששניהם שוים.

הגמרא חותמת את המסכת בדבר אגדה: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר** (ישעיה נד יג) **וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ, [אַל תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ],** שנאמר בפסוק זה פעמיים 'בניך', ויש לפרש שהראשון הוא בלשון בוניך, ואמר הנביא, שעל ידי התלמידי חכמים שהם בּוֹנָיִךְ, יש רב שלום לבָּנָיִךְ.

הדרן עלך המביא אשם וסליקא לה מסכת כריתות

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

משה. **וְרַב נַחְמָן אָמַר** הספדו של הקב"ה היה באומרו 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עבד ה' וְגוֹ', שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. **סְמַלְיוֹן** - שם חכם **אָמַר,** שהספדו היה באומרו "**וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה**", שהיה **סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל.** עוד דרשו על כך, **תַּנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר,** שיעור השמעת הקול בעת פטירת משה היה **שְׁנֵים עָשָׂר מִיל עַל שְׁנֵים עָשָׂר מִיל,** שהוא **כְּנֶגֶד** שיעור **מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל,** והיתה **הַכַּת** קוֹל **מַשְׁמִיעַ וְאוֹמֵר** 'וַיָּמָת מֹשֶׁה' **סַפְּרָא רַבָּה דְּיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שלֹא מֵת מֹשֶׁה** כלל, אלא עלה גופו לשמים כאליהו, והוכיחו כן מדכְּתִיב **הָכָא** לשון 'וַיָּמָת שָׁם', **וּכְתִיב הָתָם** לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, 'וַיְהִי שָׁם עִם ה'", ולמדו, **מַה לְּהַלָּן** באותם ארבעים יום, היה משה **עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ** לפני ה', **אַף כָּאן** בעלייתו להר לא מת משה, אלא **עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ** הוא לפני ה'.

עוד דרשו על המקרא 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר', **אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה,** במקרא זה נאמרו **סִימָן בְּתוֹךְ סִימָן** - סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, **וַאֲפִילּוּ הָכִי** נאמר 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ', שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. **וּכְבָר שָׁלְחָה** פעם אחת **מַלְכוּת** רומי **הָרִשְׁעָה, אֵצֶל**

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

המנחה, וכשיש בו משהו לבונה חסר בו סולת כשיעור הלבונה.

עוד מבואר בברייתא **וְקוֹמֵץ** מִמָּקוֹם **שֶׁנִּתְרַבָּה שַׁמְנָה.** שואלת הגמרא **מָנָן** שהדין כן, ומשיבה, **דִּכְתִיב** 'וקמץ משם מלא קמצו **מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ',** וכן נאמר 'והקטיר הכהן את אזכרתה **מִגַּרְשָׂהּ וּמִשַּׁמְנָהּ'** – ומשמע שהקומץ הוא ממקום שיש בו ריבוי שמן.

עוד מבואר בברייתא **וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת וּמְקַדְּשׁוֹ בִּכְלִי שָׁרֵת.** שואלת הגמרא **לָמָּה לִי** להניחו שוב בכלי שרת שיקדשו **הָא קִדְּשָׁהּ חָדָא וִימְנָא** – הרי כבר נתקדשה כל המנחה בהנחתה בכלי שרת להיות קדושה בקדושת הגוף. עונה הגמרא **מִידֵּי דַּהֲוָה אָדָם** – עושים כן משום שדין הקומץ כדין דם הבהמה הוא, **דָּם אַף עַל גַּב דְּקַדִּישְׁתֵּיהּ סַכִּין בְּצַוָּאר בְּהֵמָה, הֲדַר מַקְדֵּישׁ לֵיהּ בִּכְלֵי שָׁרֵת,** כשם שלגבי הדם – אף שכבר התקדש בשעת השחיטה על ידי הסכין שהוא כלי שרת, מכל מקום צריך לחזור ולקבל את הדם בכלי שרת כדי לקדשו שנית, **הָכָא נַמִּי לֹא שָׁנָא** – אף קומץ המנחה דינו כן שצריך לחזור ולקדשו אף שכבר קדש בכלי.

עוד מבואר בברייתא **וּמְלַקֵּט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבָּיו.** מבארת הגמרא שלמדו כן מדכְּתִיב 'וְאֵת כָּל הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה' – דהיינו שהלבונה נמצאת על המנחה, כלומר על הקומץ העומד להקטרה, שהרי מקטיר הקומץ והלבונה יחד. **וּמַעֲלֵהוּ**

פרק ראשון - קדשי קדשים

משנה

משנתינו דנה בענין מעילה בקדשי קדשים שנפסלו: **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם** – בדרום העזרה, ודינם להשחט בצפונה [כמו ששנינו בזבחים (מז.)] **מוֹעֲלִין בָּהֶן** – הנהנה מהם שוה פרוטה, מעל, שאף על פי שנפסלו, לא יצאו מקדושתם לגבי מעילה. המשנה מוסיפה לבאר דין זה: **שְׁחָטָן בַּדָּרוֹם,** שלא כמצותם, **וְקִיבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן,** כמצותם, או ששחטם **בַּצָּפוֹן וְקִיבֵּל דָּמָן בַּדָּרוֹם,** בין כך ובין כך מועלים בהם. **שָׁחַט בַּיּוֹם וְזָרַק בַּלַּיְלָה,** אף שזמן זריקת הדם היא ביום ולא בלילה, ונפסל הקרבן, מכל מקום מועלים בו. וכן שחט **בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם,** ושחיטת קרבן בלילה פסולה, מכל מקום מועלים בו. **אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן** ביום ובצפון, אלא שבשעת השחיטה חשב לאכול מבשרם **חוּץ לִזְמַנָּן** – למחרת, שהם פיגול ונפסל הקרבן, והאוכל מהם חייב כרת, **וְכֵן** אם חשב לאכלו **חוּץ לִמְקוֹמָן,** דהיינו חוץ לעזרה, שגם כאן נעשה הקרבן פיגול, אלא שאין חייבים עליהם כרת, בכל אלו, **מוֹעֲלִין בָּהֶן,** ואף שנפסלו, אין הפסול מוציאם מידי מעילה. המשנה מוסיפה לבאר את דין מעילה בקרבנות פסולים: **כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כֹּל שֶׁהָיָה לָהּ** – לבהמת הקדשים **שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** – שזריקת דמה היתה בהכשר והותרה לאכילת כהנים, אף על פי שנפסלה לאחר מכן ואין הכהנים רשאים לאכול מבשרה, **אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ.** שהואיל והיה לה שעת היתר לכהנים, יצאה מכלל 'קדשי ה'', ואין דין מעילה אלא בדברים הנקראים 'קדשי ה'', שנאמר בענין מעילה (ויקרא ה טו) 'וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה''. **וְכֹל שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** – שנפסלה לפני זריקת הדם, הואיל ומעולם לא הותרה לאכילת כהנים, אף על פי שנפסלה להקרבה, הרי היא בכלל 'קדשי ה'' **ומוֹעֲלִין בָּהּ.**

מבארת המשנה: **אֵיזוֹ הִיא** בהמת קדשים **שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** ואין מועלים בה, **שֶׁלָּנָה** הבהמה, היינו שלן בשרה לאחר זריקת הדם עד הבוקר, ונעשה נותר. **וְשֶׁנִּטְמְאָה** בהמת הקדשים אחר זריקת דמה. **וְשֶׁיָּצְאָה** – או שהוציאוה מחוץ לעזרה לאחר הזריקה, ונפסל הבשר ביצא. אף על פי שאין הבשר ראוי לאכילת כהנים, מכל מקום הואיל ונעשה הפסול לאחר שנזרק הדם, וכבר היה בו שעת היתר לכהנים, אין מועלים בו. **וְאֵיזוֹ הִיא** בהמת הקדשים **שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** ומועלים בה, **שֶׁנִּשְׁחֲטָה** וחשב בשעת השחיטה על מנת לאוכלה **חוּץ לִזְמַנָּהּ** או **חוּץ לִמְקוֹמָהּ. וְשֶׁקִּיבְּלוּ** את דמה כהנים **פְּסוּלִין,** כגון בעלי מומים או טמאים. **וְזָרְקוּ** – או זרקו כהנים פסולים **אֶת דָּמָהּ.** והוא הדין כשהעבודה נעשתה על ידי כהנים כשרים, אלא שנעשתה שלא כדין, כגון ששחטה בדרום, ושאר פסולים השנויים ברישא, שבכל אלו לא היה שעת היתר לכהנים, אף על פי שנפסל הזבח, מועלים בו.

גמרא

קָתָנֵי – שנינו במשנה, **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם מוֹעֲלִין בָּהֶן.** מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – הלא פשוט הוא דין זה ולמה הוצרכה המשנה להשמיעו, מוסיפה הגמרא לבאר את הקושיא, וכי **מִשּׁוּם דְּשַׁחִיטָתָן** [–ששחטן] **בַּדָּרוֹם אַפִּיקִינוּן** – היא סברא שיצאו **מִידֵי מַעֲלָה,** והרי דווקא כשנעשה הקרבן בהכשר הוא יוצא מידי מעילה, אבל לא כשנעשה בפסול. מתרצת הגמרא: **אִצְטְרִיךְ** – הוצרך התנא להשמיענו, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – שהיה עולה על דעתך לומר, **הוֹאִיל וְאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ** טרם שנעשתה בהם עבודה, **יָצְאוּ מִידֵי מַעֲלָה דְּבַר תּוֹרָה** – מדין תורה, והטעם, מפני שאינם ראויים לכלום, לא לגבוה, וגם לא לקדושת דמים, כי אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ויצאו מכלל 'קדשי ה'', **הָכִי נַמִּי** – כמו כן הייתי אומר, **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְגַבֵּי שחיטתם בַּדָּרוֹם, כְּמָה דְּחַנְקִינוּן דָּמֵי** – הרי הם כמו שחנקם והרגם, כי גם הם אינם ראויים לכלום, ולא ימעלו בהם, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך הוצרכה המשנה להשמיענו שמועלים בהם, ואינם דומים לקדשים שמתו, כי **קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ לֹא חָזוּ** [–אינם ראויים] **כְּלָל, אֲבָל דָּרוֹם, נְהִי** [–האף אמנם] **דְּאֵינוֹ רָאוּי לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים אֲבָל רָאוּי הוּא לְקָדָשִׁים קַלִּים,** כמו ששנינו בזבחים (נה.) 'קודשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה'.

מוסיפה הגמרא לבאר מדוע צריכה המשנה להשמיענו בכל פסולי הקדשים שיש בהם מעילה. שואלת הגמרא: **לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי** [–לשנות] **כָּל הָנֵי** – את כל הפסולים המנויים במשנה להשמיענו שמועלים בהם, ולא הסתפק התנא להשמיע באחד מהם, שאף על פי שלא נעשה כמצותו מועלים בו, וממנו נלמד לשאר הפסולים. משיבה הגמרא: **צְרִיכִי, דְּאִי תָּנָא** – שאם היה שונה **שְׁחָטָן בַּדָּרוֹם וְקִיבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן** בלבד, הייתי אומר, **הָכָא דְּאִית בֵּהּ מְעִילָה** – רק כאן יש בהם מעילה, **מִשּׁוּם דְּקַבָּלָה בַּצָּפוֹן הוּא** – שהקבלה שהיא עיקר העבודה נעשתה בצפון, שהוא המקום הראוי לה, ולפי שנעשתה כאן עיקר העבודה בכשרות, הרי זה מועיל להחשיב את הקרבן שיהיה בכלל 'קדשי ה'', **אֲבָל שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן וְקִיבֵּל דָּמָן בַּדָּרוֹם, הוֹאִיל וְקִיבֵּל בַּדָּרוֹם הוּא** – מאחר שהקבלה, שהיא עיקר העבודה, נעשתה בדרום, שאינו המקום הראוי לה, הייתי אומר **שנִפְּיק** – הרי הוא יוצא **מִידֵי מְעִילָה,** והרי הוא כמו בהמת קדשים שמתה, ואין מועלים בה, לכך הוצרך להשמיענו שמכל מקום מועלים בו. **וְאִי תָּנָא הַאי** – את אלו, דהיינו 'שחטן בדרום', או 'קיבל דמן בדרום' בלבד, **הֲוָה אָמִינָא** – הייתי אומר שבאלו מועלים, לפי שנעשו ביום, **וּמָמָא** [–יום] **זְמַן הַקְרָבָה הוּא,** ולכן הועילו העבודות שנעשו בו להחשיבן ל'קדשי ה'', **אֲבָל שְׁחָטָה בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם,** הרי **הַלַּיְלָה לָאו** [–אינו] **זְמַן הַקְרָבָה, וְהַאי** [–וזה] **דְּשָׁחַט בַּלַּיְלָה, [אֵימָא]** – הייתי אומר **דְּנָפֵיק מִידֵי מְעִילָה,** מפני שנחשב כקדשים שמתו, ומשום כך הוצרך התנא להשמיענו שאף אם שחט בלילה מועלים בו. **וְאִי תָּנָא שְׁחָטָה בַּלַּיְלָה, הֲוָה אָמִינָא הוֹאִיל** (וקבל) [וְזָרַק] **דָּמָהּ בַּיּוֹם,** והיא עיקר העבודה, לפיכך **אִית** [–יש] **בָּהּ מְעִילָה, אֲבָל שְׁחָטָן בַּיּוֹם וְזָרַק דָּמָן בַּלַּיְלָה,** שעיקר העבודה היתה בלילה, הייתי אומר **הוֹאִיל וְלֵילָה לָאו זְמַן הַקְרָבָה הוּא, כְּמַאן דְּחַנְקִינוּן דָּמֵי** – הרי זה נחשב כאילו הרגה, **וְלֵא אִית בֵּהּ** [–ואין בהם] **מְעִילָה, קָמַשְׁמַע לָן** – משמיענו התנא שגם בזה מועלים, משום ש'לילה' אינו נחשב בקרבן ששחטו שלא בזמנו, שהרי הלילה הולך אחר היום, ונחשב שנעשה בזמן הראוי להקרבה, אלא שיש פסול בשחיטה.

הגמרא מקשה על מה ששנינו שקדשי קדשים שחשב עליהם בשעת שחיטתם לאוכלם חוץ לזמנם, או חוץ למקומם, מועלים בהם. מקשה הגמרא: 'חוּץ לִזְמַנּוֹ' וְ'חוּץ לִמְקוֹמוֹ' **לְמַאי חָזוּ** – כלומר, מובן הדבר באופנים הקודמים, כמו 'דרום' ו'לילה', שמועלים בהם, מפני ש'דרום' ראוי לקדשים קלים, ו'לילה' אינו נחשב מחוסר זמן, אולם 'חוץ לזמנו' ו'חוץ למקומו', למה הם ראויים, הרי אין אימורידהם ראויים לגבוה ולא בשרם לכהנים, והרי הם כקדשים שמתו, ומדוע מועלים בהם. מתרצת הגמרא: **הוֹאִיל וּמַרְצִין לְפִיגּוּלִין** – הדין הוא שאין נקבע על הקרבן שם פיגול בשחיטה, להתחייב כרת על אכילתו, עד שיעשו בו כל שאר העבודות עד אחר הזריקה, ומאחר ששחיטת פיגול מועילה לכך, שמכוחה יקבע הקרבן בפיגול בשעת הזריקה, משמע שעדיין אינה יוצאת מקדושתה על ידי שחיטה פסולה זו, ולפיכך מועלים בהם.

קָדְשֵׁי

קָדְשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן. שְׁחָטָן בַּדָּרוֹם וְקִיבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן, בַּצָּפוֹן וְקִיבֵּל דָּמָן בַּדָּרוֹם, שְׁחָט בַּיּוֹם וְזָרַק בַּלַּיְלָה, בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ - מוֹעֲלִין בָּהֶן. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, וְכָל שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - מוֹעֲלִין בָּהּ. אֵיזוֹ הִיא שֶׁהָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים? - שְׁלָנָה, וְשֶׁנִּטְמְאָה, וְשֶׁיָּצְאָה. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים? - שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, חוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. **גמרא** קָתָנֵי: "קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן". פְּשִׁיטָא! מִשּׁוּם דְּשִׁחִיטָתָן בַּדָּרוֹם, אַפִּיקִינוּן מִידֵי מְעִילָה? - אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר עוּלָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קָדָשִׁים שֶׁמֻּתּוּ - יָצְאוּ מִידֵי מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה, הָכִי נַמִּי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים לְגַבֵּי דָּרוֹם - כְּמָה דְּחַנְקִינוּן דָּמֵי. קָא מַשְׁמַע לָן: קָדָשִׁים שֶׁמֻּתּוּ - לָא חָזוּ כְּלָל, אֲבָל דָּרוֹם - נְהִי דְּאֵינוֹ רָאוּי לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אֲבָל רָאוּי הוּא לְקָדָשִׁים קַלִּים. לְמָה לִי לְמִיתְנֵי כָּל הָנֵי? - צְרִיכִי, אִי תְּנָא "שְׁחָטָן בַּדָּרוֹם וְקִיבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן" - הָכָא דְּאִית בְּהוּ מְעִילָה, מִשּׁוּם דְּקַבְּלָה בַּצָּפוֹן הוּא. אֲבָל שְׁחָטָן בַּצָּפוֹן וְקִיבֵּל דָּמָן בַּדָּרוֹם, הוֹאִיל וְקִיבֵּל בַּדָּרוֹם הוּא - נָפֵיק מִידֵי מְעִילָה! וְאִי תְּנָא הַאי, הָוָה אָמִינָא: יְמָמָא - זְמַן הַקְרָבָה הוּא, אֲבָל שְׁחָטָהּ בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם - לַיְלָה לָאו זְמַן הַקְרָבָה, וְהַאי דְּשָׁחַט בַּלַּיְלָה - דְּנָפֵיק מִידֵי מְעִילָה! וְאִי תְּנָא "שְׁחָטָהּ בַּלַּיְלָה", הָוָה אָמִינָא: הוֹאִיל וְקִבֵּל דָּמָהּ בַּיּוֹם - אִית בָּהּ מְעִילָה, אֲבָל שְׁחָטָן בַּיּוֹם וְזָרַק דָּמָן בַּלַּיְלָה, הוֹאִיל וְלָאו זְמַן הַקְרָבָה הוּא - כְּמַאן דְּחַנְקִינוּן דָּמֵי, וְלָא אִית בְּהוּ מְעִילָה! קָמַשְׁמַע לָן. "חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ". לְמַאי חָזוּ? הוֹאִיל וּמְרַצִּין לְפִיגּוּלִין.

איבעיא

תוספות

קדשי קדשים — כגון חטאת ואשם ושלמי צבור, שיש בהן מעילה עד שיהא בהן שעת היתר לכהנים, דהיינו לאחר זריקה, דעד שעת זריקה מיקרו "קדשי ה'". ובאימורים — אף לאחר זריקה. אבל בקדשים קלים — אין בהן מעילה, עד לאחר זריקה, שאז הוברר חלק גבוה, ואז יש מעילה באימוריהן. **ששחטן** בדרום — ודינן לישחט בצפון, כדאיתא בפרק "איזהו מקומן" (זבחים מז,א) — מועלין בהן. בגמרא מפרש מאי רבותא. ואם תאמר: האי "ששחטן בדרום" היכי דמי, אי דקבל בצפון — הא למה לי, תנינא בסמוך בסיפא! ואי דקבל בדרום — אם כן ברישא הוי ליה למיתני, ששחטו בדרום וקבל בצפון, וכן שחטו בצפון וקבל בדרום, דלא הוי רבותא כל כך כמו ששחטו בדרום וקבל בדרום. דסדר משנתינו כך הוא: ששונה אותו שיש בו חידוש יותר בסיפא, כדעביד בגמרא צריכותא. ולפי זה ששונה חידוש זה ברישא, אם כן תני "זו ואין צריך לומר זו", והדר תני "לא זו אף זו", ואין זו שיטת תנאים דכולל ברישא שינוי מקום דדרום, והדר מפרש כיצד קתני, כלומר, כיצד הוי שינוי מקום, דדרום שאמרו כגון ששחטן בדרום וקבל בצפון כו', אבל שחטן בדרום וקבל בדרום — בהא לא מיירי מתניתין. ונראה לפום ריהטא דבכי האי גוונא לית בהו מעילה, מדלא מפרש להו במתניתין. ויש טעם בדבר, משום דשינה בהו כל כך. מיהו נראה למורנו הרב רבינו פרץ שיחיה דאין זו סברא. דהא בגמרא מפרש טעמא דמתניתין דמועלין בהן, אף על גב דשינה ועשה בפסול, משום דהוא ראוי לקדשים קלים. ואם כן, מה לי חד פסול מה לי תרי פסולי? לכן נראה לומר: דהוא הדין בשחט וקבל בדרום דמועלין, והא דלא תני במתניתין אף על גב דהוא רבותא טפי — כך דרך משנה, ולפי ששונה כל אחד בפני עצמו — לא חש לשנותם ביחד, כדאשכחן בפרק "הבא על יבמתו" (יבמות נג,ב) דקתני: הבא על יבמתו, בין בשוגג בין במזיד כו', ובגמרא תני: "אפילו שניהם". ובמשנה שייריה, אף על גב דהוי רבותא טפי — משום דמסתמא, כיון דשמעת חדא לריעותא, הוא הדין בתרתי. **שחטן** בדרום וקבל דמן בצפון שחטן בצפון וקבל דמן בדרום — בגמרא מפרש [והא] דתנן "קבל בדרום" לרבותא: דאף על גב דשינה בקבלה, דעיקר עבודה היא — מכל מקום מועלין. "שחט ביום וזרק בלילה, שחט בלילה וזרק ביום" כך הגירסא ברוב הספרים. ונראה לרבינו יצחק שהוא שיבוש, דאית ליה למיתני אותו שהוא חידוש יותר בסיפא, כמו גבי דרום. אלא גרסינן איפכא: "שחט בלילה וזרק ביום, שחט ביום וזרק בלילה". דזריקה — עיקר עבודה, והויא חידוש יותר כששינה בזריקה דאיכא מעילה. ולהכי שביק קבלה גבי לילה, ונקט זריקה — משום דאי אפשר לצמצם שתהא שחיטה ממש בסוף הלילה, והקבלה מיד ביום, דקבלה ושחיטה תכופות זו לזו. **כל** שהיה לה שעת היתר לכהנים — שנעשית בזריקה — אין מועלין, דלא קרינא בהו "קדשי ה'". **פשיטא** משום דשחטן בדרום אפקינון מידי מעילה — ואם תאמר: לישני דהא קא משמע לן, דזריקה לא מהניא בהו לאפוקי מידי מעילה! יש לומר: דהא פשיטא הוא, כיון שהזריקה בפסול, דלא מהניא ולא מידי. ועוד יש לומר: דלפי מה שפירש מורי ניחא שפיר. ולקמיה אפרש בעורת השם. **קדשים** שמתו יצאו מידי מעילה כו' — דכיון שהולכין לאיבוד לא איקרו "קדשי ה'". **חוץ** לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו — כלומר: הוה ליה למימר דהוי כמאן דחנקינהו, דלא חזו למידי. וקשה: דמאי פריך השתא [כל הני דתני במתניתין], כיון דאיכא מאן דאמר אם עלו — לא ירדו, לא אמרינן כמאן דחנקינון, כל שכן דניחא טפי

חוץ

רש"י

משנה קדשי קדשים ששחטן בדרום — אף על גב דדינן לישחט בצפון — לא יצאו מקדושתן לגבי מעילה, שהנהנה מהן שוה פרוטה, מעל. ביצד? שחטן וכו'. דלא תימא: שחטן בדרום וקיבל דמן בצפון — דהא הוי עיקר עבודה, דמקבלה ואילך מצות כהונה, ומקבלה ואילך היא בצפון. אלא אפילו שחטן בצפון וקיבל דמן בדרום — אף על גב דקבלה, דהיינו עיקר עבודה, היא בדרום שלא כדינן, אפילו הכי מועלין בהן. **וכן אם שחט ביום וזרק דמן בלילה** — אף על גב דלילה לאו זמן הקרבה היא — מועלין בהן. **וכן אם שחט בלילה וזרק ביום** — והאי כל דכן הוא דמועלין בהן, דהא זריקה דהיא עיקר עבודה הוית ביום. ו"זו ואין צריך לומר זו" קתני. **או ששחטן בצפון** — ביום, והישב עליהן לאוכלן חוץ לזמנן, דהיינו פיגול ויש בו כרת. **או חוץ למקומן** — דהיינו פיגול ואין בו כרת, אפילו הכי מועלין בהן. ותרוויהו, פיגול דחוץ לזמנו ופיגול דחוץ למקומו, מחד קרא נפקי (זבחים כח,א) מ"ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו" וגו' דאיתקש חוץ למקומו לחוץ לזמנו, וקרי ליה "פיגול", אבל לא הוי פיגול גמור דליחייב עליה כרת. **כלל אמר רבי יהושע כל שהיתה לה שעה היתר לכהנים** — ושוב נפסלה מהם. **שלנה** — הבשר לאחר זריקה, או שנטמאת, או שיצאת חוץ לקלעים לאחר זריקה, דאף על גב דהשתא אינה ראויה לכהנים — הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם שנפסלה. **אין מועלין בה** — דלא קרינא בה "מקדשי ה'" (ויקרא ה), הואיל וכבר היתה ראויה לכהנים. **ושקבלו פסולין וזרקו את דמה** — בטמאין מיירי, ובקרבנות יחיד, דלא הותרה בהן טומאה. **ואיזו היא שהיתה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאת** — דהואיל ושחיטה וזריקה הוו כראוי, דהיתה ראויה לכהנים, אף על גב דשוב נפסלה בלינה או ביוצא, דהשתא לית בה היתר לכהנים — אין מועלין בה. **ואי זו היא שלא היתה לה כו' שנשחטה חוץ לזמנה וכו'** — והוא הדין לכל הני דתנא ברישא: שחטה בדרום, או בלילה, שלא היה להן שעת היתר לכהנים. והיינו טעמא דנקיט הני תרין, דחוץ לזמנו וחוץ למקומו, טפי מכל הני דתנא ברישא דמועלין בהן — דהני תרי איתקוש אהדדי, ומחד קרא נפקי במסכת זבחים (כח,א) מ"ואם האכל יאכל" וגו'. **ושקבלו פסולין** — בעלי מומין, והוא הדין נמי דתני ברישא להא. **גמרא סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר עולא** — לקמן בפרק "ולד חטאת" (יב,א): קדשים שמתו — יצאו מידי מעילה דבר תורה, אבל מדרבנן — אית בהו מעילה, כדאיתא לקמן. **כמאן דחנקינון דמו** — ולידהוו בקדשים שמתו, דיצאו מידי מעילה, דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט, דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים — קא משמע לן, דלא. **קדשים שמתו וכו'** — אבל ראוי הוא לקדשים קלים, כדתנן ב"איזהו מקומן" (זבחים נה,א): קדשים קלים — שחיטתן בכל מקום בעזרה. **למה לי למיתני כל הני** — דתני במתניתין דמועלין בהן, ליתני חדא מינייהו ואף על גב דלא נעשית כמצותו — מועלין בו, וממילא ידענא דהוא הדין לכל הני. **דקבלה בדרום היא** — דהיא עיקר עבודה. **משום דיממא זמן הקרבה הוא** — הכי גרסינן: "אבל שחט בלילה וזרק ביום, ובלילה לאו זמן הקרבה הוא, והאי דשחט בלילה אימא" וכו'. **ואי תנא שחטה בלילה וכו'** — אבל שחט ביום וזרק בלילה, והוא הדין אם שחט בלילה וזרק בלילה, דזריקה דעיקר עבודה היא הויא בלילה. **אימא כמאן דחנקינון דמי קא משמע לן** — דמועלין, דלילה לאו מחוסר זמן הוא. והאי בעל התלמוד דייק ממתניתין, ולא סבירא ליה ד"זו ואין צריך לומר זו" קתני. [שייך לעמ' קודם] **חוץ לזמנו וחוץ למקומו למאי חזו** — כלומר: כל הני דתני במתניתין, בדין הוא דמועלין בהן. דהאי דשחטן בדרום — ראוי לקדשים קלים, כדאמרינן לעיל, ושחט בלילה נמי או זרק בלילה — דין הוא דמועלין בהן, דלילה לאו מחוסר זמן הוא. אלא שחט על מנת להקטיר

חוץ

תוספות

חוץ לזמנו וחוץ למקומו דלא נימא כמאן דחנקינהו, דהא לכולי עלמא אם עלו לא ירדו, כדפרישית לקמן. לכן נראה לי דגרסינן: "חוץ למקומו למה לי"? כלומר, פשיטא דלא הוי כמאן דחנקינהו, מטעמא דעלו לא ירדו כדפרישית, דעדיף מכולהו. ומשני: הואיל ומרצה לפיגולו. כלומר: הא קא משמע לן דזריקה לא מפקע מידי מעילה. דסלקא דעתך אמינא דאף על גב דפסולה, מכל מקום מרצה לקבוע פיגול ולחייב כרת, (אף על גב) דבעינן בפיגול כהרצאת כשר, ואם כן תועיל נמי להוציאה מידי מעילה, קא משמע לן. ונראה דוחק לפרש שלא היה יודע המקשה האמת שבא לומר דזריקה לא מפקע מידי מעילה, והא פירשתי לעיל דעל כרחיה הוא ממילתיה דרבי יהושע! לכן נראה למורי הכי: דגרס שפיר "למאי חזו". כלומר, ודאי ידענא דרבותא משום זריקה על כרחך כדפרישית. מיהו, מה חידוש יש? כיון שאין שום ראויות בזריקה — מהיכי תיתי דמפקע מידי מעילה? ומשני: הואיל ומרצה לפיגולו. ולהכי סלקא דעתך דזריקה מפקע מידי מעילה. קא משמע לן דלא. **עלו** מהו שירדו — על כרחך קאי אדרום, דאחוץ לזמנו וחוץ למקומו לא קאי, דהא משמע פרק "המזבח מקדש" (זבחים פד,א) דלכולי עלמא לא ירדו. וגם לא קאי אלילה — דפלוגתא היא בהדיא בין רבי יהודה ורבי שמעון. **אליבא** דרבי יהודה כולי עלמא לא פליגי דאם עלו ירדו — דהשתא גבי נשחט בלילה דלא שחט בדרום קאמר: ירדו, כל שכן היכא דשחט בדרום דשינה מקומו דירדו. כי פליגי אליבא דרבי שמעון, דאמר גבי נשחט בלילה: לא תרד. רב יוסף כרבי שמעון, (דאסר), דמדמה שינוי מקום לשינוי זמנו. **ורבה** אמר לך עד כאן לא קאמר רבי שמעון אלא בניתנין למעלה שנתנן למטה כו' — תימה: אמאי שבק בלילה ונשפך דמה ויצאה דמה דפליגי בהו רבי יהודה ורבי שמעון, ונקט ניתנין למעלה שנתנן למטה דאף רבי יהודה מודה דלא ירדו? ופירש הרב רבינו יצחק: דמיירי הכא בעוף שעולתו למעלה, ועשאה למטה. והכא לא מודה רבי יהודה, משום דהוי כפסול, הילכך ירדו. דלא דמי ניתנין למעלה שנתנן למטה דקאמר בזבחים (פד,א) דלא פליג רבי יהודה — דהתם מיירי בבהמה שהיתה לה הכשר בשחיטה ובקבלה. אבל בעולת העוף שמלקה למטה, דלא היה שום הכשר, פליג רבי יהודה כמו בנשחט בלילה ונשפך דמה. ועל זה מחלק רבה, דעד כאן לא קאמר רבי שמעון לא ירדו (גבי זבחים) אלא משום דלא שינה בהן אלא במזבח עצמו, ולעולם בזיכתן וקבלתן בצפון. כלומר, כל מצותה וכל עניניה. אבל בשחט בדרום מודה רבי שמעון דכמאן דחנקיה דמי, והוי כמו שחוטי חוץ, כיון שמשנה מקום שחיטה. ובשוחט חוץ לכולי עלמא אם עלו — ירדו. מיהו, קשה למורי רבינו הרב רבי פרץ: מהא דמותיב רב יוסף לקמן לרבה חדא מגו חדא כו'. פירוש: דחזינן גבי מליקה דכששינה בה אם עלה לא ירד, והוא הדין גבי שינוי בבהמה, ואיתותב רבה. ולפירוש רבינו יצחק אמאי איתותב משינוי מקום דמליקה? והא איהו מחלק הכא שפיר בין שינוי דעוף לגוף המזבח דבהמה מצפון לדרום! לכן נראה לי כדמשמע בפשוט: דמיירי בבהמה. ואף על גב דמודה ביה רבי יהודה — מכל מקום מייתי לה לדומיא לשינוי מקום, דהוי כי שינוי דדרום, ולסימנא בעלמא נקט. וכל זה דוחק. לכן נראה למורי רבינו הרב רבי פרץ דהוצרך רבה להביא הא מילתא דניתנין למעלה שנתנן למטה, דאי לא אייתי אלא נשחטה בלילה — בהא ודאי איכא לפלוגי שפיר, דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום ולא דמו כלל אהדדי, ועדיין היה קשה לו לרבה מניתנין למעלה שנתנן למטה. וכי תימא: מה ענין שינוי זריקה לשינוי שחיטה דגבי דרום, דהא בהא דניתנין למעלה שנתנן למטה אף רבי יהודה מודה משום דהוי פסול בזריקה, אבל הכא גבי דרום הוי פסול בשחיטה — הא לאו מילתא דלרבי שמעון מהני פסול בשחיטה כמו בזריקה לרבי יהודה, דהא בנשחט בלילה דאמר רבי יהודה ירדו, קאמר רבי שמעון לא ירדו, ואם כן מהשתא יש לנו לדמות שחט בדרום לרבי שמעון לניתנין למעלה שנתנן למטה, ואם כן תיקשי לרבה. לכך הוצרך לחלק בין ניתנין למעלה לניתנין למטה בין שחט בדרום, אבל בין נשחט בלילה לשחט בדרום לא הוצרך לחלק, דאותו חילוק פשוט הוא וידוע לכל, דהתם שינוי זמן והכא שינוי מקום. **אלא** לרבה קשיא — דאמר כמאן דחנקיה דמי, ואם כן הוה ליה כי קדשים שמתו. **ומאי** איכא בין דאורייתא לדרבנן — הוה מצי למימר דמדרבנן לא מייתי אשם מעילה. ועדיפא מיניה קא משני, דאפילו חומש ליכא, וכל שכן [דלא מייתי] אשם, דהוה חולין בעזרה. **ומי** איכא מעילה מדרבנן — תימה: מאי קא מתמה? אין, איכא טובא, כגון גבי דם דתנן לקמן (יא,א): יצא לנחל קדרון — מועלין בו כו', ורוצה לומר מדרבנן. וכן גבי אפר חטאת (בריש) [בסוף] "התכלת" (מנחות נב,א)! ויש לומר: דשאני התם דלא בדילי מינייהו, הילכך יש להן לתקן מעילה, אבל הכא גבי קדשים ששחטן בדרום בדילי מינייהו. ועל זה מתמה: איכא מעילה בכהאי גוונא? ומשני: אין, כדאמר עולא, ואף בקדשים שמתו דבדילי יש מעילה מדרבנן.

רש"י

חוץ לזמנו או חוץ למקומו למאי חזיא. הא שחיטה דמועלין בה? הא פגול הוי! ולא חזו לא אימוריהן [לגבוה], ולא בשר לכהנים, ולא הוו קדשים ראויין כלל! ואמאי מועלין בהן? **ומשני הואיל ומרצין לפיגולן** — כלומר: הואיל והאי שחיטת פיגול חשיבא כולי האי, דלעולם לא מיקבע בפיגול לחייבו כרת, עד שיקרבו כל מתירין, שיזרק הדם. כדאמרינן במסכת זבחים (כח,ב): "פגול הוא לא ירצה", ואמרינן: כהרצאת כשר, דכתיב ביה "ירצה לכפר", כך הרצאת פסול דפיגול. מה הרצאת כשר — לא הורצה עד שיקרבו כל מתיריו לשמו, כך הרצאת פסול — לא נקבע פסול פיגול לחייבו כרת עד שיקרבו כל מתיריו לשם פיגול. והיינו "מרצין" — שמרצה (לצורך) הזריקה למקביעה בפיגול. וכיון דהא זריקה חשובה כל כך, דצריכה מרצין לפיגול, אכתי לא יצאת מקדושתה, ומועלין בה. **איבעיא להו** — הני דתני במתניתין דשינה בהן, כגון ששחט בדרום או שקבל דמן בדרום כו'. **אם עלו למזבח מהו שירדו** — צריך להורידן, או לא. **אליבא דרבי יהודה** — דאמר התם בפרק "המזבח מקדש" (פד,א): "זאת היא העולה"— הרי אלו מיעוטים: פרט לשנשפך דמה, ושלנה, ושיצאה (וניתנין למעלה שנתנן למטה, או הניתנין למטה שנתנן למעלה) שאם עלו — ירדו, כולי עלמא לא פליגי דהני נמי אם עלו— ירדו. **כי פליגי אליבא דרבי שמעון** — דפליג עליה דרבי יהודה, ואמר: "זאת תורת העולה" — ריבה תורה אחת לכל העולים, שאם עלו — לא ירדו. **רב יוסף כרבי שמעון** — דכי היכי דאמר רבי שמעון: הניתנין למטה שנתנן למעלה וכו', דהיינו שינוי מקום מתן דמים, שאם עלו— לא ירדו, הוא הדין נמי היכא דשני במקום שחיטה, ששחטן בדרום, שאם עלו — לא ירדו. **רבה אמר לך עד כאן לא קאמר רבי שמעון** — התם: אם עלו — לא ירדו. **אלא בניתנין למטה וכו'** — כלומר, דלא אמר דלא ירדו אלא באותו שינוי מקום דמתן דמים, הואיל ושחיטה וקבלה הוי בצפון. **אבל הכא וכו'** — ואם עלו — ירדו. **בשלמא לרב יוסף** — דאמר: אם עלו — לא ירדו, הואיל ולא ירדו מקדושתן, משום הכי מועלין בהן. **אלא לרבה** — דאמר דאם עלו — ירדו, דיצאו מקדושתן, קשיא: דאמאי מועלין בהן? **מאי מועלין מדרבנן** — אבל מדאורייתא — לית בהו קדושה, ואם עלו — ירדו. **מעילה דרבנן** — משלם קרן ולא חומש, משום דחומש מפני איל אשם מייתי ליה, ובדרבנן ליכא קרבן, דהוי כמביא חולין לעזרה, הילכך לא מייתי נמי חומש. אבל במעילה דאורייתא, מייתי קרן וחומש ואשם מעילה. **דבר תורה** — מדקאמר "דבר תורה" אלמא: מדאורייתא לית בהו מעילה אלא מדרבנן, הכי נמי לרבה מאי "מועלין"? — מדרבנן. **לימא לרבה תנינא להא דעולא אמר רבי יוחנן** — דממתניתין נמי שמעינן לה. מי לא אמרינן דקדשי קדשים ששחטן בדרום — כמאן דחנקינן דמו, והוו כקדשים שמתו, וקתני "מועלין בהן", ואמרינן: מאי "מועלין"? — מדרבנן. דמדאורייתא — לית בהו מעילה, דקאמרינן "אם עלו — ירדו" דכקדשים שמתו דמו, אם כן היינו דעולא, ומאי קא משמע לן הא דעולא? **ומשני** — אף על גב דתנינן ליה במתניתין. **אצטריך הא דעולא** — דסלקא דעתך אמינא: הכא במתניתין דקדשי קדשים ששחטן בדרום — לא בדילי אינשי מינייהו, משום דאף על גב ששינה בהן, מכל מקום בכשרות נשחטו, ולא בדילי מינייהו אינשי. להכי מועלין בהן, אי לרב יוסף— מדאורייתא, אי לרבה— מדרבנן. **אבל קדשים שמתו** — דנבלות נינהו, ומאיסי, ובדילי מינייהו אינשי, אימא: אפילו מדרבנן לית בהו מעילה, דהא בדילי מינייהו. **קא משמע לן** — יצאו מידי מעילה דבר תורה, אבל מדרבנן — אית בהו מעילה בקדשים שמתו. **ואכתי מאי קא משמע לן דעולא אי משום דמתו נמי תנינא** — דאין מועלין בהן, דתנן לקמן בפרק "הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש" (יח,א). **הנהנה מן החטאת** — בעלת מום. **בשהיא חיה לא מעל עד שיפגום** — עד שיחסר ממנו, דכיון דקדושת דמים היא — לא מעל עד שיחסר מדמיה. כגון שתלש מן הצמר, או שחרש בה והכחישה. דכיון דבעלת מום היא — קיימא לדמיה, וקיימא לן: כל העומד לדמים — אין מועלין בו עד שיחסר מדמיו. אבל כל שאינו עומד לדמים, כגון כוס של זהב של הקדש — כיון (שנהנה ממנו) שנהנה בו, אף על פי שלא חיסרו, מעל. וכשהיא מתה, דלאו לדמי קיימא, דאין פורין את הקדשים להאכילן לכלבים — כיון שנהנה בשוה פרוטה, מעל, אף על פי שלא חיסרו. והאי "מעל" — מדרבנן הוא, דלאחר שמתה דברי הכל אין בה מעילה מדאורייתא

במשנה (זבחים פד.) ובברייתא (שם) מובאת מחלוקת בין רבי יהודה לרבי שמעון לגבי הקרבנות הפסולים שעלו על המזבח בדיעבד, אלו מהם ירדו ואלו לא ירדו. רבי שמעון לומד מהפסוק (ויקרא ו ב) 'זאת תורת העולה', שתיבת 'תורת העולה' באה לרבות את כל הקרבנות הפסולים שאם עלו לא ירדו [ובלבד שיהא פסולם בקודש כמבואר להלן (ג.)]. ורבי יהודה אף הוא סובר בשאר הפסולים שאם עלו לא ירדו, כגון לן, יוצא, וטמא, ושאר פסולים המבוארים במשנה שם, אך ממעט ממה שנאמר (שם) 'זאת תורת העולה היא העולה' וגו' 'זאת' היא לשון מיעוט, וכן 'היא', וה"א של המילה 'העולה' אף היא לשון מיעוט, כי משמעה העולה המיוחדת כשרה ולא כל עולה, הרי כאן שלשה מיעוטים, למעט נשחטה בלילה, נשפך דמה, ויצא דמה מחוץ לקלעים, שאם עלו ירדו. והטעם שנתמעטו אלו, משום ששאר הפסולים נמצא להם היתר בקדשים, כגון לינה, מצינו שכשרה באימורים [שאם עלו לא ירדו] לפיכך כשרה גם בדם. וכן יוצא, כשר בבמה וכו'. אבל שלשת אלו לא נמצא להם הכשר בקדשים.

הסוגיא שלפנינו דנה בענין הפסולים השנויים במשנה, שעלו על המזבח, אם ירדו או לא: **אִיבַּעְיָא לְהוּ** – נסתפקו בני הישיבה לגבי הפסולים השנויים במשנה, כגון שחטן בדרום, או קיבל דמן בדרום. **אִי** [–אם] **עָלוּ** בדיעבד על המזבח. **מַהוּ שֶׁיֵּרְדוּ** – האם צריך להורידם או לא. משיבה הגמרא, שנחלקו בזה אמוראים: **רַבָּה אָמַר אִם עָלוּ יֵרְדוּ, רַב יוֹסֵף אָמַר אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ.**

הגמרא מבארת את מחלוקת רבה ורב יוסף: **אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** – לדעת רבי יהודה (זבחים פד.) שמיעט מ'זאת', 'היא', 'העולה', שלושה דברים, והם, נשחטה בלילה, נשפך דמה, ויצא דמה מחוץ לקלעים, שאם עלו ירדו, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** [–רבה ורב יוסף] **לֹא פְּלִיגִי,** ושניהם סוברים דְּגם בענייננו, בקדשים שנשחטו בדרום או קיבל דמם בדרום, **אִם עָלוּ יֵרְדוּ,** כי בודאי ששינוי מקום השחיטה גרוע משלושת הדברים שמיעטן רבי יהודה. **כִּי פְּלִיגִי, אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** הסובר בכל הפסולים שפסולם בקודש, שאם עלו לא ירדו. **רַב יוֹסֵף** שאמר שבפסולים שבמשנה 'אם עלו לא ירדו', סובר **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** וכשם שאמר רבי שמעון לענין אם שינה את מקום נתינת הדמים ונתן את הניתנים למעלה מחוט הסיקרא, למטה, או שאת הניתנים למטה נתן למעלה, שאם עלו לא ירדו, כמו כן כששינה את מקום השחיטה ושחט בדרום, סובר רבי שמעון שאם עלו לא ירדו.

ו**רַבָּה אָמַר לְךָ, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן** שאם עלו לא ירדו, **אֶלָּא בְּנִיתָּנִין לְמַטָּה שֶׁנִּתְּנָן לְמַעְלָה אוֹ בְּנִיתָּנִין לְמַעְלָה שֶׁנִּתְּנָן לְמַטָּה,** ששינה רק את מקום נתינת הדם, **וּלְעוֹלָם דִּשְׁחָטָן וְקִבֵּל דָּמָן בַּצָּפוֹן** – אבל השחיטה והקבלה היו בצפון, **אֲבָל הָכָא** [–כאן], **כֵּיוָן דִּשְׁחָטָן בַּדְּרוֹם,** הואיל ושינה בשחיטה, שהיא תחילת העבודה, גם רבי שמעון מודה שירדו, משום **דִּכְמַאן דְּחַנְקִינְהוּ דָּמֵי** – שנחשב כמו שהרג את הבהמה, שבזה בודאי הדין הוא שאם עלו לא ירדו.

הגמרא מקשה על רבה מהמשנה: **תְּנַן** במשנתנו, **'קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁשְּׁחָטָן בַּדְּרוֹם מוֹעֲלִין בָּהֶן', בִּשְׁלָמָא לְרַב יוֹסֵף נִיחָא** – מובנת המשנה, שלפיכך מועלים בהן, משום שעדיין לא יצאו מקדושתן, שהרי אם עלו לא ירדו. **אֶלָּא לְרַבָּה** הסובר שאם עלו ירדו, הרי יצאו לגמרי מקדושתן, והם כקדשים שמתו, אם כן **קַשְׁיָא, מַאי** [–מהו זה ששנינו] **'מוֹעֲלִין בָּהֶן',** הרי במעילה בקדשים נאמר (ויקרא ה טו) 'מִקֹּדֶשֵׁי ה'', ואלו יצאו מכלל קדשי ה'. מתרצת הגמרא: מה ששנינו שמועלים בהם, הוא רק **מִדְּרַבָּנָן,** אבל מהתורה אין בהם קדושה, ואם עלו ירדו.

שואלת הגמרא: **מַאי אִיכָּא** [–מה ההבדל] **בֵּין** מעילה **דְּאוֹרַיְיתָא** לְמעילה **דְּרַבָּנָן.** משיבה הגמרא: במעילה **דְּאוֹרַיְיתָא, מְשַׁלְּמִין חוֹמֶשׁ** בנוסף לדמי הקרן, אבל במעילה **דְּרַבָּנָן לֹא** משלמים חומש. תמהה הגמרא: **וּמִי אִיכָּא מְעִילָה מִדְּרַבָּנָן** – וכי מצינו שתקנו חכמים איסור מעילה מדבריהם. משיבה הגמרא, **אִין** – כן, **דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ יָצְאוּ מִידֵי מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה.** ומכך שהוסיף עולא את המילים 'דבר תורה', **אַלְמָא** – מוכח מזה, שרק **מִדְּאוֹרַיְיתָא, לֹא אִית לְהוֹן** – אין בהם מעילה, אבל **בִּדְרַבָּנָן, אִית בְּהוֹן** – יש בהם איסור מעילה, **הָכָא נַמִּי** – כמו כן תתפרש המשנה לפי רבה שאיסור המעילה הוא רק **מִדְּרַבָּנָן.**

הגמרא מקשה על רבה: **לֵימָא** – האם נאמר **שִׁתְנִינָא** במשנתנו **לְהָא דְּעוּלָּא,** שמועלים מדרבנן בקדשים שמתו, שכן לדעת רבה, שחיטת דרום הרי היא כמו שמתה הבהמה ואם עלתה תרד, ועל כרחנו לומר שמה ששנינו במשנה שמועלים בה, היינו מדרבנן, ואם כן קשה מה הוצרך עולא להשמיענו שקדשים שמתו מועלים בהם מדרבנן, הרי דין זה כבר נשנה במשנתנו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַף עַל גַּב דִּתְנִינָא** במשנה שכשנשחטו בדרום יש בהם מעילה מדרבנן, **אִיצְטְרִיךְ** – הוצרכנו לדינו **דְּעוּלָּא, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – שהיה עולה בדעתך לומר, **הָכָא לֹא בְּדִילִין מִנְּהוֹן** – קדשים שנשחטו בדרום אין בני אדם בדילים מהם, שהרי נשחטו בכשרות, אלא ששינה בשחיטתם, ולכן גזרו בהם מעילה, **אֲבָל קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ הוֹאִיל וּבְדִילִין מִנְּהוֹן,** שהם נבלות והם מאוסים, **אִימָּא** – הייתי אומר, **אֲפִילּוּ מְעִילָה מִדְּרַבָּנָן לֹא** תהיה בהם שהרי בדילים מהם ואין צורך לגזור בהם, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך הוצרך עולא להשמיענו שגם בהם גזרו איסור מעילה.

הגמרא מקשה על עולא: **מֵתוּ נַמִּי תְּנִינָא** – כלומר אם אכן בא עולא להשמיענו שקדשים שמתו מועלים בהם, הרי מהמשנה להלן (יח.) מוכח שאין מועלים בהם. ששנינו, 'הַנֶּהֱנֶה מִן הַחַטָּאת בעלת מום כְּשֶׁהִיא חַיָּה, כגון שתלש ממנה צמר, או חרש בה עד שהכחישה, **לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגּוֹם** – שיחסר משוויה שוה פרוטה, שכלל אמרו בהלכות מעילה (משנה שם), 'כל דבר שיש בו פגם, לא מעל עד שיפגום, ושאין בו פגם, כיון שנהנה מעל'. כלומר דבר שדרכו להיפגם על ידי השימוש בו, אין מועלים בו עד שיפגום בשוה פרוטה [וגם יהנה ממנו בשוה פרוטה], ודבר שאין דרכו להיפגם על ידי השימוש בו, גם אם לא פגם בו מעל, כל שנהנה בו בשוה פרוטה. ומאחר שחטאת בעלת מום עומדת להיפדות, ושוויה נפחת על ידי תלישת הצמר, צריך שיפגום בה בשוה פרוטה. **וּכְשֶׁנֶּהֱנָה** ממנה **כְּשֶׁהִיא מֵתָה,** וכבר אינה עומדת לדמיה, שהרי אין פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, ונמצא שאין השימוש בה פוגם אותה, דינה הוא, **כֵּיוָן דְּנֶהֱנָה כָּל שֶׁהוּא** – כלומר בשוה פרוטה, אף על פי שלא פגם **מָעֲלֵי,** ובודאי שהכוונה רק מדרבנן, כי לאחר מיתה כולם מודים שלא מועלים מהתורה, ומשמע שדווקא בחטאת שקדושתה חמורה, שבאה לכפרה, מועלים אף לאחר מיתה, אבל שאר קדשים, כגון עולה ואשם ושלמי ציבור, שאינם באים לכפרה, אין מועלים בהם לאחר מיתה, וקשה לעולא שאמר שבכל קדשי הקדשים מועלים לאחר מיתה. מתרצת הגמרא: לעולם הדין כעולא, שמועלים בכל הקדשים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו שאף בחטאת מועלים, **דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ**

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

"**וַתֹּאמֶר לָהּ בַּת פַּרְעֹה הֵילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה** והינקהו לי ואתן את שכרך, ותקח האשה הילד ותניקהו", מבארת הגמרא, **אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא,** נזרקה בה רוח נבואה והיא **מִתְנַבְּאָה, וְאֵינָהּ יוֹדַעַת מַה מִּתְנַבְּאָה,** שלשון 'הֵילִיכִי' בנוטריקון, היינו **הָא** – תינוק זה, **שֶׁלִּיכִי** – שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד. הניקי אותו 'וַאֲנִי **אֶתֵּן אֶת שְׂכָרֵךְ', אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא לֹא דַּיָּין לַצַּדִּיקִים שֶׁמַּחֲזִירִין לָהֶן** את **אֲבֵידָתָן, אֶלָּא שֶׁנּוֹתְנִין לָהֶן שְׂכָרָן** על כך. נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, "**וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחוֹת אַהֲרֹן** את התף **וְגוֹ'**", שואלת הגמרא, מפני מה נאמר **אֲחוֹת אַהֲרֹן, וְלֹא** נאמר **אֲחוֹת מֹשֶׁה.** ומשיבה, **אָמַר רַב עַמְרָם אָמַר רַב, וְאָמְרִי לֵהּ אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַב, מְלַמֵּד שֶׁהָיְתָה** מרים **מִתְנַבְּאָה** כן, עוד בטרם נולד משה, **כְּשֶׁהִיא** רק **אֲחוֹת אַהֲרֹן** ולא אחות משה,

אָמִינָא – שהיה עולה על דעתך לומר, **חַטָּאת, הוֹאִיל וּלְכַפָּרָה קָא אָתְיָא** – שהיא באה לכפרה, **(לא)** [**וּבְדִילִין**] **מִינַּהּ** – וכבר בחייה רגילים להיבדל ממנה, וגם עכשיו שמתה בדילים ממנה, לפיכך אין צורך לגזור עליה איסור מעילה משמתה, שהרי כבר הורגלו לפרוש ממנה, **אֶבֶל** שאר **קָדָשִׁים, הוֹאִיל וְלָאו לְכַפָּרָה קָאָתֵי** – אינם באים לכפרה, [**לֹא**] **בְּדִילִי מִנַּהוֹן** – אין בדילים מהם בחייהם כל כך, **(ולית) וְאִית בְּהוּ מְעִילָה** – ופשיטא שהוצרכו לגזור בהם מעילה, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכך הוצרך התנא להשמיענו שגם בחטאת גזרו איסור מעילה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על עולא. מקשה הגמרא: **וְחַטָּאת שֶׁמֵּתָה מִי אִית בָּהּ מְעִילָה** – וכי יש בה מעילה, **(והתנן)** [**וְהָתַנְיָא**], **חַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת** – חמש חטאות שדינן שהולכות למיתה, **וּמְעוֹת הַהוֹלְכוֹת לְיָם הַמֶּלַח** – הם מעות שהפריש לצורך חטאת, ואירעו בהם אותם דברים שאירעו בחטאות המתות, שמוליכים אותן לים המלח, כשם שאלו הולכות למיתה. **לֹא נֶהֱנִין** – אסור להנות מדרבנן מהחטאות המתות, וממעות ההולכות לים המלח, **וְלֹא מוֹעֲלִין** – אם נהנה מהם אין משלמים על כך, בין אם נהנה מהבהמות בחייהם, ובין אם נהנה מהם לאחר שמתו. ובהכרח שמה שאמר שלא מועלין, הכוונה אפילו מדרבנן, שהרי אחר שהשמיענו שאיסור ההנאה הוא רק מדרבנן, לא הוצרך להשמיענו שאין בהם איסור מעילה מהתורה, ובודאי שהכוונה שאפילו מדרבנן אין מועלין, וקשה על עולא שאמר שקדשים שמתו יש בהם איסור מעילה מדרבנן.

מתרצת הגמרא: **אָמְרִי, חַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת בְּחַיֵּיהֶן בְּדִילִין מִנַּהוֹן** – כלומר מכיון שאפילו בחייהם אינם עומדים להקרבה אלא למיתה, מתרחקים מהם בני אדם עוד בחייהם, וקל וחומר לאחר מיתתם, שהם מאוסים, ולכן לא הוצרכו חכמים לגזור בהם איסור מעילה. **לְאַפּוּקֵי** [–להוציא] **הֵיכָא** [–במקום] **דְּמַחַיִּים, דְּלֹא בְּדִילִין מִינַּיהּ** – כלומר שאר קרבנות, שמחיים היו עומדים להקרבה, דעתם של בני אדם קרובה אצלם כשהם חיים, ואינם בדילים מהם, לפיכך הוצרכו לגזור עליהם איסור מעילה לאחר מיתה, ולא קשה על עולא, שאף הוא מודה בחמש חטאות המתות שלא גזרו בהם איסור מעילה, ורק בשאר קדשים אמר שיש איסור מעילה לאחר שמתו.

הגמרא חוזרת לדון במחלוקת רבה ורב יוסף שנחלקו (לעיל ב:) בענין קדשי קדשים ששחטן בדרום, ועלו למזבח, אם ירדו או לא. לצורך הבנת הסוגיא דלהלן יש להקדים: א. חטאת העוף היתה נמלקת למטה מחוט הסיקרא בקרן דרומית מערבית, ועולת העוף היתה נמלקת למעלה מחוט הסיקרא. ב. נבלת עוף טהור אינה מטמאה במגע ובמשא, ורק כשבולע כזית ממנה נטמא, וכל זמן שהכזית נמצא בבית בליעתו, הרי הוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם באותה שעה: **אִיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַב יוֹסֵף לְרַבָּה** שאמר שאם שינה את מקום השחיטה, אם עלו ירדו, **חָדָא מִגּוֹ חָדָא, וַחֲדָא מִגּוֹ חֲדָא** – כלומר שלא מצא סתירה ממשנה אחת להקשות ממנה על רבה, אלא על ידי שדייק במשנה אחת שממנה למד שהיא מוסבת על המשנה שנשנתה קודם לכן, המדברת בשינוי מקום המליקה, ועוד דייק במשנה מאוחרת יותר, שהיא מוסבת על המשנה השניה, ועל ידי כך העלה שאף המשנה השלישית עוסקת בשינה את מקום המליקה, ובה שנינו שאם עלו לא ירדו, וקשה על רבה שאמר שאם שינה את מקום השחיטה ירדו [שהרי מליקה בעוף היא במקום שחיטה בבהמה]. וכך שנינו במשנה הראשונה (זבחים סה:), **'וְכוּלָּן** – כל אותן חטאות ועולות העופות [הנזכרות קודם לכן באותו הפרק], ששינה בהם במקום המליקה או בהזאה, **אֵין מְטַמְּאִים בְּגָדִים אַבְּית הַבְּלִיעָה,** אף על פי שנפסלו ואינן מותרות באכילה, אין דינן כנבלת עוף טהור המטמא בבית הבליעה, אלא מליקתן מטהרת אותן ומוציאתן מידי נבילה, ומכל מקום **מוֹעֲלִין בָּהֶן,** ואינן נידונין כשאר חטאות העוף שמליקתן מוציאתן מידי מעילה, שאלו הואיל ושינה בהן לא יצאו מקדושתן, ולא הותרו לכהנים באכילה. **חוּץ מֵחַטַּאת הָעוֹף שֶׁעָשָׂה לְמַטָּה כְּמַעֲשֵׂה חַטַּאת הָעוֹף לְשֵׁם חַטָּאת',** כלומר שנעשית כמצוותה, והותרה באכילה לכהנים, לפיכך יצאה מידי מעילה. **וְקָתָנֵי עִילָּוֵיהּ** – ושנינו בהמשך אותו הפרק (שם סח:) במשנה המוסבת על הפסולים שנזכרו כאן, וכן על שאר פסולים שבמליקה, כמו מלק בשמאל או בלילה, **'כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ** – שהעוף היה כשר לקרבן, ונמלק בציפורן בפנים, אלא שנפסל בעזרה מצד דבר אחר, כגון שמלק שלא במקומו, או בשמאל, **אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים אַבְּית הַבְּלִיעָה,** לפי שהמליקה הועילה להוציא את העוף מידי נבילה. **וְכֹל שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ** – שנפסל קודם שבא לעזרה, כגון שהיה מחוסר אבר, שלא היה ראוי לקרבן, או שנפסל משום שמליקתו אינה מליקה, כגון שמלק בסכין, **מְטַמֵּא בְּגָדִים אַבְּית הַבְּלִיעָה',** שבכל אלו נחשבת המליקה כמו שנעשתה בעוף של חולין, ואינה נחשבת כשחיטה, והעוף מתנבל על ידה, והרי זה כשאר נבלת עוף טהור שמטמאת בבית הבליעה. **וְקָתָנֵי** – ועוד שנינו בהמשך המסכת (שם פד.) **'כֹּל שֶׁהָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ',** וזהו שאמר לעיל 'חדא מגו חדא', היינו אחר ששנינו למעלה שב'פסולו בקודש' כלל התנא גם את עולת העוף שמלקה שלא במקומה, נמצא שגם בדין זה שאמר שאם עלו לא ירדו, נכלל פסול זה, והרי שינוי מקום המליקה דומה לשינוי מקום השחיטה, שלשתי עבודות אלו ישנה חשיבות מיוחדת, שהם תחילת עבודה, וכשם ששנינו בשינוי מקום המליקה, שאם עלו לא ירדו, כך צריך להיות הדין כששינה את מקום השחיטה, וקשה על רבה שאמר שכששינה את מקום השחיטה אם עלתה תרד. מסיקה הגמרא, **תִּיוּבְתָּא דְּרַבָּה תִּיוּבְתָּא** – אכן פירכא היא, ונדחו דבריו.

בזמן שהותרו הבמות, דהיינו כשעמד המשכן בגלגל או בנוב וגבעון, היו שתי מיני במות, במת יחיד, היינו שכל יחיד היה יכול לעשות במה [–מזבח] לעצמו, והיתה במת ציבור, הוא המזבח שעשה משה, והעמידוהו בתוך המשכן. אף שהותרו הבמות, מכל מקום חלוקים היו בדיניהם במות היחיד מבמה הגדולה שעמדה במשכן, שבבמות היחיד היו מקריבים רק נדרים ונדבות, ואילו בבמה הגדולה היו מקריבים גם קרבנות ציבור שקבוע להם זמן. כמו כן במת הציבור היתה טעונה שחיטה בצפון ועוד דברים המפורטים במשנה (זבחים קיב:). ואילו במת יחיד אין השחיטה בה טעונה צפון. הגמרא רוצה להוכיח שלרבי אלעזר [שהיה בן דורם של רבה ורב יוסף] היתה דעה ברורה בענין שינוי מקום השחיטה, שנחלקו בזה רבה ורב יוסף. אומרת הגמרא: **וְהָא דִּפְלִיגִי בָּהּ** [–בדבר זה שנחלקו] **רַבָּה וְרַב יוֹסֵף** כששינה את מקום השחיטה, אם עלתה תרד או לא, **פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר** – היה הדין פשוט לרבי אלעזר. **דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עוֹלַת בְּמַת יָחִיד** – אם הקדיש בהמה על מנת להקריבה בבמת יחיד בזמן היתר הבמות, ואם היה מקריבה שם לא היתה טעונה שחיטה בצפון, אלא **שֶׁהוּא הִכְנִיסָהּ לִפְנִים** – לעזרה, הדין הוא

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

וְכָל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בדרך עלייתם לארץ כנען, **הָיוּ שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אֶחָד שֶׁל מֵת** – ארונו של יוסף, **וְאֶחָד שֶׁל שְׁכִינָה** – ארון הברית שבו היו הלוחות, **מְהַלְּכִין זֶה עִם זֶה, וְהָיוּ עוֹבְרִין וְשָׁבִין** שראו זאת זה לצד זה **אוֹמְרִים, מַה טִּיבָן שֶׁל** – מה הם **שְׁנֵי אֲרוֹנוֹת הַלָּלוּ, אָמְרוּ** להם ישראל, ארון **אֶחָד** הוא **שֶׁל מֵת, וְאֶחָד שֶׁל הַשְּׁכִינָה.** חזרו ושאלו, **וְכִי מַה, דַּרְכּוֹ שֶׁל מֵת לְהַלֵּךְ עִם** ארון שבו **הַשְּׁכִינָה** לצידו. **אָמְרוּ** להם ישראל,

רש"י

מדאורייתא, אלא מאי "מעל" — מדרבנן. והכא הוא בחטאת מתה דמעל, דחמורה קדושתה, דלכפרה אתיא. אבל בשאר קדשים, כגון עולה ואשם ושלמי צבור, משום דלאו לכפרה אתו — כיון שמתו לית בהו מעילה אפילו מדרבנן, וקשה לעולא! אמר לך עולא: הוא הדין דבכל קדשי קדשים סבירא ליה לתנא נמי דמעל, ומאי שנא דנקט בחטאת טפי משאר קדשי קדשים — דסלקא דעתך אמינא: הואיל ולכפרה אתיא, דכשהיא חיה קיימא לחטאת. **ובדילין מינה** — והשתא נמי כשהיא מתה בדילי מינה, ולא אצטריך למגזר בה מעילה. **קא משמע לן** — תנא דמעל. וכל שכן בהנך דלאו לכפרה אתו, ואית בהו מעילה, הואיל ומחיים לא בדילי מינייהו אינשי כולי האי. **חטאות המתות** — כגון חמשת חטאות המתות. **ומעות ההולכות לים המלח** — הנך שנמצאו לאחר כפרה. **לא נהנין מהן** — מדרבנן, דאיסורא איכא. **ולא מועלין** — אפילו מדרבנן. דהא ליכא למימר: לא מועלין מדאורייתא אבל מועלין מדרבנן, דלא מיתריץ למימר הכי. דכיון דתנא ליה ברישא לא נהנין מדרבנן, דליכא אלא איסורא בעלמא — היכי מיתריץ למימר אבל מועלין? אלא הכי מיתריץ למימר: לא נהנין מדרבנן, ולא מועלין נמי מדרבנן, דאיסורא בעלמא איכא, ולא מעילה. וקשה לעולא. **אמרי חטאות המתות** — כיון דלא קיימי להקרבה אלא למיתה — בדילי מינייהו אינשי אפילו מחיים, וכל שכן לאחר מיתה, דמאיסי ולא אתי לאיתהנויי מינייהו. הילכך לא איצטריך למיגזר בהו מעילה. לאפוקי שאר חטאות דלהקרבה קיימי, דלא בדילי מינייהו מחיים — איצטריך למגזר בהו מעילה לאחר מיתה. **איתיביה רב יוסף לרבה חדא מגו חדא וחדא מגו חדא** — כלומר, שלא מצא לו קושיא ממשנה אחת עד שדקדק שלש משניות זו מזו וזו מזו, והעמיד השלישית בשנוי מקום שחיטה, וקתני בה: אם עלו לא ירדו. ואלו המשניות במסכת זבחים, תרי מינייהו הוו בפרק "חטאת העוף" (סו,ב וסח,ב) והשלישית בפרק הסמוך לו. והכי קתני התם: חטאת העוף שעשאה כמעשה עולת העוף, ועולת העוף שעשאה כמעשה חטאת העוף וכו'. ואוקמינן התם בגמרא: דכל הני דתני התם, היינו ששינה במקום מליקה ושינוי הזאה, וקתני התם: וכולן, אף על גב ששינה בהן לא חשיבי כנבלה, אלא דינן כמליקה ואינן מטמאין בגדים אבית הבליעה, ומועלין בהן, דלא יצאו מקדושתן. חוץ מחטאת העוף שעשאה למטה מחוט הסיקרא כמעשה חטאת העוף לשם חטאת, דהיינו כמצוותה, דמצוותה הוי למטה מחוט הסיקרא — דאין מועלין בה. שהרי יש לה עכשיו שעת היתר לכהנים. ואף על גב דתנא בההיא משנה עצמה: עולת העוף שעשאה למעלה דהיינו כמצוותה — לא תני דאין מועלין בה, משום דעולה כליל, ואף על פי שנעשית כמצוותה אין בה היתר לכהנים, הילכך מועלין בה. **וקתני** — בההיא משנה עצמה: כל שהיה פסולו בקדש, כגון הני דשינה במליקה והזאה — אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. והיינו חדא מגו חדא, כלומר, דהכי דייקינן: דכי היכי דההיא דקתני "וכולן אינן מטמאין בגדים" מיירי בשינוי מקום מליקה, כדמוקמינן התם — אף הא נמי דתני "כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים" — מיירי בשינוי מקום מליקה. **וכל שלא היה פסולו בקדש** — כגון שעבר זמנו, או שיבש גפה, או נקטעה רגלה — דהיינו "פסול דשלא בקדש", אלא שאירע לה קודם שהוקדשה ונמלקה — מטמא בגדים אבית הבליעה. **וקתני** — בפרק הסמוך לו: כל שהיה פסולו בקדש — אם עלו לא ירדו, והיינו אידך, וחדא מגו חדא. דכי היכי דהאי "כל שהיה פסולו בקדש אינו מטמא בגדים אבית הבליעה" מיירי בשינוי מקום מליקה, דהיינו תחילת עבודה — אף האי דקתני נמי "כל שהיה פסולו בקדש אם עלו לא ירדו" בשנוי מקום מליקה מיירי, וקתני "אם עלו לא ירדו". וכי היכי דבשנוי מקום מליקה לחוד דהיא התחלת עבודה קתני "אם עלו לא ירדו" — הוא הדין במתניתין בשנוי מקום שחיטה לחוד, דהיינו התחלת עבודה, אם עלו לא ירדו, והיינו תיובתא דרבה תיובתא. **והא דפליגי (עלה) רבה ורב יוסף** — בשנוי מקום שחיטה לית ליה לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: עולת במת יחיד שהכניסה לפנים. דהכי תנינן תמן במסכת זבחים בפרק בתרא (קיב,ב): מה בין במת יחיד לבמת צבור, דהיינו מזבח? במת יחיד אינה טעונה צפון, ולא תנופה ולא הגשה ולא ריח ניחוח, ואינו נפסל ביוצא כו', אם הקדיש בהמה להקריבה עולה בבמת יחיד בשעת היתר הבמות ונמלך והכניסה לפנים לעזרה להקריבה במזבח.

אָמְרִינָא: חַטָּאת הוֹאִיל וּלְכַפָּרָה קָא אָתְיָא - לָא בְּדֵילִין מִינָּהּ, אֲבָל קָדָשִׁים הוֹאִיל וְלָאו לְכַפָּרָה קָאָתֵי - בְּדִילִי מִנָּהוֹן וְלֵית בְּהוּ מְעִילָה, קָא מַשְׁמַע לָן. וְחַטָּאת שֶׁמֵּתָה מִי אִית בָּהּ מְעִילָה? וְהָתְנַן: חַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת וּמָעוֹת הַהוֹלְכוֹת לְיַם הַמֶּלַח - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין! אָמְרִי: חַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת - בְּחַיֵּיהֶן, בְּדִילִין מִנָּהוֹן, לְאַפּוּקֵי הֵיכָא דְּמֵתַיִּים, דְּלָא בְּדִילִין מִינַּיהּ. אִיתִיבֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַבָּה חָדָא מִגּוֹ חָדָא, וְחָדָא מִגּוֹ חָדָא: וְכוּלָּן אֵין מְטַמְּאִים בְּגָדִים אַבֵּית הַבְּלִיעָה וּמוֹעֲלִין בָּהֶן, חוּץ מֵחַטַּאת הָעוֹף שֶׁעֲשָׂהּ לְמַטָּה כְּמַעֲשֵׂה חַטַּאת הָעוֹף לְשֵׁם חַטָּאת. וְקָתָנֵי עִילָּוֵיהּ: כָּל שֶׁהָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּגָדִים אַבֵּית הַבְּלִיעָה, וְכָל שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ - מְטַמֵּא בְּגָדִים אַבֵּית הַבְּלִיעָה, וְקָתָנֵי: כָּל שֶׁהָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ - אִם עָלוּ לֹא יֵרְדוּ, תְּיוּבְתָּא דְּרַבָּה! תְּיוּבְתָּא. וְהָא דְּפְלִיגִי בָּהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרִ' אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עוֹלַת בָּמַת יָחִיד שֶׁהִכְנִיסָהּ לִפְנִים,

קלטוה

חדא מגו חדא וחדא מגו חדא כו' — שלשה בבות הביא, כדמפרש ואזיל: וכולן אין מטמאין בגדים כו'. משנה היא בזבחים פרק "חטאת העוף" (סו,ב), וקאי אבבא דלעיל מינה ששונה כל פסולי מליקה. והשתא קאמר אף על גב דנעשית מליקתן בפסול — מכל מקום מהניא מליקה לאפוקינהו מידי טומאת נבלת העוף טהור, ומועלין בהן. "חוץ מחטאת" כו'. האי "חוץ מחטאת" לא קאי אלא א"מועלין בהן", משום דבעולה מועל בה אף כי נעשית כדינה, קאמר "חוץ מחטאת שעשאה למטה כמעשה חטאת לשם חטאת" — דהרי היא נעשית כדינה, הילכך אין מועלין בה, שהרי יש בה שעת היתר לכהנים. וקאמר עלה: כל שפסולו בקדש אינו מטמא כו'. פירוש: כל שיש לו הכשר במקום אחר, כגון כל שינוי מליקה דקאמר ברישא. אלמא קרי "פסולו בקדש" לכל דאין מטמא בגדים אבית הבליעה. והתם קתני: עולת העוף שעשאה למטה — פסולה, ואין מטמא בגדים אבית הבליעה. ובפרק "המזבח מקדש" (זבחים פד,א) תנן במילתיה דרבי שמעון: כל שפסולו בקדש — הקדש מקבל, ואם עלו — לא ירדו. אלמא דשנוי עולת העוף שעשאה למטה, כלומר, שמלקה למטה קאמר רבי שמעון אם עלו לא ירדו. והיינו כמו דשינוי דדרום בבהמה, דמליקת עוף כשחיטה בבהמה. אבל מחטאת שעשאה למעלה לא מייתי, דהא אמר בחטאת: מלקה בכל מקום במזבח — כשרה. והא דתניא פרק "חטאת העוף" (שם סו,א): חטאת שעשאה למעלה — פסולה, רצה לומר דשני בהזאה. ומשינוי דנתינת דם מצי למיפרך, דהא לא דמי כלל לשינוי דרום דשחיטה, אבל פריך שפיר מעולה שעשאה למטה. דאמר: מה הקטרה בראשו של מזבח — אף מליקה בראשו של מזבח. הילכך, מלקה למטה — פסולה. והאי שינוי דמליקה הוי כמו שינוי דשחיטה. ואתי שפיר דקרי "חדא מגו חדא" הא דאם עלו לא ירדו, שלא היה יכול להוכיח פירוש ד"פסולו בקדש" אלא מכח ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" (שם סח,ב) — הרי לך מגו חדא. וגם מההיא ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" אינו יכול להוכיח, אלא מההיא דלעיל בסמוך דעולת העוף שעשאה למטה — והרי לך מגו חדא אחריתי. ויש ספרים גורסים: "חדא מגו חדא, וחדא מגו תרתי". וקרי "חדא מגו חדא" דההיא ד"כל שפסולו בקדש" דפרק "חטאת העוף" — לפי שצריכה לבבא דלעיל מינה. וההיא ד"מזבח מקדש" קרי "חדא מגו תרתי" — לפי שצריכה לההיא דפרק "חטאת העוף" (שם סו,ב) דאיכא תרתי בבי "כל שפסולו בקדש", ורישא עולת העוף שעשאה למטה, כמו שפירשנו לעיל.

והא דפליגי רבה ורב יוסף פשיטא ליה לרבי אלעזר — כלומר, מתוך דברי רבי אלעזר ניכר שפשוט לו אי כרבה אי כרב יוסף. דאמר רבי אלעזר: עולת במת יחיד כו'. כלומר, עולה שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד, כגון לאחר שבאו לנוב ולגבעון וגלגל, שהותרו הבמות והרוצה לעשות במה בראש גגו — עושה. **שהכניסה** לפנים — פירש רש"י בפרק בתרא דזבחים (קיט,ב): כגון לאחר שחיטה.

וקשה: דרבי אלעזר היכי קאמר "מחיצה לכל דבר"? הא לא שייך בה צפון, כיון דנשחטה! אלא נראה לפרש: שהכניסה היה לפנים אחר שהוקדשה ליקרב בבמת יחיד שהכניסה לבמת צבור — קלטה מחיצה לכל דבר, לענין כל הדברים האמורים בפרק "פרת חטאת" (זבחים קיב,ב), דתנן התם: מה בין במת יחיד לבמת צבור: כיהון, וכלי שרת, ושחיטת צפון כו', ובעי רבי אלעזר: עלו, מהו שירדו כו'? האי עולת במת יחיד דאמר שדינה לשחוט בצפון לפי שהכניסה לפנים, אם שחטו בדרום, ועלו מהו שירדו? והשתא דייק מינה התלמוד: מדקא מיבעיא ליה האי, כלומר, שמן הדין לא היה מקומן בצפון שהיא במת יחיד — הא אידך פשיטא ליה. כלומר, אבל עולת במת צבור דאפליגו ביה רבה ורב יוסף — פשיטא ליה. דאי סלקא דעתך דמספקא ליה — איבעי ליה הא ברישא. אלא שמע מינה דפשיט ליה. ומפרש התלמוד הכי אתיא הבעיא, בין לרבה בין לרב יוסף הדא מגו חדא קא מבעיא ליה. כלומר, קבעי בעולת במת יחיד שהוא מסופק מגו עולת במת צבור שהוא פשוט לך. עד כאן לא קאמר רבה התם אם עלו ירדו — אלא משום דמחיצה כתיקנה פסלה, כלומר, שנדר

העולה

קלטוה

תוספות

רש"י

קְלָטוּהָ מְחִיצוֹת לְכָל דָּבָר. בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר: עוֹלַת בָּמַת יָחִיד שֶׁהִכְנִיסָהּ שֶׁנִּפְסְלָה, עָלוּ מַהוּ שֶׁיֵּרְדוּ? מִדְּקָמִיבָּעֵיָא לֵיהּ לַחֲדָא - מִכְּלָל דְּאִידֵּךְ פְּשִׁיטָא לֵיהּ, אִי כְּרֵבָה אִי כְּדְרַב יוֹסֵף! - חֲדָא מִגּוֹ חֲדָא קָמִיבָּעֵיָא לֵיהּ: עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבָּה הָתָם אִם עָלוּ יֵרְדוּ, מְחִיצָה כְּתִיקְנָהּ - פְּסֻלָּה, שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ - לָא פְּסֻלָּה, אוֹ דִּילְמָא: אֲפִילּוּ לְרַב יוֹסֵף דַּאֲמַר אִם עָלְתָה לֹא תֵּרֵד, מְחִיצָה כְּתִיקְנָהּ - קָלְטָה, שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ - לָא קָלְטָה? תִּיקּוּ. אָמַר רַב גִּידֵּל, אָמַר רַב: זְרִיקַת פִּיגּוּל אֵינוֹ מוֹצִיא מִידֵי מְעִילָה בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְאֵינוֹ מֵבִיא לִידֵי מְעִילָה בְּקָדָשִׁים קַלִּים. יָתִיב אַבַּיֵי וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא, אֵיתִיבֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה לִפְנִים, וְלִחְמָהּ חוּץ לַחוֹמָה - לֹא קִדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פָּנֶיהָ בַּתַּנּוּר, וַאֲפִילּוּ קָרְמוּ כּוּלָּן חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן - לֹא קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם, שְׁחָטָהּ חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ - קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם, אַלְמָא פִּיגּוּל מַיְיתֵי לָהּ לִידֵי מְעִילָה! אִישְׁתִּיק. כִּי אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, אָמַר לֵיהּ: בּוּרִיקָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרָבָא, וְהָא אָמַר עוּלָּא: קוֹמֶץ פִּיגּוּל שֶׁהֶעֱלוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ - פָּקַע פִּיגּוּלוֹ מִמֶּנּוּ, וּקְמִיצָה הֵיְינוּ שְׁחִיטָה! אָמַר לֵיהּ: אִיסּוּרָא דְּמַיְיתֵי לִידֵי פִּיגּוּל

והא

1 העולה להקריב בבמת צבור. דהשתא הוי מחיצה של במת צבור כתיקנה, וכששינה
2 המקום לשחוט בדרום — פסלה. אבל שלא כתיקנה, כלומר, כגון עולת במת יחיד
3 שנשחטה בבמת צבור בדרום, דהוו להו מחיצה שלא כתיקנה, כלומר, שלא נדר
4 להקריב בבמת צבור. ואפילו לרב יוסף דאמר: אם עלו לא ירדו, איכא למיבעי הכא,
5 שיש לחלק: דהתם מחיצה כתיקנה קלטה,
6 שהקדישה כל כך שקלטה, שאם עלתה לא
7 תרד. אבל מחיצה שלא כתיקנה, כי הכא —
8 בעולת במת יחיד לא קלטה וכו'. **אמר** רב
9 גידל אמר רב זריקת פיגול אינו מוציא מידי
10 מעילה בקדשי קדשים — פירוש: אם שחט
11 בפיגול ואחר כך זרק סתם — אין הזריקה
12 מוציאתו מידי מעילה, דניקרי ביה היתר
13 לכהנים. אף על גב דמהניא זריקה לאקבועי
14 בפיגול, דדרשינן (זבחים כח, ב): כהרצאת
15 כשר — כך הרצאת פסול. אלמא בעינא
16 בפיגול קריבת מתירין בהכשר, סלקא דעתך
17 אמינא דכמו כן חשבה רחמנא זריקה להוציא
18 מידי מעילה ולהביאו למהוי כאילו תובע
19 חלק גבוה, קא משמע לן רב גידל דתרתי לא
20 עבדי: לאקבועי בפיגול, ולהוציא מידי
21 מעילה. **ולחמה** חוץ לחומה לא קדש הלחם
22 — דאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח.
23 והואיל ובשעת שחיטת הזבח לא היה תוך
24 לחומה — לא קדש הלחם, ואפילו קרמו
25 פניה חוץ מאחת מהן — לא קדש הלחם,
26 דאין שחיטת תודה מקדשת לחמה עד
27 שיקרמו פניה, משום ד"לחם" כתיב (ויקרא ז),
28 דמשמע: קרימת פנים — קדש הלחם.
29 **אלמא** פיגול מביא לידי מעילה — לכאורה
30 משמע דהא דקאמר "חוץ לזמנה וחוץ
31 למקומה — קדש הלחם" רוצה לומר: להביא
32 לחם לידי מעילה. וקשיא: דודאי אין מעילה
33 בלחם, דלא מיקרי "קדשי ה'", דאף בתודה
34 אין מעילה אלא באימורין! ופירש [רבינו] האי: דמיירי בארבעה לחמי תודה הניתנין
35 לכהן. וגם זה אינו נראה, דלא משתמיט תנא בשום מקום שיש בהן מעילה. ועוד,
36 בחזה ושוק הניתנין לכהנים — אין בהן מעילה! לכך נראה דמדמי הא דקאמר "קדש
37 הלחם" רוצה לומר: ליפסל להביאם לידי מעילה, והכי קאמר: אלמא כיון דקדש
38 הלחם — הכי נמי גבי זריקה שמביאה לידי מעילה. **אמר** ליה בזריקה — כלומר,
39 אין הפיגול נקבע עד שעת זריקה, כדאמר (זבחים כח,ב): כהרצאת כשר כך הרצאת
40 הפסול, דבעי קרבו מתירים. הילכך גבי לחם דכשנקרם הוי קדוש, אמרינן קידש
41 הלחם. אבל גבי מעילה, דבשעת שחיטה עדיין לא נקבע [פיגול] דזריקה מייתי לידי
42 מעילה, ואז נקבע הפיגול שחשב בשעת שחיטה — אינו מביא לידי מעילה.
43 **קומץ** פיגול — שפיגל בשעת קמיצה והעלהו — פקע פיגול ממנו, כדמפרש טעמא
44 בסמוך. וקמיצה היינו שחיטה, כדחשיב במנחות (יג, ב) גבי עבודות שבמנחה
45 כנגד ארבע עבודות שבזבח. ותני "קומץ פיגול", אלמא, הוי פיגול נקבע קודם
46 העלאה. וקשה: דהרבה משניות היה יכול להביא ממנחות שקורין לקמיצה ולשחיטה
47 "פיגול"! לכן נראה דפריך מדקאמר "פקע פיגול", משמע שהוקבע פיגול משעת
48 קמיצה, מדנקט "פקע". ואם תאמר: ואי סלקא דעתך לומר שנקבע פיגול משעת
49 קמיצה, והא בעינן הרצאת כשר (זבחים כח, ב)! ויש לומר: דוקא לחייבו כרת אינו
50 נקבע עד לאחר זריקה, אבל שם "פיגול" חל משעת שחיטה, כמו לענין להביא לידי
51 מעילה, ואם כן הקשה שפיר. ומשני: דמייתי לידי פיגול, כלומר, לעולם אין הפיגול
52 עד שעת זריקה לענין להביא לידי מעילה, והא דקפקע פיגול רוצה לומר: איסור
53 המביאו לידי פיגול בשעת הקטרה, והא קתני עלה: אם אחרים מביאין לידי פיגול הוא

עצמו

1 **קלטוה מחיצות** — של עזרה לכל דבר, דהוי כמי שהוקדשה מתחלה להקריבה
2 למזבח, דטענה צפון וכל דברים הטעונים בקדשי מזבח. ונפסלת ביוצא ובדרום
3 ובשאר פסולין הנהוגין בקדשי מזבח. **שנפסלה** — ששחטה לההיא עולת במת יחיד
4 לאחר שהכניסה לעזרה בדרום, והעלה אותה הכהן לגבי המזבח בשוגג או במזיד.
5 מהו שתרד? מאי לאו מדקמיבעיא ליה בהא,
6 דתחלתה לאו למזבח — מכלל דאידך,
7 בעולת פנים, סבירא ליה אי כרבה אי כרב
8 יוסף. **לא** — לעולם לא פשיטא ליה אי כרבה
9 אי כרב יוסף, אלא חדא מגו חדא, עולת במת
10 יחיד מגו עולת פנים מבעיא ליה, והכי
11 קמיבעיא ליה: עד כאן לא קאמר רבה בעולת
12 פנים ששינה בשחיטתה, או שיצאתה אם
13 עלתה תרד — אלא משום דמחיצה כתקונה
14 פסלה. כלומר, היכא דמעיקרא כי אקדשה
15 לשם קדושת פנים אקדשה להקריבה
16 בעצמה, דהיינו מחיצה כתיקנה. התם כי
17 שינה בה — משום הכי פסלה. אבל עולת
18 במת יחיד, הואיל והוקדשה תחילה שלא
19 כתיקנה, להקריבה בחוץ — כי הכניסה לאחר
20 מכן בפנים ושחטה בדרום, או יצאת — לא
21 פסלה, ואם עלתה לא תרד. דהא דאמרינן
22 דנפסלת בדרום או ביוצא — היינו כשנכנסה
23 תחילה למחיצת עזרה, דהיינו כתיקנה. **או**
24 **דילמא אפילו לרב יוסף דאמר** — בעולת
25 פנים, אי שינה בה אם עלתה לא תרד, היינו
26 טעמא: דכיון שהקדישה להקריבה במחיצת
27 העזרה, דהיינו כתיקונה — קלט לה מזבח
28 דאם עלתה לא תרד. **אבל עולת במת יחיד**
29 — שהוקדשה תחלה שלא כתיקנה ואחר כך
30 הכניסה בפנים, דהיינו מחיצה שלא כתיקנה,
31 ויצאת או נשחטה בדרום — אם עלתה תרד,
32 דלא קלט מזבח, ולא אתאי תחילה למחיצת
33 עזרה כתיקנה. **תיקו** — ומדקמבעיא ליה
34 אליבא דתרוייהו, שמע מינה דבשינוי מקום שחיטה דעולת פנים נמי לא פשיטא ליה
35 אי כרבה אי כרב יוסף. **אמר רב גידל אמר רב זריקת פיגול** — שחישב (בזריקה)
36 לפגל הזבח, ופגל נמי בזריקה. והשתא הוקבעה לפיגול שיש בו כרת — אינו מוציא
37 מידי מעילה בקדשי קדשים. כלומר, דזריקת פיגול אינה חשובה כל כך שתוציא בשר
38 קדשי קדשים מידי מעילה כזריקה כשרה. דקיימא לן דמאחר שנזרק הדם כראוי יש
39 בבשר היתר לכהנים ואין מועלין בו. אבל הכא, כיון דפיגל בזריקה — לא יצא הבשר
40 מידי מעילה, דהא לא חזי לכהנים. **ואותה זריקה אינה מביאה לידי מעילה** —
41 האימורין של קדשים קלים כזריקה כשרה. כדתנן בסיפא דמתניתין בקדשים קלים
42 לאחר זריקת דמן: מועלין באימורין ואין מועלין בבשר. דלא חשיבא זריקה כלל לענין
43 מעילה. **וקאמר להא שמעתא** — דרב גידל. **ולחמה חוץ לחומה לא קדש הלחם** —
44 דכתיב "על זבח התודה חלות" (ויקרא ז) ובעינן "על" — בסמוך. **ואפילו קרמו כולן**
45 **חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם** — דבעינן בשעת זביחה שיהא כל הלחם ראוי.
46 **שחטה חוץ לזמנה** — דחישב עליה בשעת שחיטה לאוכלה חוץ לזמנה, או חוץ
47 למקומה. [וקא סלקא דעתך] אף על פי שזרק [במחשבת פיגול] — קדש הלחם, להכי
48 דמועלין בו. אלמא דפיגול מייתי לידי מעילה בקדשים קלים. וקשיא לרב גידל,
49 דאמר: אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. **כי אתא אביי לקמיה דרבי אבא**
50 — אמר ליה: הא דרב פפא לא קשיא לרב גידל. **אמר בזריקה** — טעמא דקדש הלחם
51 כשפגל בשחיטה — משום דשתק בזריקה, דלא פגל בזריקה, הילכך לא הוי פיגול
52 גמור בשחיטה לחודה — להכי קדש הלחם ומועלין בו. אבל הא דאמר רב גידל דאינו
53 מביא לידי מעילה — היינו דפיגל בזריקה ממש, דהוי פיגול גמור. **אמר ליה רב אשי**
54 **לרבא והא אמר עולא** — במסכת זבחים, בפרק "בית שמאי" (מג,א): קומץ פיגול
55 שחישב עליו לפגל בשעת קמיצה, והעלהו לגבי המזבח, כיון שמשלה בו האור — פקע פגולו ממנו. שאם פקע מיד וירד מעל גבי המזבח — יעלה. והוא הדין נמי לאיברי
56 פיגול שהעלן לגבי המזבח, כיון שמשלה בהן האור — פקע פיגולן מהן. והאי דנקט קומץ פיגול — משום דאי תנא באיברי פיגול לחוד לא הוה אתי קומץ מיניה, דסלקא דעתך
57 אמינא: הני מילי אבר דמיחבר, להכי כיון שמשלה בו האור במקצת והוי כמו שמשלה בכולו, ופקע פיגולו ממנו. אבל קומץ דמיפרת אימא לא, קא משמע לן. ולהכי נקט
58 קומץ, דאף על גב דמיפרת פקע פיגולו ממנו. וכל שכן גבי אבר פיגול, דכיון דמיחבר, כי משלה האור במקצתו — הוי כנשרף כולו, ופקע פיגולו. מכל מקום קתני "קומץ פיגול",
59 דפגל בקמיצה, ופיגול דקמיצה הוי כמו פיגול דשחיטה, דהיכי דקבע פיגול בקמיצה לחודה הכי נמי מיקבע פיגול בשחיטה לחודה. אלמא דבשחיטה לחודה הוי פיגול גמור.
60 וקתני: קדש הלחם, שמביאו לידי מעילה. אלמא דפיגול מייתי קדשים לידי מעילה, וקשיא לרב גידל! **אמר** — מהכא לא תיקשי ליה. דמאי דקאמר "קומץ פיגול" — לא אמר
61 דבקמיצה לחודה הוי פיגול, אלא מאי "קומץ פיגול" — איסורא דמתייא לידי פיגול, שהתחיל לפגל בקמיצה, דהיינו תחילת פיגול. אבל לא הוי פיגול גמור עד דפגל נמי
62 בהקטרה. והוא הדין לשחיטה הויא תחילת איסור פיגול, ולא הוי פיגול גמור, שלא פגל אלא בשחיטה לחודה. והאי דאמר רב גידל אינו מביא לידי מעילה — היינו למי
63 שפיגל בזריקה קאמר.

והא

שקִלְטוּהָ מְחִיצוֹת של העזרה, לְכָל דָּבָר, והרי היא כמו שהוקדשה מתחילה להקריבה במזבח, ונפסלת ביוצא ושחיטת דרום ושאר דברים הפוסלים במזבח.

לאחר שחידש רבי אלעזר את דינו, נסתפק בדבר השייך לדין זה: בָּעֵי [–נסתפק] רַבִּי אֶלְעָזָר, [עוֹלַת בְּמַת יָחִיד – שהקדישה על מנת להקריבה בבמה קטנה, שֶׁהִכְנִיסָהּ לעזרה, שֶׁנִּפְסְלָה על ידי ששחטה בדרום], עָלוּ – והעלה אותה הכהן על המזבח בשוגג או במזיד, מַהוּ שֶׁיֵּרְדוּ – האם נאמר כאן הדין שאם עלו לא ירדו. מדייקת הגמרא, מִדְּקָמִיבַּעְיָא לֵיהּ לַחֲדָא – מכך שנסתפק רק באופן זה, שלא הקדישה מתחילה למזבח, ולא בסתם עולה ששחטה בדרום, מִכְּלָל – משמע מזה, דְּאִירְדוּ – שבסתם עולה, פְּשִׁיטָא לֵיהּ – היה פשוט לו, שהדין הוא, אִי כְּרַבָּה אִי כְּרַב יוֹסֵף – או כרבה או כרב יוסף. דוחה הגמרא: חֲדָא מִגּוֹ חֲדָא קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ – לעולם נסתפק רבי אלעזר גם בסתם עולה שהקדישה מתחילה למזבח, אם הלכה כרבה או כרב יוסף, וספיקו בבמת יחיד יוצא מתוך ספיקו בסתם קרבן, וכך נסתפק, יתכן שעַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבָּה הָתָם – בסתם קרבן, שאִם עָלוּ יֵרְדוּ, משום שמְחִיצָה כְּתִיקְנָהּ פְּסֻלָה – שהואיל ומתחילה הקדישה על מנת להקריבה במחיצה כתיקנה, כלומר בפנים, לפיכך כששינה בה ושחטה בדרום, פסולו חמור ודינה שאפילו אם עלתה תרד, אבל אם מתחילה הוקדשה על מנת להקריבה במחיצה שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ, כלומר בחוץ, לֹא פְּסֻלָה, ולא תרד, לפי שמה ששינה בעבודתה, אינו חמור כל כך, שהרי מתחילה לא הוקדשה על מנת שתשחט בצפון. אוֹ דִּילְמָא אֲפִילּוּ לְרַב יוֹסֵף דְּאָמַר אִם עָלְתָה לֹא תֵרֵד – ואפשר לומר שרבי אלעזר סובר כרב יוסף, ונסתפק לדעתו, שמא דווקא מְחִיצָה כְּתִיקְנָהּ קָלְטָה – כשהוקדש מתחילה על מנת להקריבו במזבח, קולטו המזבח אפילו כשנעשה בפסול ולפיכך אם עלתה לא תרד, אבל מחיצה שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ לֹא קָלְטָה – אם הוקדש מתחילה על מנת להקריבו בבמה, אף שאחר כך הכניסו פנימה, אין קליטתו חזקה, ואם עלתה תרד. מסיקה הגמרא: תֵּיקוּ – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

להבנת המשך הסוגיא יש להקדים כמה דינים: א. לעיל (ב.) נתבאר שלא חל על קרבן שם פיגול עד שיזרק הדם, ולמדו זאת ממה שנכתב בפיגול לשון ריצוי, באותו לשון שנאמר בקרבן כשר, ודרשו 'כהרצאת כשר כך הרצאת פסול', מה 'הרצאת' כשר לא הורצה עד שיקרבו כל מתיריו, היינו כל ארבע עבודות המתירות את הקרבן, כך 'הרצאת' פיגול, עד שיקרבו כל מתיריו, כלומר שלא נקבע על הקרבן שם פיגול עד שיזרק הדם, שהוא סוף מתיריו. ב. קרבן כשר, אם הוא קדשי קדשים, שיש בו מעילה קודם הקרבתו, אינו יוצא מידי מעילה רק על ידי זריקת הדם, שאז נגמרה עבודת הקרבן, וניתר הבשר לכהנים. ואם הוא קדשים קלים אין מועלים בבשרן, לפי שאינו בכלל קדשי ה', ורק באימורים שייכת מעילה, לפי שעולים לגבוה, והם באים לידי מעילה על ידי הזריקה, שמכשירתם להקטרה, ואז נכנסים לכלל 'קדשי ה''. ג. רב גידל דלהלן משמיענו שאף שהוקשה זריקת פיגול לזריקת כשר, וזריקת פיגול יש לה אם כן חשיבות והיא נקראת 'ריצוי', מכל מקום לגבי דיני מעילה אין לה חשיבות, ואינה מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים, וגם אינה מביאה את אימורי קדשים קלים לידי מעילה.

אָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב, זְרִיקַת פִּיגּוּל – שחשב בשחיטה ובזריקה לפגל את הזבח, אֵינוֹ מוֹצִיא מִידֵי מְעִילָה בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, ומשמיענו שאף על פי שהקישה התורה את זריקת פיגול לזריקת כשר, אבל לענין זה לא הוקש, ודווקא בזריקת כשר יוצא הבשר מידי מעילה וניתר לאכילת כהנים, לא כן בזריקת פיגול, שהואיל והיא זריקה פסולה, לא יצא הבשר על ידה מידי מעילה, ולא הותר לאכילת כהנים. וכמו כן אֵינוֹ מֵבִיא את האימורים לִידֵי מְעִילָה בְּקָדָשִׁים קַלִּים, מכיון שהיא זריקה פסולה.

הגמרא מקשה כמה קושיות על הדין השני של רב גידל שאמר, שזריקת פיגול אינה מביאה קדשים קלים לידי מעילה: יָתִיב אַבַּיֵי, וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא – ואמר את שמועתו של רב גידל. אֵיתִיבֵיהּ רַב פָּפָא לְאַבַּיֵי, שנינו במשנה (מנחות עח:) בענין לחמי תודה, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה לִפְנִים מן העזרה, וְלִחְמָהּ חוּץ לַחוֹמָה, לֹא קִדֵּשׁ הזבח אֶת הַלֶּחֶם, לפי שנאמר בקרבן תודה (ויקרא ז יג) 'עַל חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו', ולמדו מכאן ששחיטת הזבח מקדשת את החלות, ועוד למדו מתיבת 'על' שמשמעה לשון סמיכות, כמו 'וְעָלָיו מַטֵּה מְנַשֶּׁה' (במדבר ב ב), שאין הלחם מתקדש אלא אם הוא סמוך לקרבן. שְׁחָטָהּ – את התודה, עַד שֶׁלֹּא קָרְמוּ פָּנֶיהָ של הלחם בַּתַּנּוּר – קודם שעלה עליו קרום, שעדיין אינו קרוי לחם, אלא עיסה. וַאֲפִילּוּ קָרְמוּ כּוּלָּן [–כל החלות] חוּץ מֵאַחַת מֵהֶן, לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם, ואפילו אלו שקרמו כבר, כי צריך שכל הלחם יהיה ראוי. שְׁחָטָהּ – את התודה, על מנת לאכול את בשרה חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ – או חוץ למקומה, קָדַשׁ הַלֶּחֶם, לענין זה שמועלים בו, לכשיזרוק את הדם, והמקשן היה סבור שכוונת התנא שגם זריקת הדם היתה במחשבת פיגול, ואם כן קשה, אַלְמָא – מוכח מכאן שסובר התנא שמחשבת פִּיגּוּל מַיְּיתֵי לָהּ [–מביאה] לִידֵי מְעִילָה, ואילו רב גידל אמר שאינה מביאה לידי מעילה. אִישְׁתִּיק – כששמע אביי את קושייתו של רב פפא, שתק ולא השיב. כִּי אֲתָא [–כשבא אביי] לְקַמֵּיהּ [–לפני] דְּרַבִּי אַבָּא, והקשה לו את קושיית רב פפא, אָמַר לֵיהּ – השיבו רבי אבא, בִּזְרִיקָה – הטעם שמועלים בלחם, משום ששתק בזריקה, ולא חשב בה מחשבת פיגול, ומאחר שלא נעשה פיגול גמור, מועילה הזריקה להביאו לידי מעילה, ומה שאמר רב גידל שפיגול אינו מביא לידי מעילה, הוא כשנעשה פיגול גמור, שחשב גם בזריקה מחשבת פיגול.

קושיות הגמרא מכאן ואילך באות להוכיח שבמחשבת השחיטה נעשה הקרבן פיגול, ולא כמו שרצה רבי אבא לתרץ שאינו נעשה פיגול רק בזריקה, וחוזרת קושיית רב פפא למקומה, ממה ששנינו לגבי שחיטת תודה, שהלחם בא לידי מעילה אף שהיתה מחשבת פיגול בשחיטה.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרָבָא, וְהָא אָמַר עוּלָּא, קוֹמֵץ פִּיגּוּל שֶׁהֶעֱלוּ לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ – אם חשב מחשבת פיגול בקמיצה, ונעשית המנחה כולה, הקומץ והשיריים פיגול, והקטיר הקומץ על המזבח [שהוא כמו זריקת הדם], פָּקַע פִּיגּוּלוֹ מִמֶּנּוּ – כלומר אף שכבר חל על הקומץ שם פיגול, אך מאחר שבהקטרתו מרצה הוא לענין שחל חיוב כרת על אכילת השיריים, בהכרח שנפקע ממנו שם פיגול על ידי ההקטרה, שאם לא כן איך ירצה על השיריים כשהוא עצמו פיגול. וּקְמִיצָה הַיְינוּ שְׁחִיטָה – והרי קמיצה במנחה היא כמו שחיטה בבהמה, ועולא כינה אותה בשם 'פיגול', משמע שנעשה פיגול כבר בשחיטה, וחוזרת קושייתו של רב פפא מחלות תודה, למקומה.

מתרצת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רבא לרב אשי, מה שעולא קרא לקומץ בשם 'פיגול' לא היתה כוונתו שנעשה פיגול גמור בקמיצה, כי אינו נעשה פיגול גמור שיתחייב עליו כרת, רק כשחשב גם בהקטרה, וכן בבהמה אינו נעשה פיגול גמור רק כשחשב גם בזריקה, ומה שכינהו בשם 'פיגול', כוונתו, אִיפּוּרָא דְּמַיְּיתֵי לִידֵי פִּיגּוּל – שהקמיצה היא איסור שמביא בסופו של דבר לידי פיגול, אולם היא עצמה אינה נחשבת אלא לתחילת פיגול, וכן מחשבת השחיטה, נחשבת רק כתחילת פיגול, ולכן שנינו לעיל שמועלים בלחם שבתודה, ומה שרב גידל אמר שאין מועלים, כוונתו כשפיגל גם בזריקה.

הגמרא מקשה על תירוצו של רבא שאמר שכוונת עולא שאמר 'קומץ פיגול' היא, שמביא לידי פיגול. מקשה הגמרא: **וְהָא קָתָנֵי** – והרי שנינו בהמשך דברי עולא, **'אִם אֲחֵרִים מֵבִיא לִידֵי פִּיגּוּל'** – אם מביא הקומץ את השיריים לידי פיגול, שעל ידי שמקטירו על המזבח חל עליהם חיוב כרת אם יאכלם, **הוּא עַצְמוֹ** – הקומץ עצמו, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן'** שפקע ממנו שם פיגול שהיה עליו, [שהרי כדי שיחול איסור פיגול על השיריים צריך שיחשב הקומץ כדבר המרצה, כמו שדרשו בזבחים (כח:) מהמילים 'לא ירצה', כהרצאת כשר כך הרצאת פסול, ודבר שהוא פיגול אינו יכול לרצות]. וממה שמביאה מחשבת פיגול שחשב בעת הקמיצה, את השיריים לידי פיגול, משמע שנקבע הפיגול בקמיצה, וקמיצה במנחה היא כנגד שחיטה בבהמה, ומכאן שגם בבהמה נקבע הפיגול בשעת שחיטתה, וחוזרת הקושיא ממה ששנינו לעיל בברייתא שאם שחט את התודה במחשבת חוץ לזמנה, קדש הלחם ומועלים בו, משמע שפיגול מביא לידי מעילה בקדשים קלים, וקשה על רב גידל שאמר שאינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים. מתרצת הגמרא: **הָא נַמִּי אִיסּוּרָא דְּמַיְיתֵי לִידֵי פִּיגּוּל** – לעולם מחשבת פיגול בקמיצה, הוא רק איסור המביא לידי פיגול, וכמו כן השחיטה, ולכן לגבי חלות תודה יכולה השחיטה להביא לידי מעילה, מפני שלא נקבע עדיין שם פיגול על הקרבן, ומה שאמר עולא שהקומץ מביא את השיריים לידי פיגול, מדובר שחשב מחשבת פיגול גם בהקטרה, שרק אז נקבע איסור הפיגול.

להבנת המשך הסוגיא יש להקדים כמה דינים: א. במסכת זבחים (כז:) שנינו שמחשבת פיגול שמתחייבים על ידה כרת באכילת בשר קרבן הפיגול, היא רק אם חשבה באחת מארבע עבודות הקרבן [שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה] על מנת לאכול את בשר הקרבן, או להקטירו חוץ לזמנו. ב. עוד שנינו במשנה (שם כט:) שנחלקו חכמים ורבי יהודה כשנוספה מחשבת פסול למחשבת הפיגול, כגון שמלבד מחשבתו לאכול כזית חוץ לזמנו, חשב גם לאכול כזית חוץ למקומו, שדעת חכמים היא שמחשבת הפסול שנוספה, גורמת עירוב מחשבות ומוציאה [–מבטלת] את מחשבת הפיגול, ומעתה אין חייבים על אכילתו כרת, ורבי יהודה סובר שאין מחשבת פסול מוציאה מידי מחשבת פיגול, ולפיכך אם בתחילה חשב מחשבת פיגול, אף שחשב אחר כך מחשבת פסול אחרת, אין הקרבן יוצא מידי פיגול. ואמנם אם בתחילה חשב מחשבת פסול ואחר כך חשב מחשבת פיגול, אין הקרבן נעשה פיגול. ג. בזבחים (שם) נחלקו אילפא ורבי יוחנן, בביאור המחלוקת של רבי יהודה עם חכמים, אילפא סובר שלא נחלק רבי יהודה, אלא כששתי המחשבות היו בשתי עבודות, שבאחת חשב מחשבת פיגול, ובאחרת חשב מחשבת פסול, שרבי יהודה סובר שמכיון שכבר נקבע הפיגול בקרבן אין בכוחה של מחשבת הפסול להפקיעו, אבל אם באותה עבודה עצמה נתערבו שתי המחשבות, הואיל ועדיין לא נקבע הפיגול בקרבן, מועילה מחשבת הפסול להוציא מידי מחשבת הפיגול. ורבי יוחנן סובר שגם בעבודה אחת סובר רבי יהודה שאם מחשבת הפיגול קדמה, הרי זה פיגול, משום שאומרים 'תפוס לשון ראשון'.

הגמרא חוזרת להקשות על רב גידל שאמר שמחשבת פיגול אינה מביאה קדשים קלים לידי מעילה. מקשה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִׁי, וְהָאָמַר אִילְּפָא, הַמַּחֲלוֹקֶת** שנחלקו רבי יהודה וחכמים בענין פיגול, שרבי יהודה אמר, שאם מחשבת הפיגול קדמה למחשבת הפסול, הרי הוא פיגול וחייבים עליו כרת, היא דווקא כשחשב את שתי המחשבות **בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, כְּגוֹן דְּאָמַר הֲרֵינִי שׁוֹחֵט סִימָן רִאשׁוֹן** על מנת לאכול את הקרבן **חוּץ לִזְמַנּוֹ**, שהיא מחשבת פיגול המחייבת כרת, **וְסִימָן שֵׁנִי** אני שוחט על מנת לאכול את הקרבן **חוּץ לִמְקוֹמוֹ**, שהיא מחשבה הפוסלת את הקרבן אבל אין חייבים עליה כרת, שהואיל ונקבע הפיגול בעבודה הראשונה שחשב בה מחשבת פיגול, אין מחשבת הפסול שחשב בעבודה השניה מפקיעתה, **אֲבָל בַּעֲבוֹדָה אַחַת** כגון בסימן אחד, שחשב בשחיטת חציו הראשון על מנת לאכול חוץ לזמנו, ובשחיטת חציו השני חשב על מנת לאכול חוץ למקומו, אף שהקדים את מחשבת הפיגול, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – אפילו רבי יהודה מודה **שֶׁעֵירוּבֵי מַחֲשָׁבוֹת הֲוַאי** – שיש כאן עירוב מחשבות, ומחשבת הפסול מבטלת את מחשבת הפיגול, לפי שעדיין לא נקבעה מחשבת הפיגול בקרבן, ואין חייבים כרת על אכילתו. מכל מקום שמענו מדברי רבי יהודה שאם מחשבת הזמן קדמה, נקבע פיגול אפילו בשחיטה, ואפילו חכמים שחולקים עליו בשתי עבודות וסוברים שאינו פיגול, טעמם הוא משום עירוב מחשבות, אבל אם לא חשב רק מחשבת פיגול, מודים גם הם שנקבע הפיגול בשחיטה, וחוזרת הקושיא שהקשינו לעיל על רב גידל, ממה ששנינו לגבי תודה שאם שחטה במחשבת חוץ לזמנה, קידש הלחם ומועלים בו, הרי שמחשבת פיגול מביאה לידי מעילה.

מתרצת הגמרא: **הָכָא נַמִּי לְכִי זָרִיק תִּיגַּלֵּי מִילְּתָא אִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת אִי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת** – לעולם בשעת השחיטה לא חל פיגול, ורק כשחשב גם בשעת הזריקה מחשבת פיגול חל הפיגול למפרע משעת השחיטה, הלכך אם בשעת השחיטה חשב מחשבת פיגול בסימן אחד ומחשבת פסול בסימן שני, וגם בשעת הזריקה חשב מחשבת פיגול, יחול הפיגול למפרע לדעת רבי יהודה. וכן לדעת חכמים, אם חשב בשעת השחיטה מחשבת פיגול בלבד, וגם חשב מחשבת פיגול בשעת הזריקה, יחול הפיגול למפרע, ולפיכך לא קשה ממה ששנינו שקדש הלחם, כי שם מדובר שלא חשב מחשבת פיגול בזריקה, ולא חל פיגול גמור, לפיכך מועלים בלחם, אבל אם פיגל גם בזריקה, לא מועלים בלחם, וכדברי רב גידל.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך שאינו נעשה פיגול גמור עד שיחשוב גם בשעת הזריקה, **נַבִּי תּוֹדָה נַמִּי** אינו נעשה פיגול **עַד דְּזָרִיק** – עד שזרק, וממה ששנה התנא סתם, משמע שמדובר שגם היתה לו מחשבת פיגול בשעת הזריקה, ואם כן מדוע מועלים בלחם, הרי רב גידל אמר שזריקת פיגול אינה מביאה לידי מעילה. מתרצת הגמרא: **מַאי קָדֵשׁ** – לענין מה שנינו ששחיטת פיגול מקדשת את לחמי התודה, לענין **לִיפָּסֵל** – שהלחם נפסל, ולא לענין מעילה כפי ההבנה בדברי המשנה עד עתה, דהיינו **דְּכָעֵי שְׂרֵיפָה** – שטעון שריפה כשאר פסולי המוקדשין שנפסלו לאחר שנתקדשו.

הגמרא מביאה ראיה לדין הראשון של רב גידל שזריקת פיגול אינה מוציאה קדשי קדשים מידי מעילה: **לֵימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ** – האם נאמר שמהברייתא דלהלן מוכח כדברי רב גידל, שזריקת פיגול בקדשי קדשים אינה מוציאתם מידי מעילה. שכך שנינו בברייתא, **הַפִּיגּוּל** – קרבן שחשב בו מחשבת פיגול, **לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו** – וכי אין כוונת הברייתא במה שאמרה 'לעולם', **שאַף עַל גַּב דְּאִיזְרִיק דָּם** – אף שזרקו את הדם במחשבת פיגול, מועלים בו, **וּמְסַיֵּיעַ לֵיהּ** – ומוכח מכאן כדברי רב גידל שזריקת פיגול אינה מוציאה מידי פיגול. דוחה הגמרא, **לֹא** – אין מכאן ראיה לדבריו, כי אפשר לפרש שהברייתא מדברת באופן **דְּלֹא זָרַק** את **הַדָּם**, אבל אם זרק את הדם, אפשר שיצא הבשר מידי מעילה. מקשה הגמרא: **אִי דְּלֹא זָרַק הַדָּם, מַאי לְמֵימְרָא** – מה באה הברייתא להשמיענו, הרי אפילו קרבן כשר אינו יוצא מידי מעילה קודם זריקה.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא לְעוֹלָם דְּזָרִיק** – כוונת הברייתא שמועלים גם לאחר זריקה, **וְכִי תַּנְיָא הַהִיא בְּעוֹלָה** – ומה ששנינו בה שמועלים בפיגול אפילו לאחר זריקה, מדובר בקרבן עולה, שהואיל ובשרו נקטר על גבי המזבח לגבוה ואינו ניתר לכהנים, מועלים בו גם לאחר זריקה, ולפיכך אין מזה ראיה לרב גידל. מקשה הגמרא: **אִי בְּעוֹלָה פְּשִׁיטָא** שמועלים בה גם לאחר זריקה, **דְּגָבוֹהַּ הִיא כּוּלָּהּ** – שהרי כולה עולה לגבוה ואין בה היתר לכהנים, ואפילו בעולה כשירה מועלים לאחר זריקה.

רש"י

והא — עלה דההיא ד"קומץ פיגול" קתני: אם אחרים מביא לידי פיגול, כלומר, השיריים במחשבה דקמיצה לחודה, הוא עצמו הקומץ — לא כל שכן. ואמרינן התם במסכת זבחים: מאי קאמר? — הכי קאמר, אם (אינו) חשוב בהאי פגול דפגל בקומץ לחוד כפגול גמור, דכיון דהעלהו למזבח, דפקע פגולו ממנו כשאר פיגולים, היאך מביא אחרים השיריים לידי מעילה? אלא ודאי פקע פגולו ממנו, ומביא השיריים לידי מעילה. אלמא דמחשבה דקומץ לחוד הוי פיגול גמור, והוא הדין במחשבה דשחיטה לחודה, וקתני דקדש הלחם דמביא לידי מעילה, וקשיא לרב גידל! **אמר רב גידל הא נמי דקתני אם אחרים מביא לידי פיגול הכי קאמר איסורא דמייתא כו'** — דלא אמר דבקמיצה לחוד הוי פגול, אלא הכי נמי דפגל בקמיצה ופגל נמי בהקטרה, כדאמרינן לעיל. **האמר אילפא** — בפרק "כל הזבחים" (כט,ב). **מחלוקת וכו'** — דקאמר רבי יהודה במתניתין: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פיגול וחייבין עליו כרת, ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן (פיגול) — [פסול] ואין חייבין עליו כרת. דעיקר פיגול דחייבין עליו כרת הוי במחשבת אכילה חוץ לזמנו. וחכמים אומרים: זה וזה [פסול] ואין חייבין עליו כרת. ואמר אילפא: מחלוקת וכו', דרבי יהודה סבר: אם מחשבת הזמן וכו', ורבנן סברי: להכי אין בו כרת — דעירוב מחשבות הוי, חוץ לזמנו וחוץ למקומו בזבח אחד. ולהכי, אפילו בשתי עבודות פסול ואין בו כרת, הואיל ולא הויא כולה במחשבת חוץ לזמנו. ולהכי קרי לשני סימנין שתי עבודות — משום דקסבר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, וכי שחט סימן אחד עבד פלגא דשחיטה. **אבל בעבודה אחת** — כגון בסימן אחד שחישב בחציו חוץ לזמנו וחציו חוץ למקומו. **דברי הכל עירוב מחשבות הוי** — ואין בו כרת, אבל פסול הוי. ומכל מקום אשכחן לרבי יהודה דאם מחשבת הזמן קדמה בשחיטה לחודה הוי פיגול, ואם כן לרבנן אם לא חישב בה אלא חוץ לזמנו לחודה בשחיטה — הוי פיגול, וחייבין עליו כרת. אלמא דבמחשבת שחיטה לחודה פיגול הוי, וקתני "קדש הלחם", דפיגול מייתי קדשים קלים לידי מעילה, וקשיא לרב גידל! **אמר לך רב גידל** — הכי נמי לא אמר דבמחשבת שחיטה לחודה פיגול, אלא לכי זריק תיגלי מילתא, אי בעבודה אחת עירב המחשבות אי בשתי עבודות. דאי חשיב בשתי עבודות — לכי זרק הדם במחשבת פיגול הוי פיגול, לרבי יהודה בדאית ליה ולרבנן כדאית להו. ואי בעבודה אחת — דברי הכל לא הוי פיגול. אבל מכל מקום לעולם לא מיקבע בפיגול עד דזריק. והתם האי טעמא דקדש הלחם — דשתק בזריקה, דלא פיגל אלא בשחיטה לחודה. אבל אם פיגל בזריקה נמי לא מייתי קדשים קלים לידי מעילה, כדרב גידל. **אי הכי** — תיקשי ליה נמי דקאמר דעד דזריק לא הוי פיגול. דלטעמיה גבי תודה נמי לא הוי פיגול עד דזריק, אם כן קשיא ליה הא מאי "קדש הלחם" דקאמר, לאו לחיוביה במעילה? אף על גב דהשתא הוי פיגול גמור דפגל בזריקה, אלמא זריקת פיגול מביאה לידי מעילה בקדשים קלים! **לא מאי קדש הלחם ליפסל** — קדש דבעי שריפה, דלא הוו כחולין. אבל לא למעילה, וכדרב גידל. **לימא מסייעא ליה** — לרב גידל. **הפיגול לעולם מועלין בו לאו אף על גב דאיזריק דם** — לשם פיגול. והיינו כרב גידל, דאמר: אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים. **לא** — כי קתני "לעולם מועלין בו" — דלא זריק קא מיירי, ולא מסייע ליה. **אי דלא זרק** — לשם פיגול, פשיטא דמועלין בו. **אלא לעולם בדזרק קא מיירי** — ואפילו הכי לא מסייע ליה. דכי תניא דלעולם מועלין בו, אפילו לאחר זריקה — בעולה, הואיל ולגבוה היא דאין בה היתר לכהנים, ולא מיירי בחטאת ואשם. לעולם בחטאת ואשם מיירי דאי בעולה — פשיטא, מאי למימרא?

ועוד

תוספות

וְהָא קָתָנֵי: אִם אֲחֵרִים מֵבִיא לִידֵי פִּיגּוּל, הוּא עַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן! - הָא נַמִּי אִיסּוּרָא דְּמַיְיתֵי לִידֵי פִּיגּוּל. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי: וְהָאָמַר אִילְּפָא, מַחֲלוֹקֶת - בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת, כְּגוֹן דַּאֲמַר "הֲרֵינִי שׁוֹחֵט סִימָן רִאשׁוֹן חוּץ לִזְמַנּוֹ, וְסִימָן שֵׁנִי חוּץ לִמְקוֹמוֹ", אֲבָל בַּעֲבוֹדָה אַחַת - דְּכוּלֵּי עָלְמָא עֵירוּבֵי מַחֲשָׁבוֹת הַוַּאי! - הָכִי נַמִּי לְכִי זָרֵיק תִּיגְּלֵי מִילְּתָא אִי בַּעֲבוֹדָה אַחַת אִי בִּשְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת. - אִי הָכִי, גַּבֵּי תּוֹדָה נַמִּי עַד דְּזָרֵיק! - מַאי "קֹדֶשׁ" - לִיפָּסֵל, דְּבָעֵי שְׂרֵיפָה. לֵימָא מְסַיֵּיע לֵיהּ: הַפִּיגּוּל לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו אַף עַל גַּב דְּאִיזְרִיק דָּם, וּמְסַיֵּיע לֵיהּ? - לָא, דְּלָא זָרֵק הַדָּם. - אִי דְּלָא זָרֵק הַדָּם, מַאי לְמֵימְרָא? אֶלָּא לְעוֹלָם דְּזָרֵיק, וְכִי תַּנְיָא הַהִיא - בְּעוֹלָה. - אִי בְּעוֹלָה - פְּשִׁיטָא, דְּגָבוֹהַּ הִיא כּוּלָּהּ

ועוד

עצמו — לא כל שכן! סיומא מילתא דלעיל הוא, ליתן טעם למה פקעה פיגול. ובפרק "בית שמאי" בזבחים (מג,א) הוא, ופריך התם: מאי קאמר? ומשני, הכי קאמר: אם אינו מקבל בפנים, היאך יביא אחרים לידי פיגול?! כלומר, על כן קבע פיגול. דאם הוא פיגול כשמעלהו על גבי המזבח — אם כן עפרא בעלמא הוי, ולא קרבן. ואם כן היאך מביא השיריים לידי פיגול?! הא בעינן כהרצאת כשר. אלמא משמע שחל הפיגול משעת קמיצה, והוא הדין בזבח שחל משעת שחיטה. דאי סלקא דעתך דאינו חל עד שעת זריקה, וכן במנחות עד שעת הקטרה — אם כן היכי מוכיח עולא דעפרא בעלמא הוא אם לא פקע הפיגול? דילמא לעולם לא פקע, ומכל מקום לא הוי עפרא בעלמא, שהרי אין הפיגול חל עד שעת זריקה. וכן במנחה, בשעת הקטרת קומץ, שאז הוא מתיר השיריים. והשתא חלו תרוייהו אהדדי היתר שיריים ופיגול? ומשני: הא נמי איסורא דמייתי לידי פיגול. כלומר, לעולם אין הפיגול חל עד שעת זריקה, ומכל מקום מוכיח עולא שפיר שפקע פיגולו. דכיון דאיסורא דמייתי לידי פיגול. מתחילה משעת קמיצה שהיא כנגד שחיטה, אי לאו דפקע פיגול — הוה לן לאחשוביה עפרא, והוי לא קרבו מתיריו.

והא אמר אילפא מחלוקת בשתי עבודות כו' — בסוף פרק שני דזבחים (כט,ב) היא, גבי הא דתנן "אמר רבי יהודה: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פיגול, וחייבין עליו כרת, ואם לאו — פסול. וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה — פסול". ואמר אילפא: מחלוקת בשתי עבודות, כגון דאמר "סימן ראשון חוץ לזמנו, וסימן שני חוץ למקומו". ופליגי רבי יהודה ורבנן במפגל בחצי מתיר, דרבי יהודה אית ליה מפגלא, ורבנן לית להו מפגלא. אבל בעבודה אחת — דברי הכל עירוב מחשבות הוי ואין כאן פיגול. אלמא שעת הפיגול משעת שחיטה, דאי סלקא דעתך דאינו חל עד זריקה — אם כן בשתי עבודות נמי ליהוי עירוב מחשבות, שהרי אין הפיגול בסימן ראשון עד שעת זריקה, והרי לך מחשבת המקום קדמה! ומשני: לכי זריק איגלאי מילתא וכו'. כלומר, אמרינן בשעת זריקה איגלאי מילתא למפרע שחל הפיגול משעת סימן ראשון, הלכך מחשבת הזמן קדמה, אי בעבודה אחת אי בשתי עבודות. כלומר, בכל ענין דמיירי משנתינו, אי כדמפרש לה רבי יוחנן בעבודה אחת, אי בשתי עבודות כדמפרש לה אילפא. **אי** הכי גבי תודה נמי — כלומר, נימא נמי דלכי זריק איגלאי מילתא למפרע שהפיגול חל משעת שחיטה, ואם כן אמאי אין זריקת פיגול מביאה לידי מעילה כי היכי דאמרינן דקדש הלחם?

אלא מאי קדש הלחם לאו לחיוביה במעילה — אינו רוצה לומר לענין מעילה דלחם, דהא פירשתי לעיל דלא שייך ביה מעילה. אלא הכי קאמר: לא תימא כדשנינן לעיל בזריקה, אלא דקדש הלחם ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים ובלינה בשחיטת פיגול, מכל מקום לא מהניא זריקת (פיגול) לאיחיוביה במעילה בקדשים קלים. **לימא** מסייע ליה הפיגול לעולם מועלין בו לאו אף על גב דזריק — כלומר, אלמא כיון דפיגל אין הזריקה מוציאתו מידי מעילה. ומיירי בקדשי קדשים, והוי סיוע לרב גידל. **אי** לא זריק מאי למימרא פשיטא דמועלין — ואם תאמר: דילמא הא קא משמע לן, דלא אמרינן כמאן דחנקינהו דמי, ולא קרינן בהו "קדשי ה'"! יש לומר: דהכי קאמר, מאי למימרא ואמאי קתני "לעולם", ליתני "הפיגול מועלין בו", ותו לא. **אי** בעולה מאי למימרא פשיטא — דמועלין, דאפילו לא היתה נפגלת — מועלין בו עד שתצא לבית הדשן, כדאמר לקמן (ט,א). ועוד: תניא כו'. אלא אי אמרת בעולה, צריכא למימר! כלומר, פשיטא דלא מהניא זריקה [להוציא] מידי מעילה, אפילו לא לן דמה. אלא ודאי מיירי בחטאת, דאף על גב דכי לא לן דמה — זריקה מוציאתה מידי מעילה. מכל מקום, כי לן דמה דאז נעשית הזריקה בפסול — לא מהניא הזריקה לאפוקי מידי מעילה. וסלקא דעתך השתא דהוא הדין לזריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה, דודאי בחטאת מיירי, ואפילו הכי קאמר דלא תהניא זריקה הנעשית בפסול להוציא מידי מעילה. רישא מאי? כלומר, נימא הואיל וסיפא בחטאת רישא נמי בחטאת, והשתא הוי סייעתא להדיא. דרישא, היינו זריקת פיגול. סיפא ודאי מסייע ליה. כלומר, וכי ודאי הוא סיפא מסייע ליה? דילמא שאני זריקה דלאחר לינה, מזריקה דלאחר פיגול. וקאמר: מאי שנא? ומשני: הלנה דעביד בידים כו'. לאו דוקא תני ביה "בידים", אלא שעל ידי חסרון מעשה הוא — לא מהניא זריקה, לאפוקי מידי מעילה כו'. ואם תאמר: מה בכך? אי לא מסייע סיפא — מכל מקום רישא מסייע ליה, דהא על כרחך מיירי בחטאת ולאחר זריקה. דאי בעולה מאי למימרא? ואומר הרב רבינו פרץ: דרישא ודאי יש לדחות דלא מסייע ליה, דלעיל מיירי בחטאת

תוספות

בחטאת והויא זריקה, וקא משמע לן דאף על גב דנעשית השחיטה בהכשר ולא פיגל עד שעת קבלה, מכל מקום מועלין. לאפוקי ממאן דאמר לקמן (ה,א): היתר שחיטה שינוי. **הפיגול** בקדשי קדשים מועלין בו כו' — לאו דזריק, ומסייע ליה דזריקת פיגול אינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים. **לא** דלא זרק — ואם תאמר: אם כן מאי איריא פיגול? אפילו לא פיגול נמי! ויש לומר: דדוקא פיגול, אבל לא פיגול — אין מועלין, כיון דאיכא היתר זריקה או היתר שחיטה, ולא בעינא היתר אכילה, להוציאו מידי מעילה. הא קתני סיפא בקדשים קלים אין מועלין בו, והא סייעתא לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים, דהא ודאי מיירי בזרק. דאי בלא זרק — מאי איריא פיגול, אפילו לא פיגול נמי! ועוד: מדלא מפליג בין זרק ללא זרק, ולפלוג ברישא וליתני לפני זריקה מועלין בו. כלומר, ודאי דרישא מיירי בזרק, והוא סייעתא לרב גידל מהוצאת מעילה בקדשי קדשים, דאי בלא זרק דוקא, מאי איריא דמפליג לקדשי קדשים לקדשים קלים, ליפלוג בקדשי קדשים עצמן. וקאמר: ההוא ודאי מסייע ליה. פירוש: סיפא, ודאי היא סיוע לדרב גידל דזריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים, דעל כרחך מיירי בסיפא בזרק. לימא: הואיל ומסייע ליה סיפא, מסייע ליה נמי רישא, דאינו מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים! ודחי: קדשים קלים פסיקא ליה כו'. כלומר, לעולם מיירי רישא בלא זרק דוקא, והא דלא מפליג בין זרק ללא זרק בקדשי קדשים עצמן — משום דיש קדשי קדשים דלא פסיקא ליה למיתני, דלאחר זריקה אין מועלין, כגון בעולה. הא אפילו ליתא לדרב גידל, וגם מילתא פסיקא קתני טפי, דבקדשים קלים אין מועלין בין לאחר זריקה בין קודם זריקה. אבל הא דלא פסיק ליה, דלא הוי אלא לאחר זריקה הא דאין מועלין — אלמא משמע במסקנא דאיכא סיוע לרב גידל מהא דקאמר דזריקת פיגול אין מביאה לידי מעילה בקדשים קלים. אבל מהא דאין מוציא מידי מעילה בקדשי קדשים — ליכא סיוע. וקשה: מאי שנא? והא חד טעמא הוא, משום דהוי זריקה לענין פיגול! ואומר מורי הרב רבינו פרץ שיחזיה: דשנא ושנא, דלגבי הוצאת מעילה בקדשי קדשים בעינן ראוי לאכילת אדם, הילכך מדאקבעה רחמנא בפיגול אף על גב דבעיא כהרצאת כשר כך הרצאת פסול, כלומר, שיהא מרוצה לאכול בהיתר ממנו, דחשבה רחמנא זריקת פיגול להיות בכלל הרצאת אכילה. ואם כן דין הוא נמי גבי קדשי קדשים שתוציא מידי מעילה. אבל בקדשים קלים, שתהא חשובה הזריקה להיות חלק גבוה מבורר, לא מצינו שתהא חשובה לענין זה. **בן** אחותי ראה מה אתה שואלני למחר כו' — כלומר, למחר שנינו נהיה עסוקים בהלכה תשאילני, כדי לברר הדבר. וראה לדקדק בדבר, כדי שנשא ונתן בה למחר.

היתר שחיטה שנינו — שמיד שנעשית השחיטה בהכשר אין מועלין. או היתר זריקה, דבעינן שיהא ראוי לזריקה קודם שיצא מידי מעילה. כגון שנתקבל הדם בהכשר. ואם תאמר: בשלמא אי אמרת היתר אכילה שנינו — היינו דקרי ליה "היתר לכהנים", דהיינו לאחר זריקה, שאז מותר באכילה. אלא אי אמרת היתר זריקה — מאי "היתר לכהנים" איכא? ויש לומר: דקודם זריקה נמי קרי ליה "היתר לכהנים", משום דכיון דעומד ליזרק — כזרוק דמי. ואם תאמר: אם כן ליבעי אי הלכה כרבי שמעון אי כרבנן, דפליגי בהא (מנחות קב,ב), דרבי שמעון אית ליה כזרוק דמי, ורבנן לית להו כזרוק דמי! וכי תימא: אין הכי נמי מיבעי ליה כו' — זה אינו, דאם כן, מאי מייתי מהני דלקמן, דהיתר זריקה שנינו, לימא רבי שמעון היא. ועוד: דמייתי נמי לקמן מרבי שמעון

רש"י

ועוד — מסיפא נמי דיקא, דקתני "לן דמה", והוא הדין לפיגול, אף על פי שחזר וזרקו — מועלין בו, דאין מוציא מידי מעילה. **אי אמרת בשלמא בחטאת** — להכי דייקינן דהוא הדין לפיגול, שאם פיגל בו — אף על פי שחזר וזרקו, מועלין בו. **אלא אי אמרת בעולה צריכא למימר** — דמועלין בה? הא כולה לגבוה הוא! אלא שמע מינה: בחטאת מיירי, והוא הדין לרישא. **סיפא ודאי מסייע ליה לן דמה כו'** — דמיירי לאחר זריקה בהדיא, ודייקינן: הוא הדין דפיגול דזריקה, אינו מוציא מידי מעילה. **נימא הואיל ומסייע ליה סיפא מסייע ליה רישא** — דנימא נמי בחטאת מיירי, וקאמר: לעולם מועלין בו, דמשמע אף על גב דזרק. **וקא פריך ומסיפא נמי** — מי פשיטא ליה דמסייע ליה, דילמא לעולם אימא לך דלא מסייע ליה, דאמרינן דלא דמי לן דמה למחשבת פיגול. **ומהדר ליה אמאי לא דמי ומאי שנא** — כלומר, מה הפרש יש בין פסול לן לפסול פיגול. **ואמר ודאי לא דמו דאימא לך הלנה דקעביד איסורא בידים** — שהיה לו לזורקו והלינו, דהיינו דקעביד ליה פסול בידים. דלגבי מחשבה דפיגול חשיב ללינה מעשה בידים, הילכך קנסינן ליה דלא תיהני ליה זריקה לאפוקיה מידי מעילה, אלא מועלין נמי לאחר זריקה. **אבל מחשבת פיגול לא עביד מעשה בידים** — אלא פסול מחשבה אימא לך דלא קנסינן ליה, ומהני ליה זריקה לאפוקיה מידי מעילה, ודלא כרב גידל. ורישא בעולה קמיירי, דבאוקימנא ברישא. **הכי נמי דאין מועלין בו** — דזריקת פיגול (אינה) מוציאה מידי מעילה, והיינו כרב גידל. **אמאי קתני סיפא דההיא הפיגול בקדשים קלים אין מועלין בו** — כלומר, אפילו לאחר זריקה, דלאו "קדשי ה'" נינהו. **ליפלוג ברישא בדידה וליתני לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו** — אלא מדלא פליג הכי ברישא אלא בסיפא, לימא בדאף על גב דזריק מיירי רישא דמועלין בו, וסיפא מסייעא לרב גידל. **ההוא ודאי** — סיפא דקתני בקדשים קלים "אין מועלין". **מסייעא לרב גידל** — דאיהו נמי הכי קאמר, ואינו מביא לידי מעילה בקדשים קלים. **לימא הואיל ומסייעא ליה סיפא** — כדאמרן, דודאי מסייעא ליה, נימא נמי רישא דבאף על גב דזרק מיירי. **אמר ליה רישא ודאי לא תסייע ליה** — דרישא מיירי בדלא זרק, כדאמרן. והא דדייקת: אבל זרק מאי? הכי נמי דאין מועלין, אמאי קתני סיפא כו' ליפלוג ברישא — אין הכי נמי, דמצי לפלוגי ברישא. אלא משום הכי תנא סיפא בקדשים קלים "אין מועלין בו", הואיל ופסיקא ליה למלתא דבין לפני זריקה ובין לאחר זריקה אין מועלין בו באימורין, הואיל וזריקת פיגול היא. משום הכי חביבא ליה טפי מההיא הפלגה דרישא, דלא פסיקא ליה מילתא, הואיל דלפני זריקה מועלין בו ולאחר זריקה אין מועלין בו, כדדייק ברישא, הילכך לא תני לה. ולעולם לא מסייע ליה לרב גידל. **ראה מה אתה שואלני** — שאל לו: הא דקתני במתניתין, "שעת היתר שחיטה שנינו", דכיון שנשחטה כתקנה בלא פסול היינו "שעת היתר", ואף על גב דשוב נפסלה, יצאת מידי מעילה.

וְעוֹד, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: לָן דָּמָה אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וּזְרָקוֹ - מוֹעֲלִין בּוֹ, אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בְּחַטָּאת - שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּעוֹלָה - צְרִיכָא לְמֵימַר? - סֵיפָא וַדַּאי מְסַיַּיע לֵיהּ, רֵישָׁא מַאי? הוֹאִיל וּמְסַיַּיע לֵיהּ סֵיפָא - מְסַיַּיע לֵיהּ נַמִּי רֵישָׁא? סֵיפָא לָאו מְהַנֵּי זְרִיקָה לְאַפּוּקֵי מִידֵּי מְעִילָה, מַהֲשָׁבָה לָא קָא עָבֵיד בְּיָדַיִם - מְהַנֵּי לֵיהּ זְרִיקָה לְאַפּוּקֵי מִידֵּי מְעִילָה. לֵימָא הָא מְסַיַּיע לֵיהּ: הַפִּיגּוּל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים - מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו אַף עַל גַּב דְּזָרַק, וּמְסַיַּיע לֵיהּ? - לָא, דְּלָא זָרַק. - אֲבָל זָרַק, מַאי - הָכִי נַמִּי דְּאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, אַמַּאי קָתָנֵי סֵיפָא: בְּקָדָשִׁים קַלִּים אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ! לִיפְלוֹג בְּרֵישָׁא, וְלִיתְנֵי: לִפְנֵי זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בּוֹ, לְאַחַר זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ! - הַהוּא וַדַּאי מְסַיַּיע לֵיהּ לֵיהּ. לֵימָא: הוֹאִיל וּמְסַיַּיע לֵיהּ סֵיפָא, מְסַיַּיע לֵיהּ נַמִּי רֵישָׁא? - קָדָשִׁים קַלִּים - פְּסִיקָא לֵיהּ, הָכָא - לָא פְּסִיקָא לֵיהּ. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ. וְכָל שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - מוֹעֲלִין בָּהּ. אֵיזוֹהִי שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - שֶׁלָּנָה, וְשֶׁנִּטְמֵאת, וְשֶׁיָּצְאַת. וְאֵיזוֹהִי שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים - שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין, וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא לְבַר פִּדָּת: בֶּן אָחוֹתִי, רְאֵה מָה אַתָּה שׁוֹאֲלֵנִי לְמָחָר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, הֶיתֵּר שְׁחִיטָה שָׁנִינוּ

או

מעילה

או

אי אמרת היתר זריקה — מאי "היתר לכהנים" איכא? ויש לומר: דקודם זריקה נמי קרי ליה "היתר לכהנים", משום דכיון דעומד ליזרק — כזרוק דמי. ואם תאמר: אם כן ליבעי אי הלכה כרבי שמעון אי כרבנן, דפליגי בהא (מנחות קב,ב), דרבי שמעון אית ליה כזרוק דמי, ורבנן לית להו כזרוק דמי! וכי תימא: אין הכי נמי מיבעי ליה כו' — זה אינו, דאם כן, מאי מייתי מהני דלקמן, דהיתר זריקה שנינו, לימא רבי שמעון היא. ועוד: דמייתי נמי לקמן מרבי שמעון

הגמרא מביאה ראיה נוספת שבברייתא מדובר בחטאת ולא בעולה: **וְעוֹד** ראיה שבברייתא מדובר בחטאת, **דְּקָתָנֵי סֵיפָא** [–ששנינו בסיפא], **לָן דְּמָה** של בהמת הקרבן, **אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וּזְרָקוֹ, מוֹעֲלִין בּוֹ** [–בקרבן], והבינה הגמרא שמה שנקט התנא פסול של לינה, הוא לאו דווקא, אלא הוא הדין אם אירע בקרבן פסול של פיגול, אין הזריקה מוציאתו מידי מעילה. מוכיחה הגמרא: **אִי אָמְרַת בְּשֶׁלְּמָא בְּחַטָּאת שַׁפִּיר** – אם נאמר שמדובר בחטאת, מובן הדבר, שהוצרך להשמיענו שזריקה פסולה אינה מוציאה מידי מעילה, **אֶלָּא אִי אָמְרַת** שמדובר בברייתא **בְּעוֹלָה, צְרִיכָא לְמֵימַר** – וכי הוצרך להשמיענו שאין הזריקה מוציאה מידי מעילה, והרי בעולה גם אם היא כשירה, אין זריקת דמה מוציאה מידי מעילה, שהרי אין בשרה ניתר לכהנים אלא קרב על גבי המזבח. וכיון שבהכרח שמדובר בחטאת, ממילא מוכח כדברי רב גידל שזריקת פיגול אינה מוציאה מידי מעילה.

אומרת הגמרא: **סֵיפָא וַדַּאי מְסַיַּיע לֵיהּ** – מהסיפא אכן יש ראיה לדברי רב גידל, שהרי שנינו בה בפירוש שזריקה מדם שלן אינה מוציאה מידי מעילה, ודייקנו מכך שהוא הדין בפיגול אין הזריקה מוציאה מידי מעילה. אמנם יש להסתפק, **רֵישָׁא מַאי** – האם גם מהרישא מוכח כדברי רב גידל, שכן **הוֹאִיל וּמְסַיַּיע לֵיהּ סֵיפָא, מְסַיַּיע לֵיהּ נַמִּי רֵישָׁא** – שכשם שהסיפא מדברת בחטאת כך גם הרישא, והרי שנינו בה 'הפיגול לעולם מועלים בו', ומשמע גם לאחר זריקה, וכדברי רב גידל.

הגמרא תמהה על מה שאמרו שמהסיפא מוכח בודאי כדברי רב גידל. מקשה הגמרא: **סֵיפָא (לָאו) וַדַּאי מְסַיַּיע לֵיהּ** – וכי מהסיפא ישנה בודאי ראיה לרב גידל. שואלת הגמרא על המקשן: מה דעתו שהוא תמה על כך שאמרנו שמהסיפא מוכח כרב גידל, וסבור שאינה ראיה, **מַאי שָׁנָא** – וכי מה נשתנה פסול לינה מפסול פיגול, וכשם שדם שנפסל בלינה שנזרק, לא מועילה הזריקה להוציא מידי מעילה, כך לא תועיל בפיגול, ומדוע הוא סבור שאינה ראיה. משיבה הגמרא שיש לחלק ביניהם: **הֲלָנָה דְּקָעָבִיד בְּיָדַיִם** – הלנה שנחשבת כמו שעשאה בידים, שהרי היא באה מתוך כך שמנע את עצמו מלזרוק את הדם, לפיכך בה **לֹא מְהַנֵּי** [–לא מועילה] **הַזְרָקָה לְאַפּוּקֵי** [–להוציא] **מִידֵי מְעִילָה**, כי קנסוהו על כך שלא נזדרז לזרוק את הדם קודם שיפסל. אבל **מַחֲשָׁבָה** של פיגול, **לֹא קָא עָבִיד בְּיָדַיִם**, שכל הפסול הוא רק במחשבה, שמא **מְהַנֵּי לֵיהּ** [–מועילה לו] **זְרִיקָה לְאַפּוּקֵי** [–להוציא] **מִידֵי מְעִילָה**.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רב גידל. אומרת הגמרא: **לֵימָא הָא** – הברייתא דלהלן **מְסַיַּיע לֵיהּ** – לרב גידל. ששנינו בה, **הַפִּיגּוּל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים מוֹעֲלִין בּוֹ** – קדשי קדשים שחשב בהם מחשבת פיגול, מועלים בהם. מבררת הגמרא: **לָאו אַף עַל גַּב דְּזָרַק, וּמְסַיַּיע לֵיהּ** – וכי לא מדובר שם אפילו שזרק את הדם, ואם כן יש מכך ראיה לדבריו, שזריקת פיגול בקדשי קדשים אינה מוציאה מידי מעילה. דוחה הגמרא את הראיה: **לֹא** כפי שאמרת, אלא מה שאמרו שמועלים, הוא דווקא **בְּדִלָּא זָרַק**.

שואלת הגמרא: **אֲבָל זָרַק, מַאי** – מה דינו, **הָכִי נַמִּי** – וכי כך הוא דינו **דְּאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ**, משום שזריקת פיגול הוציאה מידי מעילה ודלא כרב גידל, אם כן **אַמַּאי קָתָנֵי** – מדוע שנינו **בְּסֵיפָא**, כשהתנא בא שם להשמיענו שיש קרבן שנתפגל ואין מועלים בו, שאם חשב מחשבת פיגול **בְּקָדָשִׁים קַלִּים אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ**, וזה בודאי אפילו לאחר הזריקה, כי קודם זריקה לעולם אין מעילה בקדשים קלים, והיינו משום שזריקת פיגול אינה מביאה את בשר קדשים קלים לכלל 'קדשי ה', ואם כדבריך שבקדשי קדשים אין מועלים בהם לאחר זריקה, קשה, **לִיפְלוֹג בְּרֵישָׁא** – היה לו לתנא לחלק ברישא, לגבי קדשי קדשים עצמם, **וְלִיתְנֵי** [–ולשנות כך], **'לִפְנֵי זְרִיקָה מוֹעֲלִין בּוֹ, לְאַחַר זְרִיקָה אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ'**, ומזה שלא שנה התנא כך, מוכח שאם פיגל בקדשי קדשים, גם לאחר זריקה מועלין בו וכדברי רב גידל, ולפיכך לא מצא התנא מקום לחלק בענין מעילה בפיגול, אלא בין קדשי קדשים לקדשים קלים.

הגמרא חוזרת לברר אם אכן מוכח מהברייתא כרב גידל. אומרת הגמרא: **הַהוּא וַדַּאי מְסַיַּיע לֵיהּ** – מהסיפא ששנינו שזריקת קדשים קלים בפיגול אינה מביאה לידי מעילה, בודאי מוכח כדין השני של רב גידל, **לֵימָא** – האם נאמר **הוֹאִיל וּמְסַיַּיע לֵיהּ סֵיפָא, מְסַיַּיע לֵיהּ נַמִּי רֵישָׁא** – כשם שבסיפא מוכח כדינו השני של רב גידל, כך מהרישא מוכח כדינו הראשון, כפי שנתבאר בסמוך, שמכך שלא חילק התנא בין קודם זריקה לאחר זריקה, משמע שסובר שבקדשי קדשים גם לאחר זריקה מועלים, וכדעת רב גידל. אך הגמרא דוחה ראיה זו, שיש לומר שמה ששנינו ברישא שמועלים בקדשי קדשים, היינו דווקא לפני זריקה, אבל לאחר זריקה אין מועלים, ומה שלא נקט התנא חילוק זה, אלא נקט החילוק שבין קדשי קדשים לקדשים קלים, משום שבְּקָדָשִׁים קַלִּים פְּסִיקָא לֵיהּ – החילוק מוחלט, שבכל ענין אין מועלים בפיגול שלהם, אבל **הָכָא** – בקדשי קדשים, **לֹא פְּסִיקָא לֵיהּ** – אינו מוחלט, כי יש חילוק בין קודם זריקה לאחר זריקה, וחביב לו לנקוט אופן של פיגול שבכל אופן לא מועלים בו.

שנינו במשנתנו: **כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כֹּל שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, וְכֹל שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים מוֹעֲלִין בָּהּ, אֵיזוֹהִי שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים** [–אף שאחר כך נפסלו ואסורים לכהנים], **שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאת, וְאֵיזוֹהִי שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ** מעולם **שְׁעַת הֶיתֵּר לַכֹּהֲנִים, שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ.**

הגמרא עוברת לדון בביאור 'שעת היתר' הנזכרת במשנה: **אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא לְבַר פַּדָּת, בֶּן אֲחוֹתִי, רְאֵה מָה אַתָּה שׁוֹאֵלֵנִי לְמָחָר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ** – ראה לעיין ולדקדק בענין 'שעת היתר' האמורה במשנה, כדי שנישא וניתן בה למחר בבית המדרש לברר את משמעותה. וכך היתה שאלתו: **הֶיתֵּר שְׁחִיטָה שָׁנִינוּ** – האם מה ששנינו 'שהיתה לה שעת היתר', די בכך שנשחטה בהיתר, כדי שתצא מידי מעילה, ומעתה אפילו אם אירע בה פסול בשאר העבודות, אין מועלים בה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

מותרת לך. אמר לה יהודה, **שֶׁמָּא קִיבֵּל כָּךְ** – עבורך, **אָבִיךָ קִידּוּשִׁין** מאדם מסויים ואת מקודשת לו, **אָמְרָה לֵיהּ יְתוֹמָה אֲנִי** – אבי מת בהיותי קטנה, והשיאוני אחי ואמי, ואין להם זכות להשיאני, ולכן נישואיי לער ואונן לא היו נישואין גמורים ואיני אסורה עליך כדין כלה לחמיה. אמר לה יהודה, **שֶׁמָּא טְמֵאָה אַתְּ** - שמא נדה את, **אָמְרָה לֵיהּ טְהוֹרָה אֲנִי.** מאחר שהביאה הגמרא לעיל שישבה תמר במקום בו היה אברהם מכניס אורחים, מביאה דרשות אודות הכנסת האורחים של אברהם.

"**וַיִּטַּע אֶשֶׁל בְּבְאֵר שָׁבַע**", **אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ **מְלַמֵּד שֶׁעָשָׂה** אברהם **פַּרְדֵּס וְנָטַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְגָדִים** – מיני פירות מתוקים, כדי שיהנו מהם העוברים ושבים. נחלקו **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, חַד אָמַר** שאשל הוא **פַּרְדֵּס, וְחַד אָמַר** שהוא **פּוּנְדָּק** – אכסניה, וכוונת הפסוק לומר שבנה שם אברהם פונדק להכניס אורחים שילונו בו. שואלת הגמרא, **בְּשֶׁלְּמָא לְמַאן דְּאָמַר** שאשל הוא **פַּרְדֵּס, הַיְינוּ דִּכְתִיב** - מובן מה שכתוב בפסוק "**וַיִּטַּע**", שבאילנות שייכת נטיעה, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר פּוּנְדָּק, מַאי "וַיִּטַּע"**. מתרצת הגמרא, מצינו לשון נטיעה באוהלים, **כְּדִכְתִיב "וַיִּטַּע אָהֳלֵי אַפְדְּנוֹ וְגוֹ'"**.

נאמר בהמשך הפסוק, "**וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם**", **אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ, **אַל תִּיקְרֵי "וַיִּקְרָא"**, שאברהם עצמו קרא בשם ה',

אוֹ הֶיתֵּר זְרִיקָה שֶׁנִּינוּ – שאף על פי ששחט כראוי, אין די בכך, לפי שבמשנה שנינו 'שהיתה לה שעת היתר לכהנים', והרי הבשר ניתר לכהנים רק בזריקה, לפיכך צריך שתהיה גם קבלה בהכשר כדי שיהיה הקרבן ראוי לזריקה, ואז נחשב שראוי לכהנים, שכל העומד להיזרק, הרי הוא כמו שנזרק. **אוֹ הֶיתֵּר אֲכִילָה שֶׁנִּינוּ** – שאף על פי שנשחט ונתקבל הדם בכשרות, אין די בכך, אלא כדי להתיר את איסור המעילה צריך גם שיזרק כראוי, שאז הבשר ניתר באכילה, ואין אומרים 'כל העומד להיזרק הרי הוא כמו שנזרק'. והשיב בר קפרא לבר פדת שנחלקו בדבר זה חזקיה ורבי יוחנן, **חִזְקִיָּה אָמַר, הֶיתֵּר שְׁחִיטָה שֶׁנִּינוּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הֶיתֵּר אֲכִילָה שֶׁנִּינוּ.**

הגמרא מקשה כמה קושיות על חזקיה ורבי יוחנן: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, לֹא דְּיֵיקָא מַתְנִיתִין דְּלֹא כְּחִזְקִיָּה וּדְלֹא כְּרַבִּי יוֹחָנָן** – דיוק לשון משנתנו מורה לא כדעת חזקיה שאמר 'היתר שחיטה שנינו', ולא כדעת רבי יוחנן שאמר 'היתר אכילה שנינו, **דתְנַן** במשנתנו, 'איזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים, **שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאת', לָאו** – וכי אין כוונת מה ששנינו 'שלנה', **דְּלָן הַדָּם** לאחר שנתקבל בכוס כראוי, קודם שנזרק, **וְקָתָנֵי** – ושנינו על כך במשנה **'אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ', וּשְׁמַע מִינָּה** – ומוכח מזה, **שֶׁהֶיתֵּר זְרִיקָה שֶׁנִּינוּ,** ולכן אף שלא נזרק הדם ולא הותר הבשר באכילה לא מועלים בו, משום שכל העומד להיזרק הרי הוא כזרוק. דוחה הגמרא את הראיה: **לֹא** – אין כאן סתירה לדברי רבי יוחנן, שאפשר לפרש את מה ששנינו 'שלנה', **דְּלָן בָּשָׂר, אֲבָל דָּם אִיזְדְּרִיק** – הדם נזרק לפני שלן הבשר, **מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי** [–משום כך שנינו] **'אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ',** כי כבר הותר לאכילה, וכדעת רבי יוחנן.

קושיא נוספת: **תְּנַן, 'וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לְכֹהֲנִים** [שאין בשרה יוצא מידי מעילה], **שֶׁנִּשְׁחֲטָה** חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, **וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ'. הֵיכִי דָּמֵי, אִילֵימָא** – אם נאמר שכוונת המשנה, **דִּזְרָקוּהוּ פְּסוּלִין** וְגם **קִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין, לָמָּה לִי עַד דְּאֵיכָא תַּרְתֵּי** – מדוע הוצרך התנא להוסיף שגם זרקוהו פסולים, אחר שכבר בלא כך נפסל הדם כשקבלוהו הפסולים. **אֶלָּא לָאו** – וכי אין הכוונה, **דְּקִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין וּזְרָקוּהוּ כְּשֵׁרִים, וְקָתָנֵי** – ושנינו, **מוֹעֲלִין בּוֹ.** וממה שנקט התנא שקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים, ולא להיפך שקיבלוהו כשרים וזרקוהו פסולין שמועלין בו, **שְׁמַע מִינָּה** – הרי מוכח מכאן **שֶׁהֶיתֵּר זְרִיקָה שֶׁנִּינוּ,** ולכך דווקא אם קבלוהו פסולים וזרקוהו כשרים מועלים בו משום שלא הותר לזריקה, אבל אם היה בהיפך, שקבלוהו כשרים, אף על פי שזרקוהו פסולים אין מועלים בו, משום ש'היתר זריקה שנינו', וקשה גם על חזקיה שאמר 'היתר שחיטה שנינו', וגם על רבי יוחנן שאמר 'היתר אכילה שנינו', על חזקיה קשה ממה ששנינו שאם קבלו פסולים מועלים בו, ואף על פי שהיה כאן היתר שחיטה. ועל רבי יוחנן קשה מדיוק הלשון, שמשמע שרק משום שקבלוהו פסולים מועלים בו, אבל אם קבלוהו כשרים וזרקוהו פסולים אין מועלים, ואף על פי שלא היה היתר אכילה.

נאמר בקרבן חטאת (ויקרא ו ב) 'וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ', למדנו מכאן שבגד שניתז עליו מדם החטאת צריך לכבסו בעזרה, ודווקא אם הוזה עליו דם שכשר לזריקה, ולא דם פסול, שנאמר 'ואשר יזה מדמה' ודרשו (זבחים צג.) מדם כשירה ולא מדם פסולה, עוד דרשו (שם) מפסוק זה, 'אשר יזה', פרט לזה שכבר הוזה, כלומר, שדם שהוזה וניתז מן הקרן או מן היסוד על הבגד אינו מצריך כיבוס.

הגמרא מקשה ודוחה את הדיוק שדייקנו במשנה ש'היתר זריקה שנינו': **מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף** על מה שרצינו לדייק מהמשנה שהיתר זריקה שנינו, **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֵיכָא לְפַלּוּגֵי הָכִי** – ואם היה עולה בדעתך לחלק ולומר שמה ששנינו במשנה קבלו פסולים וזרקו כשרים, בדווקא הוא שנוי, ואם קבלוהו כשרים וזרקוהו פסולים אין מועלים בו כי היתר זריקה שנינו, איך תפרש **הָא דִּתְנַן הָתָם** במשנה (שם צב.), **חַטָּאת פְּסוּלָה** שניתז מדמה על הבגד, **אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס, בֵּין שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** לזריקת הדם, **וְנִפְסְלָה** אחר שנתקבל הדם כתיקונו, **וּבֵין שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** לזריקה, **וְנִפְסְלָה** קודם קבלת הדם. מבארת המשנה: **אֵי זוֹ הִיא שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה, שֶׁלָּנָה** – שלן דמה של החטאת ונפסל בלינה, **וְשֶׁנִּטְמֵאת** – שנטמא דם החטאת, **אוֹ שֶׁיָּצְאָה** – שיצא דמה חוץ לעזרה, וכל אלו הפסולין אירעו אחר שנתקבל הדם בכלי בכשרות, **וְאֵיזוֹהִי** חטאת פסולה **שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, שֶׁנִּשְׁחֲטָה** על מנת לזרוק את דמה, או להקטיר את אימוריה, או לאכול את בשרה חוּץ לִמְקוֹמָהּ, או לעשות את הדברים הללו חוּץ לִזְמַנָּהּ, **וְשֶׁקִּבְּלוּ** [–או שקבלו] **פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ,** בכל אלו נפסלה החטאת קודם שנתקבל הדם בהכשר ולפני שהיתה לה שעת הכושר לזריקה. שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – במה מדובר מה ששנינו 'קבלו פסולין וזרקו את דמה', **אִילֵימָא** – אם נאמר ונפרש כפשוטו, שכוונת התנא שגם קבלו פסולין וגם זרקו פסולין, ונדייק כמו שדייקנו במשנתנו, שדווקא בדְּקִבְּלוּהוּ **פְּסוּלִין וְזָרְקוּ פְּסוּלִין, הוּא דְּאִין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס, הָא** אם **קִבְּלוּהוּ וְזָרְקוּ כְּשֵׁרִים דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס,** הרי אין הדין כך, שכן באופן זה **קָרֵי כָּאן** – יש לקרוא ולדרוש את הנאמר בפסוק (ויקרא ו ב) **'אֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ',** שלמדו ממנו, **'וְלֹא שֶׁכְּבָר הוּזֶה',** שאם כבר הוזה הדם ואחר כך ניתז על בגד, אינו טעון כיבוס, אפילו כשנתקבל והוזה בכשרים, **אֶלָּא** מוכח מתוך כך, שאף שהזכיר התנא 'קבלו וזרקו פסולים' הוא **לָאו דַּוְקָא,** והוא הדין אם קבלו וזרקו כשרים, ומאחר שמצינו שאין התנא נוקט דבריו בדווקא, אין לדייק וללמוד הלכה מכך.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

"**וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה**", **רַב וּשְׁמוּאֵל** נחלקו בביאור הפסוק, **חַד** מהם **אָמַר, שֶׁמְּסַכְּנוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן** – שעל ידי העבודה שהעבידו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים לטבוע בים, **וְחַד אָמַר שֶׁמְּמַסְכְּנוֹת** – מדלדלות **אֶת בַּעֲלֵיהֶן** – שעל ידי עבודה זו נגרם למצרים שרוקנום ישראל מנכסיהם. **דְּאָמַר מַר, כָּל הָעוֹסֵק בִּבְנָיָן מִתְמַסְכֵּן** – בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו "**אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס**", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת, ונחלקו **רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר פִּיתוֹם** הוא **שְׁמָהּ** של העיר, **וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רַעַמְסֵס,** כיון **שֶׁרֹּאשׁוֹן רֹאשׁוֹן מִתְרוֹסֵס** – כל קצת שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. **וְחַד אָמַר רַעַמְסֵס שְׁמָהּ** של העיר, **וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ פִּיתוֹם,** כיון **שֶׁרֹּאשׁוֹן רֹאשׁוֹן פִּי תְהוֹם בּוֹלְעוֹ** – כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.

"**וְכַאֲשֶׁר יְעַנּוּ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ**", שואלת הגמרא, **כֵּן רַבּוּ וְכֵן פָּרְצוּ מִיבָּעֵי לֵיהּ.** מתרצת הגמרא, **אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבַשַּׂרְתָּן** לישראל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם למעט את ישראל, אלא "**כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ**".

"**וַיָּקָצוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**", דורשת הגמרא, 'ויקוצו' הוא מלשון קוצים, **מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ** ישראל **דּוֹמִין בְּעֵינֵיהֶם** של המצרים **כְּקוֹצִים,** שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם וגופם מליאים קוצים.

"**וַיַּעַבְדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**

רש"י

או היתר זריקה שנינו — דאף על פי ששחט כראוי, בעינן דתהוי קבלה נמי בלא פסול, וכיון דקיבל כראוי — הותר לזריקה. דאף על גב דעדיין לא נזרק דמו — הוי כאילו נזרק בהיתר, דכל העומד ליזרק — כזרוק דמי. דכיון דנתקבל בכוס כראוי ונראה לזריקה — שוב אין בו מעילה. **או היתר אכילה שנינו** — דאף על גב דנשחט ונתקבל כראוי — לעולם לא יצא מידי מעילה, עד שנזרק הדם, דיש בו שעת היתר אכילה לכהנים. ואם אירע בו שום פסול, אפילו הכי אין מועלין. והשיבו בר קפרא דחזקיה ורבי יוחנן פליגי בהא מילתא. **מאי לאו** דלן **הדם** — שנתקבל בכוס כראוי ואחר כך לן קודם זריקה, וקתני "אין מועלין בהן" משום דכל העומד ליזרק כזרוק דמי, ושמע מינה: היתר זריקה שנינו. **לא** דלן **בשר** — חוץ לזמנו. **אבל דם איזדריק** — ולהכי אין מועלין בו, דיש בה היתר אכילה לכהנים, כרבי יוחנן. **למה לי עד דאיכא תרתי** — בפסולין קבלה וזריקה, בקבלו פסולין לחוד סגי, דהא נפסל בו. **אלא לאו דקבלוהו פסולין ואף על גב דזרקוהו כשרים מועלין בו** — הואיל ונתקבל בפסול דלא היה בו היתר זריקה, דלא הויא קבלתו כראוי. וטעמא, דקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים, אבל קבלוהו כשרים אף על גב דזרקוהו פסולין — אין מועלין בו. דמשעה שקבלוהו כשרים הותר לזריקה, ומשום הכי אין מועלין בו. ושמע מינה: היתר זריקה שנינו. **מתקיף לה רב יוסף** — לעולם אימא לך דאפילו קיבלוהו כשרים וזרקוהו פסולין נמי מועלין בו, דהיתר אכילה שנינו. דאי סלקא דעתך דאיכא לפלוגי הכי כדאמר, דקבלוהו פסולין וזרקוהו כשרים, אבל קבלוהו כשרים — אף על גב דזרקוהו פסולין אין מועלין בו, דדוקא קתני, אלא הא דתנן בזבחים "חטאת פסולה שניתז דמה על הבגד — אינו טעון כיבוס, כדכתיב בחטאת כשרה "ואשר יזה מדמה על הבגד תבבס" וגו' (ויקרא ו). **שלן** — הדם או הבשר, דהוה ליה שעת הכושר, אי למר כדאית ליה היתר שחיטה, אי למר כדאית ליה היתר אכילה. **קבלו פסולין וזרקו פסולין** — הוא דאין דמה טעון כיבוס, הא קבלוהו כשרים וזרקו פסולים, או איפכא — דמה טעון כיבוס, והא דתני "קבלו פסולין" דוקא קתני פסולין ולא כשרים. **קרי כאן אשר יזה מדמה ולא שכבר הוזה** — כלומר, אשר יזה מדם העומד להזות, דעדיין לא נעשית מצותו, ההוה הוא כשניתז ממנו על הבגד קודם זריקה או בשעת זריקה — טעון כיבוס, ולא שכבר הוזה. דלאחר הזאה אין המותר טעון כיבוס, דמאחר שנזרק, בין זרקו כשר בין זרקו פסול — אינו טעון כיבוס. אלא ודאי הא דקתני בחטאת "שקבלו פסולין וזרקו פסולין" — לאו דוקא, דאפילו קבלו כשרין וזרקו כשרין אין דמה טעון כיבוס אחר זריקה, אף על גב דהויא חטאת כשרה, הואיל וכבר הוזה. אבל קודם זריקה — טעון כיבוס כדין חטאת כשרה, דטעון כיבוס (אפילו) בין קבלה וזריקה.

אוֹ הֱיֵתֵר זְרִיקָה שָׁנִינוּ, אוֹ הֱיֵתֵר אֲכִילָה שָׁנִינוּ? חִזְקִיָּה אָמַר: הֱיֵתֵר שְׁחִיטָה שָׁנִינוּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הֱיֵתֵר אֲכִילָה שָׁנִינוּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לָא דָּיְיקָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּחִזְקִיָּה וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן, תְּנַן: שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמֵאת וְשֶׁיָּצְאַת. לָאו דְּלָן דָּם, וְקָתָנֵי "אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ", וּשְׁמַע מִינָּהּ: הֱיֵתֵר זְרִיקָה שָׁנִינוּ! - לָא, דְּלָן בָּשָׂר אֲבָל דָּם אִיזְדְּרִיק, מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ. תְּנַן: וְאִיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר לַכֹּהֲנִים - שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ, וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דִּזְרָקוּהוּ פְּסוּלִין וְקִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין - לָמָּה לִי עַד דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי? אֶלָּא לָאו דְּקִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין וּזְרָקוּהוּ כְּשֵׁרִים, וְקָתָנֵי "מוֹעֲלִין בּוֹ", שְׁמַע מִינָּהּ: הֱיֵתֵר זְרִיקָה שָׁנִינוּ! מַתְקִיף לָהּ רַב יוֹסֵף: וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אִיכָּא לִפְלוּגֵי הָכִי, הָא דְּתָנֵן הָתָם, חַטָּאת פְּסוּלָה אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס, בֵּין שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה וּבֵין שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה. אֵי זוֹ הִיא שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה - שֶׁלָּנָה, וְשֶׁנִּטְמֵאת, אוֹ שֶׁיָּצְאָה. אֵיזוֹהִי שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר - שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִמְקוֹמָהּ, חוּץ לִזְמַנָּהּ, וְשֶׁקִּבְּלוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ אֶת דָּמָהּ. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּקִבְּלוּהוּ פְּסוּלִין וְזָרְקוּ פְּסוּלִין - הוּא דְּאֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס, קָרֵי כָּאן "אֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ" - וְלֹא שֶׁכְּבָר הוּזֶה? אֶלָּא - לָאו דְּזָקָא, וְזָרְקוּ כְּשֵׁרִים - דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס, קָרֵי כָּאן "אֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ" - וְלֹא שֶׁכְּבָר הוּזֶה? אֶלָּא - לָאו דְּזָקָא, הכי

תוספות

שמעון גופיה. אלמא מיבעיא ליה אפילו לרבי שמעון! ויש לומר: לבולי עלמא, דבין לרבי שמעון ובין לרבנן קבעי, דלא פליגי אלא לענין טומאת אוכלין אבל לענין אכילה — לא. ואיכא למיבעי אליבא דרבי יוחנן, דעד כאן לא קאמר רבי שמעון כזרוק דמי אלא לענין טומאת אוכלין, אבל לא פקעי קדשי קדשים עד לאחר זריקה. או לאידך גיסא, דעד כאן לא קאמרי רבנן לאו כזרוק דמי אלא לענין טומאת אוכלין, משום דלא קרינן בה "אשר יאכל" (ויקרא יא) אלא לאחר זריקה. אבל הכא כיון דעומד ליזרק — מיד פקעי קדשי ה', דכזרוק דמי. ואם תאמר: כי היכי דקאמר היתר זריקה [שנינו] כי נעשית הקבלה בהכשר, כמו כן היה לו לומר כי נעשית השחיטה בהיתר, היתר קבלה [שנינו], כלומר, שבא לידי [היתר] קבלה! ויש לומר: דלא דמי, דגבי זריקה שייך שפיר לשון "היתר זריקה", לפי שכשנתקבל בהכשר — אז מותר לזרוק, ואם נתקבל בפסול — אסור לזרוק. אבל כי נמי נשחט בפסול — אין אסור לקבל, הלכך לא שייך לומר "היתר קבלה" אלא "היתר שחיטה", כלומר, שנעשה השחיטה בהיתר. וקרי ליה "היתר לכהנים" — לפי שהוא היתר לעבודת כהנים. ואם תאמר: למאן דאמר היתר שחיטה שנינו, שחט בצפון וקבל בדרום אמאי מועלין, כיון שנעשית השחיטה בהיתר? יש לומר: דמיירי בגון שקיבל קודם גמר שחיטה, דהשתא לא נגמרה השחיטה בהכשר. ואם כן כששחט ביום וזרק בלילה, מאי איכא למימר? יש לומר: התם נמי מיירי כששחט כל כך סמוך לשקיעת החמה, עד שהוצרך לזרוק בלילה, ואם כן לא היתה שחיטתו היתר לעבודת כהנים. **חזקיה** אמר היתר שחיטה שנינו רבי יוחנן אמר היתר אכילה שנינו לא דייקא מתניתין לא כחזקיה ולא כרבי יוחנן — כלומר, כרבי יוחנן — דקשיא ממתניתין, וכחזקיה — לא דייקא. **לאו** דלן דם וקתני אין מועלין ושמע מינה היתר זריקה שנינו — דאי היתר אכילה — היה לו למעול אפילו בבשר עד לאחר זריקה, שאז ראוי לאכילה, וקשיא לרבי יוחנן. כחזקיה לא דייקא, מדנקט "לן דמה", ולא נקט רבותא טפי: כגון קיבל בפסול, ואף על גב דליבא אלא שחיטה בהכשר, מכל מקום אין מועלין, דהיתר שחיטה שנינו. ודיוק זה אינו חשוב בעיני התלמוד, ולא הקפיד עליו, אלא על קושיא דקשיא לרבי יוחנן דפריך מינה. **לא** דלן בשר — ומכל מקום אין מועלין, דאיכא היתר אכילה. ואם תאמר: ומאי סלקא דעתך דמקשה, והא פשיטא הוא דמצי לתרץ כן! יש לומר: דסברא הוא דמיירי בלן דם דומיא דסיפא, דלא היתה לו שעת היתר לכהנים דחשיב קיבלו פסולים וזרקו דמן, אלמא מיירי בפסול דם, ורישא דומיא דסיפא. כך נראה למורי הרב רבינו פרץ שיחיה.

שקיבלו פסולין וזרקו את דמה — יש ספרים גורסים כן: "היכי דמי אי דקבלו פסולין או זרקו פסולין למה לי עד דאיכא תרתי אלא לאו דקבלו פסולין דוקא ושמע מינה היתר זריקה שנינו". והכי פירושו: דסוגיא אתיא לומר דהיתר זריקה שנינו, והפירוש כך הוא: "אי [דקבלו] פסולין [או זרקו פסולין]", רוצה לומר: או דקבלו כשרים וזרקו פסולין דמועלין משום דליכא היתר אכילה, "למה לי עד דאיכא תרתי" — כלומר, אמאי תני כלל [קבלה] בפסולין, ליתני זריקה בפסולין לחוד, דהוי משמע דאפילו נעשית הקבלה בהכשר מועלין, משום דהיתר אכילה שנינו. ולא ניחא למימר ד"לא זו אף זו" קתני בכהאי גוונא, דקבלו בפסולין וזרקו בפסולין חד מילתא היא. "אלא לאו קבלוהו פסולין דוקא" — הא קבלוהו כשרים, דאיכא היתר זריקה — אין מועלין". "ושמע מינה היתר זריקה שנינו". ואם תאמר: אם כן למה לי למיתני "וזרקו פסולין" כלל, כיון דקבלוהו פסולין דוקא? יש לומר: דתנא "וזרקו פסולין" לאשמועינן דקבלוהו דוקא. והכי קאמר: אף על גב דזרקוהו פסולין, אי קבלוהו פסולין נמי הוא דמועלין, דלא הוה ליה היתר זריקה. הא קבלוהו כשרים, אף על גב דזרקוהו פסולין — אין מועלין, אף על גב דאין לו היתר אכילה, כיון דאיכא היתר זריקה. מכל מקום קשה: דאי נמי תנא "קבלוהו (לפסול) [פסולין]" לחוד שפיר ידע דהיתר זריקה שנינו, דמשמע: הא קיבלוהו כשרין מיד — אין מועלין, כי היכי דהוה פריך למה לי למיתני "קבלוהו פסולין" כי אמרינן דהיתר אכילה שנינו! ואומר מורי הרב רבינו פרץ שיחיה: דאיצטריך שפיר למיתני "זרקו פסולין", דאי לא תנא אלא "קבלוהו פסולין" סלקא דעתך אמינא דהוא הדין כי נמי קבלוהו כשרין וזרקו פסולין דמועלין, משום דהיתר אכילה שנינו, והא דנקט "קבלוהו פסולין" ולא נקט "זרקו פסולין" — עבודה קמייתא נקט, דמקבלה ואילך מצות כהונה. קא משמע לן הא דתני "זרקוהו פסולין", דעל כרחך היתר זריקה שנינו, דאי היתר אכילה שנינו — למה לי למיתני "קבלוהו פסולין". אלא ודאי היתר זריקה שנינו, ותנא "זרקוהו" לומר: כי נמי זרקוהו פסולין, דוקא קבלוהו פסולין — הוא דמועלין, הא אם קבלוהו כשרים — אין מועלין, לאפוקי ממאן דאמר היתר אכילה שנינו. וגם דלא כמאן דאמר היתר שחיטה שנינו, דהא כי נמי קבלו פסולין איכא היתר שחיטה, ואפילו הכי מועלין. **מתקיף** לה רב יוסף אי סלקא דעתך איכא לפלוגי הכי — כלומר, שמחלקין כך לומר דקבלוהו דוקא מכח קושיא דלמה לי למיתני תרתי. **חטאת** פסולה אין דמה כו' — דכתיב "וכל חטאת אשר יזה מדמה על הבגד תבבס", ודרשינן: בראוי להזות, לאפוקי חטאת פסולה. קבלו פסולין וזרקו פסולין — הוא דאין דמה טעון כיבוס, הא קבלו כשרים וזרקו כשרים — דמה טעון כיבוס. דלגבי מעילה יש לדקדק כך דבקבלו כשרים וזרקו פסולין אין מועלין. וכיון שבאת לומר תרוייהו דוקא, כמו כן יש לדקדק כאן, ואמאי קרי כאן "אשר יזה מדמה" ולא שכבר הוזה. "אלא לאו דוקא", כלומר, אלא שמע מינה דאין לדקדק על זה, דהא דקתני "זרקו פסולין" לאו דוקא, ואגב "קבלוהו" נקט ליה. הכי נמי גבי מעילה תרוייהו לאו דוקא, ולעולם היתר אכילה שנינו, והא דנקט "קבלוהו" — אגב "זרקוהו" נקט ליה.

אמר

תוספות

אמר רב אסי למה לי למיתני תרתי — כלומר, בשני מקומות, הכא במעילה והתם בפרק "דם חטאת" (זבחים צב,א). דלא ניחא ליה לומר דבשני מקומות יהיה שונה כפולות. אלא לעולם דמעילה דוקא, ומכל מקום לא תפשוט דהיתר זריקה שנינו. דדילמא לעולם אימא לך דהיתר אכילה, ועיקר מתניתין בדקבלוהו וזרקוהו פסולין. וכי תימא: למה לי עד דאיכא תרתי, למה צריך שיזרקו פסולין? הא קא משמע לן: דפסיל עושה שיריים. כלומר, דוקא משום דקיבלו פסולין וזרקו פסולין, דמשמע ליכא לא היתר אכילה ולא היתר זריקה, דכי נמי יחזור הכשר מדם שבצואר ויקבל ויזרוק — לאו כלום הוא, כיון שזרק — פסול. אבל אי לאו דזרקו פסולין, אלא נשפך הדם, האמרת בזבחים (לב,א): אם יש דם הנפש — יחזור הכשר ויקבל. וההיא ד"דם חטאת" נקט תרוייהו "קבלו וזרקו" אגב ההיא דהכא. דכיון דליכא תרתי משניות שיש בהן כפולות בחדם, אין להקפיד. אי נמי: מצי למימר התם כי הכא, דקא משמע לן דפסול עושה שיריים. ואף על גב דמדהכא שמעינן — מכל מקום אין להקפיד במשנה אחרת אם שונה בה דבר שאינו צריך. אבל מעיקרא הוה קשה ליה, משום דהוה בשתי משניות כפולות בחדם. והשתא ניחא, דבמסקנא לא איפשיט לן מידי מן הבעיא, ולהכי מייתי תא שמע מכל הני דבסמוך. "פסול מהו שיעשה שיריים" — פירוש: שזרק, מהו שיעשה כל מה שנשאר בצואר שיריים. הכי גרסינן "מאי לאו אפילו פסול" — פירוש: אפילו פסול בכלל אין לך דבר שעושה שיריים. ומשני: לא, לבר מפסול, חוץ מאותו פסול דקיימא לן ביה דהיינו טמא, כמו שמפרש בסמוך. ויש ספרים גורסים איפכא "לאו בר מפסול" והיא היא, ו"בר" קאי א"חוץ לזמנו וחוץ למקומו". ומשני: לא, [אפילו] פסול (כו') — [כלומר], פסול הוא כמו חוץ לזמנו וחוץ למקומו. "והא אין לך קתני" — כלומר, דמשמע בהדיא דשום פסול אינו עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו דוקא. "הכי קאמר: אין לך שאינו [מרצה] בצבור ועושה שיריים" כו' — כלומר, כל פסול שאינו מרצה בצבור — אינו עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו. "האי טמא דאיתיה בצבור משוי שיריים" — שהרי זריקה חשובה קצת, אחרי שיש לו היתר בציבור. "שאר פסולין דליתנהו בצבור לא משוו שיריים" — לפי שאין זריקה חשובה, והרי היא כאילו לא זרקו כלל, הילכך פסול דאמר עושה שיריים מיירי בטמא. **תא** שמע הפיגול לעולם מועלין בו לאו דלא זרק — "ולעולם" דקתני רצה לומר: בין פיגל בשחיטה, בין פיגל בקבלה. ואפילו פיגל בקבלה, דהוה ליה היתר שחיטה, קתני דמועלין. וטעמא דפיגל, הא לא פיגל, אף על גב דלא זרק — אין מועלין. "ושמע מינה היתר זריקה שנינו". "לא דזרק", ולהכי נקט פיגל, דאי לאו דפיגל — אין מועלין, דהיתר אכילה שנינו.

ומאי לעולם הא קא משמע לן כדרב גידל — תימה: מאי פריך "מאי לעולם"? אדרבה, דניחא טפי, כיון דמיירי בזרק. ואדרבה, למאי דסלקא דעתך דמיירי בלא זרק הוה קשה טפי מאי "לעולם", כיון דליתא לדרב גידל. דהא לעיל מייתי סייעתא לרב גידל מדנקט "לעולם", דמיירי על כרחך בזרק. דאי בלא זרק — מאי למימרא? ומפרש השר מקוצי, דאמר הכי: כי סלקא דעתך נמי דהיתר זריקה שנינו איתא לדרב גידל. והכי פירושו: "מאי לאו דלא זרק" — מדנקט "לעולם" משמע דמיירי בין קודם זריקה בין לאחר זריקה, ואשמעינן תרתי, דכי זרק מועלין. אלמא שמע מינה כדרב גידל, דלא אתיא זריקה ומפקע מידי מעילה. וכי לא זרק אשמעינן דהיתר זריקה שנינו, דמשמע דוקא פיגל מועלין בו, הא לא פיגל — אין מועלין בו. "לא, דזריק. ומאי לעולם" — דהא כיון דמיירי בזריקה, אם כן ליכא רבותא בדיוקא, דהא פשיטא דהיתר אכילה מפקע מידי מעילה. ומשני: "הא קמשמע לן כדרב גידל" — כלומר, דלא אתיא זריקת פיגול ומפקע מידי מעילה.

כיצד

הָכִי נַמִּי לָאו דַּוְקָא. אָמַר רַב אַסִי: אִם כֵּן, לָמָּה לִי לְמִיתְנֵי תַּרְתֵּי? אֶלָּא לְעוֹלָם דִּמְעִילָה דַּוְקָא, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן: דְּפָסוּל עוֹשֶׂה שִׁירַיִם, אַף עַל גַּב דְּקִיבֵּל פָּסוּל וְזָרַק, וְקִיבֵּל כָּשֵׁר וְזָרַק - לָאו כְּלוּם הִיא, מַאי טַעְמָא? - דְּשִׁירַיִם גִּינְהוּ. - וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: פָּסוּל מַהוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁירַיִם? וַאֲמַר לֵיהּ: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁירַיִם אֶלָּא חוּץ לְזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, הוֹאִיל וּמְרַצֶּה לְפִיגּוּלָן. מַאי לָאו - בַּר מִפָּסוּל? - לָא, אֲפִילּוּ פָּסוּל. - וְהָא "אֵין לְךָ" קָתָנֵי! - הָכִי קָתָנֵי: אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְרַצֶּה בְּצִיבּוּר וְעוֹשֶׂה שִׁירַיִם - אֶלָּא חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, אֲבָל טָמֵא דְּאִיתֵיהּ בְּצִיבּוּר - מַשְׁוֵי שִׁירַיִם, שְׁאָר פְּסוּלִין דְּלָא אִיתְנְהוּ בְּצִיבּוּר - לָא מַשְׁוֵין שִׁירַיִם. תָּא שְׁמַע: הַפִּיגּוּל לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בּוֹ. לָאו דְּלָא זָרַק, וּשְׁמַע מִינָּהּ: הֶיתֵּר זְרִיקָה שָׁנִינוּ? - לָא, זָרְקָהּ, וּמַאי "לְעוֹלָם" - הָא קָא מַשְׁמַע לָן כְּדְרַב גִּידֵּל, דַּאֲמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: זְרִיקַת פִּיגּוּל אֵינוֹ מוֹצִיא מִידֵּי מְעִילָה, וְאֵינוֹ מֵבִיא לִידֵּי מְעִילָה.

תא

רש"י

הכי נמי — לגבי מעילה הא דקתני "שקבלו פסולין" לאו דוקא הכי, דנימא: הא קבלו כשרים וזרקו פסולין — אין מועלין בה. דאפילו קיבלו כשרים וזרקו פסולין — מועלין, דהיתר אכילה שנינו, דבעינן גבי זריקה וליכא. ואי קשיא לך: מאחר דלאו דוקא, אמאי תני לה? תריץ: אגב דתני פסולי דנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו, תנא נמי "שקבלו פסולין וזרקו". ולעולם לאו דוקא, וליכא למידק מינה כדדייקת ברישא: הא קבלוהו כשרין, אף על גב דזרקוהו פסולין — אין מועלין בו. **אמר רב אסי אם כן** — דקאמר דלאו דוקא, למה לי למיתנא בתרי דוכתי מתניתין דלאו דוקא? **אלא לעולם דמעילה דוקא** — ודייקינן מינה דהיתר זריקה שנינו, כדאמרן הכא. "פסולים" דתני גבי חטאת פסולה — לאו דוקא, אלא כדאמרן דהוא הדין נמי כי קבלו וזרקו כשרים. אלא להכי קתני "שקבלו פסולין וזרקו פסולין" — דהא קא משמע לן דפסול עושה שיריים, שאם נתקבל הדם בשני כוסות, אף על גב דקבל פסול בתחלה וזרק וחזור וקבל כשר וזרק — עושה הפסול לכל הדם שנשתייר אחר זריקתו שיריים. דהא דקבל כשר וזרק — לאו כלום הוא, אלא דינו בשירי הדם, שאם הוזה מדמה על הבגד בין זריקה דכשר לזריקה דפסול — אינו טענן כיבוס. אי נמי, שאותו הדם דינו לישפך לאמה כדין שיריים. דאי אמרינן אינו עושה שיריים — טעונין יסוד. **הכי גרסינן: הא קא משמע** לן — כלומר, הא בחטאת פסולה הא קא משמע לן וכו'. והא דתנן במסכת זבחים (לב,א): וכולן שקבלו את דמו חוץ לזמנו או חוץ למקומו — אם יש עדיין דם הנפש בצואר, יחזור הכשר ויקבל, דמשמע אינו עושה שיריים! היינו כשחישב פסול בקבלה חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דמחשבת פסול אינו עושה שיריים לפסול. אבל אם חישב כשר בקבלה חוץ לזמנו, אף על פי שיש עוד בצואר דם הנפש — לא יחזור הכשר ויקבל, דמחשבה דכשר פוסלת שיריים. **והיכי אמרת** — דהא קא משמע לן דפסול עושה שיריים, והא בעא ריש לקיש מרבי יוחנן בפרק "כל הפסולין" (זבחים לד,ב): פסול כו', ואמר: אין לך כו' אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו, שאם זרק מקצת הדם על מנת לאכול חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והשאר זרק שלא במחשבת פיגול — לאו כלום הוא, אלא כל הדם שנשתייר נעשה שיריים ופסול. **ומאי שנא חוץ לזמנו וחוץ למקומו דעושה שיריים ליפסל הואיל ומרצה לפיגולן** — הואיל וזריקת הדם חשובה היא כל כך דמרצה בפיגול, דקובעת בפיגול, דלעולם לא הוקבע פיגול בכרת עד שעת זריקה. **מאי לאו** — הני הוא דעושה שיריים, לאפוקי פסול שקיבל ולא חישב לפגל, דאינו עושה שיריים. **לא אפילו פסול והא אין לך קתני** — דמשמע הני בלבד ולא פסול. **הכי קאמר אין לך שאינו מרצה בצבור** — כגון פיגול ונותר ויוצא שעושה שיריים לפסול, אלא חוץ לזמנו או חוץ למקומו. דאף על גב דחוץ למקומו אינו מרצה בצבור — עושה שיריים, הואיל ומרצה לפיגולו. **אבל טמא** — דהיינו פסול, דמרצה נמי בצבור, דטומאה דחויה היא בצבור — משוי השיריים. **פסולין** — שאר פסולין, כגון בעלי מומים — לא משוו שיריים. והא דאמר "הא קא משמע לן דפסול עושה שיריים" — היינו טמא. והאי דדייקינן: לאפוקי פסול דלא משוי שיריים — היינו שאר פסולין. **הפיגול** — שחישב בשחיטה, לעולם מועלין בו. ובקדשי קדשים מיירי, ומשום הכי מועלין, דאף על גב דנתקבל הדם כראוי — לא אמרינן "כל העומד ליזרק כזרוק דמי" (מנחות קב,ב), משום דקבלה דפיגול לא חשיבא קבלה, ולא הויא כזריקה לאפוקי מידי מעילה. וטעמא דהוי קבלת דם פסול דפיגול, להכי לא מפקע ממעילה. הא קבלת דם דכשר, דלאו דפיגול — מוציאה ממעילה דאמר "כזרוק דמי", ושמע מינה היתר זריקה שנינו. **לא בזרק** — מיירי, וטעמא דפיגול הוא, דזריקה דידיה לא הויא כלום לאפוקי ממעילה. הא זריקה כשירה — מפקא מידי מעילה. אלמא, היתר אכילה שנינו, כרבי יוחנן. **ומאי לעולם** — בניחותא קא בעי לה. והכי נמי מצי למיבעי נמי כי מוקים לה בדלא זרק. אלא דנטר ליה עד דסיים למילתיה, והדר בעי מיניה. ומשני: לא אתא לאשמועינן אלא דהלכתא כרב גידל, דאמר זריקה דפיגול אינה מוציאה מידי מעילה.

כיצד

הָכָא נַמִּי במשנתנו, אף שנקט התנא 'קבלו פסולין' הוא **לָאו דַּוְקָא,** וגם אם קבלו כשרים וזרקו פסולים, מועלים בו, כי היתר אכילה שנינו.

הגמרא דוחה את הוכחת רב יוסף שלשון שתי המשניות לא נשנה בדווקא: **אָמַר רַב אַסִּי, אִם כֵּן** הדבר כדברי רב יוסף, שמה שנזכרה קבלת פסולים וזריקת פסולים בשתי המשניות, אינו בדווקא, קשה, **לָמָּה לִי לְמֵיתְנֵי תַּרְתֵּי** – מדוע שנה התנא בשני המקומות קבלת פסולים וזריקת פסולים שלא בדווקא, מובן היה הדבר אילו במקום אחד היו נשנים שניהם בדווקא, אפשר לומר שנקט לשון זו במקום השני מפני המקום הראשון, אף שבו אינו בדווקא, אבל אם בשני המקומות אינו בדווקא, קשה מה ראה התנא לשנות כך. **אֶלָּא** צריך לומר **שֶׁלְּעוֹלָם** המשנה **דְּמַעֲיֵלָה דַּוְקָא,** כמו שדייקנו למעלה, שבאה להשמיענו היתר זריקה, והמשנה בזבחים היא לאו דווקא, כי גם אם קבלו כשרים וזרקו כשרים אינו טעון כיבוס, **וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן** – והמשנה בזבחים שנקטה 'קבלו פסולין וזרקו פסולין' באה להשמיענו **דְּפָסוּל עוֹשֶׂה שִׁרַיִּים,** כלומר **דאַף עַל גַּב דְּקִיבֵּל פָּסוּל** את הדם **וְגַם זָרַק** פסול, ואחר שזרק הפסול חזר **וְקִיבֵּל** כהן **כָּשֵׁר וְזָרַק, לָאו כְּלוּם הִיא** זריקתו של הכשר, ולפיכך אם ניתז מדמו קודם לזריקת הכשר, אינו טעון כיבוס, לפי שנחשב כדם שיריים שאינו טעון כיבוס.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** שלא מועילה זריקת הכשר. מבארת הגמרא: **דְּשִׁרַיִּים נִינְהוּ** – הדם שנשאר בבהמה לאחר זריקת הפסול, נידון כמו דם שנשתייר לאחר שקבלו וזרקו את הדם בכשרות, שאין הדם שנשתייר ראוי לזריקה נוספת, ואין אומרים שאין בכח זריקת הדם שנעשתה על ידי פסול, לעשות את שאר הדם כשיריים, ויוכל הכשר לחזור ולקבל.

הגמרא מקשה על רב אסי שאמר שפסול עושה שיריים. מקשה הגמרא: **וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן, פָּסוּל מַהוּ שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁרַיִּים. וְאָמַר לֵיהּ** רבי יוחנן לריש לקיש, **אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁיַּעֲשֶׂה שִׁרַיִּים, אֶלָּא** הזורק את הדם על מנת לאוכלו **חוּץ לִזְמַנּוֹ וְכֵן** זרק על מנת לאוכלו **חוּץ לִמְקוֹמוֹ, הוֹאִיל וּמְרַצִּין לְפִיגּוּלָן** – הואיל וזריקת הפיגול חשובה, שאין הקרבן נקבע בפיגול שיהיה האוכלו ענוש כרת עד הזריקה, והיא נחשבת לענין זה כדבר המרצה, לפיכך היא עושה שיריים. מקשה הגמרא: **מַאי לָאו** – וכי אין כוונת רבי יוחנן לומר, **בַּר** [–חוץ] **מִפָּסוּל** – שאם קיבל פסול את הדם שלא במחשבת פיגול, אינו עושה שיריים, וקשה על רב אסי שאמר שפסול עושה שיריים. מתרצת הגמרא: **לֹא** נתכוין רבי יוחנן לכך, אלא גם לדעתו, **אֲפִילּוּ פָּסוּל** עושה שיריים.

חוזרת הגמרא ומקשה: **וְהָא 'אֵין לְךָ' קָתָנֵי** – והרי שנינו בדברי רבי יוחנן 'אין לך שעושה שיריים, אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו', משמע שאלו בלבד עושים שיריים, ולא פסולים. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמַר** רבי יוחנן, **אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְרַצֶּה בְּצִיבּוּר וְעוֹשֶׂה שִׁרַיִּים, אֶלָּא חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ** – מה שמיעט רבי יוחנן מדין שיריים את שאר הפסולים מלבד פסול פיגול, כוונתו רק לפסולים שפוסלים בקרבן ציבור, כמו נותר ויוצא, שהואיל ופסולם קשה שפוסל אפילו בציבור, אינם עושים שיריים, מלבד פיגול, שאף שפוסל בציבור עושה שיריים, הואיל והוא מרצה לענין כרת, **אֲבָל טָמֵא דְּאִיתֵּיהּ** [–שישנו] **בְּצִיבּוּר,** כלומר שכשר לעבוד בקרבנות ציבור, שכן טומאה דחויה בציבור, **מְשַׁוֵּי** [–עושה] **שִׁרַיִּים** גם בקרבן יחיד, שהואיל והוא ראוי לקרבן ציבור, נחשבת עבודתו עבודה גם ביחיד, לענין שעושה שיריים, **שְׁאָר פְּסוּלִין** כמו בעלי מומין, **דְּלֵא אִיתְּנוּן** [–שאינם, כלומר שלא הותרו] **בְּצִיבּוּר, לֵא מְשַׁוֵּין** [–אינם עושים] **שִׁרַיִּים,** נמצא מה שאמר רב אסי שפסול עושה שיריים, הכוונה לטמא, ומה שמיעט רבי יוחנן שאר פסולים שאינם עושים שיריים, הכוונה לשאר פסולים מלבד טמא.

הגמרא חוזרת לדון בשאלה שנשאלה בתחילת הסוגיא, אם היתר שחיטה שנינו, או היתר זריקה, או היתר אכילה: **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה לפשוט הספק מהברייתא דלהלן ששנינו בה, **הַפִּיגּוּל** – קרבן של קדשי קדשים שחשב בשחיטתו מחשבת פיגול, **לְעוֹלָם מוֹעֲלִין בּוֹ.** מבררת הגמרא: **לָאו** – וכי לא מדובר באופן **דְּלֹא זָרַק,** אלא קיבל את הדם, ואף על פי שקיבל את הדם כראוי, אין אומרים כל העומד להיזרק כזרוק, משום שקבלה פסולה אינה נחשבת לקבלה, וממילא לא שייך לומר בה כל העומד להיזרק כזרוק, כדי שתוכל להוציא מידי מעילה. משמע שרק משום שהקבלה היתה בפסול מועלין בו, אבל אילו היתה קבלה כשירה, היתה מוציאה מידי מעילה, **וּשְׁמַע מִינָּהּ הֵיתֵּר זְרִיקָה שָׁנִינוּ** – כלומר שדי בקבלה כדי להוציא מידי מעילה. דוחה הגמרא את הראיה: **לֹא** כמו שסברת שמדובר כאן קודם זריקה, אלא מדובר **שֶׁזָּרְקָהּ,** ואם כן אדרבה, יש לך להוכיח מכאן שהיתר אכילה שנינו, כי משמע מהברייתא שדווקא משום שהזריקה היתה פסולה אינה מוציאה מידי מעילה, אבל אילו היתה כשירה, היתה מוציאה מידי מעילה, שהיתר אכילה שנינו.

הגמרא עוברת לבאר את הלשון 'לעולם' האמור בברייתא. מבררת הגמרא: **וּמַאי 'לְעוֹלָם'** – מה הלשון 'לעולם' ששנינו בברייתא. משיבה הגמרא: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן** – תיבת 'לעולם' באה להשמיענו, שאפילו זריקת פיגול שנחשבת זריקה, ומרצה לענין שיתחייב על ידה כרת על אכילת הבשר שנתפגל, והייתי סבור לומר שכמו כן תהיה חשובה כזריקת כשר שמוציאה מידי מעילה, לכך הוצרך להשמיענו שאינו כך, ואף שחשובה כזריקה לענין חיוב כרת, אך אינה מרצה לענין שתוציא מידי מעילה, **וּכְדַרַב גִּידַל, דְּאָמַר רַב גִּידַל אָמַר רַב, זְרִיקַת פִּיגּוּל** אף שמרצה לענין שמתחייבים על ידה כרת, אך **אֵינוֹ מוֹצִיא** בשר קדשי קדשים **מִידֵי מְעִילָה** כזריקת כשר, **וְכֵן אֵינוֹ מֵבִיא** אימורי קדשים קלים **לִידֵי מְעִילָה** כזריקה של קרבן כשר, והתנא משמיענו שהלכה כדבריו.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

דִּכְתִיב 'אֲחֻזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים שׁוּעָלִים קְטַנִּים מחבלים כרמים **וְגוֹ',** כלומר, בת קול אומרת למי הים בשעה שהכניסו המצרים לתוכם, תטביעו את השועלים – דהיינו התינוקות המצרים, שהם היו מחבלים את הכרמים בעוד כרמנו סמדר – שעל ידם היו מגלים את התינוקות של ישראל, שבעוד שהם קטנים ורכים נקראים סמדר.

"**וַתִּקַּח לוֹ תֵּבַת גֹּמֶא** ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד", שואלת הגמרא, **מַאי שְׁנָא** – מדוע הניחתו **בגוֹמֶא,** הרי גופו ישתמר יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,** מִיכָּן יש להביא ראיה **לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּמוֹנָם חָבִיב עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִגּוּפָן** – ולכן השתמשה בדבר זול. **וְכָל כָּךְ לָמָּה** – מדוע חביב עליהם ממונם מגופם, **לְפִי שֶׁאֵין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגֵזֶל. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר,** הטעם שלקחה גומא, לפי שהוא **דָּבָר רַךְ, שֶׁיָּכוֹל לַעֲמוֹד** – להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה **בִּפְנֵי דָּבָר רַךְ וּבִפְנֵי דָּבָר קָשֶׁה,** שהרך, כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה שכתוב '**וַתַּחְמְרָה בַחֵמָר וּבַזָּפֶת',** **תָּנָא,** טחו את התיבה **בַּחֵמָר מִבַּפְנִים, וְזֶפֶת מִבַּחוּץ** ולא מבפנים, **כְּדֵי שֶׁלֹּא יָרִיחַ אוֹתוֹ צַדִּיק רֵיחַ רַע** של הזפת.

"**וַתָּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׂם בַּסּוּף** על שפת היאור", מבארת הגמרא מהו סוף זה, **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר,** הניחה אותו **בְּיַם סוּף. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר**

הגמרא מביאה כמה ראיות לפשוט את השאלה, אם היתר זריקה שנינו או היתר אכילה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יֵשׁ נוֹתָר שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ, וְיֵשׁ נוֹתָר שֶׁאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, כֵּיצַד,** דם שנתקבל כדין ולן, ולא נזרק עד למחר, אם אכל את הבשר למחרת **לִפְנֵי זְרִיקָה, מוֹעֲלִין [בּוֹ],** כיון שאכלו קודם שנזרק דמו, ואם אכלו **לְאַחַר זְרִיקָה, אֵין מוֹעֲלִין [בּוֹ],** ואף שזרק דם שנפסל בלינה, יצא הבשר מידי מעילה, כי סובר רבי שמעון שזריקת דם שלן מוציאה את הבשר מידי מעילה. מדייקת הגמרא: **קָתָנֵי מִיהַת** – מכל מקום שנינו בברייתא, שלפני זריקת הדם **מוֹעֲלִין בּוֹ** [–בבשר], **לָאו** – וכי לא מדובר שנתקבל הדם בכלי מבעוד יום, **דַּהֲוָה שָׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ** – שהיתה שהות לזורקו, **דְּאִי בָּעֵי זָרִיק** – שאם היה רוצה לזרוק את הדם על המזבח היה זורקו, ואף על פי כן לא יצא הבשר מידי מעילה, משום שהדם עדיין לא נזרק, ונחשב שלא היה לו שעת היתר, **וּשְׁמַע מִינָּהּ** – הרי מוכח מכאן **שֶׁהֵיתֵר אֲכִילָה שָׁנִינוּ.**

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח מכאן שהיתר אכילה שנינו, שאפשר להעמיד את הברייתא, **דְּקַבְּלֵיהּ** – שקיבל את הדם **סָמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה, דְּלֹא הָיָה שָׁהוּת לְמִזְרַק** – שלא היה שהות לזורקו מבעוד יום ולא היה לו היתר זריקה, והוא אכל את הבשר בלילה קודם זריקה, ולפיכך מועלים בבשר, כי בשעה שנתקבל הדם לא היה עומד לזריקה, ואין לומר בו 'כל העומד להיזרק כזרוק'.

שואלת הגמרא: **אֲבָל** אם **הָיָה שָׁהוּת** לזרוק את הדם מבעוד יום, **מַאי** – מה דינו של הבשר, **הָכִי נַמִּי** – וכי כן הדין **דְּאֵין מוֹעֲלִין,** שהואיל והיה שהות לזורקו אפשר לומר שהוא כזרוק, ואין מועלים בו, כי היתר זריקה שנינו, אם כן קשה, **מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי** – מדוע נקט התנא דווקא, **'לִפְנֵי זְרִיקָה** מועלין בו, לאחר זריקה אין מועלין בו', **לִיתְנֵי** – היה לו לשנות, **קוֹדֶם שְׁקִיעָה וּלְאַחַר שְׁקִיעָה,** כלומר אפילו כשאכל את הבשר קודם זריקה, היה לו לחלק בין אם קיבל את הדם לפני השקיעה, כשהיה שהות לזורקו, והיה עומד להיזרק, והרי הוא כזרוק, שאז אין מועלים בבשר כי היתר זריקה שנינו, ובין אם קיבל את הדם לאחר שקיעה, שנשחטה הבהמה בלילה, ולא היה הדם ראוי לזורקו זריקה כשירה, שבאופן זה אין לומר שהוא כזרוק, ולפיכך מועלים בו, ומכך שלא חילק התנא חילוק זה, משמע שכל שנאכל הבשר לפני זריקה בכל אופן מועלים בו, כי היתר אכילה שנינו.

משיבה הגמרא: **הָכִי נַמִּי קָתָנֵי** – כך היא באמת כוונת הברייתא, שמה ששנינו 'לן לפני זריקה' היינו שלן הדם **קוֹדֶם שֶׁיְּרָאֶה לִזְרִיקָה,** שקיבל את הדם לאחר שקיעת החמה, שאינו ראוי אז לזריקה, ואז מועלים בבשר, ומה ששנינו 'לאחר זריקה', היינו שלן הדם **לְאַחַר שֶׁיְּרָאֶה לִזְרִיקָה,** שקיבלו קודם שקיעת החמה, שהיה שהות ביום לזורקו, ונחשב כזרוק, לפיכך אין מועלים בבשר אף שלא זרק את הדם, כי היתר זריקה שנינו.

הגמרא מביאה ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו בברייתא, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יֵשׁ פִּיגּוּל** [–יש קרבן שנתפגל] **שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ, וְיֵשׁ פִּיגּוּל שֶׁאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, כֵּיצַד,** אם אכל את בשר הפיגול **לִפְנֵי זְרִיקָה מוֹעֲלִין [בּוֹ], לְאַחַר זְרִיקָה אֵין מוֹעֲלִין [בּוֹ],** שסובר רבי שמעון שזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים, כמו זריקה של קרבן כשר. מדייקת הגמרא: **קָתָנֵי מִיהַת** – מכל מקום שנינו בברייתא, **לִפְנֵי זְרִיקָה מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו דַּהֲוָה שָׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ** – וכי לא מדובר שנתקבל הדם בכלי מבעוד יום, **דְּאִי בָּעֵי זָרִיק** – שאם היה רוצה לזרוק את הדם על המזבח היה זורקו, **וְקָתָנֵי** – ושנינו, **'מוֹעֲלִין בּוֹ',** משום שהדם עדיין לא נזרק, ונחשב שלא היתה לו שעת היתר, **וּשְׁמַע מִינָּהּ** – הרי מוכח מכאן **שֶׁהֵיתֵר אֲכִילָה שָׁנִינוּ.**

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין להוכיח מכאן שהיתר אכילה שנינו, שאפשר להעמיד את הברייתא באופן שקיבל את הדם סמוך לשקיעת החמה, **דְּלֹא הָיָה שָׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ** – שלא היה שהות לזורקו מבעוד יום ולא היה לו היתר זריקה, כי בשעה שנתקבל, לא היה עומד לזריקה.

שואלת הגמרא: **אֲבָל הָיָה שָׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ** – אבל אם היה שהות לזרוק את הדם מבעוד יום, [**מַאי** – מה דינו], **הָכִי נַמִּי** – וכי כן הדין **דְּנָפַק** [–שיצא] **מִידֵּי מְעִילָה,** אם כן קשה, **מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי** – מדוע נקט רבי שמעון את האופן שאין מועלים, דווקא **לְאַחַר זְרִיקָה, לִיתְנֵי קוֹדֶם שְׁקִיעָה וּלְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה** – והלא היה יכול לחלק אפילו באופן שאכל לפני הזריקה בין אם נתקבל הדם לפני השקיעה, ובין אם נתקבל לאחר השקיעה, שאם נתקבל לפני השקיעה אין מועלים בו, כי היה לו שעת היתר, ואם נתקבל לאחר השקיעה מועלים בו, כי לא היה לו שעת היתר.

משיבה הגמרא: **הָכִי נַמִּי קָאָמַר** – כך באמת כוונת הברייתא, מה ששנינו 'לפני זריקה' ו'לאחר זריקה', אין הכוונה לפני זריקת הדם ולאחר זריקת הדם, אלא 'לפני זריקה' הכוונה שאכל את הבשר **קוֹדֶם שֶׁיְּרָאֶה** הדם **לִזְרִיקָה,** כגון שקיבלו לאחר שקיעת החמה, שלא היה ראוי לזורקו, ומה ששנינו שלאחר זריקה אין מועלים, הכוונה שאכל את הבשר **לְאַחַר שֶׁיְּרָאֶה** הדם **לִזְרִיקָה** – שקיבלו לפני שקיעת החמה, ולפיכך אין מועלים, כי היה לדם היתר זריקה.

הגמרא מביאה ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **הַפִּיגּוּל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים מוֹעֲלִין [בּוֹ]** – קדשי קדשים שחשב בהם מחשבת פיגול, מועלין בהם, **מַאי** – מה היא כוונת הברייתא, כלומר באיזה אופן מועלין, **לָאו** – וכי לא מדובר **דְּזָרַק, וּשְׁמַע מִינָּהּ הֵיתֵר אֲכִילָה שָׁנִינוּ,** כי מכך שהשמיענו שמועלים בפיגול לאחר שזרק את דמו, משמע שבקרבן כשר לא מועלים לאחר זריקה, וממה שהשמיענו זאת רק לאחר זריקה, משמע שלפני זריקה גם בלא שהיה פיגול היו מועלים בו, הרי שהיתר אכילה שנינו.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין ראיה מהברייתא שהיתר אכילה שנינו, כי אפשר לומר שמדובר **דְּלֹא זָרַק,** ורק נתקבל הדם בכלי, ואם כן, יש לדייק שהיתר זריקה שנינו, שמשמע שרק משום שהוא פיגול ואי אפשר לומר בו 'כזרוק דמי' מועלים בו, אבל אם אינו פיגול ושייך לומר בו 'כזרוק דמי' אין מועלים בו, כי היתר זריקה שנינו.

הגמרא רוצה לסתור את הדחיה. מקשה הגמרא: לדבריך שאמרת שסובר התנא היתר זריקה שנינו, והברייתא מדברת באופן שלא זרק את הדם, אם כן יש לדייק, שרק משום שלא זרק מועלים בפיגול, **אֲבָל זָרַק מַאי** – מה יהיה דינו, **הָכִי נַמִּי** – וכי תאמר שאכן הדין הוא **דְּאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ,** אם כן קשה, **מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי** – מדוע נקט התנא בסיפא דווקא **'בְּקָדָשִׁים קַלִּים אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ'** – קדשים קלים שנתפגלו אין מועלין באימוריהם, **לִיתְנֵי** – היה לו לחלק בקדשי קדשים עצמם [שפתח בהם], ולשנות כך, **כָּאן** – האופן שמועלים, הוא **לְפָנֵי זְרִיקָה, וּכָאן** – והאופן שאין מועלים, הוא **לְאַחַר זְרִיקָה,** ומכך שלא שנה החילוק בקדשי קדשים עצמם, משמע שבקדשי קדשים גם לאחר זריקה מועלין, ומה שאין כן בקרבן שלא נתפגל שרק לאחר זריקה אין מועלין בו כי היתר אכילה שנינו.

מתרצת הגמרא: לעולם היתר זריקה שנינו, ואכן התנא היה יכול לחלק כך, בין קודם זריקה לאחר זריקה, ומה שלא חילק, הוא משום **דְּהָא אָתְיָא לְאַשְׁמוּעִינַן** – כי רצה להשמיענו הדין דלהלן, **כָּל לְאִיתוּיֵי לִידֵי מְעִילָה** – כדי להביא לידי מעילה, דהיינו אימורי קדשים קלים, שאינם קדושים מעיקרם, וזריקת הדם מביאתם לידי מעילה, רק **זְרִיקָה כְּתִיקְנָהּ מַיְיתֵי** [–מביאתם] **לִידֵי מְעִילָה,** ולא זריקת פיגול, וכשיטת רב גידל, והשמיענו זאת במה שנקט שקדשים קלים שפיגל בהם אין מועלים בהם, כלומר שגם אם זרק את דמם אין מועלים בהם. ובמה ששנה ברישא בקדשי קדשים, שמועלים בהם קודם זריקה, בא להשמיענו **שְׁכָל לְאַפּוּקֵי** [–להוציא] **מִידֵי מְעִילָה,** את בשר קדשי קדשים, **אֲפִילּוּ** זריקה **שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ,** כמו פיגול, **נַמִּי מַפְּקָא** [–מוציאה] **מִידֵי מְעִילָה.**

רש"י

כיצד לן — הדם, כגון שנתקבל היום ולא נזרק עד למחר. אם אכל הבשר לפני זריקה — מועלין בו, אכלו לאחר זריקה — אין מועלין בו. דסבירא ליה לרבי שמעון זריקת לן מוציאה מידי מעילה כזריקת כשר. קתני מיהת: לפני זריקה מועלין בו, מאי לאו דהוה שהות ביום למיזרקיה, דאי בעי זריק. ואף על גב דנתקבל בכוס — לא נפיק מידי מעילה עד לאחר זריקה. ולהכי, לפני זריקה מועלין בו, הואיל ועדיין לא נזרק הדם לא היה בו שעת היתר. ושמע מינה: היתר אכילה שנינו. **לא** דקבליה **סמוך לשקיעת החמה** — ומשום הכי לן דלא הוה שהות למיזרקיה. והוא אכל הבשר בלילה לפני זריקה, להכי מועלין, שהרי הדם עדיין לא היה ראוי ליזרק, ולא מצינן למימר "כל העומד ליזרק כזרוק דמי". **אבל אי הוה שהות** — דנראה לזריקה, אמרינן "כזרוק דמי" ואין בו מעילה, דהיתר זריקה שנינו. **אי הכי** — אדתני לן לפני זריקה, ליתני הכי: שקבלו קודם שקיעת החמה, דהוה שהות למזרקיה ולן — אין מועלין בו, דהואיל והיה עומד ליזרק — כזרוק דמי, דהיתר זריקה שנינו. קבלו לאחר שקיעת החמה דנשחט בלילה ולן ואכל הבשר — מועלין בו, דהא אינו ראוי ליזרק זריקה כשרה ולאו כזרוק דמי, הילכך מועלין בו. **הכי נמי קתני קודם שיראה לזריקה** — דהא דתני לפני זריקה היינו קודם שנראה לזריקה, שקיבל אחר שקיעת החמה שעדיין לא נראה לזריקה, אם אכל הבשר מועלין בו. אבל אחר זריקה, אחר שנראה לזריקה שקיבלו קודם שקיעת החמה, דהוה שהות ביום למיזרקיה — אין מועלין בו, הואיל והיה עומד ליזרק כזרוק דמי. ולעולם היתר זריקה שנינו. **תא שמע רבי שמעון אומר כו'** — וכולה מיתרצא כסוגיא דלעיל דיש נותר. **לאחר זריקה אין מועלין בו** — דסבירא ליה דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים כזריקת כשר, ופליגא אדרב גידל. והכא ליכא למידק לטעמיה דרבי שמעון כדדייק לעיל בהפיגול לעולם מועלין בו: טעמא דפיגול, הא לא הוי פיגול אין מועלין בו — דהא סבירא ליה לרבי שמעון דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה כזריקת כשר. **מאי לאו דזרק** — וטעמא משום הכי הוא דפיגול אינו מוציא מידי מעילה אף על פי שזרק. הא בכשר, כיון שזרק — אין מועלין בו, שמע מינה: היתר אכילה שנינו, דבעינן שזרק. **לא דלא זרק** — אלא שנתקבל בכלי. ובפיגול הוא דלא אמרינן כזרוק דמי, הא בכשר אמרינן כזרוק דמי, דהיתר זריקה שנינו. **אבל זרק מאי הכי נמי** — דבעיא למימר דאין מועלין בפיגול, מאי איריא דתני סיפא בקדשים קלים? ליתני בקדשי קדשים: כאן לפני זריקה מועלין בו, לאחר זריקה אין מועלין. **ודאי הכי נמי** — מצי תני, ולא איצטריך סיפא. **אלא הא קא משמע לן דכל לאיתויי לידי מעילה** — כגון אימורי קדשים קלים. זריקה כתיקנה שאין בה פיגול — אתיא לידי מעילה האימורין, ולא זריקת פיגול. **כל לאפוקי מידי מעילה** — כגון בשר קדשי קדשים שלא כתיקנה כגון זריקת פיגול — מפקע מידי מעילה, ודלא כרב גידל. והיינו דאמרינן במסכת מנחות: הא איתותב רב גידל. דהא סתמא ורבי שמעון תרוייהו סבירא להו דזריקת פיגול מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים.

תוספות

כיצד לן לפני זריקה מועלין בו לאחר זריקה אין מועלין בו קתני מיהא לפני זריקה מועלין בו לאו דהוה ביה שהות למיזרק דאי בעי זריק — והא לפני זריקה ממש, שלא זרק — מועלין בו. ואף על גב דאיכא היתר זריקה — מכל מקום מועלין בו, משום דהיתר אכילה שנינו. לא, דלא הואי ליה שהות, דקבליה סמוך לשקיעת החמה. דלא נעשית הקבלה בהכשר, מאי איריא דתני לפני זריקה — פירוש: כלומר, אמאי מפליג בין קודם לאחר זריקה? ליפלוג בקודם זריקה גופיה בין קודם ראויות זריקה בין לאחר ראויות זריקה, וליתני הכי: קודם שקיעת החמה — אין מועלין בו, דאיכא ראויות זריקה, לאחר שקיעת החמה — מועלין בו, דליכא ראויות זריקה. ומשני: הכי נמי קתני, קודם שיראה לזריקה כו'. כלומר, לפני זריקה לאו דוקא, אלא רצה לומר קודם שיראה לזריקה.

תא שמע רבי שמעון אומר יש פיגול כו' — כלומר, סוגית פיגול הוי כמו גבי נותר. אמנם קשה: היכי קאמר דמיירי דהויא שהות למיזרקיה אבל אימא פיגול דבקבלה לא מצית אמרת, דהא מוקמת לה בנעשה קבלה בהכשר. וגם בהילוך לא מצית אמרת, דהא רבי שמעון הוא דמכשיר בהילוך בפרק קמא דזבחים (יג,א), משום דהויא לה עבודה שאפשר לבטלה, כגון שוחט בצד המזבח וזורק. לכן נראה לי כגון שפיגל בסוף קבלה, דהויא שהות למזרק בתחלת קבלה. וקתני: מועיל, ושמע מינה: היתר אכילה שנינו. משמע: אבל סיפא דאין מועיל — מיירי לאחר זריקה ממש. ותימה: אם כן תיקשי לרב גידל דאמר דזריקת פיגול לא מפקע מידי מעילה! ויש לומר: דרב גידל משני לה כדמסיק, דהכא לפני זריקה — היינו קודם שיראה לזריקה, ולאחר זריקה — לאחר שיראה לזריקה. ולעולם קודם זריקה — משום דהיתר זריקה שנינו. ומכל מקום קשה: דאם כן אי הויא סייעתא למאן דאמר היתר אכילה שנינו — ליתא לדרב גידל. וזה אינו, דלמאן דאמר היתר אכילה שנינו לא מצי ליישב מתניתא אם לא כדרב גידל, דהא לעיל גבי מתניתין דקתני שנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו מיירי על כרחך בזרק כבר, מדקאמר מועלין. דאי בלא זרק — מאי איריא משום דפיגל? אפילו לא פיגל נמי, כיון דהיתר אכילה שנינו, מכל מקום כי פיגל אף על גב דזרק — לא מפקע מידי מעילה. אלמא, כי אמרינן נמי היתר אכילה שנינו איתא לדרב גידל. והכא משמע דליתא לדרב גידל אלא אם כן אמרינן דהיתר זריקה שנינו. ואומר השר מקוצי: דהא לא קשיא כלל למאן דאמר היתר אכילה שנינו, אמר לך: דכולי עלמא אית להו כוותי דהיתר אכילה שנינו, ובמתניתין אית ליה לרבי יהושע לדרב גידל כדפירשנו, דעל כרחך מיירי בזרק. לרבי שמעון דברייתא לית ליה לדרב גידל. ורב גידל אמר לך: דכולי עלמא אית להו כוותי, דלא אתיא זריקת פיגול ומפקע מידי מעילה. ובהא פליגי, דרבי יהושע אית ליה היתר אכילה שנינו, ומיירי בזרק כדפירשנו לעיל. ורבי שמעון דמתניתא מיירי בלא זריקה, ואית ליה היתר זריקה שנינו. **תא** שמע הפיגול בקדשי קדשים מועלין כו' — לאו דזרק, ושמע מינה היתר אכילה שנינו, דמשמע דווקא פיגול מועלין, דבלא פיגול — אין מועלין בו. ודווקא משום דזרק ואיכא היתר אכילה! הא לא זרק, אף על גב דלא פיגל — מועלין, כיון דליכא היתר אכילה. ואם תאמר: מנליה הא דדווקא בזרק מיירי, למידק דבלא פיגל אין מועלין? דילמא הוא הדין בלא זרק! יש לומר דהכי פירושו: לאו דזרק, דהוה שהות למיזרק, אבל לא זרק ומשום הכי מועלין — דהיתר אכילה שנינו. דאי היתר זריקה שנינו, מכיון שניתקנה בהכשר — מיד נפק מידי מעילה. והא דקאמר "הפיגול" — מיירי כשפיגל בסוף קבלה כמו שפירשנו למעלה. ומשני: לא, דלא זרק. כלומר, דלא נראה לזריקה, דליכא השתא היתר לזריקה. וזה הפירוש דחוק הוא מאד. דהא ד"זרק" משמע דזרק ממש. ופירש רבינו יצחק בן אברהם דהכי קאמר: מאי לאו דזרק כו' דאית ליה מסתמא אתא לאשמועינן כדרב גידל דזריקת פיגול לא מפקא מידי מעילה. ועל כרחך מיירי בזרק, ודווקא פיגל הוא דלא מפקע מידי מעילה, הא לא פיגל — אין מועלין. ושמע מינה דהיתר אכילה שנינו. דאי היתר זריקה שנינו — אם כן הוה ליה למיתני לעולם כדלעיל, לאשמועינן דמיירי לאחר זריקה וכדרב גידל. אלא ודאי היתר אכילה שנינו, ואם כן על כרחיך מיירי בזרק. דאי בלא זרק — מאי איריא פיגל? אפילו לא פיגל נמי, דהא בעינן היתר אכילה. אלא ודאי מיירי בזרק, והוי סייעתא לדרב גידל דודאי מיירי בזרק, משום דהיתר אכילה שנינו. לא, דלא זרק. כלומר, אדרבה ליתא לדרב גידל, דבזרק לא מיירי, דאם כן הות מפקא מידי מעילה. אלא מיירי בלא זרק, ומשום דהיתר זריקה שנינו. **כל** לאיתויי כו' — שלא כתיקנה לא מייתא, והיינו כרב גידל. כל לאפוקי מידי מעילה, שלא כתיקנה נמי מפקע מידי מעילה. ולעיל בשמעתיה דרב גידל פירשתי טעם נכון.

תָּא שְׁמַע, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ נוֹתָר שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ, וְיֵשׁ נוֹתָר שֶׁאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ. כֵּיצַד, לָן - לִפְנֵי זְרִיקָה - מוֹעֲלִין, לְאַחַר זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין, קָתְנֵי מִיהַת מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו דַּהֲוָה שְׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ, דְּאִי בָּעֵי זְרִיק? וּשְׁמַע מִינָּהּ: הֵיתֵּר אֲכִילָה שָׁנִינוּ! - לָא, דְּקַבְּלֵיהּ סָמוּךְ לְשְׁקִיעַת הַחַמָּה, דְּלָא הָוָה שְׁהוּת לְמִזְרַק. - אֲבָל הָיָה שְׁהוּת, מַאי? הָכִי נַמִּי דְּאֵין מוֹעֲלִין, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי לִפְנֵי זְרִיקָה? לִיתְנֵי קוֹדֶם שְׁקִיעָה וּלְאַחַר שְׁקִיעָה! - הָכִי נַמִּי קָתָנֵי: קוֹדֶם שֶׁיֵּרָאֶה לִזְרִיקָה, וּלְאַחַר שֶׁיֵּרָאֶה לִזְרִיקָה. תָּא שְׁמַע, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: יֵשׁ פִּיגּוּל שֶׁמּוֹעֲלִין בּוֹ, וְיֵשׁ פִּיגּוּל שֶׁאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ. כֵּיצַד? לִפְנֵי זְרִיקָה - מוֹעֲלִין, לְאַחַר זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין. קָתְנֵי מִיהַת לִפְנֵי זְרִיקָה מוֹעֲלִין בּוֹ, לָאו דַּהֲוָה שְׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ, דְּאִי בָּעֵי זְרִיק? וְקָתְנֵי מוֹעֲלִין בּוֹ, וּשְׁמַע מִינָּהּ הֵיתֵּר אֲכִילָה שָׁנִינוּ! - לָא, דְּלָא הָוָה שְׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ; אֲבָל הָוָה שְׁהוּת לְמִיזְרְקֵיהּ, מַאי? הָכִי נַמִּי דִּנְפַק מִידֵּי מְעִילָה, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי לְאַחַר זְרִיקָה? לִיתְנֵי קוֹדֶם שְׁקִיעָה וּלְאַחַר שְׁקִיעַת הַחַמָּה! - הָכִי נַמִּי קָאָמַר: קוֹדֶם שֶׁיֵּרָאֶה לִזְרִיקָה, לְאַחַר שֶׁיֵּרָאֶה לִזְרִיקָה. תָּא שְׁמַע: הַפִּיגּוּל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים - מוֹעֲלִין. מַאי לָאו דְּזָרַק? וּשְׁמַע מִינָּהּ הֵיתֵּר אֲכִילָה שָׁנִינוּ! - לָא, דְּלָא זָרַק. - אֲבָל זָרַק, מַאי? הָכִי נַמִּי דְּאֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי בְּקָדָשִׁים קַלִּים אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, לִיתְנֵי: כָּאן - לִפְנֵי זְרִיקָה, כָּאן - לְאַחַר זְרִיקָה! - הָא אָתְיָא לְאַשְׁמוּעִינַן: כָּל לְאִיתּוּיֵי לִידֵי מְעִילָה - זְרִיקָה כְּתִיקְּנָהּ מַיְיתֵי לִידֵי מְעִילָה, כָּל לְאַפּוּקֵי מִידֵי מְעִילָה - אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא כְּתִיקְּנָהּ נַמִּי מַפְקַע מִידֵי מְעִילָה.

משנה

משנה

תוספות

בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דם רבי אליעזר אומר מועלין — למאן דאמר היתר אכילה שנינו. ולמאן דאמר היתר זריקה צריך לפרש דמיירי קודם שנראה לזריקה. ולמאן דאמר היתר שחיטה — דמיירי קודם שנראה לקבל דם. ולכך מועלין, משום דאית ליה לרבי אליעזר דאין זריקה מועלת ליוצא לאפוקי מידי מעילה, ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא, דבעינן יותר לטהורים, והכא, כיון דיצא — לא נותר לטהורים הוא. וגבי נותר ילפינן חילול מטומאה, כדאמרינן פרק "בית שמאי" (זבחים מד,א). וגבי פיגול נמי אמרינן בזבחים (כח,ב): כהרצאת כשר כך הרצאת פסול, דבעינן שיקרבו כל מתיריו. וכיון דיצא — תו לא מיקרי "כל מתיריו". רבי עקיבא אומר: מועלין. דקסבר זריקה מועלת ליוצא. אמר רבי עקיבא: המפריש חטאתו וכו' והרי שתיהן עומדות. כלומר, ששחט את שתיהן בבת אחת, כדאמר בגמרא דרצה מזה זורק רצה מזה זורק, לא כשם שדמה פוטר את בשרה ממעילה כו'. כלומר, אי אתה מודה שכשם שדמה פוטר בשרה ממעילה, כך לא ימעלו בבשר חבירתה, ואף על פי שהיא פסולה? ואם כן שכך הוא, אף לדבר זה דין הוא שיפטר את של עצמה. פירוש: כל שכן שיפטר את של עצמה אף על פי שיצא. ודוקא פסול יוצא אתה למד דמהניא ליה זריקה, כדפירשנו. אבל שאר פסולים דחמירי — מודה רבי עקיבא שאין דומים כמפריש. שהרי כמה פסולין יש בזבחים דמודה בהן רבי עקיבא דלא מהניא בהו זריקה, אלא פסול יוצא דוקא מסתברא ליה דמועיל. **אימורי** קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים רבי אליעזר אומר אין מועלין — לפי שעדיין לא הוברר חלק גבוה, מאחר שנפסל ביוצא, דאין זריקה מועלת ליוצא, ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר, כדפירש לעיל טעמא. בבולהו רבי עקיבא אומר מועלין בהם, דקסבר זריקה מועלת ליוצא. **והני** תרתי למה לי — לאשמועינן פלוגתא דרבי עקיבא ורבי אלעזר בקדשי קדשים ואימורי קדשים קלים. **שלא** כתיקונה לא מפקא מידי מעילה אבל לאיתויי לידי מעילה — כגון באימורי קדשים קלים, אימא מודה ליה לרבי עקיבא דמועלין כו'. תימה: דהכא משמע שיש לו להביא יותר מידי מעילה, ולעיל משמע איפכא דקאמר דזריקה שלא כתקונה לא מייתי לידי מעילה ומכל מקום מפקע מידי מעילה! ואמר מורי רבינו הרב רבינו פרץ שיחיה: דלעיל איכא טעמא והכא איכא טעמא. דלעיל כשנעשית הזריקה עצמה בפסול, שפיגל בשחיטה או בקבלה — הילכך אינה מביאה לידי מעילה בקדשים קלים, דלא קרינא ביה "קדשי ה'". אבל מוציאה מידי מעילה בקדשי קדשים, דאשכחן דאחשביה רחמנא זריקה, לענין לאיחיובי כרת באכילה דבעיא הרצאה בפיגול, ואפילו הכי אמר רחמנא דהאי כל פיגול חייב כרת, ואם כן לענין מעילה קרינא בהו ראוי לאכילת אדם, ופקע להו "קדשי ה'". כי זה טעם וזה חילוק פירש מורי למעלה גבי דהיא דרב גידל. אבל הכא מיירי שהזריקה נעשית בהכשר, אלא נזרק על דבר שאינו ראוי שיצא הבשר, הילכך לענין להוציא מידי מעילה — לא מהניא הזריקה, דאכתי לא אישתרי באכילה. דלא אשכחן דחשביה רחמנא זריקה בכי האי גוונא שהזריקה בהכשר על דבר שאין ראוי. אבל להביא לידי מעילה — אימא מודה ליה לרבי עקיבא דמועלין, דהא נעשית הזריקה עצמה בהכשרה אלא שהיא נעשית על דבר שאין ראוי, ואם כן קרינן בהו "קדשי ה'" לענין מעילה, דהא קאמר: עלה לא ירד. **כי** אמר רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתה — דמגו דמהני זריקה להאי דגואי — אהני נמי להאי דבראי. ואף על גב דיליף ליה ממפריש, היינו מקצתו יצא, דדמי ליה. **אמר** רב אסי לרבי יוחנן כבר לימדוני חברי מחשבין על האבוד ועל השרוף — אם אבדה חצי הזבח או נשרפה, והוא זורק את הדם על מנת לאכול כזית מאותו חלק שאבד או נשרף [חוץ לזמנו] — מחשבתו מועלת לקבוע פיגול בשאר הבשר (שהרי) שהיא בעין. "והא אבד ושרף דליתנהו" סיומא דקושיא היא, דהא שאינו כלל בעולם קאמר דמחשבתו מחשבה לפגל. ואם כן, הכי נמי גבי יצא כולו, אמאי לא מהניא זריקה? אלא ודאי דרבי עקיבא מיירי אף כשיצא כולו. "ומי אמר רב אסי הכי" — קושיא דמקשי התלמוד מרב אסי ארב אסי, כדמסקינן. וקשיא: מה היא התשובה שהשיב רב אסי על דברי רבי יוחנן דמדמה שאר פסולין ליוצא? דהא פירשתי במתניתין שאין לדמותו! לכן נראה לי כגירסת הספרים שגורסים "אמר רב אסי כבר למדוני חבירי" כו'. ומילתיה באפי נפשיה, ולא להשיב על דברי רבי יוחנן. והא דקאמר "והא אבוד ושרוף דליתא בהו בעולם" — תחילת דברי המקשן הוא, שבא להקשות: "ומי אמר רב אסי" כו', כלומר, דאף על גב דליתנהו בעולם אפילו הכי מחשבין.

חישב

רש"י

משנה בשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים — ואחר כך נכנס, ושוב נזרק הדם. **רבי אליעזר אומר אף על פי שנזרק הדם מועלין בו** — דסבירא ליה לרבי אלעזר דזריקה אינה מועלת ליוצא להוציאה מידי מעילה. **ואין חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא** — הואיל דיצא אינה קובעת בפיגול ונותר וטמא, אלא זריקה כשירה. **רבי עקיבא אומר** — אפילו לא חזר והכניסן, כיון שזרק — אין מועלין בו, דזריקה מועלת ליוצא. **וחייבין עליו כו'** — דהא זריקה דיוצא קובעת בפיגול ונותר כזריקה כשרה. ויש ספרים שכתוב בהן: "אבל חייבין". והאי "אבל" הוא כמו "באמת אמרו", כמו "אבל אשמים אנחנו" (בראשית מב). **אמר רבי עקיבא** — דבעי לאיתויי ראיה למאן דאמר זריקה מועלת ליוצא. **והרי שתיהן עומדות** — ושחט את שתיהן, וזרק של אחת מהן. והויא לה אידך חברתה מותר חטאת משעה שנזרקה דמה של אחת. **לא כשם שדמה פוטרת** — כלומר, אי אתה מודה שכשם שאותה שנזרק דמה פוטרת בשרה מן המעילה, כך פוטרת חברתה, זו שלא נזרק דמה, מן המעילה. דכזבח אחד הן, שהרי יכול לזרוק דמה של איזו מהן שירצה. **אם פטר את בשר חברתה מן המעילה** — אף על גב דפסולה היא, דהא הויא מותר חטאת — דין הוא שיפטור זריקת דמה בשר של עצמה מן המעילה אף על פי שיש בהן פסול דיוצא. הואיל ואשכחן דפוטר את בשר חברתה, אף על פי שיש בה פסול מותר. **אימורי קדשים קלים** — שיצאו וחזרו וזרק דמן. **רבי אלעזר אומר אין מועלין בהן** — דהוו כמו לפני זריקה. דזריקת יציאה אינה מביאה אימורי קדשים קלים לידי מעילה כמו זריקה כשרה. **רבי עקיבא אומר מועלין בה** — דזריקת יציאה מביאה אימורי קדשים קלים לידי מעילה. **גמרא הני תרתי** — פלוגתא דפליגי רבי אליעזר ורבי עקיבא בבשר קדשי קדשים ובאימורי קדשים קלים. **למה לי** — כיון דתנא חדא מילתא — שמעינן אידך. דכיון דאית ליה לרבי אליעזר דזריקה אינה מועלת ליוצא לאפוקי בשר קדשי קדשים מידי מעילה — אינה מועלת נמי להביא קדשים קלים שיצאו לידי מעילה. וכי היכי דאית ליה לרבי עקיבא דזריקה מועלת ליוצא להוציא בשר קדשי קדשים מן המעילה — הכי נמי מועלת להביא אימורי קדשים קלים לידי מעילה. ולמה לי דפליגי בתרתי? **זריקה כתיקנה** — בלא פסול מפקא ממעילה. **שלא כתיקנה** — כגון ליוצא. **אבל לאיתויי אימורי קדשים קלים למעילה** — דהיינו לחומרא, אימא מודה ליה לרבי עקיבא. קא משמע לן דבהא נמי פליגי. **איתמר אמר רב יוחנן כי אמר רבי עקיבא זריקה מועלת ליוצא** — היינו שיצא מקצת הבשר ולא יצא כולו, דמגו דמהניא זריקה למקצת שבפנים — מהניא נמי להדהוא מקצת שיצא. **אבל יצא כולו לא אמר רבי עקיבא** — דמהניא וכו', דכמו דליתיה לבשר דמי.

מחשבין

משנה בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מוֹעֲלִין בּוֹ, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, וְחַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: וַהֲרֵי הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצֵאת הָרִאשׁוֹנָה וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת, לֹא כְּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ כָּךְ הוּא פּוֹטֵר אֶת בְּשַׂר חֲבֵרְתָּהּ?! אִם פָּטַר דָּמָהּ אֶת בְּשַׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמַּעֲלָה - דִּין הוּא שֶׁיִּפְטֹר אֶת בְּשַׂר עַצְמָהּ! אִימּוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא. **גמרא** וְהָנֵי תַּרְתֵּי לְמָה לִי? - צְרִיכִי, דְּאִי אִיתְּמַר בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הָוָה אָמִינָא: בְּהָא קָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹעֲלִין בּוֹ מִשּׁוּם דִּזְרִיקָה כְּתִיקְנָהּ - מַפְקָא מִידֵי מְעִילָה, שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ - לָא מַפְקָא מִידֵי מְעִילָה. אֲבָל לְאִיתּוּיֵי לִידֵי מְעִילָה - מוֹדֵי לְרַבִּי עֲקִיבָא דַּאֲפִילּוּ שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ מָיְיתָא לִידֵי מְעִילָה. וְאִי אִיתְּמַר גַּבֵּי קָדָשִׁים קַלִּים, הָוָה אָמִינָא: גַּבֵּי קָדָשִׁים קַלִּים הוּא דַּאֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא מוֹעֲלִין בָּהֶן - דַּאֲפִילּוּ זְרִיקָה שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ מָיְיתָא לִידֵי מְעִילָה, אֲבָל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דִּלְאַפּוּקֵי הוּא, שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ - לָא מַפְקָא מִידֵי מְעִילָה, קָא מַשְׁמַע לָן. אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא זְרִיקָה מוֹעֶלֶת לְיוֹצֵא - שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ, אֲבָל יוֹצֵא כּוּלּוֹ - לֹא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַסִּי לְרַבִּי יוֹחָנָן: כְּבָר לִימְּדוּנִי חֲבֵרַי שֶׁבַּגּוֹלָה

מחשבין

משנה

במשנה להלן (ז:) מבואר, שקדשי קדשים כגון חטאת ואשם משהוקדשו יש בהם מעילה בבשרם ובאימוריהם, וזריקת הדם מוציאה את בשרם ממעילה. אולם קדשים קלים אין בהם מעילה משהוקדשו, ומשעת הזריקה יש מעילה באימוריהם. המשנה תבאר את דין הבשר או האימורים שנפסלו ב"יוצא", האם זריקה מועילה ליוצא, שאם הוא בשר קדשי קדשים יצא מידי מעילה, ואם הוא אימורי קדשים קלים יחול עליו מעילה. וכן האם זריקת הדם מביאה את היוצא לאיסור פיגול נותר וטמא: **בָּשָׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁיָּצָא** מהעזרה **לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים** ונפסל, וחזר לעזרה וזרקו את הדם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בּוֹ** בבשר, שאין הזריקה מועילה לבשר שיצא והוא נשאר באיסור מעילה. **וְאֵין חַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל,** שאם הקרבן התפגל, האוכל מהבשר שיצא אינו בכרת, שדינו כמו שלא נזרק הדם. **וְנוֹתָר,** שאם הבשר היוצא נותר לבוקר, האוכלו אינו בכרת. **וְטָמֵא,** שאם אכלו אדם טמא אינו חייב כרת.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ בבשר שיצא, שהזריקה מועילה ליוצא. **וְחַיָּיבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּיגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא,** שזריקה מועילה ליוצא, והרי זה נחשב כזריקה כשירה.

רבי עקיבא מביא ראיה לדבריו: **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, וַהֲרֵי הַמַּפְרִישׁ** בהמה **לַחֲטָאתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת** להקריב **תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת הָרִאשׁוֹנָה** שנאבדה, **וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת** לפניו, וצריך להקריב אחת מהן, אולם שחטו את שתיהן, והלך הכהן וזרק את דמה של אחת מהן, האם **לֹא** נכון הדבר **שכֹּשֵׁם שֶׁדָּמָהּ** של החטאת שנזרק ממנה **פּוֹטֵר אֶת בְּשָׂרָהּ** ממעילה, **כָּךְ הוּא פּוֹטֵר** גם **אֶת בְּשַׂר חֲבֵרְתָּהּ** שלא נזרק דמה ממעילה, שמאחר שהוא יכול לזרוק דמה של איזה מהן שירצה, שתיהן נחשבות כמו זבח אחד. ואם כן יש ללמוד מכך לענייננו, **שאם** בשתי חטאות **פָּטַר דָּמָהּ** של אחת מהן **אֶת בְּשַׂר חֲבֵרְתָּהּ מִן הַמְּעִילָה,** ואף שחברתה פסולה מדין 'מותר חטאת', **דִּין** [–קל וחומר] **הוּא, שֶׁיְּפַטֵּר** הדם **אֶת בְּשַׂר** אותה חטאת **עַצְמָהּ** ממעילה, ואף אם הוא פסול משום יוצא.

מחלוקת דומה האם זריקה מועילה ליוצא: **אֵימוּרֵי** [–החלקים שמוקטרים על המזבח] **קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁיָּצְאוּ** מהעזרה **לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים** ונפסלו, וחזרו לעזרה וזרקו את הדם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן,** שאין הזריקה מועילה ליוצא להביאו לידי מעילה. **וְאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל ונוֹתָר וְטָמֵא,** שהזריקה אינה מועילה להם, ודינם כמו שהיה קודם הזריקה. **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחַיָּיבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא,** שהזריקה מועילה על היוצא, וזה נחשב כזריקה כשירה.

גמרא

שואלת הגמרא: **וְהָנֵי תַּרְתֵּי לָמָּה לִי** – לשם מה שנה התנא את המחלוקת האם זריקה מועילה ליוצא, בין בבשר קדשי קדשים ובין באימורי קדשים קלים, הלא היה די לפרש באחד מהם וללמוד ממנו לאופן השני.

מתרצת הגמרא: **צְרִיכִי, דְּאִי אִיתְּמַר** המחלוקת רק **בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, הֲוָה אָמִינָא בְּהָא קָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שמוֹעֲלִין בּוֹ, מִשּׁוּם דְּזְרִיקָה כְּתִיקְנָהּ** – שאין בה פסול, **מַפְּקָא** [–מוציאה] **מִידֵי מְעִילָה,** אבל זריקה **שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ** כגון על בשר היוצא **לֹא מַפְּקָא מִידֵי מְעִילָה, אֲבָל לְאִיתּוּיֵי** – להביא אימורי קדשים קלים **לִידֵי מְעִילָה,** יתכן **דמוֹדֵי רבי אליעזר לְרַבִּי עֲקִיבָא דַּאֲפִילּוּ** זריקה **שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ, מַיְיתָא** [–מביאה] **לִידֵי מְעִילָה,** שמודה רבי אליעזר שלחומרא זריקה מועילה ליוצא. ולפיכך הביא התנא את המחלוקת גם באימורי קדשים קלים. ממשיכה הגמרא לבאר: **וְאִי אִיתְּמַר** המחלוקת רק **לְגַבֵּי** אימורי **קָדָשִׁים קַלִּים, הֲוָה אָמִינָא** שלגַבֵּי **קָדָשִׁים קַלִּים הוּא דְּאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שמוֹעֲלִין בָּהֶן,** משום **דְּאֲפִילּוּ זְרִיקָה שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ מַיְיתָא לִידֵי מְעִילָה** לחומרא, **אֲבָל** לענין בשר **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דְּלָאַפּוּקֵי הוּא** – שהנידון הוא לקולא להוציא מידי מעילה, זריקה **שֶׁלֹּא כְּתִיקְנָהּ לֹא מַפְּקָא** – לא מוציאה **מִידֵי מְעִילָה, קָא מַשְׁמַע לָן** התנא שהמחלוקת היא בשני האופנים.

באיזה אופן אמר רבי עקיבא שזריקה מועילה ליוצא: **אִתְּמַר, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא זְרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא,** באופן **שֶׁיָּצָא מִקְצָתוֹ** של הבשר לחוץ, שמתוך שהזריקה מועילה למקצת הבשר שנשאר בפנים, מועילה גם כן לאותו מקצת שיצא, **אֲבָל** באופן שהבשר **יוֹצֵא כּוּלּוֹ, לֹא אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהזריקה מועילה, שהרי זה כמו שאין בשר בכלל ולא שייך מיגו.

רב אסי בא להוכיח שגם בשיצא כל הבשר הזריקה מועילה: **אָמַר לֵיהּ רַב אַסִּי לְרַבִּי יוֹחָנָן, כְּבָר לִימְּדוּנִי חֲבֵרַי שֶׁבַּגּוֹלָה** – שבבבל

המשך מעמוד קעח

מקשה הגמרא: וכי לא לימד רבי יוחנן הלכה זו, **וְהָא** – והרי **רַבִּי זֵירָא בַּר אַדָּא מְהַדֵּר תַּלְמוּדֵיהּ כָּל תְּלָתִין יוֹמִין קַמֵּיהּ** – היה חוזר על כל תלמודו שלמד מרבי יוחנן כל שלושים יום, לפני רבי יוחנן, ולא יתכן שלא לימדו רבי יוחנן הלכה זו. מתרצת הגמרא: **אֵימָא** – יש לומר שכך אמר רבי יוחנן, כמה שנים **שלֹּא נִתְבַּקְּשָׁה** – נשאלה **הֲלָכָה** זו **מִמֶּנּוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ.**

הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי שמעון בן יוחאי: **גּוּפָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, מִפְּנֵי מָה לֹא נָתְנָה** התורה **קְצָבָה בְּקִרְבָּנוֹת** של **מְחוּסְּרֵי כִּפָּרָה,** שקרבנם מתירים לאכול קדשים, **שֶׁמָּא יוּזְלוּ הַטְּלָאִים** בעולם פחות מהשיעור שתכתוב התורה, **וְנִמְצָא שֵׁאֵין לָהֶם תַּקָּנָה לֶאֱכוֹל בַּקָּדָשִׁים.**

מקשה הגמרא: **מַתְקִיף לָהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה,** שזה הטעם שלא נתנה התורה קצבה בקרבנות אלו, **חַטַּאת חֵלֶב** – חטאת שחייב האוכל חלב בשגגה או העובר על שאר איסורי 'לא תעשה' שיש בזדונם כרת, היה ראוי **שינָּתֵן לָהּ קִצְבָּה, דִּלְכַפָּרָה אָתְיָא** – שהרי היא באה לכפר, **וְלָאו לְאִשְׁתְּרוּיֵי** – ולא להתיר **בַּאֲכִילַת קָדָשִׁים הוּא,** ולא שייך בה הטעם שיוזלו הבהמות ולא יוכל לאכול קדשים.

מקשה הגמרא קושיא נוספת: **מַתְקִיף לָהּ רָבָא, אֶלָּא מֵעַתָּה,** שזה הטעם שלא נתנה התורה קצבה בקרבנות אלו, **'אֲשַׁם נָזִיר',** שמביא נזיר שנטמא בטומאת מת, **לְהֵוֵי לֵיהּ קִצְבָּה** – מן הראוי שתהיה לו קצבה, **דִּלְבַטָּלָה הוּא דְּאָתֵי** – שהרי איל זה בא כאילו לבטלה, כלומר אינו בא לכפר ולא להתיר לאכול בקדשים, אלא הוא רק קנס שנתנה עליו התורה, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, אֵין לְךָ** בכל הקרבנות **דָּבָר שֶׁהוּא בָּא לְבַטָּלָה,** כלומר, לא לכפר ולא להתיר, **אֶלָּא אֲשַׁם נָזִיר בִּלְבָד,** וכיון שלא שייך בו טעם זה של שמא יוזלו הטלאים, מדוע לא נתנה בו התורה קצבה. אומרת הגמרא: **קַשְׁיָא** – אכן קשה הדבר.

קעח

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון עמ' א

בסיפא, **תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע** – עליו להשלים את הוצאותיו שיגיעו לכדי סלע נוסף, והיינו שיוסיף להקדש עוד זוז אחד, כדי להשלים את הוצאותיו באיל זה לסכום של הסלע השני. ומכל מקום מוכח מזה שאין אדם מתכפר בשבח הקדש, שהרי אם הוא מתכפר מדוע צריך הוא להוסיף לגזבר עד שישלים לסלע.

מקשה הגמרא: **וַהרי אִי סְבִירָא לֵיהּ** לתנא של הברייתא **דְּאֵין אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ**, כמו שביארה הגמרא את הברייתא, אם כן, **כִּי יָהִיב** – גם אם יתן להקדש **תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע** – זוז אחד להשלים את הוצאותיו לסלע, **מַאי הָוֵי** – מה בכך, והרי **אֵיל בֶּן שְׁתֵּי סְלָעִים בְּעֵינַן** – צריך הוא להביא, **וְלֵיכָּא** – ואין כאן איל ששוה שתי סלעים, שהרי הוא לא הוציא באיל אלא שבעה זוזים, ומה שהאיל שוה שמונה זוזים זהו מחמת שבח הקדש, וכיצד יכול הוא להכשיר את האיל על ידי שנותן מכיסו עוד זוז להקדש.

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם, קְסָבַר** התנא שבברייתא **שאָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ**, ומשום כך יכול הוא להקריב איל זה אף שלא הוציא בו שתי סלעים. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי, תַּשְׁלוּם דְּסֶלַע לֹא יִתֵּן** – מדוע צריך הוא לתת להקדש עוד זוז להשלים את הוצאותיו לסלע, והרי אין צריך שיוציא באשם שתי סלעים, כיון שיכול להתכפר בשבח הקדש, ואף שקנאו בסלע, כיון שעתה הוא שוה שתי סלעים יכול הוא להתכפר בו. מתרצת הגמרא: **הַיְינוּ טַעֲמָא דְּקָיְהִיב תַּשְׁלוּמִין דְּסֶלַע** – זהו הטעם שצריך להשלים את הוצאותיו לסלע, **גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ** בני אדם **שאֵיל** ששוה **פָּחוֹת מִשְׁתֵּי סְלָעִים, מְכַפֵּר**, ולכן אמרו שאם לא הוציא באיל זה שתי סלעים, יוסיף ממון להקדש עד שישלים לחשבון שתי סלעים.

הגמרא חוזרת לפשוט את הספק. מבררת הגמרא: **מַאי הָוֵי עֲלָהּ** – מה הכרעת ההלכה בשאלה זו, של שבח הקדש. פושטת הגמרא: **תָּא שְׁמַע**, שנינו בברייתא, המביא לאשמו איל **שבִּשְׁעַת הַפְּרָשָׁה** היה **יָפֶה** רק **סֶלַע, וּבִשְׁעַת כַּפָּרָה** הוא **יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים, (לא) יָצָא** ידי חובתו והתכפר באיל זה, אף שנעשה שוה שתי סלעים רק לאחר שהקדישו, ואם כן מפורש בברייתא זו שאדם מתכפר בשבח הקדש.

הגמרא מביאה את דעת רבי יוחנן בנידון זה: **בָּעֵי** – נסתפק **רַבִּי אֶלְעָזָר** בנידון זה שדנה בו הגמרא, **אָדָם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ אוֹ לֹא. אָמַר** על כך **רַבִּי יוֹחָנָן**, תמה אני, הרי **כַּמָּה שָׁנִים גָּדֵל זֶה** [–רבי אלעזר] **בֵּינֵינוּ, וְלֹא שָׁמַע הֲלָכָה זוֹ מִמֶּנִּי.**

מבררת הגמרא: **מִכְּלָל** – משמע מדברי רבי יוחנן אלו, **דַּאֲמָרָהּ רַבִּי יוֹחָנָן** להלכה זו. משיבה הגמרא: **אִין** – אכן, רבי יוחנן אמר הלכה זו, **וְעַל הָדָא** – ועל משנה זו **אֲמָרָהּ, דְּתַנֵּן** במשנה (מנחות עט:), **וְלַד תּוֹדָה** – ולד של בהמה שהפרישוה לקרבן תודה, **וּתְמוּרָתָהּ** – ותמורת תודה, כלומר בהמת חולין שהמירו אותה בבהמת תודה, **וְכֵן הַמַּפְרִישׁ תּוֹדָתוֹ וְאָבְדָה, וְהִפְרִישׁ** בהמה **אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ,** ולאחר מכן נמצאת הראשונה, בכל אלו יכול להקריב את שניהם לתודה, ובהקרבת הראשונה צריך להביא עמה לחמי תודה, אך **אֵין** ולד התודה ותמורתה, **טְעוּנוֹת לֶחֶם. וְשָׁלַח רַבִּי חֲנִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** דין זה במשנה **אֶלָּא** אם הקריב את הולד **לְאַחַר כַּפָּרָה** – לאחר שהקריב את האם ונתכפר בה, **דְּאִז הַוָּלָד אֵין טָעוּן לֶחֶם, אֲבָל** אם הקריב את הולד **לִפְנֵי כַּפָּרָה, טָעוּן לֶחֶם,** כיון שהוא יוצא בולד משום נדרו, ודינו כמו התודה עצמה. והרי ולד התודה אף הוא 'שבח הקדש', שהרי נולד לאחר שהוקדשה אמו, ואף על פי כן אמר רבי יוחנן שיכול הוא להקריבו ולצאת בו ידי חובת נדרו. **אַלְמָא** – מוכח **דְּקָסְבַר** רבי יוחנן, שאדם **מִתְכַּפֵּר בִּשְׁבַח הֶקְדֵּשׁ.**

אגב ספיקו זה של רבי אלעזר, שאמר עליו רבי יוחנן 'כמה שנים גדל זה בינינו' וכו', מביאה הגמרא ספיקות נוספים של רבי אלעזר שאמר עליהם רבי יוחנן לשון זו.

כל הקדשים שהיו ראויים שעה אחת למזבח ו'נדחו', כלומר, ארע בהם דבר הפוסל אותם מליקרב על גבי המזבח, אף אם יחזרו ויהיו ראויים להקרבה, אסור להקריבם, שכיון שהיו פסולים שעה אחת, אינם חוזרים לכשרותם. ונחלקו אמוראים (יומא סד.) אם דין זה הוא בין כשנפסלו מחיים ובין כשנפסלו לאחר שחיטה, או שדין זה הוא רק כשנפסלו לאחר שנשחטו, אבל אם נפסלו בעודם חיים וחזרו לכשרותם מותר להקריבם.

בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, בַּעֲלֵי חַיִּים – בהמות קדשים שנפסלו מהקרבה בעודם חיים, **נִדְחִין** הם, ואף אם יחזרו לכשרותם דחויים הם, **אוֹ לֹא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲרֵי כַּמָּה שָׁנִים גָּדַל זֶה בֵּינֵינוּ, וְלֹא שָׁמַע הֲלָכָה זוֹ מִמֶּנִּי,** שבעלי חיים נידחים.

שואלת הגמרא: **מִכְּלָל** – משמע מזה **דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲמָרָהּ** להלכה זו. משיבה הגמרא: **אִין** – אכן אמר רבי יוחנן הלכה זו, **דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּהֵמָה שֶׁל שְׁנֵי שׁוּתָּפִין,** שהִקְדִּישׁ אחד מהשותפים את חלקו בה, שהוא **חֲצִיָּה** של הבהמה, והחצי של השותף השני נשאר חולין, **וְאחר** שהקדיש את חלקו **חָזַר וְלָקַח** מהשותף את **חֲצִיָּהּ** השני, **וְהִקְדִּישָׁהּ,** הדין הוא, שכולה **קְדוֹשָׁה,** ומכל מקום **אֵינָהּ קְרֵיבָה,** שכיון שמתחילה כשהקדישה לא היתה ראויה לקרבן, כיון שחציה היה חולין, אף לאחר שהקדיש את כולה, אינה ראויה להקרבה, **וְאם** המיר אותה בבהמה אחרת, הרי היא **עוֹשָׂה תְּמוּרָה** – מתפיסה בקדושתה את הבהמה שהמירו בה, **וּתְמוּרָתָהּ** – והבהמה שהמירו בה, דינה הוא **כַּיּוֹצֵא בָּהּ** – כדין אותה בהמה, שקדושה היא ואינה קריבה.

מסיימת הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ תְּלָת** – יש ללמוד מדברי רבי יוחנן אלו שלשה דינים בענין דיחוי בקדשים. **שְׁמַע מִינָּהּ, שבַּעֲלֵי חַיִּים** של קדשים שנפסלו מליקרב, **נִדְחִין** הם לגמרי, שאף אם חזרו לכשרותם פסולים הם להקרבה, ולכן פסולה בהמה זו להקרבה, אף לאחר שהקדיש את כולה, כיון שכבר נדחתה כשהיתה חציה קדושה. ושלא כרב הסובר (יומא סד.) שאין דיחוי בקדשים חיים אלא רק אם נפסלו לאחר שנשחטו. **וּשְׁמַע מִינָּהּ, (קדושת דמים מדחה)** שאף [**דִּחוּי מֵעִיקָּרָא** – קרבן שמתחילת הקדישו היה דחוי, **הַוֵי דִּיחוּי**], ואינו חוזר ונכשר, ושלא כמי שסובר (סוכה לג) שדין דיחוי הוא רק בדבר שהיה ראוי ואחר כך נפסל. ומוכח דין זה מדברי רבי יוחנן, שהרי בהמה זו לא היתה ראויה מעולם להקרבה, וסובר שיש בה דין דיחוי. **וּשְׁמַע מִינָּהּ,** שיֵּשׁ דין **דִּיחוּי** אף **בִּבְהמה** הקדושה בקדושת **דָּמִים,** ולא קדושת הגוף, שהרי בהמה זו כשהקדיש חציה, אינה ראויה להקרבה ולא הקדישה אלא לדמיה, ואף על פי כן נדחתה מהקרבה לגמרי, אף כשקדשה כולה.

הגמרא מביאה ספק נוסף של רבי אלעזר: קרבן אשם צריך שיהיה איל השוה שתי סלעים, **בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר,** אם **הוּזְלוּ הַטְּלָאִים בָּעוֹלָם,** ואין איל השוה שתי סלעים, **מַהוּ, מִי אָמְרִינַן** – האם נאמר שמה שהקפידה התורה שיהיה האיל שוה שתי סלעים, זה רק מפני ש'**מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם' בָּעֵינַן** – שצריך להביא את איל האשם מהבהמות המובחרות, כלשון הפסוק (דברים יב יא) 'שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם, וגו' וכל מִבְּחַר נִדְרֵיכֶם', **וְהָא אִיכָּא** – ודבר זה מתקיים אף עתה, הגם שאינו מביא איל בשתי סלעים, שהרי גם המובחרים ביותר שוים פחות משתי סלעים, ואם יביא מהבהמות המובחרות שיש, יוצא ידי חובתו. **אוֹ דִּילְמָא,** 'כֶּסֶף שְׁקָלִים' **בָּעֵינַן וְלֵיכָּא** – הקפידה התורה שיביא דווקא איל ששוה שתי שקלים, שנאמר (ויקרא ה טו) 'וְהֵבִיא אֵת אֲשָׁמוֹ לַה' אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם', ואינו יכול לצאת ידי חובתו באיל השוה פחות. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּמָּה שָׁנִים גָּדַלְנוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שָׁמַעְנוּ** איך יהיה הדין בַּהֲלָכָה זוֹ. תמהה הגמרא: **וְלֹא** – וכי לא שמע רבי יוחנן הלכה זו, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** עצמו, שכך **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה קְצָבָה** – מחיר קצוב בְּקרבנות שצריכים להביא 'מְחוּסְרֵי כַּפָּרָה', שכפרתן מעכבת אותם מלאכול בקדשים, **שֶׁמָּא יוּזְלוּ הַטְּלָאִים** בעולם, ולא יוכלו להביא קרבנות במחיר שקצבה תורה, **וְנמצא שאֵין לָהֶן תַּקָּנָה לֶאֱכוֹל בַּקָּדָשִׁים,** ומשמע שנתינת קצבה מעכבת, ואם כן בקרבן אשם שנתנה בו התורה קצבה, אף אם הוזלו הבהמות בכל העולם, אי אפשר להביא איל שאינו שוה שתי סלעים. מתרצת הגמרא: ודאי שמע רבי יוחנן הלכה זו, אלא **אִיתְּמָא** – יש לומר, שכך אמר רבי יוחנן, כמה שנים **לֹא לִימַּדָנוּ הֲלָכָה זוֹ** לאחרים.

המשך בעמוד קעז

וּמִדְּמֵי חַטָּאתוֹ, וְאֵין מוֹסִיף וּמֵבִיא [חוֹבָתוֹ] – אבל אינו יכול להוסיף מעות ולהביא את החטאת שהוא חייב, ממעות אלו שהוסיף **וּמִדְּמֵי עוֹלָתוֹ,** כיון שאחר שקבען לעולה אינו יכול לשנותן לחטאת, אף שטעה בכך. מסיימת הגמרא את קושייתה: **וְהָא הָכָא** – והרי בדין זה מדובר **דְּלֵיכָּא** – שאין כאן בזמן שאמר **לֹא לְקִיחָה** של הבעלים **וְלֹא עֲשִׂיָּה** של הכהן, ומכל מקום **קָתָנֵי** בברייתא **שֶׁמֵּבִיא חוֹבָתוֹ** – את הבהמה לחטאת **מִדְּמֵי חַטָּאתוֹ, וְלֹא מִדְּמֵי עוֹלָתוֹ,** ומוכח שאף שלא בלקיחה או בעשייה נקבע שם הקרבן על המעות, וקשה על רב חסדא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, וְתִסְבְּרָא מַתְנִיתָא מִתַּקְּנָתָא הִיא** – וכי סבור אתה לומר שברייתא זו מתוקנת ונכונה היא, שניתן להקשות ממנה, והרי ודאי משובשת היא, **דְּקָתָנֵי בה, 'וְהֶעֱשִׁיר** [**וְאַחַר כָּךְ אָמַר**] אלו לחטאתי ואלו לעולתי', ונקבעו בזה המעות לאיזה קרבן יהיו, ודין זה אינו נכון, **דְּהָאמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, מִטַּמֵּא מִקְדָּשׁ עָשִׁיר,** שחייב להביא בהמה, **שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי,** והיינו קרבן עוף, **לֹא יָצָא** ידי חובתו. ואם כן כשם שאינו ראוי עתה להבאת קרבן עני, כמו כן אינו יכול לקבוע למה יהיו המעות. **וְאֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר** – ומה יש לך לומר בישוב הברייתא, שאין כוונתה שאמר כן לאחר שהעשיר, אלא **שֶׁכְּבָר אָמַר** כן **מִשְּׁעַת עֲנִיָּיתוֹ** – בשעה שהיה עני, וכיון שבין כך אנו מעמידים את דברי הברייתא באופן שונה מפשטות לשונה, **הָכָא נַמִי** – כמו כן יש ליישב את הקושיא על דברי רב חסדא, שכוונת הברייתא **שֶׁכְּבָר אָמַר** אלו מעות יהיו לחטאתו ואלו לעולתו, **מִשְּׁעַת הַפְרָשָׁתוֹ,** ולכן חלו דבריו, כיון ששעת הפרשת המעות היא כשעת לקיחת העופות, שיכול לקבוע אז את שם הקרבן.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **וּלְרַבִּי חַנָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, דְּאָמַר** שמטמא מקדש שהוא עשיר, שהביא קרבן עני, **יָצָא** ידי חובתו, ולדבריו עשיר ראוי לקרבן של עני, וממילא יכול הוא לקבוע שם קרבן של עני, ואין הכרח שהברייתא משובשת, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נתרץ את הברייתא, שאמרה שנקבעו המעות לאיזה קרבן יהיו, אף שאין זו שעת הפרשה ולא שעת עשייה. מתרצת הגמרא: **תְּנִי** – תִּשְׁנֶה בדברי הברייתא, שהעשיר **וְאַחַר כָּךְ לָקַח** באותם מעות עוף לקרבנו, **וְאָמַר** אם יהיה לחטאת או לעולה. ואמרה הברייתא שאם אמר על העוף שיהיה לעולתו, נמצא שהמעות שלא קנה בהם עוף, נקבעו שיהיו לחטאת, ולכן יכול הוא להוסיף עליהם עוד מעות ולקנות בהם כשבה לחטאתו, אבל אם אמר על העוף שיהיה לחטאת, נמצא שהמעות שלא קנה בהם עוף הוקבעו לעולה, ולכן אינו יכול להוסיף עליהם מעות ולהביא בהם כשבה לחטאתו, כיון שהם הוקבעו לעולה ואינו יכול לשנותם.

הגמרא דנה עתה בדברי רבי חגא, ומקשה עליהם ממשנה: **מִיתִיבִי,** שנינו במשנה (נגעים פי"ד מי"ב), **מְצוֹרָע עָנִי שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן** של מצורע **עָשִׁיר, יָצָא** ידי חובתו, ומצורע **עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן** של מצורע **עָנִי לֹא יָצָא.** והרי זו **תִּיוּבְתָּא** – קושיא לדבריו **דְּרַבִּי חַנָּא אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא,** שכיון שהמשנה אומרת שמצורע עשיר אינו נפטר בקרבן של עני, כמו כן יש לומר שמטמא מקדש עשיר אינו נפטר בקרבן עני.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ** – ישיב לך רבי חגא, **שָׁאנִי** – שונה הדין **לְגַבֵּי מְצוֹרָע,** כיון **דְּמִיעֵט רַחֲמָנָא** – שמיעטה התורה במצורע וכתבה בפירוש שעשיר אינו נפטר בקרבן עני, שנאמר (ויקרא יד ב) **'זֹאת** תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע', שכפרתו היא דווקא כסדר המבואר בפסוק, ולא עשיר בקרבן של עני. אבל מטמא מקדש עשיר יש לומר שיוצא גם בקרבן עני.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, שהקפידה התורה במצורע שיובא הקרבן דוקא כסדר שנאמר בפסוק, **אֲפִילּוּ מְצוֹרָע עָנִי נַמִי** [–גם כן] **שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר,** נאמר שלא **יָצָא,** כיון שלא הביא כסדר שנאמר בפסוק. מתרצת הגמרא: **לָאוּ** – באמת היה ניתן לדרוש שמצורע עני אינו נפטר בקרבן עשיר, אך **הָא אַהֲדְרֵיהּ קְרָא** – הרי החזירה אותו התורה לכלל הדין שיוכל לשנות מדינו, במה שאמרה **'תּוֹרַת** הַמְּצֹרָע', ומשמע שיש דין אחד לכל המצורעים שכולם יוצאים ידי חובה בקרבן אחד. ומאחר וריבתה התורה בפסוק אחד ומיעטה בפסוק אחד, יש לנו לומר לפי הכלל של 'מעלין בקודש ואין מורידין', שעני שהוסיף על חיובו והביא קרבן עשיר, יצא. ועשיר שמיעט והביא קרבן עני, לא יצא.

מביאה הגמרא ראיה לתירוץ זה: **וְהָתַנְיָא** – וכן שנינו בברייתא, לשון 'תּוֹרַת' האמורה במצורע באה **לְרַבּוֹת מְצוֹרָע עָנִי שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר, שיָּצָא. יָכוֹל** היית לומר **שֶׁאֲפִילּוּ** מצורע **עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, שֶׁיָּצָא, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זֹאת',** ללמד שאין העשיר יוצא ידי חובתו אלא במה שנאמר לגביו, והיינו בקרבן עשיר.

חוזרת הגמרא להקשות על רבי חגא: מדוע מטמא מקדש עשיר יוצא בקרבן עני, **וְלֵילַף מִינֵּיהּ** – נלמד מטמא מקדש ממצורע, כמו שמצורע עשיר אינו נפטר בקרבן עני, כך מטמא מקדש עשיר אינו נפטר בקרבן עני. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** בפרשת מצורע (שם יד כא) **'וְאִם דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ מַשֶּׂגֶת',** ומתיבת 'הוא' יש לדרוש שדווקא **מְצוֹרָע הוּא דְּעָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, הוּא דְּלֹא יָצָא** ידי חובתו, **אֲבָל מִטַּמֵּא מִקְדָּשׁ עָשִׁיר שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עָנִי, יָצָא** ידי חובתו.

משנה

משנתנו דנה אם יש עדיפות בקרבן להביא כבשים או עזים וכן תורים או בני יונה, ומתוך כך דנה אף בדינים נוספים ששייכת בהם קדימה: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, כְּבָשִׂים, קוֹדְמִין אֶת הָעִזִּים** – נאמרו קודם לעזים **בְּכָל מָקוֹם** שנאמרו שניהם בתורה, **יָכוֹל** היית לפרש שהטעם הוא **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּבְחָרִים מֵהֶם** – שהכבשים מובחרים מהעזים, ונלמד מכך שהאומר 'הרי עלי עולה', ויש לו כבש ועז, יביא כבש, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – לכך נאמר בפרשת חטאת (ויקרא ד כח, לב) 'וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים' וגו', **'וְאִם כֶּבֶשׂ יָבִיא קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת',** ודבר זה, שבענין חטאת נאמר עז לפני כבש **מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין.**

ממשיכה המשנה: **תּוֹרִין קוֹדְמִין** – נאמרו קודם **לִבְנֵי יוֹנָה בְּכָל מָקוֹם** בתורה, **יָכוֹל** היית לומר שהטעם הוא **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוּבְחָרִים מֵהֶן, תַּלְמוּד לוֹמַר** בקרבנות של יולדת (שם יב ו) **('תור וכני)** '[וּבֶן] יוֹנָה אוֹ **תּוֹר לְחַטָּאת'** ומכך שכאן הקדים הפסוק בן יונה לתור, **מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין.**

אומרת המשנה דין נוסף: **הָאָב** נאמר **קוֹדֵם לָאֵם בְּכָל מָקוֹם** שנאמרו אב ואם בתורה. **יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁכִּיבּוּד הָאָב קוֹדֵם עַל כִּיבּוּד הָאֵם, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא יט ג) **'אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ',** שבפסוק זה הקדים אמו לאביו, **מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנֵיהֶם שְׁקוּלִין,** ואין כיבוד אביו חשוב יותר. **אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים** מסברא שדין זה הוא רק כשהתגרשו הוריו, אבל כשאמו נשואה לאביו, כיבוד **הָאָב קוֹדֵם לְכִיבּוּד הָאֵם בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאִמּוֹ חַיָּיבִין בִּכְבוֹד אָבִיו.**

וְכֵן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה, אִם זָכָה הַבֵּן ללמוד את רוב חכמתו **לִפְנֵי הָרַב, הָרַב קוֹדֵם אֶת הָאָב** – חייב לכבד את רבו יותר מאת אביו **בְּכָל מָקוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא וְאָבִיו חַיָּיבִין בִּכְבוֹד רַבּוֹ.**

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא, שסיומה שייך לנידון של משנתנו, שגדי וטלה שוים: **תָּנוּ רַבָּנַן, אַרְבַּע צְוָוחוֹת צָווּחָה עֶזְרָה** – יצאה בת קול ונשמעה בעזרה, **צְוָוחָה אַחַת, הוֹצִיאוּ מִיכָּן** את **בְּנֵי עֵלִי, חָפְנִי וּפִנְחָס, שֶׁטִּימְּאוּ אֶת הַהֵיכָל,** כנאמר בפסוק (שמואל א' ב כב) 'וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד'. **צְוָוחָה שְׁנִיָּה, פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיִכָּנֵס יוֹחָנָן בֶּן נְדֶבַאי,** שהוא **תַּלְמִידוֹ** שֶׁל **פִּינְקַאי, וּיְמַלֵּא כַּרְסוֹ מִקַּדְשֵׁי שָׁמַיִם. אָמְרוּ עַל בֶּן נְדֶבַאי, שֶׁהָיָה אוֹכֵל** הוא ובני ביתו **אַרְבַּע סְאָה** של **גּוֹזָלוֹת,**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

1 **כה** אם לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין[סח] אם טעם כמלא לוגמיו ממש[סט] יצאו כולם ידי חובתן אבל
2 אין שתית שנים מצטרפת למלא לוגמא לפי שצריך שיהנה אחד מהם משתית כוס של ברכה ובפחות ממלא
3 לוגמיו אינה נקראת שתיה של הנאה[158].
4 ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כולם מכוס של ברכה[159] אבל אין צריך מלא לוגמיו לכולם אך מי שיש
5 לו יין מעט מוטב שיטעום אחד בלבד כשיעור וינתן השאר למחר לקידוש או להבדלה.
6 והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש עצמו כמלא לוגמיו לא יצא[160] אף על פי שטעמו המסובין כל אחד
7 כמלא לוגמיו וראוי לחוש לדבריהם לכתחלה[161] במה דברים אמורים בקידוש אבל בהבדלה ובשאר כל הדברים
8 הטעונים כוס מודים הגאונים שאפילו לכתחלה די בטעימת אחד מהמסובין כמלא לוגמיו[162]:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף כה

הלכתא רבתא

סח] אחד מהמסובין - המסובין היינו אותם ששמעו הקידוש וכיוונו לצאת בו ידי־חובתם, ובדיעבד גם אם טעם אחד שלא מן המסובין (שלא יצא ידי־חובת קידוש או ברכת הגפן מהמקדש) - **יוצאים ידי חובתם**[156].

סט] כמלא לוגמיו ממש - היינו כמלא לוגמיו של האדם השותה, ואין צריך כמלא לוגמיו של המקדש[157].

ציונים והוספות

156) בדי השלחן סימן עט ס"ק יח. ע"ד קטן השותה ומוציא י"ח כולם בשתיתו אף שאינו בר חיוב, והוסיף שם שצריך עיון אם בא אחד וקידש שוב על אותה הכוס המליאה ושתה כמלא לוגמיו האם מוציא את המסובין י"ח (שכוונו לצאת בקידוש הראשון) או שגרוע הוא מקטן - כיון שיש לו כוונה אחרת. וראה שש"כ פמ"ח הערה כו.

157) סימן קצ ס"ד (במוסגר) ושם נתבאר באריכות דיני הטעמה לאחר, וראה קובץ הערות וביאורים צמח־צדק (ירות"ו ח"ז ע' רעא) שדייקו כן מתוספת המילה 'ממש'.

158) עד"ז **סימן קצ ס"ב**: כל דבר הטעון כוס לא די באחיזת הכוס לבדה בשעת אמירת אותו דבר שזה אינו מעכב כלל בדיעבד אלא עיקר מה שהטעינו כוס הוא לשתות ממנו אחר אמירת אותו דבר שתהא אותה אמירה כעין שירה הנאמרת על היין שמנסכין על גבי המזבח שהיא שתיית המזבח אף כאן תהא נאמרת שירה על שתיית היין ואין שתייה חשובה לומר שירה אלא אם כן שותה שיעור הראוי ליישב דעתו של אדם שהוא כמלא לוגמיו שהיא שתיה של הנאה ובפחות משיעור זה לא קיים מצות הכוס כלל.

וכל דבר שהכוס מעכב בו אפילו בדיעבד שאם אמר בלא כוס צריך לחזור ולומר על הכוס כגון קידוש והבדלה ה"ה אם אמר על הכוס ולא שתה ממנו כמלא לוגמיו מיד קודם שעקר ממקומו ובלא היסח הדעת בינתיים צריך לחזור ולקדש כמ"ש בסי' רע"א וכן בברכת המזון לא קיים מצות הכוס כלל.

159) אופן טעימת המסובים מכוס של ברכה אם טועמים מכוס המקדש, ואם צריך לתקנה מפגימתה, וכן אם צריכים לברך עליה מבואר להלן על סעיף ל ובסימן קצ ס"ה.

160) עד"ז **בסימן קצ ס"ד** (ושם הוזכרה דעה זו לגבי קידוש שבבית בלבד): אבל קידוש שבבית שאדם יוצא בו ידי חובתו יש אומרים אפילו לפי סברא האחרונה שלא די במה שיטעים לתינוק ולא אפילו שיטעים לגדול אלא המקדש בעצמו צריך לטעום כמלא לוגמיו ואם לאו לא יצא משום שנאמר זכור את יום השבת לקדשו ואמרו חכמים זכרהו על היין כלומר על שתיית היין לכבוד היום לפיכך המזכירו על היין הוא המקדש שותה ממנו בעצמו וראוי לחוש לזה לכתחלה כמ"ש בסי' רע"א. וכן משמע **בסימן רסט ס"ג**: המקדש בבית הכנסת אסור לו לטעום מהכוס שהרי הוא אינו יוצא בקידוש זה . . אלא . . יטעים מהכוס לקטן שהגיע לחינוך . . ואם אין קטן בבית הכנסת יטעום המקדש עצמו או אדם אחר וישתה כשיעור שחייבים לברך אחריו ברכה אחרונה דהיינו רביעית שיש אומרים שיוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה . . ולכן יהא בדעתו לצאת ידי חובתו בקידוש זה.

161) **ובסימן ערב סי"ב**: מי שאינו שותה יין מחמת נדר יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו.

162) עד"ז **בסימן רצה ס"ד**: נוהגים שהש"ץ מבדיל בבית הכנסת על היין כדי להוציא מי שאין לו יין בביתו להבדיל עליו (וישתה מהכוס בעצמו אם נתכוין לצאת ידי חובתו בהבדלה זו או ישקה ממנו לאחר שנתכוין לצאת ידי חובתו אבל אם משקה ממנו לתינוקות אין שום אדם יכול לצאת ידי חובתו בהבדלה זו כיון שלא שתה מהכוס אדם שיוצא ידי חובתו בהבדלה זו).

שולחן ערוך – הלכות שבת

א חכמים הראשונים תקנו לקדש על היין בבית הכנסת כדי להוציא את האורחים שאין להם יין השובתים בחדרים הסמוכים לבית הכנסת ואוכלים שם מיד אחר קידוש זה שהרי קידוש זה להם הוא במקום סעודה שבשעה שהשליח ציבור היה אומר קידוש זה היו האורחים כבר בחדריהם ושומעים משם את הקידוש ויוצאין בו אבל הצבור אינן יוצאים בו אף אם נתכוונו לצאת כיון שאין שומעין אותו במקום סעודה:

חלק ב סימן רסט דין הקידוש בבית הכנסת ובו ד' סעיף א

ב ואף עכשיו שאין לנו אורחים השובתים אצל בית הכנסת להוציאם ידי חובתם אעפ"כ נוהגים לקדש בבית הכנסת על היין לפי שתקנת חכמים לא בטלה אף על פי שבטל הטעם שבגללו תקנו כמו ברכה מעין ז' שאומרים אף בזמן הזה שבתי כנסיות שלנו הם בישוב כמו שנתבאר בסי' רס"ח ואף שיש חולקים ומערערים על מנהג זה שנהגו לקדש בבית הכנסת עכשיו שאין אורחים וכן נתפשט המנהג במדינות הרבה שלא לקדש בבית הכנסת מכל מקום במדינות אלו שנהגו בו אין לבטל המנהג כי העיקר כסברא הראשונה ויש מגדולי הדור שהיה נוהג לקנות מהקהל מצות היין של קידוש זה שיתננו הוא משלו ולא אחר וכן נוהגים עכשיו במקצת מדינות לקנותו בדמים יקרים (ואין לבטל המנהג כי הרבה גאונים יסדוהו):

ג המקדש בבית הכנסת אסור לו לטעום מהכוס שהרי הוא אינו יוצא בקידוש זה ואסור לטעום כלום קודם קידוש אלא כיצד יעשה שלא תהא ברכת בורא פרי הגפן לבטלה יטעים מהכוס לקטן שהגיע לחינוך והקטן ישמע הברכה ממנו ויוצא בה ידי חובתו ונמצא שלא בירך לבטלה שמותר להאכיל את הקטן קודם קידוש בין של לילה בין של יום ואסור לענותו שלא אסרו להאכילו איסור בידים אלא כשהמאכל אסור מצד עצמו כגון טרפה וכיוצא בה אבל כשהמאכל מותר מחמת עצמו אלא שהוא זמן האסור באכילה מותר להאכיל לקטן שהרי מאכילים הקטנים ביום הכיפורים אפילו קטן שאין בו חשש סכנה אם יתענה.

ואם אין קטן בבית הכנסת יטעום המקדש עצמו או אדם אחר וישתה כשיעור שחייבים לברך אחריו ברכה אחרונה דהיינו רביעית שיש אומרים שיוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה כמו שיתבאר בסי' רע"ג ולכן יהא בדעתו לצאת ידי חובתו בקידוש זה שאם לא כן אסור לטעום קודם קידוש ואעפ"כ יכול הוא לחזור ולקדש בביתו כדי להוציא את אשתו ובניו ובני ביתו אם אינם יודעים לקדש בעצמן כמ"ש שם:

ד נהגו לעמוד בשעה שהש"ץ מקדש בבית הכנסת ואמרו הראשונים שזה מועיל לעייפות הברכיים:

חלק ב סימן רסט דין הקידוש בבית הכנסת ובו ד' סעיפים ב-ד

א נוהגים לומר פרק במה מדליקין לפי שיש בו דין הדלקה והג' דברים שצריך לומר עם חשכה והספרדים אומרים אותו קודם תפלת ערבית כדי שע"י קריאת פרק זה יזכור הג' דברים שצריך אדם לומר ויזהיר עליהם וגם כדי שידעו במה מדליקין ובמה אין מדליקין ויזהרו לעשות כן אבל אחר תפלת ערבית מה תועלת שיזכור הלא אין בידו לתקן מעתה אבל במדינות אלו אין חוששים לזה אלא אומרים אותו אחר התפילה כדי שמי שאיחר לבא לבית הכנסת יסיים תפלתו בעוד שהצבור אומרים אותו ולכן אין נוהגין לאמרו בשבת של חול המועד שאז אין מתאחרין כל כך לפי שאין עושים מלאכה כל כך וכל שכן ביו"ט שחל להיות בערב שבת וכן ביו"ט שחל בשבת אין נוהגין לאמרו כדי למהר בשמחת יו"ט:

ב במקומות שמקדשים בבית הכנסת יש לקדש קודם אמירת במה מדליקין לפי שיש להקדים קדושת היום בכל מה שאפשר:

חלק ב סימן עד לומר משנת במה מדליקין ובו ב' סעיפים:

א מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירות שבח וקידוש.

וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה ויש אומרים שהבדלה אינה אלא מדברי סופרים ומן התורה אין צריך לזכרהו אלא בכניסתו בלבד ויתבאר בסי' רצ"ו:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין סעיף א

תורה אור

[ועתה חוזר לענין ראשון - הרמז בשם "מרדכי" לענין הביטול:]

והנה מרדכי שנק' מירא דכיא היינו שהוא מקור הבטול, שהוא בחינת יסוד אבא, שחכמה היא כח מ"ה.

ומעתה יובן הקשר בין שם מרדכי (על שם מירא דכיא) - לענין הביטול. דהנה ענין "מקור הביטול" בספירות עליונות היא בחינת "יסוד אבא".

פירוש:

"אבא" היא ספירת החכמה, שענינה של ספירת החכמה הוא - ביטול, "חכמה" אותיות "כ"ח מ"ה", דמ"ה פירושו ביטול, כמו "ונחנו מה", וחכמה הוא

כח של ביטול.

והנה ידוע דכל אחת מעשר הספירות כלולה מכולן, ולדוגמא בספירת החכמה - יש חכמה שבחכמה, בינה שבחכמה וכו' עד מלכות שבחכמה, ו"יסוד אבא" הוא "יסוד שבחכמה". וספירת ה"יסוד" ענינה - ההתקשרות וההתחברות של המשפיע אל הזולת, ולכן נקרא "יסוד", כי מידה זו היא היסוד והמקור של ההשפעה לזולת.

ונמצא שתוכן הענין ד"יסוד אבא" הוא - מקור [=יסוד] הביטול [=חכמה], היינו שממנו נשפע הביטול למדריגות שלמטה ממנו.

ובחכמה אתברירו. ולכן נקרא איש יהודי דוקא.

וזהו שמרדכי הוא מקור הביטול, כי מקור נשמת מרדכי הוא מספירת "יסוד אבא", ולפיכך נקרא "איש יהודי" כנ"ל. וזוהי גם השייכות של ענין הביטול לשם מרדכי שהוא על שם "מירא דכיא", שהוא בושם לקטורת שנעשה מדם חי' טמאה שנהפך לקדושה, כי הכח "לברר" ולהפך ממרירו למתקא (מקליפה לקדושה) הוא מספירת החכמה, כדאיתא בזהר "בחכמה אתברירו" (פירוש, בירור הקליפות הוא על ידי ספירת החכמה).

והנה המן הי' לעומת זה של בחינה זו דוקא, כמו שאמר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, שהיה יש ודבר בעיניו.

זהו גם התוכן הפנימי דשנאת המן את מרדכי, כי המן הי' ה'לעומת זה' (הניגוד) דמרדכי, דמרדכי ענינו ביטול כנ"ל, והמן ענינו גאווה וגסות הרוח, וכדברי המן "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני", שהי' יש וחשוב מאד בעיני עצמו.

ונפרד מאחדותו ית' לומר אני ואפסי עוד.

ובמילא הי' נפרד מאחדותו יתברך, לומר "אני ואפסי עוד", דאחדותו יתברך ע"פ חסידות היא, ש"אין עוד מלבדו", היינו לא רק שאין אלקה מלבדו אלא שאין שום מציאות בלעדו יתברך כי אין שום דבר נפרד ממנו יתברך, והמן הי' ההיפך ממש, דלא זו בלבד שלא הכיר באחדותו יתברך האמיתית הנ"ל דאין עוד מציאות מלבדו, אלא אמר "אני ואפסי עוד".

כי היה מזרע עמלק וכתיב ראשית גוים עמלק, כי ז' אומות הכנעני והחתי כו' שבפסוק הם ז' מדות רעות תאות ורציחה כו', ועמלק הוא גסות הרוח, והוא ראשית להם, כי גסות הרוח היא שרש כל המדות רעות.

זהו גם מה שהמן הי' מזרע עמלק דוקא, דהנה כתיב ראשית גוים עמלק, שעמלק הוא הראשית והמקור לכל הגוים. והענין הוא, דז' האומות (שבנ"י נצטוו ללחום עמהם ולכבוש את ארצם) הם כנגד ז' מדות רעות, דכמו שיש ז' מדות דקדושה (מחסד עד מלכות), כך יש ז' מדות רעות (כמו תאוות (חסד דקליפה), רציחה (גבורה דקליפה) וכו'). אמנם, השורש ומקור לכל המדות הרעות הוא גאווה וגסות הרוח - ד"לפי שהוא יש בעיניו על כן הוא בעל תאווה הכל לעצמו וכיוצא, משא"כ אם הוא [מרגיש את עצמו] כ"מותר" [דבר המיותר] בעולם, למה לו להתאוות".

וזהו ענינו של קליפת עמלק, שלכן נקרא "ראשית גוים". והמן שהי' יש בעיני עצמו כנ"ל הי' מזרע עמלק.

ולכן המן שהוא בחינת גסות רצה להשמיד ולהרוג את כל היהודים שהם בבחינת בטול הפך היש והגסות.

זהו גם הטעם שהמן גזר להשמיד ולהרוג את כל היהודים, שהדיוק כאן - יהודים דוקא, דלהיות שהמן ענינו ישות וגסות הרוח לכן לא הי' יכול לסבול את תכונת הביטול שבבני ישראל שבשביל זה נקראים "יהודים".

ואם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום, שהרי לא גזר רק על היהודים, אך כולם כאחד לא עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו ומסרו נפשם על אחדותו ית'. וזהו בחינת בטול הנ"ל.

תכונת הביטול שבבני ישראל (שבגללה נקראים יהודים) נתגלתה בפועל בעת גזירת המן, במסירת נפשם שלא לכפור בה' אחד, דהנה גזירת המן היתה רק על היהודים, דשם יהודי פירושו מי שכופר בעבודה זרה, ונמצא דכל גזירת המן היתה רק על בנ"י שכפרו בעבודה זרה, ואם כן, אם היו כופרים ח"ו לא הי' המן עושה להם כלום, ומכל מקום לא עלתה על דעתם של ישראל מחשבת חוץ ח"ו ומסרו נפשם על אחדותו יתברך, והיא בחינת ביטול הנ"ל.

וישנו בכח בכל אחד מישראל, ואפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו בפועל ממש שלא ליפרד מאחדותו ית' בשום אופן בעולם.

ובאמת, בחינת ביטול זה ד"יהודים" ישנה בכח עכ"פ בכל אחד ואחד מישראל, גם אצל קל שבקלים, וכפי שרואים שגם קל שבקלים כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד יכול למסור נפשו בפועל ממש על קידוש השם שלא לעבוד עבודה זרה ולא ליפרד מאחדותו יתברך בשום אופן שבעולם.

ומה שעובר שאר עבירות היינו מפני הרוח שטות שמטעהו לחשוב שאינו נפרד מהקב"ה על ידי עבירה ההיא, כיון שלובש ציצית ומניח תפלין.

מה שביטול זה שבנפשו אינו מועיל לו שלא יעבור על שאר עבירות (ועד שהוא קל שבקלים), הרי זה מצד ה"רוח שטות" שבו, כמאמר רז"ל אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, דרוח שטות זו מטעה אותו לחשוב שאינו נעשה נפרד מהקב"ה על ידי עבירה ההיא.

ויתרה מזה: אף אצל שומר תורה ומצוה אין "ביטול" זה הטבוע בנפשו מתגלה (בדרך ממילא) אלא בשעת נסיון על קידוש השם, ולא בנסיון בשאר עבירות, כי גם אצלו קיימת ה"רוח שטות" המטעתו שאינו נעשה נפרד מהקב"ה ע"י סתם עבירות, ועודנו ביהדותו כיון שבכלל הרי הוא יהודי שומר תורה ומצות, הלובש ציצית ומניח תפילין כו'.

דרק כשבא לידי נסיון בדבר אמונה שאז אין מקום לטעות שאם יעבור ח"ו לא יעשה נפרד מאחדותו ית' אזי גדול כוחו של ביטול זה הטבוע בנפשו למסור את נפשו שלא ליפרד מאחדותו, משא"כ בשאר עבירות אפשר לטעות ולחשוב שגם אם עובר על עבירה ההיא לא נפגמה עי"ז אמונתו בה' ונשאר נאמן לאלקיו ולא נעשה נפרד מאחדותו ית'.

אך האמת היא שגם על ידי כל עבירה קלה נעשים נפרד מהקב"ה כמו בעבודה זרה ממש.

ד"ה חייב איניש פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(ד) **והנה** להבין כל זה בביאור יותר הנה יש להקדים הידוע שיש ב' מיני התבוננות הא' בבחי' יח"ת שהוא בחי' ממלא כ"ע שהוא ענין בשכמל"ו כידוע שהוא בבחי' שם אלקים (והיינו בחי' נה"ת הנ"ל בנשמה פרטית שהיא בצלם אלקים ונק' נהורא אוכמא כו') והב' בבחי' יח"ע דבחי' סובב כ"ע בשם הוי"ה שזהו ענין שמע ישראל (והוא בחי' נה"ע הנ"ל שנקרא נהורא חיוורא כו' אור זרוע לצ"ע כו') וביאור הענין ידוע ומבואר במ"א ע"פ ארוממך אלקי המלך שזהו בחי' מל' דאצילות מקור כל העולמות שנקרא בשם אלקי' דוקא וכידוע בפי' שם אלקי' לשון כח ואדנות כמו ואלי הארץ כו' וכמו עד האלקים יבא שהוא השופט כו' ושניהם א' למעלה באלקים חיים ומלך עולם שהוא בחי' הכח ואור אלקי המהווה כל הנמצאים מאין ליש ונק' כח הפועל אלקי בנפעל ולכך נקרא אלקי האלקי' כלומר כח ומקור כל כוחות האלקי' שנק' בני האלקי' שהן המלאכים שהמה כחות אלקי' אמצעים בחלק והארה דהארה פרטי' שנמצאים מאין האלקי ליש וזהו שנקרא אלקי האלקי' וגם אוה"ע קרו לי' אלק' דאלקיי' כו' והיינו ג"כ שם אדני דאשתמודע אדון על כולא כמו שאו' אל אדון על כל כו' וזהו גדול אדונינו ורב כח כו' שזהו ענין הב' באלקי' לשון שופט כמ"ש השופט כל הארץ כו' והוא בחי' שררה ומלכות (כמו נשיא אלקי' אתה כו') והכל א' משום דבבחי' מל' שהוא בחי' האחרונה דע"ס דאצילות הוא המקור הראשון להתהוות כל העולמות והברואים מאין ליש וכמ"ש מלכותך מלכות כ"ע וממשלתך כו' ועד"מ מלכותא דארעא שמדה זו אינה רק התפשטות חצוניות מעצמותו שמתפשט מלכותו וממשלתו על עמו כו' ואין זה נחשב מכוחות העצמיים כמדת כח האהבה וכח החכמה כידוע וז"ש ה' מלך גאות לבש שנתלבש ונתצמצם להיות מלך על העולמות לפי שאינה אלא בחי' לבוש חיצוני לבד כו' ועכ"ז א' דוד ארוממך אלקי המלך פי' אלקי הוא בחי' שם אלקים כח הפועל אלקי בנפעל בחי' ממלא כ"ע הנ"ל שנקרא אלקי ממש ארוממך אלקי המלך אעפ"י שאין זה רק הארה חצוניות דבחי' המל' כנ"ל אבל שרשו הוא הגבה למעלה והוא בחי' כתר מל' שזהו בחי' ההתנשאות שמצד עצמו דוקא ונק' מלך מרומם לבדו שהוא נבדל בערך הרבה ממה שנקרא מלך על עולמות הנבראים כידוע שזהו מדת מל' דאצילות בבחי' אצילות ממש (והוא ענין ד' רבתי דאחד) וא' שירומם גם לאלקים בחי' כח האלקי בעולמות למעלה להיות בבחי' המלך שנקרא מלך מרומם לבדו כו' והוא יחוד ממלא כ"ע בסובב כ"ע וזהו ענין יחיד חי העולמים מלך פי' יחיד כמו שהוא לבדו ית' ביח"ע

דאצילות דאיהו וחיוהי חד ממש ונק' חי העולמים בהתפשטות דמדת מלך להיות מלך לעולם ע"י צמצום כנ"ל וזהו האור הנמשך מלמעלה למטה (וכמו בדלי"ת רבתי שמכוין להמליכו בשמים וארץ וד' רוחות העולם) וכן לפעמים א' מלך יחיד שנקרא מלך מרומם לבדו נמשך להיות חי העולמים כו' וכמו"כ הוא בבחי' העלאה מלמטה למעלה שירומם לאלקי המלך כמו שהוא מלך יחיד מרומם לבדו שיומשך אח"כ כמו שהוא בעצמותו גם בעולמות וזהו ואברכה שמך לעולם ועד כמו ענין בשכמל"ו כידוע שבחי' המל' נק' שם כמו ויעש דוד שם ויתברך שם כבוד מלכותו למטה גם בעולמות הנפרדים בבחי' נצחיות דא"ס וזהו ועד נצחיות בחילוף אותיות דאחד ובמה ירומם לאלקי המלך כו' היינו ע"י שירות ותשבחות שאומר איך שכל העולמות ומלאכים בטלים ממציאותם לגמרי מיש לאין ע"י שיר ורינה כו' שעי"ז מעלים לבחי' המל' למעלה לקבל מבחי' כתר מל' וזהו כתר יתנו לך כו' כידוע (וזהו משובח ומפואר בלשון חסידיו ועבדיו נשמות ומלאכים דבי"ע ובשירי דוד עבדך נהללך כו' עד ונמליכך מלכינו אלקינו להיות יחיד חי העולמים מלך גם למטה כמו למעלה להיות משובח ומפואר עדי עד בבחי' נצחיות דא"ס שהוא מל' דא"ס עצמו שנקרא שמו הגדול כידוע) וזהו להודיע לבנ"א שהן הנשמות גבורותיו בחי' ריבוי הכח של הצמצומים כדי להיות הדר כבוד מלכותו העצמיות בעולמות לאין שיעור למטה כמו שאין שיעור למעלה בהתנשאות שמצד עצמו ממש כו' וראי' לזה הוא מה שמתפשט גם בכח האלקי המצומצם להיות מקור להתהוות העולמות ג"כ בבחי' התחלקות לאין שיעור כלל וכלל וכמ"ש גדול אדונינו ורב כח לאין שיעור (וכמ"ש בס"י דשיעור קומ' של יוצר בראשית רל"ו רבבות אלפים פרסאות כו' בגימ' דורב כח כמ"ש ביאורו במ"א) וכמ"ש ועלמות אין מספר א"ת עלמות אלא עולמות וכתיב היש מספר לגדודיו כו' (ואעפ"י שנאמר המוציא במספר צבאם הן הן גבורותיו לצמצם כו' ועכ"ז אין שיעור להתפשטות זו כמ"ש בס"י ה' אבנים בונות ק"ך בתים כמו ק"ך צירופים דשם אלקים מכאן ואילך צא וחשוב עד אין שיעור כו' וכמ"ש ביאור זה במ"א) וזהו להודיע לבנ"א גבורותיו ואחר כך אמר מלכותך מל' כ"ע וד"ל (וזהו מ"ש בזהר ע"פ אלקים אל דמי לך דנה"ת קארי תדיר לנה"ע ולא שכיך לעלמין והוא מ"ש למען יזמרך כבוד התחתון דמל' בבי"ע לכבוד עליון דבחי' כתר מל' כנ"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

ומעתה יובן מה שבימי התנאי' הי' גוזרין י"ג תעניות כשהי' צריכין למיטרא כו' כי י"ג תעניות הי' נגד ע"ס דאצי' וג' עולמות בי"ע ולכן ג' תעני' הראשוני' הי' אוכלי' משחשיכה משא"כ עשרה תעניות האחרוני', כי ג' תעני' הראשוני' הם נגד בי"ע משא"כ עשרה תעני' האחרוני' הם נגד ע"ס דאצי' (והוא ההעלאה מעשי' עד סוף האצי') וכ"ז הוא מחמת שהי' בבחי' תפלה מלמטלמ"ע אבל בחי' תורה שהוא מלמעלה למטה אינו צריך לכ"ז ולכן מיד כשאמר דרוש מה טוב ומה נעים פי' שהמשיך בחי' ומדריגות התורה מיד אתהדרו אנפין באנפין, ופי' מה טוב, טוב הוא השפעה מבחי' ז"א, ונעי' השפעה מבחי' בינה, שבת אחים יחוד דכר ונוקבא, גם יחד פי' שיומשך זה למטה בבי"ע, ומעתה עדיין צ"ל מה הי' צריך לבוא כל החבריא לר"ש כי הי' יכול מצד עצמו כו' והוא כדי שיוכל להמשיך מלמעלמ"ט הי' צריכין לרומם אותו ולהגביהו לשרשו ומקורו, והוא כדוגמת העלאת מ"ן, וד"ל.

זהר פ' אחרי תניא אמר ר"י זמנא חדא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ובזה יובן מה שיפה שעה אחת בתשומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, כי עוה"ב הוא תענוג הנשמות מהגילוי שבג"ע, וא"א לקבל הגילוי כ"א ע"י לבושי תומ"צ שמקיימין בעוה"ז ששרשו נעלה מהגילוי לכן יפה מחיי עוה"ב, וכן תשובה הוא על פגם התומ"צ, ולכאורה הלא אין לו לבושים במה לקבל הגילוי, ועל כרחך

שבכח התשו' למלאות הלבושים ג"כ, ונוסף לזה שהוא מכפר ג"כ, הרי דגבהה מעלתה מהג"ע ולכן קדמה לעולם, וזהו מכל חיי העוה"ב כי כל הוא שפע הפנימי הנשפע בג"ע כמ"ש תחת אשר לא עבדת כו' מרב כל, דהגם שלא נזכר בספרים רק געה"ת וגעה"ע מ"מ הרי יש עולמות עד אין שיעור וא"כ יש ריבוי מדריגות כל שהוא חיות הפנימי הנשפע לכ"א, ועבודה בשמחה גדולה מכולם כי שרשה מהמצוה בעצמה שהוא הלבוש לגילוי הג"ע. וזהו יפה שעה א' בתשומע"ט בעוה"ז שמהם נעשה לבושי' להנשמה בג"ע יותר מבחי' כל שהוא חיי עוה"ב תענוג הנשמות, שהלבוש גבוה הרבה מהגילוי שבג"ע.

יפה שעה אחת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

שתי כוונות במצוה

ובפרטיות הוא במצות עצמן ההפרש בין כוונת המצות שבו יש חילוקים בין מצוה למצוה **לעצם** קיום **המצות** השווה בכל המצות **מצד הרצון שבהם כו' כנזכר לעיל, ולכן בכל מצוה צריך להיות ב' כוונות, הא' בהכוונה פרטיות שבה** כמו הכוונה הפרטית של תפילין לשעבד המוח והלב וכדומה, **והב' בבחינת קבלת עול מלכות שמים לקיים רצונו ולעבדו בכל מיני עבודת עבד כו' וכמו שכתוב בספר של בינונים, תניא, פרק מ"א)**[44].

וזהו שברוב המצות מסיים בתורה לאחר הפירוט של המצוה, את המילים **אני הוי' דלכאורה אינו מובן מהו ענין החותם דאני הוי'.**

אך הענין הוא שזהו ב' הענינים שבמצות, דכוונת המצות זהו כמו שהמצות תלוים בשם הוי' שיש מצות התלוים באות יו"ד ויש באות ה"א כו' וכמו שמפורט בקריאת שמע שעל המיטה שמצות ק"ש שייכת לאות י' ומצות תפילין שייכת לאות ה' ובזה יש התחלקות בין כל מצוה למצוה, **וענין אני ה'** מבטא את הכוונה הכללית שבקיום המצוות השוה בכולם **היינו בחינת עצמות אור אין סוף** שזה מרומז בלשון 'אני' שמורה על עצמותו ממש **שלמעלה משם הוי'** והביטוי 'אני הוי'' מסמל את העצמות **שמתחבר בשם הוי' כו', דמצד בחינה ומדריגה זו לא יש התחלקות מדריגות כלל כו'.**

וזהו הכוונה בזה שחותם אני הוי', דעם היות שבתורה יש חילוקי מדריגות והיינו בהסוד וטעם המצות כו' - שבכל מצוה יש את הטעם הפנימי והסוד שלה הרמוז בשם הוי', **מכל מקום אל תהי יושב ושוקל במצותיה של תורה**[45] **כו', משום דאני הוי' דעצמות אור אין סוף** שזה מסמל ה'אני' **מאיר בשם הוי' והוא בחינת רצון העליון שלמעלה מחכמה דמצד זה לא יש חילוקי מדריגות כלל כו'.**

ומסכם הרבי נ"ע את העיקר העולה מכל הנ"ל שכללות הענין הוא דהאורות והכחות שבאים בבחינת פנימי הרי הם בבחינת הגבלה ועל כן הם בבחינת התחלקות בעצם וכן בהתלבשותן זה בזה ובהתלבשותן בהכלים כו', וכמו כן בעבודת השם ברוחניות בתורה וכוונת המצות יש התחלקות ולעומת זאת ברצון שבמצות לא יש התחלקות, וזהו אני הוי' דמבחינת אני – הרצון העצמי **שבהוי' כל המצות שוין כו'.**

קיצור

ולכן הכחות בעצם הן בהגבלה ובהתחלקות, וזהו שיש חילוקים בכוונת המצות מה שאין כן מצד הרצון שבהם, וכן הוא בתורה ומצות בכלל, ולכן אינו דומה חיוב עוסק התורה להחיוב בקיום המצות, ולכן בעשיית המצות צריך להיות ב' כוונות, וזהו שחותם בכל פרשה אני הוי' כו'.

סיכום המאמר:

במאמר זה ביאר באריכות המשל מכוחות הנפש הפנימיים המתלבשים באברי הגוף, את יחסי הגומלין בין הכוחות לאברים, המתבטאים בכמה פרטים: א. הכוחות מתלבשים דוקא באברים הראויים להם. ב. האברים עושים הגשמה בכוחות, אך בטלים אליהם ומונהגים על ידם.

---

44. וזה לשונו שם: הרי התורה שלומד או המצוה שעושה מחמת קבלה זו ומחמת המשכת היראה שבמוחו נקראות בשם עבודה שלימה ככל עבודת העבד לאדונו ומלכו משא"כ אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבודו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטריך לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא כו' ואי האי לא אשתכח גביה לא שריא ביה קדושׁ כו' [ובר"מ שם ד' קי"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחינת עבד ובחינת בן.

45. תנחומא עקב ב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ו

"אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרוּנְיָא (עֲלִילָה, רַשִּׁ"י) עִם בְּרִיּוֹתָיו" (עֲבוֹדָה זָרָה ג, א). וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה (שְׁמוֹת פָּרָשָׁה לד), "אֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּא בִּטְרָחוֹת עִם בְּרִיּוֹתָיו, לֹא בָּא עַל הָאָדָם אֶלָּא לְפִי כֹּחוֹ, אַתָּה מוֹצֵא כְּשֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, אִלּוּ הָיָה בָּא עֲלֵיהֶם בְּחֹזֶק כֹּחוֹ לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לַעֲמֹד, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ה) "אִם יִסְפֵּים אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ" וְגוֹ', אֶלָּא לֹא בָּא עֲלֵיהֶם אֶלָּא לְפִי כֹּחָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כט) "קוֹל ה' בַּכֹּחַ", בְּכֹחוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא בַּכֹּחַ, לְפִי כֹּחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד". אֲשֶׁר מִזֶּה מוּבָן הֵיטֵב, דְּזֶה שֶׁנִּתַּן לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה וּמִצְוֹות, אֵין זֶה יוֹתֵר מִכְּפִי כֹּחָן, דַּהֲגַם דְּתוֹרָה וּמִצְוֹות לְקַיֵּם אוֹתָם כִּדְבָעֵי לְמִיהְוֵי[א] הִיא עֲבוֹדָה גְּדוֹלָה, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (בְּרֵאשִׁית פָּרָשָׁה מד) "רַב אָמַר לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְוֹת אֶלָּא לְצָרֵף בָּהֶן אֶת הַבְּרִיּוֹת", וְהַיְנוּ לְטוֹב לָנוּ לְזַכֵּךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל זֶה בָּא בַּעֲבוֹדָה וִיגִיעָה רַבָּה, וּמִכָּל מָקוֹם נִתַּן לְיִשְׂרָאֵל לְקַיְּמָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "אָנֹכִי עָשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בָּרָאתִי" וְגוֹ' (יְשַׁעְיָה מה, יב), וּפֵרוּשׁוֹ דְּמַה שֶּׁאָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי[1], הַיְנוּ הוּא יִתְבָּרֵךְ, עָשָׂה אֶת הָאָרֶץ, הוּא בִּשְׁבִיל הָאָדָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאַתֵּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם" כוּ' (יְחֶזְקֵאל לד, לא), וְאָמְרוּ רַז"ל "אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם" (יְבָמוֹת מא, א), וְהָאָדָם הַזֶּה נִבְרָא בִּשְׁבִיל בָּרָאתִי" בִּשְׁבִיל לְקַיֵּם תַּרְי"ג מִצְוֹות, דְּבָרָאתִי בְּגִימַטְרִיָּא תַּרְי"ג. דְּהִנֵּה יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא יֵשׁ בָּהֶם כֹּחַ זֶה לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת מִפְּנֵי הַכֹּחַ דִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, דְּזֶהוּ כַּוָּנַת הַכָּתוּב (דְּבָרִים ז, ז) "לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם וַיִּבְחַר בָּכֶם, כִּי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים", פֵּרוּשׁ, מַה שֶּׁנִּתַּן לָכֶם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הִיא לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים, לֹא מִפְּנֵי הַכֹּחוֹת פְּנִימִיִּים שֶׁלָּכֶם, הַיְנוּ שֵׁכֶל וּמִדּוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּכֶם יוֹתֵר מִכָּל הָעַמִּים, דַּהֲגַם דְּנֶפֶשׁ הַשִּׂכְלִית שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל הוּא מִפְּנֵי אָדָם[2] שֶׁבַּמֶּרְכָּבָה הָעֶלְיוֹנָה, וּלְבַד זֹאת הֲרֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁשָּׁרְשׁוֹ מִבְּחִינַת הָאָדָם הָעֶלְיוֹן שֶׁעַל הַכִּסֵּא כוּ', וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר שֶׁל בֵּינוֹנִים[3] בִּתְחִלָּתוֹ שֶׁהוּא עִנְיַן הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת דִּקְדֻשָּׁה, שֶׁזֶּהוּ ב' מַדְרֵגוֹת[3] דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְיֵצֶר טוֹב, דְּהַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּחִינַת מֹחִין חָכְמָה בִּינָה דַּעַת, וְיֵצֶר טוֹב הוּא בְּחִינַת הַמִּדּוֹת הַנּוֹלָדִים מֵהַשֵּׂכֶל, וְהַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל מִצְטַיֵּר בְּצִיּוּר מִדָּה טוֹבָה בְּהַנּוֹגֵעַ לְהַנְהָגָה טוֹבָה בְּפֹעַל מַמָּשׁ בְּמַחֲשֶׁבֶת דִּבְרֵי תּוֹרָה וְדִבּוּר בְּדִבְרֵי אֱמֶת, וּבְמַעֲשֶׂה הַמִּצְוֹת וַעֲשִׂיַּת חֶסֶד וְהַדּוֹמֶה. וּמִכָּל מָקוֹם, הִנֵּה לֹא מִפְּנֵי זֶה נִתַּן לָכֶם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות, כִּי אִם בִּשְׁבִיל "כִּי אַתֶּם הַמְעַט", הַיְנוּ הַמְעַט אֲשֶׁר יֵשׁ בָּכֶם[4] מַה שֶּׁלֹּא יֵשׁ בְּכָל הָעַמִּים, וְהוּא הַכֹּחַ דִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ. כִּי עִנְיַן הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל דַּוְקָא[5], דְּנֶפֶשׁ פֵּרוּשׁוֹ רָצוֹן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה נו, א) "אֵין נַפְשִׁי[6] אֶל הָעָם הַזֶּה", וּפֵרֵשׁ רַשִּׁ"י: "נַפְשִׁי — רְצוֹנִי", מְסִירַת נֶפֶשׁ הוּא מְסִירַת הָרָצוֹן, וְהוּא עִנְיַן בִּטּוּל הָרָצוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת דְּשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְזֶהוּ שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה הִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, דְּעִנְיַן נַעֲשֶׂה הוּא הֲנָחַת וּבִטּוּל הָרָצוֹן לְגַמְרֵי מִכֹּל וָכֹל אֶל בְּחִינַת אֵין סוֹף בַּעַל הָרָצוֹן, וְהַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה[7]

---

*) נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק ג עמוד קיט ואילך. ובספר המאמרים תרפ"ה עמוד רנז ואילך.

המראי המקומות וההערות על המאמר, הם מכ"ק אדמו"ר.

למאמר זה צורף - בשעתו - אג"ק מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע אגרת לתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" וז"ל:

...בזה הנני שולח לכם, תלמידי המוסד תומכי תמימים דליובאוויטש אשר בווארשא, תשורה, מאמר אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו, אשר תלמדו ותדעו אותו בעל פה.

שמעו תלמידים, אין הדבר, דבר ידיעת התורה בנגלה ודא"ח [=דברי אלקים חיים (תורת החסידות)] ודבר העבודה שבלב זו תפלה ומדות נעימות, תלוי, אלא בכם. התחזקו והתאמצו לשקוד בלימודים והשם יתברך יהיה בעזרכם לעלות בעילוי אחר עילוי ברוחניות וגשמיות והיו ברכה...

1) בחינה דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל [=שלא נתפס בשם, ולא נרמז בשום אות וקוץ כלל] (לקוטי תורה פרשת פנחס פ, ב) וראה זוהר חלק ג יא, א.

2) ראה לקוטי תורה נשא כח, ד. ושם נסמן.

3) ראה תורה אור מקץ לח, ב. ספר הערות לתניא עמוד פא ואילך.

4) ראה חולין פט, א.

5) ראה לקוטי תורה תצא לז, ג.

6) הוכחה זו היא גם כן בתורה אור מקץ לו, ב ובכמה מקומות בדא"ח [=דברי אלקים חיים (תורת החסידות)]. ולכאורה צריך עיון מפני מה אין מסתייעין ממה שנאמר בתורה - בראשית כג, ח - אם יש את נפשכם. ויש לומר דשם מדבר בלעומת זה וסטרא אחרא [=הצד האחר (שמנגד לקדושה)], אשר בבואה דבבואה לית להו (ראה לקוטי תורה סוף [מאמר] דיבור המתחיל כי תצא - השני - וביאורו), ולכן אין מזה ראיה גמורה לפירוש ובכל נפשך דקדושה. ועל פי חילוק זה מובן גם כן דאין ראיה ממה שנאמר - תהלים כז, יב - אל תתני בנפש צרי. - וגם בזה נראה עד כמה מדוייקים בתורת הדא"ח אפילו פרטים שבאו בטפל ובדרך אגב.

7) להעיר מ[מאמר] דיבור המתחיל בשעה שהקדימו תש"ט.

א. כפי שצריך להיות. ב. ספר התניא.

לְנִשְׁמָע הוּא הַקַּבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם לְקַיֵּם כְּכָל אֲשֶׁר יְצַוֶּה לַעֲשׂוֹת, וּמִצַּד כֹּחַ זֶה דִּמְסִירַת הָרָצוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל לָזֹאת נִתַּן לָהֶם דַּוְקָא הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות.

קצור. לֹא נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי טִיב שִׁכְלָם וּמִזִּינַת מִדּוֹתָם הַטּוֹבִים בְּטֶבַע בִּלְבָד, אֶלָּא מִפְּנֵי חוּשׁ הַבִּטּוּל וּמְסִירַת נֶפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם.

[יוֹם] ג' [פָּרָשַׁת] אֱמֹר, י"א אִיָּר, תרפ"ה

לקוטי דיבורים

רב מתיבתא נחית וגלי מה דשמע לעילא, היינו מה שנתגלה במתיבתא, כלומר מושב נשמות הצדיקים בהאסיפה ההיא, ונקרא זה לעילא, להיות שזה למעלה במעלה ומדריגה מהמתיבתא פרטית של כל צדיק וצדיק, וגם למעלה מהמתיבתא דרקיע הכללית, מלה חדא גלי ולא יתיר, מלה אחת בלבד, גילה רב מתיבתא לרשב"י כלומר בהמושב ההוא נתגלו כמה רזי רזין, אבל מה שגילה רב מתיבתא לרשב"י בביאתו אליו בפעם זה גילה לו רק מלה אחת, ומה היא המלה חדא אשר גילה, אעא דלא סליק נהורי' מבטשין בי' ואנהיר, א האלץ אז ער גיט ניט ארויס זיין ליכט, דארפמען אים א קלאפ טאן, וועט ער לייכטין, גופא דלא סלקא בי' נהורא דנשמתא, יבטשון בי' ויסלק נהירו דנשמתא, ויתאחדון דא בדא לאנהרא כו', ומכיוון ששמע רשב"י מלה דא דגלי רב מתיבתא מהא דשמע לעילא, גחין ר"ש ונשק לעפרא, (שזהו הוראה על גודל ההתפעלות מהפלאת הענין, וכמעשה הידוע מהוד כ"ק אדמו"ר האמצעי כאשר שמע ביאור ענין מאמר הזהר מאת הוד כ"ק אביו רבנו הגדול זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע) אמר מלה מלה אבתרך רדיפנא מיומא דהוינא, מלה מלה אחריך אני רודף מהיום שהייתי, והשתא אשתמודעא לי מלה מגו שרשא ועיקר דכולא, עתה נודעה לי המלה משרשה שזה עיקר הכל. וצריך להבין מהו ההתפעלות שהתפעל הרשב"י בשמיעת מאמר זה, הלא רשב"י היה משיג נפלא בגילוים עצומים ונפלאים, ותלמידיו קראוהו בשמות מופלאים, כמאמר[18] מאן פני אדון - דא רשב"י, ר"י קארי לי' שבת, ורשב"י בעצמו אמר[19] מסתכיל הוינא כל יומא בהאי קרא, דכתיב[20] בהוי' תתהלל נפשי וגו', בהוי' תתהלל נפשי ודאי דהא נשמתי בי' אחידא בי' להיטא בי' אתדבקי' ואשתדלית, שהיה בתכלית הדביקות באלקות עד שהתעצם במדריגת הגילוים דפרצופים עליונים.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

18) זח"ב לח, א.
19) זח"ג רצב, א.
20) תהלים לד, ג.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרנ"ב

ד', ב' אלול תרפ"ט[29], נויאָרק.

בשעה שני' בצהרים נכנס אלי הרב אלי' – יאייכיל – סימפּסאָן[30] ויאמר כי זקן אחד איש שיבה מבקש רשות הכניסה. אינו מגיד מה שמו ועיר מולדתו, באמרו אשר זה יותר על שלושים שנה מעת התראותו אתי בפעם האחרונה ורוצה הוא לראות האם אכיר אותו.

ואתן לו רשות הכניסה. וכיון שנפתחה הדלת ואראה והנה מלמדי הבוחן אותי בחזרת המשניות בילדותי, ר' משה בנימין המלמד[31], עומד בפתח. ואתן לו שלום ואזכירהו על אותן הימים אשר למדני לכתוב.

(עד כאן ניתן להעתיק).

29) לכאורה יש כאן טעות המעתיק או טה"ד, כי רבינו הגיע לניו יארק - בשנת תרפ"ט - יום ג', יב אלול.

30) מגדולי חוזרי דא"ח אצל כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בליובאוויטש. משנת תרפ"ג רב בניו יארק. ממייסדי "אגודת התמימים" בארה"ב. ומפעילי אגודת חסידי חב"ד בארה"ב. משנת ה'ש"ת ואילך - ממזכירי רבינו. נולד ר"ח תמוז תרמ"ט. נפטר נר ה' דחנוכה תשל"ז.

31) ראה יומן ד"ה תשרי תרנ"ב (לעיל ע' 000. ע' 000).

אגרות קודש

ב"ה כ"ח תמוז תרצ"ה

אטוואצק

אל הנכבד והנעלה מוה"ר . . . שי'

שלום וברכה.

מה ששמע שמפיצים שמועה בקרב החרדים אשר שיטתי הוא, אם אחד שומע דברי חסידות יהי' באיזה מצב שיהי' ומה שיהי', נחשב אצלי יותר ממי שלומד ומקיים תורה ומצוה, הנה השמועה הלזו בשקר יסודה והאומר כן הוא מוציא דבה, ובבקשה מכאו"א לפרסם הכחשתי האמורה ברבים.

איתא בהקדמת הזהר ד"ב ע"ב, ק"ר אתוון דאתחזיאו על סיטרא בישא אינון, ובגין לאתקיימא נטלין אות ש' בגווייהו הוי קש"ר, וקודם לזה אמר, מאן דבעי למימר שיקרא יטול יסודא דקשוט בקדמיתא, ולבתר יוקים לי' שיקרא.

ובפירוש הדברים הוא אשר כל שקר שרוצה לקיימו מערבים בו איזה ענין של אמת אשר הענין ההוא יהי' היסוד של השקר, האותיות קו"ף רי"ש הם אתוון דזיופא ונטלין אות שי"ן שהוא מאתוון דקשוט.

והנה בכדי לדחות את השקר והקשר צריכים לברר את האמת, היינו להרים ולהפריד הש' מהק"ר ואז יתבטל השקר.

ובזה יובן הלשון בהגדה של פסח בשאלת הרשע, ואף אתה הקהה את שיניו ואמור לו וגו' דהנה רש"ע הוא ר"ע ש', דהשי"ן שהוא אות אמת נותן כח בהרע ומזה הוא קיומו של הר"ע, ולכן אמר הקה"ה את שניו, ליקח את האות שי"ן וישאר ר"ע, ור"ע אין לו קיום מצד עצמו, ויתבטל.

המלה דקשוט אשר יוכל להיות שהוא היסוד אמת להשקר של דיבה הנ"ל הוא, אשר הגדתי ברבים - שמחת תורה תרצ"ב - במעלת האנשים פשוטים שהם מקיימי תורה ומצות ביראת שמים דאמונה פשוטה, ושומעים דברי חסידות אעפ"י שאינם מבינים, ויש להם אמונת חכמים אעפ"י שאינם משיגים מעלתם, גבהה מעלתם על הבני תורה ויודעי ספר.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה יצחק שי' הלוי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מכ"ז ניסן עם המצורף אליו.

ובעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ובודאי לדכוותי' למותר להאריך במאמר רז"ל שאין מספיק עשי' לחוד, אלא שצ"ל עשי' דוקא באופן כדבעי למיעבד, ומובן שכוונתי בהנוגע אליו, שגם לאחרי מה שכותב, שכשמוצא שעה לומד בנגלה ונסתר וכו', הנה מי שחונן בכח השפעה על הזולת, ברור שזהו מתפקידו הפנימי, ולא עוד שדוקא כנ"ל באופן דבעי למיעבד, ואם בכל הזמנים ובכל המקומות, השיטה דאני את נפשי הצלתי, היתה מגונה (עיין זהר ח"א ק"ו א') עאכו"כ בתקופתנו ובארצוה"ב, שבשנים אלו ניכרת התעוררות חזקה בין הצעירים לתשובה לה' לתורתו ולמצותיו, אלא שצריכים שמי שהוא יורם הדרך, ורואים במוחש, שכששומעים הדברים לא בשפתם המדוברת או ממי שהוא זקן מהם עשיריות בשנים, אין לזה השפעה כ"כ, כמו ששומעים זה בשפת המדינה וממי שקרוב אליהם בגיל, וק"ל ואין להאריך בדבר הפשוט.

ויהי רצון, שעכ"פ מכאן ולהבא יתחיל בהשפעה על הזולת ובהוספה בזה כהנה וכהנה, וזכות הרבים מסייעתו.

המצפה לבשו"ט בכל האמור.

פרק א משנה יז

שִׁמְעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מָצָאתִי לַגּוּף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה. וְכָל הַמַּרְבֶּה דְבָרִים, מֵבִיא חֵטְא.

נקודות משיחות קודש

ממשמעות דברי המפרשים[1] יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא[2] על הפסוק[3]: "האמנם אלם צדק תדברון" - "מה אומנתו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון"

וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור - "ודברת בם ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" - האמנם קא־סלקא־דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנתו של אדם" - איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"[4], "בעשרה מאמרות נברא העולם"[5]. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור היא שעל־ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה־שאין־כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על־ידי בחינת הדיבור - "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה - "חלק אלוקה ממעל ממש"[6], ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההפך מדיבור - אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה - מחשבה ודיבור - ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על־דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברא לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על־דרך זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה - "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על־דרך זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" - שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על־דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם[7].

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

---

1) ראה מדרש שמואל כאן. 2) חולין פט, א. 3) תהלים נח, ב. 4) תהלים לג, ו. 5) להלן פרק ה משנה א. 6) איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". 7) אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

פרשת שמיני

ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ עֵגֶל
בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקְרֵב לִפְנֵי
יְהוָה: ג וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־
עִזִּים לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:
ד וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: ה וַיִּקְחוּ
אֵת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ
כָּל־הָעֵדָה וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי יְהוָה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד
יְהוָה: (לוי) ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ
וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדְךָ וּבְעַד
הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה: ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ט וְבְנֵי אַהֲרֹן הִקְרִיבוּ אֶת־הַדָּם
אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: י וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־הַכָּבֵד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (ישראל) יא וְאֶת־
הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
יב וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־
הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יג וְאֶת־הָעֹלָה
הִמְצִיאוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל־
הַמִּזְבֵּחַ: יד וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר
עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה: טו וַיַּקְרֵב אֵת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח
אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ
כָּרִאשׁוֹן: טז וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כַּמִּשְׁפָּט:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 473)

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי (ט, א)

אוֹתוֹ יוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת - רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית . . רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים (שבת פז, ב)

צָרִיךְ לְהָבִין מַה הַשַּׁיָּכוּת בֵּין 'רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית' וְ'רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים' לַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לְבָאֵר: תַּכְלִית הַמִּשְׁכָּן הִיא כִּלְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ "לַעֲשׂוֹת לוֹ יִת' דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים". מִצַּד אֶחָד זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת 'דִּירָה' - מָקוֹם מְאֹד נַעֲלֶה שֶׁבּוֹ תִּתְגַּלֶּה הַדַּרְגָּה הָאֱלוֹקִית הַנַּעֲלֵית בְּיוֹתֵר. וּמִן הַצַּד הַשֵּׁנִי 'בְּתַחְתּוֹנִים' - בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֵין לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.

וְזֶהוּ הַקֶּשֶׁר בֵּין שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת הַלָּלוּ לַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן: 'רִאשׁוֹן לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית' - תַּכְלִית הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הִיא שֶׁהָאֱלוֹקוּת תִּתְגַּלֶּה בַּבְּרִיאָה עַצְמָהּ, וְתִהְיֶה לְחֵלֶק מִמֶּנָּה. 'רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים' - הַגִּלּוּי שֶׁבִּשְׁבִילוֹ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הוּא גִּלּוּי נַעֲלֶה וְנִשְׂגָּב - בִּבְחִי' חִדּוּשׁ (חֹדֶשׁ - לְשׁוֹן חִדּוּשׁ) - לְאֵין־עֲרוּךְ מֵהָעוֹלָם עַצְמוֹ.

שני יז וַיַּקְרֵב אֶת־הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר: יח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר
וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
יט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה
וְהַמְכַסֶּה וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד: כ וַיָּשִׂימוּ אֶת־
הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזִוֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה:
כא וְאֶת הֶחָזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן
כתיב את־ידו קרי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֲכֵם וַיֵּרֶד
מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: כג וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם
וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ב ע' 19)

וַיֹּאמֶר אֶל אַהֲרֹן קַח לְךָ עֵגֶל בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת (ט, ב)

לְהוֹדִיעַ שֶׁמְּכַפֵּר לוֹ הַקָּבָּ"ה עַל־יְדֵי עֵגֶל זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁעָשָׂה (רש"י)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מְצִינוּ כְּבָר בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֵקְרַב פַּר "לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל שֶׁהוּא פַּר", וְלָמָּה הֵצְרַךְ לְהַקְרִיב קָרְבָּן נוֹסָף לְאוֹתָהּ מַטָּרָה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁשְּׁנֵי קָרְבָּנוֹת אֵלּוּ מְהַוִּים שְׁנֵי שְׁלָבִים בַּכַּפָּרָה: הַשֶּׁלֶב הָרִאשׁוֹן כַּפָּרָה שֶׁהִיא מְחִילַת הַחֵטְא - "שֶׁנִּמְחַל לוֹ לְגַמְרֵי מַה שֶּׁעָבַר עַל מִצְוַת הַמֶּלֶךְ". וְהַשֶּׁלֶב הַשֵּׁנִי הוּא כַּפָּרָה נַעֲלֵית יוֹתֵר - "שֶׁיִּהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה' וּמְרֻצֶּה וְחָבִיב לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כְּקֹדֶם הַחֵטְא". וְזֶה אֵיפוֹא שְׁנֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֶׁהֵבִיאוּ לְכַפָּרָה עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הָרִאשׁוֹן לִמְחִילַת הַחֵטְא, וְהַשֵּׁנִי בִּכְדֵי כַּפָּרָה נַעֲלֵית יוֹתֵר שֶׁתָּבִיא לְכָךְ שֶׁאַהֲרֹן יִהְיֶה "מְרֻצֶּה וְחָבִיב כְּקֹדֶם הַחֵטְא", וְיוּכַל לְהָבִיא לְהַשְׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בַּמִּשְׁכָּן.

שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב
וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ
קְטֹרֶת וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה
אֹתָם: ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן הוּא
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה | לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי
כָל־הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־
מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קִרְבוּ* שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ
אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכָתְּנֹתָם אֶל־
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר | בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם
אַל־תִּפְרָעוּ | וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל
כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ
אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם
וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה: פ ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ | אַתָּה | וּבָנֶיךָ אִתָּךְ
בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמֻתוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין
הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר: יא וּלְהוֹרֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת
כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ז ע' 298)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וְיֵרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה' (ט, ו)

לְפִי שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁהֶעֱמִידוֹ מֹשֶׁה לַמִּשְׁכָּן וְשִׁמֵּשׁ בּוֹ וּפֵרְקוֹ בְּכָל יוֹם - לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה . . לְכָךְ אָמַר לָהֶם: . . אַהֲרֹן אָחִי כְּדַאי וְחָשׁוּב מִמֶּנִּי, שֶׁעַל־יְדֵי קָרְבְּנוֹתָיו וַעֲבוֹדָתוֹ תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בָּהֶם (רש"י ט, כג)

אַחַד הַהֶבְדֵּלִים בֵּין אַהֲרֹן לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה הוּא בִּבְחִינַת "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַלְכָּא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹרִיד אֱלֹקוּת לָעוֹלָם - וְלָכֵן עַל יָדוֹ נִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. וְאַהֲרֹן הוּא בִּבְחִינַת "שׁוֹשְׁבִינָא דְּמַטְרוֹנִיתָא - שֶׁתַּפְקִידוֹ לַעֲלוֹת וּלְרוֹמֵם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה - אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה. לָכֵן הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה הָיְתָה דַּוְקָא עַל־יְדֵי אַהֲרֹן, הֱיוֹת שֶׁתַּכְלִית יְרִידַת הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם, הִיא בִּכְדֵי שֶׁבְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הָעוֹלָם עַצְמוֹ יַעֲלֶה לְדַרְגָּה נַעֲלִית יוֹתֵר - וְזֶהוּ תַּפְקִידוֹ שֶׁל אַהֲרֹן.

רכ"ע יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר
וְאֶל־אִיתָמָר | בָּנָיו הַנּוֹתָרִים קְחוּ אֶת־הַמִּנְחָה
הַנּוֹתֶרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ
כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא: יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם

* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן
צֻוֵּיתִי: יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת | שׁוֹק הַתְּרוּמָה
תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ אִתָּךְ
כִּי־חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
טו שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים
יָבִיאוּ לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ וּלְבָנֶיךָ
אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חל"ב ע' 54)

וַיִּשְׁחַט אֶת הָעֹלָה וַיַּמְצִאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ (ט, יב)

וַיַּמְצִיאוּ - לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י)

לְגַבֵּי קָרְבַּן חַטָּאת נֶאֱמַר הַלָּשׁוֹן "וַיַּקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן", וְאֵלּוּ כָּאן - בְּקָרְבַּן עוֹלָה - וּבְקָרְבָּנוֹת נוֹסָפִים הַלָּשׁוֹן הוּא "וַיַּמְצִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן". וְיֵשׁ לְבָאֵר אֶת סִבַּת הַהֶבְדֵּל, וּבְהַקְדִּים: אֲחַד הַהֶבְדֵּלִים בֵּין קָרְבַּן חַטָּאת לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת, הוּא בִּזְרִיקַת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ. בְּקָרְבַּן חַטָּאת הַזְּרִיקָה הִיא בְּאֶמְצָעוּת טְבִילַת הָאֶצְבַּע בַּדָּם. בִּשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת זְרִיקַת הָאָדָם הִיא בְּאֶמְצָעוּת הַכְּלִי שֶׁבּוֹ נִמְצָא הַדָּם. וְזֶהוּ הַטַּעַם לְשִׁנּוּי הַלָּשׁוֹן בֵּין קָרְבַּן חַטָּאת לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת:

בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת מִיַּד עִם הוֹשָׁטַת הַכְּלִי הָיָה הַדָּם מוּכָן וּמֻזְמָן לִזְרִיקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְלֹא פְּעֻלָּה נוֹסֶפֶת - לָכֵן נֶאֱמַר "וַיַּמְצִיאוּ - לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהַזְמָנָה". וְאֵלּוּ בְּקָרְבַּן חַטָּאת, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הַגָּשַׁת הַכְּלִי נִדְרֶשֶׁת פְּעֻלָּה נוֹסֶפֶת שֶׁל טְבִילַת הָאֶצְבַּע - נֶאֱמַר "וַיַּקְרִיבוּ" בִּלְבַד.

חמישי טז וְאֵת | שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה
וְהִנֵּה שֹׂרֵף וַיִּקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן הַנֹּתָרִם לֵאמֹר: יז מַדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־
הַחַטָּאת בְּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא
וְאֹתָהּ | נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר
עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי: יט וַיְדַבֵּר אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם
הִקְרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי יְהוָה
וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הַיִּיטַב
בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי"א ע' 169)

וַיְבָרֵכוּ אֶת הָעָם (ט, כג)

אָמְרוּ: וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ, יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם (רש"י)

גַּם בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי מַזְכִּיר רַשִּׁ"י לָשׁוֹן דּוֹמֶה שֶׁל בְּרָכָה, בְּבִרְכַּת

לְמִינֵהוּ: יז וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף:
יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאַת וְאֶת־הָרָחָם: יט וְאֵת
הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־
הָעֲטַלֵּף: כ כָּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ
הוּא לָכֶם: כא אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף
הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע כתיב אשר־לא קרי אֲשֶׁר־לוֹ כְרָעַיִם
מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־הָאָרֶץ: כב אֶת־אֵלֶּה
מֵהֶם תֹּאכֵלוּ אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֹהוּ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הֶחָגָב לְמִינֵהוּ:
כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלָיִם שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם: כד וּלְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: כה וְכָל־הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא
מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֵׂסַעַ | אֵינֶנָּה שֹׂסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה
מַעֲלָה טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא:
כז וְכֹל | הוֹלֵךְ עַל־כַּפָּיו בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־
אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב: כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: ס כט וְזֶה לָכֶם
הַטָּמֵא בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר
וְהַצָּב לְמִינֵהוּ: ל וְהָאַנָּקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט
וְהַתִّנְשֶׁמֶת: לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ
כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: לב וְכֹל
אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם | בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ
אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה
מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְטָהֵר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי־שיחות חי"ב ע' 53)

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

לא מֵתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶלָּא עַל יְדֵי שֶׁהוֹרוּ הֲלָכָה בִּפְנֵי מֹשֶׁה רַבָּן (רש"י)

לִכְאוֹרָה בְּנֵי אַהֲרֹן הוֹרוּ הֲלָכָה גַּם בִּפְנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם שֶׁהָיָה גַּם רַבָּם, וְהַפְּגִיעָה בִּכְבוֹדוֹ הִיא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַפְּגִיעָה בְּמֹשֶׁה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עַל כָּךְ צִוּוּי מִפֹּרָשׁ "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ"? וְיֵשׁ לְתָרֵץ: מָצִינוּ בְּנוֹגֵעַ לַהֲסִבָּה בְּלֵיל הַסֵּדֶר שֶׁתַּלְמִיד שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ אֵינוֹ מֵסֵב בְּפָנָיו מִשּׁוּם מוֹרָא וּכְבוֹד הָרַב. וְאִלּוּ בֵּן שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי אָבִיו חַיָּב לְהָסֵב אֲפִילּוּ אִם אָבִיו הוּא גַּם רַבּוֹ, וְהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא, שֶׁמִּסְתָּמָא אָבִיו מוֹחֵל עַל כְּבוֹדוֹ. וְהוּא הַדִּין בְּעִנְיָנֵנוּ, פְּגִיעָתָם שֶׁל נָדָב וַאֲבִיהוּא בְּאַהֲרֹן לֹא נֶחְשְׁבָה לְחֵטְא, כִּי מִן הַסְּתָם אַהֲרֹן מָחַל עַל כְּבוֹדוֹ.

מֹשֶׁה לְעוֹשֵׂי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אַךְ שָׁם סֵדֶר הַבְּרָכוֹת הָפוּךְ - קֹדֶם 'יְהִי רָצוֹן שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם' וּלְאַחַר־מִכֵּן 'וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ'. טַעַם שִׁנּוּי הַדְּבָרִים הוּא, כִּי בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי בְּרָכַת מֹשֶׁה לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הִיא בְּסִיּוּם מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן - וְהוּא מְבָרֵכֵם לְפִי סֵדֶר הַדְּבָרִים, קֹדֶם בְּרָכָה לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה ('מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם') כִּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן נֶעֱשְׂתָה בְּעִקַּר עַל יָדָם, לְאַחֲרֵי זֶה כּוֹלֵל אֶת עַצְמוֹ - וִיהִי נֹעַם ה' אֱלֹקֵינוּ עָלֵינוּ' - שֶׁכֵּן מֹשֶׁה רַק סִיֵּם וְגָמַר אֶת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אַךְ בְּפָרָשָׁתֵנוּ הַבְּרָכָה מִתְיַחֶסֶת לַעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת בִּימֵי הַמִּלּוּאִים, וַעֲבוֹדָה זוֹ נֶעֱשְׂתָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, לָכֵן פָּתַח וּבֵרֵךְ 'וִיהִי נֹעַם..עָלֵינוּ' שֶׁזֶּה מִתְיַחֵס עַל עֲבוֹדָתוֹ וַעֲבוֹדַת אַהֲרֹן. וְאַחֲרֵי זֶה הוֹסִיף בְּרָכָה לִכְלָל עַם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוֹצָאָה מֵעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בְּמַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ששי **יא** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר
אֲלֵהֶם: ב דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה
אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ג כֹּל |
מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׂסַעַת שֶׂסַע פְּרֹסֹת מַעֲלַת גֵּרָה
בַּבְّהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ: ד אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ
מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא
לָכֶם: ה וְאֶת־הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה לֹא
יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ו וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת
גֵּרָה הִוא וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא לָכֶם:
ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס פַּרְסָה הוּא וְשֹׂסַע שֶׂסַע
פַּרְסָה וְהוּא גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם: ח מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם:
ט אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל אֲשֶׁר־לוֹ
סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם
תֹּאכֵלוּ: י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּיַּמִּים
וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר
בַּמָּיִם שֶׁקֶץ הֵם לָכֶם: יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם
לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ: יב כֹּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ
סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: יג וְאֶת־
אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת־
הַנֶּשֶׁר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה: יד וְאֶת־הַדָּאָה
וְאֶת־הָאַיָּה לְמִינָהּ: טו אֶת כָּל־עֹרֵב לְמִינוֹ: טז וְאֵת
בַּת הַיַّעֲנָה וְאֶת־הַתַּחְמָס וְאֶת־הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ

שביעי לג וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: לד מִכָּל־הָאֹכֶל
אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מָיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה
אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: לה וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם | עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים
הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה־מָיִם
יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא: לז וְכִי יִפֹּל
מִנִּבְלָתָם עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר הוּא:
לח וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא
הוּא לָכֶם: ס לט וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא
לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב:
מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב:
מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא
יֵאָכֵל: מב כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל | הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע
עַד כָּל־מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ
לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָּהֶם
וְנִטְמֵתֶם בָּם: מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם
וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: מה כִּי |
אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי: מו זֹאת
תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל
בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין
הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי"ב ע' 50)

וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה' (י, ב)

שְׁתוּיֵי יַיִן נִכְנְסוּ לַמִּקְדָּשׁ. תֵּדַע, שֶׁאַחֲרֵי מִיתָתָן הִזְהִיר הַנּוֹתָרִים שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁתוּיֵי יַיִן לַמִּקְדָּשׁ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת וְכוּ' כִּדְאִיתָא בְּוַיִּקְרָא רַבָּה (רש"י)

לִכְאוֹרָה אִם הַכֹּהֲנִים הֻזְהֲרוּ שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן רַק לְאַחַר מוֹת נָדָב וַאֲבִיהוּא, מַדּוּעַ נֶעֱנְשׁוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, הֲרֵי לֹא נִצְטַוּוּ שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס שְׁתוּיֵי יַיִן? וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁקּוּשְׁיָא זוֹ רַשִּׁ"י מְתָרֵץ בְּהָבִיאוֹ אֶת הַמְּשָׁלְ דְּבָרָיו "מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן בַּיִת": בְּנֵי אַהֲרֹן נֶחְשְׁבוּ לִ'בְנֵי בֵּיתוֹ' שֶׁל הַקָּבָּ"ה, וְלָכֵן גַּם אִם אָמְנָם לֹא נִצְטַוּוּ שֶׁלֹּא לְהִכָּנֵס שְׁתוּיֵי יַיִן, הָיָה עֲלֵיהֶם לְהָבִין זֹאת מֵעַצְמָם, שֶׁכֵּן בֶּן בֵּיתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ מַכִּיר אֶת הַנְהָגוֹתָיו.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ
וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן
בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן
קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך:
יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ,
וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה,
וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל
בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא,
וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר מה כִּי | אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם לִהְיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי
קָדוֹשׁ אָנִי: מו זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ
הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת עַל־
הָאָרֶץ: מז לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה
הַנֶּאֱכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (אגרות קודש ח"ח ע' קנג)

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכָּבֵד וַיִּדֹּם אַהֲרֹן (י, ג)

מִשְׁמַע מֵהַפְּסוּק שֶׁמֹּשֶׁה יָדַע עַל מַה שֶׁעוֹמֵד לְהִתְרַחֵשׁ וְאִלּוּ אַהֲרֹן לֹא יָדַע. וְיֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם לְכָךְ: מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת שֶׁמֹּשֶׁה הוּא "שׁוֹשְׁבִינָא דְמַלְכָּא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַמְשִׁיךְ אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם. וְאַהֲרֹן הוּא "שׁוֹשְׁבִינָא דְמַטְרוֹנִיתָא" - שֶׁתַּפְקִידוֹ לְהַעֲלוֹת אֶת הָעוֹלָם לְמַעְלָה.עוֹד מְבֹאָר, שֶׁעֶצֶם יְדִיעַת הָרַע יְכוֹלָה לִגְרֹם נֵזֶק לָאָדָם, וְאִלּוּ בְּדַרְגּוֹת אֱלֹקִיּוֹת שֶׁאֵין לָהֶם כָּל קֶשֶׁר לְרַע, אֵין יְדִיעַת הָרַע גּוֹרֶמֶת לְנֵזֶק. לָכֵן מֹשֶׁה יָדַע עַל הַהוֹלֵךְ לְהִתְרַחֵשׁ, כִּי מֹשֶׁה הוּא בִּבְחִינַת אֱלֹקוּת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהָעוֹלָם וִידִיעַת הָרַע לֹא מַזִּיקָה לוֹ. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אַהֲרֹן עֶצֶם הַיְדִיעָה הָיְתָה יְכוֹלָה לְהַזִּיק לוֹ, לָכֵן לֹא יָדַע מֵהַהוֹלֵךְ לְהִתְרַחֵשׁ.

צ"א פסוקים, עברי"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לערב ראש חודש שחל בשבת לשמו"ת ולקריאה בציבור שמואל א פרק כ

יח וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ: יט וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל: כ וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת
הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה: כא וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־הַחִצִּים
אִם־אָמוֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים | מִמְּךָ וָהֵנָּה קָחֶנּוּ | וָבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין דָּבָר
חַי־יְהוָה: כב וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הִנֵּה הַחִצִּים מִמְּךָ וָהֵלְאָה לֵךְ כִּי שִׁלַּחֲךָ יְהוָה: כג וְהַדָּבָר
אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וָאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינְךָ עַד־עוֹלָם: כד וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל־הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל: כה וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם | בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר
וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד: כו וְלֹא־דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר: כז וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מַדּוּעַ לֹא־בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם: כח וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם: כט וַיֹּאמֶר
שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי אָחִי וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ: ל וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן
וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בֹחֵר אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת

אִמֶּךָ: לא כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח
וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא: לב וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת
מֶה עָשָׂה: לג וַיָּטֶל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הִיא מֵעִם אָבִיו
לְהָמִית אֶת־דָּוִד: לד וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בְּחֲרִי־אָף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלְמוֹ אָבִיו: לה וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד
וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֶץ מְצָא נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ
וְהוּא־יָרָה הַחֵצִי לְהַעֲבְרוֹ: לז וַיָּבֹא הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחֵצִי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן
אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחֵצִי מִמְּךָ וָהָלְאָה: לח וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה
אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחִצִּים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לט וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ
יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ
הָבִיא הָעִיר: מא הַנַּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקוּ | אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: מב וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי
וּבֵין זַרְעֲךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קצו

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני לכל העולם – תזו"מ בארץ הקודש

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:09	6:03	8:51	8:47	9:23	9:19	10:29	10:26	19:12	19:16	19:37	19:41	18:56	19:51
חיפה (ק)	6:07	6:00	8:49	8:45	9:21	9:17	10:28	10:24	19:13	19:18	19:38	19:43	18:47	19:53
ירושלים (ק)	6:05	5:59	8:49	8:45	9:20	9:16	10:27	10:23	19:13	19:17	19:38	19:42	18:36	19:50
תל אביב (ק)	6:10	6:03	8:51	8:47	9:23	9:19	10:29	10:26	19:13	19:17	19:37	19:42	18:56	19:53
אוסטריה וינה (ק)	6:00	5:49	8:54	8:47	9:26	9:19	10:35	10:31	19:49	19:58	20:20	20:30	19:39	20:45
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:43	6:49	8:57	9:00	9:30	9:32	10:26	10:27	17:56	17:48	18:22	18:14	17:32	18:25
אוקראינה אודסה (ק)	6:07	5:56	8:58	8:52	9:30	9:24	10:39	10:35	19:48	19:56	20:18	20:26	19:36	20:30
אוקראינה דונייצק (ק)	5:35	5:24	8:28	8:22	9:00	8:54	10:10	10:05	19:23	19:31	19:54	20:03	19:12	20:07
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	5:46	5:35	8:39	8:33	9:11	9:05	10:21	10:16	19:34	19:43	20:05	20:15	19:23	20:19
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:09	5:57	9:03	8:56	9:36	9:29	10:46	10:41	20:02	20:12	20:34	20:45	19:52	20:49
אוקראינה קייב (ק)	6:00	5:48	8:55	8:49	9:27	9:21	10:38	10:33	19:56	20:06	20:29	20:39	19:46	20:43
איטליה מילאנו (ק)	6:34	6:24	9:25	9:19	9:57	9:51	11:06	11:01	20:13	20:21	20:42	20:51	20:01	21:05
אקוואדור קיטו (ח)	6:03	6:02	8:36	8:35	9:06	9:05	10:09	10:08	18:25	18:23	18:46	18:45	18:05	18:49
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:15	7:20	9:29	9:31	10:02	10:04	10:59	11:00	18:31	18:24	18:56	18:49	18:07	19:00
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:10	8:16	10:24	10:27	10:55	10:58	11:52	11:53	19:19	19:10	19:46	19:37	18:54	19:41
ארה"ב בולטימור (ק)	6:26	6:18	9:12	9:07	9:45	9:40	10:52	10:48	19:47	19:53	20:14	20:20	19:34	20:24
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:13	6:04	9:01	8:55	9:33	9:27	10:40	10:37	19:40	19:46	20:07	20:14	19:27	20:26
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:14	6:05	9:01	8:56	9:33	9:28	10:41	10:37	19:39	19:45	20:06	20:13	19:26	20:26
ארה"ב דטרויט (ק)	6:47	6:37	9:36	9:30	10:08	10:02	11:16	11:12	20:18	20:25	20:46	20:53	20:06	21:06
ארה"ב היוסטן (ק)	6:51	6:45	9:32	9:28	10:04	10:01	11:10	11:07	19:52	19:55	20:16	20:20	19:37	20:29
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:17	6:10	9:01	8:57	9:33	9:29	10:40	10:37	19:29	19:33	19:54	19:59	19:14	20:09
ארה"ב מיאמי (ק)	6:55	6:49	9:33	9:30	10:06	10:02	11:11	11:08	19:47	19:50	20:10	20:13	19:31	20:23
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:09	6:00	8:56	8:51	9:29	9:23	10:36	10:32	19:34	19:41	20:02	20:09	19:22	20:23
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:05	5:55	8:54	8:49	9:26	9:20	10:34	10:30	19:37	19:43	20:05	20:12	19:24	20:23
בוליביה לה פאס (ח)	6:32	6:33	9:01	9:01	9:30	9:30	10:31	10:30	18:33	18:29	18:55	18:51	18:12	18:55
בלגיה אנטוורפן (ק)	6:44	6:32	9:39	9:32	10:11	10:04	11:22	11:17	20:41	20:51	21:14	21:25	20:31	21:44
בלגיה בריסל (ק)	6:44	6:32	9:39	9:33	10:11	10:05	11:22	11:17	20:42	20:52	21:15	21:25	20:32	21:43
בלרוס ליובאוויטש (ק)	5:49	5:35	8:49	8:41	9:21	9:13	10:33	10:27	20:04	20:16	20:40	20:53	19:56	20:57
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:16	6:18	8:37	8:38	9:09	9:09	10:08	10:08	17:57	17:52	18:19	18:15	17:35	18:21
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	6:01	6:03	8:23	8:24	8:55	8:55	9:54	9:54	17:44	17:39	18:06	18:02	17:22	18:08
בריטניה לונדון (ק)	6:00	5:47	8:57	8:50	9:28	9:21	10:39	10:34	20:01	20:12	20:35	20:46	19:52	21:03
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:05	5:51	9:03	8:56	9:35	9:28	10:47	10:41	20:14	20:25	20:49	21:01	20:05	21:20
גרמניה ברלין (ק)	6:05	5:52	9:02	8:55	9:34	9:27	10:45	10:40	20:09	20:19	20:43	20:54	19:59	20:58
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:27	6:15	9:23	9:16	9:54	9:48	11:05	11:00	20:24	20:34	20:56	21:07	20:14	21:11
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:17	6:20	8:40	8:41	9:10	9:11	9:57	9:56	17:58	17:53	18:21	18:16	17:36	18:20
הודו בומביי (ח)	6:19	6:15	8:54	8:51	9:27	9:24	10:31	10:29	18:58	19:00	19:20	19:22	18:41	19:26
הודו פונה (ח)	6:14	6:10	8:50	8:48	9:22	9:20	10:26	10:24	18:55	18:57	19:18	19:19	18:39	19:23
הונגריה בודפשט (ק)	5:52	5:41	8:44	8:37	9:16	9:10	10:25	10:21	19:36	19:45	20:07	20:16	19:25	20:20
טורקיה איסטנבול (ק)	6:22	6:13	9:09	9:04	9:41	9:36	10:49	10:45	19:47	19:53	20:14	20:21	19:34	20:25
יוון אתונה (ק)	6:47	6:38	9:32	9:27	10:04	9:59	11:11	11:07	20:04	20:10	20:30	20:36	19:51	20:40

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני לכל העולם – תזו"מ בארץ הקודש

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	6:14	6:03	9:05	8:59	9:38	9:32	10:47	10:42	19:56	20:04	20:26	20:35	19:44	20:39
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:11	7:07	9:52	9:49	10:22	10:19	11:27	11:24	20:02	20:04	20:24	20:26	19:45	20:30
ניו זינלנד קרייסטצ'רץ' (ח)	7:02	7:09	9:10	9:13	9:43	9:46	10:38	10:40	17:56	17:46	18:24	18:14	17:31	18:18
נפאל קטמנדו (ח)	5:33	5:27	8:16	8:12	8:47	8:43	9:52	9:49	18:35	18:38	18:58	19:02	18:19	19:06
סינגפור סינגפור (ח)	6:58	6:56	9:27	9:25	9:59	9:58	11:01	11:00	19:11	19:10	19:32	19:31	18:52	19:35
פולין ורשא (ק)	5:34	5:21	8:32	8:24	9:03	8:56	10:14	10:09	19:39	19:49	20:12	20:24	19:29	20:28
פרו לימה (ח)	6:11	6:12	8:35	8:34	9:08	9:07	10:08	10:07	18:05	18:02	18:26	18:23	17:44	18:27
צרפת ליאון (ק)	6:51	6:40	9:42	9:36	10:14	10:08	11:23	11:18	20:31	20:39	21:01	21:09	20:20	21:23
צרפת פריז (ק)	6:55	6:44	9:49	9:43	10:21	10:15	11:31	11:26	20:47	20:56	21:18	21:28	20:36	21:43
קולומביה בוגוטה (ח)	5:42	5:40	8:17	8:16	8:47	8:46	9:50	9:49	18:10	18:10	18:31	18:31	17:52	18:35
קנדה טורונטו (ק)	6:30	6:20	9:20	9:15	9:52	9:46	11:01	10:56	20:05	20:12	20:34	20:42	19:53	20:55
קנדה מונטריאול (ק)	6:04	5:54	8:55	8:50	9:27	9:22	10:36	10:32	19:44	19:52	20:14	20:22	19:33	20:37
קפריסין לרנקה (ק)	6:12	6:05	8:54	8:49	9:27	9:23	10:33	10:30	19:19	19:24	19:44	19:49	19:05	19:53
רוסיה מוסקבה (ח)	6:19	6:04	9:21	9:13	9:52	9:44	11:05	10:59	20:41	20:53	21:18	21:32	20:33	21:52
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	6:30	6:19	9:21	9:15	9:54	9:48	11:03	10:58	20:13	20:21	20:43	20:52	20:02	20:56
שוייץ ציריך (ק)	6:32	6:21	9:26	9:20	9:57	9:51	11:07	11:02	20:20	20:29	20:51	21:00	20:09	21:14
תאילנד בנגקוק (ח)	6:02	5:59	8:36	8:33	9:08	9:06	10:11	10:09	18:34	18:34	18:55	18:56	18:16	19:00

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00317
15/04/2012

P.P.
שולם
1949
תל אביב